ДОНЕЦЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ МІЖНАРОДНОГО
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО ОНЛАЙН-СЕМІНАРУ

# «ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ»

29 квітня 2022 року
м. Кривий Ріг

**УДК: 34 (477) (063)**
**Д 44**

ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: збірник матеріалів Міжнародного науково-практичного онлайн-семінару (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 29 квітня 2022 року). Кривий Ріг, 2022. 498с.

*Рекомендовано до друку Вченою радою*
*Донецького державного університету внутрішніх справ*
*(протокол № 13 від «25» травня 2022 року)*

Публікується за матеріалами Міжнародного науково-практичного онлайн-семінару «Діяльність державних органів в умовах воєнного стану», який відбувся 29 квітня 2022 року у Донецькому державному університеті внутрішніх справ (м. Кривий Ріг).

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників закладів освіти й наукових установ, здобувачів вищої освіти юридичного і правоохоронного напрямів, а також на тих, хто цікавиться питаннями забезпечення публічної безпеки і порядку; застосування кримінального, адміністративного та трудового законодавства; законодавчого регулювання військових і територіальних формувань, реалізації прав людини у діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану.

Матеріали збірнику опубліковані в авторській редакції.

© Колектив авторів, 2022
© ДонДУВС, 2022

# ЗМІСТ

## СЕКЦІЯ № 1
## АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ


**АТАМАНЕНКО Юлія** ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 130 КУПАП, ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ПРИМУСОВОГО ВІДЧУЖЕННЯ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……. **15**

**БРЕУС Сергій** ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ЦЕНТРІВ З НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПОЛІПШЕННЯ ДОСТУПУ ГРОМАДЯН ДО ЇХ ПОСЛУГ…….. **17**

**ГАЛИЦЬКА Марія**, **ЮРЧУК Дмитро** ВЗАЄМОДІЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ТА МІЖРЕГІОНАЛЬНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС УВЕДЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ…….. **19**

**ГУЗЕНКО Олена** СУТНІСНІ СЕГМЕНТИ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ……. **21**

**ГУРКОВСЬКА Катерина**, **ФІЛЬВАРСЬКА Віра** УЧАСТЬ ГРОМАДЯН В ОХОРОНІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ…… **23**

**ДЕРЕВЯНКО Богдан** ПРО ПРИПУСТИМІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ, ЯКА НАДАЄТЬСЯ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ АБО ПЕРЕДАЄТЬСЯ ЧЕРЕЗ ІНШИХ ОСІБ В УМОВАХ АКТИВНОЇ ВІЙНИ…… **25**

**ДЖАНТІМІРОВ Марк** КОМЕНДАНТСЬКА ГОДИНА, ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПРАВОВА ОСНОВА…… **28**

**ЄВТУШЕНКО Дарина**, **КРАКОВСЬКА Анжеліка** ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ У ВОЄННИЙ ЧАС…….. **30**

**ЄСІМОВ Сергій** ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕВАКУАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ……... **33**

**ЖУКОВА Євгенія** ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ПІД ЧАС ДІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ……... **35**

**ЖУРАВЛЬОВА Дар'я**, **ЛОГІНОВА Марина** ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ…… **37**

**ЗАДОРОЖНЯ Радмила** ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ……... **39**

**ЗАЙЦЕВ Данило** ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ СТАНОМ НА 2022…… **41**

**ЗАХАРЧЕНКО Андрій**, **БОБКОВА Антоніна** ЩОДО ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…..….. **42**

**ЗЛАГОДА Ольга** ОСОБЛИВОСТІ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПРИ ПЕРЕВІРЦІ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ НА БЛОКПОСТАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **45**

**ЗОЗУЛЯ Євген** ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **47**

**ЗУБКО Вікторія**, **СКЛЯР Надія** ЄВРОСТАНДАРТИ МІГРАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ. …… **50**

**ЗУБЧЕНКО Людмила**, **ГОЛИК Володимир** КРОСФІТ В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ……. **53**
**ІВАНОВ Іван, СИМОНЕНКО Аліна** ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ…… **56**
**КАДАЛА Віталій** РОЛЬОВИЙ АСПЕКТ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….. **59**
**КАЛАЧЕНКОВА Катерина** ЩОДО ПИТАННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ……... **61**
**КАЛІНІНА Аліна** ДОРОЖНЯ БЕЗПЕКА У НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ……. **63**
**КАМІНСЬКА Наталія** РОЛЬ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….. **65**
**КАРПЕНКО Олександр, КАЛАШНІК Євгеній** ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕЯКИХ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН ЯК АСПЕКТ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **67**
**КАСИЧ Єлизавета** АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЇ УКРАЇНИ ПОВ'ЯЗАНІ З ВОЄННИМИ ДІЯМИ…… **69**
**КИСЕЛЬОВА Марина** ПОРЯДОК ОРГАНІЗАЦІЇ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **71**
**КОВАЛІВ Мирослав** РОЛЬ ТА МІСЦЕ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **72**
**КОЛОДЯЖНИЙ Максим** ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ…… **75**
**КОСТОВА Наталія** ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕВЕРБАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА……... **77**
**ЛАВРОНЕНКО Владислав** ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З НАСЕЛЕННЯМ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА, ЗОКРЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **79**
**ЛАПКІН Андрій** ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОКУРАТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **81**
**МАКРУХА Єлизавета** МАРОДЕРСТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ……. **84**
**МАЛАХОВА Карина**, **ЯРОШЕНКО Артем** ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ…….. **86**
**МАРЦЕНИШИН Юрій** ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З БЕЗПЕКИ НА ТРАНСПОРТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……. **88**
**МОРОЗ Оксана** ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ ТА ІНШИХ ПРАВООХОРОННИХ СТРУКТУР В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……... **90**
**НАСТИЧ Тетяна, ЯРОШЕНКО Артем** АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….. **93**
**НОВІКОВ Олег** ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **95**
**ОНОПРІЄНКО Станіслав** ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ……... **97**

**ПАЩИНСЬКИЙ Олександр** ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ЗА УМОВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ……. **98**
**ПЕТРИК Вікторія**, **ХАТНЮК Юрій** ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…... **100**
**ПИЛИПЕНКО Євгенія** ЩОДО ЗМІН ДО ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ РЕГУЛЮЄ ДОРОЖНІЙ РУХ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ... **103**
**САРАНА Валерія** СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ФАХІВЦІВ ПРАВООХОРОННОЇ СФЕРИ……. **105**
**СВИРИДОВ Олександр** ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ І БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ…… **108**
**СОЛОШАК Богдан** ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОПЕРАТИВНОЇ ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНИМ ЗЛОЧИНАМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……. **111**
**СПОДИНСЬКИЙ Олександр**, **БОНДАРЕВА Наталія** АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З НАСЕЛЕННЯМ ЩОДО ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **113**
**ФІСУН Наталія** ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **115**

## СЕКЦІЯ № 2
## ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

**АЛІПА Олександр**, **КРУШЕНИЦЬКИЙ Андрій** ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ВЧИНЕНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ……. **118**
**БУГА Володимир** ПОВНОВАЖЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ЗАПОБІГАННІ ПРАВОПОРУШЕННЯМ В СФЕРІ БУДІВНИЦТВА..... **120**
**БУГА Ганна,** ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ..... **122**
**ВІТВІЦЬКИЙ Сергій** ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **126**
**ВЕСЕЛОВА Владислава** КОЛАБОРАЦІОНІЗМ: ФОРМИ ПРОЯВУ, НАСЛІДКИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ... **128**
**ВЕСЕЛОВ Микола** ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ПРАВОЗАСТОСОВНОЇ ПРАКТИКИ ПРИМУСОВОГО ВІДЧУЖЕННЯ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….. **131**
**ВОЛОБУЄВА Олена** ВСТАНОВЛЕННЯ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНИЛА ЗҐВАЛТУВАННЯ, ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО……... **134**
**ГАЙМАНОВА Анастасія**, **ЛОГІНОВА Марина** СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ……..... **138**

**ГОРОДЕЦЬКА Марина** ЩОДО РОЗПОДІЛУ ПРЕДМЕТУ ВІДАННЯ СУБ'ЄКТІВ, ЩО ВЕДУТЬ КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……...…….. **140**
**ДАНИЛЕВСЬКА Юлія** КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ…… **142**
**ДЕМЧИШИН Дмитро** КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ ХУЛІГАНСТВУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.. **145**
**ЄЛАЄВ Юрій** ДОКТРИНАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….. **148**
**ЖДАНЮК Каріна** ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА……... **150**
**ЖДАНЮК Каріна** ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ…….. **153**
**КИШИНСЬКА Інна** ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ….. **155**
**КОВАЛЬОВА Ольга** ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ГАРАНТ ПРАВ ЛЮДИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІ……. **157**
**КОЛОТ Сергій** ЗАСТОСУВАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ З ПИТАНЬ НАДАННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ……. **159**
**КОТОВА Вікторія** ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……. **162**
**КОШАНОК Софія** МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРАВОСУДДЯ ЗА УЧАСТЮ НЕПОВНОЛІТНІХ ТА МАЛОЛІТНІХ ОСІБ…… **166**
**КРУШЕНИЦЬКИЙ Андрій**, ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….. **168**
**КУЛІШ Єлизавета** ЗМІНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ПОСИЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ… **171**
**МАКАРЕНКО Олександр**, **МАКАРЕНКО Наталія** ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДІЇ НОРМ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ……. **173**
**МЕРДОВА Ольга** ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ, ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ОБТЯЖУЄ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ……... **175**
**МОГИЛЬНИЙ Олександр** ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **178**
**МУДРЕЦЬКА Ганна**, ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ЩОДО РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ…… **180**
**НАЙДЬОНОВ Кирило**, **ЛОГІНОВА Марина** ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВСТАНОВЛЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ…….. **182**
**НІКІТЕНКО Вікторія**, **БАРАБАШ Глеб** ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА МАРОДЕРСТВО ТА ІНШІ ЗЛОЧИНИ…….. **184**

**НІКІТЕНКО Вікторія**, **ШАБЛИСТИЙ Володимир** ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОБЛЕМ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ ТА ЇХ ЗАКРІПЛЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ…….. **186**
**НИРКА Єлизавета** ПРОВЕДЕННЯ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЙ ВОЄННОГО СТАНУ…… **187**
**НОВІК Микита** ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….. **191**
**НОСЕВИЧ Надія** ЗМІНИ В СТАНІ ЗЛОЧИННОСТІ КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКОЇ СПРЯМОВАНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ НА ТЕРИТОРІЇ КРИВОРІЗЬКОГО ГАРНІЗОНУ…… **193**
**ПАШКОВСЬКИЙ Микола** ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ЩОДО ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ…… **195**
**ПИСКУН Олександр** АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ГВАРДІЄЮ УКРАЇНИ…. **198**
**ПОЛЯКОВ Євген** РОЗГЛЯД ЗАЯВ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **201**
**РОЄВА Ольга** ПРИМУСОВЕ ВІДЧУЖЕННЯ МАЙНА: ЮРИДИЧНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ…… **204**
**РУБАН Анна**, **ЛОГІНОВА Марина** ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ НАКАЗНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ..... **206**
**САМОЙЛЕНКО Володимир** ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ..... **208**
**СВИРИДОВ Олександр** ЗАСОБИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ..... **211**
**СЕРДЕЧНИЙ Артем** ПРОБЛЕМНО-ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЙ ДСНС НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ..... **213**
**ТАРАСЕНКО Олександр**, **ТАРАСЕНКО Олег**, КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ……. **216**
**ТАТАРЕНКО Галина, ТАТАРЕНКО Ігор** ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ В ЛУГАНСЬКІЙ ТА ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ В УМОВАХ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ…… **218**
**ТИХОНОВ Микита** ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **221**
**ТУРЕНКО Олег** КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО ВИКРАДЕННЯ ЛЮДЕЙ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ – ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО ТА РОСІЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА…….. **223**
**УДОВИЧЕНКО Олександра** КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕВИКОНАННЯ ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ, ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ПРИПИСІВ АБО НЕПРОХОДЖЕННЯ ПРОГРАМИ ДЛЯ КРИВДНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **225**
**ФЕДОРЕНКО Данило** ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ…….. **227**

**ФЕДЧИШИН Сергій** ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО РЕЗЕРВУ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ……. **229**
**ХОРОЛЕНКО Юлія** КАТЕГОРІЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ…… **231**
**ХРИСТИЧ Інна** ПРОБЛЕМИ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ…… **234**
**ЧАЙКА Ірина** СТАН РЕЄСТРАЦІЇ ТА НАСЛІДКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 190 КК УКРАЇНИ, ЗАРЕЄСТРОВАНИХ НА ТЕРИТОРІЇ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ ВПРОДОВЖ 2017-2021 РОКІВ…….. **236**

## СЕКЦІЯ № 3
## РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

**АВДЄЄВА Галина** ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……... **240**
**АКСЬОНОВ Костянтин** ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНЕТИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ…….. **242**
**АЛІПА Олександр**, **ВОЛІК Олена** CRIMINAL RESPONSIBILITY FOR CRIMES COMMITTED DURING MARTIAL LAW IN UKRAINE……. **245**
**АНДРІЯШЕВСЬКИЙ Артур, СКЛЯР Надія** ТРАГІЧНІ ПОДІЇ В БУЧІ ЯК ПРИКЛАД ГРУБОГО ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА….. **247**
**АНДРІЯШЕВСЬКА Марина**, **ЛОПАТИНСЬКА Ірина** GUARANTEES OF HUMAN RIGHTS DURING MARTIAL LAW……... **250**
**БАЛАНАЄВА ОКСАНА** ЮРИДИЧНІ ТЕРМІНИ: ГІПЕРО-ГІПОНІМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ……... **251**
**БЕЗДУГАН Вікторія** ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ…….. **253**
**БЕЗРІДНА Наталія** ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ…….. **255**
**БЕРЕЗОВЕНКО Любов**, **БРИЛЬОВ Валерій** ІННОВАЦІЙНІ КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ П'ЯТИ СТУПЕНІВ НЕПРИПУСТИМОСТІ ПОГІРШЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯН ……... **257**
**БІДЕЙ Олександр**, **КОТ Софія** ІННОВАЦІЙНІ КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ БАЗИСНОГО ОБОВ'ЯЗКУ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ …… **260**
**БЛИЗНЮК Єлизавета** ПИТАННЯ БІОЕТИКИ І ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТАХ……. **262**
**БРАТІШКО Наталія** ПРАВА ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **264**
**БУБЛИК Тетяна** РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……. **266**
**БУЛГАКОВА Олена** ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **268**

**БУЛИЧЕВ Андрій**, **БУЛИЧЕВА Наталія**, **ГРУЩЕНКО Олена** ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ: АНАЛІЗ ДОСЯГНЕНЬ ТА ПОМИЛОК ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН …….. **270**
**ВОЛІК Олена** HUMAN RIGHTS DURING MARTIAL LAW…… **273**
**ГРИШАНОВА Олеся** ПРАВА ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ…… **275**
**ГУРАЛЕНКО Наталія** ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ: НЕБЕЗПЕКА БЕЗКАРНОСТІ В УМОВАХ ХІМІЧНОЇ АТАКИ…… **278**
**ДАЦЮК Тетяна**, **КРАВЦОВА Маргарита** ВВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ЗАБОРОНИ І ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ…… **280**
**ДЕРКАЧ Євгенія**, **ВОЗНЮК Костянтин** ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….. **284**
**ДРАГОМІРОВА Євгенія** РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВІДТВОРЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД В ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД…… **286**
**ДУБИНЕЦЬ Валентин** ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ПРИРОДНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ…… **288**
**ДУСЯК Олександра** ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ НА ЗАНЯТТЯ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ……. **290**
**ЗАВАЛЬНЮК Катерина** ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ОБМЕЖЕНЬ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ……... **292**
**ЗБУТЕВИЧ Даніїл** АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СКЛАДАННЯ ЗАПОВІТУ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ…….. **294**
**КАРГАПОЛЬЦЕВ Іван, ЛОГІНОВА Марина** ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ……. **296**
**КИРИЧЕНКО Олександр, БОНДАРЕНКО Інна** ІННОВАЦІЙНІ КОНСТИТУЦІЙНІ БАЗИСНІ ПОРЯДКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……. **298**
**КИРИЧЕНКО Олександр, ШИМЧЕНКО Олексій** ІННОВАЦІЙНЕ РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ЯК РЕСПУБЛІКИ ТА БАЗИСНИХ СКЛАДОВИХ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……... **304**
**КЛИМЕНКО Дмитро** ПРАВА І СВОБОДИ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….. **306**
**КОРІНЬ Дмитро**, **ЯРОШЕНКО Артем** АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ…… **310**
**КОРНІЄНКО Анастасія** МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ……. **312**
**КОРОТКОВА Юлія** ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО З ДІТЬМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ……. **314**

**КУЗЬМЕНКО Валерія** ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АНАЛІЗ ЧИННОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА……. **316**
**ЛАНЦЕДОВА Юлія**, **БОНДАРЕНКО Інна**, **КОМАНЕЦЬКА Вікторія** ІННОВАЦІЙНЕ РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ЗАВІДОМО ДОСТОВІРНИХ ВІДОМОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ…….. **318**
**ЛАНЦЕДОВА Юлія**, **БАРАНОВСЬКИЙ Яків** ІННОВАЦІЙНІ КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ЗБАЛАНСОВАНОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯН ТА ЇХ АНТИДЕЛІКТНОГО ОБОВ'ЯЗКУ ПОПЕРЕДЖАТИ І ПРИПИНЯТИ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **321**
**ЛИТВИНЕНКО Ольга** ПОРУШЕННЯ ЗАСАДИ НЕДОТОРКАННОСТІ ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….. **323**
**ЛОПУШЕНКО Ганна** МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ…….. **325**
**ЛОСКУТОВ Тимур** НЕОБХІДНІСТЬ ВИКЛАДАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….. **328**
**ЛЯШЕНКО Марія** ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НПУ…… **329**
**МАМОНОВА Олена** ВОЄННИЙ СТАН: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД……. **332**
**МАНЬКО Євгенія**, **КЛАДІЄНКО Вероника** ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ УСТАНОВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ СУДОВО-ЕКСПЕРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……. **334**
**МИРОНЮК Ольга** ЩОДО ПИТАНЬ УНІВЕРСАЛЬНОСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ…….. **336**
**МУХІНА Галина** ЩОДО ГАРАНТУВАННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **339**
**НІКОЛЕНКО Ксенія** ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ…… **340**
**НЕСТЕРЕНКО Олексій** ДІЯЛЬНІСТЬ СУДІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **342**
**НОСЕНКО Артем**, **ЛОГІНОВА Марина** ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН УКРАЇНИ…… **344**
**ОНІПКО Софія** ПОСИЛЕННЯ ВИМОГ ДО РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **346**
**ОСТАПЕНКО Богдан** РОЗГЛЯД ПЕВНИХ ПИТАНЬ ЩОДО ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ…… **347**
**ПАВЛОВСЬКА Маргарита**, ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ ГЕНОЦИДУ….. **350**
**ПАЩЕНКО Олександр**, ЩОДО РЕЖИМУ ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **353**

**ПЕРЕСАДА Ольга**, ОКРЕМІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ…….. **355**
**ПОЖАР Олександр**, **РОМАШОВ Ярослав** ІННОВАЦІЙНІ КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ СУТНОСТІ НАЙВИЩИХ СОЦІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……. **358**
**ПРОЦЕНКО Аліна**, **АКСЮТІНА Анастасія** ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **360**
**РЕЗВОРОВИЧ Кристина, КРАСНІКОВА Ксенія** РОБОТА НОТАРІАТУ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ…….. **362**
**РЕЗВОРОВИЧ Кристина, РВАНЕЦЬ Наталія** ПРОБЛЕМАТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ…….. **364**
**САБІРОВ Руслан** ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……. **367**
**САБЕЛЬНІКОВА Тамара** ДЕРЖАВНА МОВА І ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ…….. **369**
**СКИДАН Полина** ACTIVITY OF INTERNAL AFFAIRS BODIES DIRING MARTIAL LAW…….. **371**
**СТАРУШКО Орина** ПРАВА І СВОБОДИ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ У МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТАХ……. **373**
**СТАРУШКО Орина** ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ……. **376**
**СТОЄВА Тетяна**, **МУРАШКІН Михайло** ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….. **379**
**СУСЛИКОВ В'ячеслав** ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД…….. **381**
**ТКАЧ Юрій**, **БОНДАРЕНКО Ольга** ІННОВАЦІЙНІ КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТНОГО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **382**
**ТКАЧ Юрій**, **ТКАЧ Олександр** ІННОВАЦІЙНЕ РОЗУМІННЯ ОБСТАВИН, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ АНТИСОЦІАЛЬНІСТЬ ДІЯННЯ АБО ВИНУ ПРАВОПОРУШНИКА…… **385**
**ШУЛЬГА Андрій** ПРАВОВІ, СПЕЦІАЛЬНІ ТА МОРАЛЬНІ ПІДСТАВИ ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЇ НОЖІВ, ЯК РІЗНОВИДУ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ…….. **387**
**ЮСЬКО Олександр**, **ЛОГІНОВА Марина** РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ… **390**

## СЕКЦІЯ № 4
## ЗАСТОСУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

**АБДЕЛЬ ФАТАХ Анна** ВПЛИВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ НА ОКРЕМІ ПОЛОЖЕННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА..... **393**

**АНАНІЙЧУК Богдана, ЛОГІНОВА Марина** ЗМІНИ ВНЕСЕНІ ДО ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА НА ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ…… **395**
**БУЛДАКОВА Анастасія**, **ЯРОШЕНКО Артем** ЗМІНИ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **397**
**ГРИЦІЄНКО Володимир** ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ……. **399**
**ГУРБАНОВА Наргіз Насраддін кизи** ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ..... **401**
**КАРПЕНКО Олександр** АКТУАЛЬНИЙ СТАН ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **403**
**КЛЕМПАРСЬКИЙ Микола, ЛЕГКОШЕРСТ Юлія** ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СТАДІЙ ПРОЦЕДУРИ ЗВІЛЬНЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ……. **405**
**КНЯЗЬКОВА Любов** ПРАВО НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ……... **408**
**КОЛЄСНІК Тетяна** ОПЛАТА ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ……... **410**
**КУЗЬМЕНКО Валерія** АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ІСНУЮЧИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ ВОЄННИМ СТАНОМ …… **413**
**КУЗЬМЕНКО Сергій Георгійович** ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ДОНДУВС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ..... **415**
**КУЗЬМЕНКО Сергій Сергійович** ВІКТИМОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ТА ВЛАСТИВОСТІ ДІТЕЙ-ЖЕРТВ ВІД НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ..... **419**
**КУТАЄВ Владислав**, **ЛОГІНОВА Марина** ТРУДОВА ПОВИННІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **422**
**ЛОГІНОВА Марина** ЩО ЗМІНИЛОСЯ В ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ У ПЕРІОД ВІЙНИ……... **423**
**ЛУЦЕНКО Олена** ПРИЗУПИНЕННЯ ДІЇ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ..... **426**
**МІТУСОВА Катерина** ПРОБЛЕМАТИКА ВРЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… **428**
**МОГІЛЕВСЬКИЙ Леонід** ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ..... **430**
**МОГІЛЕВСЬКА Людмила** ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ..... **432**
**ПОДОРОЖНІЙ Артем** ПРОБЛЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ…….. **433**
**ПОДОРОЖНІЙ Євген** ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ ЩОРІЧНОЇ ВІДПУСТКИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИМ ПРАЦІВНИКАМ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ…….. **435**
**ПОКЛОНСЬКА Оксана** НОРМУВАННЯ ЧАСУ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ…….. **437**

**ПОПОВИЧ Альона** ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА У ГАЛУЗІ ОСВІТИ І НАУКИ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ..... **441**
**ПРОЦЕНКО Аліна, ШАБЛИСТИЙ Володимир** КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОЦІНКА УЧАСТІ ПЕРСОНАЛУ ПРИВАТНИХ ВОЄННИХ КОМПАНІЙ У ВОЄННИХ ДІЯХ ..... **443**
**РАДЕЛЬЧУК Крістіна, ЛОГІНОВА Марина** ЗАСТОСУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ..... **445**
**РУДНИЦЬКА Каріна, ЗЕЛЕНСЬКИЙ Євген** ТРУДОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ..... **447**
**СУЮСАНОВ Лут** ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ З ПИТАНЬ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ..... **449**
**ФЕДОСЄЄВА Карина** ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ..... **452**
**ШКІЛЬ Анна** ОКРЕМІ ПИТАННЯ УКЛАДАННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ..... **454**
**ШКІЛЬ Анна** ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФСПІЛКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ..... **457**
**ЯСЕНКО Вячеслав** ДИСТАНЦІЙНА РОБОТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ..... **459**

## СЕКЦІЯ № 5
## ВІЙСЬКОВІ ФОРМУВАННЯ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНА ОБОРОНА: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

**АНІСІМОВ Кирило** МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ПРАВООХОРОННІЙ СФЕРІ..... **462**
**ВОЛОВИК Віктор** СПІВВІДНОШЕННЯ КАТЕГОРІЙ «ПІДГОТОВКА ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ» ТА «ПІДГОТОВКА ДО НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ» ..... **465**
**ГАЙМАНОВА Анастасія** НАВЧАННЯ ТРО ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ… **467**
**ГРАНКІНА Валентина** СУЧАСНА МОДЕЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ УКРАЇНИ..... **468**
**ГУЗЕНКО Владислав, ЗЕЛЕНСЬКИЙ Євген** АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ДОЛУЧЕННЯ ДО СИЛ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ... ..... **471**
**ГУРСЬКИЙ Віктор** ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ..... **473**
**ПЕКАРСЬКИЙ Сергій** ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ..... **475**
**ПОПОВИЧ Альона** ПРОБЛЕМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ..... **477**
**ПРИЙМАК Вадим** ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ЗА УМОВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ..... **479**

**ПРИЛІПКО Максим** ЩОДО ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ПОСАДОВИХ ОСІБ…… **481**
**СІВЕРСЬКА Зорина** ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ФОРМУВАНЬ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ: НЕДОЛІКИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ…….. **483**
**ТУРІЙ Сергій**, **ЛОГІНОВА Марина** ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ…… **485**
**УДАЛОВА Неждана** ОСОБЛИВОСТІ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….. **486**
**ФЕДОРЕНКО Данило** ТЕРИТОРІАЛЬНА ОБОРОНА ТА ЇЇ ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ…….. **489**
**ХОРТ Ігор** ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПІДРОЗДІЛІВ СИЛ ТрО В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ВІДСІЧІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ……... **491**
**ШОПІНА Ірина** ПРАВОВИЙ СТАТУС ЧЛЕНІВ ДОБРОВОЛЬЧИХ ФОРМУВАНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД……. **495**

## СЕКЦІЯ № 1
## АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

**АТАМАНЕНКО Юлія**,
*старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблемних питань правоохоронної діяльності, кандидат технічних наук, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

# ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 130 КУПАП, ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ПРИМУСОВОГО ВІДЧУЖЕННЯ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З березня 2022 року на всій території України у зв’язку із введенням воєнного стану у осіб, які керують транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп’яніння, здійснюється примусове відчуження транспортних засобів.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 17.05.2012 року № 4765-VI, примусовим відчуженням майна вважається позбавлення власника права власності на індивідуально визначене майно, що перебуває у приватній або комунальній власності та яке переходить у власність держави для використання в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану за умови попереднього або наступного повного відшкодування його вартості [1].

Також не менш важливим є факт знаходження водія у стані сп'яніння, адже саме від цього залежить чи буде здійснене примусове відчуження транспортного засобу чи ні. Відповідно до Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, затвердженої наказом МВС та МОЗ України від 09.11.2015 року № 1452/735, ознаками стану алкогольного сп’яніння є: запах алкоголю з порожнини рота; порушення координації рухів; порушення мови; виражене тремтіння пальців рук; різка зміна забарвлення шкірного покриву обличчя; поведінка, що не відповідає обстановці [2].

Ознаками наркотичного чи іншого сп’яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, є: наявність однієї чи декількох ознак стану алкогольного сп’яніння (крім запаху алкоголю з порожнини рота); звужені чи дуже розширені зіниці, які не реагують на світло; сповільненість або навпаки підвищена жвавість чи рухливість ходи, мови;

почервоніння обличчя або неприродна блідість [2].

Проте самі по собі окремі ознаки стану сп'яніння не є його стовідсотковим підтвердженням, адже порушення координації рухів, сповільненість або навпаки підвищена жвавість чи рухливість ходи, порушення мови, виражене тремтіння пальців рук, різка зміна забарвлення шкірного покриву обличчя, почервоніння обличчя або його неприродна блідість можуть бути ознаками певної хронічної або перенесеної нещодавно тяжкої хвороби. Дати відповідь на наявність чи відсутність у водія стану сп'яніння може тільки проведення відповідного огляду на стан сп'яніння, порядок та умови якого визначенні Інструкцією про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп’яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, затвердженої наказом МВС та МОЗ України від 09.11.2015 року № 1452/735 [2].

Після підтвердження факту керування транспортним засобом у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп’яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, поліцейський складає адміністративний протокол про вчинення правопорушення, передбаченого ст. 130 КУпАП.

Однак, існують випадки, коли водій, керуючи транспортним засобом з ознаками алкогольного чи наркотичного сп’яніння, відмовляється від проходження відповідного огляду. У такій ситуації поліцейський складає адміністративний протокол за ст. 130 КУпАП за відмову особи, яка керує транспортним засобом, від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп’яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції [3].

Складання адміністративного матеріалу за ст. 130 КУпАП є підставою для здійснення примусового відчуження транспортного засобу.

**Список використаних джерел**

1. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17.05.2012 р. № 4765-VI. Дата оновлення: 23.04.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text (дата звернення 11.04.2022).

2. Інструкція про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції: наказ МВС та МОЗ України від 09.11.2015 р. № 1452/735. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text (дата звернення 11.04.2022).

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. Дата оновлення: 17.03.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text (дата звернення 11.04.2022).

**БРЕУС Сергій**,
*доцент кафедри цивільного, господарського права та процесу, кандидат юридичних наук, Академія адвокатури України / Правобережний Київський місцевий центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги*

# ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ЦЕНТРІВ З НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПОЛІПШЕННЯ ДОСТУПУ ГРОМАДЯН ДО ЇХ ПОСЛУГ

Після початку повномасштабної війни, яку розпочала Російська Федерація проти України, національний правопорядок зазнав істотних змін.

Так, у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану, Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року було передбачено, що тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 - 34, 38, 39, 41 - 44, 53 Конституції України, а також вводитися тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Таким чином Президентом України було додатково задекларовано положення Конституції України, відповідно до яких окремі права людини можуть бути тимчасово обмежені, і аж ніяк не скасовані.

При цьому конституційне право на отримання безоплатної правової допомоги, яке передбачене ст. 59 Конституції України, не може бути обмежене навіть в умовах воєнного стану.

Більше того, можливість реалізації громадянами свого права на безоплатну правову допомогу в умовах воєнного стану є гарантією реалізації інших конституційних прав. Тому ефективне функціонування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги має вкрай важливе значення.

Тоді ж як Координаційним центром з надання правової допомоги – державною установою, що утворена з метою формування та забезпечення функціонування в Україні ефективної системи безоплатної правової допомоги, забезпечення її доступності та якості, було повідомлено, що громадяни України можуть отримувати безоплатну правову допомогу за єдиним телефонним номером 0 800 213 103 (дзвінки безкоштовні у межах України) або отримати правову допомогу дистанційно:

- скориставшись мобільним застосунком «Безоплатна правова допомога», завантаживши його через Google Play чи App Store за посиланням https://bit.ly/3hwwgqR, або завантаживши мобільний застосунок «Твоє право»,

перейшовши за посиланням https://bit.ly/3iorbkE;

- у месенджерах Телеграм http://legalaid.gov.ua/telegram.html та Вайбер http://legalaid.gov.ua/viber.html;

- у кабінеті клієнта на сайті системи БПД https://cabinet.legalaid.gov.ua/;

- переглянувши довідково-інформаційну платформу правових консультацій WikiLegalAid, що розміщена за адресою www.wiki.legalaid.gov.ua [1].

Такий підхід Координаційного центру з надання правової допомоги щодо переходу на дистанційне надання безоплатної правової допомоги був зумовлений насамперед тим, що безоплатна правова допомога повинна надаватися громадянам за умови забезпечення безпеки для життя і здоров'я, як людей, які потребували правової допомоги, так і штатних юристів та адвокатів системи безоплатної правової допомоги.

Поряд з цим, актуальною проблемою в даному питанні є те, що Законом України «Про безоплатну правову допомогу» чітко не передбачено можливості звернення за безоплатною вторинною правовою допомогою засобами електронного зв'язку з використанням кваліфікованого електронного підпису, оскільки частиною четвертою статті 18 згаданого Закону передбачена вимога подати документи, що підтверджують належність особи до однієї з вразливих категорій осіб, хто має право на безоплатну вторинну правову допомогу.

У свою чергу, даним Законом також не встановлена обов'язкова вимога щодо подання таких документів особисто особою у письмовому вигляді.

Механізмом вирішення даної проблеми було б використання не тільки законодавства у сфері безоплатної правової допомоги, але і інших норм права, зокрема, положення ч. 4 ст. 18 Закону України «Про електронні довірчі послуги», відповідно до якої, кваліфікований електронний підпис має таку саму юридичну силу, як і власноручний підпис, та має презумпцію його відповідності власноручному підпису.

Враховуючи викладене, національне законодавство створило передумови для стабільного функціонування державних центрів безоплатної вторинної правової допомоги, у тому числі в умовах воєнного стану. Проте стрімке зростання кількості випадків вчинення тяжких військових злочинів з боку агресора на території України створює нові виклики для системи безоплатної правової допомоги у питанні підвищення спроможності надавати якісну правову допомогу постраждалим від таких злочинів, оскільки до 24 лютого 2022 року такі питання були нетиповими для українських правозахисників.

**Список використаних джерел**

1. Щодо роботи системи БПД в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.legalaid.gov.ua/novyny/shhodo-robty-systemy-bpd-v-umovah-voyennogo-stanu/

**ГАЛИЦЬКА Марія**,
*курсантка 2-го курсу факультету № 3, рядова поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**ЮРЧУК Дмитро,**
*курсант 2-го курсу факультету № 3, рядовий поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: ПЕКАРСЬКИЙ Сергій,**
*доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 3, кандидат юридичних наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ*

# ВЗАЄМОДІЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ТА МІЖРЕГІОНАЛЬНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС УВЕДЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

В сучасних умовах протидії військовій агресії Росії актуальним є питання визначення та реалізації повноважень структурними підрозділами Національної поліції. Відповідно до положень статті 13 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII у складі поліції функціонують: кримінальна поліція, патрульна поліція, органи досудового розслідування, поліція охорони, спеціальна поліція та поліція особливого призначення [1]. Серед органів та підрозділів, які функціонують у складі Національної поліції нам необхідно визначити загальні засади взаємодії територіальних та міжрегіональних територіальних органів кримінальної поліції під час уведення правового режиму воєнного стану.

Зазначаємо, що правові основи взаємодії між структурними підрозділами апарату центрального органу управління поліцією, міжрегіональними територіальними органами Національної поліції та їх територіальними (відокремленими) підрозділами, територіальними органами поліції та їх територіальними (відокремленими) підрозділами щодо запобігання кримінальним правопорушенням, їх виявлення та розслідування визначені Інструкцією з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, яка затверджена наказом МВС України від 07.07.2017 № 575 [2].

Однак, на нашу думку, взаємодія територіальних та міжрегіональних територіальних органів кримінальної поліції під час уведення правового режиму воєнного стану має свої організаційні і тактичні особливості та відповідну правову регламентацію. Так, наказом МВС України від 31.10.2016 № 1129 затверджена «Інструкція про порядок взаємодії територіальних органів

поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» [3].

Наведений вище нормативно-правовий акт МВС України визначає порядок взаємодії головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях та місті Києві і міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України, а також їх структурних та відокремлених підрозділів при реагуванні на надзвичайні ситуації, проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, відпрацюванні та уведенні в дію планів реагування на надзвичайні ситуації та/або при виконанні визначених законодавством України службових завдань, в тому числі і спеціальних, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, а також виконанні завдань територіальної оборони та цивільного захисту в особливий період.

Під спеціальними службовими завданнями слід розуміти завдання, що виконуються територіальними та міжрегіональними органами Національної поліції України, їх структурними і відокремленими підрозділами при реагуванні на надзвичайні ситуації, проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, відпрацюванні та уведенні в дію планів реагування на надзвичайні ситуації та/або при виконанні визначених законодавством України службових завдань у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, а також виконанні завдань територіальної оборони та цивільного захисту в особливий період [3].

Наведене вище дозволяє нам висновувати, що в умовах введення правового режиму воєнного стану територіальні та міжрегіональні територіальні органи кримінальної поліції, відповідно до положень чинних законодавчих та нормативно-правових актів, організовують свою діяльність з метою запобігання, виявлення та розкриття кримінальних правопорушень.

**Список використаних джерел**

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII (редакція від 03.04.2022). Відомості Верховної ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.

2. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: затв. наказом МВС України від 07.07.2017 № 575 (редакція від 03.07.2020). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text.

3. Інструкція про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: затв. наказом МВС України від 31.10.2016 № 1129. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text.

**ГУЗЕНКО Олена**,
*доцент кафедри цивільного та господарського права факультету №2, кандидат економічних наук, доцент, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

# СУТНІСНІ СЕГМЕНТИ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ

Питання публічної безпеки особливо актуалізуються під час виникнення загроз для громадян країни в умовах війни. При цьому дослідження науковців не оминають увагою не лише саме явище публічної безпеки, а й розглядають її ключові сегменти. Проте, вивчення публічної безпеки в умовах війни характеризується обмеженою кількістю таких досліджень. На думку багатьох науковців поняття «публічна безпека» усе ще залишається новелою для національного безпекового законодавства.

Слід відати належне законодавцю, який розробив та затвердив Положення про функціональну підсистему забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку, безпеки дорожнього руху єдиної державної системи цивільного захисту [1], проте деталізованого визначення понятійної категорії «публічна безпека» не надав. Разом з тим, у цьому Положенні законодавець розкриває понятійну категорію «функціональна підсистема забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку, безпеки дорожнього руху єдиної державної системи цивільного захисту» та наголошує на тому, що його зміст означає складову частини єдиної державної системи цивільного захисту, до якої входять МВС, Національна поліція України, Національна гвардія України, органи управління та підпорядковані їм сили цивільного захисту, суб'єкти господарювання, які належать до сфери їх управління та виконують завдання цивільного захисту.

З метою визначення сутнісних ознак поняття «публічна безпека» в умовах воєнних дій звернемося до праць науковців, котрі подають свою позицію тлумачення даної категорії. Так, С.В. Пономарьов вважає, що «…публічна безпека характеризується термінами «громадська безпека» й «громадський порядок». На його погляд саме ці дві понятійні категорії «…позначають сферу суспільних відносин, які виникають у процесі забезпечення правопорядку, але публічна безпека має більш широкий зміст, ніж громадська безпека чи громадський порядок» [2]. В свою чергу, М.І. Панов і В.П. Тихий [3] зазначають взаємозвязок публічної безпеки з її суспільною формою. Науковці вважають, що «…суспільна безпека, відбиваючись у суспільній свідомості, створює певний суспільний настрій і формує масові й індивідуальні стереотипи, що характеризуються відчуттям захищеності інтересів, охоронюваних правом, наявністю почуття безпеки щодо різного роду загроз, а також відсутністю страху перед ними» [3].

У своїй праці О. Батраченко [4] розглядає понятійну категорію «публічна безпека» як поняття, що відображає сучасні тенденції суспільного та державного розвитку в напрямі, що відповідає пріоритетності життя, здоров'я й особистої безпеки людини та громадянина, її благополуччя та добробуту. Варто також відзначити, що в більшості європейських правових систем, судячи з дослідження С. Сьоміна [5], поняття публічної безпеки законодавством не визначається з метою недопущення обмеженості дій правоохоронних органів у кожній конкретній ситуації.

О.М. Швець [6] на основі аналізу нормативно-правових актів і наукових досліджень, наводить основні ознаки стану «публічна безпека та порядок»:

по-перше, захищеність життєво важливих для суспільства й особи інтересів;

по-друге, наявність почуття безпеки й суспільного спокою щодо різного роду загроз, а також відсутність страху перед ними;

по-третє, державний характер забезпечення запобігання порушенням публічної безпеки та порядку.

Узагальнюючи результати проведених досліджень, ми вважаємо, з позиції воєнних дій, котрі відбуваються в Україні зазначені ознаки понятійної категорії «публічна безпека» можуть бути адаптовані, а на їх основі пропонуємо введення понятійної категорії «воєнна публічна безпека». За своїм сутнісним змістом запропоновану понятійну категорію пропонуємо розуміти як обов'язків сегмент національної безпеки країни, який має за базу особливий організаційно-правовий механізм, призначений забезпечити ефективну реалізацію громадянами своїх прав і законних інтересів, котрі знаходяться в зон бойових дій.

**Список використаних джерел**

1. Положення про функціональну підсистему забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку, безпеки дорожнього руху єдиної державної системи цивільного захисту. Положення МВС України від 04.10.2019 № 835. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1199-19

2. Пономарьов С.В. Поняття та зміст публічної безпеки в системі сектору безпеки і оборони. Право.ua. 2017. № 2. С. 112.

3. Панов М.І., Тихий В.П. Безпека як фундаментальна категорія в методології правознавства (до постановки проблеми). Вісник Академії правових наук. 2000. № 3 (22). С. 13.

4. Батраченко О. Поняття та ознаки публічної безпеки та порядку як об'єктів адміністративно-правової охорони. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2014. Вип. 29 (2.3). С. 84–86.

5. Сьомін С. Концептуальні підходи щодо забезпечення громадської безпеки: іноземний досвід, висновки для України. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/1_Siomin-8f832.pdf.

6. Швець О.М. Публічна безпека й порядок в умовах карантину. Юридичний науковий електронний журнал.2020. № 4.С.238 – 241.

**ГУРКОВСЬКА Катерина**,
*викладач кафедри адміністративного права та адміністративного процесу факультету № 3, Інститут з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ*
**ФІЛЬВАРСЬКА Віра**,
*курсант 2 курсу факультету № 3, Інститут з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ*

# УЧАСТЬ ГРОМАДЯН В ОХОРОНІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону створюються і діють у взаємодії з правоохоронними органами, Державною прикордонною службою України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, додержуючись принципів гуманізму, законності, гласності, добровільності, додержання прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, рівноправності членів цих формувань. Координацію діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону здійснюють відповідно місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування [1].

Повсякденна (оперативна) діяльність громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону організовується, спрямовується і контролюється відповідними органами Національної поліції, підрозділами Державної прикордонної служби України.

У Законі України «Про Національну поліцію» [2] зазначений принцип взаємодії поліції з громадськістю, що передбачає нову концепцію та побудову відносин на засадах відкритості та партнерства, нову «філософію взаємодії», де потреба громади у безпеці є ключовим сигналом для поліції щодо вироблення оптимальних спільних дій на основі законодавства. В свою чергу, Закон регламентує та реалізує право громадян у правоохоронній діяльності, а саме - в превенції правопорушень, в забезпеченні публічного порядку та безпеки.

Залучення представників громадськості до охорони громадського порядку завжди було предметом дослідження науковців та практичних представників, щодо удосконалення такої діяльності на законодавчому рівні [3].

Основними завданнями громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону у сфері охорони громадського порядку є: «надання допомоги органам Національної поліції у забезпеченні громадського порядку і громадської безпеки, запобіганні адміністративним проступкам і злочинам, інформування органів Національної поліції про вчинені або ті, що готуються, злочини, місця концентрації злочинних угруповань, сприяння органам Національної поліції у виявленні і розкритті злочинів, розшуку осіб,

які їх вчинили, захисті інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від злочинних посягань, участь у забезпеченні безпеки дорожнього руху та боротьбі з дитячою бездоглядністю і правопорушеннями неповнолітніх» [4].

Охорона громадського порядку досягається:

- всебічним правовим і соціальним забезпеченням громадського спокою, нормальних умов для праці, відпочинку й побуту людей, зокрема, врегульованістю відносин громадського порядку певною сукупністю правових і соціальних норм, передусім нормами адміністративного та кримінального права;

- забезпеченістю охорони громадського порядку ефективною діяльністю спеціальних правоохоронних органів (внутрішніх справ, служби безпеки, прокуратури, суду тощо) та громадських організацій (добровільних народних дружин, товариства сприяння діяльності органів внутрішніх справ тощо);

- наявністю дисциплінарних, адміністративних, кримінальних та інших видів юридичної, а також моральної відповідальності за порушення громадського порядку.

Основоположним у цій сфері є Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [3]. Цим законом чітко окреслено громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону можуть бути створені на засадах громадської самодіяльності як: - зведені загони громадських формувань, - спеціалізовані загони (групи) сприяння Національній поліції та Державній прикордонній службі України, - асоціації громадських формувань [4].

Громадське формування набуває статусу юридичної особи з дати його державної реєстрації в порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» [5]. Для реєстрації громадського формування подаються рішення про його створення, підтримане відповідним органом Національної поліції чи підрозділом Державної прикордонної служби України, узгоджене з цими органами положення (статут), інформація про склад керівного органу, а також список членів формування. Діяльність такого громадського формування може бути припинена шляхом примусового розпуску або саморозпуску відповідно до закону.

Отже, громадські формування з охорони публічного порядку можуть бути надійним помічником правоохоронних органів щодо запобігання та припинення порушення прав і свобод громадян, охорони публічного порядку, боротьби зі злочинністю за умови, що правоохоронні органи й місцеве самоврядування будуть надавати належну допомогу й підтримку, якої сьогодні явно не вистачає.

**Список використаних джерел**

1. «Вони до охорони громадського порядку не залучаються» URL: https://v.gd/vHEI2r

2. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

3. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22 червня 2000 року № 1835-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14#Text

4. Форми участі громадян в забезпеченні громадського порядку. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/5_2019/102.pdf

5. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 року № 755-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text

**ДЕРЕВЯНКО Богдан**,
*головний науковий співробітник, доктор юридичних наук, професор, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва ім. академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України; Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень ім. В.К. Мамутова Національної академії наук України»*

## ПРО ПРИПУСТИМІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ, ЯКА НАДАЄТЬСЯ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ АБО ПЕРЕДАЄТЬСЯ ЧЕРЕЗ ІНШИХ ОСІБ В УМОВАХ АКТИВНОЇ ВІЙНИ

У ніч на 24 лютого 2022 року російська федерація підступно почала активну відкриту війну проти України. Одночасно з декількох напрямків, зокрема і з тимчасово окупованих територій України, а також з території свого посібника – республіки бєларусь розпочалося відкрите ганебне вторгнення на територію незалежної вільної держави. З цього моменту Україна живе в умовах військового стану, який накладає відбиток на діяльності усіх без винятку посадових осіб, державних органів, суб’єктів господарювання, усіх громадян. У такій ситуації посадові особи та державні органи вимушені працювати у режимі, в якому абсолютній більшості з них працювати раніше не доводилося. Слід враховувати додаткові непередбачувані обставини, щоб не нанести шкоду безпеці держави від вчинення тих дій, які ще півтора місяці тому були абсолютно звичайними і безпечними. Висловлювання кожної посадової особи можуть негативно або позитивно вплинути на дії мільйонів людей в Україні і навіть у світі. При цьому висловлювання посадової особи може ретранслюватися журналістами, блогерами та іншими особами. У цьому зв’язку слід важливу увагу приділяти як дослівним висловленням посадових осіб, так і непрямій передачі іншими особами.

На підтвердження висловленого вище слід навести окремі приклади, що мали місце у різних містах та регіонах України у березні 2022 року. Так,

журналісти повідомили, що мер Кривого Рогу розповів про обстріл околиць Кривого Рогу із РСЗВ «Град». Після такого повідомлення у людини, яка знає географію Кривого Рогу та тактико-технічні характеристики РСЗВ «Град», формується думка, що ворожі війська вже захопили чи не половину Дніпропетровської області з усіма наслідками такої думки. Насправді ж мер Кривого Рогу вказував лише на те, що були обстріляні села на околицях Криворізького району на кордоні Дніпропетровської та Херсонської області чи не з центру Херсонської області. До речі, у середині квітня 2022 року і без наших тез доповіді почали писати саме так.

Наступний приклад знову приблизно у кінці березня. Журналісти сказали, що мер міста Бориспіль повідомив про бойові дії на околицях міста і закликав жінок та дітей евакуюватися. Люди, які знають географію України, формують уяву, що Київ майже оточено, що трасу Харків-Полтава-Київ перерізано у місті Бориспіль і частина України по лівому берегу Дніпра може бути оточена та окупована. Насправді ж, аналізуючи дослівне повідомлення від мера Борисполя, стає зрозуміло, що він мав на увазі, що через ракетні атаки у місті не зовсім безпечно, а тому тим, хто має можливість, краще евакуюватися.

Приблизно у кінці березня 2022 року посадова особа публічно описала які речовини і в якій кількості зберігаються на хімічному заводі. Того ж дня пропаганда на російській федерації та так званій «днр» повідомила щось на кшталт того, що українські військові замінували хімічний завод з метою знищення українського міста. Нонсенс. Але люди, вісім років знайомі із методами «роботи» пропагандистів, зрозуміли, що слід очікувати на провокацію. І вона не забарилася. Приблизно о четвертій ранку російською реактивною артилерією було обстріляно цей хімічний завод, внаслідок чого відбувся витік кількох тон хлору.

У кінці березня 2022 року ще одна посадова особа заявила, що ведуться бої за місто Вишгород, яке дуже скоро буде звільнено. Насправді місто Вишгород не було окупованим, а посадова особа мала на увазі село Вишеград Макарівської селищної громади Бучанського району Київської області з населенням 16 осіб. Після такої заяви у деяких мешканців Вишгороду сталися нервові зриви.

Наведені лише поодинокі із сотень відомих прикладів. І тут не йде мова про інформаційну диверсію чи ворожу дезінформацію, яких, на жаль, сьогодні дуже багато. Тут іде мова про необережних посадових осіб та журналістів. Слід визначитися із тим що у такій ситуації можуть порадити юристи.

До 10 червня 2015 року в Україні працювала Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі. Згідно із пунктом 4 відповідного положення КМУ основними завданнями Комісії були:

- проведення експертизи продукції, видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру та продукції, що містить елементи або пропаганду культу насильства, жорстокості, порнографії;
- проведення аналізу процесів і тенденцій, що відбуваються у сфері захисту суспільної моралі, розроблення для органів державної влади та органів

місцевого самоврядування рекомендацій з їх правового регулювання;

- здійснення контролю за дотриманням законодавства у сфері захисту суспільної моралі [1].

З інших питань суспільного життя окремих комісій створено не було, оскільки Україна згідно із статтею 1 Конституції України є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою [2], а тому свобода слова є священною і непорушною. У радянській армії у кожному полку другою, а часто фактично першою, особою був «замполіт». Ним визначався обсяг та зміст інформації, який міг оприлюднювати командир полку. В Україні сьогодні сформувався цілий «клас» або «професія» – речників. У штатному розкладі багатьох державних органів передбачено посади речників при цих органах або їх посадових особах. Однак вони виступають лише трансляторами офіційних позицій державних органів або посадових осіб. І відповідальності за сказане речники не несуть і мабуть не повинні. У цьому зв'язку постає два питання: 1) «як українські міністерства, комітети, комісії та посадові особи працювали раніше, коли у їх штатних розписах не було передбачено посади речників ?»; 2) «чи не можна в умовах значного спаду економіки відмовитися від посад речників ?». Але це не допоможе подоланню проблем, піднятих у тезах вище. Уявляється, що вирішенням піднятих проблем в умовах військового стану має бути виконання одночасно двох дій:

1) Визначити, що будь-які посадові особи мають узгоджувати зміст стратегічно важливої інформації, пов'язаної із організацією життєдіяльності населення та роботи органів виконавчої влади із представниками ЗСУ. Інформацію, що стосується діяльності будь-яких підрозділів ЗСУ на будь-яких територіях України, коментувати посадовим особам цивільних органів виконавчої влади слід заборонити;

2) Журналістам, блогерам та будь-яким іншим особам слід заборонити надавати стратегічно-важливу інформацію без посилання на першоджерело. Інформація з посиланням на певну посадову особу повинна передаватися дослівно, а в письмових джерелах у паперових чи електронних носіях має братися у лапки. Після цього особа може коментувати таку інформацію, зазначивши, що це її особистий аналіз та її особиста думка. Відповідно, порушення цих двох приписів має бути сформоване у Кодексі України про адміністративні правопорушення як склад правопорушення, а це діяння, вчинене повторно, свідомо або якщо завдало тяжкі наслідки, – навіть у КК України як склад злочину.

**Список використаних джерел**

1. Про Національну експертну комісію України з питань захисту суспільної моралі: постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2004 року № 1550 (втратила чинність 10 червня 2015 року). Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://v.gd/iqOBCr

2.Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

**ДЖАНТІМІРОВ Марк,**
*курсант 107/21 (ПД) – Б взводу факультету №3, рядовий поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ,*
**науковий керівник: ТУРЕНКО Олег**
*професор кафедри загально-правових дисциплін, доктор філософських наук, Донецький державний університет внутрішніх справ*

# КОМЕНДАНТСЬКА ГОДИНА, ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПРАВОВА ОСНОВА

Комендантська година в наш час перетворилася з книжкового терміну на повсякденне явище, з яким ми стикаємося щоденно. Але тим не менш варто зазначити, що вона є необхідною та невід'ємною ланкою у забезпеченні безпеки та громадського порядку різні періоди. Ось як звучить визначення цього поняття, що сформоване в українській енциклопедії ім. М.П. Бажана:

«Комендантська година - заборона військовим комендантом в певний час доби і на певний час перебувати на вулицях та в громадських місцях мешканцям певного населеного пункту, де встановлено Президентом України воєнний (надзвичайний) стан з метою встановлення і підтримки громадського порядку, зменшення кількості жертв, ліквідації наслідків техногенної катастрофи, епідемії на час оголошеного у даній місцевості надзвичайного стану» [1, с. 792].

Тож проаналізувавши дане поняття можна зробити декілька висновків, а саме: по-перше, комендантську годину запроваджують не лише під час війни, а й під час інших подій, що крайнє негативно впливають на населення. По-друге, можна зробити висновок, що введення такого заходу є вимушеним, і слугує лише задля збереження населення, правопорядку та громадської безпеки у регіоні/державі. По-третє, важливо зазначити, що встановлення так званого «забороненого часу» є непростою процедурою та впроваджується лише після введення головою держави надзвичайного стану, і лише після цього комендантська година впроваджується Кабінетом Міністрів або наказом адміністрації (а також комендант, порядок формування, функціювання, місцезнаходження комендатури) [5].

Після того як ми розібрали безпосередньо поняття та це явище, слід зазначити яке покарання несуть порушники: «За відмову від виконання законного розпорядження або вимоги патруля загрожує штраф, громадські чи виправні роботи або адміністративний арешт до 15 діб.

Якщо порушник вчиняє опір – йому загрожує штраф 17 000 – 34 000 грн або позбавлення волі до 5 років. Особи, які вчинили кримінальні та адміністративні правопорушення затримуються в порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про

адміністративні правопорушення.

Якщо людина в заборонений час – протягом комендантської години перебуває на вулиці, то комендантський патруль має право її затримати, перевірити в неї наявність документів, які б давали право на перебування на вулиці, чи підтвердити обставину про відсутність таких документів у даної особи, а також встановити причину порушення комендантської години.

За непокору законному розпорядженню або вимозі патруля на порушника може бути накладено стягнення відповідно до статті 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення [4].

Якщо порушник комендантської години чинить опір, його може бути притягнуто до кримінальної відповідальності за статтею 342 Кримінального кодексу України» [3].

Забезпечення та дотримання комендантської години здійснюють спеціальні патрулі, до складу яких входять бійці Національної Гвардії України, Територіальної оборони, а також співробітники Національної поліції України.

Такі патрулі мають право, зокрема:

- затримувати і доставляти в органи або підрозділи Національної поліції осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення;
- застосовувати відповідно до законодавства заходи фізичного впливу, зброю і спеціальні засоби;
- перевіряти в осіб посвідчення, документи, що посвідчують особу, документи, що підтверджують законність перебування на території України, та перепустки, а в разі їх відсутності – затримувати відповідних осіб та доставляти в органи або підрозділи Національної поліції для встановлення особи; за потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, які ними перевозяться;
- вилучати в осіб предмети, які є знаряддям, засобом або предметом правопорушення, і передавати їх органам або підрозділам Національної поліції [2].

Нормативно-правовою базою, що регламентує порядок та дотримання комендантської години є ціла низка зводів законів, постанов та актів:

- Кримінальний кодекс України;

Кодекс України про адміністративні правопорушення;

- Закон України «Про правовий режим воєнного стану»;

- Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»;

- Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні»;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 08 липня 2020 року № 573 «Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану»;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1455 «Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду,

обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан».

Єдиним документом, що дозволяє переміщення після початку комендантської години є спеціально видана перепустка, яка видається лише регламентованому колу осіб, які виконують важливу функцію у забезпеченні життєдіяльності населеного пункту/району/регіону. Гарним прикладом є працівники критичної інфраструктури, медики тощо.

Отже, слід підкреслити, що комендантська година – це превентивний захід, який слугує як запобіжна міра, задля забезпечення безпеки державних об'єктів, громадської безпеки, стабілізації ситуації. Тож не варто зневажати та зухвало відноситись до неї. Адже як зазначено вище, покарання за недотримання встановленої та чітко зазначеної комендантської години є дуже суворим, та тягне за собою масу наслідків. Тому ми вважаємо, що ця міра все ж є дуже доцільною, та її впровадження та застосування в майбутньому та нині, щодня рятує сотні життів та допомагає державним службам якісно робити свою справу та допомагати громадянам, які цього потребують.

**Список використаних джерел**

1. Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, м. Київ, Wayback Machine, 2001 р., Т. 3, 792 с.

2. Комендантська година: визначення,контроль та відповідальність за порушення. Інтернет-ресурс: «Безоплатна правова допомога» URL: https://is.gd/H2WwB5

3. Кримінальний кодекс України. Веб-портал Верховної Ради України. URL: https://v.gd/U5MqSd

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Веб-портал Верховної Ради України.URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10

5. Про правовий режим воєнного стану. Закон України. Веб-портал Верховної Ради України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

**ЄВТУШЕНКО Даріна**,
*здобувач вищої освіти, Донецький національний університет імені Василя Стуса*
**КРАКОВСЬКА Анжеліка**,
*доцент кафедри господарського та адміністративного права, кандидат юридичних наук, доцент, Донецький національний університет імені Василя Стуса*

## ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВИХ ПОСЛУГ У ВОЄННИЙ ЧАС

Важливість адміністративних послуг важко переоцінити, адже саме через їх застосування органи державної влади та місцевого самоврядування

задовольняють потреби населення. Не дарма колишній президент Європейської Комісії Жозе Мануель Баррозу неодноразово зазначав важливість адміністративних послуг в європейському суспільстві, говорячи, що адміністративні послуги є істотною складовою реалізації державно-владних повноважень органів виконавчої влади [1]. Ще з 80-их років минулого століття Європа націлилась на високу якість надання адміністративних послуг, адже тільки за умови їх високої якості ми можемо говорити про дійсне задоволення потреб населення. Тому, доцільним й актуальним видається дослідження питання оцінювання якості надання адміністративних послуг в умовах сьогодення.

Дослідженню питання адміністративних послуг присвячені наукові доробки таких вчених, як І. Б. Коліушка, В. Б. Аверьянова, В. К. Колпакова, Д. І. Голосніченка, А. В. Ліпінцева. Проте, незважаючи на численну кількість наукових праць, в них не було приділено увагу доцільності й можливості оцінювання якості надання адміністративних послуг під час воєнного стану.

Законодавчі вимоги до якості надання адміністративних послуг закріплені у статті 4 Закону України «Про адміністративні послуги» через формулювання принципів, на яких має базуватися державна політика у сфері надання адміністративних послуг. До цих принципів відносяться: верховенство права, у тому числі законність та юридична визначеність; стабільність; рівність перед законом; відкритість та прозорість; оперативність та своєчасність; доступність інформації про надання адміністративних послуг; захищеність персональних даних; раціональна мінімізація кількості документів та процедурних дій, що вимагаються для отримання адміністративних послуг; неупередженість та справедливість; доступність та зручність для суб'єктів звернень. Крім того, у статті 7 «Вимоги щодо якості надання адміністративних послуг» даного закону зазначено, що суб'єкти адміністративних послуг можуть видавати організаційно-розпорядчі документи про встановлення власних вимог щодо якості надання таких послуг, причому такі вимоги не можуть погіршувати умови надання адміністративних послуг, визначених законом [2].

Крім того, ширший перелік критеріїв оцінки якості адміністративних послуг з тлумаченням закріплено в Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади, схваленій розпорядженням КМ України від 15.02.2006 р. № 90-р це: результативність; своєчасність; доступність; наявність транспортного сполучення, вказівних знаків, під'їзних шляхів та місць паркування для транспортних засобів фізичних та юридичних осіб; можливість вільного (безперешкодного) доступу до приміщення адміністративного органу; безперешкодне одержання бланків та інших формулярів, необхідних для звернення за адміністративною послугою, можливість отримання таких бланків з веб-сторінки адміністративного органу; зручність; запровадження принципу «єдиного вікна»; установлення адміністративним органом графіка приймання фізичних та юридичних осіб з урахуванням їх інтересів; удосконалення порядку оплати адміністративної послуги; відкритість; можливість отримання інформації телефоном та

електронною поштою, а також кваліфікованої консультативної допомоги; повага до особи ввічливе (шанобливе) ставлення до отримувача адміністративної послуги; дотримання принципу рівності усіх громадян; забезпечення побутових зручностей в адміністративному органі; професійність [3].

Як показують результати опитування громадян, які скористались адміністративними послугами найважливішим з усіх критеріїв оцінки якості для них є тривалість справи [4]. Постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 165: «Деякі питання реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб» у зв'язку з введенням воєнного стану на території України було зупинено строки надання адміністративних послуг суб'єктами їх надання. Поновлено зупинені строки буде у місячний строк після припинення чи скасування воєнного стану [5]. Тобто, зараз на території усієї України не діють законодавчі вимоги щодо терміну надання адміністративних послуг, а значить і оцінювати їх надання за критерієм оперативності і своєчасності не можна. Таке рішення уряду є зрозумілим і виправданим, адже в умовах захоплення українських міст та постійного бомбардування території України (під час яких службовці припиняють роботу і укриваються в захисних спорудах та підвальних приміщеннях) не можливо виконати роботу у той же строк, що й у мирний час з об'єктивних причин.

Отже, під час дії воєнного стану можна продовжувати оцінку якості надання адміністративних послуг за всіма критеріями, окрім оперативності і своєчасності. І тут вже постає питання доцільності такого оцінювання враховуючи високу важливість для громадян саме цих критеріїв та об'єктивну неможливість їх дотримання у даний час.

**Список використаних джерел**

1. Даньшина Ю.В. Зарубіжний досвід оцінювання якості надання адміністративних послуг. *Теорія та практика державного управління*. 2011. № 4. С. 467-475.

2. Про адміністративні послуги: Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5203-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2013. № 32. Ст. 409. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#n31.

3. Про схвалення Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 р. N 90-р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 7. Ст. 376.

4. Якість надання адміністративних послуг в Україні: думка громадян, оцінка фахівців та зміни за 5 років. *Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва*. URL: https://v.gd/dp2yYd (дата звернення: 15.04.2022).

5. Деякі питання реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 165. *Урядовий кур'єр.* 2022. № 43.

**ЄСІМОВ Сергій**,
*професор кафедри адміністративно-правових дисциплі, кандидат юридичних наук, доцент, Львівський державний університет внутрішніх справ*

# ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕВАКУАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ

Події 24 - 28 лютого 2022 року, зв'язані з нападом збройних сил Російської Федерації на України, застосування військові авіації та ракет для руйнування об'єктів, визвало необхідність евакуації населення з районів бойових дій та населених пунктів, які були піддані ракетно-бомбовим ударам.

Організація евакуації населення з районів ведення бойових дій у контексті планів підготовки діяльності територіальних органів Національної поліції у надзвичайних ситуаціях здійснювалась на підставі методичних рекомендацій розроблених МВС України відповідно до досвіду накопиченого у минулому столітті. У період з 2000 по 2014 роки МВС України розробило ряд методичних рекомендацій щодо дій підрозділів органів внутрішніх справ у надзвичайних ситуаціях техногенного характеру, які було направлено у територіальні органи внутрішніх справ обласного і районного рівня.

Методичні рекомендації включали організацію діяльності відповідних служб з розроблення маршруту евакуації (автомобільного, пішого, залізничного), організації регулювання дорожнього руху при евакуацій автомобільним транспортом, взаємодія з підрозділами Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події, затверджена наказом МВС України від 22 серпня 2016 року № 859, не передбачає взаємодію при евакуації населення [1]. Водночас зазначена Інструкція передбачає взаємодію під час реалізації заходів передбачених при введення правового режиму надзвичайного та воєнного стану, які передбачають евакуацію населення.

Особливість евакуації населення з ряду міст зумовлена неорганізованим виїздом громадян власним автомобільним транспортом автомобільними дорогами загального користування та відсутністю організації регулювання дорожнім рухом відповідними структурами державних органів і органів місцевого самоврядування, які відповідають за даний напрям діяльності.

Відсутність управління дорожнім рухом з використанням наявної дорожньої мережі доріг загального користування міжнародного, республіканського, обласного та місцевого значення призвела до перевантаження доріг міжнародного значення, що значно скоротило пропускну спроможність доріг, зменшило швидкість проїзду, створило затори, зв'язані з відсутністю пального та дорожньо-транспортними пригодами у наслідок

порушення правил дорожнього руху (правил обгону, виїзду на зустрічну смугу). Ускладнювало ситуацію перебування на маршруті евакуації транспортних засобів ТІР, у тому числі з небезпечними вантажами.

Методичні рекомендації МВС України з питань організації евакуації населення у випадку виникнення надзвичайних ситуацій, розроблені до 2014 року не передбачали неорганізований виїзд громадян на власному автомобільному транспорті із зон, передбачених для евакуації.

Водночас виїзд громадян залізничним транспортом не створив ускладнення оперативної обстановки на об'єктах пасажирської інфраструктури Укрзалізниці, що, на нашу думку, зумовлено бажанням громадян як найшвидше залишити район перебування наявними транспортними засобами, який регулярно піддавався ракетно-бомбовим ударам на протязі 25-28 лютого поточного року.

Організація евакуації залізничним транспортом з районів введення бойових дій вимагає окремого узагальнення у зв'язку з відсутністю підрозділів поліції, які обслуговують об'єкти залізничного транспорту поза межами міст, де знаходяться регіональні відділення Укрзалізниці. Порядок взаємодії органів (підрозділів) поліції з підрозділами акціонерного товариства «Українська залізниця» затвердженого спільним наказом МВС України в Міністерства інфраструктури України від 2 березня 2020 року № 204/175 не охоплює питання забезпечення громадського порядку, у тому числі організацію правопорядку під час евакуації населення залізничним транспортом [2].

Доцільно зауважити, що на окремих напрямах за маршрутами евакуації термін проїзду визначеної відстані збільшився від 8 до 72 годин, у порівнянні з нормальними умовами дорожнього руху на зазначених маршрутах.

Положення про Департамент патрульної поліції, на який покладено окремі аспекти організації дорожнього руху та забезпечення безпеки дорожнього руху, не передбачає організацію евакуації населення автомобільним транспортом [3].

Ураховуючи ситуацію, яка мала місце з 24 по 28 лютого поточного року на окремих ділянках дорожньої мережи України, доцільно розробити методичні рекомендації щодо планування евакуаційних заходів на дорогах загального користування, визначив форми організації взаємодії Національної поліції та органів місцевої влади щодо участі у евакуаційних заходах.

Доцільно внести доповнення у ряд нормативних актів, які регулюють структуру органів управління патрульної поліції, порядок взаємодії органів і підрозділів Національної поліції щодо планування та проведення евакуаційних заходів.

**Список використаних джерел**

1. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події: Наказ МВС України від 22.08.2016 р. № 859. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1254-16#Text

2. Про затвердження Порядку взаємодії органів (підрозділів) поліції з підрозділами акціонерного товариства «Українська залізниця»: Наказ міністерство внутрішніх справ України, міністерство інфраструктури України 02.03.2020 р. № 204/175. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0386-20#Text

3. Положення про Департамент патрульної поліції. Наказ Національної поліції 06 листопада 2015 р. № 73 (у редакції наказу Національної поліції (у редакції наказу Національної поліції 03 вересня 2019 р. № 887). URL. http://tranzit.ltd.ua/nakaz/

**ЖУКОВА Євгенія**,
*докторант кафедри адміністративного, фінансового і банківського права, кандидат юридичних наук, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ, Україна*

## ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ПІД ЧАС ДІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Поняття публічного адміністрування слід, на нашу думку, розуміти як елемент публічного управління, суб'єктами якого є публічні адміністрації (органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також суб'єкти делегованих повноважень), яким у встановленому законом порядку надано право здійснювати юридично значущі дії, спрямовані на забезпечення інтересів фізичних та юридичних осіб.

Мета публічного адміністрування полягає у максимальному забезпеченні інтересів фізичних та юридичних осіб у всіх сферах життєдіяльності суспільства і держави і створенні на цій основі умов для сталого розвитку політичних, економічних, соціальних, екологічних, інформаційних та інших видів суспільних відносин, в яких може бути досягнута максимальна реалізація здібностей, задатків і прагнень громадян. Місія публічного адміністрування як конструкція більш високого рівня може бути представлена як побудова толерантних та гуманних відносин між громадянами, територіальними громадами, суспільством і державою, в яких створювалася б можливість для найбільш повної самореалізації всіх членів суспільства.

Вид як більш незалежна, ніж форма, характеристика публічного адміністрування може розглядатися як більш стійка та стабільна у часі та за територіальною ознакою властивість останнього. Вид публічного адміністрування уявляє собою автономну та незалежну від суб'єктивного сприйняття галузь діяльності публічних адміністрацій, в ході якої вони шляхом реалізації своєї компетенції досягають цілей та відповідності місії свого функціонування.

Структура публічного адміністрування та її методологічно вірне вираження має велике значення для розгляду правових явищ, в яких завдяки

структурному підходу можна виокремити найбільш значущі елементи. взаємозв'язки між якими породжують певні закономірності, які знаходять своє відображення як у сфері нормотворчої, так і правозастосовної діяльності. Як упорядкована сукупність певних зв'язків, що існують всередині явищ та процесів, і залишаються стійкими незалежно від зміни зовнішніх обставин, структура відіграє важливу роль у розумінні сутності публічного адміністрування. Для опису вказаної структури на методологічному рівні використовують низку її ключових ознак, до яких належить зв'язки (або взаємозв'язки), елементи, відносини, а також функції, тобто будь-яка структура складається із низки елементів, які перебувають у взаємозв'язках або відносинах одне з одним, виконуючи при цьому певні функції.

За критерієм адміністративно-правового режиму можна виокремити такі види публічного адміністрування, як:

а) публічне адміністрування у мирний час;

б) під час надзвичайної ситуації;

в) під час надзвичайного стану;

г) під час воєнного стану.

Особливістю публічного адміністрування під час дії адміністративно-правового режиму воєнного стану є обмеження певних демократичних процедур і зміцнення ієрархічності та єдиноначальності [1].

Введення воєнного стану передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності [2].

У теперішній час на території нашої держави створені військові адміністрації, тимчасові державні органи, метою яких є забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян [2].

Разом з тим слід відзначити обмежене використання засобів демократичного цивільного контролю, особливо громадського нагляду, що має своїм підґрунтям обмеження певних форм громадської активності відповідно до Конституції та законодавства України про воєнний стан.

**Список використаних джерел**

1. Шопіна І.М. Феномен адміністративно-правового забезпечення в адміністративному праві України. *Наука і правоохорона*. 2018. №4. С.67-71.

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

**ЖУРАВЛЬОВА Дар'я**,
*курсантка 3-го курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Процес трансформації українського суспільства на якісно нову державу підтримується реформуванням усіх соціальних інститутів, Національна поліція не є винятком. Від ефективності діяльності цієї державної установи залежить громадський порядок, безпека громадян, їх життя і здоров'я, попередження та попередження правопорушень. Тому все більш актуальним стає питання взаємодії поліції та громадських формувань на партнерських засадах особливо в воєнний період.

Сьогодні ця робота ведеться на основі законодавчих та нормативних актів. Ми вважаємо за доцільне проаналізувати деякі з них. Так, Законом України «Про участь громадян в охороні громадського порядку та державного кордону» від 2.06.2000 р. № 1835-III [1] визначено порядок залучення населення до охорони громадського порядку, а також як принципи правових гарантій та соціального захисту участі громадян у цій діяльності. Крім того, у ч.1 ст.11 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено, що «діяльність поліції здійснюється у тісній взаємодії та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на партнерських засадах та спрямована на задоволення їх потреб» [2, с. 6]; у ч. 2 ст. 89 цього закону законодавець говорить про співпрацю поліції з громадськістю як передумову ефективної діяльності поліції: така діяльність [2, с. 66].

Питання запровадження режиму воєнного стану в Україні регулює Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року. Цей Закон визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб.

Метою введення воєнного стану є створення умов для надання

відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. [3]

За 11 місяців 2019 року зареєстровано 584,8 тис. злочинів, тоді як за аналогічний період 2018 року – 515,5 тис. У 2019 році загальний відсоток тяжких та особливо тяжких злочинів становить 35,5% від загальної кількості. При цьому частка злочинів середньої тяжкості залишається дуже значною [5]. Викликає занепокоєння той факт, що злочин проти життя та здоров'я людини у 2019 році становив 8,3%, а у 2015 році – 9,5% (переважають умисні легкі тілесні ушкодження). Це пов'язано з погіршенням соціально-економічної та політичної ситуації в країні та прийняттям нового процесуального порядку реагування на злочини правоохоронними органами, які встановлені КПК України.

Отже, у нинішніх умовах узгодження поліції з громадськими формуваннями має плануватися і грунтуватися на дієвої вчено аргументованої адміністративної основі, із запровадженням іноземного досвіду участі громадськості у правозахисної діяльності.

Насамкінець пропонуємо: вчити та впроваджувати в поліцейську активність досконалий досвід залучення громадськості у виконанні подій щодо попередження злочинів та точних варіацій злочинів, а також визначити прогресивні технічні засоби контролю за станом правопорядку в громадських місцях (камери відеоспостереження, системи термінового виклику поліції). Запроваджувати «єдину дислокацію» при охороні соціального порядку, і заснувати біля селищних рад, центрів надання адміністративних послуг дошки оголошень, з розміщенням інформації про дільничного офіцера, події, що відбуваються в громаді, а також керівництво як діяти, коли громадянин потрапив у скрутне становище. А також , ще проводити наради, засідання за участю поліції, повірених муніципальній владі та громадськості.

Тож, узгодження з громадськістю є одним із ключових факторів збільшення продуктивності заняття поліції з охорони громадського порядку, виявлення, придушення та профілактики правопорушень.

**Список використаних джерел**

1. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: закон України від 22.06.2000 № 1835-III // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: http:// https://v.gd/3RGYMb (дата звернення: 18.04.2022).

2. Закон України «Про Національну поліцію». Київ : Вид. Паливода А. В., 2015. 104 с.

3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Верховна Рада

(ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19

4. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: наказ МВС України від 28.07.2017 № 650 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http:// https://v.gd/lSRyBN (дата звернення: 18.04.2022).

5. Про результати роботи з організованими групами та злочинними організаціями (2019 рік) // Генеральна прокуратура України: URL: http:// https://v.gd/OxZ5sN (дата звернення: 18.04.2022).

6. Впровадження поліцейської діяльності, орієнтованої на громаду (Community policing) на Вінниччині // Експертний центр з прав людини: URL: https://v.gd/jJiare (дата звернення: 18.04.2022)

**ЗАДОРОЖНЯ Радмила,**
*курсантка 2-го курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування, рядовий поліції, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: КАРПЕНКО Олександр,**
*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПРАВООХОРОНИХ ОРГАНІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Для початку необхідно визначити, поняття воєнного стану. Воєнний стан – це правовий режим,який вводиться в Україні або в певних її територіях у випадку збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України та її територіальній цілісності [1].

Під час воєнного стану порушується ритм життя,з’являється загроза життю та здоров'ю людей, завдається матеріальна шкода, порушується робота державних органів, транспорту, зв'язку, загострюється соціальна напруга, збільшується злочинність та інші правопорушення. Для запобігання та припинення негативних наслідків залучаються значні сили органів виконавчої влади, особливе місце серед яких займає Національна поліція України [2].

У воєнний час поліцейські працюють у посиленому режимі: забезпечують діяльність блокпостів, проводять евакуацію населення, перевіряють документи та транспортні засоби, проводять пошук та розслідувальну роботу з диверсантами, а також протидіють мародерству [2].

Правоохоронці не можуть перетинати дозволеного в засобах своєї діяльності задля забезпечення безпеки населення. Навіть в умовах воєнного

стану, дотримання законності є неминучою умовою їх діяльності. Поліція постійно перебуває в різноманітних ситуаціях стресогенного характеру, що потребує підвищеного рівня уваги та високої сконцетрованості, кожен має знати свої функціональні обов'язки як у звичайних умовах, так і в умовах воєнного стану та досконало їх виконувати. До функцій які виконують правоохоронні органи під час воєнного стану належить:забезпечення безпеки особового складу, зброї, техніки, а також військових частин; посилена охорона громадського порядку, затримання, перевірка та опитування підозрілих осіб, контроль руху військового транспорту, допомога бойовим підрозділам у ліквідації повітряних десантів ворога [3].

Поліція прикладає максимальних зусиль для того ,щоб забезпечити зв'язок з населенням, а також на місцях де не працює лінія 102, відкривають нові телефонні лінії. Також активно працюють альтернативні засоби зв'язку. Повідомлення про випадки мародерства під час війни можна надіслати на електронну пошту Кіберполіції. Правоохоронні органи займаються організацією логістики добровольчих груп, оборонними процесами та підтримкою бойового духу військових та цивільного населення [4].

Необхідною є психологічна підготовка особового складу, спеціальна фізична та особлива загартованість. Психологи, як носії знань та вмінь справлятись зі стресами, продовжують надавати допомогу нашим колегам та культивують в собі і оточуючих максимум стійкості та вмінь до реагування в екстремальних умовах. Правоохоронці, які займаються охороною громадського порядку в умовах військового стану, зобов'язані знати організацію та тактику практики органів внутрішніх справ завдання, функції, методи діяльності, діюче законодавство,що регламентує їх діяльність.

Дії поліцейських під час воєнного стану мусять бути юридично компетентними, справедливі та законні. Неправомірні дії правоохоронців можуть спричинити серйозної шкоди.

Отже, можемо зробити висновок, що робота правоохоронців у воєнний стан відіграє дуже важливу роль, як для населення, так і держави. Їх роботу можна назвати дуже ефективною та неймовірно потрібною у наш час. Правоохоронці намагаються робити все можливе для захисту громадян, навіть у дуже складних ситуаціях , а в нашому випадку в умовах бойових дій.

**Список використаних джерел**

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України станом на 01.04.2022. Верховна Рада України. Інтернет-ресурс URL:https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення13.04.2022р.)
2. Інтернет-ресурс URL: https://v.gd/7fFLhN (дата звернення 13.04.2022р.)
3. Інтернет-ресурс URL: https://v.gd/axdEfU (дата звернення 14.04.2022р.)
4. Інтернет-ресурс URL: https://v.gd/uFKd3i (дата звернення 14.04.2022р.)

**ЗАЙЦЕВ Данило,**
*курсант ІІ курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: КАРПЕНКО Олександр,**
*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ СТАНОМ НА 2022

Найжорстокіші випробування  нелюдські страждання, колосальні жертви та скалічені долі, загублене дитинство і втрачена юність – таке не забувається, не стирається з історичної пам'яті. Війна торкнулася кожної української родини і назавжди залишить слід в генетичній пам'яті нашого народу. Про війну на сторінках історії України вже було згадано двічі, а від лютого 2022 року тричі. Переглядаючи новини, холоне серце, стискаються груди, а мозок відмовляється розуміти і вірити в те, що відбувається наразі.

Проблема забезпечення публічної безпеки і порядку, на тимчасово окупованих територіях залишається актуальною, адже вороже вторгнення та робота диверсійних груп на підконтрольних територіях України залишається можлива. Тому захист цивільного населення є задачею яка має стояти на першому місті у працівників НПУ, ЗСУ, ТрО, ДСНС. Але в даній роботі ми будемо розглядати тільки роботу НПУ на таких територіях.

Загалом території України на даний період часу умовно можна поділити на дві категорії: території які знаходяться під контролем Збройних сил України;тимчасово окуповані території.

Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», дає точне трактування визначення тимчасово окупована територія. Згідно статті першої вищевказаного закону, тимчасово окупована територія України (далі - тимчасово окупована територія) є невід'ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. [1]

Таким чином на тимчасово окупованих територіях поширюється дія Конституції та інших законів України, а отже забезпечення публічної безпеки і порядку на таких територіях має продовжуватися та виконуватися згідно наказів керівництва районних управлінь.

Звісно несення служби під час воєнного стану дуже відрізняється від несення служби у мирний час. Однією з нагальних проблем несення служби

НПУ на тимчасово окупованих територіях, є проблема безпеки оперативних працівників які виконують поставлені перед ними задачі “на виїзді до місця”. Працівникам має бути проведено додаткові курси з вогневої підготовки та безпеки несення служби.

Науковець Колесник С. П. у своїй роботі вказує що працівники Національної поліції України змушені дуже швидко пристосовуватись до специфіки несення служби, набувати навичок, які не зовсім властиві для правоохоронних підрозділів (загальновійськова підготовка, знання природи і тактики сучасного загальновійськового бою, саперна підготовка, топографічна підготовка, вміння користуватись зброєю, яка не стоїть на озброєнні в підрозділах Національної поліції України). Ми згодні з таким підходом до цього питання. [2]

Таким чином з вищевказаних інформаційних даних варто вказати що робота НПУ на тимчасово окупованих територіях на період військового часу дуже відрізняється від роботи у мирний час, адже по-перше поліцейські повинні бути дуже обачливими і відповідальними. Поліцейські змушені дуже пристосовуватись до нового режиму несення служби, які властиві у період воєнного часу.

**Список використаних джерел**

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»: станом на 21.03.2022 р.

2. Колесник С. П., «Питання забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку підрозділами Національної поліції України в зоні проведення операції об’єднаних сил» Південноукраїнський правничий часопис. с 14.

**ЗАХАРЧЕНКО Андрій**,
*завідувач науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад факультету № 2, доктор юридичних наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**БОБКОВА Антоніна**,
*головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад факультету № 2, доктор юридичних наукн, професор, академік НАПрН України, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ЩОДО ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Введення в Україні воєнного стану у зв’язку з військовою агресією Російської Федерації спричинило необхідність зміни правових основ діяльності

державних органів відповідно до потреб воєнного часу. Зазначене стосується, зокрема, й органів Національної поліції, яким належить провідна роль у забезпеченні публічної безпеки і порядку. Зважаючи на це, 15 березня 2022 р. прийнято Закон «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану» (далі – Закон), який наразі направлено на підпис Президенту України [1]. Однак на сьогодні залишається низка питань, що не одержали достатньої регламентації у цьому Законі і потребують невідкладного вирішення.

Окремі аспекти діяльності органів внутрішніх справ та органів Національної поліції в умовах воєнного стану раніше розглядалися у наукових працях М.В. Коваліва, В.О. Івахи [2], Т.П. Мінки [3] та деяких ін. Разом з тим виникнення у діяльності поліції нових викликів, спричинених військовим вторгненням Російської Федерації, вказує на необхідність додаткового опрацювання порушених питань.

Наведене свідчить про актуальність заявленої теми та доцільність її дослідження з метою обґрунтування відповідних пропозицій.

У контексті розгляду новел, передбачених вищезгаданим Законом, варто констатувати, що цей законодавчий акт містить положення як щодо загальних питань діяльності поліції, так і щодо особливостей цієї діяльності саме в умовах воєнного стану. Зокрема, обумовлено, що під час дії воєнного стану поліція діє згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Поряд із цим серед найбільш значущих положень нового Закону слід відзначити:

- передбачення можливості виконання поліцейськими службових обов’язків без наявності при собі спеціального жетону у певних випадках під час дії воєнного стану;

- уповноваження поліції стосовно одержання від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб державної форми власності інформації про військовополонених;

- закріплення права поліцейських щодо використання підручних засобів під час дії воєнного стану у разі необхідності відбиття нападу, що загрожує життю чи здоров’ю поліцейського або іншої особи, а також усунення небезпеки у стані крайньої необхідності або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір поліцейському;

- встановлення прав поліцейських щодо застосування під час дії воєнного стану заходів примусу (фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї) стосовно осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без врахування вимог та заборон, передбачених статтею 43, частинами четвертою та п’ятою статті 45, частиною дев’ятою статті 46 Закону України «Про Національну поліцію»;

- закріплення вимоги, за якою під час дії воєнного стану атестування

поліцейських не проводиться.

Аналіз вищеперелічених положень Закону вказує на те, що окремі з них потребують уточнення та конкретизації. Зокрема, необхідно погодитись із зауваженнями Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України стосовно того, що з наведених положень неможливо визначити, що саме мається на увазі під «підручними засобами», право використовувати які надається поліцейським. При цьому підстави, на основі яких поліцейським надаються зазначені права, є занадто розмитими. Зокрема, в Законі йдеться про використання «підручних засобів» щодо особи, як вчинила правопорушення, без уточнення щодо ступеню суспільної небезпеки такого діяння [4].

Водночас потрібно констатувати, що низка проблемних аспектів, які наразі виникають у діяльності органів (підрозділів) Національної поліції, не одержали вирішення у прийнятому Законі, і визначений ним перелік додаткових повноважень поліції потребує розширення, виходячи з реальних умов роботи цих органів (підрозділів) під час дії воєнного стану. Зокрема, при опрацюванні питання стосовно доповнення цього переліку варто врахувати положення статті 12 раніше прийнятого Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», який визначає спеціальні права працівників правоохоронних органів щодо забезпечення життєво важливих інтересів суспільства і держави під час відсічі збройної агресії у зонах безпеки (як-то право перевіряти у громадян і посадових осіб документи, що посвідчують особу, а в разі відсутності документів – затримувати їх для встановлення особи; право входити (проникати) в житлові та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать громадянам, на територію та в приміщення підприємств, установ і організацій, перевіряти транспортні засоби для виконання заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації, і ін.) [3]. Крім того, доцільно законодавчо закріпити й повноваження поліції стосовно участі у проведенні евакуації населення при виникненні загроз його життю або здоров'ю, а також евакуації матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення.

Врахування наведених вище пропозицій сприятиме досягненню правової визначеності у відносинах за участю органів (підрозділів) Національної поліції під час воєнного стану, від діяльності яких значною мірою залежить усунення наявних загроз для публічної безпеки і порядку в умовах протидії військовій агресії.

**Список використаних джерел**

1. Проект Закону про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану (реєстр. № 7147 від 13.03.2022). Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39210

2. Ковалів М.В., Іваха В.О. Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2016. № 837. С. 65-70.

3. Мінка Т.П. Забезпечення режиму воєнного стану органами Національної поліції. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2016. № 1. С. 9-13.

4. Висновок Головного науково-експертного управління на Проект Закону про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану (реєстр. № 7147 від 13.03.2022). Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1245368

5. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України та тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях: Закон України від 18 січня 2018 р. № 2268-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 10. Ст. 54.

**ЗЛАГОДА Ольга,**
*доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності, майор поліції, кандидат юридичних наук, доцент, Національна академія внутрішніх справ*

## ОСОБЛИВОСТІ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПРИ ПЕРЕВІРЦІ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ НА БЛОКПОСТАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасна ситуація яка склалася в Україні характеризується введенням воєнного стану, що у свою чергу передбачає певні обмеження, а саме всі громадяни, змушені проїжджати по дорогах в зв’язку з якимись особистими або службовими справами, зіштовхуючись з таким явищем як блокпост. З’явилися вони навесні 2014 року і з тих пір щільно увійшли в повсякденне життя жителів східної України, проте з 24 лютого 2022 року після повно масштабного вторгнення російських військ на територію України кількість блокпостів розповсюдилась на всю Україну.

**Блокпост –** *це загороджувальний укріплений контрольно-пропускний пункт з озброєною охороною. Вони зазвичай встановлюються в районах проведення антитерористичних заходів, на окупованій або тимчасово зайнятій військами території. Блокпости можуть бути розташовані на дорогах, в’їздах у населені пункти тощо* [1,с.7].

Метою створення блокпостів є здійснення контролю за рухом транспорту, людей, їх перевірки та огляду, а головне – зовнішньої ізоляції району дій незаконних збройних формувань, своєчасного виявлення їх пересування,

шляхів можливого виходу бойовиків з районів їх зосередження, ізоляції й позбавленні доступу до джерел постачання; забороні притоку поповнення, постачання боєприпасів і зброї та недопущення прориву через блокпост.

Також на думку В.А. Євтушок, Р.М. Смола необхідність використання блокпостів зумовлена перш за все контролем за переміщенням зброї, контрабанди, переслідування злочинців, перевезення наркотичних засобів, осіб які брали участь в незаконних банд формуваннях, осіб які перебували в розшуку.

Така концепція оперативного контролю за переміщенням громадян автотранспорту з метою це перш за все більш притаманна ЗСУ в рамках територіальної оборони в разі бойових дій він буде використовуватися військами України для оборони і захисту території, а під час воєнного стану чи при спецопераціях здебільшого використовуються працівниками національної поліції спільно з збройними силами та територіальною обороною для охорони публічного порядку безпеки чи припинення незаконного обігу зброї, контрабанди, наркотичних засобів, осіб в розшуку через механізм розміщення в ключових точках транспортних магістралей тимчасових споруд блокпостів на даний момент повністю є ефективним [2, с.117].

Особливу увагу слід приділити діям поліцейського при перевірці транспортних засобів та окремих осіб на блокпостах. Огляд машини зазвичай проводить кілька осіб. Один оглядає, інший прикриває. Щоб полегшити собі роботу, машину умовно слід поділити на зони огляду: «зовнішня зона», «зона під машиною», «внутрішня зона машини», «багажник», «двигун». Варіант дій при огляді може бути наступним: склад групи для перевірки одиниці автотранспорту має бути не менше 3 працівників.

Навіть у разі недостатньої кількості особового складу, перевіряти транспорт або людей менше ніж трьома особами – небезпечно!

Враховуючи, що автомобіль власне і є перешкодою для огляду, прикриття працівника, який оглядає автомобіль, має бути з різних боків. Необхідно, щоб особа, яка оглядає автомобіль, не перебувала на лінії вогню працівників, які її прикривають. У разі агресивних дій з боку водія або пасажирів, працівник має бути готовий різко стрибнути вбік або залягти, щоб не заважати вогню працівників, які його прикривають.

Слід пам’ятати, що в будь-якій машині багато місць, куди можна сховати вибухівку, і ви, якщо вважаєте себе професіоналом, повинні їх знати.

Існує три типи огляду автомобіля:

- поверхневий огляд;
- ретельний огляд;
- огляд у майстерні з розбиранням по частинах [1,с.22].

Найчастіше працівникам поліції доведеться використовувати перші два типи огляду, третій вимагає часу та втручання фахівців. Оглядаючи машини, ніколи не дозволяйте водієві квапити вас. Заклопотані власники запевнятимуть працівників поліції, що вони поспішають, їм треба забирати дитину, дружину, хворих батьків тощо. Не зважайте на це. Огляд проводиться з двох причин.

Перша причина – це налякати терориста й змусити його відкласти провезення заборонених предметів до «кращих» часів. При постійній демонстрації пильності наврядчи терорист ризикне провозити зброю. Друга причина – це знайти зброю, вибухові речовини, наркотики і т. ін.

Підводячи висновок, слід звернути увагу робота працівників поліції на блокпостах при огляді транспортних засобів та певних осіб характеризується певними ризиками для життя та здоров'я, для цього необхідно впровадження нових методів, в тому числі з використанням комп'ютерної техніки та оперативної комунікації. Досконале володіння ними наразі є необхідною умовою успішної роботи працівників національної поліції при несення служби на блокпостах України.

**Список використаних джерел**

1. Організація і тактика несення служби на блокпостах в умовах антитерористичної операції : метод. рек. / С. В. Албул, О. Т. Ніколаєв, А. О. Шелехов. - Одеса: ОДУВС, 2014 - 34 с. (дата звернення 20.04.2022)

2. Євтушок В.А, Смола Р.М. Особливості несення служби національною поліцією на стаціонарних і мобільних блокпостах // Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Харків, 2019 С.117-121. (дата звернення 20.04.2022)

**ЗОЗУЛЯ Євген,**
*професор кафедри соціально-гуманітарних та загально-правових дисциплін факультету №1, доктор юридичних наук, професор, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Триваюча збройна агресія російської федерації проти України з особливою гостротою поставила на порядок денний питання захисту прав дитини в умовах воєнного стану. В першу чергу мова іде про захист дітей від фізичного та психологічного насильства. При цьому необхідно вказати на те, що загарбники свідомо порушують вимоги статей 5 та 38 Конвенції ООН про права дитини, що передбачають невід'ємне право дитини на життя та повагу, норми міжнародного гуманітарного права, що мають відношення до дітей. Абсолютно нестерпним є те, що кожного дня в результаті збройного протистояння з агресором збільшується кількість загиблих українських дітей.

В цих умовах для органів державної влади та управління надзвичайно важливим завданням є вироблення ефективних організаційно-правових

механізмів для повноцінного забезпечення безпеки, життя та здоров'я дітей. На цьому напрямку системну і цілеспрямовану роботу проводять Верховна Рада України, уряд, Уповноважена Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації, які в надзвичайно складних умовах докладають максимум зусиль щодо комплексного забезпечення прав українських дітей, особливо тих, хто став жертвою агресії.

В умовах військового вторгнення постала необхідність реалізації комплексу організаційно-управлінських рішень, направлених на вирішення зазначеної проблеми. Відтак, абсолютно логічним і правильним рішенням є створення Урядом країни Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану. Штаб координуватиме роботу центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо евакуації, створення безпечних умов та забезпечення прав під час воєнного стану: дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які не досягли 18-річного віку та проживають або зараховані до закладів різних типів, в тому числі дітей з інвалідністю; дітей, які не мають такого статусу, але проживають або зараховані до закладів різних типів, в тому числі дітей з інвалідністю; дітей, які виховуються в сімейних формах виховання; дітей, які влаштовані до сімей патронатних вихователів [1].

Крім того, здійснено заходи щодо спрощення процедури перетину дітьми державного кордону України. Поряд з цим збільшена кількість потягів до міст західної України, причому перевага при посадці до потягу надається сім'ям з дітьми. В організованому порядку держава евакуює дітей вразливих категорій, насамперед дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, за утримання та виховання яких держава відповідає відповідно до статті 52 Конституції України. Згідно даних Інформаційного управління Верховної Ради України вже на п'яте березня 2022 року за орієнтовними даними було евакуйовано близько 2 тисяч дітей вразливих категорій [2]. Безумовно, що на теперішній час ця цифра в рази більша.

Необхідно зазначити, що крім організаційно-управлінських рішень, в умовах воєнного стану на цьому напрямку виникла низка нових проблем, які потребують негайного правового забезпечення для їх реалізації. Зокрема, гостро постало питання узгодження дій між всіма гілками влади під час здійснення заходів з евакуації, особливо за кордон, як дитячих закладів, де постійно проживають діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, діти, що залишилися без батьківської опіки (які не мають відповідного статусу, але перебували в закладах цілодобово), так і окремих дітей (груп дітей) цієї категорії. Для вирішення цієї проблеми Комітетом з питань гуманітарної та інформаційної політики запропоновано для розгляду і ухвали Верховною Радою України низки законопроектів у сфері захисту прав дітей. Зокрема, це розроблено проект Закону щодо представництва деяких дітей під час дії в Україні воєнного стану основною ідеєю якого є наділення певних осіб деякими повноваженнями законних представників дітей, які зараховані до закладів

різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, на час їхнього перебування за межами України із працівниками відповідних закладів. Також Комітет рекомендував Верховній Раді ухвалити за основу проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування функцій органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту прав дітей у зв'язку з утворенням Державної служби України у справах дітей [3].

Крім того свого правового вирішення потребують проблеми пов'язані з масовим виїздом за кордон громадян України, які разом з дітьми шукають захисту від російської агресії у європейських країнах. В цьому контексті необхідно зазначити, що наша держава має повну підтримку від владних європейських інституцій. Так, 23 березня 2022 року в Брюсселі Європейською Комісією було прийнято документ, який визначає основні напрямки взаємодії щодо задоволення потреб біженців з України, які шукають притулку від російської агресії у європейських країнах.

Окремий розділ присвячено захисту прав дітей. Варто зазначити, що Мінсоцполітики України були надані пропозиції щодо комплексного забезпечення прав українських дітей, які вимушені були залишити країну, рятуючись від війни.

Зокрема, цей документ визначає, що дітям має бути гарантований швидкий доступ до їхніх прав, у тому числі вони мають бути забезпечені необхідною психосоціальною підтримкою, медичними та освітніми послугами. Зазначено, що особливої уваги та підтримки потребують діти-сироти, діти без супроводу, діти з інвалідністю, діти з особливими потребами та діти, які залишились без батьківського піклування. Стратегія ЄС щодо прав дитини визначає комплексні рамкові дії щодо забезпечення повного врахування потреб дітей. На додаток до загальних рекомендацій щодо передачі осіб, які отримують тимчасовий захист, Комісія готує спеціальні стандартні операційні процедури щодо дітей без супроводу. Вони розробляються разом з державами-членами та агентствами ЄС та ООН для забезпечення гарантій того, що інтереси дітей стоять на першому місці.

Представником Мінсоцполітики було запропоновано розглянути можливість щодо забезпечення обліку дітей у країнах, куди вони перемістилися у зв'язку з воєнними діями на території України. Варто відмітити, що документом визначено, що попри складнощі роботи з величезною кількістю прибулих, це не може бути перешкодою щодо реєстрації дітей без супроводу. Вони повинні отримувати повну та безпечну підтримку, а представник служби захисту дітей у країні перебування має бути присутнім якомога швидше. У випадках дітей, розлучених із сім'єю (ті, які прибувають з дорослими, крім їх звичайних опікунів, інших законних представників) національні органи повинні перевірити відповідні документи, щоб підтвердити особу дитини, та, у разі наявності, згоди батьків.

Програми розшуку сімей мають прагнути до возз'єднання неповнолітніх без супроводу з членами сім'ї в інших частинах ЄС [4].

До цього необхідно додати, що вирішенням цієї проблеми опікується і Рада Європи. Підтвердженням цього є те, що одним із нових пріоритетів Стратегії Ради Європи щодо прав дитини (2022-2027), започаткованої сьомого квітня 2022 року на Конференції високого рівня в Римі є необхідність забезпечити гарантію та захист прав дітей у кризових та надзвичайних ситуаціях, серед яких - зміни клімату, пандемія COVID-19 та російська агресія проти України [5].

Таким чином комплексна взаємодія органів законодавчої та виконавчої влади України та європейських владних інституцій, зокрема ЄС та Ради Європи, дозволяє оперативно знаходити організаційно-правові інструменти вирішення нагальних проблем захисту прав дитини в мовах воєнного стану.

**Список використаних джерел**

1. Уряд створив координаційний штаб для захисту прав дітей в умовах воєнного стану. URL: https://v.gd/yH0IUv (дата звернення 12.04.2022)

2. «Руський мир» вбиває дітей в Україні. Інформаційне управління Верховної Ради України. https://v.gd/yH0IUv (дата звернення 12.04.2022).

***3.*** Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики рекомендує Парламенту ухвалити нагальні законопроекти у сфері захисту прав дитини. Інформаційне управління Верховної Ради України. https://v.gd/yH0IUv (дата звернення 12.04.2022).

4. Європейська Комісія гарантує захист прав дітей-біженців з України. URL: https://v.gd/TARwj6

5. Рада Європи визначила захист прав дітей у кризових ситуаціях своїм пріоритетом до 2027 року. URL: https://v.gd/1ZWPF8

**ЗУБКО Вікторія**,
*здобувачка 1 курсу факультету гр.1/21/281 ІН-3 ПУА №2, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

**СКЛЯР Надія,**
*доцентка кафедри державно-правових дисциплін факультету № 2, кандидат економічних наук, доцентка, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## ЄВРОСТАНДАРТИ МІГРАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Регулювання кордонами стало пріоритетом для Європейського співтовариства через міграційний тиск та терористичні атаки, які почастішали за останні роки. Незважаючи на протиепідемічні обмежувальні заходи щодо

COVID-19 та зниження кількості перетину громадян державних кордонів ЄС, міграційні потоки та їх координація з метою досягнення міграційної безпеки регулярно хвилює представників країн Єврозони.

Сучасний Регламент Ради (ЄС) № 604-2013 (Дублін - III) [1] регулює відносини між країнами ЄС при наданні притулку. Остання редакція Дублінської угоди відрізняється від попередніх критеріїв визначення сім'ї, запровадженням можливості призупинення розгляду заяви, запровадженням термінів для визначення компетентної держави, яка розглядатиме запит, запровадженням можливості затримки заявника при ризику втечі та обміном інформації про його стан здоров'я та персональних даних до іншої держави.

Проте потужний потік нелегальних мігрантів до країн ЄС висвітлив серйозні недоліки існуючого міграційного законодавства Дублінського регламенту, що застосовується у всіх країнах ЄС, а також асоційованих з цим регламентом країн (Норвегія, Ісландія, Швейцарія, Ліхтенштейн). Головне міграційне навантаження прийняли прикордонні країни ЄС. В останні роки на кордоні Україна – Польща, Україна – Румунія, Україна – Молдова збільшилась кількість запитів громадян щодо надання притулку. Ключовою позицією Дублінського регламенту є те, що лише одна держава, яка надала притулок, несе за це відповідальність і після прибуття до країни ЄС прохач надсилає запит про надання такого притулку.

Крім розвиненої системи правового регулювання міграційних процесів, Європа регулярно оптимізує заходи щодо запобігання незаконній міграції. Санкції за злочини, пов'язані з проникненням та перебуванням незаконних мігрантів, відображені у Директиві Ради ЄС 2002/90/ЄС «Про встановлення ухвали на допомогу незаконному в'їзду, транзиту та перебуванню» від 28.11.2002г.[2] та у Рамковому рішенні Ради ЄС 2002/946/ WSiSW «Про посилення кримінально-правових стандартів з метою покарання за допомогу незаконному в'їзду, транзиту та перебуванню» від 28.11.2002г.[3].

Візова система ЄС (VIS) розпочала роботу з 2015р. у консульствах держав-членів, і на сьогодні її консультація є обов'язковою для власників віз, які в'їжджають до Шенгенської зони. Крім того, амбітний пакет законодавчих заходів, розроблений у консультації з Європейським Парламентом, запустив із лютого 2013р. реалізацію концепції Smart Borders.

Система в'їзду/виїзду, зокрема, створить єдину інформаційну систему для реєстрації даних про в'їзд та виїзд громадян третіх країн з короткостроковим перебуванням, що перетинають зовнішні кордони ЄС. Нова система EES буде запущена у 2022 році. Прийнята, а потім підписана 30 листопада 2017 року Європейською радою, вона використовуватиметься разом із Директивою про європейські записи прізвищ та імен пасажирів (PNR), яка з 25 травня 2018 року збирає дані про авіапасажирів.

Система EES націлена на «сумлінних» осіб, які перетинають кордон, але в довгостроковій перспективі система діятиме як потужний засіб профілактики та виявлення терористичної діяльності чи інших серйозних договірних процедур. Дані системи містяться в новому реєстрі протягом п'яти років, у тому числі для

осіб, які повертаються з-за кордону та складаються з імені, номера паспорта, 4 відбитків пальців, фото. Реєстр буде доступний для прикордонних служб та органів, що видають візи, а також Європолу. До системи мають доступ правоохоронні органи, оскільки вона дозволить провести консультації щодо транскордонних переміщень та статистики хронології подорожей. Усі процедурні аспекти відбуватимуться з дотриманням людської гідності та цілісності особистості. Адміністративні провадження не повинні дискримінувати належність до національних меншин, власності, народження, інвалідності, віку та сексуальної орієнтації.

Оновлена система Gemalto Border Kiosk [4], призначена для забезпечення швидкої та ефективної реєстрації мандрівників та вирішує питання управління кордонами з ідеальним програмним забезпеченням для біометричного розпізнавання. Двухрівневий процес спочатку передбачає самостійну реєстрацію особи, яка перетинає кордон, що значно полегшує звернення громадян до всіх прикордонних, митних служб та міграційних процедур. Завершальний етап оформлення складає межі або шляхом первинного огляду, або проходженням через автоматизовані електронні ворота. Така процедура значно покращить пропускну спроможність пасажирів та усуне додаткові вимоги щодо збору даних під час проходження кордону.

Враховуючи очікуване зростання кількості громадян третіх країн, які відвідують Шенгенську зону (887 мільйонів мігрантів прогнозують експерти до 2025 р.), завдання оновленої системи контролю тепер полягає в тому, щоб зробити прикордонний контроль швидше та простіше.

Система EES - досить амбітна ініціатива ЄС, оскільки вона потребує переоцінки знаменитого Шенгенського прикордонного кодексу, що вимагає ретельних перевірок, які проводяться вручну владою держав-членів ЄС у пунктах в'їзду та виїзду без можливості автоматизації. Зауважемо, що у Шенгенському прикордонному кодексі відсутні положення про реєстрацію переміщень через кордон. Відповідно до чинної процедури, у паспортах мають бути проставлені дати в'їзду та виїзду. Сьогодні це єдиний доступний для прикордонників метод розрахунку того, чи перевищено право на перебування особи в ЄС.

Ключовим органом EES є eu-LISA, європейське агентство з оперативного управління великомасштабними IT-системами, штаб-квартира якого знаходиться в Таллінні, з операційним центром у Страсбурзі та резервним центром у Санкт-Йохан-Ім-Понгау (Австрія).

Завдяки новому механізму всі громадяни третіх країн матимуть однакове відношення, незалежно від того, звільнені вони від візи чи ні. Таким чином, VIS вже реєструє відвідувачів, яким потрібна віза. А EES прагне створити базу даних для решти. Відповідно, держави-члени зможуть ідентифікувати будь-якого нелегального мігранта або відвідувача, які незаконно перетинають кордон, та сприятимуть їх поверненню. Оновлений механізм Gemalto Border Kiosk сприятиме підвищенню євростандартів міграційної безпеки та підвищить рівень міжнародного правоохоронного співробітництва України та ЄС.

**Список використаних джерел**

1. Regulation (EU) № 604/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person OJ L 180, 29.6.2013, p. 31–59.

2. Директива Ради 2002/90/ЄС щодо встановлення ухвали для допомоги незаконному в'їзду, транзиту та перебування. Директиви, ЄС. 28.11.2002р. №2002/90/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_837#Text

3. European Union: Council of the European Union, Council Framework Decision 2002/946 on the Strengthening of the Penal Framework to Prevent the Facilitation of Unauthorized Entry, Transit and Residence, 28 November 2002, 11015/01. URL: https://www.refworld.org/docid/3ddce9a 14.html

4. Thales Gemalto Border Kiosk. Providing a smart, swift and secure border crossing experience at external Schengen borders. Thalesgroup.com. 03 June 2020. URL: https://v.gd/1ZWPF8

**ЗУБЧЕНКО Людмила**,
*доцент кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету № 1, кандидат педагогічних наук, доцент, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

**ГОЛИК Володимир,**
*старший викладач кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету № 1, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## КРОСФІТ В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ

Освіта і підготовка поліцейських є основою злагодженої системи внутрішньої безпеки. Освічені й добре підготовлені поліцейські – більш пристосовані та готові до вирішення проблем, креативного мислення і демонстрації широти поглядів. Сучасний поліцейський повинен забезпечити безпеку людей, застосовуючи, вразі необхідності, достатні силові засоби та методи; здатен розрізняти ситуації небезпеки; за будь-яких обставин діяти без упереджень, керуючись етичними нормами.

Фізичні вправи, поліпшують внутрішній стан організму, значно розширюють функціональні можливості поліцейських і через це зменшують негативний вплив довкілля. Правоохоронці, які добре фізично підготовлені і

володіють різними способами пересування, мають навички подолання перешкод, діють швидко, енергійно і сміливо, досягають успіху з найменшими втратами [3, с.56].

Зробивши аналіз науково-теоретичної та навчально-методичної літератури, виявлено, що проблема фізичної підготовки працівників Національної поліції України привертала увагу значну кількість провідних фахівців галузі, а саме: М. Ануфрієва, В. Бондаренко, Ю. Бородіна ,С. Бутова, О. Гіди, О. Камаєва, О. Моргунова, С. Решко. Свої праці вони присвячували проблемам дослідження фізичної підготовки правоохоронців. Фізична підготовка розглядається як важливий чинник, який підвищує рівень здоров я і працездатність працівників системи МВС України, а також сприяє оволодінню професії.

Дослідженням шляхів удосконалення фізичної підготовленості саме курсантів закладів вищої освіти навчання займалися О. Піддубний, К. Пронтенко, О. Ольховий та інші. Вони зазначають, що фізичну підготовленість курсантів необхідно спеціально організувати і корегувати, враховуючи обставини, які постійно змінюються як під час організації навчального процесу, так і з використанням різних засобів навчання.

Отже, постає актуальне питання впровадження сучасних технологій фізичної підготовки у навчальний процес курсантів, що побудовані на основі популярних видів рухової активності та які б сприяли поліпшенню стану здоров'я та професійно важливих фізичних якостей.

На теперішній час одним з самих відомих та популярних видів рухової активності, який сприяє укріпленню здоров'я та удосконаленню професійно важливих фізичних якостей виступає система Кросфіт.

Кросфіт (силовий фітнес) розглядається сьогодні як один з нових напрямків фізкультурно-оздоровчої діяльності. Даний вид фітнесу прийшов в Україну із США. Перші офіційні змагання з Кроссфіту відбулися в окрузі Корсон (США) в 2007 році. Змагання стали потужним фактором популяризації Кросфіту серед власників клубів і різних спортивних фірм. Щорічно проходить велика кількість турнірів з Кросфіту, в тому числі чемпіонати Світу та Європи.

Кросфіт - це колове тренування, сутність якого полягає у виконанні певного комплексу вправ за мінімальний час. Тренування включають в себе елементи з інтервальної роботи високої інтенсивності, в комплексі використовуються навантаження, спрямовані на розвиток одразу декількох фізичних якостей, таких як сила, витривалість і спритність. Воно має принципові відмінності від звичайних колових тренувань. По-перше, в комплексі використовуються навантаження, спрямовані на розвиток одразу декількох фізичних якостей, таких як сила, витривалість і спритність. У зв'язку з цим підготовку за системою Кросфіт зазвичай ділять на три складові частини: важка атлетика, гімнастика і кардіо. Дана система являє собою систему розвитку сили і загальної фізичної підготовки. У Кросфіті поєднуються різні вправи, мета яких – досягнення всіх рівнів фізичної підготовки в поєднанні з гармонійним розвитком всього тіла. По-друге, в цих тренуваннях не використовують ізольованих вправ як на тренажерах, так і з вільною вагою.

Кросфіт-тренування складаються із загальної розминки, розвиваючого блоку необхідних навичок і 10-20 хвилин високо інтенсивного тренінгу. Використовуються вправи трьох типів: кардіо (біг, веслування, велосипед); з гімнастики (підтягування, віджимання, присідання тощо); з вагою (штанга, гирі, гантелі). Практично на кожному тренуванні використовуються нові поєднання вправ [1, 2]. Комбінування важкої атлетики, гімнастики, бігу, гирьового спорту, вправ з власною вагою дає широкий спектр різних тренувань на кожен день, що дозволяє внести різноманітність і зробити тренувальний процес набагато цікавішим і ефективнішим [2].

Кросфіт підрозділяється на «фізкультурний» (для більшості людей) і «змагальний» (для елітних атлетів, професійних спортсменів). Тренування включають в себе елементи з інтервальної роботи високої інтенсивності, важкої атлетики, легкої атлетики, пліометрики, пауерліфтингу, гімнастики, гіревого спорту та інших видів спорту і фізичної діяльності.

До основних принципів системи «Кросфіт» належать: функціональна варіативність, непередбачуваність виконуваних фізичних завдань [1].

Для удосконалення рівня фізичної підготовленості курсантів в процесі організації фізичної підготовки нами було розроблено та використано комплекси фізичних вправ (окремі їх серії) системи Кросфіт, а саме:

І серія – робота без урахування часу. Така серія вправ – це самий простий варіант формування навантаження в Кросфіт, тому що вона не лімітована часом. Курсант робить коло за колом, але якщо сил не вистачає, то може зупинитися на 10-15 секунд і продовжити після паузи.

ІІ серія – вмістити більший обсяг роботи в один і той же час. Цей спосіб складніший, тому що жорсткіше прив’язаний до часу. Мета даної серії вправ не в тому, щоб зробити багато повторень в одному підході, а в тому щоб зробити багато самих підходів.

ІІІ серія – скоротити час виконання заданого обсягу роботи.

Після виконання наведеного комплексу фізичних вправ, окремих серій, майже всі курсанти відмітили основні переваги Кросфіту: а) універсальність – змагання-тренування сприяли як розвитку сили, так і силової витривалості; б) доступність - робота не потребувала спеціалізованих спортивних залів; в) різноманітність та варіативність - Кросфіт включає максимальне розмаїття вправ, причому не лише за наявності снарядів і тренажерів, але й зі своїм власним тілом.

**Список використаних джерел**

1. Базилевич Н. О., Тонконог О.С. Особливості використання нового виду спорту «Crossfit» у самостійній фізкультурно-оздоровчій роботі студентів. *Гуманітарний Вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім.Г.Сковороди:* зб.наук.пр. Переяслав-Хмельницький, 2016. С.136–142.

2. Кузнецов М.В., Одеров А.М. Кросфіт як вибраний вид рухової активності для формування професійних якостей майбутніх спец призначенців.

*Актуальні проблеми фізичного виховання*: тези доп. XII Міжнар. наук. конф. Херсон, 2017. С. 33.

3. Пилипчак І., Лойко О., Римар О. Кросфіт як засіб удосконалення фізичної підготовки курсантів військових закладів вищої освіти у польових умовах. *Молода спортивна наука України*: зб.наук.пр. Київ, 2019. Том 2. С. 56-58.

**ІВАНОВ Іван,**
*завідувач кафедри загальноправових дисциплін, кандидат юридичних наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**СИМОНЕНКО Аліна,**
*курсантка, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

У XXI столітті, столітті наукового прориву та розвитку ще існують такі поняття й події як війна та геноцид мирного населення. І ось 24 лютого 2022 року о 5:00 ранку росія здійснила воєнний напад на незалежну та суверену державу – Україну. Через безглузду війну страждає невинний народ. За останніми даними ООН більше 4,5 мільйона мирних жителів покинули Україну через вторгнення росії, багато громадян України залишилося у своїх домівках та перебувають в окупації [4].

Після 24 лютого на території України російською військовою машиною скоєно багато військових злочинів, обставини яких вже з'ясовують правоохоронні органи, а інформація про жахливість цих подій доведена до відома світової спільноти. Це і Бучанська трагедія, і ракетний удар по Краматорському залізничному вокзалу, де загинули мирні мешканці, ні в чому не винні діти, які чекали на евакуаційний потяг та багато інших воєнних злочинів. Увесь світ стурбований звірствами російської федерації. Країна-агресор завдає нищівні удари як по інфраструктурі України, так і по цивільному населенню. Тож актуальним постає питання впровадження та реалізації норм міжнародного гуманітарного права з цього приводу.

Одна з найважливіших мирних угод міжнародного права це підписання конвенції «Про захист цивільного населення під час війни» від 12 серпня 1949 року (м. Женева) [3].

Аналізуючи військові злочини, що коять російські збройні сили на території України, робимо висновок, що росія порушила цілу низку наступних норм згаданої вище конвенції:

Стаття 3 частина І:

«З особами, які не беруть активної участі в бойових діях, у тому числі з особами зі складу збройних сил, що склали зброю, а також із тими, хто *hors de*

*combat** унаслідок хвороби, поранення, затримання чи з будь-якої іншої причини, поводяться гуманно, без будь-якої ворожої дискримінації, причиною якої слугують раса, колір шкіри, релігія чи вірування, стать, походження чи майновий стан чи будь-які інші подібні критерії.

Із цією метою є забороненими й залишатимуться забороненими будь-коли та будь-де такі діяння стосовно зазначених вище осіб:

a) насилля над життям й особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури;

b) захоплення заручників;

c) наруга над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження;

d) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні» [3].

Стаття 16, частина ІІ:

«Поранені та хворі, а також інваліди та вагітні жінки перебувають під особливим захистом і користуються особливим шануванням.

Настільки, наскільки дозволяють воєнні фактори, які необхідно враховувати, кожна сторона конфлікту сприяє заходам, ужитим для розшуку вбитих та поранених, з метою надання допомоги особам, які зазнали корабельної аварії, та іншим особам, що наражаються на серйозну небезпеку, а також з метою захисту їх від пограбування та поганого поводження» [3].

Правоохоронним органами України зафіксовано факти розстрілу, катування, повішення, зґвалтування, у тому числі неповнолітніх та малолітніх осіб, цивільного населення у березні 2022 року, що в свою чергу призвело до геноциду українського народу. У цей час влада країни-агресора заперечує будь-які факти правопорушення та коментує це як навмисну провокацію та постановку української влади.

Масові розслідування міжнародних ЗМІ Bellingcat, Deutsche Welle, The Economist, BBC та The New York Times спростували коментарі російської влади. З'явилися докази, які вказують на те, що росіяни виділяли українських цивільних чоловіків і організовано вбивали їх, зокрема багато з їхніх тіл знайшли мертвими зі зв'язаними за спиною руками [1].

Стаття 17, частина ІІ:

«Сторони конфлікту намагаються укладати місцеві угоди про евакуацію з обложених або оточених зон поранених, хворих, інвалідів, осіб похилого віку, дітей і породілей та про пропуск служителів культу всіх віросповідань, медичного персоналу та санітарного майна на їхньому шляху до таких зон» [3].

У той час як українська делегація намагалася домовитися про припинення вогню та страждань народу України, російські війська масово обстрілюють гуманітарні коридори з цивільним населенням.

Стаття 19, частина ІІ:

«Захист, на який мають право цивільні лікарні, не може припинитися, якщо вони використовуються, крім виконання гуманітарних обов'язків, для

вчинення дій, шкідливих для супротивника. Захист, однак, може бути припинено лише після відповідного попередження, у якому в усіх відповідних випадках установлено обґрунтований строк, і після того, як таке попередження залишилося без уваги.

Те, що в цих лікарнях лікуються поранені та хворі із числа особового складу збройних сил, або наявність стрілецької зброї та боєприпасів, вилучених у таких комбатантів, але ще не зданих відповідним службам, не вважається діями, шкідливими для супротивника» [3].

Міністр охорони здоров'я України Віктор Ляшко 24 лютого 2022 року написав у Фейсбуці наступне:

«Російські окупанти здійснюють обстріли лікарень. Це пряме порушення російськими військами Женевської конвенції! І це ганебний та низький вчинок слабаків! Такі дії окупантів становлять пряму загрозу життю й здоров'ю мирного населення та суперечать нормам міжнародного гуманітарного права. Заклади охорони здоров'я та медичні працівники повинні рятувати життя, а не гинути. Наші лікарні та бригади екстренної медичної допомоги перебувають у режимі повної готовності, працюють у всіх регіонах та будуть надавати допомогу за будь-яких обставин. Пишаємось відвагою та самовідданістю кожного медичного працівника. Ми обов'язково переможемо! Медики з Україною!» [5].

Це мала частина усіх злочинів російської федерації проти народу України. Міжнародний суд ООН у Гаазі 16 березня 2022 року ухвалив, що росія має негайно припинити в Україні військові дії, які розпочала 24 лютого 2022 року. Крім того, росія повинна забезпечити, щоб будь-які військові або регулярні збройні підрозділи, а також інші організації або особи, контрольовані нею, не робили заходів щодо відновлення «операції».

російська федерація спричинила справжній геноцид українського народу. Її незаконні діяння в Україні, починаючи з 2014 року, повинні бути покарані. Адже своїми протиправними діями вона порушила багато нормативно-правових актів, зокрема статтю 3 «Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність» та ст. 5 «Ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання» Загальної декларації прав людини [2]. І це лише мала частина всіх злодіянь

**Список використаних джерел**

1. Rudenko, Olga. The Kyiv Independent «Hundreds of murdered civilians discovered as Russians withdraw from towns near Kyiv (GRAPHIC IMAGES)». - URL: https://v.gd/hwpC2F (дата звернення: 14.20.2022).

2. «Загальна декларація прав людини» від 10 грудня 1948 року. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#top (дата звернення: 14.20.2022).

3. Конвенція «Про захист цивільного населення під час війни» від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення 14.04.2022).

4. Мультимедійна платформа іномовлення України «Укрінформ». - URL: https://v.gd/hwpC2F (дата звернення: 14.20.2022).

5. Щоденна програма новин каналу 1+1 виробництва 1+1 Media «ТСН» URL: https://v.gd/uBweQN (дата звернення 14.04.2022).

**КАДАЛА Віталій**,
*завідувач кафедри цивільного та господарського права факультету № 2, кандидат юридичних наук, доцент, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## РОЛЬОВИЙ АСПЕКТ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальним, проблематичним та пріоритетним, на даний час в Україні, є питання публічної безпеки громадян. Таке твердження витікає з наявних двох чинників. З одного боку, це пов'язано з наявною війною, що розв'язана російським агресором, з іншого боку, публічна безпека займає доволі значний прошарок у загальній національній безпеці країни. Крім того, на думку багатьох науковців серед основних напрямів гарантування національної безпеки в контексті захисту життя і здоров'я, прав і свобод громадян значне місце належить публічній безпеці.

Проблеми публічної безпеки, механізмів та інструментів забезпечення публічної безпеки, забезпечення публічної безпеки в системі національної безпеки, закордонний досвід формування та забезпечення публічної безпеки аналізують економісти, юристи, аналітики, соціологи, політологи, фахівці з державного управління. Разом з тим, відсутні системні підходи до виокремлення закономірностей розвитку публічної безпеки в период военного стану.

Як зазначає С. Пономарьова [1, с. 112] «...публічна безпека у звичайних умовах життєдіяльності громадян охоплює правовідносини, що виникають і складаються у процесі забезпечення суспільної злагоди, спрямовані на запобігання, негайне припинення дій/діянь, які можуть призвести до порушень нормальних умов життя населення, стати перепоною корисній трудовій діяльності людей, їх колективів та державних органів...». Проте в умовах вже існуючих бойових дій публічна безпека повинна розглядатися через призму застосування заходів кримінально-правового припинення протиправної поведінки окремих осіб, які беруть в них участь.

В свою чергу О. Тюріна [2, с. 7] звертає увагу на організаційно-правовий аспект правоохоронної діяльності, що дозволяє розглядати її як різновид правозастосовної діяльності, одну зі специфічних форм реалізації права,

активну організаційно-владну діяльність компетентних органів, які діють від імені держави за її повноваженнями. Беручи до уваги воєнні події, котрі на даний час відбуваються в Україні доречним для вирішення стає питання внесення змін до кримінально правових актів у розрізі посилення відповідальності осіб, котрі вчиняють противоправні дії проти громадян, тобто загострюються проблема публічної безпеки. Вочевидь за такого підходу доречним є і тлумачення О. Пановою [3, с. 135] публічного порядку і безпеки як «...індикатора атмосфери спокою суспільства».

Продовженням зазначеної наукової думки можна вважати позицію В.Мірошниченко [4, с. 28], згідно з якими уповноважений державою орган має виконувати в установленому законом порядку функції або завдання з охорони права, охорони правопорядку, розслідування порушень права або запобігання таким, відновлення порушеного права, захисту національної/державної безпеки, підтримання правопорядку, забезпечення стану законності..

Рольове значення публічної безпеки особливо в умовах воєнного стану простежується також через зв'язок Національної поліції з інститутами громадським суспільством. Ми поділяємо думку В.Кейдалюк [5, с. 106] стосовно того, що має бути зворотний зв'язок державних інститутів, зокрема органів Національної поліції, з громадськістю, оскільки правова держава має реагувати на запити і потреби асоційованого громадянства, видавати відповідні законодавчі акти та стежити за їх виконанням. Враховуючи воєнні дії, які відбуваються в Україні зазначене питання набирає більш пріоритетної ваги. Це зумовлено фактором переорієнтування завдань, що постають перед сучасними правоохоронними органами, вдосконалення взаємодії органів поліції з інститутами громадянського суспільства.

Узагальнюючи вищевикладене можна зробити ряд висновків. По-перше, проблеми забезпечення публічної безпеки актуалізуються у зв'язку з виникненням воєнних загроз, а також загроз пов'язаних кібербезпекою. По-друге, встановлено в Україні існують механізми забезпечення публічної безпеки, однак всі механізм потребують уточнення та оновлення з урахуванням змін, які відбулися в умовах воєнних дій. По-третє, рольовий аспект публічної безпеки актуалізується в умовах війни та повинен забезпечити вирішення проблем , що з'явилися в такому середовищі для громадянського суспільства.

**Список використаних джерел**

1. Пономарьов С. Поняття та зміст публічної безпеки сектору безпеки і оборони. Право.ua. 2017. № 2. С. 111–115.

2. Тюріна О. Сучасні системи судових і правоохоронних органів: порівняльно-правова характеристика : навчальний посібник. Київ. нац. ун-т внутр. справ. Київ : Скіф, 2008. 96 с.

3. Панова О. Поняття, зміст та значення публічної безпеки та порядку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Право».2016. № 6. Т.2. С. 133–136.

4. Мірошніченко В. Формування правової культури майбутніх офіцерів-

прикордонників шляхом поглиблення правових знань. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія «Педагогіка». 2015. Вип. 5. С. 23–30.

5. Кейдалюк В.О. Деякі аспекти взаємодії Національної поліції України з громадськими об'єднаннями**.** Прикарпатський юридичний вісник. 2021. Випуск 5(40). С. 103-107.

**КАЛАЧЕНКОВА Катерина**,
*доцент кафедри господарського та адміністративного права, кандидат юридичних наук, доцент, Донецький національний університет імені Василя Стуса*

## ЩОДО ПИТАННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

В епоху сучасних цифрових технологій і шаленого інформаційного ритму питання кібербезпеки є надважливим для багатьох сфер діяльності, особливо в умовах воєнного стану.

Сьогодні зроблено значні кроки щодо нормативно-правового регулювання забезпечення кібербезпеки в Україні, а саме: прийняття Законів України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», «Про національну безпеку України», Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України»». У сучасному міжнародному праві існують норми, спрямовані на регулювання міжнародних відносин щодо забезпечення кібербезпеки. Проте, як засвідчує практика, виклики кібербезпеці постійно змінюють, мають часто непередбачуваний характер та наслідки, тому нормативна база, а також наукові дослідження вимагають постійної модернізації.

Вищенаведене обумовлює актуальність обраної теми.

За останні сім років Україна пережила одні з найбільш руйнівних кібератак у світі. Так, в 2015р. та 2016р. хакерам уперше в історії вдалося відключити електроенергію, знеструмивши на короткий час 230 000 будинків на Прикарпатті та київську підстанцію; у червні 2017р. внаслідок кібератаки вірусом Petya. А враження в Україні зазнали низки державних органів та суб'єктів господарювання. Сьогодні з загостренням воєнної ситуації наростають і ризики в кіберпросторі. Так, під загрозою зв'язок, інтернет, електроенергія, фінанси, державні служби та військові.

Державою вже було зроблено низку принципових кроків у напрямку посилення українського кіберзахисту. Так, удосконалено нормативне забезпечення з питань кіберзахисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, ухвалено порядок її визначення та загальні вимоги до її кіберзахисту. Розбудовується Національна телекомунікаційна мережа,

утворюється Національний центр резервування державних інформаційних ресурсів, забезпечується функціонування системи виявлення вразливостей і реагування на кіберінциденти та кібератаки, діє урядова команда реагування на комп'ютерні надзвичайні події України CERT-UA. З метою покращення координації діяльності суб'єктів сектору безпеки і оборони, які забезпечують кібербезпеку, утворено робочий орган Ради національної безпеки і оборони України - Національний координаційний центр кібербезпеки, рішення якого сприяють вирішенню найбільш складних проблем у цій сфері. Активно розвивається співпраця у сфері кібербезпеки з іноземними партнерами, поглиблюється співробітництво з ЄС та НАТО, проводяться кібернавчання за участю інших держав та міжнародних організацій [1].

На базі Держспецзв'язку в 2019 році було створено Національний центр оперативно-технічного управління мережами телекомунікацій, якийпризначений для забезпечення оперативно-технічного управління телекомунікаційними мережами загального користування всіх операторів телекомунікацій в умовах надзвичайних ситуацій, надзвичайного та воєнного стану [2].

Проте, слід відмітити, що реальні прояви кібератак важко спрогнозувати, а їх результатом, стають значні фінансово-економічні збитки або непередбачувані наслідки порушень функціонування інформаційно-телекомунікаційних систем, які впливають не тільки на стан фінансової та економічної безпеки сфери господарювання, а й на безпеку держави в цілому.

Прикладом таких непрогнозованих кібератак є ніч з 13 на 14 січня 2022 року під час якої хакери за допомогою атак вивели із ладу понад 70 урядових сайтів; 15 лютого 2022 року відбулась DDoS-атака на державні та банківські сайти України; 17 січня 2022 року хакери атакували форум Prozorro Infobox; 23 лютого 2022 року було ушкоджено сайти Верховної Ради, Кабінету Міністрів України та Міністерства закордонних справ; 24 лютого 2022 року сайтв атакований хакерами Київської ОДА бу, деякі ресурси були відключенні для збереження даних, також на сайтах i.ua та meta.ua були виявлені Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації масові e-mail листи з фішинговими посиланнями на приватні адреси українських військових та пов'язаних осіб тощо.

Отже, фактично кіберпростір є середовищем, де існує велика кількість суб'єктів, метою діяльності яких є заволодіння певною інформацією, а саме: особистими даними споживачів, даними суб’єктів господарювання щодо платіжних систем, коштів або особистих даних інтернет-користувачів тощо. Здобути цю інформацію вони можуть за допомогою кібератак, від яких не застраховані ні суб’єкти господарювання, ні органи державної влади.

**Список використаних джерел**

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 26.08.2021 № 447/2021 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text.

2. Про утворення Національного центру оперативно-технічного управління мережами телекомунікацій: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 177-р від 27 березня 2019 року. URL: https://v.gd/PObkXJ

**КАЛІНІНА Аліна**,
*науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень, кандидат юридичних наук, Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса національної академії правових наук України*

## ДОРОЖНЯ БЕЗПЕКА У НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Введення воєнного стану, який є і правовим режимом, і основою функціонування держави у специфічних умовах, передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Із 24 лютого 2022 р. життя України перейшло у формат постійної боєготовності, адже одразу кілька регіонів зазнали військового вторгнення російського агресора.

Однак головні питання функціонування населених пунктів у період воєнного стану хоч і зазнали кардинальних змін, проте не втрачають свого значення. Дорожня безпека є одним із таких невід'ємних першорядних питань. У цей період на її стан впливають, здавалося б, ті ж фактори, що й у мирний час, проте й вони набувають певної специфіки. Серед таких факторів:

1) рішення органів місцевого самоврядування;
2) стан автотранспортних шляхів, у першу чергу елементів, що не залежать від електропостачання (як, наприклад, світлофори), зокрема, їх оснащення дорожніми знаками, нанесення дорожньої розмітки та ін.;
3) кількість транспортних засобів на дорогах;
4) культура учасників дорожнього руху (як водіїв, так і пішоходів) та ін.

На тлі загального психологічного напруження серед населення, викликаного загарбницькими діями агресора, масової паніки, що виникла в перші дні бойових дій і пов'язана із необхідністю рятувати своє життя, життя близьких та рідних, державним та місцевим органам влади довелося приймати оперативні рішення, спрямовані на забезпечення дорожньої безпеки у таких

умовах.

Заходами убезпечення дорожнього руху у період воєнного стану, що були застосовані в Україні можна визначити:

1) розміщення блокпостів. Хоча головне призначення таких постів – це забезпечення безпеки та попередження диверсій, їх роль однозначно відбивається і на підтримці належного рівня і дорожньої безпеки. Адже під час перевірки авто на блокпосту можуть перевірятися не лише документи на авто, а й загальний стан водія (наприклад, чи перебуває він у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння) та транспортного засобу (особливо вантажоперевізників);

2) вилучення (відчуження) транспортного засобу у водіїв, що перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння. Таке рішення прийняла, наприклад, Волинська обласна державна адміністрація, зважаючи на необхідність підтримки порядку на автошлях в умовах воєнного стану. Відповідне рішення приймається в установленому законодавством порядку про вилучення (відчуження) транспортного засобу для потреб Збройних сил України та інших збройних формувань [2];

3) переведення світлофорів у мигаючий режим. Це рішення прийняла Харківська міська рада з метою забезпечення безпеки в умовах воєнного стану 26 лютого 2022 р. [3]. Необхідно зазначити, зо наприкінці квітня, знову ж таки, задля убезпечення дорожнього руху на найпроблемніших ділянках (перехрестя, ключові дороги міста), роботу світлофорів було відновлено [4] та ін.

Отже, в складних умовах воєнного стану, коли головним завданням держави є захист населення від збройної агресії, дорожня безпека все ж залишається одним із головних елементів підтримки життя населених пунктів, особливо у великих містах, що сприяло прийняттю державними та місцевими органами влади не стандартних, проте певною мірою дієвих, заходів.

**Список використаних джерел**

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 19.04.2022).

2. Про використання транспортних засобів для потреб Збройних сил України та інших збройних формувань : наказ Волинської обл. держ. адміністрації від 26.03.2022 № 66. URL : http://npa.voladm.gov.ua/search.php (дата звернення: 19.04.2022).

3. Светофоры в Харькове перевели в безопасный режим. URL : https://2day.kh.ua/kharkow/svetofory-v-kharkove-pereveli-v-bezopasnyy-rezhim (дата обращения : 19.04.2022).

4. В Харькове заработали светофоры: адреса перекрёстков. URL : https://v.gd/KMTesa (дата обращения : 19.04.2022).

**КАМІНСЬКА Наталія**,
*головний науковий консультант відділу європейського права та міжнародної інтеграції, доктор юридичних наук, професор, Інститут законодавства Верховної Ради України*

# РОЛЬ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Широкомасштабне неспровоковане та невиправдане вторгнення російської федерації на територію України стало новою стадією війни, яка триває вже дев'ятий рік, і гібридної агресії, зумовленої неготовністю рашистів сприйняти незалежність нашої держави і, можливо, навіть існування українського народу. Тому одним з першочергових завдань є координація діяльності усіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні, забезпечення належного виконання покладених на них завдань, функцій, зокрема, з огляду на запровадження воєнного стану.

Зосередимо нашу увагу на виокремленні ролі і значенні в даних умовах Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади в Україні. Як у нормах Конституції України, так й інших законів регламентовано завдання, функції та повноваження в особливих умовах. Зокрема, відповідно до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» 2010 р. визначено порядок організації та проведення Позачергові сесії Верховної Ради України, розгляду питань про затвердження указів Президента України про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію, про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації та оголошення за поданням Президента України стану війни чи укладення миру, схвалення рішення президента України про використання Збройних сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України (стст. 11, 189-191). [1-2].

Крім цього, за Законом України «Про правовий режим воєнного стану» 2015 року визначено особливості здійснення органами державної влади та органами місцевого самоврядування повноважень в умовах воєнного стану, зокрема Верховна Рада України, як і Президент України, діють виключно на підставі, в межах повноважень та в спосіб, визначені Конституцією та законами України. В умовах воєнного стану особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не несе відповідальність, у тому числі кримінальну, за рішення, дії чи бездіяльність, негативні наслідки яких неможливо було передбачити або які охоплюються виправданим ризиком, за умови, що такі дії (бездіяльність) були необхідні для відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту (ст. 9). Верховна Рада України в разі введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях працює в сесійному режимі. Передбачено, що у разі закінчення

строку повноважень Верховної Ради України під час дії воєнного стану її повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного стану. До того ж, повноваження Верховної Ради України, передбачені Конституцією України, в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені (ст 12). [3].

Слід підкреслити, що законодавством встановлені додаткові гарантії законності в умовах воєнного стану, а саме забороняються: - зміна Конституції України; - зміна Конституції Автономної Республіки Крим; - проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування; - проведення всеукраїнських та місцевих референдумів; - проведення страйків, масових зібрань та акцій.

Важливо, що протягом місяця дії правового режиму воєнного стану українським парламентом було розглянуто і прийнято більше 70 законів, а також постанови про звернення до іноземних держав та міжнародних організацій. З-поміж головних напрямів роботи законотворчості Верховної Ради України на сьогодні можна виокремити:

- обороноздатність країни
- економічний блок
- соціальний блок
- покарання колаборантів, диверсантів, мародерів [4].

Видається доцільним акцентувати і на активізації законопроектної діяльності, що стосується спеціальних механізмів застосування різних обмежувальних заходів (санкцій), демонструє тенденції посилення кримінальної відповідальності у даному напрямі. [5].

Безумовно, значний обсяг роботи ще попереду не тільки для парламенту, а й для інших органів і посадових осіб, інститутів громадянського суспільства, спрямованої на відновлення територіальній цілісності України, державного суверенітету на всій території Української держави, миру і безпеки, відновлення прав та інтересів людини та громадянина, притягнення винних до відповідальності за геноцид та інші найтяжчі злочини.

**Список використаних джерел**

1. Конституція України 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: https://www.president.gov.ua/ documents/constitution

2. Про правовий режим воєнного стану Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2015, № 28, ст.250). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

3. Про Регламент Верховної Ради України Закон України 10 лютого 2010 року № 1861-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2010, № 14-15, № 16-17, ст.133). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text

4. Головні напрями роботи законотворчості Верховної Ради на сьогодні. URL: https://cutt.ly/0G5Z8yY

5. Камінська Н.В., Пожидаєва М.А. Режими міжнародних санкцій проти рф

у зв’язку з агресією проти України. *Деокупація. Юридичний фронт* [Електронне видання]: матеріали Міжнар. експертного круглого столу (Київ, 18 берез. 2022 р.)/ упоряд. і наук. ред. О.В. Кресін. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. С.206-210. DOI: 10.31617/k.knute.2022-03-18

**КАРПЕНКО Олександр,**
*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**КАЛАШНІК Євгеній,**
*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, 2 курс, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕЯКИХ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН ЯК АСПЕКТ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Аналізуючи особливості діяльності Національної поліції під час введення воєнного стану, а саме - вже звичні для буденних мирних часів у нашій країні нормативні положення, що регулюють процеси забезпечення Національною поліцією публічної безпеки та порядку, можна дійти закономірного висновку про те, що встановлені раніше законодавчі дефініції однозначно потребують доповнення, адже війна в нашій країні кожну секунду диктує нам абсолютно інші реалії, під які, в першу чергу, має підпорядковуватися саме поліція, як центральний орган виконавчої влади, у підґрунті завдань якого знаходиться вже зазначене забезпечення публічної безпеки та порядку.

Розпочинаючи дослідження, зазначимо, що ж взагалі слід розуміти під такими досить об’ємними поняттями як публічна безпека та порядок. Тож, публічна безпека - це певний стан в суспільстві, що зокрема полягає у об’єктивній захищеності життєво важливих інтересів суб’єктів того ж суспільства, їх цінностей, починаючи від попередження ймовірних небезпек чи конфліктів природного або ж штучного характеру, до створення умов, завдяки функціонуванню яких відбувається фактичне запобігання загрозам заподіяння шкоди потенційними джерелами небезпеки. Публічний порядок в свою чергу об’єднує сукупність суспільних відносин, що забезпечують нормальні умови життєдіяльності членів суспільства, діяльності організацій, установ, і передусім ґрунтуються на дотриманні і реалізації правових та етичних об’єктивно важливих суспільству норм.

Введення воєнного стану, що до того ж супроводжується прямою військовою агресією російської федерації на багатьох напрямках, надзвичайно

кардинально вплинуло на повсякденність українців. Варто згадати і про неймовірну кількість внутрішньо переміщених осіб, і про появу безлічі добровольчих об'єднань, створених задля захисту власних міст та містечок, члени яких, в більшості випадках, озброєні певними видами спеціальних засобів, і про диверсантські угрупування, до яких відносяться також мародери та інші злочинці, що тим чи іншим чином загрожують публічній безпеці та порядку, а тим паче в кримінально-протиправній формі. Тобто актуальність дослідження є й дійсно беззаперечною, адже саме такі умови життєдіяльності для членів суспільства, на жаль, формує повсякденність.

Маючи на меті оптимізацію діяльності поліції під час дії воєнного стану законодавцем було запропоновано до впровадження законопроєкт №7147 «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України»». Зазначимо також, що цей законопроєкт був прийнятий Верховною Радою 15 березня 2022 року, а наразі готується на підпис Президента України.

Узявши до аналізу зазначений нормативний акт, пропонуємо зосередити увагу на таких, як нам здається, найбільш важливих локальних змінах[1]:

- до підстав пред'явлення документів поліцейському, а також підстав зупинення тз додано наступне трактування: «поліцейський має право вимагати в особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу, та/або документів, що підтверджують відповідне право особи, …, або якщо самовільно залишила місце для утримання військовополонених; поліцейський може зупиняти транспортні засоби у разі: … (новий пункт) якщо наявна інформація, яка свідчить про те, що водій або пасажир транспортного засобу є особою, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених [1];

- здійснено уточнення щодо можливості використовувати технічні засоби, прилади та спеціалізоване програмне забезпечення. Відтепер поліція може використовувати інфо, отриману за допомогою фото- і відео- техніки, тех.приладів та тех.засобів, що перебувають у чужому володінні;

- також, поліція матиме отримає можливість здійснювати охорону об'єктів права державної власності у тому числі на договірних засадах [1].

Однак, зазначений перелік не є вичерпним, і з повним текстом варто ознайомитися. На нашу думку, даний законопроект дійсно виправдовує мету свого створення, і опісля його підписання беззаперечно сприятиме якісному забезпеченню публічної безпеки та порядку поліцейськими незважаючи на складні обставини, що створює реальність.

**Список використаних джерел**

1. Проект Закону про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану від 13.03.2022 URL: https://v.gd/G9TCLB

**КАСИЧ Єлизавета,**
*здобувач вищої освіти 2 курсу, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: ЯРОШЕНКО Артем,**
*доцент кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук, доцент, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЇ УКРАЇНИ ПОВ'ЯЗАНІ З ВОЄННИМИ ДІЯМИ

Екологічні проблеми є загальними для усього світу, і відрізняються лише локалізацією і відповідними наслідками. Загалом вчені відзначають в України наступні екологічні проблеми: забруднення атмосфери з утворенням кислотних опадів й отруйних речовин; забруднення вод важкими металами і хімічними сполуками; виснаження і забруднення поверхневих вод і ґрунту; скорочення площі лісів; зниження здатності природного середовища до самоочищення і самовідновлення; утворення збудників нових захворювань рослин, тварин і людини.

Не виключенням є і промисловість, підприємства і транспорт України, який щороку здійснює велику кількість забруднюючих речовин, а у водні басейни потрапляє більше ніж 14 млрд. м3 стічних вод, або близько 300 тис. л у розрахунку на кожного мешканця [1, с. 1].

Також, на сьогодні з'явилась ще одна актуальна загроза українському природному середовищі – військові дії. На дану проблему варто посилити свою увагу, адже бойові дії впливають не лише на соціальні, економічні аспекти, а й і на сферу екологічного стану в Україні.

Тому є очевидним, що за останній місяць протягом якого відбуваються воєнні дії стан довкілля, особливо рослинні масиви, ліса, лісостеп знищуються бойовою технікою, обстрілами та іншими видами зброї. Також, більшість тварин, які проживали на територіях де йдуть військові баталії знищуються. Крім того, згідно статті 4 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища», право власності на природні ресурси є власністю Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування у межах, визначених Конституцією України, цим та іншими законами України. Громадяни України мають право користуватися природними ресурсами України відповідно до цього та інших законів [2; 3].

Таким чином, у зв'язку з військовими діями порушується право власності

на природні ресурси та Конституційні права громадянина на безпечне для життя і здоров'я довкілля [4]. Також, однією із загроз екології є обстріли атомних станції, які при їх ушкоджені можуть значно зашкодити не тільки довкіллю України, а й навіть Європи.

Також, згідно останнього звіту World Air Quality Report за 2020-2021 рік Україна була 8-ю в Європі і 43-ю серед країн світу за забрудненістю повітря. Крім того, показники України за рік погіршилися: у 2019 році наша країна займала 60 місце, а в 2020 році – 43-тє; серед країн Європи у торішньому звіті Україна була 13-ю, а тепер 8-ю [5].

Аналізуючи дану інформацію таке екологічне положення негативно впливає на різні аспекти української держави. Основним аспектом, який страждає від екологічної проблеми є громадяни, іноземці, особи без громадянства.

Таким чином, можна дійти висновку, що нині існує гостра проблема – військові дії. На нашу думку, в нашій країні існує певна криза, щодо підтримання гарного екологічного стану довкілля. Але, у зв’язку з ситуацією важко сказати коли реально можна покращити екологічний стан в Україні. Тому, удосконалення вже створених служб, які здійснюють відповідний контроль, аудит, за дотримання екологічних норм – на сьогодні є складним питанням, яке потрібно буде підіймати після військових дій. Також, варто не забувати і розповсюджувати серед соціуму інформації, щодо дотримання своєї безпеки та безпечного довкілля.

**Список використаних джерел**

1. Басанцов І.В., Пантелейчук О.С. Екологічний аудит в Україні: актуальність, проблемні питання та напрями удосконалення. URL: https://v.gd/5X2E1A (дата звернення 06.04.2022).

2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 01.01.2022, підстава- 1054-IX. URL: https://v.gd/LJAc7Q (дата звернення 10.04.2022).

3. Ярошенко А.С., Голобородько В.В. Правові аспекти законодавчого регулювання права громадян на доступ до інформації про стан довкілля. Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право». 2019. № 5. С. 217–220.

4. Конституція України редакція від 01.01.2020, підстава - 27-IX. URL: https://v.gd/MLWOQT (дата звернення 10.04.2022).

5. Українська правда. Звіт World Air Quality Report – 2020. URL: https://v.gd/AZxcwy/ (дата звернення 10.04.2022).

**КИСЕЛЬОВА Марина,**
*молодший науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень, Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України*

# ПОРЯДОК ОРГАНІЗАЦІЇ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ[1]

В Україні воєнний стан був введений 24 лютого 2022 р. у зв'язку із військовою агресією Російської Федерації [1]. Воєнний стан - особливий режим функціонування країни, який запроваджується у разі загрози національній безпеці, територіальній цілісності, військовій агресії. Воєнний стан зумовлює ряд змін як безпосередньо в житті всієї країни так і в її окремих сферах, зокрема і в сфері дорожнього руху.

Протягом березня 2022 р. були введені наступні законодавчі та організаційні зміни щодо забезпечення дорожнього руху в Україні в умовах воєнного стану:

1. Правила дорожнього руху мають такі зміни:

- українським водіям заборонено використовувати відеореєстратори (з метою унеможливлення розголошення інформації про переміщення та хід виконання завдань сил оборони);

- заборонена будь-яка фото чи відеозйомка доріг загального користування, об'єктів загального призначення, об'єктів інфраструктури, блокпостів, укріплень, тощо;

- керувати транспортними засобами категорії С, С1 на території України дозволено особам, які мають посвідчення водія категорії В [2];

- дозволено користуватися протермінованими водійськими правами [3].

2. Змінилась процедури отримання водійського посвідчення у бік її спрощення [4].

3. У випадку порушення правил дорожнього руху в умовах воєнного стану окрім адміністративного протоколу порушник може отримати направлення на військово-лікарську комісії з подальшим оформленням у підрозділи ЗСУ[5].

4. У випадку дорожньо-транспортної пригоди національна поліція України рекомендує сфотографувати машину, самотужки прибрати її з дороги та оформити європротокол.

5. З метою виявлення диверсантів та ворожих групп встановлені правила поведінки водіїв на блокпостах [6].

6. Режим воєнного стану передбачив обмеження пересування

[1] *Примітка*. Тези наукового повідомлення підготовлені у межах розробки фундаментальної теми дослідження «Стратегія запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні» відділу кримінологічних досліджень НДІ ВПЗ ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України.

транспортних засобів та заборону їх руху під час комендантської години.

З усього вищезгаданого можна констатувати, що наразі народна війна за незалежність, суверенітет України, боротьба за засадничі цінності і свободи, яку веде наша Держава покладає на нас, як на Громадян ряду обов'язків, зокрема щодо забезпечення організації дорожнього руху, а за можливості – убезпечення безпеки дорожнього руху в Україні. Саме дотримання вищезгаданих правил поведінки, обмежень вимагає від нас режим воєнного стану, який спрямований не лише на організацію дорожнього руху в умовах війни, але й на протидію злочинного вторгнення російських окупантів на територію нашої країни.

**Список використаних джерел**

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 2102-IX. *Верховна Рада України*. URL: https://v.gd/xxBaGH.

2. Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 22.03.2022р. №384. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348-2022-%D0%BF#Text.

3. Деякі питання реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 р. №165. *Верховна Рада України*. URL: https://v.gd/00C12J.

4. Головний сервісний центр на Facebook. URL: https://v.gd/1gHKkp

5. Національна поліція України на Facebook. URL: https://www.facebook.com/Bilosh/posts/10225148447770855.

6. Як проходити блокпости: правила від Міноборони. URL: https://suspilne.media/212025-ak-prohoditi-blokposti-pravila-vid-minoboroni/.

**КОВАЛІВ Мирослав**,
*завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін Інституту права, кандидат юридичних наук, професор, Львівський державний університет внутрішніх справ*

## РОЛЬ ТА МІСЦЕ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування в умовах введення воєнного стану, зводиться до сприяння органам управління, створеним на визначеній території, в безпосередньому вирішенні завдань оборони держави. Національна поліція у системі органів держави, що працює в цій ситуації, посідає особливе місце, зумовлене вмістом завдань у розглянутих умовах діяльності. Від ефективності її роботи у вирішальній мірі залежить безпосереднє забезпечення внутрішньої безпеки.

Для успішного виконання завдань, поставлених перед поліцією в умовах

воєнного стану, їхні обов'язки і права мають відповідати основному принципу – нові обов'язки кореспондуються новим правам. Надзвичайно важливим є та обставина, що розширення компетенції поліції при введенні воєнного стану є в системі заходів примусу. Поліцейські не можуть переступити меж дозволеного в методах і засобах діяльності щодо забезпечення громадської безпеки і порядку [1, с. 354].

Особливості організації діяльності органів Національної поліції щодо охорони громадського порядку в умовах воєнного стану визначені чинним законодавством, в першу чергу Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [3] та Законом України «Про Національну поліцію» [4], залежать від завдань, які повинні бути виконаними та стану оперативної обстановки.

З урахуванням оперативної обстановки, наявної інформації, політичних, економічних, соціальних умов, географічного положення, інших обставин розробляються спеціальні плани, відповідно до яких здійснюється розстановка особового складу та матеріально-технічне забезпечення органів Національної поліції.

Для того, щоб типові плани охорони громадського порядку відповідали своєму призначенню, їх розробляють під конкретні цілі (наприклад, на випадок захоплення заручників або захоплення особливо важливого об'єкта; з метою розшуку і затримання озброєних, особливо небезпечних злочинців, що можуть з'явитись на території обслуговування). Суміщення різних завдань в одному типовому плані недоцільне.

Можуть бути і інші цільові плани. У таких планах визначаються наявні сили та засоби, склад зведеного загону, додаткові сили та засоби, резерви, варіанти посиленого несення служби, підвищена готовність особового складу, бойова готовність, схеми зв'язку, конкретні виконавці і їх обов'язки, календарний графік виконання заходів на той чи інший варіант розвитку особливих подій. До плану додаються оперативні карти, схеми збору особового складу по тривозі, основні та запасні місця дислокації, порядок взаємодії з іншими правоохоронними органами. У плані вказуються також підстави і порядок введення його в дію [2, с. 396].

Заздалегідь розроблені планові заходи, випробувані на практичних заняттях з особовим складом, максимально наближені до реальної оперативної обстановки, є запорукою ефективної діяльності органів Національної поліції в умовах воєнного стану. Типові плани багаторазового використання дають можливість економити час під час розроблення управлінських рішень, виборі оптимальних варіантів і порядку дій, попередніх розрахунків сил і засобів, підготувати особовий склад до діяльності в умовах воєнного стану.

Важливого значення набуває психологічна підготовка особового складу, спеціальна фізична та професійна натренованість та загартованість. При високій загальній підготовленості особового складу до дій в умовах воєнного стану, навіть раптове, не прогнозоване виникнення надзвичайних ситуацій не поставить орган Національної поліції в складне становище.

Підготовка типового плану на випадок введення режиму воєнного стану, наприклад, організація розшукових заходів при появі озброєної злочинної групи, потребує певного досвіду від керівника, знання особливостей місцевості, аналізу оперативної обстановки тощо.

В умовах воєнного стану Національна поліція широко вживає заходів адміністративного припинення, спеціального призначення, їх застосування є переважно прерогативою поліції, що відрізняє їх від заходів припинення загального призначення, які використовуються в діяльності багатьох суб'єктів адміністративно-правової охорони.

Особливості діяльності органів Національної поліції в умовах воєнного стану обумовили необхідність організаційного виділення спеціальних підрозділів, груп чи окремих поліцейських, які мають підвищену професійну, фізичну чи спеціальну підготовку і здатні успішно виконувати окремі види адміністративної діяльності. До них належать підрозділи патрульної служби спеціального призначення, групи застосування спеціальних хімічних речовин, снайпери, спеціалісти з відео документування, зв'язкові тощо. Вогнепальну зброю і спеціальні засоби дозволяється використовувати не всім, а тільки тим поліцейським, які пройшли відповідну професійну підготовку, обізнані з нормативними актами, здали заліки і за своїм посадовим станом мають право на їх застосування. Спеціальними ці заходи називаються ще й тому, що всі вони спрямовані безпосередньо на особу правопорушника, здатні завдавати йому певної фізичної шкоди і навіть позбавити життя [1, с. 368].

Поліцейські, в необхідних випадках можуть застосувати для виконання покладених на них обов'язків будь-які заходи фізичного впливу, включно з прийоми рукопашного бою, різних видів єдиноборств (самбо, карате, дзюдо тощо) залежно від ситуації, яка склалася, а також рівня фізичної підготовки поліцейського.

Спеціальні засоби становлять різноманітні технічні засоби впливу на правопорушника, а в деяких випадках - також на транспортні засоби та інші речі з метою усунення протиправної ситуації.

Підстави, порядок застосування, а також види спеціальних засобів встановлені Законом України «Про Національну поліцію» [4].

**Список використаних джерел**

1. Оновлена доктрина публічного адміністрування у секторі безпеки і оборони України: кол. монографія/ І. М. Коропатнік, Н. П. Христинченко, І. М. Шопіна, М. В. Ковалів та ін. Львів : СПЛОМ, 2021. 480 с.

2. Правові основи захисту України від зовнішньої та внутрішньої агресії: навчальний посібник / В. В. Середа, М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, М. П. Гурковський. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 518 с.

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII / Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19

4. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII / Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379. URL. https://v.gd/3QoWQJ

**КОЛОДЯЖНИЙ Максим**,
*завідувач відділу кримінологічних досліджень, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України*

## ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ[2]

1. На поширення злочинності в усьому різноманітті її проявів впливає чимало різних за характером чинників: соціально-економічних, правових, інформаційних, технічних, соціально-психологічних, кліматичних та ін. Яскравим прикладом впливу специфічних (епідеміологічних) обставин на істотну зміну рівня і характеру злочинності як у світі в цілому, так й в Україні, зокрема, стала пандемія COVID-19. Вона протягом відносно нетривалого періоду (2,5 роки) фактично перетворилась на чинник соціально-правової сингулярності, який змінив наше життя і типові соціальні звички до невпізнанності.

2. Своєрідна соціальна турбулентність в Україні, зумовлена коронавірусною хворобою, на жаль, посилилась ще одним вагомим (за силою кримінологічного впливу) й водночас страшним (за ступенем людського горя і страждань, а також інфраструктурних руйнувань) чинником у виді відкритої підступної військової агресії з боку Російської Федерації. Війна принесла не лише біль у душу кожного українця, а й певним чином трансформувала кількісно-якісні показники злочинності у нашій державі.

У довоєнний період найбільш кримінологічно значущими із науково-теоретичного й практичного боків були такі проблеми, як корупція, автотранспортна, організована, економічна злочинність, окремі корисливі, корисливі насильницькі прояви та деякі ін. Однак на теперішній воєнний час вони доповнились не менш актуальними негативними явищами й видами кримінально караної поведінки. Такими стали: військова злочинність; кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку; кваліфіковані види окремих майнових злочинів; нові прояви шахрайства; нові різновиди корупційної діяльності з боку окремих суб'єктів.

[2] *Примітка*. Тези наукового повідомлення підготовлені у межах розробки фундаментальної теми дослідження «Стратегія запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні» відділу кримінологічних досліджень НДІ ВПЗ ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України.

3. Так звана гуманістична західна модель правозастосування в Україні з 24 лютого 2022 р. до кінця воєнного стану і навіть ще деякий час (за окремими складовими кримінологічної державної політики) має бути об'єктивно замінена на дещо якісно інший і більш жорсткий підхід при запобіганні злочинності. Це є вимогою часу та умовою особливого правового режиму під час військових дій згідно із чинним законодавством України. Недарма відповідні конституційні права і свободи, якими громадяни звикли користуватись у мирний час (право на вільне пересування, право на освіту, соціальне обслуговування, право приватної власності у частині розпорядження своїм майном та ін.) є дещо обмеженими. Без обмеження низки перелічених та багатьох інших прав громадян та законних інтересів юридичних осіб під час війни фактично неможливо захистити інші й більш пріоритетні права (на життя, здоров'я, безпеку, недоторканність).

4. Діяльність багатьох суб'єктів запобігання злочинності у період воєнного стану має спиратись на такі принципи і вимоги, як: адекватність; співрозмірність; оптимальність; комплексність; транспарентність (на скільки це можливо в реальних соціальних умовах). Очевидно, що права і свободи громадян у період війни мають обмежуватись мінімально, тобто на стільки, на скільки цього потребує суспільно-політична необхідність і воєнна обстановка.

5. У ситуації потреби здійснення загальної мобілізації військовозобов'язаних зі складу чоловічого населення, спрямованої на відсіч зовнішньої військової агресії, залучення до проведення військових операцій не лише військовослужбовців Збройних Сил України, членів територіальної оборони, а й співробітників Національної поліції, останні мають реагувати і, за можливості, піддавати профілактиці найбільш резонансні, поширені й суспільно небезпечні незаконні прояви.

6. Під час війни завжди актуальним було питання недопущення мародерства та інших суміжних проявів. Це явище (у широкій інтерпретації) відповідними законодавчими змінами було розширене за рахунок кваліфікованих видів крадіжок, грабежів, розбоїв, вимагань, привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, учинених в умовах воєнного або надзвичайного стану. На 15 квітня 2022 р. зафіксовано близько 11 млн. громадян Україні, які покинули своє місце проживання й отримали статус внутрішньо переміщених осіб або біженців. Цією обставиною користуються окремі правопорушники з метою отримання легкої наживи. Тому поліцейські та військові підрозділи мають приділяти охороні майна фізичних та юридичних осіб підвищену увагу, особливо у період дії комендантської години.

Одним із аспектів цієї проблематики є непоодинокі випадки діянь з ознаками самосуду щодо осіб, затриманих з викраденим майном. Для цього необхідна відповідна інформаційно-роз'яснювальна робота з населенням з тим, щоб винні у корисливих злочинах не ставали «жертвами» самосуду, а набували заслуженого статусу засуджених.

7. Зловживання із розподілом гуманітарної допомоги – ще одна із злободенних тем у період воєнного стану. Деякі особи, відповідальні за цей

напрям роботи, беруть участь у корупційних схемах, пов'язаних із продажем товарів, які мали б безкоштовно роздаватись нужденним, або частковим їх привласненням. Такі дії мають припинятись, а винні – притягатись до відповідальності. Однак ефективність виявлення таких фактів залежить від активності самих громадян, обізнаних про подібні злочини та осіб, причетних до їх учинення.

8. Відносно новим видом злочину став незаконний перетин державного кордону України чоловіками віком від 18 до 60 років, які є військовозобов'язаними та підлягають мобілізації у воєнний час, а також сприяння цьому службовими особами ДПСУ. Винагорода за такі дії сягає 10-15 тис. дол. США. Тому антикорупційні органи мають поставити це питання на контроль для мінімізації корупційних ризиків у роботі цієї Служби та недопущення незаконного зменшення чисельності осіб, які мають захищати суверенітет і територіальну цілісність держави у період військової агресії.

**КОСТОВА Наталія**,
*доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, Одеський державний університет внутрішніх справ*

## ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕВЕРБАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Сучасна ситуація в Україні характеризується загостренням політичної обстановки, кризовими явищами в економіці та соціальній сфері. На цьому фоні спостерігається зростання злочинності. Злочини наносять великих збитків як окремим громадянам, так і суспільству в цілому. В таких умовах зростає необхідність значного підвищення ефективності протидії злочинності, поліпшення якості роботи правоохоронних органів, спрямованої на попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів, розшуку осіб, які їх вчинили, викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, та профілактику правопорушень [1]. Під час проведення оперативно-розшукових та негласних слідчих (розшукових) дій оперативний працівник і слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення оперативно-розшукових та негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених відповідними нормативно-правовим і актами. Нерідко в оперативних працівників та слідчих виникають проблеми під час встановлення психологічного контакту з особами, які залучаються до конфіденційного співробітництва. Традиційним способом отримання необхідної інформації або встановлення конфіденційного співробітництва є бесіда з особами, які становлять оперативний або слідчий інтерес. Спілкування з джерелами інформації в процесі цієї бесіди, як і в більшості інших випадків, здійснюється

за допомогою вербальних, звукових та невербальних засобів. До вербальних засобів спілкування відносяться слова, тобто фактичний зміст 66 нашого мовлення. До звукових відносять тон, гучність голосу, інтонацію звуку. У зв'язку з можливою наявністю психологічних бар'єрів, оперативний працівник повинен цікавитись, з ким конкретно він встановлює контакт; передбачати, які саме психологічні бар'єри можуть виникнути у спілкуванні та можливі напрями їхнього подолання для досягнення мети. В тих випадках, коли попередню ситуацію спрогнозувати не вдається, потрібно проводити орієнтування на місці, а вже потім вдаватися до тих чи інших дій. Для цього існують спеціальні методи і прийоми невербального встановлення психологічного контакту [2, с. 54–55]. На нашу думку, для успішної роботи в даному напряму необхідно використовувати можливості невербальної інформації яку можливо отримати під час спілкування. Джерелами невербальної інформації можуть бути: рухи тіла, жести, пози, погляди, міміка. Понад 70 % опитаних в ході анкетування практичних оперативних працівників, вважають, що всі вказані аспекти невербальної поведінки під час спілкування мають значення для встановлення довірчих відносин . Насамперед треба вказати, що для того, щоб правильно тлумачити внутрішній зміст тілорухів співрозмовника, необхідно враховувати не один, а всю сукупність жестів, які його супроводжують. Так, чухання потилиці може бути викликано лупою, вошами, а може невпевненістю, забудькуватістю чи вимовлянням брехні. Розглянемо окремі жести, які необхідно використовувати оперативними працівникам для з'ясування реальних цілей конфіденційного співробітництва. На нашу думку і думку практичних працівників правоохоронних органів, знання елементарних жестів значно полегшує спілкування. Слід обов'язково пам'ятати: рухи тіла людини можуть бути обумовлені не тільки станом її емоційно-розумової діяльності, а й зовнішніми факторами, зокрема такими, як холод, спека, вітер а також різними захворюваннями. Таким чином, знання оперативними працівниками значення невербальних сигналів та використання мови тілорухів для здійснення психологічного впливу буде сприяти встановленню довірчих відносин з джерелами інформації та може значно підвищити ефективність конфіденційного співробітництва. Оперативний працівник може підстроїтися до тону, темпу, гучності та ритму мовлення. Це схоже до приєднання до співу чи гри на музичному інструменті: людина підстроюється та гармонійно зливається із звучанням. Використовуючи вищезгадані прийоми, завжди слід пам'ятати, що підстроювання - це не копіювання, яке дуже помітне та без розбору копіює рухи та інші прояви поведінки співбесідника, що часто вважається образливим. Можна підстроюватись до рухів руки слабкими рухами долоні та пальців, до рухів тіла - відповідними рухами голови. Встановлення довірчих відносин під час конфіденційного співробітництва дозволяє успішно виконувати складні задачі, здобувати важливу інформацію, необхідну для боротьби зі злочинністю, залучати останніх до виконання негласних слідчих(розшукових) дій. Налагодити такі стосунки з людиною набагато складніше ніж просто справити на неї позитивне враження, встановити

психологічний контакт, тому оперативний працівник повинен бути підготовленим, володіти особливими знаннями, вміннями та навичками. Таким чином, свідоме тлумачення оперативним працівником невербальних сигналів осіб, дає йому можливість розпізнавати приховані наміри та бажання співбесідника, зокрема мотиви конфіденційного співробітництва, правильно виробляти тактику своєї поведінки, вдало спрямовувати хід бесіди. Крім того, усвідомлене керування невербальними сигналами свого тіла дозволяє оперативному працівнику здійснити необхідний психологічний вплив на співрозмовника з метою швидкого встановлення довірчих стосунків. На процес встановлення довірчих стосунків під час конфіденційного співробітництва поряд з використання невербальної інформації, має вплив і знання оперативним працівником основ фізіології, медицини, психології. Одні і ті самі прийоми та способи використання невербальної інформації для встановлення довірчих відносин при застосуванні їх до різних людей можуть мати різні і навіть протилежні результати. Тому особливе значення мають знання про види осіб, які використовуються у якості конфіденційних співробітників. Їх загальну класифікацію можна провести за такими факторами, як: психологічні, соціальні, фізіологічні. Всі ці фактори тісно пов'язані між собою, однак їх детальне вивчення потребує окремого розгляду.

**Список використаних джерел**

1. Закон України - Про оперативно-розшукову діяльність від 18 лютого 1992 року // ВВР. - 1992. - № 22. - Ст. 303 URL: http://zakon1.rada.gov.ua.

2. Використання психологічних знань в оперативнорозшуковій діяльності: Монографія / О.Ф. Долженков, Г.Є. Запорожцева, А.П. Кіцул, Е.В. Рижков. - Одеса, НД РВВ ОІВС. - 2001. - 232с.

**ЛАВРОНЕНКО Владислав**,
*курсант, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: КАРПЕНКО Олександр,**
*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З НАСЕЛЕННЯМ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА, ЗОКРЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку зі стрімким процесом реформування, з активним процесом децентралізації та інтеграції української держави до європейських стандартів у правоохоронній сфері, досить велику роль відіграють правоохоронні органи, зокрема органи Національної поліції, а саме підрозділ превентивної діяльності,

які повинні забезпечувати публічну безпеку та публічний порядок,а також здійснюють взаємодію з населенням на засадах партнерства.

Поліція є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1]. Поліцейська діяльність орієнтована на забезпечення законних прав та свобод громадян країни.

Робота поліції та оцінка їх діяльності залежить від основного критерію – рівень довіри населення до органів Національної поліції України [1].

Дана довіра виникає за умови тісної та ефективної діяльності поліції з населенням на засадах партнерства, що зазначено у ст.11 Закону України «Про Національну поліцію України» [1].

Питання взаємодії поліції та населення є предметом обговорення та дискусій не лише серед науковців, а й серед працівників поліції. Дехто вважає, що взаємодія залежить від кількості звернень громадян до Національної поліції, що, на нашу думку, є неправильним, оскільки показники ефективності роботи поліції не завжди залежать від кількості звернень. Інші стверджують, що довіра є показником ефективності поліції. Ми схиляємося до думки другої групи людей. Ця розбіжність пов’язана з тим, що вітчизняні вчені не до кінця вивчили питання взаємодії. Зокрема, взаємодія поліції та громадськості завжди була предметом наукових досягнень таких вітчизняних вчених, але не розглядає питання використання зарубіжного досвіду як основної основи підрозділу превентивної діяльності у напрямку взаємодії з громадського.[2,с.65]

На нашу думку, саме у цей час Україні необхідна активна позиція пошуку ефективного процесу налагодження партнерства між підрозділами превентивної діяльності та населенням, у зв’язку зі складною ситуацією для українського суспільства, що пов’язана з воєнним станом на території нашої держави.

Одним з таких методів покращення партнерства є community-oriented policing (COP) – це є стратегією поліцейської діяльності, спрямовану на розвиток відносин з членами спільноти. Це філософія поліцейської служби з повним спектром послуг, яка має дуже особистий характер, коли офіцер патрулює ту саму територію протягом деякого часу і розвиває партнерські відносини з громадянами для виявлення та вирішення проблем.

Виходячи з досвіду зарубіжних країн,які вже активно застосовують метод «COP»виділяють основні практичні напрямки:

- поліцейське обслуговування, на територіальному принципі;
- попередження злочинів силами громади;
- стаціонарні та територіальні піші патрулі.

Слід зауважити, що окрім моделі «community-oriented policing», У деяких країнах існують філії моніторингу та контролю, наприклад, в Австрії так звані «дружини-добровольці» по черзі охороняють житло приватного сектора, іноді навіть державне. У Чехії, Литві та Іспанії громадяни брали участь як помічники у співпраці з поліцією

На території України,особливо в умовах воєнного стану були сформовані бригади територіальної оборони, у які входять боєздатні, мотивовані громадяни, які частково виконують роботу підрозділів Національної поліції,а саме стаціонарні та піші патрулі. На нашу думку, цей напрям моделі «COP», повинен бути реалізований на законодавчому рівні та підпорядковуватись підрозділу превентивної діяльності,який відповідає за напрямок зв'язку з населенням на засадах партнерства. Це значно збільшить рівень довіру до Національної поліції вцілому,та дасть змогу реалізовувати інші напрями моделі «community-oriented policing».

У підсумку варто зазначити, лише використовуючи якісні моделі, такі як «community-oriented policing», Україна може будувати взаємодію поліції та населення та підвищувати довіру до підрозділів превентивної діяльності та до Національної поліції вцілому.

Крім того, врахування позитивного зарубіжного досвіду країн, в яких діє модель «COP», як перспективи подальшого розвитку взаємодії поліції та громадськості на основі партнерства.

**Список використаних джерел**

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення: 15.04.2022)

2. Голуб М. В. COMMUNITY POLICING: сутність та складові елементи. Право і безпека. Харків, 2012. № 1. С. 62-67.

3. Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду, в Європі: концепція, теорія та практика: серія посібників Європейська мережа попередження злочинності (EUCPN). посібник № 2. 2012. 136 с.

4. Матюхіна Н. П. Поліція Великобританії: сучасні тенденції розвитку та управління : монографія. Харків. Консум, 2001. 131 с.

5. Морозов Н. А. Преступность и борьба с ней в Японии – СПб. : Юрид. центр Пресс. 2003. С. 59.

**ЛАПКІН Андрій,**
*доцент кафедри кримінальної юстиції, доктор юридичних наук, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

## ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОКУРАТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану у діяльності прокуратури виникло чимало проблем, пов'язаних з необхідністю перебудови її роботи та забезпечення відсічі збройній агресії проти України. Вказані проблеми потребують належного наукового дослідження з метою формулювання пропозицій щодо їх

розв’язання.

Передусім, ці проблеми пов’язані із потребою забезпечення безпеки прокурорів та інших працівників прокуратури. В умовах ведення проти України агресивної війни прокуратури можуть виступати об’єктами нападів або ударів з боку ворога, тому першочерговим завданням є забезпечення безпеки їх персоналу у поєднанні з продовженням реалізації конституційних функцій прокуратури. У відкритому доступі немає наказів Генерального прокурора, які б регламентували це питання. З огляду на це, доцільно взяти до уваги досвід функціонування судів в умовах воєнного стану, в яких, згідно з рішеннями Ради суддів України та Голови Верховного Суду, організується чергування суддів та працівників апаратів судів. Досвід організації таких чергувань міг би бути корисним і для прокуратур, оскільки одночасний вихід на роботу всіх або більшості працівників того чи іншого органу прокуратури створює невиправдані ризики для всього колективу. Водночас, робота більшості прокурорів може здійснюватися дистанційно, за допомогою використання телекомунікаційних мереж.

Особливо проблемною є організація роботи прокуратур на територіях, які знаходяться в зоні ведення бойових дій: на територіях Донецької, Запорізької, Київської, Луганської, Сумської, Харківської, Херсонської, Чернігівської областей. Окремі органи прокуратури, зокрема ті, що знаходяться на територіях, непідконтрольних Україні, взагалі перестали функціонувати. В інших районах бойових дій важливо підтримувати діяльність органів прокуратури, однак при цьому має бути забезпечено евакуацію більшості її працівників, щоб досягти мінімально необхідного обсягу персоналу, потрібного для продовження роботи. Стосовно тих працівників, які залишаються працювати, необхідним є забезпечення їх засобами індивідуального захисту – бронежилетами, касками тощо.

З іншого боку, у східних та південних областях України може спостерігатися проблема нестачі прокурорів, оскільки у зв’язку із евакуацією населення з районів ведення бойових дій частина з них виїхала в інші місцевості. Хоча такі внутрішньо переміщені прокурори продовжують роботу у тих прокуратурах, в межах територіальної юрисдикції яких вони опинилися, проте очевидно, що внаслідок цього створюється диспропорційність кадрового потенціалу в різних регіонах. При цьому найбільша потреба у прокурорах існує саме в тих місцевостях, де мали місце різноманітні воєнні злочини, задля забезпечення фіксації і досудового розслідування останніх. Однак саме з цих місцевостей з початку війни відбувся найбільший відтік кадрів прокуратури. З огляду на це, необхідні механізми оперативного переведення прокурорів з одних органів прокуратури до інших, а також їх відрядження з метою якомога більш мобільного переміщення в межах України, зумовленого службовою необхідністю.

Також слід ураховувати, що певна кількість прокурорів вступила до

Збройних Сил України або до територіальної оборони. Це наклалося на проблему «кадрового голоду» в прокуратурі, яка спостерігається з минулого року, оскільки вакантні посади прокурорів, звільнених в процесі атестації, не були оперативно заповнені. Загалом, дані щодо кількості таких вакантних та тимчасово вакантних посад на сьогодні відсутні, однак можна передбачити, що вона є значною і може негативно впливати на ефективність діяльності прокуратури в сучасних умовах.

На функціонування роботи прокуратури в умовах воєнного стану впливають і особливості кримінального провадження в цей період. Так, відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК України, керівник відповідного органу прокуратури виконує низку повноважень слідчого судді у разі, якщо об'єктивна можливість виконання таких повноважень останнім у встановлені законом строки відсутня.

Крім того, керівником відповідного органу прокуратури продовжується строк дії ухвали слідчого судді про тримання під вартою чи постанови прокурора про тримання під вартою (ч. 2 ст. 615 КПК України). Вочевидь, це покладає додаткове навантаження на керівника органу прокуратури та робить фігуру останнього ключовою для забезпечення здійснення досудового розслідування.

З іншого боку, спрощення процесуальних вимог щодо строків досудового розслідування дозволяє прокурорам зосереджувати увагу лише на найбільш важливих кримінальних провадженнях. В умовах, коли розгляд кримінальних та цивільних справ в судах фактично призупинений, та частина зусиль прокурорів, що стосувалася участі в судових процесах, фактично вивільнилася і може бути спрямована на посилення інших напрямів діяльності прокуратури, на яких бракує виконавців. Однак на практиці цьому може перешкоджати усталена спеціалізація прокурорів та бюрократизація структури органів прокуратури, що не дозволяють гнучко перерозподіляти кадрові ресурси з одного функціонального напряму на інший.

Окреслені проблеми навряд чи будуть розв'язані шляхом комплектування посад прокурорів військовослужбовцями, передбаченого Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення діяльності органів прокуратури в умовах збройної агресії проти України».

Для забезпечення ефективного функціонування прокуратури в умовах воєнного стану необхідними є розробка всебічної програми дій і вжиття на її основі комплексу організаційно-управлінських заходів, спрямованих на максимально гнучке та оперативне використання ресурсів, тобто своєрідна «мобілізація» прокуратури.

**МАКРУХА Єлизавета,**
*курсантка 2-го курсу, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: ЯРОШЕНКО Артем,**
*доцент кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук, доцент, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# МАРОДЕРСТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ

Сьогодні актуальною темою є мародерство, щодня ми спостерігаємо в пабліках та новинах як люди самостійно борються з цим явищем, затримують людей, які вчинили протиправні дії – чинять самосуд. Інколи використовуючи незаконні та протиправні методи. Ось як в юридичній компанії «Міллер» пояснили, як насправді потрібно поводитися з мародерами, які заходи можна вжити самостійно, і яке покарання передбачає закон. «Соцмережі нині рясніють відео та фотографіями, на яких громадяни самотужки затримують мародерів та піддають їх самосуду. Найчастіше – прив'язують до електроопор на загальний огляд. З моральної точки зору можна зрозуміти такі дії людей», – кажуть у фірмі.

Відповідно до статті 432 Кримінального кодексу України мародерство - викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених. До об'єкта злочину у даному випадку відноситься порядок несення військової служби під час ведення бойових дій [1]. Отже стає зрозумілим, що не кожна крадіжка є мародерством. Проте в умовах війни під «мародерством» розуміють крадіжки, вчинені не лише на полі бою, але й на інших територіях під час воєнного стану. Таке визначення покладено в Законі України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» [2].

Існує різниця між мародерством, крадіжкою та іншими кримінальними правопорушеннями проти власності. Ця різниця полягає в місці викрадення та у тому, в кого саме щось вкрали.

Законом № 2117-IX посилено покарання не тільки за привласнення на полі бою майна поранених та вбитих (мародерство), а ще й за використання трагічних обставин, бойових дій для власної наживи, адже зміни до Кримінального кодексу торкнулися й складу злочинів, передбачених у статтях 185 (крадіжка), 186 (грабіж), 187 (розбій), 189 (вимагання), 191 (заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем). Ці злочини доповнилися кваліфікуючою ознакою - скоєння в умовах воєнного стану[3].

Тому відтепер за вчинення злочинів в умовах воєнного або надзвичайного

стану відповідальність стала більш жорсткою, а саме:

- за крадіжку (таємне викрадення чужого майна) - порушнику загрожує позбавлення волі на строк від 5 до 8 років;

- за грабіж (відкрите викрадення чужого майна) - строк від 7 до 10 років;

- за розбій (напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства) - злочинцю загрожує не лише позбавлення волі на строк від 8 до 15 років, а ще й конфіскація майна;

- за вимагання (вимогу передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці) - покарання становитиме позбавлення волі на строк від 7 до 12 років з конфіскацією майна;

- за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем - не тільки позбавлення волі на строк від 5 до 8 років, а ще й позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років.

Відповідно до статті 207 КПК України кожен, хто застав людину при замаху, вчиненні або безпосередньо після вчинення крадіжки, має право її затримати [4].

Найімовірніше, людина, яку ви спробуєте затримати, буде чинити опір та намагатися будь-яким чином уникнути відповідальності.

«Кримінальний кодекс передбачає відповідальність за умисне вбивство та умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення заходів при затриманні злочинця (ст. 118 та ст. 124 КК України).

Кримінальна відповідальність за спричинення легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень особі у разі її затримання громадянами не передбачена. Аналогічна позиція визначена у ст. 38 КК України», – наголошують у фірмі «Міллер».

Таким чином, мародерство – це не будь-яка крадіжка або протиправне діяння, тому кожен повинен розуміти різницю між цими явищами. На сьогодні в законодавство внесені зміни щодо даної проблеми. Також основним є те, що люди повинні знати, що дозволено робити, коли побачили мародера, а що ні. Також під час воєнного стану відбулася низька змін в Кримінальному кодексі України.

**Список використаних джерел**

1. Кримінальний кодекс України URL: https://v.gd/pyE9TJ (дата звернення 13.04.22)

2. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» URL: https://v.gd/NksIVb

(дата звернення 13.04.22)
3. Кримінальний процесуальний кодекс України https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення 13.04.22)

**МАЛАХОВА Карина**,
*курсант навчальної групи ДР-044, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**ЯРОШЕНКО Артем,**
*доцент кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук, доцент, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Як відомо з диспозиції статті першої Закону України «Про Національну поліцію» - Національна поліція України є центральним органом виконавчої гілки влади, що служить безпосередньо суспільству з конкретною метою - забезпечення охорони прав та свобод людини а також протидії злочинності і, звичайно ж, підтримання публічного порядку та дотриманні безпеки на вулицях і не тільки. Щодо звичних завдань цього органу влади – то їх вичерпний перелік наведено у статті другій вищезгаданого Закону й зводиться він до надання поліцейських послуг і різних сферах [1]. А у яких саме – ми зараз і дослідимо й порівняємо зміст завдань за звичайного часу (мирного) та періодом воєнного стану, запровадженим Президентом України шляхом підписання указу в зв’язку із загрозою територіальної цілісності як окремих територій держави та і всієї держави вцілому з боку Російської Федерації [2].

Пункт перший частини першої статті другої вищезгаданого Закону визначає першочергове завдання поліцейського як надання послуг у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку. Під забезпеченням публічної безпеки і порядку законодавець мав на увазі комплекс дій та заходів зі представників сторони правоохоронних органів щодо забезпечення дотримання законів та встановлених норм права та моралі, норм суспільної поведінки населенням. Простіше кажучи - контроль та нагляд за народом, унеможливлення та попередження скоєння правопорушень. Виконання даної задачі дещо ускладняється під час воєнного стану, оскільки на органи Національної поліції України покладаються більш важливі завдання, що

фактично відсувають дане завдання на задній план та дають йому позначку другочергового, проте, варто зазначити, і не анулюють його дію.

Охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави – поліцейська послуга, яка відносить до завдань Національної поліції пунктом другим частини першої статті другої Закону України «Про Національну поліцію». Зміст даного положення вміщує в себе матрицю, розгалужену за суб'єктом, щодо якої виконується дія. Простіше кажучи – щодо людини має відбуватися охорона 1) прав; 2) свобод,- щодо інтересів – законодавець визначив два суб'єкти: 1) суспільство; 2) держава. У «мирний час» більша увага надається охороні прав людини та інтересам суспільства. Під час воєнних дій значна увага надається саме свободам людини та інтересам держави, на яку скоєно напад країною-агресором. Практично положення даного пункту виконується і в мирний  у воєнний час, проте різниця сприйняття та тлумачення даної норми дещо різниця залежно від часу та подій у державі.

Протидія злочинності є і залишається незмінно важливим пріоритетним завдання органів поліції. Саме тому її виділили як окрему сферу надання послуг Національною поліцією (або – як окреме завдання) та визначили у пункти третьому частини першої статті другої вищезгаданого Закону. Злочинність була, є та буде. Сама думка про її відсутність визначена науковцями у сфері теорії та історії держави та права як утопія, ситуація, яку неможливо реалізувати за реальних умов (ілюзія, мрія). Рисою, що відрізняє злочинність у довоєнний час та під час військового стану є її кваліфікація. Розглянемо простий приклад: громадянин «А» з метою наживи вдерся до квартири та вкрав річ «Б» вартістю в шість тисяч гривень. За умов, кваліфікації дій громадянина А, якщо інші ознаки складу його дій підпадуть під крадіжку – дане діяння і буде кваліфіковано за відповідною статтею. Проте, якщо аналогічна ситуація матиме місце у зоні ведення активних бойових дій, діяння громадянина буде кваліфіковано як мародерство (знову ж – залежно від інших складових частин дій, проте у даному прикладі ми їх нівелюємо).

Останнім, проте не менш важливим завданням, яке покладається на органи Національної поліції є надання послуг з допомоги особам, які потребують такої допомоги. Уточнюючими маркерами є саме деталізація законодавцем кола ситуацій у яких така допомога буде розглядатися в межах повноважень працівників Національної поліціях, а саме: надання послуг особами, які з особистих або економічних або соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій мать потребу у такій допомозі. Саме дана сфера надання поліцейських послуг замикає перелік завдань поліції, визначених статтею другою Закону України «Про Національну поліцію». Не дарма законодавець зазначив дані завдання саме таким формулюванням. Воно дійсно відображає функціонал, який належить виконувати будь-якому працівнику правоохоронного органу не залежно від навколишніх подій. Даний пункт можливо застосовувати як за звичайних умов так і в умовах воєнного положення. Особливо чітко сформульоване твердження щодо потреби громадян у допомозі під час надзвичайних ситуацій. Воно влучно розкривається як при стихійному лихові,

при пандемії/епідемії, техногенній катастрофі так і при військовому вторгненні. Не вважаю за доцільне детальний розбір положення даного пункту Закону, оскільки його положення сформульоване максимально зрозумілим чином, доступно та розгорнуто розкриває зміст поліцейських завдань.

Таким чином, нами було розглянуто завдання Національної поліції, ми звернулися до законодавчих витоків та порівняли зміст завдань органів Національної поліції в умовах мирного часу та військового положення, виокремили ознаки, що різнять ці дві часові лінії.

**Список використаних джерел**

**1.** Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 40-41. Ст. 379 (з наступними змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19

**2.** Указ Президента України №64/2022 від 24.02.2022 року. URL: https://president.gov.ua/documents/642022-41397

**МАРЦЕНИШИН Юрій,**
*перший заступник голови Державної служби України з безпеки на транспорті, кандидат юридичних наук*

## ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З БЕЗПЕКИ НА ТРАНСПОРТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до Положення про Державну службу України з безпеки на транспорті, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 р. № 103, Державна служба України з безпеки на транспорті (Укртрансбезпека) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра інфраструктури і який реалізує державну політику з питань безпеки на наземному транспорті [1].

Основними завданнями Укртрансбезпеки є:

- реалізація державної політики з питань безпеки на автомобільному транспорті загального користування, міському електричному, залізничному транспорті;
- внесення на розгляд Міністра інфраструктури пропозицій щодо забезпечення формування державної політики з питань безпеки на автомобільному, міському електричному, залізничному транспорті;
- здійснення державного нагляду (контролю) за безпекою на автомобільному, міському електричному, залізничному транспорті;
- надання у передбачених законом випадках адміністративних послуг у сфері автомобільного, міського електричного, залізничного транспорту [1].

У зв’язку із введенням воєнного стану в Україні, Державна служба України

з безпеки на транспорті дещо перерозподілила пріоритети у своїй діяльності. Деякі завдання щодо здійснення контролю були переформатовані у максимальну допомогу населенню: евакуація людей, збір та розвезення гуманітарної допомоги, допомога Збройним силам України та іншим правоохоронним органам. Постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 р. № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» було заборонено проведення планових, позапланових перевірок та здійснення ринкового нагляду. Разом з тим дозволено здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) в окремих сферах, зокрема щодо запобігання неконтрольованому зростанню цін на товари, які мають істотну соціальну значущість, виключно на підставі рішення центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у відповідній сфері, за наявності загрози, що має значний негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави [2].

На сьогодні у діяльності Укртрансбезпеки виникла гостра потреба щодо здійснення контролю у сфері пасажирських перевезень, оскільки на ринку з'явилась чимала кількість так званих «нелегальних перевізників».

Також постійно ведеться робота щодо відновлення функціонування роботи WIM-комплексів та повернення на дороги інспекторів для здійснення габаритно-вагового контролю. Разом з тим продовжується робота в штатному режимі щодо здійснення ліцензування господарської діяльності у різних сферах.

Також здійснено відкриття пункту видачі дозволів (ПВД) у селі Орлівка Ізмаїльського району Одеської області. Окрім зазначеного ПВД, на сьогодні в Україні у штатному режимі працюють: ПВД «Бориспіль», ПВД «Одеса», ПВД «Ковель», ПВД «Львів», ПВД «Ужгород», ПВД «Хмельницький», ПВД «Чернівці» та ПВД «Вінниця». Слід зазначити, що деякі пункти видачі дозволів, серед яких: ПВД «Чернігів», ПВД «Суми», ПВД «Пісочин» та ПВД «Коростень», не можуть функціонувати у зв'язку із воєнною агресією з боку російських окупантів на території нашої держави.

**Список використаних джерел**

1. Положення про Державну службу України з безпеки на транспорті : постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 р. № 103. Дата оновлення: 12.10.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103-2015-%D0%BF#Text (дата звернення: 19.04.2022).

2. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 р. № 303. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 19.04.2022).

**МОРОЗ Оксана**,
*доцент кафедри адміністративного права та адміністративного процесу факультету № 3, кандидат юридичних наук, доцент, Львівський державний університет внутрішніх справ*

# ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ ТА ІНШИХ ПРАВООХОРОННИХ СТРУКТУР В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Серед багатьох викликів, які вирішує зараз Україна, головне місце займає питання захисту її державної незалежності і територіальної цілісності.

З 24 лютого цього року проти України відбувається збройна агресія Російської Федерації та окупація частин її території. Для обороноздатності держави особливе значення покладається на територіальну оборону.

Перші місяці війни показали ущербність наявної системи в захисті територій держави. Водночас прості громадяни почали формуватися в батальйони територіальної оборони (ТрО), демонструючи потужний потенціал для її розвитку з урахуванням нових військовополітичних обставин.

Міністерство внутрішніх справ взагалі та Національна поліція зокрема входять до складу сектору безпеки і оборони України. Сьогодення, поряд з підготовкою та веденням звичайних військових дій, вимагає посилення уваги і обробки проведення комплексу заходів з підготовки до боротьби з силами спецоперацій, диверсійно-розвідувальними силами, мобільними угрупованнями противника, що прорвалися на територію країни, іншими антидержавними збройними формуваннями на всій території країни, а можливо і під час окупації певних територій України. Ці заходи складають основу ТрО держави. В Указі Президента України від 23 вересня 2016 № 406 / 2016 «Положенні про територіальну оборону України» визначені основні завдання ТрО [2], які направлені на підтримання режиму військового стану, охорони державного кордону, функціонування органів державної влади, органів військового управління, охорони стратегічних об’єктів, боротьби з диверсійно-розвідувальними силами агресора та інше.

Основна роль у вирішенні завдань ТрО держави покладається на Збройні сили. Тому при плануванні ТрО необхідно визначити обсяг завдань і заходів, які доцільно покласти на ЗС України, а які повинні виконувати військові формування, у тому числі підрозділи Національної поліції. При цьому в МВС, СБУ, ГПУ, УДО, органах управління ЗС України для планування і координації дій з підготовки та ведення ТрО створюють структурні підрозділи ТрО. Ці підрозділи призначені для взаємодії в рамках повноважень відповідних міністерств, управлінь, служб і військ функцій з планування та координації дій та виконання покладених на них завдань і заходів ТрО. Створення штабів ТрО в містах сьогодні можливо з урахуванням Закону України «Про місцеве самоврядування» [3].

Для боротьби з диверсійно-розвідувальними силами противника, що

проникають на територію країни, залучаються підрозділи Національної Гвардії, Національної поліції і підрозділи швидкого реагування МВС України. У кожній зоні ТрО на базі територіальних (відділів) МВС в областях створюються зведені загони поліції.

За цих умов надзвичайно ускладняється оперативна обстановка, яка вимагає від органів поліції особливих, неординарних методів вирішення службових завдань, підвищення якості управління, посилення матеріальнотехнічного забезпечення. Всі особливості дій поліції в умовах режиму воєнного стану визначені чинним законодавством, насамперед, це Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 21. 12.05.2015 р. [1]. Згідно з цим законом, під час введення режиму воєнного стану, органи Національної поліції сприяють діяльності військової адміністрації, органів прокуратури, суду, юстиції тощо; ведуть боротьбу зі злочинністю, забезпечують охорону публічного порядку та безпеки особливо важливих та стратегічних об'єктів.

Але виникають питання щодо дій підрозділів Національної поліції, коли ситуація буде стрімко розвиватися таким чином, що територія стане окупованою, та напрямки діяльності мобільним підрозділам патрульної поліції, карного розшуку або офіцерам громади.

Можливо, кваліфіковані та авторитетні поліцейські, котрі знають місцевість та місцевих мешканців, можуть почати роботу щодо організації спротиву військам агресора та допомозі спецслужбам держави.

Маючи певні знання та досвід, поліцейські можуть суттєво вплинути на ситуацію та супротивника, надати йому значних втрат та сприяти звільненню території. Але для успішних дій спротиву, зменшення втрат партизанських груп, необхідні спеціальні знання, починаючи від технічних знань та поводження з загальновійськовою та спеціальною зброєю, засобами зв'язку до вмінь організувати партизанський рух на місті та оперативно провести спеціальні диверсійні чи інші заходи. Для цього необхідно вносити доповнення в професійну підготовку особового складу та здобувачів закладів вищої освіти систем МВС, СБУ, УДО тощо. Для відпрацювання спільних дій доцільно проводити круглі столи з фахівцями від СБУ, ГПУ, органах управління ЗС України і ТрО та місцевої влади.

Органи поліції у системі органів держави, що працюють у цій ситуації, займають особливе місце, зумовлене вмістом завдань у розглянутих умовах діяльності. Від ефективності їх роботи вирішальною мірою залежить безпосереднє забезпечення внутрішньої безпеки суспільства.

Працівники органів поліції, які виконують обов'язки щодо охорони громадського порядку в умовах воєнного стану, мають знати організацію і тактику діяльності органів поліції у таких умовах, завдання, функції, форми і методи діяльності поліції, рішення місцевих органів влади з питань охорони громадського порядку, чинне законодавство, зокрема те, яке регламентує діяльність органів поліції та інших правоохоронних структур в умовах воєнного стану. Тобто надзвичайна складність забезпечення громадського порядку в

умовах воєнного стану вимагає високої професійної підготовки працівників органів поліції.

У березні цього року Верховна Рада ухвалила зміни до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, зокрема під час дії режиму воєнного стану.

Як зазначається - статтю 23 Закону України «Про Національну поліцію» доповнено новими пунктами, необхідними для виконання завдань, у тому числі в умовах воєнного стану. Зокрема, доповнення стосуються питань взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з державними органами, органами місцевого самоврядування, у тому числі щодо військовополонених, забезпечення конвоювання та утримання затриманих осіб, розмінування та допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт, а також представництва в Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерполі [4].

Крім того, врегульовано питання збирання біометричних даних осіб, у тому числі шляхом дактилоскопіювання; розширено перелік підстав для зупинки поліцейським транспортного засобу та його перевірки, а також перевірки водія та пасажирів.

Закон також передбачає, що на час воєнного стану атестування поліцейських не проводиться. Поліцейські призовного віку на весь період їх служби в поліції отримують відстрочку від призову. Також під час воєнного стану поліцейським гарантується безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я будь-якої форми власності.

Дисциплінарний статут Національної поліції України доповнено новим розділом, який визначає особливості проведення в Нацполіції службового розслідування в період дії воєнного стану, яке призначається та проводиться у формі письмового провадження. Службове розслідування за таких умов має бути завершене протягом 15 календарних днів з можливістю продовження ще на 15 днів.

**Список використаних джерел**

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року. № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text.

2. Положення про територіальну оборону України : нова редакція : Указ Президента України № 406 від 23 вересня 2016 р.

3. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 2021. Ст. 190; зі змінами.

4. «Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.

5. Лобко М.М. Територіальна оборона України як фактор посилення обороноздатності держави. Наука і оборона 2’2018. С. 29-39.

**НАСТИЧ Тетяна,**
*слухач магістратури навчальної групи М-ДР-121, старший лейтенант поліції, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

**ЯРОШЕНКО Артем,**
*доцент кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук, доцент, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з початком широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року по всій території України було введено воєнний стан. Вказані події змінили життя всіх українців, навіть тих, які знаходились за кордоном на «до і після» [1].

Відповідно до ч.2 ст. 24 ЗУ «Про Національну поліції України» - у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальної цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості [2]. Тобто, починаючи з ранку 24 лютого 2022 року всі працівники Національної поліції України, які перебувають на недостроковій службі (окрім окремих випадків декретних відпусток, перебування на лікарняному тощо) несуть посилений варіант несення служби.

Під час несення службі наші поліцейські стикаються з такими проблемами як недостатня кількість відпочинку через часті зміни на роботі, а також через ситуацію в країні йде погіршення не тільки фізичного, а й морального здоров’я працівників. Важливим є те, що в поліції є недостатня кількість кадрів для роботи, що змушує інших отримувати більше навантаження.

Психічне здоров’я населення України погіршується через нестабільність економічних, політичних і соціальних умов, кризові життєві ситуації, викликані військовим конфліктом. Постійно збільшується запит на кваліфіковану психологічну допомогу різним категоріям населення, серед них комбатанти, переселенці, члени сімей поранених і загиблих. З огляду на зазначене, питання збереження та відновлення як психічного, так і психологічного здоров’я, розробки профілактичних і реабілітаційних технологій стають все більш

нагальними науковими завданнями [3, с. 39].

В умовах воєнного часу відбувається посилення несення служби кожним поліцейським, зокрема це охорона громадського порядку, резерви, підвищена готовність особового складу тощо, що надає в подальшому збільшити ефективність діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану.

Важливого значення набуває психологічна підготовка особового складу, спеціальна фізична та професійна натренованість та загартованість. За високої загальної підготовленості особового складу до дій в умовах воєнного стану навіть раптове, не прогнозоване виникнення надзвичайних ситуацій не поставить орган внутрішніх справ у складне становище [4, с.67].

Звичайно, що не всі поліцейські є морально готовими до такого посиленого варіанту несення служби, який триває вже більше місяця, але кожен тримається як може та виконує свої професійні обов'язки на вищому рівні. Держава в свою чергу стимулює працівників грошовими винагородами та надає все необхідне для комфортного несення служби.

Отже, кожному поліцейському, який задіяний на посилений варіант несення служби та виконує завдання територіальної оборони, забезпечення та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, а також інших покладених на працівників поліції обов'язків слід підтримувати своє фізичне та моральне здоров'я, у вільний від роботи час якомога більше відволікатися на буденні справи та відпочивати. Ми обов'язково переможемо.

**Список використаних джерел**

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженого Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102. URL: https://v.gd/iI6Hkl (дата звернення 11.04.2022).

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Документ 580-VIII, чинний, поточна редакція — Редакція від 03.04.2022, підстава - 2151-IX. URL: https://v.gd/cPNhYB (дата звернення 11.04.2022).

3. Титаренко Т. Особистість в умовах глобальних екологічних змін: сприйняття загроз та долаюча поведінка. Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій: психологічна теорія і практика: монографія / С. Максименко, С. Кузікова, В. Зливков. Суми: Вид-во Сум ДПУ імені А. С. Макаренка. 2017. 540 с.

4. Ковалів М. В., Іваха В. О., Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану, 2016. URL: https://v.gd/RJHSA5 (дата звернення 11.04.2022).

**НОВІКОВ Олег,**
*асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права, старший науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень, кандидат юридичних наук, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого; Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України*

# ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1. Російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. та ведення воєнного стану спричинило суттєві зміни у роботі державних органів та життєдіяльності суспільства в цілому. Зазначені зміни, зумовлені також внутрішньою міграцією населення на більш безпечні території, дефіцитом людських ресурсів, зміною акцентів у діяльності правоохоронних органів, торкнулися й сфери безпеки дорожнього руху. Хоча зараз фактично відсутня можливість проведення аналізу стану безпеки дорожнього руху через тимчасове припинення публікації офіційної статистики дорожньо-транспортних пригод (далі – ДТП) Департаментом патрульної поліції Національної поліції та статистики зареєстрованих кримінальних правопорушень Офісом Генерального прокурора, все ж таки існують певні фактори, які потенційно вказують на зменшення чи збільшення динаміки ДТП в Україні з початку воєнного стану й по сьогодні.

2. До факторів, що опосередковано вказують на зменшення динаміки ДТП, належать: тимчасова еміграція населення (так, наразі кількість біженців з України наблизилась до 5 мільйонів [1]), тимчасова заборона та інші обмеження на продаж алкогольних напоїв, комендантська година, зменшення кількості транспортних засобів у зв’язку з їх знищенням у результаті обстрілів, призупинення дорожнього руху у містах, що знаходяться під постійними російськими обстрілами (за моїм власним спостереженням у м. Харків рух транспортних засобів майже зупинився), зупинення значної кількості транспортних маршрутів через пошкодження транспортної інфраструктури, воєнні дії, призупинення підприємницької діяльності, окупація частини території України з боку Російської Федерації тощо.

В свою чергу, до факторів, що потенційно вказують на збільшення динаміки ДТП є збільшення інтенсивності дорожнього руху на дорогах державного значення (пов’язане з міграцією населення у «безпечні» регіони) та дорогах місцевого значення у «безпечних» містах (пов’язане із збільшенням кількості населення цих міст в результаті міграції населення), зниження ефективності роботи підрозділів Департаменту патрульної поліції Національної поліції України через зміну акцентів роботи та дефіциту кадрів у зв’язку з

мобілізацією, а також окремі зміни правового регулювання дорожнього руху, спричинені воєнним станом тощо.

Серед останніх зокрема:

1) допуск у період воєнного стану до керування транспортними засобами категорії С, С1 на території України особам, які мають посвідчення водія категорії В [2];

2) допуск до керування транспортними засобами осіб, за наявності національного посвідчення водія України, виданого їй вперше на право керування транспортними засобами відповідної категорії, строк дії якого закінчився [3];

3) обмін посвідчення водія та отримання його в разі заміни, втрати або викрадення без подання до територіальних органів з надання сервісних послуг Міністерства внутрішніх справ відповідної медичної довідки встановленого зразка [4] та деякі інші. Слід сказати, що зазначені зміни хоча й мають вимушений характер, але мають певний вплив на безпеку дорожнього руху.

3. Враховуючи, що в результаті ДТП в Україні щорічно в середньому вмирає близько 5 тис. осіб [5] та значну кількість факторів, що негативно впливають на безпеку дорожнього руху в умовах воєнного стану, вбачається необхідність посилення контролю за правопорядком у сфері дорожнього руху. В першу чергу, це стосується «безпечних» регіонів та міст, а також деокупованих населених пунктів, в які поступово повертається населення. В цілому ж більш-менш об’єктивно оцінити стан безпеки дорожнього руху буде можливо лише після поновлення публікації офіційної статистики.

**Список використаних джерел**

1. Кількість біженців з України наблизилась до 5 мільйонів. URL: https://v.gd/6p5cPV.

2. Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 3 березня 2022 р. № 184: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2022 р. № 348. URL: https://v.gd/EAlY2T.

3. Деякі питання допуску водіїв до керування транспортними засобами: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2022 р. № 184. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/184-2022-%D0%BF#Text.

4. Деякі питання підготовки та допуску водіїв до керування транспортними засобами в період дії воєнного стану на території України або окремих її місцевостях: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2022 р. № 360. URL: https://v.gd/cpGUMB

5. ДТП в Украине: сколько человек травмируется и гибнет на дорогах. URL: https://v.gd/BUPShp.

**ОНОПРІЄНКО Станіслав**,
*старший викладач кафедри правового забезпечення, кандидат юридичних наук, Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна*

## ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна російська збройна агресія проти України поєднується з комплексним, системним та систематичним впливом противника на різні соціальні групи в Україні. За вісім років в нашій державі було сприйнято велику кількість спроб побудувати систему протидії інформаційним впливам Російської Федерації, спрямованих на дестабілізацію суспільних відносин, дискредитацію органів публічної влади та окремих посадових осіб, виникнення панічних настроїв та штучного розшарування регіонів України за мовними, релігійними та іншими ознаками. Однак, на жаль, ефективна система забезпечення інформаційної безпеки в Україні ще не створена, що вимагає здійснення комплексу дій теоретико-методологічного, правового, організаційного, техніко-технологічного, соціально-психологічного та іншого характеру.

Епоха постмодерну суттєво змінила характер взаємодії на міжнародній арені, висуваючи на передній план інформаційно-психологічні способи досягнення державами та іншими суб'єктами міжнародних відносин своїх цілей. Розвиток інформаційних технологій дає змогу дистанційно впливати на великі аудиторії, у яких ефективно формуються бажані для суб'єктів впливів ціннісні установки, потреби та настрої. З кожним роком зростають можливості таргетування реклами, коли інформаційні впливи застосовуються до окремих цільових груп, залежно від їх соціального статусу, гендерних, вікових, національних, економічних та інших ознак, з урахуванням максимального можливого ефекту для кожного індивідуума. За таких умов змінюється характер війн, вони переміщуються в інформаційне середовище. Прикладом вдалого використання інформаційних технологій є захоплення влади в Афганістані рухом Талібан, який шляхом власної пропагандистської роботи в соціальних мережах, фінансування повідомлень в мережі інтернет відомих блогерів та інфлюєнсерів, а також вдалого поширення бажаної інформації через своїх агентів впливу в районах, де більшість населення є неписьменною, сформував у суспільстві бажане відношення до своєї діяльності, після чого швидко та практично без втрат узяв під контроль територію 39- міліонної держави. Як справедливо відзначає О.Дахно, проведення противником інформаційно-психологічних операцій (ІПСО) передбачає здійснення інформаційно-психологічного впливу на емоційно-вольову сферу людини, а також суспільну свідомість, що у підсумку призводить до негативних наслідків,

які можуть виражатися у спотвореному сприйнятті змісту та сутності певних явищ та подій, дезорієнтації у цих подіях, формуванні хибних уявлень та орієнтирів тощо; ІПСО є сучасним та ефективним інструментом підриву інформаційного суверенітету держави, створення загрози національній безпеці, передусім, такої її складової, як інформаційна безпека, та досягнення сприятливої емоційно-психологічної ситуації для реалізації відповідних політичних, військових чи інших заходів, спрямованих на досягнення цілей суб'єктів ІПСО [1, с.264].

Соціальне призначення інформаційної безпеки під час дії правового режиму воєнного стану полягає перш за все у творенні, зміцненні та підтриманні інформаційного суверенітету як властивості системи публічного управління певної держави забезпечувати додержання верховенства права, законності, прав і свобод людини та громадянина, безперешкодне здійснення інформаційної діяльності органів публічного адміністрування, фізичних та юридичних осіб в інформаційних правовідносинах, що виникають, змінюються та припиняються у межах державних кордонів. Крім того, соціальне призначення інформаційної безпеки пов'язано із наданням можливості громадянському суспільству в цілому, його інститутам, окремим громадянам реалізовувати своє право доступу до публічної інформації, вільного збирання, накопичення, аналізу, обробки, поширення різноманітних відомостей та даних, якщо це не пов'язано із можливою шкодою національній безпеці.

Не менш важливим елементом досліджуваного феномену є те, що за допомогою засобів та інструментів інформаційної безпеки унеможливлюється деструктивний вплив зацікавлених у дестабілізації суспільних відносин суб'єктів, спрямований на формування особистості з бажаними для них якостями, як-то: некритичність у сприйнятті інформації, правовий нігілізм, навіюваність, нестійкість, легкість виникнення панічних настроїв тощо.

**Список використаних джерел**

1. Дахно О. Ю. Адміністративно-правове регулювання протидії інформаційно-психологічним операціям на стратегічному рівні. Вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2022. № 69. С.260-265.

**ПАЩИНСЬКИЙ Олександр**,
*аспірант, Науково-дослідний інститут публічного права, м. Київ*

## ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ЗА УМОВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Адміністративно-правове забезпечення як правовий феномен відображає особливості правового статусу учасників адміністративно-правових відносин, а

також актуальний рівень самих відносин, на який справляють свій вплив численні фактори внутрішньополітичного та зовнішньополітичного характеру. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації значно вплинула на особливості самої взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю, а також на правове забезпечення вказаних процесів.

Зважаючи на широку систему елементів змісту адміністративно-правового забезпечення, вважаємо за доцільне об'єднати відповідні елементи адміністративно-правового забезпечення у досліджуваній сфері у дві ключові групи. Таким чином, на підставі аналізу положень адміністративного права та законодавства у сфері взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю в Україні, виділяємо таку систему елементів його змісту: 1) основні: об'єкт, суб'єкт, адміністративно-правові відносини; 2) додаткові: принципи, засоби, способи, форми та методи. Також, необхідно зауважити на тому, що порівнюючи вказані елементи між собою та оцінюючи їх вплив на адміністративно-правове забезпечення взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю, слід констатувати, що всі зазначені вище елементи перебувають у постійній динаміці (зміні, трансформації, а також ступені впливу на організацію та процеси вказаного виду взаємодії [2, с.19]).

Наведене вище дає змогу підсумувати, що адміністративно-правове забезпечення взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю – це регламентована законодавством діяльність суб'єктів державно-владних повноважень, спрямована на забезпечення функціонування, упорядкування, розвиток та охорону суспільних відносин у сфері діяльності органів місцевого самоврядування через вчинення організаційно-правових та розпорядчих дій публічного характеру з метою виконання завдань та реалізації цілей означеного виду взаємодії.

Наявність ефективного адміністративно-правового забезпечення у досліджуваній сфері дозволяє: 1) чітко розмежувати компетенцію щодо вчинення окремих дій у сфері взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю; 2) з'ясувати особливості функціонування взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю; 3) виявити колізії адміністративно-правового забезпечення взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю.

Структура адміністративно-правового забезпечення взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю уявляє собою сукупність його елементів, об'єднаних нерозривними зв'язками, та призначеними для найбільш повного розкриття його сутності та максимальної реалізації. Такі елементи доцільно розділити на дві групи: основні, які включають обов'язкові для функціонування досліджуваної системи поняття, а також додаткові, які також потрібні для її ефективного функціонування, проте мають розглядатися не кожен окремо, як елементи першої групи, а у своїй нерозривній єдності.

В умовах дії правового режиму воєнного стану адміністративно-правове забезпечення взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю має наступні особливості: а) звуження сфери компетенції органів місцевого

самоврядування за рахунок передання частини їх повноважень військовим адміністраціям, відповідно до положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану»; б) наділення військового командування разом із військовими адміністраціями, і, у певних випадках, із залученням органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, правом обмеження певних форм громадянської активності, зокрема, мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів; в) тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб; г) обмеження транспарентності [3, с.979] у сфері інформування широких верств громадськості щодо діяльності органів місцевого самоврядування з метою попередження спрямованих на спричинення максимальної шкоди життю, здоров'ю і майну цивільних осіб та військовослужбовців дій противника.

**Список використаних джерел**

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

2. Адміністративне право України. Повний курс: Підручник / За ред. В. Галунька. Херсон, Олді плюс, 2018. 466 с.

3. Khomiakov D., Khrystynchenko N., Zhukov S., Shopina I., Shpenov D. Cybersecurity: Legal and Organizational Support in Leading Countries, NATO and EU Standards**.** *Journal of Security & Sustainability Issues.* 2020/3/1. Volume 9, Issue 3. P.977-992.

**ПЕТРИК Вікторія**,
*старший викладач кафедри адміністративного права та адміністративного процесу факультету № 3, Інститут з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ,*
**ХАТНЮК Юрій**, *завідувач кафедри адміністративного права та адміністративного процесу факультету № 3, кандидат юридичних наук, доцент, Інститут з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ*

## ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 у зв'язку з

військовою агресією Російської Федерації проти України введено воєнний стан із 05 год. 30 хв. 24 лютого 2022 року строком на 30 діб [1]. Також, у зв'язку з триваючою широкомасштабною збройною агресією Росії проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, Указом Президента України від 14 березня 2022 року № 133/2022 строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 год. 30 хв. 26 березня 2022 року строком на 30 діб [2].

Сьогодні воєнний стан є особливим правовим режимом для діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, організацій, а також Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади. На даний час, діяльність всіх органів державної влади повно чи опосередковано пов’язана з обставинами зовнішнього характеру, а саме необхідністю відбиття збройної агресії Російської Федерації.

Так, згідно з пунктом 24 частини першої статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» поліція відповідно до покладених на неї завдань бере участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його введення на всій території України або в окремій місцевості [1]. Крім того, статтею 24 цього Закону України визначено додаткові повноваження поліції та встановлено, що у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальної цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань, що стосуються територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості.

Варто відзначити, що вагому роль в діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану слід надати підрозділам патрульної поліції, оскільки саме ці поліцейські є першими хто здійснює реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, а також ці поліцейські безпосередньо здійснюють забезпечення встановленого правового режиму.

Так, патрульні поліцейські з перших годин вторгнення загарбницьких військ на територію нашої країни, несуть службу за щільним графіком чергувань, патрульні залучаються на блокпости, на охорону важливих інфраструктурних та промислових об’єктів. Також, патрульні здійснюють негайне реагування на всі повідомлення громадян. Зокрема борються зі злочинністю, мародерами, затримують членів ДРГ, стежать за безпекою на дорозі, надають гуманітарну допомогу громадянам, координують гуманітарні колони та евакуюють людей.

В цілому до основних напрямів, які забезпечує патрульна поліція в умовах

воєнного стану, можна виділити:

- посилення охорони публічного порядку та безпеки;
- боротьба з диверсійно-розвідувальними силами, іншими озброєними формуваннями, антидержавними незаконно утвореними озброєними формуваннями та мародерами;
- охорона важливих об’єктів і комунікацій життєдіяльності;
- підтримання правового режиму воєнного стану;
- забезпечення взаємодії суб’єктів територіальної оборони та інші.

Зазначимо, що вагомий внесок в роботу поліцейських в умовах воєнного стану здійснено 15 березня 2022 року Верховною Радою України, яка ухвалила зміни до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, зокрема під час дії режиму воєнного стану. Зокрема Закон № 7147 передбачає доповнення статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» новими пунктами та наділення поліції повноваженнями, необхідними для виконання покладених на неї завдань, у тому числі в умовах воєнного стану.

Проте, окрім прийняття низки законодавчих змін, забезпечення більш ефективної роботи підрозділів патрульної поліції в умовах різних правових режимів потребує подальшого вдосконалення та доповнення, зокрема в частині адміністративного законодавства. Насамперед, вважаємо за необхідне ввести адміністративну відповідальність за порушення особами комендантської години.

Як відомо, на території, де запроваджено комендантську годину, забороняється перебування у визначений період доби на вулицях та в інших громадських місцях осіб без виданих перепусток, а також рух транспортних засобів. На даний час поліцейські, які виявляють таких порушників, не вправі притягнути їх до будь-якого виду відповідальності, адже такої відповідальності просто немає, а відтак поліцейським залишається тільки застосовувати до таких порушників превентивні поліцейські заходи визначені Законом України «Про Національну поліцію». Вважаємо, що задля належного дотримання громадянами заходів правового режиму воєнного стану, вкрай важливим є встановлення відповідальності за порушення цих заходів.

**Список використаних джерел**

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397

2. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 14 березня 2022 року № 133/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/1332022-41737

3. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 р./ Верховна Рада України. Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2015. 92 с.

**ПИЛИПЕНКО Євгенія**,
*старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблемних питань правоохоронної діяльності, кандидат юридичних наук, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## ЩОДО ЗМІН ДО ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ РЕГУЛЮЄ ДОРОЖНІЙ РУХ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

З початком повномасштабного воєнного вторгнення Російської Федерації на територію України рішенням військового командування українським водіям було заборонено використовувати у своїх автомобілях і мотоциклах відеореєстратори. Не зважаючи на те, що інформація з відеореєстраторів використовувалась водіями як доказ, в порядку ст. 251 КУпАП [1], для захисту своїх прав під час розгляду та прийняття рішення по справі, заборона використання відеореєстраторів є вельми необхідним та доцільним кроком, адже відеореєстратором може фіксуватися рух не тільки цивільного транспорту, але й військового, можуть мимоволі фіксуватись певні стратегічні об’єкти, необхідні для захисту нашої держави від ворожого вторгнення, воєнних дій на території України тощо. Також відповідно до зазначеного рішення водіям автомобілів та мотоциклів не можна користуватися відеореєстраторами на дорогах загального користування; об’єктах загального призначення; об’єктах інфраструктури, блокпостах, укріпленнях; розташування, зосередження чи переміщення військових частин (підрозділів) сил оборони.

У зв’язку з цим, задля убезпечення інформації про дії українських військових, сил територіальної оборони, інформації про переміщення та розташування військової техніки нашої держави, уникнення можливості розголошення певних даних, які можуть допомогти противнику дізнатися про хід виконання завдань Сил оборони, цілком погоджуємось із рішенням військового командування та вважаємо абсолютно правильним під час воєнного стану заборонити використання відеореєстраторів під час руху транспортних засобів.

Також окремої уваги щодо особливостей дорожнього руху в умовах правового режиму воєнного стану заслуговують зміни, внесені Кабінетом Міністрів України у питання допуску водіїв до керування транспортними засобами.

Так, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 03 березня

2022 року № 184 «Деякі питання допуску водіїв до керування транспортними засобами» у період дії воєнного стану та протягом року з дня припинення або скасування дії воєнного стану особа допускається до керування транспортними засобами за наявності у неї національного посвідчення водія України, виданого їй вперше на право керування транспортними засобами відповідної категорії, строк дії якого закінчився; строк дії посвідчення водія, що належить особі, яка переїжджає на постійне місце проживання в Україну, у разі його закінчення у період дії воєнного стану, продовжується на рік і після цього підлягає заміні. Заміна такого посвідчення проводиться після проходження особою медичного огляду та складення теоретичного і практичного іспитів [2].

Разом з тим, 22 березня 2022 року Кабінет Міністрів України видав постанову № 348, якою вніс зміни до постанови № 184 в частині доповнення її пунктом $1^1$ такого змісту: «установити, що у період воєнного стану до керування транспортними засобами категорії С, С1 на території України допускаються особи, які мають посвідчення водія категорії В» [3].

Не зважаючи на те, що прийняттю зазначеного рішення спонукала актуальна для нашої країни проблема – дефіцит водіїв вантажівок внаслідок воєнного вторгнення Росії на територію України, на сьогодні воно (рішення) є таким, що суперечить чинному законодавству України.

Так, відповідно до ст. 15 Закону України «Про дорожній рух» від 30 червня 1993 року № 3353-XII, особа, яка бажає отримати право на керування транспортними засобами відповідної категорії чи типу, зобов'язана пройти медичний огляд, підготовку або перепідготовку відповідно до типової навчальної програми, успішно скласти теоретичний і практичний іспити. Порядок підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації водіїв транспортних засобів визначається Кабінетом Міністрів України. Тобто, виходячи із вимог зазначеної нормативно-правової норми, для керування транспортними засобами відповідної категорії чи типу однією з вимог є проходження підготовки/перепідготовки згідно із типовою навчальною програмою [4].

Отже, постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2022 року № 348 «Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 03 березня 2022 р. № 184» суперечить вимогам Закону України «Про дорожній рух». Крім того, відповідно до ст. 113 Конституції України Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, а також указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України [5]. Тобто, прийняті нормативно-правові акти Кабінетом Міністрів України не можуть суперечити Конституції та законам України.

Задля вирішення актуальних та вельми необхідних для нашої країни питань, особливо під час воєнного стану, задля наділення Кабінету Міністрів України додатковими повноваженнями, у тому числі, у сфері організації дорожнього руху, необхідно внести певні зміни у чинне законодавство України, що визначає повноваження Уряду держави. Зокрема, на наш погляд, слід

доповнити ст. $12^1$ «Діяльність Кабінету Міністрів України в умовах воєнного стану» Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII пунктом «4» такого змісту:

*«1. Кабінет Міністрів України в разі введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях:*

*…*

*4) надає фізичним і юридичним особам додаткові повноваження та спеціальні права, необхідні для зміцнення обороноздатності та національної безпеки України».*

**Список використаних джерел**

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. Дата оновлення: 17.03.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text (дата звернення 12.04.2022).

2. Деякі питання допуску водіїв до керування транспортними засобами : постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2022 р. № 184. URL: https://v.gd/KWnXBJ (дата звернення: 12.04.2022).

3. Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 03 березня 2022 р. № 184 : постанова Кабінету Міністрів України від 22.03.2022 р. № 348. URL: https://v.gd/1I9V0P (дата звернення: 12.04.2022).

4. Про дорожній рух : Закон України від 30.06.1993 р. № 3353-XII. Дата оновлення: 01.01.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12#Text (дата звернення: 12.04.2022).

5. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: https://v.gd/EAlY2T (дата звернення 12.04.2022).

**САРАНА Валерія**,
*здобувачка вищої освіти, Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

**науковий керівник: ІСЛАНКІН Сергій,**
*викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

## СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ФАХІВЦІВ ПРАВООХОРОННОЇ СФЕРИ

Насамперед юридична діяльність передбачає напружену та емоційну працю, тому фахівці вищих органів кожного дня можуть зіштовхуватися з

екстремальними умовами, такими як обмежений час, швидке реагування на небезпечну ситуацію чи відповідальність у своїх рішеннях. В правоохоронній сфері працюють не тільки чоловіки,але й жінки,яким психологічно є ще важче ніж іншим,оскільки за природою більш чутливі та сентиментальні. Незважаючи на це, кожен працівник даної сфери має відповідати нормам поведінки в суспільстві та своїм професійним обов'язкам.

До структури правоохоронної діяльності відносять прокуратуру, суд,поліцію,органи служби безпеки. Спільним між ними є те,що мають однакові функції захисту та охорону прав людини, а також впливають на соціальне і політичне життя. На прикладі діяльності органів прокуратури, можна побачити функціонування та регулювання кожними правовими галузями, а тобто участь в судових процесах, у повноваження входить розгляд цивільних звернень, контроль за роботою слідчих органів та виправних установ, дотриманням законів виконавчої влади, посадовими особами. Всі працівники мають дотримуватися та діяти згідно з певними кодексами, а особливо з Конституцією України,такі положення зазначені в Законі України «Про прокуратуру». [1] В роботі правоохоронних органів можуть зустрічатися різні випадки,які підпорядковані незаконними справами. До них можна віднести корупцію,адже таке суспільне явище може використовуватися не тільки громадськими діячами,але і службовими особами. В такому випадку,працівники обізнані в кримінальному та кримінальному процесуальному законодавствах, можуть вчинити заходи щодо боротьби зі злочинністю,використовуючи досвід та знання як інструмент. Одним з таких методів є створення антикорупційної прокуратури,з метою нагляду за додержанням законів та підтримання державного обвинувачення. Структурний підрозділ діє офіційно згідно із Законом України «Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора». [2] Завдяки відповідальності та професіоналізму, в прокуратурі чи інших діяльностях, відсоток корупції менший ніж в інших сферах.

Слід зауважити,що психічний стан будь-якої людини виникає під впливом життєвих обставин чи ситуацій, які відбуваються в суспільстві. У результаті цього зароджуються негативні емоції,які в свою чергу призводять до конфліктів. Таким чином виникають порушення чи злочини ,які теж мають психологічне значення. Наприклад, дослідниця Коновалова В.О. з приводу цього зазначає: «Негативні особистісні якості є насамперед наслідком дефектів соціалізації, які виявляються в умовах виховання, адаптації до середовища, видозміни структури потреб, розуміння і виконання обраної індивідом соціальної ролі». [3] Правоохоронна діяльність передбачає реагування на такі дії суб'єктів та забезпечує певні міри та правові наслідки щодо окремих осіб. В

свою чергу між працівниками правоохоронної сфери відбувається взаємодія та соціально-психологічні відносини, які складаються із взаємин у процесі діяльності та регулюються соціальними нормами. До чинників психологічного характеру юридичної діяльності треба віднести: по-перше, високі вимоги щодо професійного спілкування (швидко реагувати,вміти підібрати правильні слова та грамотно викласти свою думку,яка буде насичена аргументами); по-друге, дозвіл на застосування влади від імені закону (відповідальність у своїх діях,приймати важливі рішення чи віддавати накази. Такий стан може мати як позитивний характер,так і негативний. З негативного боку, суб'єкт може зловживати становищем та надмірно застосовувати повноваження або ж навпаки, нерішучість до відповідальності); по-третє, пошук інформації та реалізація ( працівник або самостійно не приймає рішення або не здійснює пошук інформації,що теж викликає стан незадоволення своєю роботою і може негативно впливати на діяльність).

Отже, особливістю юридичної професії є право втручатися в особисте життя людей та притягувати до кримінальної відповідальності. Психологічний стан юриста визначає низку завдань не тільки розумових,але і практичних, спираючись на законодавства. Правильне використання влади залежить від особистих якостей фахівця, досвіду та професіоналізму в своїй справі. У більшості юридичних осіб розвивається професійне почуття відповідальності за наслідки своїх вчинків. .Дії фахівця правоохоронної сфери повинні бути не лише справедливими,але навіть інколи жорсткими,бо юристу потрібно вміти відрізняти правду від брехні,а істинну від гніву та не піддаватися емоціям. Особливий чинник - це самореалізація особи та адекватність у своїх рішеннях.

Такі усвідомлення та контрольовані рішення містяться в у галузі науки,як психологічна культура. Вона в свою чергу, вивчає психічні закономірності не тільки юриста,але й учасника юридичної справи. Також впроваджує оцінку ситуації ,яка склалася.

**Список використаних джерел**

1. Про прокуратуру. Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2-3, ст.12.Дата оновлення: 11.07.2021

2. Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора. Закон України. Із змінами, внесеними згідно з Наказом Офісу Генерального прокурора №395 від 28.08.2022.Дата оновлення:29.08.2022

3. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія: Підручник. - 2-ге вид., перероб. і доп. - Х.: Право, 2008. - 240 с.

**СВИРИДОВ Олександр**,
*курсант 206 навчального взводу факультету №2, рядовий поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник:**
**КРУШЕНИЦЬКИЙ Андрій,**
*викладач кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1, капітан поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*

# ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ І БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Сьогодні як ніколи ми можемо спостерігати як державні органи забезпечують публічний порядок та безпеку в умовах воєнного стану і Національна поліція займає одне з перших місць у цій діяльності. Кожний державний орган забезпечує публічний порядок у своїй сфері діяльності. Метою цією роботи є розкриття функцій Національної поліції в умовах воєнного стану.

Взаємодія різних територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації регулюється відповідною Інструкцією, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 19 січня 2017 року №85/29953 та затвердженою Наказом МВС України від 31.10.2016 №1129.

У цій інструкції зазначено, що термін «спеціальні службові завдання», означає завдання, що виконуються територіальними (у тому числі - міжрегіональними) органами Національної поліції України, їх структурними і відокремленими підрозділами при реагуванні на надзвичайні ситуації, проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, відпрацюванні та уведенні в дію планів реагування на надзвичайні ситуації та/або при виконанні визначених законодавством України службових завдань у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, а також виконанні завдань територіальної оборони та цивільного захисту в особливий період.

Безпосередня координація виконання спеціальних службових завдань на відповідній території, а також підготовка, навчання і тренування за відповідними напрямами діяльності здійснюються:

1) у разі соціальних надзвичайних ситуацій - координаційними групами Антитерористичного центру при регіональних органах Служби безпеки України (у разі терористичних проявів відповідно до Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 року № 92) та територіальними органами поліції (у разі

кримінальних проявів відповідно до Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877);

2) у разі воєнних надзвичайних ситуацій та участі у виконанні завдань територіальної оборони - відповідними радами оборони Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя через штаби зон територіальної оборони (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2007 року № 507) або військово-цивільними адміністраціями (у разі їх утворення відповідно до Закону України «Про військово-цивільні адміністрації») [2].

Відокремлені підрозділи міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України в межах своєї компетенції:

1) інформують територіальні органи поліції та їх відокремлені підрозділи (за місцем дислокації) про виявлені ознаки загрози виникнення або повідомляють їм інформацію про реальне виникнення надзвичайних ситуацій та можливі передумови виникнення підстав для виконання спеціальних службових завдань;

2) забезпечують за напрямами діяльності участь в охороні публічного порядку, забезпечують безпеку дорожнього руху, охорону в установленому порядку об’єктів державної, комунальної та приватної власності, протидію злочинності та участь у виконанні завдань територіальної оборони;

3) надають допомогу місцевим органам державної влади, органам місцевого самоврядування, органам військового управління, територіальним органам поліції у проведенні відселення людей з місць, небезпечних для проживання [1].

Також, слід відзначити, що під час введення воєнного стану органи Національної поліції переходять на посилений варіант несення служби.

Посилений варіант службової діяльності – комплекс організаційно-правових, превентивних, профілактичних, оперативних та інших заходів, пов'язаних з особливим режимом виконання службових завдань і залученням значної кількості поліцейських з метою швидкої стабілізації оперативної обстановки, якщо наявними силами і засобами, що безпосередньо залучені до забезпечення публічної безпеки і порядку у повсякденному режимі несення служби, їх виконати неможливо.

Залежно від обставин, що склалися, посилений варіант може бути оголошений як для всіх працівників органів поліції, так і для її окремого органу або відокремленого підрозділу. Метою введення посиленого варіанта є найшвидша нормалізація оперативної обстановки та відновлення правопорядку, усунення загрози життю чи здоров'ю громадян, створення умов для нормального функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших соціальних інститутів суспільства.

Безпосереднє управління залученими силами та засобами, організацію взаємодії, збирання, аналіз оперативної інформації та обмін нею здійснюють

керівники НПУ, ГУНП, відповідних підрозділів територіальних органів НПУ або їх заступники відповідно до компетенції тих служб, діяльність яких найбільше відповідає меті введення посиленого варіанта [3].

Оскільки в жодному нормативному документі офіційно не тлумачиться поняття публічної безпеки і порядку, доцільно звернути увагу на офіційне визначення громадської безпеки і порядку, що міститься в Законі України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» від 08.07.2011 р. № 3673-VI.

Враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що незважаючи на воєнний стан, під впливом глобальних тенденцій демократизації та гуманізації суспільних відносин, як в країнах Європейського Союзу, так і в Україні відбуваються якісно нові зміни в розбудові та розвитку держави, її політиці, соціальній, економічній та інших сферах, відповідно, і в правотворчості та правозастосуванні.

У наш час при визначенні поняття «безпеки» необхідно враховувати такі фактори: по-перше, вона формується з соціально-економічних та інших основ держави, її інтересів і загроз, які реально існують; по-друге, безпека держави, суспільства і особистості повинна забезпечуватися у багатьох напрямах; по-третє, історично сформований підхід до забезпечення безпеки як захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз, потребує перегляду, оскільки загроза може походити від реальних ситуацій внутрішнього життя держави і суспільства.

**Список використаних джерел**

1. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події: Наказ МВС України від 22 серпня 2016 р. № 859. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1254-16#Text (дата звернення 12.04.2022).

2 Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Наказ МВС України від 31.10.2016 №1129 . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text (дата звернення 12.04.2022).

3. Про затвердження Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності: Наказ МВС України від 10 грудня 2015 р. № 1560. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0012-16#Text (дата звернення 12.04.2022).

**СОЛОШАК Богдан**,
*курсант 2-го курсу 201/20 навчального взводу, рядовий поліції, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник**: **ПРИХОДЬКО Андрій,**
*старший викладач кафедри організації досудового розслідування факультету №1, кандидат юридичних наук, капітан поліції, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

# ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОПЕРАТИВНОЇ ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНИМ ЗЛОЧИНАМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ми знаємо про те, що економічні злочини є видом злочинів, які не виявляються зовнішньо, особливо у воєнний період , тобто латентні і тому їх розкриття та розслідування є доволі складною і клопітливою працею, яка потребує вмілого поєднання процесуальних та оперативно-розшукових дій. Виявлення та розкриття таких злочинів в умовах воєнного стану неможливе орієнтуючись лише на передбачені кримінально-процесуальним законодавством заходів є практично неможливим. Тому це дає нам необхідність використовувати можливості оперативно-розшукової діяльності, її методи і спеціальні засоби в їх різноманітних формах.

Для детального розгляду механізму економічних злочинів, його особливостей слід визначити, що таке економічні злочини та що характерно для їх вчинення. Економічні злочини – це корисливі діяння, вчинені особами з використанням легальних форм господарської діяльності чи повноважень з контролю за цією діяльністю. Це злочини, які вчиняються переважно в сукупності (комплекси) злочинів, які взаємопов’язані між собою єдиною метою, тобто характеризуються існуванням злочинної технології збагачення. Для економічних злочинів є характерним використання статусу й атрибутів підприємства (юридичної особи) чи підприємця – фізичної особи. Зазначеній категорії злочинів властива висока «інтелектуальність», організованість, використання досягнень високих технологій. Вищевикладене дозволяє зробити висновок, що названі злочини у своїй сукупності мають ознаки певної системи, між елементами якої існує певний зв’язок [1, с. 3].

Доцільно виділити такі етапи оперативно-розшукової діяльності з виявлення економічних злочинів як пошук й перевірка первинної інформації про економічні злочини та оперативно-розшукове супроводження розслідування кримінальної справи про економічні злочини [3, с. 634].

Поряд із перевіркою заяв та повідомлень про злочини оперативні підрозділи здійснюють і пошук первинної інформації про злочини. Пошукова

діяльність оперативно-розшукових підрозділів будується на підставі аналізу оперативної обстановки, відомості про яку оперативні працівники одержують: за допомогою негласних джерел інформації та спеціальної техніки; із засобів масової інформації; зі скарг і заяв громадян; у вигляді інформації з інших правоохоронних органів; із повідомлень державних установ, контрольно-ревізійних організацій; за допомогою аналізу інформаційних масивів [2, с. 137-138].

В.С. Кубарєв та І.В. Кубарєв виділяють п’ять етапів в оперативно-розшуковій методиці розкриття економічних злочинів: 1) агентурно-оперативна робота зі здобування первинної інформації про вчинення замаскованих злочинів, яка здійснюється в такій оперативно-тактичній формі ОРД, як оперативне обслуговування; 2) реагування за матеріалами перевірки первинної інформації; 3) документування злочинної діяльності фігурантів оперативної розробки; 4) реалізація інформації, отриманої в процесі документування; 5) оперативно-розшукове супроводження кримінального судочинства (факультативний) [4, с.3].

Отримання інформації про стан оперативної обстановки на об’єктах оперативного обслуговування гласним шляхом часто є проблематичним. Тому важлива роль відводиться негласним працівникам. Даються вказівки (завдання) наявним негласним працівникам щодо пошуку інформації, яка становить оперативний інтерес, а також проводиться робота із залучення до негласного співробітництва працівників підприємства, яке перевіряється. Але слід пам’ятати, що в сучасних умовах, коли знайти хороше робоче місце досить складно, зазвичай такі працівники не погоджуються на конфіденційне співробітництво.

Під час виявлення економічних злочинів можуть проводитись такі заходи та дії: а) комплекс оперативно-розшукових заходів; б) складання відповідних доручень органу дізнання; в) оперативно-розшукові комбінації; г) інвентаризації; д) документальні ревізії (перевірки); е) вивчення матеріалів про відмову в порушенні кримінальної справи; є) вивчення матеріалів раніше проведених документальних перевірок (ревізій), оперативних, зустрічних перевірок; ж) вивчення архівних кримінальних справ; з) вивчення й аналіз первинних документів і документів бухгалтерського обліку та інші заходи . Але слід пам’ятати, що більшість цих дій проводиться лише в рамках заведеної оперативно-розшукової справи.

Отже, порядок дій оперативного працівника в ході перевірки первинної інформації про економічні злочини буде виглядати наступним чином:

1) вивчення первинної інформація про злочини та планування напрямків проведення перевірочних дій;

2) проведення ряду гласних та негласних перевірочних дій, наприклад: а) перевіряється бухгалтерська, звітна та інша документація, що підтверджує проведення операцій, надходження та витрачання коштів підприємством, службові особи якого причетні до злочину; б) отримуються пояснення від службових осіб, причетних до злочину; в) витребовується документація з

податкових, банківських та статистичних органів про діяльність підприємства, службові особи якого причетні до злочину; г) при необхідності вимагається проведення ревізій та перевірок фінансово-господарської діяльності підприємства, працівники якого причетні до злочину; д) при необхідності проводяться зустрічні перевірки підприємств-партнерів;

3) оцінка зібраних у результаті ОРД матеріалів та прийняття рішення про подальше спрямування вказаних матеріалів.

**Список використаних джерел**

1. Пчеліна О.В., Механізм вчинення економічних злочинів: удк 343.985, с.3

2. Пчолкін В. Д., Шляхи підвищення ефективності викриття економічних злочинів, Використання досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю: матеріали наук.-практ. Конф. Х.1998-С.136-140

3. Савчук Т.І. Значення оперативно-розшукової діяльності у виявленні економічних злочині. Форум права. 2011. № 4. С. 634–639.

4. Кубарєв В.С. Удосконалення пошукової діяльності оперуповноваженого ДСБЕЗ в оперативно-розшуковій методиці розкриття злочинів, Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського.

**СПОДИНСЬКИЙ Олександр**,
*викладач кафедри адміністративного права та адміністративного процесу факультету № 3, доктор філософії з галузі знань «Право», Інститут з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ*

**БОНДАРЕВА Наталія,**
*курсантка 2 курсу факультету № 3, Інститут з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ*

## АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З НАСЕЛЕННЯМ ЩОДО ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З моменту створення Національної поліції України, одним із важливих пріоритетів в її роботі, основоположним принципом її діяльності являється взаємодія з населенням на засадах партнерства.

Закріпивши принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства на законодавчому рівні в спеціалізованому законі, органи Національної поліції зобов’язані здійснювати свою діяльність в тісній співпраці з населенням, територіальними громадами і громадськими об’єднаннями, спрямовуючи свої дії на задоволення суспільних потреб[1].

Також, в законодавстві закріплено і більш конкретні шляхи взаємодії органів поліції з населенням, які полягають у взаємодії між керівниками територіальних органів поліції та органами місцевого самоврядування [1].

В свою чергу, можливість громадян брати участь в охороні громадського порядку передбачена також і на державному рівні окремим законодавством відповідно до якого громадяни України відповідно до Конституції України мають право створювати громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, Державній прикордонній службі України та органам виконавчої влади, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних і кримінальних правопорушень, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин. Громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону можуть бути створені на засадах громадської самодіяльності як зведені загони громадських формувань, спеціалізовані загони (групи) сприяння Національній поліції та Державній прикордонній службі України, асоціації громадських формувань тощо [2].

Починаючи з 24 лютого і до теперішнього часу, у зв'язку із війною, яку розпочала проти нашої держави російська федерація, на всій території України діє правовий режим воєнного стану, тобто, особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [3].

Зважаючи на вказаний правовий режим, обставини та умови взаємодії органів Національної поліції із населенням в значній мірі змінюються, адже держава перебуває в умовах війни, що значною мірою впливає на правосвідомість звичайних громадян щодо необхідності надавати допомогу із захисту та оборони держави, забезпечення та підтримання правопорядку.

З цією метою, задля належної організації населення в зазначеному напрямку, законодавчим органом відповідним нормативно-правовим актом закріплено основи національного спротиву, який визначено як комплекс заходів, які організовуються та здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну

агресію проти України [4].

В цьому ж нормативно-правовому акті визначено, що до основних завдань, які покладаються на громадян, залучених до захисту держави являється участь у забезпеченні заходів громадської безпеки і порядку в населених пунктах [4].

Як ми бачимо, певні кроки законодавчими органами України в напрямку нормативно-правового закріплення взаємодії Національної поліції з населенням в умовах воєнного стану вже здійснюються, так як спільні дії органів Національної поліції та громадян в умовах воєнного стану повинні бути юридично грамотними, сприйматись особами, чиї права та свободи обмежуються, як законні і необхідні в зазначений період, оскільки останні здійснюють багатофункціональну правоохоронну діяльність від імені держави.

**Список використаних джерел**

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 р./ Верховна Рада України. Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2015. 92 с.

2. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22 червня 2000 р. № 1835-III. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: https://cutt.ly/LG50Ivb

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

4. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 р. № 1702-IX. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text

**ФІСУН Наталія**,
*курсантка 2-го курсу, рядовий поліції, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: КАРПЕНКО Олександр,**
*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Перш ніж розглянути дане питання, дамо визначення поняттю воєнного стану. Воєнний стан - це особливий правовий режим, який запроваджується в Україні або в окремих її населених пунктах у разі збройної агресії або загрози нападу, загрози державній незалежності України, її територіальній цілісності. Саме цей режим забезпечує відповідні органи державної влади, військові

командування та органи місцевого самоврядування задля протидії загрози та забезпечення національної безпеки та тимчасового обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням тривалості цих обмежень [1].

Дії органів державної влади та місцевого самоврядування в умовах воєнного стану зводяться до допомоги органам влади, у безпосередньому вирішенні завдань оборони держави. Органи внутрішніх справ у системі державних органів, що працюють у цій ситуації, посідають особливе місце за змістом завдань в умовах функціонування, що розглядаються. Безпосереднє забезпечення внутрішньої безпеки залежить насамперед від ефективності їх роботи.

Дуже важливу роль у забезпеченні порядку під час воєнного стану відіграють органи Національної поліції. Особливості діяльності поліції в умовах режиму воєнного стану визначені чинним законодавством, насамперед це Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р [2]. Відповідно до цього закону органи поліції під час запровадження воєнного стану підтримують діяльність військової адміністрації, суду, прокуратури, судової системи тощо; здійснюють звітування перед військовим управлінням правової держави про боротьбу зі злочинністю, охорону громадського порядку та результати діяльності на певній території. Для того, щоб Національна поліція могла ефективно дбати про громадський порядок та безпеку під час воєнного стану, мають бути належним чином організовані практичні заняття з особовим складом.

Практичні навчання з правоохоронними органами слід розробити заздалегідь, максимально наближені до реальної оперативної ситуації. Метою цих практичних занять є забезпечення ефективної діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану. Типові плани багаторазового використання дають можливість заощадити час при розробці управлінських рішень, виборі оптимальних варіантів і процедур, проведенні попередніх розрахунків сил і засобів, підготовці правоохоронців до воєнного стану. Також не мало важливого значення набуває психологічна підготовка правоохоронців, спеціальна фізична та професійна натренованість та загартованість[3].

В умовах режиму воєнного стану, органам Національної поліції надаються додаткові повноваження для проведення заходів, необхідних для швидкої нормалізації обстановки, поновлення порядку. В цілому основною метою діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану є підтримання публічного порядку та публічної безпеки в умовах введення цього режиму, а також попередження та припинення правопорушень. До основних задач діяльності Національної поліції в зазначених умовах можна віднести такі, як:

- попередження, припинення та ліквідація групових порушень громадського порядку та масових заворушень;
- розшук та затримання озброєних та особливо небезпечних злочинців;
- забезпечення посиленої охорони особливо важливих та інших об’єктів;
- забезпечення суспільного порядку та безпеки під час значних виробничих

аварій, катастроф, токсичних та радіаційних заражень місцевості;

- участь у рятуванні людей та надання їм допомоги;

- забезпечення охорони майна, яке залишилося без догляду та інші [4, с.90].

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що працівники Національної поліції, які виконують обов'язки з охорони громадського порядку в умовах воєнного стану, повинні знати організацію та тактику діяльності правоохоронних органів у таких умовах, їх завдання та функції, форми та методи здійснення поліцейської діяльності, рішення місцевих правоохоронних органів, а також законодавство, зокрема, те, що регулює діяльність поліції та інших правоохоронних органів в умовах воєнного стану. Це означає, що надзвичайна складність підтримання громадського порядку в умовах воєнного стану вимагає високої професійної підготовки поліцейських. Дії працівників поліції в умовах воєнного стану мають бути юридично компетентними, сприйматися громадянами, з обмеженими правами і свободами, як справедливі та законні.

**Список використаної літератури:**

1. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%BE%D1%94%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015р URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/

3. Адміністративна діяльність : навч. посіб. / М. В. Ковалів З. Р. Кісіль, Д. П. Калаянов та ін. К. : Правова єдність, 2009.

4. Права і обов'язки працівників і курсантів навчальних закладів МВС України при несенні служби з охорони громадського порядку: навч. посібник // Заброда Д.Г. – Дніпропетровськ, 2005. С. 90.

## СЕКЦІЯ № 2
## ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

**АЛІПА Олександр,**
*курсант 306 навчального взводу факультету №1, рядовий поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**КРУШЕНИЦЬКИЙ Андрій,**
*викладач кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1, капітан поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*

# ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ВЧИНЕНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Тематика злочинів, вчинених під час воєнного стану, сьогодні є актуальною як ніколи, оскільки українці зіштовхнулися з проблемою збереження свого майна під час військових дій. Зараз наша держава потерпає від російської збройної агресії, страждає цивільне населення, при чому не тільки від військових, а ще й від своїх земляків. Ці особи здійснюють розкрадання майна жителів міст, які покинули місце свого проживання, рятуючись від обстрілів та бомбардувань. Жахливим є те, що крадії «працюють» в оселях громадян прямо під час обстрілів, будучи в епіцентрі бойових дій, в той час, коли власники майна перебувають в бомбосховищах.

Проблеми застосування норм кримінального законодавства під час військових дій досліджувалася багатьма авторами, що відображено в працях, зокрема, В.П. Бодаєвського, В.О. Бугаєва, М.І. Карпенка, М.І. Мельника, А.М. Онисківа, М.І. Панова, Ю.А. Пономаренка, М.С. Туркота, М.І. Хавронюка, С.О. Харитонова, В.В. Шульгіна та інших.

Відповідно до ст. 1 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних

інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Кримінальний кодекс України не розкриває визначення «воєнного злочину». Натомість загально прийнятим у юридичній спільноті є розмежуванням вказаних термінів наступним чином:

- воєнний злочин – порушення норм МГП, зокрема законів і звичаїв війни;
- військовий злочин – злочин проти встановленого порядку несення військової служби, вчинений військовослужбовцем.

Тобто, військові злочини це локальні злочини, які вчиняються проти порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами. Воєнні ж злочини - це порушення міжнародного права, загальноприйнятих законів і звичаїв ведення війни, які передбаченні МГП. За цих умов, вчинення злочинів проти особи (вбивство, зґвалтування, катування) вчиненні комбатантами (у міжнародному праві особи, які входять до складу збройних сил воюючої країни, беруть участь безпосередньо у воєнних діях) в умовах збройного конфлікту, не можуть кваліфікуватися як загальні злочини [2].

Враховуючи вищевикладене, варто зазначити що Законом № 2117-IX посилено покарання не тільки за привласнення на полі бою майна поранених та вбитих (мародерство), а ще й за використання трагічних обставин, бойових дій для власної наживи, адже зміни до Кримінального кодексу торкнулися й складу злочинів, передбачених у статтях 185 (крадіжка), 186 (грабіж), 187 (розбій), 189 (вимагання), 191 (заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем). Ці злочини доповнилися кваліфікуючою ознакою – скоєння в умовах воєнного стану.

Тому відтепер за вчинення злочинів в умовах воєнного або надзвичайного стану відповідальність стала більш жорсткою, а саме:

- за крадіжку – порушнику загрожує позбавлення волі на строк від 5 до 8 років;
- за грабіж – строк від 7 до 10 років;
- за розбій – злочинцю загрожує не лише позбавлення волі на строк від 8 до 15 років, а ще й конфіскація майна;
- за вимагання – покарання становитиме: позбавлення волі на строк від 7 до 12 років з конфіскацією майна;
- за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, – не тільки позбавлення волі на строк від 5 до 8 років, а ще й позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років [3].

На підставі проведеного аналізу, слід дійти висновку, що на сьогоднішній день існує необхідність детального правового регулювання кримінального законодавства, зокрема, щодо притягнення до кримінальної відповідальності, в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, оскільки це стане запорукою забезпечення надійного захисту суверенітету і територіальної цілісності України.

**Список використаних джерел**

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015р. № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 13.04.2022).
2. Чи дійсно мовчать закони, коли лунає зброя: відповідальність за військові та воєнні злочини. URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/210062_chi-dysno-movchat-zakoni-koli-luna-zbroya-vdpovdalnst-za-vyskov-ta-vonn-zlochini (дата звернення: 13.04.2022).
3. Відповідальність за мародерство та інші злочини, скоєні під час воєнного стану. URL: https://www.legalaid.gov.ua/publikatsiyi/vidpovidalnist-za-maroderstvo-ta-inshi-zlochyny-skoyeni-pid-chas-voyennogo-stanu/ (дата звернення: 13.04.2022).

**БУГА Володимир,**
*декан факультету № 4 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент*

## ПОВНОВАЖЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ЗАПОБІГАННІ ПРАВОПОРУШЕННЯМ В СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

Сфера будівництва в Україні активно продовжує свій сталий розвиток. Водночас разом із розвитком галузі зростає і кількість порушень вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Тому охорона учасників відносин у сфері будівництва реалізовується на різних законодавчих рівнях, зокрема за допомогою цивільного, кримінального та адміністративного права. Як справедливо зазначає О.В. Скригулець, наука адміністративного права, вивчаючи питання теорії адміністративної відповідальності організацій у сфері будівництва, аналізує, уточнює і доповнює загальний інститут адміністративної відповідальності. Проте законодавець не дає єдиного поняття адміністративного правопорушення у сфері будівництва, який можна було б застосовувати до фізичних та юридичних осіб. Це негативно позначається на визначенні підстав адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері будівництва [1, с. 236]. Водночас у ст. 96 КУпАП все ж передбачено порядок притягнення до відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва [2, с.96].

Слід відмітити, що хаотична забудова, знесення історичних будівель й архітектурних пам’яток, знищення зелених насаджень, дитячих і спортивних майданчиків призвели до виникнення цілої низки «гарячих точок» і викликали хвилю обурення серед жителів. Щоб захистити свій двір, парк, а то й будинок від знищення, люди блокують роботу будівельної техніки, знищують огороджуванні паркани та іншим чином перешкоджають діяльності

забудовників. Досить часто такі конфлікти супроводжуються груповими порушеннями громадського порядку, бійками, знищенням чи пошкодженням майна та іншими протиправними проявами. Нажаль, правоохоронні органи, і в першу чергу поліція, включаються в цей процес лише на стадії фактичного припинення порушення громадського порядку та притягнення винних осіб до відповідальності. Водночас, очевидно, що профілактичний потенціал поліції в сфері контролю та нагляду за дотриманням норм містобудівного законодавства міг би бути значно вищим [3].

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року, а саме в ч. 1 ст. 23 Закону (Основні повноваження поліції) згадуються лише такі її повноваження, як: 1) здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень; 2) виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення; 3) вжиття заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припинення виявлених кримінальних та адміністративних правопорушень; 4) вжиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення [4].

Отже, адміністративна відповідальність у галузі будівництва настає за: порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва( ст. 96 КпАП); порушення законодавства під час планування і забудови територій (ст. 96-1 КпАП). Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері будівництва не обмежується застосуванням адміністративних стягнень з метою покарання. Вона має подвійний характер: одна сторона відповідальності – це застосування конкретного адміністративного стягнення (штрафу) з метою покарання, державного засудження винного суб'єкта, відновлення соціальної справедливості. Інша сторона – намагання з боку держави вплинути на ситуацію, за якої та чи інша фізична чи юридична особа порушує встановлені державою норми адміністративного права. Інститут адміністративної відповідальності відіграє найважливішу роль в регулюванні суспільних відносин в українському суспільстві. Можливість покарання осіб, що допустили порушення встановленого державною владою порядку, є одним з найбільш ефективних засобів досягнення цілей державного управління. Відповідальність – різновид примусу, а заходи відповідальності – особливий вид заходів примусу. Складовою частиною адміністративного примусу є адміністративна відповідальність. Феномен адміністративної відповідальності постійно знаходиться в центрі уваги вченихадміністративістів. В.Б. Авер'янов, наприклад, визначав адміністративну відповідальність як різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок,

передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень [1, с. 239-240; 5, с. 430].

Отже, нажаль, таке розмите формулювання повноважень поліції не дозволяє в повній мірі реалізувати увесь її профілактичних та правоохоронний потенціал у сфері будівництва. Працівники поліції не попереджують, а лише здійснюють охорону громадського порядку та забезпечення громадської безпеки на так званих «проблемних» об'єктах будівництва, тобто таких, які викликають невдоволення громадськості, або щодо яких ведуться суперечки. Вони фіксують лише випадки порушення громадського порядку та громадської безпеки поблизу будівельних майданчиків, а також факти незаконного монтажу чи демонтажу малих архітектурних форм, не маючи при цьому змоги визначити законність і правомірність дій самих забудовників [3].

**Список використаних джерел**

1. Скригулець О.В. Склад адміністративних правопорушень у будівництві. Науковий вісник ЛДУВС. 2011. № 2. С. 233–244.

2. Марченко О. Порушення вимог законодавства у сфері будівництва. Підприємництво, господарство і право. 2020. №7. С. 96-103.

3. Будівельна поліція в Україні: перспективи створення, напрями діяльності та обсяг повноважень. URL: http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/1483/1/Shrub_bydivelna_policija.pdf.

4. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 40-41. Ст.379.

5. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у двох томах: Том 1. Загальна частина / ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). К.: Юридична думка, 2004. 584 с.

**БУГА Ганна,**
*начальник відділу організації наукової роботи Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент*

## ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Світова фінансово-економічна криза 2008-2009 років мала негативні наслідки для соціально-економічного розвитку України. Криза засвідчила вразливість вітчизняної фінансової системи, її залежність від зовнішнього впливу. За таких умов питання захисту національних інтересів держави у фінансовій сфері набирає особливої ваги.

Тому, становлення ефективного правового регулювання потребує вироблення системи засобів державно-владного, примусового характеру, що

можуть бути застосовані за порушення прав інших суб'єктів або за невиконання чи неналежне виконання взятих на себе обов'язків у сфері фінансів. Розвиток будь-якої держави та права безпосередньо пов'язаний із засобами забезпечення державно-владного впливу на розвиток суспільства й фінансової безпеки, в тому числі і за допомогою системи примусових засобів. Одним з ключових засобів реалізації державно-владного управління та правового регулювання є засоби юридичної відповідальності.

Реалізація будь-яких суспільних зрушень у цьому контексті передбачає участь держави. Ця участь може набувати різних форм, ключовою з яких є правове регулювання суспільних відносин, що здійснюється за допомогою розроблення та закріплення в нормах права суб'єктивних юридичних прав та обов'язків. Водночас участь держави в регулюванні суспільних відносин не обмежується вказаним процесом. Важливим елементом діяльності держави є юридична відповідальність, яка може наставати в разі порушення будь-яким суб'єктом прав іншого суб'єкта або неналежного виконання чи невиконання суб'єктом певного обов'язку, закріпленого в правових нормах [1, с. 15].

У наукових колах тривають дискусії щодо змісту поняття юридичної відповідальності та її видів. Так, О. Е. Лейст зауважував що поняття юридичної відповідальності й низка її ключових проблем – предмет дискусії, яка триває протягом багатьох років і в процесі якої закономірно виявляється потреба в уточненні й розробленні низки методологічних питань, без чого немислимим є вироблення загального та загальновизнаного поняття юридичної відповідальності [2, с. 17].

Так, юридична відповідальність, як правове явище може розглядатись у двох аспектах, позитивному і негативному. У позитивному (проспективному) аспекті відповідальність особи – це відповідальність за майбутні вчинки, їх усвідомлення, прагнення діяти відповідно до встановлених норм, як соціальних, так і правових, належним чином виконувати свої обов'язки і реалізовувати права лише у встановленому порядку, бути громадсько активним і суспільно корисним членом суспільства. За юридичною природою позитивна відповідальність являє собою обов'язок діяти певним чином [3, с. 43]. У негативному (ретроспективному) аспекті мова йде про відповідальність за вже скоєні вчинки, їх негативні наслідки, порушення певних норм. Тоді як проспективна відповідальність має триваючий характер, ретроспективна є разовою реакцією на певний вчинок, його наслідком. В науці поширена точка зору, що теорія про проспективний і ретроспективний аспекти може бути застосована лише до суспільної відповідальності в цілому, тоді як будь-яка юридична відповідальність завжди є реакцією на певний вчинок, тобто її можна розглядати тільки як відповідальність у ретроспективному аспекті. Принаймні так стверджували В. А. Ойгензіхт [4, с. 43], Н. С. Малеїн [5, с. 24] та ін.

В юридичній літературі питання юридичної відповідальності залишаються полемічними, оскільки відсутні єдині підходи до визначення поняття і змісту юридичної відповідальності, немає єдності і щодо характеристики окремих принципів юридичної відповідальності та процесуальних засад її здійснення.

Між тим, об'єктивне теоретичне вирішення цих питань визначає характер та зміст діяльності суб'єктів права, а також спричиняє позитивний вплив на стан законності та правопорядку. Юридична відповідальність сама по собі є складною і надзвичайно значимою категорією в системі права, що потребує відповідного аналізу.

Насамперед варто наголосити на тому, що ключовим моментом будь-якої наукової роботи є та методологічна база, яка буде закладена в основу дослідження того чи іншого предмету і об'єкта вивчення. В контексті наукового розгляду юридичної відповідальності, в тому числі і питань принципів та процедур реалізації юридичної відповідальності, доцільно проаналізувати проблематику юридичної відповідальності як об'єкту юридичної науки, що надасть змогу встановити систему закономірностей юридичної відповідальності щодо її феноменологічних, методологічних та практичних засад.

Досить поширеним є визначення адміністративної відповідальності як виду юридичної відповідальності, який зводиться до реагування уповноваженого органу державного управління чи посадової особи (в окремих випадках – суду) на адміністративне правопорушення і виражається в застосуванні адміністративного стягнення до правопорушника [6, с. 59].

До характерних, специфічних рис адміністративної відповідальності варто віднести, насамперед, те, що її підставою є особливий вид правопорушення – адміністративний проступок. Своє вираження адміністративна відповідальність знаходить у застосуванні певних видів адміністративних стягнень, специфічних за змістом і відмінних від заходів кримінального покарання, дисциплінарного впливу і майнової відповідальності. Адміністративні стягнення накладаються великою кількістю органів, яким таке право надане законодавством України і перелік яких міститься в КпАП України і деяких інших законодавчих актах. Незважаючи на те, що все частіше адміністративні стягнення застосовуються судами (суддями), адміністративна відповідальність є позасудовим видом правової відповідальності. Між органами державного управління (посадовими особами), що накладають адміністративні стягнення, і правопорушниками відсутні відносини підпорядкованості. Порядок притягнення до адміністративної відповідальності особливий, він істотно відрізняється від кримінального, цивільного процесів і дисциплінарного провадження. Нарешті, адміністративна відповідальність врегульована нормами адміністративного права, що містять вичерпні переліки адміністративних проступків, адміністративних стягнень і органів, уповноважених їх застосовувати, детально регулюють цей вид провадження і в сукупності утворюють її нормативну основу [7, с. 51].

Ураховуючи надзвичайну актуальність наукового розроблення питань забезпечення фінансової безпеки України, зокрема засобів її забезпечення, вважаємо за необхідне в контексті нашого дослідження виокремити адміністративну відповідальність у сфері фінансових послуг, що, на нашу думку, є цілком природним, оскільки нині зростає значення суспільних

відносин у фінансовій сфері України та визначити її як вплив органів державної влади, викликаний учиненням адміністративних правопорушень у сфері фінансових послуг, що виявляється в цілеспрямованому застосуванні адміністративних стягнень.

Суб'єкт адміністративних відносин у сфері фінансової безпеки – це суб'єкт адміністративного права, який вступив у конкретні правовідносини у сфері фінансової безпеки, врегульовані нормами адміністративного та фінансового права.

Однак, згідно зі ст. 16 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), іноземці й особи без громадянства, які перебувають на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах із громадянами України, а питання про відповідальність за адміністративні правопорушення, учинені на території України іноземцями, які згідно з чинними законами та міжнародними договорами України мають імунітет від адміністративної юрисдикції України, вирішуються дипломатичним шляхом [8].

Ураховуючи вищевикладене, доходимо висновку, що суб'єктами адміністративного правопорушення законодавства у фінансовій сфері можуть бути також іноземці та особи без громадянства, крім осіб, які користуються імунітетом на території України.

Здебільшого існує можливість застосування адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення у фінансовій сфері щодо фізичних осіб незалежно від притаманних певним їх категоріям додаткових ознак.

Адміністративна відповідальність є особливим видом юридичної відповідальності, якій притаманні всі її ознаки. Крім цього, вона має низку специфічних рис: цей вид юридичної відповідальності настає за особливий вид правопорушень – адміністративні проступки, виявляється у накладенні на порушників певних видів адміністративних стягнень (у сучасній адміністративно-правовій доктрині наявне вживання терміна «заходи відповідальності за порушення адміністративно-правових установлень» [9, с. 86–87]), уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і в порядку, встановлених нормами адміністративного права.

**Список використаних джерел**

1. Радзівіл К. С. Забезпечення фінансової безпеки України (адміністративно-правовий аспект) : дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2012. 188 с.

2. Лейст О. Э. Санкции и ответственность по советскому праву (теоретические проблеми) : пособие. Москва, 1981. 240 с.

3. Кудрявцев В. Н. Закон, поступок, ответственность. М.: Наука, 1986. – 286 с.

4. Ойгензихт В. А. Мораль й право. Душанбе: Дошши, 1987. 121 с.

5. Малеин Н. С. Правонарушение: понятие, причины, ответственность. М.: Юрид. лит., 1985. 132 с.
6. Битяк Ю. П., Зуй В. В. Адміністративне право України: конспект лекцій. Харків: Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого, 1996. 124 с.
7. Бахрах Д. Н. Административная ответственность граждан в СССР. Свердловск: Урал. ун-т, 1989. 204 с.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон від 7 груд. 1984 р. № 8073-X. *Верховна Рада України*. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10
9. Адміністративне право : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін. Харків, 2012. 656 с.

**ВІТВІЦЬКИЙ Сергій,**
ректор Донецького державного університету внутрішніх справ, полковник поліції, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юристУкраїни

## ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до ч.1 ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Як зазначає М.В. Ковалів, В.А. Іваха, сьогодні воєнний стан є особливим правовим режимом діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування та організацій в Україні у виняткових обставинах, пов’язаних тільки з обставинами зовнішнього характеру – необхідністю відбиття агресії проти України або запобігання безпосередній загрозі агресії [2, с. 66].

Слід відмітити, що контроль за діяльністю поліції є ніщо інакше, як набір правових інструментів та засобів для моніторингу та оцінки законності

виконання покладених на поліцію функцій. Контроль за своїм суб'єктним складом може бути різним. З одного боку існує відомчий контроль за правилами підпорядкування та єдиноначальності; також є контроль працівників прокуратури за діяльністю працівників поліції під час досудового розслідування правопорушень. Громадський же контроль є найвищим проявом демократичності та правосвідомості суспільства, адже самі громадяни за допомогою правових засобів впливу не дають працівникам поліції виходити за встановленні законом рамки. Інституту громадського контролю в Законі «Про Національну поліцію» присвячено окремий 8 розділ, який так і йменується «Громадський контроль поліції» [3, с. 31].

Слід в чергове визнати, що законодавством визначені не всі можливі та ефективні форми громадського контролю за діяльністю поліції, а окремі з них, зокрема підготовка звіту керівником поліції або прийняття резолюції недовіри керівнику поліцією місцевою радою взагалі важко віднести до форм громадського контролю. Так, відповідно до ст. 86 Закону, з метою інформування громадськості про діяльність поліції керівник поліції та керівники територіальних органів поліції раз на рік готують та опубліковують на офіційних веб-порталах органів поліції звіт про діяльність поліції. Щорічний звіт про діяльність поліції та територіальних органів поліції повинен містити аналіз ситуації зі злочинністю в країні чи регіоні відповідно, інформацію про заходи, які вживалися поліцією, та результати цих заходів, а також інформацію про виконання пріоритетів, поставлених перед поліцією та територіальними органами поліції відповідними поліцейськими комісіями. Відповідно керівники територіальних органів поліції зобов'язані регулярно оприлюднювати статистичні та аналітичні дані про вжиті заходи щодо виявлення, запобігання та припинення порушень публічного порядку на офіційних веб-порталах органів, які вони очолюють [4, с.90].

Необхідно відмітити, що громадський контроль є важливою формою реалізації демократії, оскільки дає можливість населенню брати участь у державному управлінні, вирішенні державних і суспільних справ, активно впливати на діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, особливо в військовий час. При органах державної влади створені Громадські ради, активізувалося висвітлення їх діяльності у ЗМІ, соціальних мережах, функціонують телефони «гарячих» ліній, створені чат Боти, для повідомлення інформації, у приміщеннях та на території підрозділів Національної поліції та інших безпекових служб встановлено цілодобове відеоспостереження, патрульні поліцейські використовують нагрудні камери відеофіксації, проте, питання громадянського контролю діяльності безпекових служб залишається актуальним. В період воєнного стану є ряд правових обмежень, і фактично здійснення громадського контролю за діяльністю безпекових органів в повному

обсязі неможливо. Проте воєнний стан не означає карт-бланш на порушення прав людини. Воєнний стан це по суті «влада військових» на підставі та в межах закону. Тому на, нашу думку, громадськість не повинна втрачати пильності та оперативно реагувати на незаконні обмеження прав людини [5].

Таким чином, слід зробити висновок, що поняття та правове регулювання громадського контролю за діяльністю поліції в умовах воєнного стану потребує подальших досліджень.

**Список використаних джерел**

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст.250.

2. Ковалів М.В., Іваха В.А. Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки.* 2016. № 837. С. 65-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_837_12.

3. Галаган В.В. Інститут громадського контролю за діяльністю поліції. *Національна поліція України: проблеми становлення та перспективи розвитку* : зб. матеріалів наук.- практ. конф. курсантів та студентів (м. Харків, 10 грудня 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. 192 с.

4. Громадський контроль за діяльністю поліції: монограф. / Р.В. Миронюк Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; 2020. 134 с.

5. Громадський контроль за діяльністю безпекових органів в умовах воєнного стану. URL: https://www.prostir.ua/?news=hromadskyj-kontrol-za-diyalnistyu-bezpekovyh-orhaniv-v-umovah-vojennoho-stanu.

**ВЕСЕЛОВА Владислава**,
*курсантка 306 навчального взводу факультету № 1, рядовий поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник:**
**КРУШЕНИЦЬКИЙ Андрій,**
*викладач кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1, капітан поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## КОЛАБОРАЦІОНІЗМ: ФОРМИ ПРОЯВУ, НАСЛІДКИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

З початком активної фази збройної агресії Російської Федерації на

території України гостро постало питання кримінальної відповідальності за співпрацю українців з Російською Федерацією, її адміністраціями й так званими «ДНР» та «ЛНР» на тимчасово окупованих територіях Донецької, Луганської областей, а також у АР Крим. Протягом року у Верховній Раді України були зареєстровані три законопроєкти, в яких народні депутати пропонували встановити кримінальну відповідальність за так званий колабораціонізм.

Востаннє проблема колабораціонізму на теренах України серйозно обговорювалася та розв'язувалася у фаховій літературі в контексті подій Другої світової війни. Станом на сьогодні українська наукова спільнота поступово повернулася до вивчення відповідних питань, актуальність яких щороку посилювалася та набирала обертів. Основні передумови, які забезпечили тимчасову успішність здійсненої воєнної кампанії та відносну поширеність колабораціоністської поведінки на тимчасово окупованих територіях, слід визнати такі: 1) тривала та спланована підготовка до окупації (зовнішні чинники); 2) особливості суспільно-політичного розвитку довоєнної України (внутрішні чинники); 3) пострадянський спадок і прихильність до ідеології «русского міра» (історичні та ідеологічні чинники)[2].

Поняття колабораціонізму знайшло своє подальше наукове розроблення, що дозволило науковцям-історикам класифікувати його, виокремлюючи залежно від характеру й рівня співпраці та зазвичай беручи до уваги широкий спектр дій, які сприяють утвердженню окупаційної влади, такі види: побутовий, економічний, військовий, політичний, адміністративний.

Отже, колабораціонізм - умисне і добровільне співробітництво громадянина з державою-агресором або її представниками у будь-якій формі, в інтересах держави-агресора і на шкоду національній безпеці України чи її союзників [1].

Протягом декількох років науковці сперечалися щодо виокремлення у особливій частині Кримінального Кодексу України відповідальності за колабораціонізм, а саме за співпрацю з ворогом, що вчиняється з метою спричинення шкоди своїй державі та (або) її союзникам.

Деякі правники переконують у тому, що жодних проблем колабораціоністськими практиками, які виникли в Україні, майже не існує. Так, на думку М. Рубащенка, кримінальна відповідальність за колабораціонізм уже передбачена у складі такого злочину, як державна зрада, а тому запровадження самостійної форми такого діяння призведе до плутанини та становитиме небезпеку порушення прав і свобод людини. Науковець підкреслює, що колабораційна діяльність може набувати будь-якої з передбачених ст. 111 КК України форм державної зради та здійснюватися у військовій, адміністративній (управлінській), економічній і навіть побутовій сферах. Проте кримінальна відповідальність за відповідну діяльність наставатиме лише за такі діяння, які є умисними, та якими заподіюється істотна шкода суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України або створюється реальна загроза її заподіяння [2].

24 лютого 2022 року повномасштабним вторгненням російської армії розпочався новий етап російсько-української війни. Через велику кількість осіб, які співпрацюють з ворогом проти власної країни, допомогають окупантам і беруть, безпосередньо, участь у переслідуванні патріотів країни, було прийнято рішення щодо внесення змін до КК України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність.

Верховною радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність)» № 2108-IX від 03.03.2022.

Так, в пояснювальній записці до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність)» передбачено, що колабораціонізм як явище підриває національну безпеку України та становить безпосередню загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності, конституційного ладу та іншим національним інтересам України, тому повинен нести за собою відповідальність, встановлену законом.

Для досягнення вказаної мети Кримінальний кодекс України доповнили новою ст. 111-1 «Колабораційна діяльність», якою передбачили кримінальну відповідальність за співпрацю з державою-агресором, її окупаційною адміністрацією та/або її збройними чи воєнізованими формуваннями у військовій, політичній, інформаційній, адміністративній, господарській та трудовій сферах [3].

Таким чином, наслідком прийняття цього закону стане запровадження кримінальної відповідальності за співпрацю з державою-агресором, її окупаційною адміністрацією та/або її збройними чи воєнізованими формуваннями, яка передбачатиме обмеження доступу до зайняття посад, до посад, пов’язаних із виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування, строком на 15 років та накладення інших відповідних покарань для осіб, які здійснювали таку співпрацю, а також можливість ліквідації юридичних осіб, уповноважені особи яких здійснювали таку співпрацю [1].

**Список використаних джерел**

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III (редакція від 05.01.2022). Відомості Верховної ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

2. Письменський Є.О. Колабораціонізм у сучасній Україні як кримінально-правова проблема. *Право України.* 2020. № 12. С. 116-128.

3. Морозов Є.Є. Колабораційна діяльність під час збройного конфлікту в Україні. URL: https://blog.liga.net/user/emorozov/article/43896 (дата звернення: 17.04.2022)

**ВЕСЕЛОВ Микола,**
*професор кафедри державно-правових дисциплін факультету № 2, доктор юридичних наук, професор, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

# ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВОГО ВІДЧУЖЕННЯ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогодні, в умовах воєнного стану, ми спостерігаємо появу нової практики примусового відчуження транспортного засобу (далі – ТЗ) – за керування ними особами у стані сп'яніння. Військові адміністрації (далі – ВА) (в деяких випадках ради оборони) майже всіх областей України прийняли рішення про примусове відчуження ТЗ у осіб, які керують авто у стані сп'яніння та використання цих ТЗ для потреби Збройних сил України (далі – ЗСУ) чи інших збройних формувань. За даними медіа, лише по Чернівецькій області за перші тижні війни (станом на 15.03.2022 р.) у «…*нетверезих водіїв конфіскували 51 автівку та передали на потреби збройних сил*…» [1]. З часу прийняття аналогічного рішення на Дніпропетровщині за період з 03.03.2022 р. по 24.03.2022 р. поліцією було вилучено 53 за правопорушення, передбачені ч.ч. 1–3 ст. 130 КУпАП.

За законом *примусове відчуження майна* – це позбавлення власника права власності на індивідуально визначене майно, що перебуває у приватній або комунальній власності та яке переходить у власність держави для використання в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану за умови попереднього або наступного повного відшкодування його вартості [2, ст. 1].

Однак процедура реалізації примусового відчуження ТЗ (на потреби ЗСУ в умовах воєнного стану) у осіб, які керували ними у стані сп'яніння на практиці видається не такою вже і бездоганною.

Слід звернути увагу, що загальний зміст тих нормативно-правових актів, якими запроваджувалося примусове відчуження ТЗ за керування у стані сп'яніння в умовах воєнного стану в різних областях України є схожим, але не ідентичним. У розпорядженні Дніпропетровської ОВА від 23.03.2022 р. № 74/0/527-22 або наказі Волинської ОВА від 26.03.2022 р. № 66 прийняття рішення про примусове відчуження ТЗ у наведених ситуаціях покладається на Головне управління Національної поліції спільно з обласним територіальним центром комплектування та соціальної підтримки (далі – ТЦКСП).

Парадокс полягає в тому, що на сьогодні сам закон більш-менш визначено окреслює особливості передачі та примусового відчуження (в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану) лише комунального майна. На підзаконному рівні наразі затверджено Порядок розгляду заяв та здійснення

виплат для наступної повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану [3], але не визначено порядку (процедури) самого примусового відчуження.

Основним суб'єктом, котрого закон наділяє правом приймати рішення про примусове відчуження майна в зазначених умовах є військове командування (разом з військовими адміністраціями чи іншими місцевими органами влади), яким є: Головнокомандувач ЗСУ, Командувач об'єднаних сил ЗСУ, командувачі видів та окремих родів військ (сил) ЗСУ, командувачі (начальники) органів військового управління, командири з'єднань, військових частин ЗСУ та інших утворених відповідно до законів України військових формувань [4, ст. 3]. Водночас у Плані запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні (затвердженому Розпорядженням Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 24.02.2022 р. № 181-р.) органом, відповідальним за запровадження примусового відчуження майна, що перебуває у приватній або комунальній власності (п. 5 плану) визначено, у першу чергу, *раду оборони відповідного регіону* або *військові адміністрації* (у разі утворення), *військове командування*, а органами, що залучаються до здійснення цього заходу – різні міністерства, в тому числі МВС України, обласні (районні) держадміністрації, ВА (у разі їх утворення), органи місцевого самоврядування всіх рівнів [5].

Закон містить певні виключення щодо прийняття рішення про примусове відчуження майна в місцевостях де ведуться бойові дії, що дає нам підстави припустити, що цей захід правового режиму воєнного стану може здійснюватися у звичайному та спрощеному порядку.

Вважаємо, що *звичайний порядок* повинен передбачати:

1) утворення рішенням відповідної місцевої ВА робочої групи з розгляду питань примусового відчуження чи вилучення майна у зв'язку з запровадженням та виконанням заходів правового режиму воєнного стану (далі – робоча група);

2) повідомлення органами поліції робочій групі та місцевому ТЦКСП про факт тимчасового затримання та зберігання на штрафному майданчику ТЗ (що перебуває у приватній власності з наданням повної інформації про ТЗ та його власника) у зв'язку з керуванням таким ТЗ особою у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, або відмовою особи, яка керувала цим ТЗ, від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан сп'яніння;

3) забезпечення представниками робочої групи та ТЦКСП проведення оцінки ТЗ, що підлягає примусовому відчуженню із залученням суб'єктів оціночної діяльності (проводиться у порядку, встановленому законодавством про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність, з оформленням висновку про вартість майна);

4) підготовка керівництвом місцевих ТЦКСП пропозицій про примусове відчуження зазначеного (зазначених) ТЗ на потреби ЗСУ чи інших військових

формувань та погодження їх з місцевою ВА (радою оборони), про що приймається відповідне рішення у вигляді розпорядження;

5) здійснення примусового відчуження конкретного ТЗ на потреби держави в умовах правового режиму воєнного стану шляхом складання уповноваженими особами ТЦКСП за участю представників поліції акту про примусове відчуження. Акт підписується власником майна або його законним представником і уповноваженими особами військового командування (ТЦКСП) та органу, що погодив рішення про примусове відчуження майна (представником робочої групи) і скріплюється печатками військового командування та/або зазначених органів.

У місцевостях, де ведуться бойові дії має діяти спрощений порядок примусового відчуження майна, в тому числі і ТЗ.

*Спрощений порядок* примусового відчуження ТЗ зводитиметься до:

1) оцінювання ТЗ, що підлягає примусовому відчуженню (у разі неможливості залучити до оцінки майна суб'єктів оціночної діяльності – суб'єктів господарювання така оцінка проводитиметься суб'єктами оціночної діяльності – органами державної влади (включаючи органи військового управління. – *Прим. авт.*) або органами місцевого самоврядування за погодженням із власником майна. У разі відмови або відсутності власника майна зазначені органи мають право проводити таку оцінку самостійно);

2) здійснення примусового відчуження конкретного ТЗ за рішенням військового командування (без будь-яких погоджень) шляхом складання уповноваженими особами ТЦКСП за участю представників поліції акту про примусове відчуження.

За законом право державної власності на майно виникає з дати підписання акта [2, ст. 7]. Слід зауважити, що, враховуючи різноманітність зовнішніх обставин воєнного стану, законодавець з порозумінням ставиться до можливої відсутності власника ТЗ під час примусового відчуження і, як зазначено, акт може бути складено без нього. Враховуючи це, з погляду закону, ніщо не заважає здійснювати таке відчуження й у особи, яка керувала цим ТЗ у стані сп'яніння, не будучи його власником.

Таким чином, рішення про зазначений захід правового режиму воєнного стану може прийняти ТЦКСП відповідного рівня, оскільки також належить до органів військового управління. Але примусово відчужувати ТЗ у осіб, які ними керували у стані сп'яніння, навіть в умовах воєнного стану, будь-які органи чи підрозділи НПУ ані самостійно, ані за вказівкою ВА не можуть. А таке завдання-повноваження можна побачити в подібних рішеннях деяких ОВА, що є порушенням законності. На підрозділи поліції може бути покладено лише обов'язок передавати військовому командуванню (наприклад, командуванню військових частин чи керівництву ТЦКСП) ті ТЗ, які були тимчасово затримані в порядку, визначеному Постановою КМУ від 17.12.2008 р. № 1102 та можуть підлягати примусовому відчуженню.

**Список використаних джерел**

1. На Буковині в нетверезих водіїв вилучили пів сотні авто. Що відомо про відчуження майна: новини за 15.03.2022. URL: https://suspilne.media/217803-na-bukovini-v-netverezih-vodiiv-vilucili-piv-sotni-avto-so-vidomo-pro-vidcuzenna-majna/(дата звернення: 11.04.2022).
2. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 17.05.2012 р. № 4765-VI. Дата оновлення: 23.04.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#top (дата звернення: 11.04.2022).
3. Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 31.10.2012 № 998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998-2012-%D0%BF#n15 (дата звернення: 23.04.2022).
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Дата оновлення: 01.04.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#top (дата звернення: 20.04.2022).
5. Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2022 р. № 181-р. Дата оновлення: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/181-2022-%D1%80#Text (дата звернення: 11.04.2022).

**ВОЛОБУЄВА Олена,**
*декан факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування, полковник поліції, кандидат юридичних наук, професор, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## Встановлення особи, яка вчинила зґвалтування, як чинник забезпечення прав потерпілого

Конституцією України визначено, що людина, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3). Отже, посиленої уваги з боку держави потребує забезпечення, зокрема, статевої безпеки та статевої недоторканності особи, бо саме такі кримінальні правопорушення посягають не тільки на безпеку особи, а й на моральні та суспільні цінності держави.

В умовах збройної агресії проти України, правоохоронні органи розслідують також факти вчинення військовослужбовцями країни-агресора

кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності особи відносно громадян України. Кількість зґвалтувань, вчинених військовослужбовцями країни-агресора вже вимірюється сотнями фактів. І це відбувається разом із тим, що міжнародні правові акти наголошують на недопустимості вчинення означених дій відносно населення під час військової агресії, збройного конфлікту, тимчасової окупації тощо.

Згідно з частиною 2 ст. 27 Конвенції про захист цивільного населення під час війни[3], жінки потребують особливого захисту від будь-якого зазіхання на їхню честь, і, зокрема, захисту від зґвалтування, примушування до проституції чи будь-якої іншої форми посягання на їхню моральність.

У п.п. 80-87 рішення Європейського суду з прав людини у справі «Айдин проти Туреччини»[4] зґвалтування, вчинене представником держави щодо особи, яка перебуває під вартою (під владою представника держави), визначено як особливо тяжку та мерзенну форму жорстокого поводження, а у певних випадках – як катування.

Згідно з Додатковим протоколом до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року[5]:

ст.76 «Захист жінок» передбачено, що жінки користуються особливою повагою і їм забезпечується захист, зокрема, від зґвалтування, примусу до проституції і будь-яких інших форм непристойних посягань;

ст.77 «Заходи для захисту дітей» передбачено, що діти користуються особливою повагою, і їм забезпечується захист від будь-якого роду непристойних посягань. Сторони, що перебувають у конфлікті, забезпечують захист і допомогу, які їм потрібні з огляду на їх вік або з будь-якої іншої причини.

Відповідно до п.g ч. 1 ст. 7 «Злочини проти людяності» Римського статуту міжнародного кримінального суду[6], зґвалтування, примус до сексуального рабства та проституції, примусова вагітність, примусова стерилізація чи будь-які інші форми сексуального насильства порівнянної тяжкості, коли вони вчиняються в рамках широкомасштабного або систематичного нападу на будь-яких цивільних осіб, якщо такий напад відбувається свідомо, належать саме до злочинів проти людяності.

---

3 Конвенція про захист цивільного населення під час війни (Женева, 12 серпня 1949 року) // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 28.04.2022).

4 Case of Aydin v. Turkey (57/1996/676/866)
URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-58371 (дата звернення: 28.04.2022).

5 Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 28.04.2022).

6 Римський статут міжнародного кримінального суду (в редакції від 16.01.2002) // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 28.04.2022).

Встановлення військовослужбовців країни-агресора, які вчинили зґвалтування на території України, можливо за допомогою соціальних мереж, номерів їх телефонів та з використанням загальнодоступного та спеціального програмного забезпечення. Зокрема,

1) соціальні мережі можуть містити:

– інформацію про особу, яку вона або її «друзі у соціальній мережі» добровільно розмістили;

– інформацію про зв'язки особи з її «друзями у соціальних мережах»;

– фото- та відеоматеріали, що можуть також вказувати на зв'язок між «друзями у соціальних мережах»;

– інші матеріали, добровільно розміщені особою або її «друзями у соціальних мережах», які можуть бути використані для встановлення або формування соціально-психологічної характеристики особи;

– місця перебування особи (добровільно зазначені місця «Chek in», а також інформація щодо геолокації, яка збережена у метаданих фотографіях;

2) за номером телефону особи встановлюють:

– район перебування телефону;

– «родинні» та «дружні» зв'язки;

– акаунт у соціальних мережах;

– засоби комунікації (месенжери);

3) для встановлення особи та складання повного профілю використовують:

– системи візуального розпізнавання обличчя;

– функцію геопозиціонування;

– соціальний геологаційний сервіс;

– «хмарні сервіси»;

– спеціальні програмно-аналітичні засоби «i2», «Maltego»;

– боти та публічні сервіси, які функціонують на території країни-агресора й містять інформацію про її громадян, а також інші прийоми OSINT;

– перехоплення розмов;

– розвідувальні дані про належність до певного військового формування та про місце знаходження/передислокацію певного військового формування.

Зазначені можливості можуть бути реалізовані також через проведення негласних слідчих (розшукових) дій (глава 21 КПК України), відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства України із дотриманням засад кримінального провадження (ст. 7 КПК України)[7], принципів кримінального права[8] тощо.

[7] Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. Верховна Рада України. URL: // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 28.04.2022).

[8] Oliinyk, O., Farynyk, V., Vozniuk, A., Volobuieva, O., Beryslavska, O.The principles of criminal law in the aspect of protection of constitutional rights of citizens // Revista Amazonia Investiga. Volume 9.March, 2020. C. 445-459.

Слід зазначити, що складання повного профілю однієї особи зі зв'язками займає час до однієї доби.

Одночасно із заходами щодо встановлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, слідчий має проводити слідчі (розшукові) дії (глава 20 КПК України)[9], спрямовані на збирання та фіксацію доказової інформації про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила:

– огляд місця події, під час проведення якого за можливості збираються не тільки речові докази вчиненого кримінального правопорушення, а й слідову інформацію щодо перебування особи потерпілого та особи, яка вчинила кримінальне правопорушення у певному місці та визначений час, слідову інформацію щодо безпосередньої взаємодії визначених осіб (волокна одягу, ґудзики, волосся на одязі тощо);

– допит потерпілої особи має бути спрямований окрім збирання інформації про подію кримінального правопорушення, на детальний опис зовнішності (статичні та динамічні ознаки особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, особливі прикмети та разючі ознаки), одягу, особливі відзнаки військовослужбовця, які орієнтують щодо приналежності до певного військового формування, спеціального звання, анкетних даних, групи крові (АВО), резус-належності (Rh-factor) тощо. Доцільно також зазначити про можливість упізнати особу, яка вчинила кримінальне правопорушення у тому числі за фото- чи відеоматеріалами;

– освідування потерпілої особи має бути спрямоване на доекспертну фіксацію слідів кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила;

– судово-медичні експертизи потерпілої особи мають бути, за загальними правилами[10], спрямовані зокрема на встановлення характеру та механізму виникнення ушкоджень при вчиненні насильницького статевого акту. Обов'язковому визначенню підлягають наслідки вчинення насильницького статевого акту: розлади здоров'я, вагітність тощо;

– судово-медичні експертизи біологічних слідів кримінального правопорушення мають бути спрямовані на визначення групових та ідентифікаційних ознак особи, яка вчинила кримінальне правопорушення та визначення причинно-наслідкових зв'язків між діями, які визначила потерпіла особа та наявними слідами біологічного походження. Обов'язково визначається ДНК-профіль особи, яка вчинила кримінальне правопорушення для подальшого

---

URL: https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1259/1132

9 Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. Верховна Рада України. URL: // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 28.04.2022).

10 Правила проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів в бюро судово-медичної експертизи, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України 17.01.95 N 6 // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0253-95#Text (дата звернення: 28.04.2022).

проведення ідентифікаційних досліджень. На початковому етапі розслідування може бути співставлено: відомості щодо групи крові (АВО), резус-належності (Rh-factor) (із показань потерпілої особи чи свідків) із висновком експертизи щодо встановлення таких генетичних ознак особи, яка вчинила кримінальне правопорушення;

– допит свідків (очевидців) кримінального правопорушення має на меті зібрання детальної інформації про механізм (та/або окремі етапи) вчиненого кримінального правопорушення, про особу потерпілого та особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, про можливі/наявні сліди кримінального правопорушення, сліди перебування особи, яка вчинила кримінальне правопорушення у певному місці та у певний час, сліди взаємодії особи потерпілого та особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

Наведені засоби встановлення особи, яка вчинила зґвалтування, не є вичерпними, але, на наш погляд, є найбільш суттєвими, оскільки забезпечують збирання та реалізацію інформаційно-доказового потенціалу матеріальних та ідеальних слідів вчиненого зґвалтування. Проведення означених дій сприятиме забезпеченню об'єктивного, швидкого і повного розслідування, та, відповідно, забезпеченню прав та законних інтересів потерпілої особи.

**ГАЙМАНОВА Анастасія**,
*курсантка 3-го курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

З 24 лютого 2022 року, у відповідності до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», по всій території України було введено режим воєнного стану. Після запровадження вказаного режиму державні службовці та служителі Феміди продовжили свою працю, однак з деякими змінами та доповненнями. Цивільне судочинство також зазнало деяких доповнень. [1]

Для відкриття позовного провадження процедура залишається не змінною, з позовною заявою може звернутися будь-яка особа, чиї цивільні права були порушенні. [2] Однак є деякі доповнення до роботи суддів в період воєнного стану.

Так, усіх доступних працівників суду переведено до дистанційної роботи, для того, щоб в приміщенні суду була мінімальна кількість осіб. Також організовуються чергування суддів та працівників апарату суду.

Крім того, при розгляді справи в суді обмежується допуск до судового засідання всім особам, які не є учасниками даного засідання.

За можливістю, судова справа має бути відкладена, крім тих, що є невідкладними, та знята з розгляду, слід брати до уваги те, що велика кількість людей учасників провадження не завжди мають змогу подати заяву про відкладення справи.

Не можуть бути відкладеними судові засідання, на яких має розглядатися питання про обрання або продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Більша увага суддів має бути привернута до розгляду невідкладних справ, під час воєнного стану аби не допустити нових, більш серйозних випадків правопорушень.

Усі позовні провадження розглядаються районними, міськими та міськрайонними судами.

Також, під час воєнного стану територіальна підсудність деяких судів змінилась через не змогу виконувати відповідні функції. [3]

У час коли в нашій країні відбувається війна, кожен учасник цивільного, позовного провадження повинен розуміти, що деякі строки розгляду справ будуть збільшені, особливо на тих територіях, які були окуповані, через відсутність можливості працівників продовжувати свої обов'язки, та ін. Відповідно тому і змінилась територіальна підсудність деяких судових органів.

Аналізуючи все вищевикладене, можна зробити підсумок, що загальна процедура проведення позовного провадження залишилась незмінною, але деякі аспекти, в особливості судового розгляду позовних заяв, зазнали змін. Також треба зазначити, що територіальна підсудність деяких судів була змінена, як саме можна дізнатися на офіційному сайті Верховного Суду України.

**Список використаних джерел:**

1. Про правовий режим введення воєнного стану: Закон України від 10.11.2015 № 28, ст.250 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України –Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

2. Цивільний процесуальний кодекс України (зі змінами та доповненнями) №1618-IV від 18.03.2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004.– № 40-41, 42. [Електронний ресурс] − Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

3. Сайт «Верховний Суд» : Розпорядження про визначення територіальної підсудності справ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/terutor_pidsudnist/

**ГОРОДЕЦЬКА Марина**,
*завідувач кафедри організації досудового розслідування факультету №1, кандидат юридичних наук, доцент, підполковник поліції, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

# ЩОДО РОЗПОДІЛУ ПРЕДМЕТУ ВІДАННЯ СУБ'ЄКТІВ, ЩО ВЕДУТЬ КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Суд на загальнодержавному рівні наділений предметом відання щодо забезпечення реалізації основоположних прав людини. Така реалізація прав людини має бути забезпечена судом незалежно від характеру порушення права, а отже незалежно від галузі провадження, у рамках якої здійснюється така реалізація. Наприклад, право людини на справедливий суд має бути реалізоване як у кримінальному процесі, так і в інших юридичних процесах.

Тому реалізація основоположних прав людини як предмет відання судових органів є «трансгалузевим» судовим предметом відання. Судовий предмет відання знаходить своє відображення і в кримінальному судочинстві. Учасникам кримінального провадження у межах кримінального процесуального предмета відання судових органів забезпечується реалізація їх основоположних прав.

На рівні докторського дисертаційного дослідження В.М. Кивель розглянув теоретичні проблеми конституційно-правового статусу особи. Дисертант виокремлює різні рівні конституційно-правових форм національного захисту прав людини і громадянина. Серед них В.М. Кивель виокремлює судову та адміністративну форму захисту. Судова форма, на думку автора передбачає захист конституційних прав та свобод особи у цивільному, кримінальному, адміністративному судочинстві та під час здійснення конституційного контролю. У рамках адміністративної форми захисту конституційних прав та свобод особи розглядається серед іншого судовий контроль та прокурорський нагляд за діяльністю органів виконавчої влади, а також розглядається адміністративно-правовий захист міліцією особистих прав громадян у сфері громадського порядку та громадської безпеки та захисту прав засуджених [1, с. 21].

Захист конституційних прав відбувається вказаними суб’єктами у різній формі: судовій та адміністративній. Різна форма захисту прав відображається у розподілі предмету відання даних суб’єктів, а саме у тому, що вони впливають на реалізацію різних прав учасниками кримінального провадження.

Цікавою є думка В.М. Кивель щодо того, що під час розмежування форм захисту прав особи віднесення справ до підвідомчості судових або інших органів залежить від особливостей політики держави на даному етапі його розвитку, а в деякій мірі продиктоване практичними міркуваннями [1, с. 27].

Дійсно, ця теза автора цілком підтверджена історією. Так, до проведення, так званої, «малої судової реформи» у 2001 році за діючими на той час нормами КПК України 1960 року до повноважень прокурора було віднесено санкціонування обрання слідчим підозрюваному запобіжного заходу тримання під вартою [2]. Отже, до предмету відання прокурора була віднесена реалізація основоположного права на свободу та особисту недоторканість особи.

Зі зміною політичної обстановки у державі предмет відання був перерозподілений: реалізація конституційних прав та свобод людини (у наведеному прикладі – право на свободу та особисту недоторканість) було вилучено з площини предмету відання органів кримінального переслідування (прокурор) та віднесено до предмету відання судових органів (спочатку – суд, суддя, згодом – слідчий суддя).

Також перерозподіл предмету відання між органами, які ведуть кримінальний процес, можемо спостерігати сьогодні в Україні у зв'язку з воєнним станом.

За статтею 15 Європейської конвенції з прав людини передбачено можливість держав відступати від зобов'язань у сфері дотримання прав людини під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації [3].

Одним із проявів такого відступу від дотримання прав людини може бути перерозподіл предмету відання між суб'єктами, що ведуть кримінальний процес: віднесення реалізації основоположних (конституційних) прав людини до предмету відання суб'єктів, що здійснюють кримінальне переслідування, замість предмету відання суб'єктів кримінального процесу, які здійснюють правосуддя.

Так, у пункті 2 частини 1 статті 615 Кримінального процесуального кодексу передбачено, що у разі введення в Україні або окремих її місцевостях (адміністративній території) воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України та якщо відсутня об'єктивна можливість виконання у встановлені законом строки слідчим суддею повноважень, передбачених статтями
140, 163, 164, 170,173, 189, 233, 234, 235, 245, 247, 248 та 294 КПК, а також повноважень щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109-115, 121, 127, 146, $146^{-1}$, 147, 152, 153, 185, 186, 187, 189-191, 201, 258-$258^{-5}$, 260-$263^{-1}$, 294, 348, 349, 365, 377-379, 402-444 Кримінального кодексу України, а у виняткових випадках також у вчиненні інших тяжких чи особливо тяжких злочинів, якщо затримка в обранні запобіжного заходу може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі особи, яка підозрюється у вчиненні таких злочинів, - такі повноваження виконує керівник відповідного органу прокуратури з урахуванням вимог глави 37 КПК за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором [4].

В умовах сьогодення в нашій Державі у зв’язку з введенням воєнного стану відбувся перерозподіл предмету відання, а саме: перенесення з предмету відання судових органів реалізації основоположних прав людини до предмету відання суб'єктів кримінального переслідування (прокурор, керівник органу прокуратури). Звичайно, що реалізація основоположних прав людини органами кримінального переслідування за звичайних умов не є бажаною та загрожує зловживаннями з боку сторони обвинувачення у кримінальному процесі. Проте вимога забезпечення правопорядку в умовах воєнного стану створює підстави, що виправдовують відступ від дотримання засади змагальності у кримінальному процесі.

**Список використаних джерел**

1. Кивель В.Н. Теоретические проблемы конституционно-правового статуса личности: автореф. дис. на соиск. научн. степени д-ра юрид. наук: 12.00.02 - конституционное право; конституционный процесс; муниципальное право. Белорусский государственный университет: Минск, 2019. 61с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 28.12.60 р. № 1001-05. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05#Text (дата звернення: 20.04.2022).

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. (дата звернення: 20.04.2022)

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 20.04.2022).

**ДАНИЛЕВСЬКА Юлія,**
*завідувач докторантури Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник*

## КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Кримінально-правова політика як інструмент формування держаної політики у сфері забезпечення безпеки, правопорядку, законності є фактично відображенням розвитку суспільства і держави в цілому. Так, кримінальне законодавство традиційно реагує на найбільш гострі соціальні виклики в суспільстві, не стала винятком й збройна агресія рф проти нашої держави. З урахуванням цього, пропонуємо звернути увагу на новели кримінального закону, запроваджені з 24 лютого 2022 року.

Попередньо зауважимо, що зазначене питання не залишилося осторонь

уваги наукової спільноти, зокрема, М. Бондаренко, О. Кравчука, Р. Мовчана, О. Маріна, М. Хавронюка, у публікаціях яких містяться ґрунтовні дослідження останніх змін та доповнень до КК України та аргументовані зауваження й пропозиції щодо цього. Пропоную долучитися до огляду таких кримінально-правових новел.

Станом на сьогодні, з 24 лютого 2022 року, до КК України були внесені 12 змін та доповнень, половина яких стосується кримінально-правових норм, розміщених у розділі І Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України»:

- Законом України від 03 березня 2022 року № 2108 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колаборaційну діяльність» КК України доповнено ст. 111-1 та у зв'язку із цим та внесені зміни до ст. 55 КК України. Продовжуючи удосконалення кримінальної відповідальності за колаборaційну діяльність, Законом України від 14 квітня 2022 року № 2198 КК України був доповнений ст. 111-2 КК України «Пособництво державі-агресору» і знову у зв'язку із цим внесені чергові зміни до ст. 55 КК України.

- Законом України від 03 березня 2022 року № 2113 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану» викладено в новій редакції ст. ст. 111, 113 КК України.

- Законом України від 24 березня 2022 року № 2160 «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану» КК України доповнено ст. 114-2 КК України. А вже 01 квітня 2022 року указана норма була змінена Законом України від № 2178 «Про внесення змін до статті 114-2 Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за несанкціоноване розповсюдження інформації про засоби протидії збройній агресії Російської Федерації».

Крім криміналізації діянь безпосередньо у сфері національної безпеки законодавець включив до КК України низку норм, які опосередковано пов'язані із забезпеченням національної безпеки. Так, Законом України від 03 березня 2022 року № 2110 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції» розділ XIX Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)» доповнено ст. 435-1 та ст. 436-1, а ст. 161 КК України викладено в новій редакції та з новою назвою «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та

за іншими ознаками».

Окрему увагу приділено питанням кримінальної відповідальності за поводження з вогнепальною зброєю під час збройної агресії проти України. Зокрема, Законом України від 24 березня 2022 року № 2150 скасовано кримінальну відповідальність у випадках добровільної здачі зброї, бойових припасів, вибухових речовин або пристроїв, а Законом України від 03 березня 2022 року № 2114 «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України», Розділ ІІ «Прикінцеві та перехідні положення» КК України доповнено п. 22 такого змісту: «Цивільні особи не несуть кримінальної відповідальності за застосування вогнепальної зброї проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти України, якщо така зброя застосована відповідно до вимог Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України».

Сучасні реалії обумовили прийняття Закону України від 15 березня 2022 року № 2124 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану», яким Загальна частина КК України була доповнена ст. 43-1, та Закону України від 24 березня 2022 року № 2149 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану», котрим у новій редакції викладені ст. ст. 361, 361-1 КК України.

З урахуванням розповсюдженості та масового характеру мародерства, Законом України від 03 березня 2022 року № 2117 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» низка статей розділу VI Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти власності» були доповнені особливо кваліфікуючою ознакою «чи в умовах воєнного або надзвичайного стану». У свою чергу, санкція ст. 432 КК України «Мародерство» була посилена шляхом збільшення мінімальної межі покарання у виді позбавлення волі з трьох років до п’яти.

Збройна агресія рф проти нашої держави була засуджена світовою спільнотою, яка, у свою чергу, надає Україні всіляку підтримку, у тому числі й гуманітарну. Разом із цим, відомі випадки зловживання щодо гуманітарної допомоги, у тому числі з боку службових осіб. Тому Законом України від 24 березня 2022 року № 2155 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги» КК України доповнений ст. 201-2 КК України, у ч. 3 якої передбачена відповідальність за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги під час надзвичайного або воєнного стану.

З огляду на викладене, можна констатувати, що кримінально-правова політика нашої держави в умовах воєнного стану знаходить своє вираження, перш за все, в криміналізації суспільно небезпечних діянь.

**ДЕМЧИШИН Дмитро**,
*провідний фахівець факультету № 1, кандидат юридичних наук, майор поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*

# КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ ХУЛІГАНСТВУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Проведення теоретичних досліджень щодо визначення кримінологічної характеристики та запобігання хуліганства в умовах військового стану необхідно в межах науково-дослідної теми Донецького юридичного інституту МВС України «Протидія кримінальним правопорушенням на території проведення ООС (Операції об'єднаних сил)» на 2020-2024 рр. (номер державної реєстрації 0120U105580).

В Конституції України зазначено, що в інтересах громадського порядку можуть бути обмежені навіть права людини і громадянина. Під останніми законодавець розуміє свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань (ч. 3 ст. 34), свободу світогляду і віросповідання (ч. 2 ст. 35), свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації (ч. 1 ст. 36) тощо. У ч. 1 ст. 1 чинного Кримінального кодексу України 2001 року одним із завдань, покладених на кримінальне законодавство також визначено забезпечення охорони громадського порядку. Однак, не дивлячись на кримінально-правовий захист, саме громадський порядок часто стає об'єктом суспільно небезпечного посягання, одним із найбільш розповсюджених видів якого є хуліганство.

Ефективність боротьби з хуліганством залежить не тільки від консолідації зусиль правоохоронних органів, але й у першу чергу – від якості взаємодії вчених і практиків, зацікавлених у реалізації завдань, покладених на вітчизняну кримінально-правову політику. Саме такий симбіоз дозволить створити якісний науковий продукт, гідний для інтеграції у практичну діяльність. Тенденції останніх років вимагають від учених регулярного та глибокого дослідження кримінологічної ситуації в державі, а також корегування тактики протидії хуліганству.

На сьогоднішній день питанням, пов'язаним із кримінологічним та кримінально-правовим запобіганням кримінальним правопорушенням проти громадського порядку та моральності взагалі та хуліганству зокрема присвятили свої праці такі вчені як П.П. Андрушко, А.М. Бабенко,О.М. Бандурка, В.С. Батиргареєва, Ю.В. Баулін, В.М. Бесчастний, В.І. Борисов, Р.С. Веприцький,В.Д. Воднік,В.О. Глушков, В.В. Голіна,Б.М. Головкін,В.К. Грищук, Н О. Гуторова, І.М. Даньшин, С.Ф. Денисов, Т.А. Денисова, О.М. Джужа, В.П. Ємельянов, В.І. Женунтій, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, Н.В. Карчевський, О.О. Кваша, М.О. Кисильов,М.Г. Колодяжний,О.Є. Користін, О.М. Костенко, О.Г. Кулик,

О.М. Литвинов, В.О. Меркулова, П.П. Михайленко, А.А. Музика, В.О. Навроцький, Є.С. Назимко, А.В. Півень,П.П. Сердюк, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, Д.М. Тичина, В.О. Туляков, Д.В. Федоренко,В.П. Філонов, М.І. Хавронюк, С.І. Халимон, І.М. Чекмарьова, В.В. Шаблистиий, В.І. Шакун,С.С. Яценко та інші фахівці. Однак, не применшуючи суттєвий внесок науковців у розробку досліджуваної проблематики, сліднаголосити на відсутності актуальних наукових досягнень, які б позитивно вплинули на сформовані тенденції функціонування системи протидії кримінально протиправний діяльності, зокрема й у сфері громадськогопорядку. Наразі не в повній мірі встановлено детермінаційний комплекс, котрий впливає на вчинення хуліганств, не надано вичерпний портрет його жертв, рудиментарними є заходи запобігання розглядуваному суспільно небезпечному діянню.

Таким чином, необхідним є створення модернізованого підходу до вивчення особливостей запобігання хуліганству, котрий надасть можливість удосконалити вітчизняну нормативно-правову базу, що і визначає актуальність даного дослідження для наук кримінально-правового циклу.

24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 введено воєнний стан строком на 30 діб, який Указом Президента України від 14 березня 2022 року № 133/2022 продовжено з 26 березня 2022 року строком на 30 діб.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

На сьогодні з метою отримання прибутків у нашій державі здійснюється велика кількість злочинів, які посягають саме на ці блага. Але особливу загрозу становить кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності, такі як хуліганство.

Термін «хуліганство» у вітчизняному кримінальному праві з'явився відносно нещодавно. Незважаючи на те, що зазначений термін є іншомовним, він досить міцно закріпився в українській кримінально-правовій традиції. Це пов'язано із тим, що саме явище хуліганства було відомо на українських землях, хоча мало іншу назву на кшталт «бешкетництва», яке каралось в особливих умовах – у зв'язку із його вчиненням певними особами зі спеціальним правовим статусом, в певних місцях, що за своєю сутністю

потребують тиші та тихого поводження у них тощо. Міра юридичної відповідальності визначалась з урахуванням статусу особи, яка його вчинила. За аналогією із сучасним українським законодавством до осіб, що вчинили хуліганство, застосовувались заходи адміністративної або кримінальної відповідальності.

Треба звернути увагу на те, що у зв'язку із тим, що у сучасній кримінально-правовій системі України хуліганські дії є не тільки складом злочину, але ознаками інших складів злочину, обґрунтовано доцільність аналізу соціальної обумовленості кримінально-правової заборони хуліганських дій як наскрізної кримінально-правової категорії, з урахуванням системних зв'язків між усіма складами злочинів, конструктивною ознакою яких є хуліганські дії. З урахуванням особливостей призначення нормативних приписів КК України, що забороняють хуліганські дії, у системі кримінально-правового регулювання визначено систему обставин соціальної обумовленості кримінально-правової заборони хуліганських дій: історичні (відповідність історичним традиціям або змінам у суспільному житті); прогностичні (наявність можливості запобігання суспільно небезпечним діянням кримінально-правовими засобами, суспільна корисність та кримінально політична адекватність криміналізації (співрозмірність позитивних і негативних наслідків кримінально-правової заборони), наявність ресурсів для здійснення кримінального переслідування осіб, які вчинили суспільно небезпечні діяння); техніко-юридичні (системно-правова несуперечливість, чіткість і ясність мови, повнота і ненадмірність кримінально-правової заборони).

Пріоритетним завдання будь-якого виду запобігання є якісне зниження кількісних показників кримінально протиправної діяльності, що можна зробити виключно шляхом застосування кримінологічного інструментарію, такого як, наприклад, прогнозування. Під загальносоціальним запобіганням хуліганству необхідно розуміти сукупність соціально-культурних, економіко-політичних та педагогіко-правових заходів та засобів, спрямованих на раннє встановлення та усунення деструктивних та фонових явищ, котрі обумовлюють та/або сприяють вчиненню кримінально протиправних хуліганських дій.

Під спеціально-кримінологічним запобіганням хуліганству необхідно розуміти сукупність засобів та заходів, спрямованих на усунення детермінаційного комплексу та фонових явищ, провокуючих хуліганські дії, котрі здійснюються спеціальними органами, організаціями (у т.ч. – громадянськими) та установами, однією з функцій яких є протидія кримінально протиправним діянням проти громадського порядку та моральності.

Таким чином можливо структурувати механізм індивідуального запобігання хуліганству на наступні етапи: 1) виявлення осіб, схильних до вчинення хуліганських дій (ті, що мають певні залежності, притягувались до адміністративної/кримінальної відповідальності за хуліганство тощо); 2) встановлення особливостей механізму кримінально-протиправної поведінки (детермінаційний комплекс); 3) вивчення особи кримінального правопорушника, його громадської позиції та ролі у суспільстві (мікросоціальні

зв’язки); 4) планування запобіжних заходів із урахуванням індивідуального детермінаційного комплексу правопорушника; 5) реалізація індивідуально-профілактичних засобів; 6) фіксація досягнутих результатів та тимчасовий контроль з метою своєчасного попередження рецидиву.

**ЄЛАЄВ Юрій**,
*адвокат; місто Кривий Ріг*

## ДОКТРИНАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Інститут заходів кримінального процесуального примусу в умовах воєнного стану є складовою частиною (елементом) Особливого режиму досудового розслідування та продовження строків тримання під вартою під час судового провадження в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України (далі за текстом – Особливий режим), як надінституту кримінального провадження, як цілого (як системи). Так, Особливий режим передбачений, передусім, нормами статті 615 Кримінального процесуального кодексу України (далі за текстом – КПК України [ 1 ]). Вбачається, що за своєю доктринальною юридичною природою Особливий режим, відповідає дефініції «режим правового регулювання в кримінальному процесі» [ 2, с. 176 ], як науковому визначенню, котре сформульовано вченим-юристом Т.О. Лоскутовим. Внаслідок чого, царину Особливого режиму, можливо досліджувати, як один із видів «режиму правового регулювання в кримінальному процесі» [ 2, с. 176 ].

В свою чергу, за функціональною ознакою Особливий режим характеризується, в тому числі, множинністю заходів кримінального процесуального примусу. При цьому, за змістовною ознакою Особливий режим характеризується, в тому числі, тим, що він (Особливий режим) регулює кримінальне провадження в умовах воєнного стану. Так, конвергенція функціональної та змістовної ознак Особливого режиму становить юридичний інститут заходів кримінального процесуального примусу в умовах воєнного стану. Вбачається, що видами вищеназваних заходів примусу, згідно норм статті 615 КПК України [ 1 ] є: 1) **запобіжний захід у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб** до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109-115, 121, 127, 146, $146^{-1}$, 147, 152, 153, 185, 186, 187, 189-191, 201, 258-$258^{-5}$, 260-$263^{-1}$, 294, 348, 349, 365, 377-379, 402-444 Кримінального кодексу України, а у виняткових випадках також у вчиненні інших тяжких чи особливо тяжких злочинів, якщо затримка в обранні запобіжного заходу може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі особи, яка підозрюється у вчиненні таких злочинів.

Вищеназваний захід примусу має суттєві взаємозв'язок та співвідношення з кримінальним правом України, яке безпосередньо передбачає: вищевказані статті КК України; надінститут злочину та інститути тяжких, особливо тяжких злочинів; 2) **продовження до одного місяця строку дії ухвали слідчого судді про тримання під вартою чи постанови прокурора про тримання під вартою,** прийнятої відповідно до вимог та з урахуванням обставин, передбачених статтею 615 КПК України [ 1 ]; 3) **продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, який обраний під час досудового розслідування**, до вирішення відповідного питання у підготовчому судовому засіданні, **але не більше ніж на два місяці**, у разі неможливості проведення підготовчого судового засідання; 4) **продовження строку запобіжного заходу у виді тримання під вартою**, який обраний в установленому КПК України [ 1 ] порядку, до вирішення відповідного питання судом, **але не більше ніж на два місяці**, у разі закінчення строку дії ухвали суду про тримання під вартою та неможливості розгляду судом питання про продовження вказаного процесуального строку. Одночасно з цим, предметом окремого доктринального дослідження має бути царина наукових знань про **затримання**, в порядку передбаченому нормами статті 615 КПК України [ 1 ]. Теоретичне пізнання вищеназваного затримання, як заходу кримінального процесуального примусу, необхідно здійснювати із урахуванням **конституційно-правових принципів: державної безпеки України, національної безпеки та оборони України**.

Таким чином, інститут заходів кримінального процесуального примусу в умовах воєнного стану (як один єдиний рід) складається з вищезазначених: 1) запобіжного заходу (один вид); 2) продовження: а) строку дії процесуального рішення; б) запобіжного заходу; в) строку запобіжного заходу, відповідно (три види), а також із підінституту затримання, в порядку передбаченому статтею 615 КПК України [ 1 ], як елементу (складової частини) вказаного інституту.

Також, перспективним напрямком правових досліджень є формально-логічне тлумачення норм частини 3 статті 14, статті 15-1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [ 3 ] (як джерела адміністративних права та процесу і як джерела кримінального процесу, одночасно), які передбачають превентивне затримання осіб, причетних до терористичної діяльності, на строк понад 72 години, але не більше ніж на 30 діб (як захід публічно-правового примусу в сфері забезпечення національної безпеки і оборони України та як захід обмеження особистої свободи особи), із урахуванням того, що слідчі підрозділи та підрозділи дізнання органів безпеки є органами досудового розслідування згідно норм статті 38 КПК України [ 1 ]; Крім того, є можливим здійснювати наукові пошуки та розвідки в сфері спільних юрисдикційних і публічно-правових ознак заходів (як адміністративного, так і кримінального) процесуального примусу в умовах воєнного стану. Окрім цього, є можливим здійснювати наукову стратегію щодо формулювання дефініції: **заходи кримінального процесуального примусу**; із урахуванням **специфіки** (різних рівнів спеціальних норм в галузі кримінального провадження України) та **особливостей** (норм, які встановлені іншими галузями правового

регулювання України) законодавчого визначення (регламентування) даної юридичної сфери в умовах воєнного стану.

Вбачається, що фундаментальне юридичне дослідження сфери **заходів кримінального процесуального примусу в умовах воєнного стану** має здійснюватись одночасно з теоретико-науковим пізнанням Особливого режиму, як виду «режиму правового регулювання в кримінальному процесі» [ 2, с. 176 ] і Особливого режиму в умовах воєнного стану – підвиду в межах виду режиму; із урахуванням норм, принципів, джерел (зокрема, актів законодавства України) та доктрини адміністративного і конституційного права та процесу України.

**Список використаних джерел**

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88.

2. Лоскутов Т.А. Режим правового регулирования в уголовном процессе. Митна справа № 4 (88)’2013, частина 2 книга 1, С. 176-181, УДК 343.1.

3. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 року № 638-IV. Відомості Верховної Ради України, 2003, № 25, ст. 180.

**ЖДАНЮК Каріна**,
*здобувачка вищої освіти 4 курсу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: ІСЛАНКІН Сергій,** *старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Судово-медична експертиза є спеціальним дослідженням, за допомогою якого можна з’ясувати проблемні питання у кримінальному процесі. Судово-медичну експертизу проводити може виключно судовий експерт, тобто досвідчена особа з медичною освітою. На практиці виникає ряд проблемних питань, які потребують з’ясування.

Доказування під час кримінального провадження передбачає збирання, перевірку й оцінку доказів особами, що уповноважені на здійснення такої діяльності. Судова експертиза є одним із засобів доказування, змістом якого є науково обґрунтоване дослідження, а метою – встановлення фактичних даних, що викладені у висновку експерта, який є окремим джерелом доказів (ч. 2 ст. 84 КПК України), що не має наперед встановленої сили. Основним призначенням

судової експертизи є отримання доказів за кримінальним провадженням на основі використання спеціальних знань. У процесі досудового розслідування масових заворушень з'являється потреба в проведенні значної кількості судових експертиз. Багато з них мають яскраво виражену пошукову спрямованість [1, с. 182].

Об'єктами різноманітних експертних досліджень у такому разі зазвичай є: трупи загиблих; живі особи, яким завдано тілесних ушкоджень, зокрема підозрювані в причетності до участі в масових заворушеннях; предмети, що вилучені з місця події, якими можуть бути зброя, елементи боєприпасів, частки вибухових пристроїв, предмети, що застосовувалися як знаряддя вчинення злочину; плакати із закликами до насильницьких дій; різноманітні предмети, вилучені в затриманих, зокрема одяг, який має біологічні сліди, а також сліди пошкоджень, пороху, кіптяви, паливних речовин тощо. Об'єктами судових експертиз можуть бути й інші матеріали кримінального провадження, що містять дані, які стсоуються предмета експертизи й необхідні для вирішення поставлених експерту завдань. Це можуть бути протоколи й відеозаписи огляду місця події, відеозаписи з камер вуличного спостереження або автомобільних відеореєстраторів, акти судово-медичного освідування потерпілих та ін. [1, с. 182-183].

Проблеми призначення та проведення судово-медичних експертиз досліджували такі вчені: Т.В.Авер'янова, Р.С.Бєлкін, Г.Гросс, Н.І.Клименко, В.В.Коваленко, М.В.Костицький, В.П.Колмаков, Г.Я.Лемик, Є.Д.Лук'янчиков, В.Я.Марчак, В.М.Махов, А.А.Меденцев, Т.Ф.Моїсеєва, І.В.Озерський, В.В.Семенов, В.Ю.Шепітько, В.М.Шерстюк, А.В.Ярош та ін. Водночас, незважаючи на значну кількість праць, які присвячені призначенню та проведення судово-медичних експертиз, у працівників правоохоронних органів виникають численні труднощі, пов'язані з недосконалістю кримінального процесуального законодавства [2, с. 108].

У разі, якщо під час досудового розслідування даного злочину вже було проведено первинну експертизу, але вона не дала достатніх результатів або була виконана з певними порушеннями, слідчий суддя може дати дозвіл на проведення додаткової або повторної експертизи. У такому разі до експертної установи надаються також висновки попередніх експертиз з усіма додатками, а також додаткові матеріали, що стосуються предмета експертизи, які були зібрані після надання первинного висновку [2, с. 109].

Таким чином, експертна діяльність є специфічним видом людської діяльності, яка: базується на практичних та теоретичних наукових знаннях; має пізнавальний, дослідницький характер; може проводитись у різних сферах суспільної діяльності; використовує методи та методики, що не суперечать законам та нормам моралі і ґрунтуються на сучасних досягненнях науки; має за

мету всебічне, повне, об’єктивне, комплексне дослідження об’єктів, процесів або явищ; має результатом отримання нової інформації та формування висновків [3, с. 255].

Судові експерти відіграють надзвичайно важливу роль у розкритті злочинів, оскільки висновок експерта є важливим доказом у суді. За роки економічних і політичних реформ у державі значну увагу приділено створенню ефективного механізму проведення судових експертиз і експертних досліджень [3, с. 256].

Аналіз експертної практики доводить, що здійснюються помилки слідчих органів: при визначенні питань експерту (50 %); невчасне скерування речових доказів та доставляння особи потерпілого до експертної установи (25 %); ненадання в повному обсязі матеріалів кримінального провадження за фактом нанесення тілесних ушкоджень (15 %); невчасно надані відповіді за запитом експерта щодо представлення додаткових матеріалів (10 %) [4, с. 152].

Під час вивчення слідчо-експертної діяльності, за злочинами проти життя і здоров’я особи встановлено, що виявлення судово-медичних експертних помилок були: в процесі проведення додаткової перевірки самим експертом ходу і результатів проведеного ним дослідження (28 %); під час повторного дослідження висновку експертом (20 %); залучення інших експертів щодо вивчення висновку експерта (19 %); призначення повторної чи комісійної експертизи (14 %); під час комплексної перевірки експертного підрозділу представниками МОЗ (5 %); під час оцінки висновку експерта слідчим або судом (14 %) [4, с. 152].

Отже, судово-медичну експертизу призначають у випадках, коли необхідно дослідити певні матеріальні об’єкти, які можуть містити інформацію про деталі кримінального провадження. Судово-медична експертиза призначається лише за постановою уповноважених органів або за ухвалою суду.

**Список використаних джерел**

1. Ламах Т.В. Сучасна практика проведення судових експертиз за кримінальними провадженнями про масові заворушення. Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 3(24), 2018. С. 182-186.

2. Симоненко Н. Особливості проведення окремих судових експертиз під час розслідування злочинів минулих років. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*, 2020 (1), с. 107-115.

3. Судова експертиза: проблеми сьогодення та перспективи розвитку: колективна монографія. Львівський науково-дослідний інститут судових експертиз. Дрогобич: «ПОСВІТ», 2020. 406 с.

4. Гула Л., Черепущак В. Особливості проведення судово-медичної експертизи з визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки. - 2018. - № 906. - С. 149-154.

**ЖДАНЮК Каріна**,
*здобувачка вищої освіти 4 курсу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: ІСЛАНКІН Сергій,** *старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У кримінальному процесі одним із найважливіших аспектів є дотримання прав і свобод людини, а саме гарантування винесення справедливого, законного рішення, яке грунтується на допустимих доказах. Питання про допустимість доказів вирішується безпосередньо судом під час судового розгляду справи. Дане питання виявляється актуальним тому, що при визнанні недопустимого доказу допустимим не можна сказати, що винесення рішення судом у кримінальній справі буде законним.

Проблеми допустимості доказів були предметом дослідження, окрім зазначених вище, таких вчених, як О. С. Александров, Н. С. Алексєєв, В. Д. Арсеньєв, В. С. Балакшин, А. Р. Бєлкін, Р. С. Бєлкін, Ю. П. Боруленков, Т. В. Варфоломеєва, В. П. Гмирко, Г. Ф. Горський, Т. М. Добровольська, В. Я. Дорохов, П. С. Елькінд, О. О. Ейсман, В. В. Золотих, Л. М. Карнеєва, М. М. Кіпнис, Л. Д. Кокорев, М. П. Кузнецов, А. А. Кухта, В. О. Лазарева, О. М. Ларін, Л. М. Лобойко, В. З. Лукашевич, Г. М. Міньковський, І. Б. Михайловська, Я. О. Мотовиловкер, Ю. К. Орлов, П. С. Пастухов, С. О. Пашин, П. Ф. Пашкевич, Г. М. Резнік, В. М. Савицький, Н. В. Сибільова, С. М. Стахівський, Ю. І. Стецовський, О. І. Трусов, Ф. Н. Фаткуллін, С. А. Шейфер та ін. [1, с. 3]

Під допустимістю доказів можемо розуміти таку їхню властивість, що допомагаю у розв’язанні обставин певної справи, які є необхідними для повного і законного вирішення кримінальної справи.

Спираючись на розробки представників харківської школи процесуалістів (Ю. М. Грошевого, Н. В. Сибільової), пропозиції М. М. Міхеєнка, Г. М. Резніка, Ю. І. Стецовського, враховуючи положення зарубіжного законодавства, практику ЄСПЛ, та виходячи з того, що критерії – це ознака, на підставі якої здійснюється оцінка фактичних даних, наданих як доказ, підстава для

класифікації, міра оцінки, стандарт, до критеріїв допустимості доказів пропонується віднести наступні: 1) дотримання під час збирання (закріплення), перевірки та оцінки фактичних даних вимог кримінального процесуального законодавства (законність); 2) дотримання під час кримінального провадження прав та свобод учасників кримінального провадження; 3) відповідність доказів вимогам науковості (науковість); 4) здатність фактичних даних прямо чи непрямо підтверджувати існування чи відсутність обставин, що мають значення для кримінального провадження (належність); 5) відповідність змісту фактичних даних меті встановлення обставин, на доведення яких вони надаються (цілеспрямованість); 6) урахування моменту (часу) прийняття рішення про визнання доказу недопустимим (своєчасність); 7) значущість доказу для кримінального провадження в цілому (його вплив на справедливість кримінального провадження) (значущість); 8) можливість перевірки фактичних даних, що надаються (перевірність) [1, с. 10].

В основу рішення може бути покладений будь-який доказ тільки тоді, коли його достовірність не підлягає сумніву. Суд зобов'язаний перевіряти законність, повноту і правильність способу отримання доказів і відхиляти ті з них, які були одержані зі значними непоправними порушеннями встановлених умов. Допустимість доказу насамперед встановлюється з урахуванням обставин його отримання і залучення до справи, для чого необхідно з'ясувати джерело походження інформації та виявити можливість її перевірки й спростування. Зміст фактичних даних повинен бути надійним, здійснюватися у законний спосіб, а при їх отриманні повинна бути дотримана відповідна процесуальна форма, оскільки ч. 3 ст. 62 Конституції України встановлює, що обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Критерієм допустимості доказів є не лише законність їх отримання, а й попереднє відкриття матеріалів іншій стороні до їх дослідження в суді [2, с. 268].

Отже, у висновку можна зазначити, що допустимість доказів є обов'язковою умовою для вирішення справи по суті та є гарантією того, що рішення у справі буде винесено на засадах законності, вмотивованості, гуманності та обґрунтованості. Допустимість доказу є частиною його характеристики, тому процес доказування в кримінальному провадженні може здійснюватися лише за допустимими доказами.

**Список використаних джерел**

1. Тютюнник В.В. Інститут допустимості доказів як гарантія ухвалення законного та обґрунтованого вироку суду: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2016. 220 с.

2. Романяк О.М. Допустимість доказів у кримінальному провадженні. Актуальні проблеми правового регулювання в Україні та країнах ближнього зарубіжжя// Матеріали XI міжнародної науково-практичної Інтернет конференції. 2021. Львів. С. 267-269.

**КИШИНСЬКА Інна,**
*курсантка 3 курсу, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: БОДИРЄВ Дмитро,**
*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Незважаючи на те, що зараз у військово-правовій науці питання правового статусу окремих категорій військовослужбовців та його реалізації за чинним законодавством вже докладно досліджено, проте залишається низка принципових положень, що мають надзвичайно важливе правозастосовне значення в умовах воєнного стану, але незаслужено залишилися без належної уваги дослідників.

Окремі дослідники стверджують, що ведення бойових дій можливе і «у мирний час під час здійснення відомствами, до компетенції яких входить забезпечення національної безпеки, антитерористичних операцій зі знищення незаконних збройних формувань (озброєних банд)» [1, с. 669].

Зі сказаного вище слід, що запровадження військового стану обумовлено наявністю «загрози зовнішньої складової суверенітету (агресії, загрози агресії), за всіх інших обставин екстраординарного характеру (у тому числі внутрішніх загроз безпеки держави, життя народу) вводиться правовий режим надзвичайного стану [2; 3].

Відповідно до загальновизнаних норм міжнародного права, агресія проти України визнається застосування збройної сили іноземною державою (групою держав) проти політичної незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України або будь-яким іншим чином, що суперечить Статуту Організації Об'єднаних Націй [4].

Не є винятками військова організація держави та військова право, які повною мірою відчувають на собі вплив цієї тенденції. Більш того, військовослужбовці через особливості їх правового статусу, змушені зазнавати обмеження та заборони, що випливають з особливого характеру виконуваних ними обов'язків, що ще більше актуалізує завдання поширення принципів правового держави у військову сферу. Вказані обставини зумовлюють науковий інтерес до вивчення питань удосконалення воєнного законодавства у гуманітарному контексті.

Одним із таких питань є розробка та імплементація у вітчизняну систему

права законодавства воєнного часу, а особливо його кримінально-правових та кримінально-процесуальних галузей [6].

Звісно ж, що кримінально-процесуальне законодавство військового часу має мати характер вилучення з загального порядку та відображати такі положення про: статус учасників судочинства, форми та строки розслідування, підслідності, докази, заходи із забезпечення права і свободи громадян, що притягуються до кримінальної відповідальності.

Ключовою особливістю кримінального та кримінально-процесуального законодавства воєнного часу є та обставина, що дані галузі права мають бути включені до текстів відповідних нормативних правових актів до моменту оголошення воєнного стану [1; 4].

З вищесказаного випливає, що правовий режим воєнного стану в Україні є спеціальним адміністративно-правовим режимом, який запроваджується на території України на підставі указу Глави держави лише за зовнішньої агресії або її загрози та супроводжується обмеженням конституційних права і свободи людини і громадянина та покладанням додаткових обов'язків на державні органи, організації та громадян, що відрізняє його від інших спеціальних адміністративно-правових режимів.

Забезпечення режиму воєнного стану законодавцем покладено на регіональні органи виконавчої влади, які (у разі його запровадження) функціонують у особливому режимі. Однак, незважаючи на те, що найбільші повноваження має Президент України, у період дії режиму військового стану Главу держави слід наділити додатковими законотворчими функціями різним питанням реалізації воєнного стану.

Істотним пробілом законодавства про воєнний стан є відсутність у ньому закріплення повноважень вищої посадової особи суб'єкта України у період дії воєнного стану. Їхня докладна регламентація сприяла б урегулюванню координаційної функції глави суб'єкта.

Це свідчить про фрагментарність правового забезпечення кримінальної процесуальної діяльності, відсутністю прогностичного підходу законодавця до цієї сфери правоврегулювання, реактивними (прийняття нормативних актів з настанням фактичних обставин, що унеможливлюють нормальне функціонування кримінальних процесуальних інститутів в умовах надзвичайних правових режимів), а не проактивними діями (прийняття нормативних актів до настання таких фактичних обставин)[5]. У той же час для надзвичайного законодавства необхідним є дотримання балансу оперативності прийняття та їх обґрунтованості та виваженості, правової визначеності, урахування специфіки правого режиму та його впливу на відповідну сферу правовідносин.

На нашу думку в сучасних умовах механізми функціонування органів прокуратури під час воєнного стану  недостатньо висвітлені в сучасному українському законодавстві тому вважається необхідним удосконалювати адміністративно-процесуальне законодавство, пов'язане з судовим контролем справ про адміністративні правопорушення в умовах військового стану.

На наш погляд, удосконалення законодавства про військовий стан в частині ліквідації правових прогалин у галузі організації, діяльності та повноважень органів виконавчої та судової влади, прокуратури має ґрунтуватися на принципі доцільності та проводитися завчасно до настання екстреної ситуації, викликаної впровадженням воєнного стану.

**Список використаних джерел**

1. Басов А.В. Адміністративно правовий режим надзвичайного стану: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 . Х., 2007. 19 с.
2. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text
3. Закон України від 16.03.2000 № 1550-III «Про правовий режим надзвичайного стану». URL :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text
4. Кузніченко С.О. Надзвичайне законодавство України: теоретичні засади формування та розвитку. Форум права. 2008. №1. С. 245-249.
5. Барчук О. С. Надзвичайні закони в системі законодавства: теоретико-правові аспекти: дис. канд.юрид. наук: 12.00.01 (081-право). Київ, 2019. 257 с.
6. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції: Закон України № 1631-VII від 12.08.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1631-18#n5

**КОВАЛЬОВА Ольга**,
*завідувачка кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 3, кандидат юридичних наук, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ГАРАНТ ПРАВ ЛЮДИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

З 24 лютого 2022 року наша держава знаходиться в умовах воєнного стану, що позначається на низці соціальних та правових інститутів. Не є виключенням і кримінальний процес, особливо в частині інформаційного забезпечення досудового розслідування. Останнє пояснюється низкою об’єктивних факторів, серед яких необхідно виділити: 1) відсутність можливості доступу до інформації, розміщеної на носіях в зоні проведення активних бойових дій; 2) відсутність можливості регулярного доступу до електронних баз даних та реєстрів; 3) відсутність можливості своєчасно оновлювати наявну інформацію; 4) загальну неможливість в окремих випадках та на окремих територіях

невідкладно проводити слідчі дії тощо. Вказане набуває особливої актуальності в частині захисту прав людини в межах досудового розслідування.

Відповідно до Закону України від 3 березня 2022 року № 2111-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про попереднє ув'язнення» щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану» чинний Кримінальний процесуальний кодекс України було доповнено ст. 615 «Особливий режим досудового розслідування та продовження строків тримання під вартою під час судового провадження в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України». Так, відповідно до вказаної норми, у разі введення в Україні або окремих її місцевостях (адміністративній території) воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України та якщо: відсутня технічна можливість доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань – рішення про початок досудового розслідування приймає слідчий, прокурор, про що виноситься відповідна постанова; відомості, що підлягають внесенню до Єдиного реєстру досудових розслідувань, вносяться до нього за першої можливості, а процесуальні дії під час кримінального провадження фіксуються у відповідних процесуальних документах, а також за допомогою технічних засобів фіксування кримінального провадження, крім випадків, якщо фіксування за допомогою технічних засобів неможливе з технічних причин… 3) відсутня об'єктивна можливість звернення до суду з обвинувальним актом – строк досудового розслідування у кримінальному провадженні зупиняється та підлягає поновленню, якщо підстави для зупинення перестали існувати. До зупинення досудового розслідування прокурор зобов'язаний вирішити питання про продовження строку тримання під вартою [1]. Виходячи з викладених положень, можна підсумувати, що законодавцем, теоретично, вирішується виключно проблема процесуального порядку виконання сторонами кримінального провадження своїх обов'язків в межах досудового розслідування. Зупинення та продовження строків досудового розслідування, несвоєчасне проведення слідчих дій порушує встановлене міжнародним законодавством право на своєчасний розгляд справи (в ч. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод вказано, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення [2]). Норма не передбачає жодних виключень з цього правила, що підтверджує встановлення інтересів людини пріоритетом у будь-якому випадку. Також поза увагою залишилися проблеми визначення порядку

відновлення матеріалів втрачених проваджень, а також безпосереднього удосконалення механізму використання електронних комунікацій та інших технічних засобів, котрі процесуально дозволені для використання під час проведення досудового розслідування. В сучасних умовах, на нашу думку, доцільним є передбачення можливості ведення паперового кримінального провадження із наступним перенесенням на електронні носії. Окрему увагу необхідно приділити забезпеченню безперервної роботи судових експертів, своєчасного проведення ними досліджень та надання висновків. Процесуально урегульованими мають стати і питання внесення інформації до криміналістичних обліків, котрі, без перебільшення, часто складають левову частку інформації, необхідної для прийняття рішення про кримінальному провадженню.

Таким чином, можна підсумувати, що на сьогоднішній день, з метою удосконалення інформаційного забезпечення досудового розслідування в умовах воєнного стану, законодавцю необхідно вирішити такі завдання: 1) налагодити процес взаємодії між сторонами кримінального провадження з метою своєчасного обміну інформацією, необхідною для встановлення істини; 2) передбачити факультативні способи ведення реєстрів та захисту інформації, котра в них розміщена, з метою захисту останньої від несанкціонованого втручання; 3) забезпечити безперебійну роботу криміналістичних обліків; 4) забезпечити своєчасне вирішення кадрових питань.

**Список використаних джерел**

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/paran387#n387.

2. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

**КОЛОТ Сергій,**
*курсант 2 курсу факультету № 1, рядовий поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: КОТОВА Вікторія**, *завідувачка кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1, кандидат юридичних наук, майор поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ЗАСТОСУВАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ З ПИТАНЬ НАДАННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Розслідування кримінальних правопорушень тобто досудове розслідування

– це стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі - ЄРДР) і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Розслідування кримінальних правопорушень передує провадженню в суді і покликане забезпечити його успішне проведення, однак його не можна розглядати тільки як стадію, провадження якої здійснюється до суду і для суду. Початок досудового розслідування має особливості, що свідчать про її самостійний характер, зокрема, вона:

1) має свої самостійні завдання, які випливають із загальних завдань кримінального провадження (ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК)), а саме: захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура;

2) чітко окреслені межі в системі кримінального процесу - з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до винесення рішення, яким завершується провадження розслідування;

3) свій зміст та свою процесуальну форму;

4) характеризується колом суб'єктів, які беруть в ній участь;

5) характеризується колом специфічних рішень, що можуть бути прийняті після закінчення досудового розслідування: закриття кримінального провадження, звернення прокурора до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, або звернення прокурора до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів виховного характеру або клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру.

Допустимості обмеження конституційних прав і свобод підозрюваного (обвинуваченого) в кримінальному провадженні бо під час досудового розслідування приділяється все більше уваги не лише в Україні, а й за кордоном. Сфера кримінального провадження є саме тією сферою правотворчої й правозастосовчої державної діяльності, у якій обмеження правлюдини є об’єктивно необхідним явищем для успішного досягнення сучасного правозахисного призначення кримінального провадження. Переважно конституційні права та свободи підозрюваного, обвинуваченого зазнають обмежень саме під час застосування щодо них заходів процесуального примусу.

Незважаючи на те, що Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) майже повністю відповідає міжнародним вимогам та містить норми, які віддзеркалюють кримінальне процесуальне законодавство європейських країн, є й проблемні питання, вирішити які можна запозичивши позитивний міжнародний досвід. Наприклад посилення процесуальних гарантій реалізації прав,свобод і законних інтересів особи у кримінальному провадженні, а також удосконалення регулювання кримінальної процесуальної діяльності не може здійснюватися у відриві від загальновизнаного міжнародного досвіду і практики Європейського Суду з прав людини,як регулятора правових елементів підтримання правопорядку, охорони миру та безпеки людства.

Відповідно при початку кримінального розслідування коли особа набуває в кримінальному провадженні статусу підозрюваного, обвинуваченого вітчизняне законодавство передбачає надання йому права на захист, а в деяких випадках зобов'язує державу залучити безкоштовного захисника, що в свою чергу порушує право вільного вибору захисника. Досліджуючи це питання, С. В. Оверчук, прийшов до висновку, що право особи, обвинуваченої у вчиненні кримінального правопорушення, на вільний вибір захисника відповідно до статті 6 Конвенції не є абсолютним і може бути обмежено національним законодавством. Європейський Суд не вважає встановлення обмежень на вибір захисника порушенням конвенційного права особи у наступних випадках: надання безоплатної правової допомоги; невідповідність кваліфікації захисника, що впливає на його здатність надати професійну, ефективну допомогу; встановлення монопольного статусу адвокатів (їх об'єднань) в окремих видах проваджень або окремих судах; визначення максимальної кількості захисників. Проте побажання підозрюваного, обвинуваченого мають враховуватися при призначенні захисника. Право на захист одночасно виступає й гарантією інших прав підозрюваного, обвинуваченого [2]. Тому під час воєнного стану забезпечення захисником також є доволі важливим фактором в розслідуванні кримінального правопорушення. Але у деяких випадках безкоштовні захисники не зажди сумлінно виконують свої обов'язки.

Якщо брати до уваги досвід Великобританії там правова допомога забезпечується лордом-канцлером, який видає або затверджує акти (інструкції, вказівки, накази), що вирішують питання умов надання безкоштовної юридичної допомоги особам, котрі притягуються до кримінальної відповідальності, порядок виділення грошових субсидій – грантів, для часткового відшкодування витрат на ведення захисту, розміри гонорарів адвокатів тощо.

Як ми бачимо при наданні підозрюваному, обвинуваченому грошових субсидій грантів буде підвищена якість надання правозахисних функцій. Тому ми вважаємо доречним вести такий досвід в Україні для забезпечення конституційних прав.

**Список використаних джерел**

1. Кримінальний кодекс України: Кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, 131 с. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення 26.04.2022)
2. Оверчук С. В. Обмеження права вибору захисника у світлі європейських стандартів / С. В. Оверчук //Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14). – С. 13.

**КОТОВА Вікторія**,
*завідувачка кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1, кандидат юридичних наук, майор поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Необхідність проведення теоретичних досліджень щодо визначення особливостей розслідування торгівлі людьми в умовах військового стану виконано в межах науково-дослідної теми Донецького юридичного інституту МВС України «Протидія кримінальним правопорушенням на території проведення ООС (Операції об'єднаних сил)» на 2020-2024 рр. (номер державної реєстрації 0120U105580).

Проблематику розслідування злочинів у сфері торгівлі людьми розкрито в наукових працях таких сучасних учених, як М. І. Андрієнко, К. Л. Бугайчук, О. В. Василова-Карвацька, М. О. Васильєва, А. Ф. Волобуєв, П. В. Горбасенко, О. М. Джужа, О. М. Ємець, Я. Г. Лизогуб, В. В. Матвійчук, Ю. О. Михайлова, А. А. Нєбитов, Д. Й. Никифорчук, А. М. Орлеан, В. М. Підгородинський, О. М. Скрябін, С. С. Чернявський, Д. В. Швець та інші. Незважаючи на те, що важливі аспекти розслідування злочинів у сфері торгівлі людьми відображено в роботах зазначених науковців, окремі питання, зокрема розслідування таких злочинів в умовах воєнного стану, ще достатньою мірою не знайшли теоретичного та практичного вирішення.

Торгівля людьми є особливо небезпечним злочином, учиненням якого не лише порушуються права людини та руйнується особистісна цілісність постраждалої особи, а й відбувається посягання на основи правової держави та верховенства права. Нині у зв'язку з військовою агресією росії ця тема є особливо актуальною для нашої держави.

Згідно зі статтею 3 Конституції України «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Стаття 29 Конституції України закріплює, що право на свободу та особисту недоторканність є одним із найбільш вагомих і значущих прав людини [1].

У статті 149 «Торгівля людьми» Кримінального кодексу України (далі – КК України) термін «торгівля людиною» чітко визначено як діяння, що входять до складу злочину, а саме вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію.

Крім того, «під експлуатацією людини в цій статті слід розуміти всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусову вагітність або примусове переривання вагітності, примусове одруження, примусове втягнення у зайняття жебрацтвом, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо» [2].

У національному законодавстві визначення терміна «торгівля людьми» подано в Законі України «Про протидію торгівлі людьми»: це здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи [3].

24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 введено воєнний стан строком на 30 діб, який Указом Президента України від 14 березня 2022 року № 133/2022 продовжено з 26 березня 2022 року строком на 30 діб [4, 5].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози

небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [6].

На сьогодні з метою отримання прибутків у нашій державі здійснюється велика кількість злочинів, які посягають саме на ці блага. Але особливу загрозу становить торгівля людьми, адже протягом останнього десятиріччя ця злочинність набула актуальності не лише в Україні, а й за її межами.

Збройний конфлікт дає можливості не лише для протизаконного переміщення зброї, боєприпасів, наркотиків, але й людей. До групи ризику тих, що може легко стати жертвою тіньового ринку, можна віднести вимушених переселенців або внутрішньо переміщених осіб із зони проведення активних бойових дій, а також дітей, які внаслідок війни залишилися без батьківського піклування.

На нашу думку, для того, щоб більш ефективно протидіяти злочинам у сфері торгівлі людьми в Україні, необхідно проаналізувати основні чинники, які сприяють поширенню торгівлі людьми.

Н. М. Дідик до внутрішніх передумов торгівлі людьми відносить: економічні передумови; соціальні передумови; психологічні передумови; інформаційні передумови; правові передумови [7, с. 104].

І. В. Буреш до зовнішніх причин (передумов) торгівлі людьми відносить такі:

– недостатньо дієву систему протидії торгівлі людьми у світі (відкриття кордонів, спрощення можливості для подорожування; невідповідність міжнародної нормативно-правової бази щодо запобігання торгівлі людьми та захисту потерпілих осіб реальним умовам, недоліки в механізмі реалізації законів; корумпованість відповідальних органів, що повинні забезпечувати дотримання законності; неузгодженість міграційної політики з реальним станом щодо ринку праці в країнах; лояльне законодавство до занять проституцією в багатьох країнах світу; формування міжнародних кримінальних об’єднань; інтернаціоналізація тіньової економіки);

– попит на торгівлю людьми (низькооплачувана праця та сексуальна експлуатація з комерційною ціллю, особливо експлуатація дітей; праця в галузях, де основне населення не хоче працювати через низку причин, зокрема через небезпечні умови праці);

– можливості для торгівців людьми (фінансові винагороди за «живий товар»; безкарність за вчинення злочинів, мінімальний ризик негативних наслідків для торгівців; відсутність справедливості для потерпілих або потенційних жертв, що дає можливість торгівцям користуватися своєю безкарністю);

– пропозицію, наявність потенційних жертв (бідність та економічна нерівність між країнами й регіонами; обмеження пропозиції працевлаштування у своїх країнах; війни чи збройні конфлікти; відсутність реєстрації при народженні, а також легального статусу та громадянства більшості населення, особливо національних меншин) [8, с. 116].

Аналіз законодавчої бази нормативно-правового забезпечення протидії злочинам у сфері торгівлі людьми доводить, що навіть під час військової агресії росії нормативно-правове регулювання залишилося і до сьогодні таким, як і в мирний час.

З метою подолання чинників, які сприяють поширенню торгівлі людьми, вважаємо, що тільки завдяки комплексу спільних дій і заходів у виявленні, документуванні та розслідуванні злочинів цієї категорії у співпраці зі співробітниками Національної поліції України, військовослужбовцями Збройних сил України, які несуть службу на пунктах пропуску, працівниками Державної прикордонної служби можна ефективно протидіяти торгівлі «живим товаром» в умовах військового стану.

**Список використаних джерел**

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: http://surl.li/gdyl (дата звернення: 10.04.2022).

2. Кримінальний кодекс України № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 10.04.2022).

3. Розслідування торгівлі людьми : методичні рекомендації / д. ю. н., професор А. Ф. Волобуєв, к. ю. н. Т. А. Пазинич. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2009. 50 с.

4. Про протидію торгівлі людьми : Закон України від 20.09.2011 р. № 3739-VI. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: http://surl.li/wgqw (дата звернення: 10.04.2022).

5. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України, затв. Законом України № 2102-IX від 24.02.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2 (дата звернення: 10.04.2022).

6. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Указ Президента України № 133/2022. URL: http://surl.li/cayра (дата звернення: 10.04.2022).

7. Про правовий режим воєнного стану : Закон України. URL: https://ips.ligazakon.net/document/t150389?an=1 (дата звернення: 10.04.2022).

8. Дідик Н. М. Причини торгівлі людьми. *Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції. Луцьк, 2016. С. 102–105.

9. Буреш І. В. Державне регулювання у сфері протидії торгівлі людьми в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 7. С. 115–118.

**КОШАНОК Софія**,
*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня 4 курсу факультет №2, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: СКЛЯР Надія**,
*доцентка кафедри державно-правових дисциплін факультету № 2, кандидат економічних наук, доцент, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

# МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРАВОСУДДЯ ЗА УЧАСТЮ НЕВОВНОЛІТНІХ ТА МАЛОЛІТНІХ ОСІБ

У сучасному світі, коли проблема прав людини вийшла далеко за межі окремої держави, виникла необхідність у створення універсальних міжнародно-правових стандартів, які також визначаються як основні права людини. Ці стандарти відображені у низці важливих міжнародно-правових актів, що встановили загально людські стандарти прав та інтересів особи, визначивши ту межу, за яку держава не може виходити.

Відповідно до статті 9 Конституції України, міжнародні договори є частиною внутрішнього законодавства України. Ратифікація Україною низки міжнародних документів надала можливість імплементувати міжнародні стандарти поводження щодо неповнолітніх та малолітніх осіб у національне законодавство.

Правову основу стандартів становлять міжнародні документи універсального та регіонального характеру:

− Конвенція про права дитини, що ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 р. та набрала чинності для України 27 вересня 1991 р.[1];

− Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії, що набрав чинності для України 3 квітня 2003 р.;

− Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах, що набрав чинності для України 28 липня 2004 р.;

− Мінімальні стандартні правила Організації Об’єднаних Націй, що стосуються відправи правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила), що прийняті і проголошені резолюцією 40/33 Генеральної Асамблеї ООН 29 листопада 1985 р[2]., та інші.

При цьому відповідно до Пекінських правила, основними цілями юстиції щодо дітей визначено забезпечення благополуччя дітей та уникнення застосування виключно каральних санкцій. Згідно з принципом співмірності, відповідь на дії неповнолітніх правопорушників повинна ґрунтуватися не

тільки на ступені тяжкості правопорушення, а і на вивченні таких особливостей особистості, як соціальний статус, ситуація в сім'ї, майновий стан та інші фактори, які визначають особистість дитини.

Таким чином, відповідно до вимог міжнародних актів про права людини, система юстиції щодо дітей повинна бути спрямована сприянню виправленню, ресоціалізації та соціальній реінтеграції дитини, включаючи формування в неї почуття гідності та усвідомлення цінності особистості, а також виховання поваги до прав інших людей.

Основним міжнародним документом у сфері захисту прав дітей є Конвенція ООН про права дитини, яка встановлює міжнародні стандарти та норми захисту прав дітей для всіх держав-учасниць ООН. Для діяльності поліції основними є норми, пов'язані із застосуванням примусових заходів стосовно дітей, а саме: арешт, затримання, ув'язнення щодо дітей застосовуються в крайньому випадку; жодна дитина не повинна піддаватися катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або принижуючим гідність видам поводження чи покарання; кожна дитина має право на негайний доступ до правової та іншої відповідної допомоги, а також право оскаржувати законність позбавлення її волі перед судом чи іншим компетентним, незалежним і безстороннім органом та право на невідкладне прийняття ними рішень щодо будь-якої такої процесуальної дії; гуманне ставлення до кожної позбавленої волі дитини і повагу до гідності її особи з урахуванням потреб її віку[3].

Крім того, міжнародні стандарти визначають, що для виконання своїх функцій співробітники поліції, які часто, або виключно займаються неповнолітніми, або ті, які головним чином займаються попередженням злочинності серед неповнолітніх, повинні пройти спеціальний інструктаж і підготовку. Для цієї мети у великих містах мають бути створені спеціальні підрозділи поліції[1]. На виконання даної міжнародної норми в Україні передбачено в межах реформи Міністерства внутрішніх справ України, створення уповноважених підрозділів поліції[4].

Проаналізувавши зміст міжнародно-правових актів у сфері захисту прав дітей, ратифікованих Верховною Радою України, а також враховуючи особливості національного законодавства, необхідно наголосити, що під час реалізації заходів адміністративного примусу відносно неповнолітніх поліцейські, крім загальних принципів своєї діяльності, мають дотримуватись наступних міжнародно-правових принципів: пріоритет права та інтересів дитини, конфіденційність [3], пріоритет виховних та запобіжних заходів у протидії правопорушенням, вчинених дитиною, адресний підхід.

З вище наведеного можна зробити висновок про необхідність переорієнтації адміністративно-примусової діяльності поліції від каральної спрямованості до застосування заходів запобігання правопорушенням за участю дітей. Для цього необхідно розробляти та реалізовувати комплексні програми попередження правопорушень серед неповнолітніх, виявляти осіб, схильних до вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень серед

неповнолітніх, виявляти осіб, які можуть стати потерпілими або свідками від адміністративних та кримінальних правопорушень, здійснювати спостереження за неповнолітніми, які виховуються у неблагополучних сім'ях, неповнолітніми, які раніше вчиняли адміністративні або кримінальні правопорушення тощо. Позитивним кроком в розвитку комплексних програм попередження правопорушень серед неповнолітніх є розробка і впровадження в українське законодавство проєкту «Типової програми для дітей, яке вчиняють домашнє насильство».

**Список використаних джерел**

1. Конвенція про права дитини : Конвенція; ООН від 20.11.1989 // База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_021 (дата звернення: 14.02.2022)

2. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх ("Пекінські правила") : Правила; ООН від 29.11.1985 // База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_211 (дата звернення: 14.02.2022)

3. Керівні принципи запобігання злочинності серед неповнолітніх Організації Об'єднаних Націй (Ер-Ріядські керівні принципи) : Принципи; ООН від 14.12.1990 // База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_861 (дата звернення: 14.02.2022)

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування органів внутрішніх справ: проект Закону України №1550 від 22.12.2014.URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=1550&skl=9 (дата звернення: 14.02.2022)

**КРУШЕНИЦЬКИЙ Андрій**,
*викладач кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1, капітан поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24.02.2022 Указом Президента України № 64/2022 в нашій державі введено воєнний стан, на тлі правового режиму якого, до чинного кримінально-процесуального законодавства внесено ряд змін та доповнень, які мали на меті спрощення певних процесуальних процедур для сторони обвинувачення, зокрема, щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження, запобіжних заходів, початку досудового розслідування тощо. В той же час, як

до введення воєнного стану, так і після його запровадження, у слідчій практиці залишається ряд законодавчо неврегульованих проблемних питань щодо взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, які на нашу думку негативно впливають на оперативність, ефективність та дієвість кримінального провадження.

Питання взаємодії слідчих та оперативних підрозділів розглядали у своїх працях такі вчені як: Р.С. Бєлкін, Г.П. Власова, А.Ф. Волобуєв, В.В. Голубєв, Ю.М. Грошевий, І.М. Гуткін, В.С. Зеленецький В.В., В.В. Іванов, Д.О. Компанієць, В.В. Топчій, А.Я. Дубинський, В.І. Фаринник, Н.С. Тюрин, А.М. Подопрелов, М.М. Михеєнко, С.М. Піскун, В.Ю. Шепітько, Л.Д. Удалова, О.М. Бандурка, В.П. Бахін, В.Д. Берназ та інші.

Сьогодні в науковій літературі не існує єдиного підходу до визначення форм взаємодії слідчого та оперативного підрозділу. Однак, враховуючи практичну діяльність, слід відзначити такі різновиди взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час досудового розслідування:

- виконання доручень слідчого, передбачених ст. ст. 40, 41 КПК України;
- проведення оперативно-розшукових заходів у кримінальному провадженні, у якому не встановлено особу, котра вчинила кримінальне правопорушення;
- передавання слідчому матеріалів про виявлені шляхом оперативно-розшукових заходів ознаки кримінального правопорушення;
- привід підозрюваного, свідка;
- здійснення заходів щодо встановлення особи підозрюваного (розшуку) після зупинення досудового розслідування [1, с. 115].

Розглянемо проблемні питання, які виникають в практичній діяльності під час такої форми взаємодії як виконання оперативним підрозділом доручень слідчого, передбачених ст. ст. 40, 41 КПК України.

Як зазначає Н.В. Глинська, найважливішим і невід'ємним компонентом кримінальної процесуальної форми є письмовий характер кримінального провадження. У зв'язку з чим, законодавець і передбачає у ст. ст. 40, 41 КПК України положення, відповідно до яких оперативні підрозділи зобов'язані здійснювати слідчі (розшукові) та негласні (розшукові) дії саме за письмовим дорученням слідчого, прокурора. В той же час співробітники оперативних підрозділів не мають права здійснювати процесуальні дії за власною ініціативою або звертатися з клопотанням до слідчого судді чи прокурора. При цьому, С.М. Карпіка слушно зазначає, що норми, які формують у своїй сукупності галузевий кримінальний процесуальний інститут доручень слідчих, не містять конкретних підстав для надавання доручення слідчим, не регламентують процесуального порядку його винесення, не встановлюють строків, обсягу й меж їх виконання, що не сприяє виконанню завдань кримінального судочинства в розумні строки [2, с. 126].

Щодо наявних проблемних питань, вкрай важливою є думка А.Ф. Волобуєва, який зазначає, що в розумінні ст. ст. 40, 41 КПК України

співробітники оперативних підрозділів не мають права не тільки здійснювати процесуальні дії в кримінальному провадженні за власною ініціативою, але й звертатися з таким клопотанням до слідчого судді чи прокурора (ч.2 ст. 41 КПК). Окрім, проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій чинним КПК не передбачається можливості проведення будь-яких інших оперативно-розшукових заходів. В практичній діяльності це призводить до того, що оперативні підрозділи припиняють будь-яку активну діяльність в очікуванні відповідних постанов або доручень слідчого. Натомість слідчі, будучи завантаженими надзвичайно великою кількістю зареєстрованих кримінальних проваджень фактично не в змозі аналізувати кожне з них та визначати завдання оперативно-розшукового характеру [3, с. 274].

Враховуючи практику взаємодії слідчого з оперативними підрозділами доцільно також звернути увагу й на такі проблемні питання:

- відсутність законодавчо-визначених строків виконання доручень слідчого або прокурора;
- відсутність положень, які б регламентували відповідальність співробітників оперативних підрозділів за невиконання або неналежне виконання доручень слідчих;
- неврегульованість питань щодо можливості проведення оперативним підрозділом процесуальних дій, що є додатковою допомогою слідчому під розслідування кримінального провадження. Наприклад, здійснення співробітником оперативного підрозділу тимчасового доступу до речей та документів за дорученням слідчого, вручення повістки про виклик тощо.

Враховуючи вищевикладене та з огляду на введений воєнний стан, який діє в нашій державі з 24 лютого 2022 року по теперішній час, вважаємо, що існує нагальна потреба внесення змін та доповнень до кримінального процесуального законодавства щодо порядку та умов взаємодії слідчого з оперативними підрозділами. Зазначеними змінами та доповненнями пропонуємо врегулювати наступні питання: 1) випадки та умови, за яких слідчий може надавати доручення оперативному підрозділу на проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій; 2) можливість проведення оперативним підрозділом оперативно-розшукових заходів в межах відкритого кримінального провадження як за дорученням слідчого так і за власною ініціативою; 3) строки, обсяг й межі виконання доручення слідчого; 4) відповідальність співробітників оперативних підрозділів за невиконання або неналежне виконання доручень слідчих; 5) можливість виконання оперативним підрозділом процесуальних дій за дорученням слідчого (із визначенням порядку та умов їх виконання).

**Список використаних джерел**

1. Щербина Л.І. Взаємодія органів досудового слідства з оперативними підрозділам. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція, 2015. № 14 том 2*. С. 114-116. URL:

http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc14/part_2/33.pdf (дата звернення: 18.04.2022).

2. О.В. Соколов. Взаємодія органів досудового слідства з оперативними підрозділами. *Актуальні проблеми держави і права.* С. 124-134 (дата звернення: 18.04.2022).

3. А.Ф. Волобуєв. Проблеми взаємодії суб'єктів досудового розслідування злочинів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2015. № 71 том 3.* С. 270-276. URL: https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/759/684 (дата звернення: 18.04.2022).

**КУЛІШ Єлизавета**,
*курсантка 301 навчального взводу факультету №1, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: ТЕРЕЩЕНКО Олександр,**
*викладач кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету № 1 Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## ЗМІНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ПОСИЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року Росія розпочала війну проти України, внаслідок чого в нашій державі було запроваджено воєнний стан.

Теперішні загрози, які постали перед Україною через жорсткий напад Російської Федерації, вбивствами мирного населення і знищенням цивільних об'єктів ворогом, зумовили прийняття змін та доповнень до Кримінального кодексу України, щоб правосуддя функціонувало належним чином у цих надскладних умовах [1].

Тому Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану» від 03 березня 2022, було внесено ряд змін та доповнень до КК України [2]. Відповідно до цих змін, у санкціях статей 111 (Державна зрада) та 113 (Диверсія) КК України встановлюється максимальне покарання в умовах воєнного стану. Тобто, посилено відповідальність за державну зраду та диверсію в умовах воєнного стану.

Державна зрада в умовах воєнного стану карається позбавленням волі на

строк п’ятнадцять років або довічним позбавленням волі та передбачає конфіскацію майна. Диверсія в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту карається позбавленням волі строк п’ятнадцять років або довічним позбавленням волі, з конфіскацію майна.

Також були прийняті зміни щодо такого кримінального правопорушення як мародерство. В межах українського кримінального законодавства мародерство – військове правопорушення, суть якого полягає у викраденні на полі бою речей поранених чи вбитих. За такі злочинні дії раніше було передбачено кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від 3 до 10 років.

Але нещодавно набрав чинності Закон України від 03 березня 2022 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство», яким було збільшено мінімальний термін позбавлення волі за таке кримінальне правопорушення до 5 років [3].

Новий закон посилив покарання не тільки за мародерство, а ще й за використання трагічних обставин, бойових дій для власної наживи, адже зміни до Кримінального кодексу України торкнулися й складу кримінальних правопорушень, передбачених у статтях 185, 186, 187, 189, 191,доповнених кваліфікуючою ознакою – скоєння в умовах воєнного або надзвичайного стану. Зокрема, за вчинення крадіжки, грабежу, розбою, вимагання, або привласнення (розтрати) майна в умовах воєнного стану передбачається покарання від 5 до 15 років позбавлення волі в залежності від тяжкості кримінального правопорушення.

Тому відтепер за вчинення кримінальних правопорушень в умовах воєнного або надзвичайного стану відповідальність стала жорсткішою.

Війна Російської Федерації проти українського народу є провідною темою у вітчизняних та зарубіжних засобах масової інформації. Адже весь світ бажає знати правду з перших вуст. Крім того,через зміни в законодавстві , суспільство потребує роз’яснень таких змін в умовах війни. УКУ нинішніх умовах воєнного стану, пов’язаного з жорстоким та цинічним нападом на Україну, такі зміни та доповнення є примусовими та необхідними, щоб притягнути до відповідальності кожного, хто винний у протиправному діянні.

**Список використаних джерел**

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України : кодекс від 05.04.2001, редакція від 13.04.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

2. Закон України від 03.03.2022 № 2113-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану». URL: https://ips.ligazakon.net/document/T222113?an=1

3. Закон України від 03.03.2022 № 2117-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2+117-20#Tex……

**МАКАРЕНКО Олександр**,
*професор кафедри правоохоронної діяльності та поліцеїстики факультету № 1, доктор юридичних наук, професор, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*
*ORCID:https://orcid.org/0000-0002-3020-0658*
**МАКАРЕНКО Наталія**,
*доцент кафедри цивільного та господарського права факультету № 2, кандидат юридичних наук, доцент, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*
*ORCID:*https://orcid.org/0000-0001-7772-0047

# ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДІЇ НОРМ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

24 лютого 2022 року Указом Президента України №64/2022, затвердженого Законом України №2102-IX, на всій території України було введено воєнний стан строком на 30 діб, який, у подальшому, з 26 березня 2022 року було подовжено до 25 квітня 2022 року.

З цього моменту життя кожного українця докорінно змінилося. Не оминули ці зміни й представників малого та середнього бізнесу, більшість з яких, на сьогоднішній день, ще й досі не оговталися від пандемії коронавірусу.

Збройний конфлікт, який 24 лютого 2022 року увірвався у нашу країну, офіційно визнаний Торгово-промислово палатою України як форс-мажорні обставини.

Офіційне визначення форс-мажорних обставин міститься у статті 14-1 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» [1], а також у Регламенті засвідчення Торгово-промисловою палатою України та регіональних торгово-промислових палат форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), затвердженого Рішенням президії Торгово-промислової палати України від 15.09.2014 року №40 (3), а саме форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) є надзвичайні та невідворотні обставини, що об’єктивно унеможливлюють виконання зобов’язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов’язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами, а саме: загроза війни, збройний конфлікт або серйозна погроза такого конфлікту, включаючи, але не обмежуючись ворожими атаками, блокадами, військовим ембарго, дії іноземного ворога, загальна військова мобілізація, військові дії, оголошена та неоголошена війна, дії суспільного ворога, збурення, акти тероризму, диверсії, піратство, безлади, вторгнення, блокада, революція, заколот, повстання, масові заворушення, введення комендантської години, експропріація, примусове

вилучення, захоплення підприємств, реквізиція, громадська демонстрація, блокада, страйк, аварія, протиправні дії третіх осіб, пожежа, вибух, тривалі перерви в роботі транспорту, регламентовані умовами відповідних рішень та актами державних органів влади, закриття морських проток, ембарго, заборона (обмеження) експорту/імпорту тощо, а також викликані винятковими погодними умовами і стихійним лихом, а саме: епідемія, сильний шторм, циклон, ураган, торнадо, буревій, повінь, нагромадження снігу, ожеледь, град, заморозки, замерзання моря, проток, портів, перевалів, землетрус, блискавка, пожежа, посуха, просідання і зсув ґрунту, інші стихійні лиха тощо [2].

Простіше, форс-мажор – це такі обставини, через які об'єктивно неможливо виконувати зобов'язання, які були взяті на себе раніше. Перелік обставин, при яких настає форс-мажор, згідно національного законодавства не є вичерпним, проте в межах цієї статті ми розглянимо форс-мажор, який настає через збройну агресію, воєнний стан, воєнні дії, мобілізацію тощо.

На сьогоднішній день наявність воєнного стану та воєнних дій на території України не потребує доведення. Однак, перед суб'єктами господарювання стоїть завдання довести, зокрема, контрагенту реальну наявність обставин форс-мажору, через які вони позбавлені можливості виконувати взяті на себе зобов'язання.

Тобто, довести, що саме через збройну агресію або через воєнні дії у них не було будь-якої можливості виконати та виконувати договірні зобов'язання.

Не є виключенням те, що деякі контрагенти можуть використовувати обставину воєнного стану задля того, щоб взагалі, у подальшому не виконувати зобов'язання або уникнути його виконання. У період воєнного стану, ми вже стикаємось на практиці з подібною ситуацією.

Хоча об'єм тез доповіді не дозволяє в повному обсязі розкрити проблематику, це неодмінно буде зроблено під наукової дискусії.

Разом із тим, при розгляді питання форс-мажорних обставин, через воєнний стан та воєнні дії на території України, доцільно зробити наступні підсумки:

- не потребує доведення на національному рівні факт збройного конфлікту Російської Федерації проти України, це є форс-мажором, який ТПП України визнаний офіційно;

- у кожному конкретному випадку наявність обставин, які перешкоджають виконанню зобов'язання за договором, через воєнний стан, збройну агресію та мобілізацію, суб'єкту господарювання потрібно доводити своєму контрагенту окремо та індивідуально;

- суб'єктам господарювання слід передбачити та передбачати у майбутньому наявність положень щодо форс-мажорних обставин, зокрема, через воєнний стан, воєнні дії, збройну агресію тощо, у своїх зобов'язаннях;

- потрібно пам'ятати, що форс-мажорні обставини звільняють лише від відповідальності за порушення виконання зобов'язання, проте ні в якому разі не звільняють від виконання зобов'язання та не є автоматичною підставною для припинення зобов'язання.

Слід зазначити, якщо суб'єкти господарювання мають об'єктивну можливість виконувати взяті на себе зобов'язання, їх потрібно виконувати, а не накопичувати борги, адже після припинення форс-мажорних обставин, виконувати зобов'язання все одно доведеться.

**Список використаних джерел**

1. Про торгово-промислові палати України: Закон України від 02.12.1997 р., №671/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 22.03.2022);
2. Регламент засвідчення торгово-промисловою палатою України та регіональними торгово-промисловими палатами форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили): Рішення президії Торгово-промислової палати України від 15.07.2014 року, №40 (3). URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0044571-14#Text (дата звернення: 22.03.2022);

**МЕРДОВА Ольга**,
*завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2, кандидат юридичних наук, доцент, підполковник поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ, ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ОБТЯЖУЄ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

При з'ясуванні в процесі провадження у справі про адміністративне правопорушення характеру вини правопорушника в обов'язковому порядку повинні бути проаналізовані всі особливості суб'єктивної сторони corpus delicti, що дозволяють ідентифікувати ознаки умисного або необережного діяння, а також наявність обставин, що пом'якшують або обтяжують адміністративну відповідальність. Зазначимо, що на сьогоднішній день у положеннях чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення у статті 35 наведено вичерпний перелік обставин, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення [1], і на відміну від Кримінального кодексу України, в якому у п. 11 ч. 1 ст. 67 зазначено, що вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій [2], є обставиною, яка обтяжує покарання, адміністративно-деліктне законодавства такої норми не містить. Однак, на нашу думку, безмовним є те, що вчинення адміністративного правопорушення в умовах воєнного стану є обставиною, що обтяжує адміністративну відповідальність.

Звернемо увагу, що п. 5 ч. 1 ст. 35 КУпАП містить таку обтяжуючу обставину, як вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин. Однак, поняття «інші надзвичайні обставини» в положеннях Кодексу України про адміністративні правопорушення не надається.

Звернення до інших нормативно-правових актів дозволяє встановити таке: «надзвичайні обставини – обставини, які призводять до тривалої затримки або скасування одного або більше рейсів, навіть якщо відповідним авіаперевізником було вжито всіх розумних заходів, щоб запобігти затримкам або скасуванням. Надзвичайними обставинами є, зокрема, але не виключно, військові дії, масові безлади, диверсії, ембарго, пожежі, паводки чи інші стихійні лиха, вибухи, дії чи бездіяльність державних органів, страйки, технічні перешкоди, що виникли внаслідок відмови та збоїв, несправностей систем електропостачання, зв'язку, комунікацій, обладнання, програмного забезпечення» (Наказ Державної авіаційної служби України «Про затвердження Авіаційних правил України «Правила повітряних перевезень та обслуговування пасажирів і багажу» від 26.11.2018 №1239) [3].

Віднесення воєнного стану до надзвичайних обставин є характерним і серед позицій науковців. Так, Л.В. Шестак та С.В. Веремієнко відзначають: «Щодо надзвичайних обставин, то до них відносяться воєнний або надзвичайний стан по всій території України або в окремих її місцевостях. Що ж до поняття та змісту надзвичайних обставин, то їх єдиний або хоча б приблизний перелік відсутній, що суттєво ускладнює можливість застосування визначеної п. 5 ст. 35 КУпАП обтяжуючої обставини. Частково відповідні обтяжуючі обставини названі у Законі України «Про правовий режим воєнного стану» та Законі України «Про правовий режим надзвичайного стану» [4, с. 321]. Аналогічної позиції дотримується і В.В. Прокопенко [5]. Однак, існує і протилежна позиція, відповідно до якої поняття «надзвичайні обставини» ототожнюється суто із поняттям «надзвичайні ситуації», до яких не відноситься воєнний стан [6, с. 36]. В свою чергу О.В. Лавніченко наголошує, що у процесі «порівнювання понять «надзвичайна ситуація» (НС) і «надзвичайна обставина» (НО) визначається, що ці поняття схожі за своїм змістом − вони створюють обстановку. У той же час вони відрізняються за явищами, що їх утворили: якщо НС виникають унаслідок природних, техногенних і біогенних подій, то на виникнення НО впливають також події кримінального та соціально-політичного характеру, і вважається, що «надзвичайна обставина» − більш широке поняття, ніж «надзвичайна ситуація», і співвіднести їх можна як загальне і частка [7, с. 34].

На нашу думку, вчинення адміністративного правопорушення в умовах воєнного стану відносяться до інших надзвичайних обставин в розумінні п. 5 ч.

1 ст. 35 КУпАП. Хоча ця обставина прямо і не визначено у нормі права, як обставина, що обтяжує адміністративну відповідальність, проте, на нашу думку, повинна визнаватися такою. З огляду на це, вкрай важливо звернути увагу правозастосовувачів, які документують і в подальшому розглядають справи адміністративні правопорушення на необхідність її врахування при з'ясуванні характеру вини правопорушника, особливо це стосується справ про адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, на встановлений порядок управління та військових адміністративних правопорушень.

В подальшому, з метою уникнення протиріч в правозастосовній практиці вбачаємо за доцільне викладення п. 5 ч. 1. ст. 35 КУпАП у новій редакції: «вчинення правопорушення в умовах воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних ситуацій».

**Список використаних джерел**


1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 1984. додаток до № 51. Ст.1122 (із змінами і доповненнями станом на 17.03.2022).
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст.131.
3. Про затвердження Авіаційних правил України «Правила повітряних перевезень та обслуговування пасажирів і багажу»: наказ Державної авіаційної служби України від 26 листопада 2018 року №1239. *Офіційний вісник України*. 2019. № 18. Ст. 626.
4. Шестак Л.В., Веремієнко С.В. Обставини, що обтяжують адміністративну відповідальність. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. №5. С. 318-321.
5. Прокопенко В.В. Науково-практичний коментар до ст. 35 Кодексу України про адміністративні правопорушення. URL: http://www.jurists.org.ua (дата звернення: 19.04.2022).
6. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення /за заг. ред. С.В. Пєткова. К.: Центр учбової літератури, 2017. 580 с.
7. Лавніченко О.В. Про зміст понять «надзвичайна обставина» та «надзвичайна подія». *Честь і закон*. 2011. №4. С. 34-38.

**МОГИЛЬНИЙ Олександр**,
*курсант 2 курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник:**
**КАРПЕНКО Олександр,**
*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

# ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Почнемо з того, що Статтею 615 КПК України передбачено особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного стану.

Варто зазначити, що забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень їх судового розгляду в умовах воєнного стану стало неможливим, позаяк чинний КПК [1] був призначений для потреб мирного часу та пристосований до розслідування кримінальних правопорушень в зоні ООС.

Тому виникла необхідність у внесенні змін до статті 615 Кримінального процесуального кодексу України [1].

На нашу думку, законодавець саме з метою оперативного реагування на ситуацію в Україні, яка пов’язана з повномасштабною агресією з боку РФ, вирішив внести зміни до статті 615 чинного КПК України.

У даній статті кримінальне процесуальне законодавство містить важливий дозвільний механізм. А саме: якщо на тимчасово окупованій території у разі неможливості виконання у встановлені законом строки слідчим суддею своїх повноважень, відповідний прокурор наділяється виключними правами щодо:

– розгляду та вирішення клопотань про тимчасовий доступ до речей і документів;

– розгляд та вирішення клопотань про надання дозволу на проведення обшуку в житлі чи іншому володінні особи;

– розгляд та вирішення клопотань про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій;

– розгляд та вирішення клопотань про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109-115, 121, 127, 146, 146-1, 147, 152, 153, 185, 186, 187, 189-191, 201, 258-258-5, 260-263 1, 294, 348, 349, 365, 377-379, 402-444 Кримінального кодексу України [1].

Прокурор здійснює ці повноваження виключно з моменту введення на відповідній місцевості правового режиму воєнного стану і до моменту його

припинення. Правом виконувати повноваження, передбачені цією статтею наділений прокурор, який здійснює процесуальне керівництво у відповідному кримінальному провадженні. Зі змісту ст. 615 КПК України вбачається, що прийняте прокурором рішення не підлягає подальшому затвердженню слідчим суддею. Крім того, ані КПК України, ані іншими нормативно-правовими актами не регламентовано порядок оскарження постанов прокурора, прийнятих в порядку ст. 615 КПК України [2].

Чи заміняє прокурор слідчого суддю та його повноваження, які обмежують конституційні права громадян? Так, звичайно. Але закон якраз і наділив прокурора такими дискреційними правами саме лому, що це відбувається не у стандартних умовах, а навпаки. Однак для такого виду кримінальної процесуальної діяльності необхідна сукупність певних факторів:

1) особливий режим;

2) вчинення особою кримінальних правопорушень, які визначені чинним законодавством;

3) наявність обґрунтованої підозри щодо діянь особи;

4) неможливість виконання слідчим суддею своїх повноважень»

5) необхідність оперативно реагувати на ситуацію;

6) реалізація такої компетенції як здійснюється виняток.

Зазначені зміни до законодавства, безумовно, є важливим кроком у протидії злочинності в умовах воєнного стану. На відміну від науковців, практикуючі працівники органів Служби безпеки України зазначають про позитивний їхній бік. Оскільки вони на законному рівні дають змогу миттєво реагувати на таке явище й запобігати тяжким наслідкам.

Підсумовуючи. викладене, можна дійти висновку, що саме прокурор у вказаних обставинах наділений винятковими повноваженнями для здійснення кримінальної процесуальної діяльності в умовах воєнного стану. При цьому механізм реалізації деяких із них, зокрема, під час надання згоди на проведення процесуальних дій, передбачених статтею 615 КПК України, потребує подальшого вдосконалення шляхом внесення змін до кримінального процесуального законодавства.

**Список використаних джерел**

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*: кодекс від 13.04.2012, редакція від 27.03.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1089 (дата звернення: 18.04.2022 р.)

2. Главюк І.. Кримінальне провадження в умовах воєнного стану. URL:https://www.hsa.org.ua/blog/kryminalne-provadzhennya-v-umovah-voyennogo-stanu/ (дата звернення: 18.04.2022 р.)

**МУДРЕЦЬКА Ганна**,
*доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, Одеський державний університет внутрішніх справ*

# ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ЩОДО РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Станом на 15 квітня поточного року ані Україна, ані росія не ратифікували Римський статут Міжнародного кримінального суду, тому розслідування воєнних злочинів РФ в Україні не підпадають під його юрисдикцію. Проте, Україна раніше своїми заявами визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду. Зокрема, Постановою Верховної Ради України від 4 лютого 2015 року № 145-VII було прийнято Заяву ВРУ «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду про вчинення злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації і керівниками терористичних організацій «ДНР» і «ЛНР», які привели до особливо тяжких наслідків і масового вбивства українських громадян» [1].

Після 24 лютого 2022 року близько 39 держав-учасниць Римського Статуту звернулися до нього щодо проведення розслідування злочинів, вчинених у нашій державі у зв'язку із агресією рф. Тому 2 березня Прокурор МКС Карім Хан прийняв рішення про початок повноцінного розслідування вчинених рф в Україні воєнних злочинів. Згідно зі ст. 75 Римського статуту, Міжнародний кримінальний суд встановлює принципи щодо відшкодування збитків потерпілим, і саме він може визначити у своєму рішенні масштаби та розмір будь-якої шкоди та збитків, заподіяних потерпілим.

16 березня 2022 року Міжнародним судом справедливості ООН у справі України проти російської федерації за звинуваченнями в геноциді згідно з Конвенцією про запобігання злочину геноциду та покарання за нього було видано наказ про вжиття запобіжних заходів [2]. Наказ вказує на необхідність негайного зупинення російською федерацією військових дій, які вона розпочала 24 лютого 2022 року на території України, а також покладає на російську федерацію обов'язок забезпечити, щоб будь-які військові або нерегулярні збройні формування, якими вона може керувати або підтримувати, а також будь-які організації та особи, які можуть підлягати її контролю або керівництву, не вживали жодних заходів, для підтримки зазначених військових дій. Однак, як бачить весь цивілізований світ, попри зобов'язальну юридичну силу цього наказу Міжнародного суду справедливості ООН, росія продовжує агресивну війну.

Відповідно до Постанови Верховної Ради України від 4 лютого 2015 року № 145-VII зобов'язання про збір необхідних матеріалів і доказової бази для звернення до Міжнародного кримінального суду відповідно до пункту 3 статті 12 Римського статуту було покладено на Генеральну прокуратуру України.

Нині також активно обговорюється питання щодо створення спеціального міжнародного трибуналу, який має розслідувати злочин агресивної війни з боку Росії та притягнути до відповідальності ініціаторів та виконавців ведення агресії проти України.

Від початку військової агресії Росії проти України 24 лютого 2022 року, за розрахунками KSE, в Україні було пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 433 закладів освіти, 46 закладів охорони здоров'я та не менше 2300 житлових будинків. Ці цифри продовжують зростати щодня.

На виконання цієї постанови починаючи з 2014 року українські правоохоронні органи на громадянське суспільство передає численні докази вчинення представниками рф на території України воєнних злочинів та злочинів проти людяності.

До 1 січня 2020 року питаннями збору фактів масштабних і глобальних порушень міжнародного гуманітарного права, важких воєнних злочинів і злочинів проти людяності в ході збройного конфлікту на Донбасі займалася Головна військова прокуратура (в якості структурного підрозділу Генеральної прокуратури України), яка в ході реформи органів прокуратури була ліквідована. У жовтні 2019 року в складі ГПУ (з 2 січня 2020 року - Офіс Генерального прокурора - прим. авт.) було створено Департамент нагляду у кримінальних провадженнях щодо злочинів, скоєних в умовах збройного конфлікту, який перебрав на себе вищевказані функції військової прокуратури, і став центральним аналітичним і координаційним центром по всіх резонансних і тяжких злочинах, скоєних на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим та Донбасу

На даний час розробляється стратегія з документування воєнних злочинів і злочинів проти людяності у зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України, яка стане алгоритмом дій для органів правопорядку в умовах військових дій і відсутності контролю над частиною території. За інформацією Офісу Генерального прокурора, створені структурні підрозділи також тісно співпрацюють з громадськими правозахисними організаціями з питань документування воєнних злочинів, використовують в роботі відкриті джерела інформації і спілкуються з постраждалими або свідками злочинних дій.

**Список використаних джерел**

1. Про Заяву Верховної Ради України "Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій "ДНР" та "ЛНР", які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян: Постанова Верховної Ради України від 4 лютого 2015 року № 145-VII. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-19#Text

2. Allegations of genocide under the convention on the prevention and punishment of the crime of genocide (Ukraine v. Russian Federation) 16 march 2022 Order. URL: https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-00-EN.pdf

**НАЙДЬОНОВ Кирило**,
*курсант 3-го курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**ЛОГІНОВА Марина,**
*старший викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВСТАНОВЛЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНІ

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що встановлюється на території всієї країни або окремої її території за певних умов. Підставами для встановлення воєнного стану є загроза нападу, збройна агресія або наявність небезпеки, що загрожує державність незалежності та територіальній цілісності України. З метою відвернення наявних загроз, а також забезпечення нормального функціонування усіх гілок влади органи місцевого самоврядування, органи державної влади, військові адміністрації та військове командування наділяються необхідними повноваженнями.

За умов воєнного стану дозволяється тимчасове часткове обмеження наданих конституцією та іншими міжнародними нормативно-правовими актами прав та свобод людини і громадянина, прав та законних інтересів юридичних осіб. Перелік введених обмежень, їх суть і строк дії визначається Указом Президента України про введення воєнного стану на території України. Даний Указ також повинен бути затверджений Верховною Радою України [1].

Слід вказати, що за умови встановлення воєнного стану на території України військове командування здійснюють: Головнокомандувач Збройних Сил України, Командувач об'єднаних сил ЗСУ, командувачі окремих сил, видів (родів) військ ЗСУ, командири військових частин, з'єднань ЗСУ, інших, утворених згідно вимог чинного законодавства України військових формувань, а також начальники органів військового управління [2].

Військове командування під час дії воєнного стану наділене правом разом з військовими адміністраціями, органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим і органами місцевого самоврядування встановлювати та реалізовувати заходи правового режиму воєнного стану. Таким чином військове командування має право формулювати та видавати накази або директиви з питань забезпечення громадської безпеки, порядку, оборони, здійснювати заходи правового режиму воєнного стану, які є обов'язковими для виконання. Відповідно до цього, під час воєнного стану можуть бути утворені тимчасові органи від держави – військові адміністрації [3].

Слід зазначити, що на територіях, де ведуться активні бойові дії, заходи правового режиму воєнного стану запроваджують і здійснюють військові адміністрації та військові командування, у разі їх функціонування. Рішення про створення військової адміністрації приймає Президент України за поданням обласної державної адміністрації або військового командування. Військова адміністрація певного населеного пункту очолюється начальником, що призначається та звільнюється з посади Президентом України за пропозицією Ген. штабу ЗСУ чи конкретної обласної державної адміністрації. Структура, штатний розпис військової адміністрації населеного пункту затверджується начальником Ген. штабу – Головнокомандувачем ЗСУ за поданням начальника конкретної військової адміністрації [4].

Тож, можна зробити висновок, що встановлення воєнного стану на всій або окремій території України, викликає певні правові наслідки: запровадження обмежень наданих Конституцією та іншими міжнародними актами прав та свобод людини і громадянина, прав та законних інтересів юридичних осіб, створення відповідних органів (організації), які тимчасово виконують функції державних органів тощо.

**Список використаних джерел**

1. Фігель Ю.О. Обмеження прав людини в умовах воєнного стану. Конституційне право та процес. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvlkau_2015_2_24.pdf (дата звернення: 18.04.2022).

2. Лобко М.М. Фучко А.Й. Деякі аспекти правового режиму воєнного стану в Україні: порядок введення та припинення дії. Збірник наукових праць Центру воєнно стратегічних досліджень Національного університету оборони України ім. Івана Черняховського. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Znpcvsd_2019_2_3.pdf (дата звернення: 18.04.2022).

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015. № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/389-19 (дата звернення: 18.04.2022).

4. Васильєв С.В., Маляр С.А. Правові засади запровадження режиму воєнного стану в України. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/download/1306/1304 (дата звернення: 18.04.2022).

**НІКІТЕНКО Вікторія**,
*здобувачка вищої освіти, Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

**БАРАБАШ Глеб**,
*викладач кафедри кримінально-правових дисциплін, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА МАРОДЕРСТВО ТА ІНШІ ЗЛОЧИНИ

Питання мародерства сьогоднішніх умовах являється актуальним як ніколи, що пояснюється зіткненням українців із проблемою збереження свого майна на час бойових дій. Нині наша держава та населення страждають як від дій окупантів, так й від дій власних співвітчизників: відбувається розкрадання майна городян, котрі залишили свої будинки, врятовуючись від обстрілів та бомбардувань. Така проблема потребує подальшого законодавчого вирішення та дослідження. Проте, дана робота внесе певні здобутки для подальшого дослідження питання мародерства в умовах воєнного стану.

У ЗМІ або соціальних мережах термін «мародерство» часто використовується для позначення будь-яких розкрадань, скоєних у період воєнного стану, будь то товари в магазинах або майно з житлових будинків. Однак в такому разі даний термін використовується неправильно.

Спираючись на кримінальне законодавство України, під мародерством розуміють військове кримінальне правопорушення, сутністю якого являється викрадення у поранених або вбитих на полі бою певних речей. Раніше такі кримінальні правопорушення каралися позбавленням волі терміном від 3 до 10 років. Проте, ЗУ «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» від 03.03.2022 р. (далі - Закон), збільшено мінімальне покарання за таке кримінальне правопорушення до 5 років позбавлення волі [1].

Також необхідно додати про подібні щодо мародерства кримінальні правопорушення, такі як, наприклад, крадіжка та інші кримінальні правопорушення проти власності. Основною різницею між ними є місце викрадення і у кого саме що було вкрадено.

Законом посилено покарання не лише за присвоєння майна поранених та вбитих на полі бою (мародерство), а й за використання трагічних обставин та ведення бойових дій у корисливих цілях, оскільки зміни до ККУ торкнулися і таких кримінальних правопорушень, що передбачені ст. 185 (крадіжка), 186 (грабіж), 187 (розбій), 189 (вимагання), 191 (захоплення майна шляхом зловживання службовим становищем). Зазначені кримінальні правопорушення

були доповнені кваліфікуючою ознакою, що обтяжує – скоєння в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Тож, в кримінальному законодавстві відбулося посилення відповідальності за скоєння кримінальних правопорушень в умовах військового чи надзвичайного стану, а саме [2]:

– за крадіжку (позбавлення волі терміном від 5 до 8 років);

– за грабіж (позбавлення волі терміном від 7 до 10 років);

– за розбій (позбавлення волі на строк від 8 до 15 років та конфіскація майна);

– за вимагання (позбавлення волі на строк від 7 до 12 років та конфіскація майна);

– за присвоєння, розтрату майна чи заволодіння ним завдяки зловживанню службовим становищем (позбавлення волі терміном від 5 до 8 років, позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певної діяльністю терміном до 3 років).

То того ж, поширенню набуває самосуд українським населенням мародерів та правопорушників, що вчинили інші кримінальні правопорушення щодо власності, прив'язуючи їх до вуличних опор та дерев для загального огляду. Незважаючи на це, ми вважаємо, що кожен правопорушник повинен нести відповідальність за законом, тому такі особи мають бути передані правоохоронним органам якнайшвидше, щоб жоден з них не зміг уникнути покарання.

Також необхідно зауважити, що до мародерства звертаються не тільки «наші» люди, а й військові Російської Федерації, котрі грабують магазини та будинки, щоб заробити та задовольнити свої потреби. Слід зазначити, що за законодавством іноземці несуть кримінальну відповідальність за злочини, вчинені на території України.

Підсумовуючи варто додати, що окупація з боку Російської Федерації так чи інакше внесла корективи у суспільне життя всіх українців, спровокувала державні зміни та редагування на цьому тлі законодавства, не оминаючи кримінальний кодекс України. Тож, Законом була введення обтяжуюча ознака (скоєння в умовах воєнного або надзвичайного стану) для призначення покарання за мародерство та інші кримінальні правопорушення проти власності.

**Список використаних джерел**

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство: Закон України. № 2117-IX від 07.03.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text (дата звернення: 13.04.2022).

2. Відомості Верховної Ради України: Кримінальний кодекс України. Документ 2341-III. Редакція від 13.04.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 13.04.2022).

**НІКІТЕНКО Вікторія**,
*здобувачка вищої освіти, Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**ШАБЛИСТИЙ Володимир,**
*завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін, доктор юридичних наук, професор, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОБЛЕМ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ ТА ЇХ ЗАКРІПЛЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Протизаконне вторгнення Російської Федерації в Україну виступає незаперечним злочином. Воєнні злочини мали місце від самого початку війни, коли 24 лютого 2022 року Росія вступила своїми військами на територію України. На сьогодні зафіксовано численні випадки руйнування об'єктів житлової інфраструктури, вбивств мирних жителів та мародерства з боку російських військ на окупованій території України. Літератури з приводу воєнних злочинів в українському кримінальному законодавстві не було знайдено, що свідчить про необхідність дослідження даного питання.

Для початку зауважимо, що загальний перелік воєнних злочинів міститься у ст. 8 Статуту Міжнародного кримінального суду (Римський статут) [1]. Проблема в тому, що українське законодавство в своєму змісті не містить визначення поняття «воєнний злочин». Проте, незважаючи на відсутність юридичного визначення воєнного злочину, деякі із передбачених ККУ є саме воєнними, а не військовими, злочинами [2]:

– мародерство;
– насильство над населенням у районі воєнних дій;
– погане поводження з військовополоненими;
– незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання ними.

Однак можна стверджувати, що військовий злочин є суспільно-небезпечним винним діянням під час проходження служби в армії певної країни.

Спираючись на дані, опубліковані Офісом Генерального прокурора [3] на 14 квітня 2022 року, за час війни вже зареєстровано 6492 злочинів, серед яких:

– порушення законів та звичаїв війни (ст. 438 ККУ);
– планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни (ст. 437 ККУ);
– пропаганда війни (ст. 436 ККУ) та інші.

Крім того, зареєстровано 2941 злочин проти національної безпеки (замах на територіальну цілісність та недоторканність України (ст. 110 ККУ), державна зрада (ст. 111 ККУ), диверсія (ст. 113 ККУ) та інші). Не менш важлива статистика злочинів проти дітей – 197 дітей загинули та 351 отримали поранення (не рахуючи злочинів з місць, де зараз йдуть активні бойові дії). Точну кількість вбитих українців наразі неможливо зазначити.

Необхідно додати, що справи про геноцид, воєнні злочини та злочини, що спрямовані проти людяності розглядаються Міжнародним кримінальним судом (МКС) у місті Гаазі (слухання можуть проводитися в будь-якому місці). Докази російської агресії збираються на єдиній загальнодержавній платформі Офісу Генерального прокурора [4], де можливо задокументувати воєнні злочини та злочини проти людяності, скоєних російською армією в Україні, що будуть використовуватись з метою кримінального переслідування причетних до злочинів відповідно до українського законодавства, а також у МКС та в спеціальному трибуналі після його створення.

Тож, підсумовуючи можна сказати, що ККУ необхідно розширити статтями, що передбачують відповідальність за скоєння воєнних злочинів. Військові злочини, що наразі містяться у ККУ варто віднести до воєнних. Розширення кримінального законодавства з питань воєнних злочинів варто здійснювати на основі Римського статуту.

**Список використаних джерел**

1. Римський статут міжнародного кримінального суду. Офіційний сайт Верховної Ради України. Документ №995_588. Редакція від 16.01.2002. ULR: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення 14.04.2022р.).
2. Відомості Верховної Ради України: Кримінальний кодекс України. Документ 2341-III. Редакція від 13.04.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 14.04.2022).
3. Офіс Генерального прокурора. Головна: ULR: https://www.gp.gov.ua/ (дата звернення 14.04.2022р.).
4. Загальнодержавна платформа Офісу Генерального прокурора. Документування воєнних злочинів Російської Федерації в Україні. ULR: https://warcrimes.gov.ua/ (дата звернення 14.04.2022р.).

**НИРКА Єлизавета,**
*ад'юнкт, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ПРОВЕДЕННЯ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЙ ВОЄННОГО СТАНУ

Швидке, повне та неупереджене досудове розслідування за фактами кримінальних правопорушень, на виконання завдань кримінального

провадження, передбачених ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) неможливе без професійного підходу до процесу доказування. Обставини та причетність особи до вчинення кримінального правопорушення, доведення її вини здійснюється за допомогою проведення слідчих (розшукових) дій, відповідно до КПК.

Пред'явлення для впізнання є особливою слідчою (розшуковою) дією, проведення якої потребує не тільки досконалого дотримання закону, а й використання певних тактичних прийомів за для забезпечення якості доказування.

Процесуальний і тактичний аспекти пред'явлення для впізнання досліджували такі науковці: Ю.П. Аленін, В.П. Бахін, В.В. Тіщенко, А.Ф. Волобуєв, В.І. Галаган, В.І. Гончаренко, М.В. Даньшин, А.В. Іщенко, В.В. Коваленко, І.І. Когутич, Н.І. Клименко, В.В. Лисенко, Є.Д. Лук'янчиков, М.В. Салтевський, М.А. Погорецький, Р.Л. Степанюк, К.О. Чаплинський, С.С. Чернявський, В.Ю. Шепітько, М.Г. Щербаковський та ін..

Серед вже проведених наукових досліджень, в частині реформованого КПК України та особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, більш детального розгляду потребують питання законодавчих та тактичних особливостей проведення такої слідчої (розшукової) дії в контексті сучасних реалій та потреб слідчої практики під час воєнного стану.

Враховуючи, що вчинення більшої кількості кримінальних правопорушень обумовлюється безпосередньою взаємодією особи, яка його вчиняє та особи потерпілого. Сприймаючи ознаки зовнішності одне одного, у їх уяві формується певний образ, який у ході досудового розслідування трансформуються у ознаки та прикмети зовнішності (особи, яка вчинила кримінальне правопоршення), та слугує підставою для прийняття рішення слідчим про проведення пред'явлення особи для впізнання.

Отже, під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, проведення пред'явлення для впізнання відіграє важливу роль у процесі доказування. У свою чергу варто наголосити, що ця слідча (розшукова) дія, є унікальною та потребує проведення її з першого разу, бо повторність не передбачається КПК і не є логічною.

Як засіб отримання інформації пред'явлення для впізнання використовується досить давно, хоча і до середини минулого століття розглядалося лише як один з елементів проведення допиту.

За словами М.С. Строговича, така дія була частиною кримінально-правових систем усіх часів та народів, що дає змогу зробити достовірне припущення щодо існування розглядуваного прийому протягом не одного тисячоліття. Закріплення на нормативному рівні вкотре підтверджує важливість пред'явлення для впізнання як засобу, що не тільки дає змогу збирати доказову інформацію, але й перевіряти показання допитаних осіб та слідчі версії, сформовані слідством [2, с. 510].

Важливими є, ключові процесуальні вимоги до проведення пред'явлення для впізнання (правила проведення):

*1. Перед пред'явленням особі об'єкта для впізнання (людини чи речі) потрібно з'ясувати чи може ця особа впізнати визначений об'єкт, опитати її про ознаки цього об'єкту, а також про обставини, за яких вона бачила цей об'єкт, про що складається протокол (ч. 1 ст. 228, ч. 1 ст. 229 КПК України).* В протоколі слід зафіксувати, які саме ознаки об'єкта особа запам'ятала і може впізнати його, а також в яких умовах відбувалося сприйняття зазначеного об'єкта, що важливо для визначення достовірності впізнання. Законодавець при формулюванні вказаної вимоги чомусь уникнув вказівки, що таке з'ясування здійснюється шляхом проведення попереднього допиту особи, що оцінюється як недолік в правовому регулюванні пред'явлення для впізнання.

*2. Об'єкт повинен пред'являтися для впізнання разом з іншими однорідними об'єктами, які не повинні мати різких відмінностей і яких має бути не менше трьох (ч. 2 ст. 228, ч. 2 ст. 229 КПК України).* Ця вимога спрямована на забезпечення максимально достовірного результату ідентифікації об'єкта за його уявним образом, що зберігся в пам'яті особи, яка впізнає. Органу досудового розслідування перед проведенням даної слідчої (розшукової) дії потрібно підшукати три об'єкти, які не мають різких відмінностей з об'єктом, який буде пред'являтися для впізнання (разом їх повинно бути 4).

*3. Особі, яка впізнає, пропонується вказати на об'єкт, який вона має впізнати, і пояснити, за якими ознаками вона його впізнала (ч. 3 ст. 228, ч. 2 ст. 229 КПК України).* Це правило є важливим в плані здійснення контролю за процесом ідентифікації (ознаки впізнаного об'єкта мають співпасти з ознаками, що були названі особою під час попереднього допиту), що є гарантією достовірності позитивного результату впізнання.

*4. При пред'явленні об'єкта для впізнання можуть застосовуватися технічні засоби фіксації із залученням відповідних спеціалістів, а також інших спеціалістів (психологів, педагогів та ін. – ч. 8 ст. 228 КПК України.* Законодавцем така можливість передбачається щодо пред'явлення особи для впізнання, але не передбачається для пред'явлення речей і трупа.

*5. Об'єкт може бути пред'явлений для впізнання за фотознімками чи матеріалами відеозапису з додержанням вимог, зазначених у ч.1, 2 ст. 228 КПК України.* Така можливість передбачена тільки щодо пред'явлення особи для впізнання, але така ж можливість повинна бути передбачена й щодо речей і трупа – для цього не існує істотних перешкод. Навпаки можлива ситуація, коли вказані об'єкти до появи можливості пред'явлення їх для впізнання зазнають суттєвих змін (пошкодження речі, поховання трупа) але існують фотознімки чи відеозапис їх зовнішнього вигляду та окремих ознак.

Через триваючу широкомасштабну збройну агресію Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради Національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» Указом Президента України № 64/2022 в Україні введено воєнний стан.

Криміногенну ситуацію в країні у цей час можна охарактеризувати як

вкрай загострену. Спостерігаються зміни структури та характеру злочинності. Одним із основаних завдань в діяльності Національної поліції під час воєнного стану є забезпечення швидкого, повного розслідування для викриття винних у злочинній діяльності.

Вибір шляху проведення досліджуваної слідчої (розшукової) дії може бути зумовлений обмеженням можливості пред'явити, зокрема особу в натуральному вигляді [2, с. 512].

Зволікання з пред'явленням для впізнання може негативно вплинути на процес розслідування, оскільки особа з часом забуває образ раніше сприйнятого об'єкта. Достовірність впізнання перебуває у прямій залежності від часу.

Тому в реаліях воєнного стану доцільнішим буде проведення пред'явлення особи для впізнання за фотознімками чи матеріалами відеозапису з додержанням вимог, зазначених у КПК України.

У зв'язку з тим, що підозрюваними можуть бути військові країни агресора, які після вчинення кримінального правопорушення не були затримані та мали змогу повернутися до своєї країни або загинули, але про їх злочинні дії свідчать фотознімки, відеозаписи де зображено їх зовнішній вигляд та певні ознаки.

Також важливим є і те, що слідчий, обираючи даний вид слідчої (розшукової) дії, повинен усвідомлювати, що відповідно до ч. 6 ст. 228 КПК України проведення впізнання за фотознімками, матеріалами відеозапису виключає можливість у подальшому пред'явленні особи для впізнання.

Проведення пред'явлення для впізнання під час воєнного стану сприяє отриманню важливих даних для своєчасного проведення оперативно-розшукових заході та слідчих (розшукових) дій, тому слідчий повинен зважено підходити до оцінки результатів даної слідчої (розшукової) дії, висновку про достовірність й об'єктивність впізнання та його доказового значення. Дотримання процесуальних правил є обов'язковою умовою отримання нових доказів під час розслідування кримінальних правопорушень.

**Список використаних джерел**

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 (зі змінами) URL: http://zakon.rada.gov.ua (дата звернення 26.04.2022).

2. Бойко А., Прохорова А. Пред'явлення особи для впізнання // *Процедурні особливості та порушення на практиці.* 2021. № 4. С. 510-513.

3. Навчальні матеріали он-лайн. *Електронна бібліотека*

URL:https://pidru4niki.com/2015060965351/pravo/pidgotovka_predyavlennya_dlya_vpiznannya (дата звернення 26.04.2022).

4. Волобуєва О. Особливості пред'явлення для впізнання під час розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи // *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності.* Кривий Ріг; Дон. юр. інст.: 2016. №1(55). 280 с.

**НОВІК Микита**,
*курсант 306 навчального взводу факультету №1, рядовий поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник:**
**КРУШЕНИЦЬКИЙ Андрій,**
*викладач кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1, капітан поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*

# ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогодні, в умовах озброєного вторгнення Російської Федерації на територію України постає проблемне питання щодо проведення досудового розслідування та реалізація норм кримінального процесуального права загалом в умовах воєнного стану. Збройні конфлікти на території України в 2014 та 2022 роках зумовлюють проведення детального аналізу кримінального процесуального кодексу та виявлення можливих шляхів вдосконалення певних дій уповноважених осіб для ефективного вирішення поставлених задач в умовах воєнного стану.

Указом президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022 введено воєнний стан строком на 30 діб. Як зазначається у ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», - «воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України» [1].

Проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану регламентується ст. 615 КПК України. Необхідно зазначити, що здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану передбачає суттєве збільшення процесуальних можливостей сторони обвинувачення та спрощення ряду процедур. Так, відповідно до п.1 ч.1 ст. 615 КПК України, якщо у слідчого відсутній доступ до єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР), до якого слідчий вносить відомості для початку кримінального провадження, слідчому або прокурору дозволяється виносити постанову про рішення початку досудового розслідування. Необхідно зазначити, що відомості, які зазначаються в вмотивованій постанові повинні відповідати відомостям, які вносяться до ЄРДР, які регламентовані в ч. 5 ст. 214 КПК України. Це робить проведення досудового розслідування безперервним, оскільки під час воєнного конфлікту

можливі відключення електроенергії та глобальної мережі Інтернет, що унеможливлює доступ до ЄРДР [2].

Також необхідно зазначити, що Законом України від 03.03.2022 № 2111-IX, внесено зміни до певних повноважень прокурора. Відтепер у разі відсутності об'єктивної можливості виконання слідчим суддею у встановлені строки таких повноважень, як тимчасовий доступ до речей і документів, обшук, негласні слідчі (розшукові) дії, накладення арешт на майно, продовження строку досудового розслідування, одержання зразків для експертизи, привід або надати дозвіл на затримання з метою приводу, такі повноваження виконує керівник відповідного органу прокуратури. Необхідно зазначити, що виконання цих повноважень прокурором стосуються всіх кримінальних правопорушень, а певного переліку чи розділу. Певний перелік кримінальних правопорушень стосується щодо обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою строком на 30 днів. До цього переліку внесено кримінальні правопорушення, передбачені статтями 109 - 115, 121, 127, 146, 146-1, 147, 152, 153, 185, 186, 187, 189 - 191, 201, 258 - 258-5, 260 - 263-1, 294, 348, 349, 365, 377-379, 402 - 444 Кримінального кодексу України, а у виняткових випадках також у вчиненні інших тяжких чи особливо тяжких злочинів. Звертаємо увагу, що при винесенні постанови прокурора в межах повноважень слідчого судді діють ті ж самі правила, що і при наданні відповідних дозволів слідчим суддею [3].

Законодавець приділив значну увагу питанню продовження запобіжних заходів у вигляді тримання під вартою. У новій ч. 2 ст. 615 КПК України встановив можливість продовження на строк до 30 днів строку дії ухвали про тримання під вартою або постанови прокурора про тримання під вартою [2]. Таке продовження здійснюється керівником органу прокуратури за клопотанням прокурора або слідчого, погодженим з прокурором. І таке продовження можливе неодноразово в межах строку досудового розслідування.

Також законодавець у п. 3 ч. 1 ст. 615 КПК України передбачив правило згідно з яким, у разі відсутності об'єктивної можливості звернутися до суду з обвинувальним актом, строк досудового розслідування в кримінальному провадженні зупиняється, і підлягає поновленню, якщо підстави для зупинення перестали існувати. Проблемним питанням є те, що законом прямо не прописано про необхідність прийняття постанови про зупинення досудового розслідування. Процедура зупинення досудового розслідування передбачена ст. 280 КПК України, тому вбачаємо, що винесення постанови слідчого або прокурора про зупинення досудового розслідування з посиланням на п. 3 ч. 1 ст. 615 КПК України є доцільним. З цього виходить, що пропуск строків звернення до суду з обвинувальним актом в умовах воєнного стану не буде тягнути за собою закриття кримінального провадження за п. 10 ч. 1 ст. 284 через закінчення строку досудового розслідування після повідомлення особі про підозру [2].

З огляду на вищевикладене слід зробити висновок, що якісна оцінка доповнень ст. 615 КПК України щодо проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану можлива лише після аналізу практики підрозділів, які

уповноважені на проведення досудового розслідування, яка станом на цей час відсутня. Також зазначаємо, що кожне рішення прийняте слідчим або прокурором під час воєнного стану, буде піддане глибокому аналізу з боку суду після його закінчення.

**Список використаних джерел**

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 року № 389-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n199 (дата звернення: 18.04.2022)

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Офіційний сайт Верховної ради України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 18.04.2022)

3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України "Про попереднє ув'язнення" щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану: Закон України від 03.03.2022 № 2111-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2111-20#n7 (дата звернення: 18.04.2022)

**НОСЕВИЧ Надія,**
*завідувачка кафедри правоохоронної діяльності та поліцеїстики факультету №1, підполковник поліції, кандидат юридичних наук, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ,*

## ЗМІНИ В СТАНІ ЗЛОЧИННОСТІ КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКОЇ СПРЯМОВАНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ НА ТЕРИТОРІЇ ЗОНИ ОБСЛУГОВУВАННЯ КРИВОРІЗЬКОГО РУП

24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією РФ проти України, ВРУ затвердила Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року.

У зв'язку з введенням воєнного стану в Україні тема скоєння кримінальних правопорушень корисливо-насильницької спрямованості є актуальною як ніколи, оскільки українці зіштовхнулися з проблемою збереження власного майна під час військових дій.

Враховуючи введений воєнний стан, Верховна Рада України 03 березня 2022 року прийняла в цілому проект Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство», № 7124.

Законом посилено відповідальність за ст. 185 ККУ (таємне викрадення чужого майна (крадіжка); за ст. 186 ККУ (відкрите викрадення чужого майна (грабіж); за ст. 187 ККУ (напад з метою заволодіння чужим майном (розбій); ст. 189 ККУ (вимога передачі чужого майна або права на майно (вимагання); ст. 191 ККУ (привласнення, розтрата майна або заподіяння ним шляхом зловживання службовим становищем), якими кваліфіковано дані діяння в умовах воєнного або надзвичайного стану за ч. 4 відповідних статей.

Проведеним аналізом кримінальних правопорушень корисливо-насильницької спрямованості, скоєних на території зони обслуговування Криворізького районного управління поліції встановлено:

В період часу з 24.02.2021 по 24.03.2021 скоєно:
ст.185 ККУ – 374 кримінальних правопорушень;
ст.186 ККУ – 21 кримінальних правопорушень;
ст.187 ККУ – 1 кримінальне правопорушення;
ст.189 ККУ – 0 кримінальних правопорушень;
ст.191 ККУ – 4 кримінальних правопорушення.
Всього: 400 кримінальних правопорушення.
В період часу з 24.02.2022 по 24.03.2022 скоєно:
ст.185 ККУ – 18 кримінальних правопорушень;
ст.186 ККУ – 2 кримінальних правопорушень;
ст.187 ККУ – 0 кримінальне правопорушення;
ст.189 ККУ – 0 кримінальних правопорушень;
ст.191 ККУ – 0 кримінальних правопорушення.
Всього: 20 кримінальних правопорушень.

Таким чином, кількість скоєних кримінальних правопорушень корисливо-насильницької спрямованості на території обслуговування Криворізького РУП в період воєнного стану знижено на 80 %.

Таке значне зниження злочинності стало можливим внаслідок ефективної політики держави, мобілізації її ресурсів, застосування вимог статті 8 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану», коли військовим командуванням запроваджено та здійснено в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб такі заходи: встановлено охорону об’єктів державного значення, транспортної системи та об’єктів, що забезпечують життєдіяльність населення і введення особливого режиму їх роботи; запровадження комендантської години, встановлення спеціальний режим світломаскування; встановлення особливого режиму в’їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, а також руху транспортних засобів; перевірка документів осіб, проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу, вантажів, службових приміщень та житла громадян; заборона торгівлі алкогольними напоями

**Список використаних джерел**

1. Кримінальний кодекс України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19
3. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397
4. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» № 2117-IX. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text

**ПАШКОВСЬКИЙ Микола,**
*науковий співробітник, кандидат юридичних наук, доцент, Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України*

## ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ

24 лютого 2022 року розпочалася ескалація російською федерацією збройної агресії проти України, а саме повномасштабного застосування воєнної сили проти України шляхом проведення військових операцій, що вказує на існування з вказаної дати нового етапу міжнародного збройного конфлікту (війни), сторонами якого є російська федерація та Україна.

З початком міжнародного збройного конфлікту на території держав - сторін конфлікту починають застосовуватися норми міжнародного гуманітарного права - т.зв. закони та звичаї війни (як “право Гааги”, так і “право Женеви”). Так, Женевська конвенція про поводження з військовополоненими [1] (далі - Конвенція, Третя Женевська конвенція) застосовується до всіх випадків оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни (ст. 2 Конвенції). Україна є учасником вказаного договору з 1954 року. Відповідно до ст.ст. 6, 7 Закону України “Про правонаступництво України” [2], вказана Конвенція є міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Віцепрем'єр-міністр з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій Верещук І. 19.03.2022 повідомила, що загальна кількість військовополонених Російської Федерації в Україні становила на той момент 562 особи [3]. До них застосовано такий захід контролю, передбачений Третьою Женевською конвенцією, як інтернування (поміщення в табори для військовополонених).

Станом на 25.04.2022 за повідомленням Офісу Генерального прокурора кількість зареєстрованих воєнних злочинів, вчинених на території України, складає 8183 злочини, з них за ст. 438 КК України - 7938 [4]. Частина з вказаних злочинів могла бути вчинена військовослужбовцями РФ, які зараз перебувають у полоні в Україні, тому щодо них здійснюються відповідні процесуальні дії та вирішуються питання про повідомлення про підозру, застосування запобіжних заходів, що обумовлює актуальність досліджень про особливості кримінальних проваджень щодо військовополонених.

В Україні такі спеціальні дослідження не проводилися. Окремі питання розглядалися в дисертації О.В. Лазукової [5]. Інструкція про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України [6], Порядку тримання військовополонених [7] ці питання не вирішують.

Разом з тим, Третя Женевська конвенція встановлює додаткові процесуальні гарантії кримінального провадження щодо військовополонених (глава III частини VI Конвенції), які умовно можна розділити на такі групи:

- поширення на військовополонених захисту цією Конвенцією, навіть у випадку їх засудження за вчинення злочинів до їх полонення (ст. 85 Конвенції);

- здійснення кримінального провадження військовими судами (або загальними судами, якщо їх юрисдикція поширюється на злочини військовослужбовців держави, що тримає у полоні) та забезпечення їх незалежності й неупередженості (до військовополонених застосовується національний режим кримінального провадження щодо військовослужбовців України) (ст.ст. 82, 87-88, 102 Конвенції);

- справедливості кримінального провадження, у тому числі забезпечення підсудному прав і засобів захисту, передбачених ст. 105, 106 Конвенції (ст.ст. 84, 105, 106 Конвенції);

- гарантії стосовно оперативності здійснення кримінального провадження щодо військовополонених, обмеження максимального строку тримання під вартою військовополоненого трьома місяцями та встановлення спеціального правового режиму такого попереднього ув'язнення (ст. 103 Конвенції);

- здійснення повідомлень Держави-покровительки (на цьому етапі застосовується субститут - Міжнародний Комітет Червоного Хреста) про основні процесуальні рішення за кримінальним провадженням щодо військовополоненого, уможливлення присутності представника такої держави в судових засіданнях з участю військовополоненого (ст.ст. 104, 105(5), 107 Конвенції).

Значна частина зазначених вище вимог (наприклад, що до забезпечення участі захисника, перекладача, апеляційного або касаційного оскарження та інш.) вже міститься в КПК України і є частиною загальної процесуальної форми. Разом з тим, є положення, тісно пов'язані з ситуацією збройного конфлікту та статусом військовополоненого (наприклад, щодо такого учасника кримінального провадження як Держава-покровителька (або МКЧХ), або щодо допомоги одного із товаришів - військовополонених тощо).

З іншого боку порушення вказаних процесуальних гарантій

кваліфікуються за ст. 130 Третьої Женевської конвенції як серйозні порушення, тобто воєнні злочини (ст. 438 КК України).

КПК України не містить норм про особливості кримінального провадження щодо військовополонених, тому актуальною є імплементація вказаних норм Третьої Женевської конвенції, наприклад, до глави 37 Кодексу, яка регулює відносини з кримінального провадження щодо окремої категорії осіб. З іншого боку, вказані норми Третьої Женевської конвенції слід розглядати як норми прямої дії, які через вимоги ч. 2 ст. 1 КПК України вже повинні застосовуватися під час здійснення кримінальних проваджень, що вимагає надання Офісом Генерального прокурора та Верховним Судом відповідних рекомендацій, а також з'ясування каналу комунікації слідчих, прокурорів, судів з процесуальних питань з МЧКХ (безпосередній зв'язок з представництвом МЧКХ в Україні чи через Національне інформаційне бюро). Підлягає легалізації й відповідна практика обмінів військовополоненими, щодо яких здійснюється кримінальне провадження [5, 153-154].

**Список використаних джерел**

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими (укр/рос) : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 12.08.1949 р. : станом на 8 лют. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення: 25.04.2022).

2. Про правонаступництво України : Закон України від 12.09.1991 р. № 1543-XII : станом на 5 жовт. 1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1543-12#Text (дата звернення: 25.04.2022).

3. Мінреінтеграції України. Telegram. URL: https://t.me/s/minre_ua?q=562 (дата звернення: 25.04.2022).

4. Злочини, вчинені в період повномасштабного вторгнення РФ, станом на 25.04.2022. Головна - Офіс Генерального прокурора. URL: https://www.gp.gov.ua/ (дата звернення: 25.04.2022).

5. Лазукова О. В. Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2018. 275 с. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Lazukova/d_Lazukova.pdf.

6. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України : Наказ М-ва оборони України від 23.03.2017 р. № 164 : станом на 27 листоп. 2018 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text (дата звернення: 25.04.2022).

7. Про затвердження Порядку тримання військовополонених : Постанова Каб. Міністрів України від 05.04.2022 р. № 413. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2022-п#Text (дата звернення: 25.04.2022).

**ПИСКУН Олександр**,
*аспірант кафедри адміністративно-правових дисциплін, Донецький державний університет внутрішніх справ*

# АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ГВАРДІЄЮ УКРАЇНИ

Важливим завданням цього дослідження слугує визначення правових основ військового керівництва, що, своєю чергою, надасть змогу уточнити поняття та структурні елементи мети адміністративно-правового статусу командувача НГУ.

Так, І.М. Коропатнік розкриває поняття мети військового управління (керівництва) через взаємодію Збройних Сил України з громадськістю. Дослідник обстоює позицію, відповідно до якої особливості мети військового управління ЗСУ полягає у її законодавчому визначенні. Будучи державним військовим органом, Збройні Сили України реалізують цілі, визначені Конституцією та законами України. Разом з цим, мета діяльності громадських інституцій може бути як формалізованою, так і задекларованою, тобто втіленою у нормативно-правові приписи [1, с. 212]. Висловлене твердження дозволяє зробити два важливих висновки: а) цілі військового управління не можуть існувати поза межами законодавчих актів, тобто мають законодавче закріплення; і б) мета військового керівництва завжди обумовлена потребами громадянського суспільства щодо існування у безпечному середовищі.

Відповідно до Конституції України та вищезгаданої Стратегії воєнної безпеки, на ЗСУ разом з силами оборони покладено завдання щодо забезпечення оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності [2]. Уточнення змісту цього конституційного положення дозволяє твердити, що мета діяльності сил оборони полягає у забезпеченні національної безпеки країни, шляхом застосування зброї та військової техніки спеціально створеними військовими формуваннями. Водночас, дедалі частіше обстоюється позиція, відповідно до якої забезпечення національної безпеки країни не може асоціюватися виключно із застосуванням збройної сили, а інтерпретується у якості стримуючого військово-політичного інструменту, спрямованого на протидію зовнішнім загрозам та забезпеченого тісною співпрацею з населенням [1, с. 214-215].

Вказаний висновок щодо сучасної концепції національної безпеки, успішна реалізація якої досягається за допомогою взаємодії з громадськістю знаходить відображення у статті 3 Закону України «Про основи національного спротиву», відповідно до якої мета національного спротиву полягає у підвищенні обороноздатності держави, наданні обороні України всеохоплюючого характеру, сприянні забезпеченню готовності громадян України до національного спротиву [3]. Тому цілком очевидно, що складові елементи мети військового управління Національною гвардією, визначені у

статті 7 Закону № 876, повинні бути доповнені цілями, які передбачають активне залучення громадськості до оборони країни та забезпечення її національної безпеки.

Визначення цілей забезпечення воєнної безпеки на найвищому, конституційному рівні обумовлює необхідність формування компетентного й професійного апарату військового керівництва, покликаного здійснювати виконавчу владу безпосередньо у Збройних Силах та інших, утворених відповідно до законодавства військових формуваннях, здатного вести постійну організаторську роботу щодо втілення в життя прийнятих органами державної влади рішень, що відносяться до компетенції сил оборони. Організація та здійснення державного управління у військовій сфері, з урахуванням специфіки її функціонування, підтримання високого ступеня бойової готовності сил оборони до відбиття агресії, виконання завдань відповідно до міжнародних зобов'язань України, є найважливішим напрямком діяльності держави.

Організаційна структура органів військового керівництва, правові форми їх діяльності, передбачені законодавством, розпорядчі і контрольні повноваження спрямовані на визначення життєздатності та ефективності концепції військового управління. А наукова розвідка вказаних напрямків державного управління у військовій сфері має велике значення для правильного розуміння проблем військового будівництва Збройних Сил, розроблення рекомендацій органам військового управління щодо найбільш раціональних, науково обґрунтованих організаційно-правових форм діяльності та методів керівництва військами.

Військове керівництво має правовий характер. За своєю суттю та спрямованістю це регулююча, виконавча і розпорядча діяльність, спрямована на виконання законів у сфері врегулювання основних питань функціонування сил оборони. З метою реального виконання нормативних приписів з питань оборони, органи військового керівництва, які здійснюють виконавчу владу у військовій сфері, наділяються необхідними державно-владними повноваженнями.

Однак, характерною особливістю організації військового керівництва у Національній гвардії, слугує наділення Президента України та Міністра внутрішніх справ контрольними повноваженнями щодо призначення та звільнення з посад найвищого командування Національної гвардії. Так, командувач Національної гвардії України призначається на посаду Президентом України за поданням Міністра внутрішніх справ України та звільняється з посади Президентом України.

Перший заступник та заступники командувача Національної гвардії України призначаються на посади за поданням командувача Національної гвардії України та звільняються з посад Президентом України.

Керівники структурних підрозділів головного органу військового управління Національної гвардії України, органів військового управління оперативно-територіальних об’єднань та вищих військових навчальних закладів Національної гвардії України призначаються на посаду за погодженням з

Президентом України і звільняються з посади Міністром внутрішніх справ України [4].

Крім цього, Президент України та Кабінет Міністрів України здійснюють відповідно до чинного законодавства загальнодержавне керівництво Збройними Силами України та силами оборони. Наприклад, Президент України як глава держави і Верховний головнокомандувач Збройними Силами України затверджує Стратегію воєнної безпеки [5], призначає і звільняє вище командування ЗСУ, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [6] вводить на території держави або в окремих її місцевостях воєнний стан, оголошує загальну або часткову мобілізацію, затверджує Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України [7], видає укази про призов на військову службу та звільнення з військової служби.

Водночас, Кабінет Міністрів України затверджує Положення про Міністерство оборони України [8], Положення про Міністерство внутрішніх справ [9], План основних заходів цивільного захисту [10] та деякі інші підзаконні правові акти у військовій сфері.

Також, активний управлінський вплив на військове керівництво держави здійснюють законодавча та судова гілки влади. Верховна Рада України, приймаючи в установленому порядку закони, визначає основні принципи і норми поведінки в сфері забезпечення оборони та воєнної безпеки держави. Судова влада, володіючи незалежністю і можливістю безпосереднього впливу на суспільні відносини в цій сфері, встановлює режим безумовного дотримання чинних законів та інших нормативних правових актів.

**Висновки.** На підставі вищевикладеного, для уточнення мети військового керівництва у Національній гвардії України, спробуємо сформулювати цілі та визначити пріоритетні напрямки здійснення військового керівництва Національною гвардією України, а саме: а) централізація військового управління в НГУ; б) забезпечення підконтрольності органів військового управління і посадових осіб Національної гвардії командуванню ЗСУ та вищим органам державної влади в особливий період; в) єдиноначальність на правовій основі; г) забезпечення військової дисципліни; д) оптимальне поєднання структури й повноважень органів військового керівництва НГУ покладеним на них завданням та визначеним напрямкам службової діяльності; е) комплексний підхід до реалізації мети військового керівництва, шляхом залучення громадськості до виконання окремих завдань і функцій Національної гвардії.

**Список використаних джерел**

1. Коропатнік І.М. Адміністративно-правові засади взаємодії громадянського суспільства і Збройних Сил України : дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Міжрегіональна академія управління персоналом. Київ, 2016. 519.

2. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Про основи національного спротиву: Закон України від 16.07.2021 № 1702-IX. Відомості Верховної Ради України. 2021. № 41. Ст. 339.

4. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 17. Ст. 594.

5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021. Урядовий кур'єр. 2021. № 59.

6. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.

7. Про Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України: Указ Президента України від 30.01.2019 № 23/2019. Офіційний вісник Президента України. 2019. № 2. Ст. 22.

8. Про затвердження Положення про Міністерство оборони України: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 671. Офіційний вісник України. 2014. № 97. Ст. 2796.

9. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878. Урядовий кур'єр. 2015. № 207.

10. Про затвердження плану основних заходів цивільного захисту на 2021 рік: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.12.2020 № 1659-р. Урядовий кур'єр. 2021. № 6.

**ПОЛЯКОВ Євген**,
*курсант 306 навчального взводу факультету №1, рядовий поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: КРУШЕНИЦЬКИЙ Андрій,**
*викладач кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1, капітан поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## РОЗГЛЯД ЗАЯВ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах сьогодення, а саме озброєного вторгнення Російської Федерації на територію України, виникає проблемне питання щодо розгляду заяв про кримінальні правопорушення в умовах воєнного стану. Збройні конфлікти на території Донецької, Луганської областей та АР Крим розпочалися ще в 2014 році, з того моменту уповноважені особи пристосувалися до розгляду справ.

Згідно з указом Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022 введено воєнний стан строком на 30 діб, як зазначається у ст. 1 Закону України

«Про правовий режим воєнного стану», - «Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [1].

Верховний Суд у своєму телеграм-каналі звернув увагу громадян на особливості відповідальності за кримінально карані посягання у сфері охорони основ національної безпеки, забезпечення захисту життя, здоров'я, прав і свобод людини в умовах воєнного стану.

У п. 11 ч. 1 ст. 67 КК України закріплено, що вчинення злочину з використанням умов воєнного стану є обставиною, яка обтяжує покарання [2].

Винна особа з метою полегшення вчинення кримінального правопорушення використовує найбільш несприятливий для суспільства час, тяжкі обставини та умови, в яких опинилося суспільство, що свідчить про підвищений ступінь суспільної небезпеки злочинів, які вчиняються в умовах воєнного стану.

Саме тому покарання для осіб, визнаних винними у вчиненні кримінальних правопорушень в період воєнного стану, суд буде призначати з урахуванням цієї обтяжувальної обставини, тобто вид і розмір призначеного покарання буде наближеним до максимальної межі, передбаченої КК України.

У разі виявлення вчиненого кримінального правопорушення - слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин, вносить відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР). Відповідно з цього моменту розпочати розслідування, а через 24 години з моменту внесення таких відомостей заявнику надається витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань (ст. 214 КПК).

На сьогодні не у всіх слідчих органів є доступ до ЄРДР через обставини, які відбуваються на території України. Відтак, ВС наголосив, що інформація про реєстрацію злочину та початок досудового розслідування підтверджується постановою слідчого.

На місцевості (адміністративній території), на якій діє правовий режим воєнного, у разі неможливості виконання у встановлені законом строки слідчим суддею клопотань щодо тимчасового доступу до речей та документів, обшуку майна, житла та інших володінь особи, а також щодо проведення негласних

слідчих (розшукових) дій та обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб до окремих осіб, ці повноваження слідчих суддів виконує відповідний прокурор.

Прокурору також надані повноваження щодо зміни територіальної підслідності кримінального провадження та передання розслідування в інший район, область, де функціонує суд. Тож у такому разі прокурори будуть керуватись вищенаведеним розпорядженням голови Верховного Суду від 06.03.2022 р. №1/0/9-22 щодо зміни територіальної підсудності окремих судових справ [3].

Важливо розуміти, що в умовах воєнного стану суди не мають права скорочувати чи прискорювати розгляд кримінальних та інших справ, що перебувають у їх провадженні, у т.ч. за умови, що вони розпочаті після 24.02.2022 р.

При цьому всі клопотання в межах кримінальних проваджень за можливості будуть розглядатися слідчими суддями невідкладно. Якщо таке неможливо, то клопотання буде передаватись на розгляд іншому судді.

Але не виключається можливість того, що незважаючи на розпорядженням голови Верховного Суду від 06.03.2022 р. №1/0/9-22 про зміну територіальної підсудності окремих судових справ, інші суди, які на сьогодні працюють в штатному режимі, можуть не здійснювати правосуддя — ситуація на території України змінюється щодня. В такому разі прокурору надано право змінити підсудність шляхом звернення до апеляційних судів чи Верховного Суду [3].

Слід додати, що для запобігання загрози життю та здоров'ю суддів та учасників судового процесу у період воєнного стану, доступ до Єдиного державного реєстру судових рішень, сервісів «Стан розгляду справ» та «Список справ, призначених до розгляду», тимчасово призупинено. Тому дату та час судових засідань учасники справи можуть дізнаватись в оперативному порядку за телефонами суду чи з використанням інших засобів зв'язку.

Потрібно брати до уваги, що у будь-якому випадку, навіть у разі втрати матеріалів справ у судах, що знаходяться на територіях, де ведуться активні бойові дії, процесуальним законодавством передбачено механізм їх відновлення.

**Список використаних джерел**

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 року № 389-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n199 (дата звернення: 18.04.2022)

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Офіційний сайт Верховної ради України

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 18.04.2022)

3. Розпорядження Верховного суду від 06.03.2022 р. N 1/0/9-22 «Про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану» URL:https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Rozp_06_03_2022.pdf?fbclid=IwAR2KFybc1t43tXRth5gzhERKRlMvXMlYLQzHInGkjbhY45EVZcjIwRerZkQ (дата звернення: 18.04.2022)

**РОЄВА Ольга,**
*доцент кафедри державно-правових дисциплін факультету №2, доктор філософії з обліку і оподаткування, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## ПРИМУСОВЕ ВІДЧУЖЕННЯ МАЙНА: ЮРИДИЧНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

Запровадження правового режиму воєнного стану в країні передбачає можливість примусового відчуження майна юридичних та фізичних осіб для забезпечення потреб оборони та національної безпеки держави. В умовах запровадженого 24 лютого 2022 року воєнного стану в Україні спричиненого військовою агресією РФ виникає необхідність деталізації та уточнення деяких питань правового регулювання механізму примусового відчуження (вилучення) майна та відображення відчуження (вилучення) майна у бухгалтерському обліку і податковій звітності юридичних осіб та фізичних осіб підприємців.

В України правове регулювання питань відчуження або примусового вилучення майна фізичних та юридичних осіб регулюється: Конституцією України, ЗУ «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану», ЗУ «Про правовий режим воєнного стану», ЗУ «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», Постановою КМУ «Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану».

Запровадження воєнного стану в країні передбачає можливе примусове відчуження майна, тобто «позбавлення власника права власності на індивідуально визначене майно, що перебуває у приватній або комунальній власності та яке переходить у власність держави для використання в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» [4]. Причому, вилученню

підлягають як нерухоме майно, майно виробничо-технічного призначення, автомобілі так і комп'ютерна техніка, обладнання тощо. Водночас, питання забезпечення права власника на володіння, користування і розпорядження своїм майном визначеного Конституцією України - регулюються основними положеннями п. 10 та п. 12 ЗУ «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» [4] в яких визначено, механізми відшкодування вартості примусово відчуженого майна або ж надання власнику іншого майна.

Механізм компенсації вартості майна потребує врегулювання деяких правових та економічних аспектів.

Визначений нормативними документами механізм компенсації вартості майна передбачає: попереднє повне відшкодування, наступну повну компенсацію, повернення відчуженого майна. Проте, у випадку, якщо власник майна наполягає на його поверненні після скасування воєнного стану, то власник зобов'язується повернути грошову суму, яка була ним одержана у зв’язку з відчуженням майна, з вирахуванням «розумної плати» за використання цього майна. Але, слід зазначити, що у такому випадку виникає питання щодо «розумної плати», розмір якої не визначено на законодавчому рівні та і саме поняття потребує конкретизації.

В випадку коли примусово відчужене майно не підлягає поверненню, перед власником постає питання щодо правильності відображення вибуття примусово відчуженого майна (основних засобів) в бухгалтерському обліку і податковій звітності суб'єкту господарювання. Оскільки відображення (списання) залишкової вартості майна (основних засобів, що передали військовим), залежить від шляхів надходження, отже, доцільно використовувати наступні субрахунки:

- субрахунок 976 «Списання необоротних активів» - при списанні майна придбаного за договорами постачання;
- субрахунок 425 «Інший додатковий капітал» - при списанні майна отриманого як внесок до статутного капіталу;
- субрахунок 411 «Інший додатковий капітал» - при списанні суми дооцінки;
- субрахунок 45 «Інший додатковий капітал» - при списанні суми зменшення статутний капітал внаслідок передачі активів;
- субрахунок 424 «Інший додатковий капітал» - при списанні безоплатно отриманого майна [3].

У випадку коли власниками не прийнято рішення про зменшення розміру статутного капіталу на суму вартості переданих військовим активів - власники мають право відобразити залишкову вартість таких активів у складі непокритих збитків (рахунок 44), що призведе до зменшення податкових зобов'язань

господарюючого суб'єкта. Проте, у випадку подальшої компенсації державою вартості переданих активів або отриманні «розумної плати» за використання майна військовими, власнику майна необхідно буде визнати дохід (субрахунок 715 «Штрафи, пені, неустойки») на суму компенсації, що також в свою чергу вплине на показники податкової звітності.

Таким чином, аналіз економічних та юридичних аспектів нормативних документів дозволяє стверджувати, що механізм відшкодування вартості примусово відчуженого майна потребує вдосконалення та подальшого дослідження.

**Список використаних джерел**

1. Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Постанова КМУ від 31 жовт. 2012 р. № 998. URL: https://bit.ly/38mzNZo (дата звернення 20.04.2022).

2. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://bit.ly/3Mo5bWa (дата звернення 19.04.2022).

3. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Мінфіну від 30 лист. 1999 № 291. URL: https://bit.ly/3LdPXmp (дата звернення 20.04.2022).

4. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 23 квіт. 2021 р. № 4765-VI. URL: https://bit.ly/3KnXsFX (дата звернення 20.04.2022).

5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 тав. 2015 р. № 389-VIII. URL: https://bit.ly/3985ZQu (дата звернення 20.04.2022).

6. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24 лют. 2022 р. № 2102-IX. URL: https://bit.ly/3Kks3o1 (дата звернення 20.04.2022).

**РУБАН Анна**,
*курсантка 3 курсу навчальної групи ДР-943, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

**ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ НАКАЗНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У зв'язку з подіями на території України та дії воєнного стану Верховна

Україна була змушена прийняти відповідні зміни до законодавчих актів, які регулюють суспільні відносини в різних сферах життєдіяльності, зокрема і в цивільному законодавстві, задля швидкого, повного та об'єктивного розгляду справ в суді. Тому це стосувалось порядку здійснення наказного та позовного провадження, та не дивлячись, на дію воєнного стану робота судів не припиняється.

Наказне провадження є самостійним і спрощеним видом судового провадження у цивільному судочинстві при розгляді окремих категорій справ, у якому суддя в установлених законом випадках за заявою особи, якій належить право вимоги, без судового засідання і виклику стягувача та боржника на основі доданих до заяви документів видає судовий наказ, який є особливою формою судового рішення. [1]

Судовий наказ можуть отримати особа, якій належить право вимоги, та яка має право визначене законом звертатися до суду в інтересах іншої особі в тому числі і органи, які мають таке повноваження. [2] Однак у зв'язку з прийнятими змінами, зараз з заявою про отримання такого судового наказу можна звертатися не лише до судів першої інстанції, а до найближче територіально розташованого суду (районний, міський, міжрайонний…)

Також варто зазначити, що захист права у наказному провадженні може мати місце за наявності безспірної вимоги стягувача, що підтверджується належно оформленими письмовими документами, тому не має необхідності здійснювати тривале за часом та процесуально складне позовне провадження.

Крім того, в період воєнного стану суд розглядає справи в наказному провадженні лише ті, які є невідкладними та за можливості відкладає розгляд справи та може знімати їх з розгляду.

Ще однією зміною в період воєнного стану є строки розгляду даних заяв, оскільки у разі ведення активних бойових дій робота суду припиняється на невизначений термін, як виняток дана заява може розглядатись в дистанційному форматі.

Аналізуючи вищесказане, можна сказати, що порядок здійснення наказного провадження суттєвих змін не зазнав, але є зміни щодо розгляду справ в наказному провадженні, строки розгляду заяв, та встановлено невідкладність розгляду заяв, тобто суд на власний розсуд визначає важливість даної справи.

**Список використаних джерел**

1. Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження Вищий спеціалізований суд; Постанова від 23.12.2011 № 14 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014740-11#Text (дата звернення: 15.04.2022)

2. Цивільний процесуальний кодекс України Кодекс України; Кодекс, Закон від 18.03.2004 № 1618-IV https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text дата звернення: 15.04.2022)

**САМОЙЛЕНКО Володимир**,
*здобувач вищої освіти 4 курсу, група ЮД-847, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: ІСЛАНКІН Сергій,**
*викладач кафедри кримінально-правових дисциплін, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Норми чинного Кримінально-процесуального Кодексу України містять норму щодо збору доказів для кримінального провадження. Доказування є важливим етапом усього кримінального процесу. Правильне застосування на практиці та розуміння правозастосовниками поняття «доказу» стане шляхом до вирішення проблем та завдань кримінального судочинства.

Різні аспекти проблематики речових доказів у кримінальному процесі стали предметом дослідження і в працях науковців сучасного періоду, серед яких слушно зазначити О. С. Александрова, О. Я. Баєва, В. С. Балакшина, О. А. Баригіну, Н. М. Басай, А. Р. Бєлкіна, Ю. П. Боруленкова, Р. А. Бостанова, В. В. Вапнярчука, А. А. Васяєва, І. В. Гловюк, В. П. Гмирка, О. Є. Головкіна, В. О. Гринюка, Ю. М. Грошевого, Д. В. Давидову, Е. А. Долю, М. М. Єгорова, В. А. Журавля, В. І. Зажицького, М. А. Іванова, І. Ю. Кайла, О. В. Капліну, С. О. Ковальчука, П. В. Козловського, В. О. Коновалову, Р. В. Костенка, М. Є. Кравченка, Л. М. Лобойка, Д. А. Лопаткіна, Л. І. Малахову, Р. Я. Мамедова, А. В. Панову, П. С. Пастухова, М. А. Погорецького, Н. А. Попову, С. Б. Россинського, О. О. Рясова, В. О. Семенцова, Ю. М. Середу, О. Б. Соловйова, О. С. Старенького, С. М. Стахівського, М. М. Стояна, В. В. Тютюнника, С. Б. Фоміна, Ю. В. Худякову, В. Ю. Шепітька, О. Г. Шило, М. Є. Шумила та інших [1, с. 6].

Речовий доказ як матеріальний об’єкт, отриманий у встановленому законом порядку, який за своїми об'єктивно сформованими ознаками та/або внутрішніми властивостями, місцем, часом виявлення може сприяти встановленню наявності чи відсутності фактів та обставин, що мають значення

для кримінального провадження та підлягають доказуванню [1, с. 21].

Докази можуть бути отримані в результаті слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, регламентованих КПК України.

Жоден із учасників слідчої (розшукової) чи негласної слідчої (розшукової) дії, незалежно від свого процесуального статусу, не повинен піддаватися фізичному чи психічному насиллю, катуванню, погрозам, тривалим допитам, які здатні порушити або послабити волю його дій та рішень. Доказ, отриманий таким шляхом, однозначно буде визнаний недопустимим [2, с. 289].

Порушення правил отримання доказів, заснованих на конституційних гарантіях прав і свобод людини і громадянина, що порушують недоторканість житла чи іншого володіння особи, таємницю спілкування чи недоторканість права власності, (крім випадків, передбачених у КПК України) безумовно, робить такі докази недопустимими [2, с. 288].

Факти безвідносно до доказування — це об'єктивна реальність, яка існує незалежно від людини. Однак для того, щоб відомості про цей факт могли бути використані в доказуванні, він повинен бути пізнаний кримінально-процесуальними засобами, включений до сфери кримінальнопроцесуального доказування уповноваженою на це особою (органом дізнання, слідчим, судом) [3, с. 11].

Таким чином, фактичні дані як відомості (інформація) про факти (обставини злочину), являють собою основу для одержання доказів. Однак вони стають доказами не автоматично, навіть за умови отримання їх із встановлених законом джерел, відповідно до визначеної кримінальнопроцесуальним законом для кожного з їх видів форми, а лише після визнання їх доказами особою, у провадженні якої перебуває кримінальна справа. Саме з цього моменту сукупність фактичних даних та їх джерел набуває статусу доказу у кримінальній справі [3, с. 11].

Не можна визнати джерелами доказів свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, оскільки джерелами доказів є не самі вони як фізичні особи, а їх показання. Ці особи надають не власне докази, а повідомляють лише фактичні дані (інформацію, відомості про певні обставини злочину). Доказами ж ці фактичні дані можуть стати лише після того, як будуть належним чином оформлені, тобто набудуть відповідної процесуальної форми, й визнані такими органом дізнання, слідчим, прокурором та судом [3, с. 27].

Джерелом доказу у розгорнутому розумінні можна визначити сам злочин, тобто злочин як подію, яка була скоєна.

Таким чином, варто зазначити, що в кримінальному провадженні найбільш поширені документи як джерела доказів мають письмову форму. Це найпоширеніший спосіб фіксації інформації та відомостей, що викладаються та сприймаються без технічних пристроїв як службовою особою і учасниками

кримінального провадження, так і іншою особою. Однак документи можуть містити відомості, зафіксовані не тільки в письмовому, а й в іншому вигляді. Так, в процесі дослідження встановлено, що у правозастосовній діяльності широко використовується електронна форма документів, яка застосовується під час здійснення різних злочинів із використанням комп'ютерів, систем і мереж та ін. Окремі правові положення щодо електронних джерел доказової інформації нині закріплені в кримінальному процесі. Зокрема, використання електронних документів як процесуальних джерел доказів передбачено чинним законодавством, однак рівень правового регулювання та ступінь наукової розробленості проблем, пов'язаних із виявленням, фіксацією, перевіркою і оцінкою електронних доказів у кримінальному процесі, не відповідає вимогам практики [4, с. 115].

Отже, дослідження правових питань збирання доказів має важливе значення. Процес формування доказів починається з моменту, коли поліція виявила діяння, що має всі ознаки злочину та внесла відомості до ЄРДР. Процес завершення збирання доказів починається тоді, коли було визначено докази такими, що відповідають вимогам (належні, допустимі, достовірні).

Але існують проблеми із збиранням доказів, для їх вирішення пропоную звернутися до досвіду зарубіжних країн.

**Список використаних джерел**

1. Крицька І.О. Речові докази у кримінальному провадженні. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. 2017. С. 1-261.

2. Колич О.І., Ільченко В.В. Допустимість доказів в кримінальному провадженні: деякі проблемні питання. Захист прав людини: міжнародний та вітчизняний досвід. 2019. С. 287-290.

3. М.А. Погорецький. Докази у кримінальному процесі: проблемні питання. *Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право"*. 2011. №1(3). С. 1-53.

4. Сезонов В.С., Піддубна А.В. Проблемні питання збирання і використання документів як джерел доказів у кримінальному провадженні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Том 32 (71) № 1 2021. С. 111-118.

**СВИРИДОВ Олександр,**
*курсант 2 курсу факультету № 1, рядовий поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: КОТОВА Вікторія**,
*завідувачка кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1, кандидат юридичних наук, майор поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ЗАСОБИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

У відповідності до ст. 149 Кримінального кодексу України (далі по тексту – КК) кримінально-правові норми передбачають кримінальну відповідальність за скоєння дій злочинцями, які призводять до суспільно небезпечних наслідків: торгівлю людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а також вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи.

При цьому під експлуатацією людини законодавець розуміє всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) для наживи, примусову вагітність, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо [2].

Так, П.В. Горбасенко зазначає, що торгівля людьми означає нелегальне вербування, перевезення, передачу, отримання, приховування особи, що здійснюються з метою подальшого використання задля залучення до праці, сексуальної експлуатації. Сексуальна експлуатація є нелегальним залученням особи чоловічої або жіночої статі, її сексуальних властивостей та можливостей, будь-якого віку, всупереч її волі, до задоволення фізіологічних, психологічних потреб іншої особи, з метою отримання фінансової чи іншої вигоди [1, с. 14].

Слід відмітити, що під час вчинення торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації та використання в порнобізнесі для впливу на жертву або на осіб, пов'язаних із нею, злочинці використовують методи психічного й фізичного насильства. При цьому насильство – це зовнішній із боку інших осіб навмисний і протиправний вплив на людину (або групу осіб), що здійснюється поза або

проти її волі й здатен заподіяти їй органічну, фізіологічну або психічну травму, а також обмежити свободу її волевиявлення або дій [3, с. 22].

Доцільно в розрізі досліджуваної проблематики визначити рушійні сили торгівлі людьми, якими виступають: гендерна нерівність, відсутність рівних можливостей, волаюча економічна нерівність як усередині держав, так і між ними, корупція й уразливість, що є результатом неадекватності судової і правоохоронної систем, громадянська нестабільність і невиконання державами своїх функцій із захисту і забезпечення своїх громадян. Одним із чинників, що сприяють процвітанню торгівлі людьми, є наявність попиту на платні сексуальні послуги і дешеву робочу силу для будівництва, оброблювального виробництва, промисловості та домашнього господарства [4, с. 3].

Розслідування злочинів у сфері торгівлі людьми передбачає використання двох загальноприйнятих методів ведення слідства:

1) розслідування на основі інформації від свідків та потерпілих, що дає мінімальну ефективність;

2) розслідування на основі даних оперативно-розшукової діяльності, що дає максимальну ефективність [1, с. 17].

Специфіка розслідування торгівлі людьми та інших незаконних угод щодо людей зумовлена вчиненням різноманітних дій щодо потерпілих, які можуть відрізнятися за соціальною та віковою характеристиками.

Саме вид експлуатації потерпілої особи та її соціально-демографічна характеристика (стать, вік, спосіб життя тощо) зумовлюють особливості таких елементів механізму вчинення розглядуваного злочину, як спосіб та обстановка, особливості слідів, характеристика злочинців, використовувані знаряддя й засоби. Це все, у свою чергу, впливає на структуру та особливості кримінального провадження на попередньому етапі під час надходження інформації про торгівлю людьми, типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування, тактичні завдання розслідування і засоби їх вирішення [4, с. 15].

Важливим у розслідуванні злочинів у сфері торгівлі людьми є виділення основних елементів криміналістичної характеристики торгівлі людьми. Так, Н.С. Карпов виділяє такі характеристики: спосіб вчинення злочину; місце і обстановку вчинення злочину; час вчинення злочину; знаряддя і засоби; предмет посягання; потерпілу особу; особу злочинця; сліди злочину (у широкому значенні) [5, с. 268].

**Висновки і пропозиції**. Таким чином, ураховуючи вищевикладене, слід зазначити, що злочини у сфері торгівлі людьми сьогодні набувають нових ознак та особливостей і переходять в онлайн режим, що спричинене пандемією COVID-19. Розслідування злочинів у сфері торгівлі людьми має комплексний та багатоплановий характер, що потребує залучення великих сил, які будуть надійно забезпечені з точки зору методичного, матеріально-технічного та

організаційного аспектів. Ефективність розслідування злочинів у сфері торгівлі людьми потребує взаємодії структурних підрозділів правоохоронних органів між собою та з правоохоронними органами інших держав, міжнародними громадськими та державними організаціями у сфері обміну досвідом та інформацією.

**Список використаних джерел**

1. Горбасенко П.В. Загальні положення методики розслідування торгівлі людьми : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Дніпропетр. держ. ун-т внутр. Справ, Київ, 2013. 22 с.

2. Кримінальний Кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131. URL : https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 18.10.2020).

3. Сердюк Л.В. Насилие: криминологическое и уголовно-правовое исследование. Москва : Юрлитинформ, 2002. 384 с.

4. Черечукіна Л.В., Яковенко М.О. Виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2013. 135 с.

5. Карпов Н.С. Криміналістична характеристика торгівлі людьми. Університетські наукові записки, 2005. № 3(15). С. 268–273.

**СЕРДЕЧНИЙ Артем,**
*оперуповноважений сектору кримінальної поліції, старший лейтенант поліції, ВП № 1 Покровського РУП*

## ПРОБЛЕМНО-ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЙ ДСНС НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

На сьогоднішній день, Україна перебуває в режимі військового стану та вимушена боронити тиск наступальних дій не тільки ззовні, а й зі сторони внутрішнього ворога, який намагається проводити підривну, контр-розвідувальну, анти-українську діяльність, яка зашкоджує територіальній цілісності, суверенітету та безпековій стабільності держави. Таким чином, відповідно до ст. 111 ККУ, особа, яка перейшла на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту, здійснювала шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України, карається позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією

майна або без такої. Слід зазначити, що ч.2 ст. 111 ККУ передбачає звільнення від кримінальної відповідальності, в разі, якщо громадянин України на виконання злочинного завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників ніяких дій не вчинив і добровільно заявив органам державної влади про свій зв'язок з ними та про отримане завдання[1].

Втім, практична діяльність свідчить про те, що під час активних бойових дій, складовою військово-тактичних прийомів є блокування мереж зв`язку, що унеможливлює стабільний обмін інформацією та іншими відомостями між органами державної влади та практичними співробітниками. Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що реалізація положень ч.2 ст. 111 ККУ не завжди передбачається можливим в умовах воєнного стану.

Попри це, слід враховувати, що відповідно до ч.1 ст.40 ККУ, не є злочином дія або бездіяльність особи, яка заподіяла шкоду правоохоронюваним інтересам, вчинена під безпосереднім впливом фізичного примусу, внаслідок якого особа не могла керувати своїми вчинками[1].

Перш за все, дефініція виразу “охоронюваний законом інтерес” міститься лише у рішенні Конституційного Суду України в контексті цивільного законодавства, а саме: поняття "охоронюваний законом інтерес", що вживається в частині першій статті 4 Цивільного процесуального кодексу України та інших законах України у логічно-смисловому зв`язку з поняттям “права”, треба розуміти як прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, як зумовлений загальним змістом об`єктивного і прямо неопосередкований у суб`єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об`єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам[2].

По друге, відповідно до ч.1 ст. 39 ККУ, не є злочином заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам у стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи охоронюваним законом правам цієї людини або інших осіб, а також суспільним інтересам чи інтересам держави, якщо цю небезпеку в даній обстановці не можна було усунути іншими засобами і якщо при цьому не було допущено перевищення меж крайньої необхідності[1].

Тобто, слід підкреслити той факт, що працівники ДСНС, які залишившись на території свого обслуговування та продовжуючи виконувати прямі обов`язки можуть заподіяти шкоду інтересам держави, насамперед в контексті іміджу та пропаганди ворога через засоби масової інформації. Але ж до повноважень Оперативно-рятувальної служби Цивільного Захисту належать:

- аварійно-рятувальне обслуговування на договірній основі об’єктів підвищеної небезпеки та окремих територій, що перебувають у власності, володінні або користуванні суб’єктів господарювання, на яких існує небезпека виникнення надзвичайних ситуацій, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

- пошук і рятування людей на уражених об’єктах і територіях, надання у можливих межах невідкладної, у тому числі медичної допомоги, особам, які перебувають у небезпечному для життя й здоров’я стані, на місці події та сприяння їх евакуації до лікувальних закладів;

- ліквідація особливо небезпечних проявів надзвичайних ситуацій в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, загрози вибухів, обвалів, зсувів, затоплень, радіаційного та бактеріального зараження, інших небезпечних проявів[3].

На мою думку, у вищезазначених діях не має складових кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111 ККУ. Слід констатувати той факт, що перелічені обов`язки не містять ознак шпигунства, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України. Тобто, з моєї точки зору, порушувати кримінальне провадження за ст. 111 ККУ лише за сам факт того, що працівник ДСНС продовжує виконувати свої прямі обов`язки щодо благоустрою, рятування громадян та відновлення пошкодженої інфраструктури, яка створює побутові умови на окупованій території не є правильним. Мушу зауважити, що в разі, якщо працівник ДСНС використовує наявний адміністративний та матеріально-технічний ресурс задля поліпшення та сприяння діям військовим держави-агресора, то правоохоронні органи мають кваліфікувати це як Державну зраду.

**Список використаних джерел**

1. Кримінальний Кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131 Редакція від 27.03.2022, підстава - 2160-IX [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

2. Конституційний Суд; Рішення від 01.12.2004 № 18-рп/2004 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04.

3. Наказ МВС України від 03.07.2014 № 631 Про затвердження Положення про Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту Державної служби України з надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0853-14#n13.

**ТАРАСЕНКО Олександр**,
*заступник начальника управління науки та інновацій-начальник організаційно-наукового відділу Департаменту освіти, науки та спорту, кандидат юридичних наук*
**ТАРАСЕНКО Олег**,
*професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент, Заслужений юрист України*

# КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

1. В теперішній час наша держава постали перед викликом, яких ще не було в її новітній історії – збройною агресією, яка вплинула на всі аспекти суспільного життя, зокрема і діяльність правоохоронних органів з протидії злочинності. Важливим аспектом такої протидії залишається досудове розслідування кримінальних правопорушень з метою реалізації завдань кримінального судочинства. При цьому умови воєнного стану суттєво впливають на можливості слідчих та оперативних підрозділів з організації розслідування кримінальних правопорушень, що було враховано вітчизняним законодавцем шляхом доповнення КПК України розділом IX-1, що передбачає особливий режим досудового в умовах воєнного стану. І якщо процесуальний порядок досудового розслідування в цих специфічних умовах отримав, хоча і не досконале, правове регулювання, то питання криміналістичного забезпечення діяльності слідчого залишаються дослідженими вкрай недостатньо. Особливо це стосується роботи органів досудового розслідування в зоні, де тривають військових дій.

2. Специфіка організації досудового розслідування в умовах військових дій пов’язана із низкою негативного характеру, що суттєво ускладнюють проведення процесуальних дій та вимагають свого врахування. До таких факторів можуть бути віднесені наступні:

характер правового режиму, що передбачає суттєве обмеження прав та свобод громадян, особливий порядок їх перебування та життєдіяльності;

значне зменшення населення на території, де тривають військові дії, що обумовлює відсутність свідків протиправної діяльності;

безпосередній вплив бойових дій на організацію розслідування, що проявляється в загрозі життю слідчого при виконанні ним службових обов’язків, швидку та значну зміну обстановки місця події і т.п.;

наявністю у населення збої, боєприпасів, вибухових пристроїв, що можуть бути використані проти представників правоохоронних органів;

виникненням специфічних злочинів, що вчиняються за кваліфікуючих ознак «вчинені в бойовій обстановці», «на полі бою», що впливає на визначення

предмету та меж доказування у конкретному кримінальному провадженні;

підвищення рівня суспільної небезпеки злочинів, вчинюваних в умовах бойових дій та тяжкості їх наслідків;

постійне переміщення військовослужбовців у зв'язку з виконанням бойових завдань;

суттєве зменшення можливостей оперативних підрозділів у зв'язку з виконанням бойових та інших завдань, що значно знижує ефективність взаємодії з ними слідчих;

можлива протидія з боку командирів військових підрозділів у випадках неналежного виконання ними службових обов'язків, що стало умовою вчинення кримінального правопорушення їх підлеглим.

Наведені та інші чинники суттєво впливають на вибір форм та методів діяльності слідчого з розслідування кримінальних правопорушень і нерідко виступають визначальними при виборі порядку та прийомів проведення тієї чи іншої слідчої (розшукової) дії.

3. Так, в умовах військових дій аксіоматична криміналістична рекомендація про невідкладність огляду місця події набуває особливої актуальності. Бойові дій з одного боку суттєво ускладнюють її реалізацію через небезпеку для життя учасників слідчої розшукової дії, з іншого – є причиною знищення слідової картини через переміщення військової техніки, застосування важкого озброєння та ні. Причиною зниження оперативності огляду у деяких випадках є також порядок інформування військовослужбовцями про надзвичайні події, який передбачає доповідь керівництву, яке і вирішує про повідомлення інформації правоохоронним органам. В той же час невідкладність огляду не означає проведення його без відповідної підготовки. Зокрема, до виїзду на місце події, крім традиційних заходів, доцільно:

ознайомитися з оперативною обстановкою в районі місця події, дізнатися про наявні військові підрозділи та зони їх відповідальності;

вивчити рельєф та інші характеристики місцевості, де планується проведення огляду;

забезпечити належну охорону учасників слідчої (розшукової) дії.

Особливою уваги потребує забезпечення безпеки учасників огляду місця події. Це пов'язане не тільки з можливістю відновлення активної фази, але й численними фактами мінування території та окремих об'єктів огляду, зокрема трупів. З цих міркувань слідчий має максимально скоротити час перебування учасників огляду на місці події, і в той же час забезпечити його максимальну повноту, усвідомлюючи, що проведення повторного огляду певного місця в наступному може виявитися неможливим. Для цього доцільно максимально використовувати засоби відео фіксації, що дозволяє з одного боку зменшити кількість учасників огляду (ст. 223 ч. 7 КПК України), з іншого – оперативно зафіксувати об'єкти огляду з наступним складенням протоколу в безпечному місці.

4. Певні особливості має проведення допиту, при проведенні яких також особливої значущості набувають вимоги оперативності та якості. Як вже

зазначалося, швидкі зміни оперативної обстановки створюють ймовірність неможливості проведення повторних допитів в наслідок ротації, активних міграційних процесів та ін.. Зменшується і перспектива забезпечення явки допитаних осіб в судове засідання. Передбачений КПК спосіб фіксації показань в таких умовах – допит в порядку ст. 225 КПК України (під час досудового розслідування в судовому засіданні). В той же час діяльність судів в умовах воєнного стану вкрай утруднена, у зв'язку з чим виконання низки їх повноважень згідно їх повноважень покладено на прокурорів. В той же час зазначена стаття права проведення прокурором допиту в порядку ст. 225 КПК не передбачає.

5. Встановлений регламент конференції не дозволяють більш детально зупинитися на інших криміналістичних особливостях досудового розслідування в умовах військових дій, які є численними та недостатньо науково розробленими. Тому, підбиваючи підсумки, зазначимо, що існування об'єктивних закономірностей, що визначають особливості діяльності слідчих та оперативних підрозділів в умовах військових дій, значно відрізняючи її від мирного часу, вимагають формування специфічних криміналістичних рекомендацій в межах в межах відповідної методики розслідування.

**ТАТАРЕНКО Галина,**
*завідувачка кафедри конституційного права, кандидат юридичних наук, доцент, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля*

**ТАТАРЕНКО Ігор,**
*бакалавр факультету юстиції, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

## ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ В ЛУГАНСЬКІЙ ТА ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ В УМОВАХ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Військові дії Російської Федерації проти України, котрі після 24 лютого розглядаються як міжнародний збройний конфлікт – агресивна війна, мали передбачений законодавством України наслідок – введення правового режиму воєнного стану на всій території держави. Керівництво обороною країни в цих умовах вимагає особливої оперативності та координованості, шляхом реалізації законодавчої можливості утворення тимчасових державних органів – військових адміністрацій. На момент здійснення нашого дослідження щодо правового регулювання військових адміністрації в період реалізації режиму воєнного стану активним театром бойових дій стали території Донецької та Луганської областей. Відтак, зосередимося саме на дослідженні правового

регулювання новостворених органів в цих регіонах.

Для початку слід навести вихідні законодавчі положення щодо правового статусу та порядку утворення військових адміністрацій. Перша і головна умова їх утворення - введення на певній території воєнного стану. Згідно з п. 1 затвердженого Верховною Радою Указу Президента «Про введення воєнного стану в Україні», дію такого правового режиму розповсюджено на всю територію України, що забезпечує правомірність створення військових адміністрацій по всій державі [1].

Друга умова, що міститься у ч. 2 ст. 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» (далі – Закон № 389-VIII) [2], стосується прийняття відповідного рішення Президентом України. Спосіб формалізації такого рішення не уточнено, а у ч. 9 зазначеної статті використано загальне формулювання «акт Президента України». Для першого в історії України утворення низки військових адміністрацій Голова держави обрав форму Указу - «Про утворення військових адміністрацій» [3].

Необхідно зазначити, що на підставі ч. 3, 4 ст. 4 Закону № 389-VIII можна зробити висновок про існування двох видів військових адміністрацій: 1) тих, що здійснюють повноваження в межах населених пунктів; 2) обласних та районних військових адміністрацій. Зокрема, згідно з п. 1 Указу було утворено Донецьку та Луганську обласні військові адміністрації [3]. В даному контексті слід звернути увагу на ч. 4 ст. 4 Закону № 389-VIII, якою визначено організаційну основу формування нових органів влади. Законодавець визначає, що у разі прийняття рішення про утворення районних, обласних військових адміністрацій їх статусу набувають відповідно районні, обласні державні адміністрації.

Варто зазначити, що вказане положення ніяким чином не може розповсюджуватися на Донецьку та Луганську області, в яких з 2015 року на підставі Закону «Про військово-цивільні адміністрації» [4] та Указу Президента «Про утворення військово-цивільних адміністрацій» [5], замість обласних державних адміністрацій, діяли обласні військово-цивільні адміністрації.

Щодо останніх, а також районних військово-цивільних адміністрацій у ч. 9 Закону передбачено, що їх повноваження припиняються у день набрання чинності актом Президента України про утворення районних, обласних військових адміністрацій. Різний підхід законодавця до визначення долі обласних та військово-цивільних адміністрацій виглядає необґрунтованим та породжує ряд проблем. Зокрема шкідливим видається порушення наступності при створенні військових адміністрацій в регіонах, де діяли ВЦА. В практичній площині це означає, що військова адміністрацій, створена на базі ОДА, має низку переваг перед органом, утвореним «з нуля». Жодних положень про передачу справ ВЦА, повноваження яких припинені, до військових адміністрацій відповідних адміністративних одиниць законодавство не містить. Така ситуація вочевидь має ускладнити виконання військовими адміністраціями своїх функцій.

Отже, на підставі наведених вище положень законодавства та підзаконних

актів, можна стверджувати про одночасне настання з моменту набрання сили Указом Президента «Про утворення військових адміністрацій» двох юридичних фактів: 1) утворення Донецької та Луганської обласних державних адміністрацій; 2) припинення повноважень обласних військово-цивільних адміністрацій цих регіонів.

За цих умов для забезпечення керівництва новоствореними органами мають бути здійснені відповідні призначення, адже, на відміну від випадку з ОДА, не існує підстав для автоматичного зайняття керівниками ВЦА посад начальників військових адміністрацій. Жодних актів правозастосування з цього питання органами державної влади України видано не було. При цьому фактично спостерігається ситуація, коли всупереч положенням законодавства військові адміністрації Луганської та Донецької областей діють так, ніби є правонаступниками обласних військово-цивільних адміністрацій даних регіонів, на що не мають жодних підстав.

Ще сильніше заплутує ситуацію положення окремих правових рішень Голови держави. Так, в декількох Указах [6, 7], виданих після створення військових адміністрацій, надаються доручення Донецькій та Луганській обласним державним адміністраціям, не зважаючи на те, що відповідні органи набули статусу військово-цивільних адміністрацій у 2015 році. Варто, відзначити, що такий самий підхід застосовано в іншому Указі стосовно Житомирської обласної військової адміністрації [8]. Відтак цілком вірогідно, що використання вільної термінології є показником недоліків юридичної техніки, а не свідченням сумніву в легітимності Луганської та Донецької військових адміністрацій через наведені вище причини.

З наведеного аналізу можна підбити наступні підсумки. Законодавче закріплення різного підходу до правонаступництва обласних військових адміністрацій від обласних державних та військово-цивільних адміністрацій, створює проблеми для новостворених органів у практичній площині. Для їх уникнення органами влади було обрано шлях ігнорування закону, внаслідок чого постає питання про легітимність Луганської та Донецької військових адміністрацій. Враховуючи ситуацію воєнного стану, значущість завдань з оборони України зокрема у зазначених регіонах, вкрай нагальним вважаємо внесення змін до законодавства та видання низки нових підзаконних актів на його виконання.

**Список використаних джерел**

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. Урядовий кур'єр від 11.03.2022 — № 54
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. Голос України від 10.06.2015 — № 101
3. Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України від 24.02.2022 № 68/2022. Урядовий кур'єр від 11.03.2022 — № 54
4. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03.02.2015 № 141-VIII. Голос України від 27.02.2015 — № 36

5. Про утворення військово-цивільних адміністрацій: Указ Президента України від 05.03.2015 № 123/2015. Офіційний вісник України офіційне видання від 17.03.2015 р., № 19, стор. 11, стаття 516
6. Про утворення військових адміністрацій населених пунктів у Донецькій області: Указ Президента України від 30.03.2022 №188/2022. [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://www.president.gov.ua/documents/1882022-41917
7. Про утворення військових адміністрацій населених пунктів у Луганській області: Указ Президента України від 31.03.2022 №192/2022. [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://www.president.gov.ua/documents/1922022-41949
8. Про утворення військової адміністрації: Указ Президента України від 18 квітня 2022 року №260/2022. [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://www.president.gov.ua/documents/2602022-42197

**ТИХОНОВ Микита**,
*курсант 306 навчального взводу факультету №1, рядовий поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: КРУШЕНИЦЬКИЙ Андрій,**
*викладач кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1, капітан поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кримінальне провадження – це врегульована нормами кримінально-процесуального права діяльність органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді і суду з метою розкриття кримінальних правопорушень, притягнення до відповідальності винних та недопущення покарання невинних.

На сьогоднішній день, згідно зі ст. 615 Кримінального процесуального кодексу України, здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану спрощує певні процесуальні процедури, що значно підвищує процесуальні можливості сторони обвинувачення [1].

Так, якщо в прокурора та слідчого немає можливості внести відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР), їм дозволено оформити рішення про відкриття досудового розслідування постановою, після чого, відомості, що підлягають внесенню до Єдиного реєстру досудових розслідувань, вносяться до нього за першої можливості.

За неможливості виконання слідчим суддею своїх повноважень – керівник

прокуратури має право обирати запобіжний захід. Однак, процесуальний порядок застосування запобіжного заходу залишається в тому ж порядку, але тепер прокурор та слідчий, за погодженням прокурора, надають клопотання до керівника прокуратури, замість слідчого судді.

Продовження запобіжного заходу, у вигляді тримання під вартою, який був прийнятий слідчім суддею або керівником прокуратури має такий саме порядок. Продовження строку дозволяється до одного місяця та відбуватись неодноразово в межах строку досудового розслідування.

Також керівнику прокуратури надається право вирішувати питання, що стосуються здійснення приводу; тимчасового доступу до речей та документів; арешту майна; дозволу на затримання з метою приводу; надання дозволу на проникнення до житла чи іншого володіння особи; надання дозволу на обшук; відібрання зразків з речей і документів; дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії; на продовження строку досудового розслідування. Такі рішення ініціюються прокурором або слідчим в загальному порядку та оформлюються постановою керівника прокуратури [2 ст. 163].

Завершені досудовим розслідуванням кримінальні провадження підлягають зупиненню, у випадку, коли звернення до суду з обвинувальним актом неможливе. Як тільки обставини, які перешкоджали зверненню з обвинувальним актом відпали, строк підлягає поновленню. Рішення про зупинення строку досудового розслідування та його поновлення приймає прокурор.

Рішення, які були прийнятті керівником прокуратури щодо тримання під вартою та подовження строків тримання під вартою, в умовах воєнного стану майже неможливо. Це зумовлено тим, що скарги на рішення керівника прокуратури розглядаються судом у межах територіальної юрисдикції якого вчинено кримінальне правопорушення, після забезпечення його функціонування в іншій місцевості або найбільш територіально наближеним до нього судом.

В умовах воєнного стану письмове повідомлення про підозру має бути вручено затриманій особі упродовж сімдесяти двох годин з моменту її затримання. Якщо протягом вказаного періоду підозра не оголошується, затримана особа підлягає негайному звільненню.

Наразі, в умовах воєнного стану, доступ до лікарської таємниці інформації, яка знаходиться в телекомунікаційних провайдерів та операторів надається за постановою прокурора [3 ст. 48].

З наведеного вище можна визначити, що прокурор та керівник прокуратури, в умовах воєнного стану, наділені винятковими правами у здійсненні кримінального провадження. При цьому механізм реалізації надання згоди на проведення процесуальних дій потребують вдосконалення шляхом внесення змін до кримінального процесуального законодавства.

**Список використаних джерел**

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від

13.04.2012 № 4651-VI. Офіційний сайт Верховної ради України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Te (дата звернення: 18.04.2022)

2. Харечко Н.В. Актуальні проблеми досудового розслідування: зб. тез доповідей IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 1 липня 2015 р.). К.: Нац. акад. внутр. Справ, 2015. С. 163-166.

3. Капліна О. В. Проблеми застосування норм кримінального процесуального законодавства в умовах проведення АТО. Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : мат-ли постійно діючого наук. –практ. Семінару ( 17 жовтня 2014 р.) / Редкол.: С.Є Кучерина (голов. ред.), В.В Федосєв (заст. голов. ред.) та ін. Х.: Право, 2014. Вип. 6. С. 46-51.

**ТУРЕНКО Олег,**
*професор кафедри загально-правових дисциплін, доктор філософських наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ*
*ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4635-4731*

## КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО ВИКРАДЕННЯ ЛЮДЕЙ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ – ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО ТА РОСІЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

З початком відкритої агресії Російської федерації та проведення політики геноциду українського народу гостро повстало питання про захист та юридичні наслідки викрадення людей та позбавлення їх волі російськими військовими та окупаційною владою. Факт викрадення людей (і в тому числі дітей), та примусове переміщення з окупованих територій України на територію країни-агресора не раз підтверджували українські державні та політичні діячі. Річ йде не про поодинокі випадки, а про сплановані, масові акції, що охоплює тисячі громадян України. Масштаби цих злочинних дій ще потрібно буде розкрити і представити в публічно-юридичну сферу. Втім, зараз постає тривіальне питання про кримінальну відповідальність за скоєні злочинні дії російськими політиками, військовими та їх посібниками з терористичних організацій ЛДНР.

Таким чином, слід дослідити міру кримінальної відповідальності за незаконне позбавлення свободи або викрадення людей які передбаченні законодавствами Російської федерації та України. Досліджували питання злочинів проти свободи особи, незаконне позбавлення волі наступні українські вчені: Акімов М.О., Андрушко А.В., Бортник В.А., Володіна О.О., Даценко Є.В, Іващенко В.О., Іскров К.М., Кабанець Л.В., Козак В.А., Лизогуб Д.О., Наумова О.С., Негодченко Д.О., А.С. Політової А.С., Субботенка О.С та інші.

Українське законодавство захисту свободи та гідності людини спирається на Конституцію України. Статья 3 Конституції України встановлює, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Стаття 29 Конституції гарантує кожному громадянину не тільки право на свободу та особисту недоторканність, а й дійовий механізм реалізації конституційних установлень. Згідно до ст. №146 КК України незаконне позбавлення волі або викрадення людини караються обмеженням волі на строк до 3 років або позбавленням волі на той же строк. У випадку російської агресії можуть застосовуватися пункти 2, 3 ст. 146, які проголошують, що ті самі діяння, вчинені щодо малолітнього або з корисливих мотивів, щодо двох або більше осіб або за попередньою змовою групою осіб, або способом, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або таке, що супроводжувалося заподіянням йому фізичних страждань, або із застосуванням зброї, або здійснюване протягом тривалого часу, – караються обмеженням волі на строк до 5 років або позбавленням волі на той самий строк. Та пункт 3 –діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, або такі, що спричинили тяжкі наслідки, караються позбавленням волі на строк від 5 до 10 років. Враховуючи колективні, озброєні та умисні дії, що спричинили страждання та тривали довгий час, то саме по останньому пункту слід оцінювати дії збройних сил РФ та їх керівництва та території України в 2022 р..

Російська Конституція ст. 22 проголошує право на свободу та особисту недоторканність громадян РФ. Кримінальний кодекс РФ так же встановлює кримінальну відповідальність за незаконне позбавлення волі (ст. 126, 127, 128 та 301 КК). Не роблячи детальний аналіз визначених статей КК РФ, слід звернути увагу на ключові наслідки злочинів російської військової адміністрації на тимчасових окупованих територіях України. Ст 126. КК РФ роз'яснює, що якщо Ті ж самі діяння, вчинені: а) групою осіб за попередньою змовою; б) протягом понад дві доби; в) із застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я, або із загрозою застосування такого насильства; г) із застосуванням зброї або предметів, що використовуються як зброя; д) щодо неповнолітнього; е) щодо жінки, свідомо для винного, яка перебуває у стані вагітності; ж) щодо двох або більше осіб; з) з корисливих спонукань, можуть каратися позбавленням волі терміном від 4 до 8 років.

Таким чином, дії російських військових та представників ЛДНР щодо викрадення людей (в тому числі дітей), та примусове переміщення з окупованих територій України на територію країни-агресора можуть бути осуджені як по українському законодавству (застосовуючи географічно-суб'єктивний фактор), так і російському законодавству (застосовуючи громадянське приналежність військових). У двох можливих випадках покарання винних є доволі справедливим.

**УДОВИЧЕНКО Олександра**,
*ад'юнкт, Донецький державний університет внутрішніх справ*

**науковий керівник:**
**Данилевський Андрій,**
*завідувач кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1, кандидат юридичних наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ*

# КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕВИКОНАННЯ ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ, ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ПРИПИСІВ АБО НЕПРОХОДЖЕННЯ ПРОГРАМИ ДЛЯ КРИВДНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Одним з наслідків військової агресії Російської Федерації проти України є запровадження на території нашої держави воєнного стану відповідно до Указу Президента від 24 лютого 2022 року № 64/2022. Введення такого стану на всій території держави не могло не позначитись на правозастосовній практиці взагалі та кримінальній відповідальності за невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників зокрема.

Метою цієї роботи є дослідження впливу воєнного стану на кримінальну відповідальність за кримінальне правопорушення, передбачене у статті 390-1 КК України.

Для початку необхідно відзначити, що відповідно до статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1]. При цьому, окремі права та свободи, передбачені законодавством, не можуть бути обмежені навіть в умовах воєнного стану [2, с. 60].

У згаданому вище указі Президента України вказується, що режим воєнного стану вводиться на всій території України і на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України, а також вводитися тимчасові обмеження прав і законних

інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [3].

Яким же чином зазначений режим може впливати на кримінальну відповідальність за невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників? На нашу думку можна виділити наступні напрями:

1. Воєнний стан як обставина, що виключає кримінальну відповідальність. Так, обмеження права на вільне пересування може призвести до того, що виконати вимоги про заборону перебувати в місці спільного проживання з особою, заборону наближатися до місця, де постраждала особа проживає або систематично перебуває, об'єктивно неможливо. Також це стосується можливості проходження програми для кривдників або пробаційної програми (наприклад, у зв'язку з мобілізацією винної особи або неможливості реалізації такої програми). За таких умов особа не може притягуватися до кримінальної відповідальності за статтею 390-1 КК України у зв'язку з тим, що вона об'єктивно не могла виконати відповідний обов'язок. Крім того, якщо особа об'єктивно могла виконати такий обов'язок, але діяла в умовах крайньої необхідності, обумовленої воєнним станом, вона також не може притягуватися до кримінальної відповідальності. Як правильно зазначається у науковій літературі, правомірне обмеження конституційних свобод людини відповідно до законодавства воєнного стану є не передбаченою КК обставиною, що виключає кримінальну протиправність діяння [4, с. 195].

2. Воєнний стан як обставина, що пом'якшує кримінальну відповідальність. Якщо особа об'єктивно могла виконати обов'язок щодо виконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або проходження програми для кривдників, але не виконує зазначений обов'язок у зв'язку з тим, що бере участь у збройному супротиву військовій агресії Російській Федерації або в інший спосіб допомагає боротьбі з ворогом, таку обставину можна розглядати як таку, що пом'якшує кримінальну відповідальність за кримінальне правопорушення, що розглядається, відповідно до частини 3 статті 66 КК України.

3. Воєнний стан як обставина, що обтяжує кримінальну відповідальність. Відповідно до пункту 11 частини 1 статті 67 КК України вчинення злочину з використанням умов воєнного стану є обставиною, що обтяжує покарання. Слід зазначити, що оскільки кримінальне правопорушення, передбачене у статті 390-1 КК України, відноситься до кримінальних проступків, тому ця обставина не може бути врахована як обставина, що обтяжує покарання. Проте вчинення такого кримінального правопорушення в умовах воєнного стану може характеризувати особу винного як наявність стійкої антисоціальної установки, зневагу до людських цінностей тощо.

**Список використаних джерел**

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text.
2. Обушко В. В. Обмеження прав людини і громадянина в умовах введення воєнного стану в Україні. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 15.03.2019). Дніпро, 2019. С. 59-60.
3. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 № 64/2022. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397.
4. Вартилецька І. А., Шармар О. М. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану та особливого періоду. *Вісник Асоціації кримінального права України*, 2021. № 1. С. 191-206.

**ФЕДОРЕНКО Данило**,
*курсант 2 курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: ЯРОШЕНКО Артем,**
*доцент кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук, доцент, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

На початку війни (24 лютого 2022 року) був введений воєнний стан, а пізніше було прийнято закони, що вносять зміни до Кримінального кодексу України (ККУ), які посилюють кримінальну відповідальність за низку злочинів, що скоєні під час воєнного стану. Одним із таких законів виступає ЗУ «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану», а також ЗУ «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство». Метою даної роботи є розгляд вчинення кримінальних

правопорушень під час воєнного стану та законодавче врегулювання в ККУ цього явища.

Агресивна війна, що спрямована проти України, є надзвичайно жорстокою та спрямована на підірвання суверенітету та територіальної цілісності України. Зважаючи на це, населення України намагається протистояти ворогу на всіх фронтах – від інформаційного до бойового. У той самий час неможливо заперечити те, що війна зачіпає все сфери життя, істотно змінюючи їх та детермінує на вчинення тих чи інших дій [1].

Під час війни, коли противник руйнував цивільну інфраструктуру і частина громадян України була змушена залишити свої будинки, все частіше зафіксовують випадки, коли майно людей було викрадено із занедбаних чи пошкоджених будівель чи комерційних об'єктів, які не утримувалися належним чином та були не захищені тощо.

Слід пам'ятати, що при ухваленні рішення суд враховує тяжкість конкретного кримінального правопорушення, особу винного, а також пом'якшувальні та обтяжуючі обставини. Обставини, які пом'якшують покарання, перераховані у ст. 66 ККУ. Вони не вичерпні, і суд може встановлювати й інші обставини, які пом'якшують покарання. Обставини, що обтяжують покарання, перелічені у ст. 67 ККУ. Вони вичерпні, і суд не може встановлювати додаткові обставини, що обтяжують відповідальність.

Тож, український парламент вчасно відреагував на таку кримінально-протиправну поведінку, що була зазначена вище, та вжив заходів щодо посилення відповідальності за їх вчинення. Так, ЗУ № 2117-IX були внесені зміни до ККУ, які посилюють відповідальність за кримінальні правопорушення, передбачені ст. 185, 186, 187, 189, 191 ККУ, скоєні в умовах воєнного стану [2]. Це основні кримінальні правопорушення, які завжди становили значну частину всієї кримінальної статистики в Україні – крадіжки, грабежі, розбої, вимагання, а також присвоєння та привласнення майна шляхом зловживання службовим становищем. Крім того, ЗУ № 2113-IX запровадив нову редакцію ст. 111 та 113 ККУ, які передбачають кримінальну відповідальність за державну зраду та диверсію [3].

Слід пам'ятати, що скоєння будь-якого кримінального правопорушення за умов воєнного стану, якщо винний навмисне використовує надзвичайний стан задля досягнення своєї мети, вважається обтяжуючою обставиною (п. 11 год. 1 ст. 67 ККУ).

Тож, підсумовуючи можна сказати, окупація з боку Російської Федерації створила умови, при котрих активно почали фіксуватися випадки, коли майно людей було викрадено із занедбаних чи пошкоджених будівель чи комерційних об'єктів, які не утримувалися належним чином та були не захищені тощо. У зв’язку з цим, ККУ піддався деяким змінам, що ввели як обтяжуючу обставину скоєння будь-якого кримінального правопорушення за умов воєнного стану.

**Список використаних джерел**

1. Судова влада України. Верховний Суд. Умисне вчинення кримінального правопорушення в умовах воєнного стану визнається обставиною, що обтяжує

покарання. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1261736/ (дата звернення: 11.04.2022).

2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство: Закон України. № 2117-IX від 07.03.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text (дата звернення: 11.04.2022).

3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану: Закон України. № 2113-IX від 07.03.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-IX#Text (дата звернення: 11.04.2022).

**ФЕДЧИШИН Сергій**,
*доцент кафедри адміністративного права, головний науковий співробітник, доктор юридичних наук, доцент, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого; Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України*

## ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО РЕЗЕРВУ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

В умовах відбиття повномасштабного вторгнення та поступового відновлення територіальної цілісності України окремим напрямком державної політики має стати ефективне кадрове забезпечення органів публічної влади на деокупованій території. Важливим є завчасне вироблення та унормування механізму, який би дозволив оперативно укомплектувати професійними кадрами, зокрема державними службовцями, органи державної влади на звільненій території.

У цьому сенсі варто розмежовувати: а) території України, тимчасова окупація яких відбулася після 24 лютого 2022 року; б) території України, які були тимчасово окуповані до 24 лютого 2022 року (АРК, окремі райони Донецької та Луганської областей). У першому випадку нетривала окупація та подальше звільнення територій уможливлюють швидке повноцінне відновлення роботи органів державної влади шляхом повернення державних службовців, які були змушені лише тимчасово змінити місце перебування в межах України або виїхали за кордон, переходом службовців із дистанційної роботи до служби в межах адміністративної будівлі органу. У другому ж випадку мова йде про тривалу окупацію та тривалий період функціонування

незаконних окупаційних адміністрацій, що вимагає вироблення окремого механізму кадрового забезпечення органів державної влади України після відновлення їх роботи на деокупованій території. Відповідним механізмом може стати формування та реалізація Кадрового резерву для проходження державної служби на деокупованих територіях України. Такий Резерв має стати окремою складовою більш комплексного утворення – Кадрового резерву осіб для роботи на деокупованих територіях України. Останній має охоплювати низку складових з огляду на кадровий склад органів публічної влади, відновлення функціонування яких передбачається після деокупації територій.

При розробці підходів щодо організації Кадрового резерву для проходження державної служби на деокупованій території України варто взяти до уваги існуючі напрацювання, які мали місце в ході розробки та обговорення проектів законів України «Про засади державної політики перехідного періоду» (реєстр. № 5844 від 09 серпня 2021 року), «Про засади реінтеграції тимчасово непідконтрольних територій України» (реєстр. № 5844-1 від 31 серпня 2021 року) та ін. Доцільно врахувати також Висновок щодо проекту Закону України «Про засади державної політики перехідного періоду» (реєстр. № 5844), що ухвалений Венеційською комісією 15-16 жовтня 2021 року. Окрему увагу комплектуванню кадрами органів влади на деокупованій території присвячувало Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

Враховуючи існуючі напрацювання, можна запропонувати власні ідеї стосовно організації та функціонування Кадрового резерву для проходження державної служби на деокупованій території України (далі – Кадрового резерву):

*1) орієнтація на мотивованих громадян України*. Мотивованими особами у контексті включення до Кадрового резерву та подальшого заняття посад на деокупованій території, насамперед, можуть стати внутрішньо переміщені особи – громадяни України, які свого часу змушені були залишити своє місце проживання на тимчасово окупованих територіях та бажають повернутись. Внутрішньо переміщені особи мають розглядатись як пріоритетна цільова група у формуванні Кадрового резерву. При цьому, джерелами формування Кадрового резерву можуть стати не лише діючі державні службовці, а й інші громадяни України, котрі не мають досвіду державної служби, але виявляють бажання у майбутньому проходити державну службу на деокупованих територіях України;

*2) забезпечення професіоналізму*. Належний рівень професіоналізму осіб, які перебуватимуть у Кадровому резерві, може забезпечуватись, по-перше, відбором громадян України для включення до Кадрового резерву; по-друге, професійним навчанням осіб, які є включеними до нього. У зв’язку з цим важливими є розробка та впровадження спеціальних навчальних програм, завдяки яким здійснювалася б профільна підготовка до служби на деокуповних територіях;

*3) спеціальна заборона на заняття посад та «безпекова» перевірка*. В умовах деокупації територій важливо забезпечити недопущення до зайняття посад державної служби осіб, які своїми рішеннями або діями здійснювали заходи, спрямовані на підрив основ національної безпеки і оборони України. Це можливо зробити шляхом законодавчого встановлення відповідної заборони на зайняття посад та врегулювання порядку її здійснення (умовно «безпекової» перевірки). При цьому, постає низка важливих питань, які потребують аналізу: чітке вироблення критеріїв поширення такої заборони; визначення порядку перевірки осіб щодо поширення (непоширення) такої заборони; виокремлення суб'єкту, який має проводити «безпекову» перевірку; забезпечення непорушення прав громадян, відносно яких проводиться перевірка; з'ясування доцільності проведення «безпекової» перевірки перед зарахуванням особи до Кадрового резерву чи вже безпосередньо перед її призначенням на посаду тощо;

*4) додаткове стимулювання та гарантії*. Варто виробити таку модель, яка б з однієї сторони забезпечила передбачене Конституцією України рівне право доступу до державної служби, а з іншої – гарантувала й ефективність Кадрового резерву. Вважаємо, що базовою умовою «життєздатності» та успішної реалізації Кадрового резерву є вироблення належних стимулів та гарантій для громадян, які проходитимуть державну службу на деокупованих територіях. Видається, що має йтись про комплекс ефективних та дієвих стимулів, які здатні істотно зацікавити громадян (приміром, надання державою житла, встановлення надбавки до заробітної плати за роботу на деокупованих територіях, гарантування відповідним особам додаткової оплачуваної відпустки тощо).

**ХОРОЛЕНКО Юлія,**
*здобувачка 4 курсу факультету №2 Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: СКЛЯР Надія**,
*доцентка кафедри державно-правових дисциплін факультету № 2, кандидат економічних наук, доцент, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## КАТЕГОРІЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

24 лютого 2022 року Російська Федерація, розпочавши повномасштабне вторгнення на територію суверенної держави, здійснила не тільки акт агресії

проти України, а й, фактично, дала початок новій війні у Європі, яка супроводжується кривавими та жорстокими воєнними злочинами і злочинами проти людяності. Вперше термін «злочини проти людяності» був ужитий після Другої світової війни. Були створені міжнародні воєнні трибунали ad hoc у Нюрнберзі й Токіо, які судили головних воєнних злочинців за злочини проти людства (у Статутах цих трибуналів серед них були зазначені й злочини проти людяності). Це був прецедент у міжнародному праві. Він дав поштовх для розвитку усього післявоєнного міжнародного права [1, с. 39].

Існує низка міжнародних документів, де фігурують такі міжнародні злочини, як злочини проти людяності: Статут Нюрнберзького Міжнародного воєнного трибуналу, стаття 6с; Хартія Міжнародного воєнного трибуналу в Токіо, стаття 5с; Закон №10, прийнятий Контрольною радою союзних держав у Німеччині в 1945 р., стаття II, 1с; Конвенція ООН від 9 грудня 1948 р. «Про попередження злочину геноциду та покарання за нього»; Статути міжнародних кримінальних трибуналів по Югославії, ст. 3-5 та Руанді, ст. 2-3; Статут міжнародного кримінального суду, ст. 7. Так, відповідно до ст. 7 Римського статуту злочини проти людяності – це злочини, які вчиняються в рамках широкомасштабного та систематичного нападу на цивільне населення, і такий напад є свідомим [2]. Вимога про широкомасштабний і систематичний напад є дуже важливою, оскільки вона визначає більш високий поріг і надзвичайні масштаби для того, щоб той чи інший злочин підпадав під юрисдикцію МКС. Це відрізняє їх від довільних актів насильства, які насправді не можуть бути кваліфіковані як злочини проти людяності.

Стаття 5 Статуту МКТЮ, на відміну від Римського статуту, визначає злочини проти людяності як такі, що вчиняються «у ході збройного конфлікту міжнародного чи внутрішнього характеру й спрямовані проти будь-якого цивільного населення» [3]. Можна підкреслити, що вимога наявності збройного конфлікту в даному випадку виступає обов'язковою (контекстуальний елемент).

Згідно зі статутом Нюрнберзького трибуналу, об’єктом такого виду злочинів є безпека людства, а суб’єктивна сторона характеризується умислом, що поєднаний з усвідомленням настання початку суспільно небезпечного діяння для людей. Зокрема, відповідно до ст. 6 Статуту Нюрнберзького воєнного трибуналу 1945 року, відповідальність наставала за злочини проти людства: вбивства, катування, поневолення, депортації та інші жорстокі злочини, учинені відносно цивільного населення до початку чи під час військових дій, переслідування через політичні, расові чи релігійні мотиви..., незалежно від того, чи є такі дії порушенням внутрішнього права держави, чи ні, та де ці злочини були скоєні [4].

Необхідно зазначити, що на злочини проти людяності розповсюджується універсальна юрисдикція. Це означає, що держави зобов’язані переслідувати або видавати злочинця, що ні одна людина, обвинувачена в скоєнні такого злочину, не має права претендувати на звільнення від видачі з політичних мотивів, держави зобов’язані допомагати одна одній в наданні доказів по обвинуваченню в такому злочині. Суттєвою є та обставина, що злочинець не

має права вимагати захисту, посилаючись на вчинення діянь по наказу «начальника», і що на нього не розповсюджується ніякі закони про позовну давність, що містяться в зібраннях законів будь-якої країни. І ніхто, навіть глава держави, не володіє імунітетом від судового переслідування по обвинуваченню в скоєнні такого злочину [5, с. 205]. З початку агресивної війни російського режиму проти України (за інформацією з відкритих джерел) окупанти вбили 143 дитини, пошкодили понад 4,5 тисяч житлових будинків, 548 навчальних закладів, 135 медичних закладів, 8 закладів культури і мистецтва. Міністерство закордонних справ України повідомляє, що російські окупаційні війська продовжують незаконно вивозити на територію Російської Федерації людей, які знаходилися в тимчасово окупованих районах Донецької та Луганської областей (19 березня це було 2389 дітей) [6].

Кожного дня інформація щодо кількості вбивств, катувань, калічень та ґвалтувань поповнюється новими даними з різних регіонів України. Це непоодинокі та умисні випадки кричущих порушень норм міжнародного права, правил ведення війни і звичайної людської моралі. Це злочини проти людяності.

Україна вже почала формувати підґрунтя для притягнення винних осіб до відповідальності. Міжнародним судом ООН 16 березня 2022 року було оголошено перше переможне для України рішення у спорі проти Російської Федерації, який стосувався тлумачення Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього і відповідно до якого Росію було зобов'язано негайно припинити військову операцію в Україні.

Отже, із вищевикладеного можна зробити висновок, що вбивство, масове винищування людей, тортури, зґвалтування, політичне, расове або релігійне переслідування та інші нелюдські акти поведінки досягають критичного рівня у злочинах проти людства, тільки якщо вони є частиною широкомасштабної або систематичної практики. У сучасному світі одним із найактуальніших завдань світового співтовариства є забезпечення кримінальної відповідальності осіб за злочини, які становлять загрозу для загального миру і безпеки, запобігання повторному виникненню цих злочинів, побудова майбутнього без насильства.

**Список використаних джерел**

1. Гринчак А. А. Злочини проти людяності: практика міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії. *Альманах міжнародного права*. 2017. Вип. 17. С. 39-50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/amp_2017_17_7.

2. Римський статут міжнародного кримінального суду : Статут; Міжнародні суди від 17.07.1998 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_588

3. Статут Міжнародного трибуналу : Статут; ООН від 25.05.1993 // База даних «Законодавство України»/ Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_711

4. Торош С.О. Нормативно-правовий механізм врегулювання злочинів проти людства: історико-теоретичний аспект. URL: http://science.lpnu.ua/sites/

default/files/journal-paper/2017/jun/4854/torosh.pdf
5. Радова О. О. Злочини проти людяності як підстава міжнародної кримінальної відповідальності індивіда. *Матеріали Міжнародної конференції.* Одеса : Фенікс, 2010. С. 204-206. URL: http://hdl.handle.net/11300/3487
6. URL: https://www.rada.gov.ua/news/razom/220994.html

**ХРИСТИЧ Інна**,
*старший науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень, кандидат економічних наук, доцент, Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України, Харків, Україна*

## ПРОБЛЕМИ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Тези підготовлено на виконання теми фундаментального наукового дослідження НДІ ВПЗ «Стратегія запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні» номер державної реєстрації 0120U10561.

24 лютого 2022 року в нашій країні внаслідок початку спеціальної військової операції з боку Російської Федерації було об’явлено військовий стан. Практично Російська Федерація розпочала війну проти нашої країни, назвавши її спец операцією. Зрозуміло, що діяльність органів державної влади в умовах військового стану істотно змінилася. Так всі електронні реєстри, які фіксували ті чи інші акти цивільного статусу було відключено, багато з працівників були вимушені покинути своє місце проживання та працевлаштування і піти у відпустку.

Величезну шкоду військовими діями було завдано усім галузям народного господарства нашої країни, важко недооцінити розмах втрат нашої країни, зрозуміло, що винен агресор, а ми можемо лише підраховувати свої втрати, та розраховувати на те, що найближчим часом ми зуміємо отримати перемогу над агресором.

Значні збитки агресором нанесено і автотранспортній галузі: значну кількість одиниць загарбник вивіз за межи України, ще більшу кількість знищив або істотно пошкодив. При цьому це стосується усіх видів транспорту.

Проблема поповнення парку автомобільного транспорту набула першочергової актуальності в сучасних умовах. Тому відповідно до сучасних вимог були прийняті постанови Кабінету Міністрів України № 19 від 04.03.2022 [1] і № 273 від 13.03.2022 [2]. Цими постановами чітко визначено, що такий особливий порядок державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі

автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів буде діяти лише протягом терміну дії військового стану, а після його скасування необхідно протягом 90 днів здійснити усі дії відповідно до чинного законодавства. Розраховуємо, що таким чином дійсно повинно відбутися збільшення кількісного і якісного складу автотранспорту в нашій країні.

Під час військового стану зрозуміло, що дорожньо-транспортні пригоди зустрічаються рідше, але вони також існують і завдають шкоди автотранспортному парку [3].

В цілому з точки зору під час військового стану складно чітко підрахувати втрати, тому що можуть виникати різні ситуації. Перша – власник або особа, яка керує транспортним засобом, не має уявлення, де цей засіб знаходиться з різних причин, друга ситуація – власник або особа, яка керує транспортним засобом, загинув і транспортний засіб також знищено, третя – власник або особа, яка керує транспортним засобом, загинув, а транспортний засіб отримав незначні ушкодження, четверта ситуація – власник або особа, яка керує транспортним засобом, загинув, а транспортний засіб залишився неушкодженим. Під час військового стану такі втрати транспортних засобів встановити практично неможливо. Крім того поки не відновимо контроль на кордонах також важко встановити і кількість транспортних засобів, які встигли вивезти загарбники а межи нашої країни.

Тому після закінчення дії військового стану, необхідно буде провести перереєстрацію усіх автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів, які знаходяться в межах країни. Це завдання на майбутнє, тому що передбачається продовження дії військового стану в нашій державі до кінця травня.

Зрозуміло, що застосування адміністративного законодавства в повному обсязі в умовах військового стану дуже проблематично.

**Список використаних джерел**

1. Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 7 вересня 1998 р. № 1388 і від 11 листопада 2009 р. № 1200.Постанова Кабінету Міністрів України № 190 від 04.03.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2022-%D0%BF#n9.

2. Про внесення змін до пункту 16 Порядку державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів. Постанова Кабінету Міністрів України № 273 від 13.03.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273-2022-%D0%BF#n2.

3. Головкін Б. М. Оцінка дорожньо-транспортної аварійності та тяжкості її наслідків в Україні. Проблеми законності. 2022. Вип. 156. С. 52–75. doi: https://doi.org/10.21564/2414-990X.156.252879.

**ЧАЙКА Ірина,**
*аспірантка кафедри кримінального права та кримінології, Донецький державний університет внутрішніх справ*

# Стан реєстрації та наслідки розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 190 КК України, зареєстрованих на території Одеської області впродовж 2017-2021 років

*Загальні відомості про кримінальні правопорушення, зареєстровані до ЄРДР, та наслідки їх розслідування*

| | **Одеська область** | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Зареєстровано до ЄРДР (без врахування знятих з обліку) | Кількість КП, за якими особи встановлені | | Розслідувано кримінальних проваджень |
| | | із числа зареєстрованих у поточному році | всього враховуючи минулі роки | |
| **2017 рік** | 30837 | 13007 | 15240 | 10227 |
| **2018 рік** | 27883 | 10549 | 12235 | 12361 |
| **2019 рік** | 22698 | 7695 | 8850 | 8503 |
| **2020 рік** | 20674 | 9423 | 10643 | 10374 |
| **2021 рік** | 18270 | 8896 | 10448 | 10368 |
| **Всього** | **120362** | **49570** | **57416** | **51833** |

*Стан розслідування скоєних шахрайств за 2017-2021 роки в Одеській області*

| **Шахрайства (ст. 190 КК України)** | **Одеська область** | | |
|---|---|---|---|
| | **Зареєстровано до ЄРДР** | **Розкрито із числа зареєстрованих в поточному році** | **Розслідувано КП** |
| **2017** | 1932 | 702 | 624 |
| **2018** | 1310 | 384 | 422 |
| **2019** | 1347 | 330 | 385 |
| **2020** | 1295 | 445 | 502 |
| **2021** | 999 | 372 | 480 |
| **Всього** | **6883** | **2233** | **2413** |

Упродовж 2017-2021 років на території Одеської області зареєстровано до ЄРДР 6 883 кримінальні правопорушення за фактами шахрайств.

Найбільша кількість шахрайств на території Одеської області спостерігалася у 2017 (1 932), 2019 (1 347), 2018 роках (1 310).

У 2020 році (1 295) кількість шахрайств у порівнянні з 2017, 2018 та 2019 роками нижча. У 2021 (999) взагалі спостерігається значний спад реєстрації шахрайств на території Одеської області, у порівнянні з 2017 роком відмічаємо зниження реєстрації шахрайств на 933 або 48,3%.

Підрозділами поліції ГУНП в Одеській області розкрито із числа зареєстрованих в поточному році упродовж 2017-2021 років – 2233 кримінальні провадження. У 2018 (384) та 2019 роках (330) розкриття шахрайств знижується, однак у 2020 році (445) показник знову підвищується і у 2021році (372) йде на спад.

Розслідувано кримінальних проваджень про шахрайства за 2017-2021 роки на території Одеської області – 2413. Найменше розслідувано у 2019 році (385), а найбільше – у 2017 році (624).

*Порівняння значень*
*завданих матеріальних збитків від кримінальних правопорушень, передбачених ст. 190 КК України, зареєстрованих на території Одеської області впродовж 2017-2021 років*

| Шахрайства (ст. 190 КК України) | Одеська область | | | |
|---|---|---|---|---|
| | З числа кримінальних правопорушень, за якими закінчено досудове розслідування | | | |
| | Установлена сума матеріальних збитків | Відшкодовано збитків | Тимчасово вилучено майна, готівки, цінних паперів, іноземної валюти | Накладено арешт |
| **2017** | 138245303 | 1233150 | 1485525 | 17474234 |
| **2018** | 155980428 | 2425577 | 244025 | 6973401 |
| **2019** | 75134396 | 10625267 | 14084044 | 33465282 |
| **2020** | 46572389 | 1963251 | 3617000 | 29275636 |
| **2021** | 67512022 | 8582866 | 11862396 | 53277058 |
| **Всього** | **483444538** | **24830111** | **31292990** | **140465611** |

Підрозділами поліції ГУНП в Одеській області, з числа шахрайств, за якими закінчено досудове розслідування, в цілому встановлено суму матеріальних збитків у розмірі 483 млн. 444 тис. 538 грн. За період 2017-2021 років відшкодовано збитків на суму 24 млн. 830 тис. 111 грн. Тимчасово вилучено (майна, готівки, цінних паперів, іноземної валюти) на суму 31 млн. 292 тис. 990 грн. Арешт накладався на суму 140 млн. 465 тис. 611 грн.

Найвищий показник встановлення суми матеріальних збитків зафіксовано у 2018 (155 млн. 980 тис. 428 грн.) та 2017 (138 млн. 245 тис. 303 грн.), відповідно найнижчий – 2020 (46 млн. 572 тис. 389 грн.) та у 2021 роках (67 млн. 512 тис. 022 грн.).

Відшкодовувалося найбільше збитків, завданих шахрайствами, у 2019 році (10 млн. 625 тис. 267 грн.) та 2021році (8 млн. 582 тис. 866 грн.).

Найбільше тимчасово вилучалося майно, готівка, цінні папери, іноземні валюти у 2021 (53 млн. 277 тис. 058 грн.) та 2019 роках (33 млн. 465 тис. 282 грн.).

*Аналітична довідка*
*кількісних показників потерпілих від вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 190 КК України, зареєстрованих на території Одеської області впродовж 2017-2021 років*

| Шахрайства | Одеська область | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Потерпілих | | | | | | Працівників | | | | | | | | | | | | | |
| | усього потерпілих | з них загинуло | жінок | неповнолітніх ( у т.ч. малолітні) | пенсіонерів | іноземців | органів місцевого самоврядування | місцевої державної адміністрації | центральних органів державної виконавчої влади | нацполіції | прокуратури | судів | адвокатури | С Б У | податкової міліції та органів державної податкової служби | митної служби | прикордонної служби | військослужбовців | депутатів усіх рівнів | засобів масової інформації |
| **2017** | 1242 | | 496 | 5 | 147 | 8 | 1 | | | | | | 1 | | | | | 5 | | |
| **2018** | 842 | | 337 | 2 | 66 | 12 | | | | | | | 1 | | | | | | | |
| **2019** | 762 | | 325 | 2 | 69 | 9 | | | | | | | | | | | 1 | 4 | | |
| **2020** | 522 | | 201 | | 41 | | | | | | | | | | | | | | | |
| **2021** | 705 | | 213 | 1 | 79 | 2 | | | | | 1 | | 1 | | | | | 1 | | |
| **Всього** | **4073** | | **1572** | **10** | **402** | **31** | **1** | | | | **1** | | **3** | | | | **1** | **10** | | |

На період 2017-2021 на території Одеської області потерпілих від шахрайств – 4073 особи. Найбільша кількість потерпілих від шахрайств на території Одеської області спостерігалася у 2017 році (1242).

З 2017 (1242) по 2020 роки (522) відбулося зменшення кількості потерпілих від кримінальних правопорушень, пов’язаних із вчиненням шахрайств, але в 2021 році їх кількість зросла до 705.

Наведені значення показників потерпілих серед жінок та неповнолітніх на території Одеської області у період 2017-2021, тобто 1572 або 38,6% жінки та 26 або 0,2% неповнолітніх свідчать про більшу вразливість такими злочинами чоловічої частини населення. Також встановлено факт того, що від шахрайств потерпіло 402 пенсіонери, як соціально незахищений клас населення, що викликає деякі занепокоєння.

***Відомості***

*про кількість злочинців, яких оголошено в розшук за скоєння кримінальних правопорушень, передбачених ст. 190 КК України*

| Одеська область | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| ***Ст. 190 КК України*** | **2017** | | **2018** | | **2019** | | **2020** | | **2021** | |
| | всього оголошено в розшук | не розшукано станом на 31.12.2017 | всього оголошено в розшук | не розшукано станом на 31.12.2018 | всього оголошено в розшук | не розшукано станом на 31.12.2019 | всього оголошено в розшук | не розшукано станом на 31.12.2020 | всього оголошено в розшук | не розшукано станом на 31.12.2021 |
| | 44 | 133 | 35 | 122 | 46 | 128 | 52 | 139 | 42 | 142 |

Протягом 2017-2021 років на території Одеської області оголошено в розшук 219 осіб за скоєння кримінальних правопорушень, передбачених ст. 190 КК України.

Протягом 2017-2021 років на території Одеської області нерозшукано 664 злочинця за скоєння кримінальних правопорушень, передбачених ст. 190 КК України.

Найбільша кількість осіб, оголошених в розшук за ст. 190 КК України, підрозділами поліції Одеської області у 2020 (52), 2019 (46) та 2017 роках (44).

Найменша кількість – у 2018 (35) та у 2021 роках (42).

## СЕКЦІЯ № 3
## РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

**АВДЄЄВА Галина,**
*провідний науковий співробітник, кандидат юридичних наук, Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України*

# ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Армія РФ принесла в Україну масові вбивства мирних людей, знищення об'єктів інфраструктури та помешкань громадян, ґвалтування жінок і дітей, мародерство. Внаслідок цього порушені права громадян України, закріплені у Розділі І Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ЄКПЛ) та її протоколах №№ 1, 4, 6, 7, 12 і 13. [1, с. 116.] Це, насамперед, право на життя (ст. 2 Конвенції); заборона катувань (ст. 3 Конвенції); заборона рабства (ст. 4 Конвенції); заборона дискримінації (ст. 14 Конвенції); право на власність (ст. 1 Протоколу № 1); право на освіту (ст. 2 Протоколу № 1); право на свободу і особисту недоторканність (ст. 5 Конвенції), право на справедливий суд (ст. 6 Конвенції); заборона покарання без закону (ст. 7 Конвенції); право на ефективний засіб правового захисту (ст. 13 Конвенції) та ін. [2].

В Україні створили онлайн-архів для документування скоєних військовими РФ воєнних злочинів в Україні. [3]. Накопичення інформації про такі злочини є лише підготовчим етапом до їх розслідування. Провина представників російської влади і військових армії РФ має бути доведена шляхом ретельного збирання процесуальних доказів. Під час такого розслідування потрібно не лише довести, що ці злочини були вчинені, а й пов'язати їх з конкретними особами-злочинцями, висунути їм обгрунтоване обвинувачення та притягнути до відповідальності.

Злочини, скоєні військовими РФ на території України, є надзвичайно масштабними і їх розслідування передбачає дослідження значного обсягу подій, ретельне збирання безлічі доказів і проведення великої кількості судових експертиз.

Навіть в мирний час слідчі в окремих випадках чекали результатів окремих судових експертиз до двох років, а в умовах воєнного стану, коли багато судових експертів набули статусу біженців або внутрішньо переміщених осіб і не мають можливості виконувати свої професійні обов'язки, отримати висновок експерта стало ще складнішим.

Слід зауважити, що в умовах воєнного стану значна кількість

співробітників державних експертних установ не в змозі виконувати свої професійні обов'язки через їх перехід до армії або територіальної оборони, зайняття волонтерською діяльністю, виїзд за межі свого населеного пункту. При цьому ч. 3 ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» містить заборону на проведення недержавними експертами криміналістичних (більше 30 видів), судово-медичних та судово-психіатричних судових експертиз. [4].

В Україні існують проблеми із залученням судово-медичного експерта, а суди в окремих випадках не визнають його висновки джерелами доказів у кримінальних провадженнях через те, що судово-медичні експертизи згідно зі ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» дозволено проводити виключно в державних експертних установах, якими не є всі Бюро судово-медичних експертиз в Україні (вони належать до об’єктів комунальної власності). [5, с. 89].

Експерт з питань міжнародного кримінального права Уїллям Вілей справедливо наголошує на тому, що «масштаби ймовірних злочинів, скоєних військовими РФ на території України такі значні, що українська влада навряд чи має достатні ресурси, щоб самотужки з цим справитися». [6]. Тобто, процес збирання доказів, які зазвичай отримуються шляхом призначення і проведення судових експертиз, в умовах воєнного стану став набагато складнішим, ніж у мирний час.

На відміну від України, у країнах-членах Ради Європи залучення експерта здійснюється згідно з «Керівними принципами щодо ролі призначених судом експертів у судових процесах держав – членів Ради Європи». Відповідно до п.п. 33, 34 даного документу суд може залучати будь-якого експерта за наявності у нього певних спеціальних знань (або досвіду чи практичних навичок) незалежно від того, чи є він державним або приватним та чи зазначений він в Списку експертів.

До експерта за порушення професійних обов'язків можуть застосовуватися різні санкції, а саме: конфіскація платежу за проведення експертизи, дискваліфікація як експерта, адміністративний штраф або арешт, кримінальне переслідування, дисциплінарні наслідки або позови про відшкодування збитків (п. 117).

Скасування монополії державних експертних установ на проведення значної кількості судових експертиз в Україні та реформування системи експертного забезпечення правосуддя за аналогією з країнами-членами Ради Європи сприятиме реалізації права громадян України на справедливий суд (ст. 7 Конституції України та ст. 6 ЄКПЛ) та підвищити достовірність висновку експерта в умовах воєнного стану.

**Список використаних джерел**

1. Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти: навчальний посібник. Київ: Видавництво «ФОП Голембовська О.О.», 2018. 208 с.

2. The European Convention on Human Rights. Council of Europe. URL https://v.gd/pip3xm (дата звернення 20.04.2022)

3. Russia’s war crimes. URL: https://war.ukraine.ua/russia-war-crimes/ (дата звернення 12.04.2022)

4. Про судову експертизу. Закон України № 4038-XII від 25.02.1994. Редакція від 01.01.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text (дата звернення 18.04.2022)

5. Авдєєва Г. К. Місце судової експертизи у науково-технічному забезпеченні слідчої діяльності в умовах змагального кримінального провадження. Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. праць / редкол.: В. І. Борисов та ін. Вип. 41. Харків: Право, 2021. С. 88-93.

6. Вікторія Власенко. Що може стати надійними доказами злочинів армії РФ в Україні. Deutsche Welle (Німеччина). 08.04.2022. URL: https://p.dw.com/p/49bsb (дата звернення 19.04.2022)

**АКСЬОНОВ Костянтин**,
*викладач кафедри організації досудового розслідування факультету № 1, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНЕТИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ КРИМІНАЛІСТИКИ

Здійснення Російською Федерацією збройної агресії проти України [1] породило нагальну потребу в своєчасному й точному ототожненні великої кількості жертв протистояння. В основі ефективного вирішення цієї проблеми лежить теорія криміналістичної ідентифікації, важливий внесок у становлення якої в різні часи зробили такі зарубіжні й вітчизняні вчені, як А. Бертильйон, С. Потапов, В. Колдін, В. Колмаков, М. Сегай та інші. Проте заборонені методи й засоби ведення неоголошеної війни часто унеможливлюють ідентифікацію загиблих традиційним шляхом і зумовлюють гостру необхідність у використанні для розв’язання цієї проблеми найпрогресивніших технологій.

До них потрібно зарахувати одне з найважливіших наукових досягнень у галузі криміналістичної ідентифікації останніх трьох десятиліть, яке полягає в розробленні А. Джеффрісом у 1984 р. й упровадженні в практику розкриття й розслідування злочинів методами дослідження ДНК, що, за справедливим визначенням І. Перепечиної, «незрівнянно розширило можливості генетичної ідентифікації людини, перевівши завдання індивідуалізації зі сфери теоретичних абстракцій у реалії криміналістичної практики» [2, с. 284-285].

Зокрема, М. Куп’янський справедливо наголошує на тому, що генетична ідентифікація людини вирізняється високим ступенем розробленості, ознаками чого є наявність фундаментальної наукової основи, що є базисом розроблених криміналістичних методик, широкомасштабна їх валідація на експертному матеріалі, підтверджена висока надійність і відтворюваність результатів

експертного дослідження, наявність високотехнологічного інструментарію, уніфікація й стандартизація методик, обладнання, реагентів у європейському та світовому вимірах [3, с. 159-160].

ДНК аналіз є найбільш точним методом ідентифікації людини та встановлення біологічних споріднених зв'язків між людьми. При встановленні біологічного спорідненості точність ДНК аналізу на кілька порядків перевищує точність серологічних методів, а за ідентифікації особи точність ДНК експертизи перевищує дактилоскопічний аналіз.

Наприклад, саме за допомогою аналізу ДНК було ототожнено майже 7 тис. мусульманських хлопчиків і чоловіків віком від 13 до 77 років із 8 тис. жертв геноциду, учиненого у Сребрениці 20 років тому [5], а також велику кількість полеглих воїнів, що приймали участь в проведенні антитерористичної операції на сході України, починаючи з 2014 року [8].

Генетична ідентифікація являє собою комплексний, і за об’єктами і за методами, об’ємний блок досліджень. Вивчення притаманного генетичній ідентифікації інформаційного поля потребує звернення до знань із різних фундаментальних наук - молекулярної й популяційної генетики, хімії, імунології, математики тощо, а також до методів цих наук, на основі яких розробляються спеціальні криміналістичні методики [4, с. 335-336].

Визначення ж поняття ідентифікації останків полеглих осіб як комплексу експертних (лабораторних) дослідницьких заходів щодо визначення імен та інших особистих ознак полеглих було здійснено лише на рівні підзаконного нормативно-правового акта з обмеженою сферою регулювання [6]. А здійснення криміналістичного обліку генетичних ознак людини регламентовано відомчою Інструкцією з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС [7].

Таким чином, на теперішній час актуальною проблемою є законодавче врегулювання процесів створення та функціонування обліку геномної інформації людини в Україні та вдосконалення роботи правоохоронних органів України із запобігання, виявлення, розкриття та розслідування злочинів проти життя, здоров’я, волі, статевої свободи та недоторканості особи, а також інших злочинів й правопорушень, розшуку безвісти зниклих осіб та ідентифікації невпізнаних трупів.

Для вирішення цього нагального питання ще 26 жовтня 2020 року було зареєстровано в парламенті проєкт Закону «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» №4265 [10].

Згаданий законопроєкт має на меті врегулювання як обов’язкової державної, так і добровільної реєстрації геномної інформації людини, та чітко визначає категорії осіб, які підлягають обов’язковій реєстрації:

- особи, притягнені до кримінальної відповідальності за вчинення умисних злочинів проти життя, здоров’я, статевої свободи, статевої недоторканості особи, щодо яких обрано запобіжний захід;

- особи, які вчинили злочини проти життя, здоров'я, статевої свободи, статевої недоторканості особи, до яких за рішенням суду застосовані примусові заходи медичного характеру;

- особи, засуджені за вчинення умисних злочинів проти життя, здоров'я, статевої свободи, статевої недоторканості особи;

- особи, які засуджені та відбувають покарання у вигляді позбавлення волі або мають незняту чи непогашену судимість за вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів, а також усіх категорій злочинів проти статевої свободи і статевої недоторканості особи;

- невпізнані трупи;

- особи, зниклі безвісти;

- близькі родичі осіб, зниклих безвісти.

Також, з урахуванням досвіду ідентифікації загиблих в ООС (АТО), проєктом пропонується встановити механізм відбору біологічних зразків осіб, які добровільно вступають або призиваються на військову службу, діючих військовослужбовців та за потреби забезпечити подальшу їх ідентифікацію.

Цей законопроєкт закладає підґрунтя боротьби зі злочинністю та виконання правоохоронними органами соціальних функцій (розшуку безвісти зниклих осіб та встановлення осіб невпізнаних трупів), захисту прав і свободи людини, слугуватиме ефективним засобом профілактики злочинності.

Вимога щодо обов'язкового відбору біологічного матеріалу для державної реєстрації геномної інформації не повною мірою узгоджується з нормами Конституції України та міжнародно-правовими актами.

Запропоновані законопроєктом норми, які регулюють процес відбору, зберігання та знищення біологічного матеріалу, містять відсилочні норми до кримінального процесуального законодавства.

Така пропозиція є дещо некоректною, оскільки кримінальне процесуальне законодавство України містить положення щодо відібрання біологічних зразків для проведення освідування підозрюваного, свідка чи потерпілого для виявлення на їхньому тілі слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу (ст. ст. 241, 245 КПК).

В інших же випадках у разі необхідності за рішенням слідчого можливе призначення експертизи. Примусове ж залучення особи для проведення медичної експертизи здійснюється за ухвалою слідчого судді, суду (ч. 3 ст. 242 КПК).

При цьому, наприклад, такі питання, як зберігання та знищення біологічного матеріалу, відібраного для здійснення державної реєстрації геномної інформації, виходять за межі предмета правового регулювання КПК. Тобто низка зазначених вище відсилочних норм проєкту на практиці не зможуть бути реалізованими, а отже, потребують додаткового врегулювання.

У законопроєкті відсутній чіткий перелік об'єктів біологічного походження, які можуть бути відібраними для проведення молекулярно-генетичної експертизи.

Враховуючи все сказане, проєкт Закону містить багато прогалин, які потрібно обов'язково усунути. Лише після доопрацювання недоліків можна буде на належному рівні реалізувати ідею законопроєкту та спрямувати зусилля правоохоронних органів на вдосконалення роботи у сфері запобігання, виявлення, розкриття та розслідування злочинів проти життя, здоров'я, волі, статевої свободи та недоторканості особи, а також інших злочинів і правопорушень, розшуку безвісти зниклих осіб та ідентифікації невпізнаних трупів.

**Список використаних джерел**


1. ПА ОБСЄ визнала факти військової агресії Росії проти України // Українська Правда.-2015.-9 липня. URL: http://www.pravda.cora.ua.

2. М. Куп'янський Розслідування серійних сексуально-садистських убивств (організаційно-тактичні засади) / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук // Національний юридичний університет ім. Я. Мудрого // Харків -2016. URL: https://cutt.ly/gG6hW8f

3. Перепелина И.О. ДНК-идентификация как новая отрасль криминалистической техники в контексте криминалистической дидактики / И.О. Перепелина *II* Криминалистика и судебная экспертология: наука, обучение, практика XI : сб. науч, статей - Vilnius, 2015. - С. 284-292.

4. Перепелина И.О. Классификационные вопросы судебной генетической идентификации / И.О. Перепелина *II* Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика : зб. наук. пр. : у 2-х т. - Х. : Видавнича агенція «Апостіль», 2014. - Т. 2. - 2014. - С. 329-339.

5. Сегодня пройдут мероприятия памяти жертв в Сребренице// ЛІГА.Новости. -2015. - 11 июля. URL: http://news.liga.net.

6. Про затвердження Тимчасового порядку здійснення на території України пошуку, ексгумації та перепоховання останків осіб, які загинули внаслідок воєн, депортацій та політичних репресій, і впорядкування місць їх поховання: Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 09.06.2006 р. № 193 URL:http://zakon.rada.gov.ua.

7. Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС : наказ МВС України від 10.09.2009 р. № 390 URL:http://zakon.rada.gov.ua.

8. Тинченко Я. Іловайськ. Ексгумація. Підсумки/Я. Тинченко//Тиждень.иа. -2015. - 11 липня. - [Електроннийресурс]. - Режим доступу : http://tyzhden.ua.

9. Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України: Інструкція про проведення судово-медичної експертизи : Наказ МОЗ від 17.01.1995 р. № 6 URL:http://zakon.rada.gov.ua.

10.Спеціальна база ДНК українців: всі «за» та «проти»// https://uba.ua/ukr/news/8339/print/

11. Про судово-медичну експертну діяльність : проект Закону України від 16.06.2015 р. № 2081а URL: http://wl.cl.rada.gov.ua.

**ALIPA Oleksandr**
*cadet of 306 group, faculty № 1, Donetsk State University of Internal Affairs*
**VOLIK Olena**
*lecturer, Social and Humanitarian Department Donetsk State University of Internal Affairs*

# CRIMINAL RESPONSIBILITY FOR CRIMES COMMITTED DURING MARTIAL LAW IN UKRAINE

The issue of crimes committed during martial law is more relevant today than ever, as Ukrainians have faced the problem of preserving their property during hostilities. Now our state is suffering from Russian armed aggression, the civilian population is suffering, not only from the military, but also from their compatriots. These individuals are stealing the property of city dwellers who have fled their homes to escape shelling and bombing. It is appalling that the thieves "work" in the homes of citizens right during the shelling, being at the epicenter of hostilities, at a time when property owners are in bomb shelters.

According to Art. 1 of Law in Ukraine "On the legal regime of martial law", martial law is a special legal regime imposed in Ukraine or in certain localities in case of armed aggression or threat of attack, danger of state independence of Ukraine, its territorial integrity and provides for the relevant state authorities , military command, military administrations and local self-government bodies, powers necessary to deter the threat, repel armed aggression and ensure national security, eliminate the threat to Ukraine's state independence, territorial integrity, and temporary, threatened, restricted constitutional rights and freedoms citizen and the rights and legitimate interests of legal entities, indicating the term of these restrictions [1].

The Criminal Code of Ukraine does not disclose the definition of a "war crime". Instead, it is generally accepted in the legal community to delineate these terms as follows:

- war crime - violation of IHL, in particular the laws and customs of war;
- war crime - a crime against the established order of military service, committed by a serviceman.

That is, war crimes are local crimes committed against the order of service or military service, committed by servicemen, conscripts and reservists. War crimes are violations of international law, generally accepted laws and customs of war, which are provided by IHL. Under these conditions, the commission of crimes against a person (murder, rape, torture) committed by combatants (in international law, persons who are members of the armed forces of a belligerent country directly involved in hostilities) in armed conflict cannot be classified as common crimes [2].

Taking into account all mentioned above, it should be noted that Law № 2117-IX increases the penalties not only for misappropriation of property of the wounded and killed on the battlefield (looting), but also for using tragic circumstances, fighting

for their own gain, because changes to the Criminal Code affected the composition crimes under Articles 185 (theft), 186 (robbery), 187 (banditry), 189 (extortion), 191 (unlawful appropriation through service position ). These crimes were supplemented by a qualifying feature - the commission of martial law.

Therefore, from now on, the responsibility for committing crimes under martial law or state of emergency has become more severe, namely:

- for theft - the offender faces imprisonment for a term of 5 to 8 years;
- for robbery - a term of 7 to 10 years;
- for banditry - the offender faces not only imprisonment for a term of 8 to 15 years, but also confiscation of property;
- for extortion - the penalty will be: imprisonment for a term of 7 to 12 years with confiscation of property;
- for appropriation, embezzlement of property with the help of service position, - not only imprisonment for a term of 5 to 8 years, but also deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities for up to 3 years [3].

Basing on the given analysis, it should be concluded that today there is a need for detailed legal regulation of criminal law, in particular, criminal prosecution, martial law or in combat situations, as this will guarantee reliable protection of the sovereignty and territorial integrity of Ukraine.

**References**

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015р. № 389-VIII. URL: https://cutt.ly/zG6hldX (дата звернення: 13.04.2022).

2. Чи дійсно мовчать закони, коли лунає зброя: відповідальність за військові та воєнні злочини. URL: https://v.gd/NZQVLG (дата звернення: 13.04.2022).

3. Відповідальність за мародерство та інші злочини, скоєні під час воєнного стану. URL: https://v.gd/Mskd8c (дата звернення: 13.04.2022).

**АНДРІЯШЕВСЬКИЙ Артур,**
*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня) 2 курсу, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*
**СКЛЯР Надія**,
*доцент кафедри державно-правових дисциплін факультету № 2, кандидат економічних наук, доцент, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## ТРАГІЧНІ ПОДІЇ В БУЧІ ЯК ПРИКЛАД ГРУБОГО ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Повномасштабний відкритий воєнний напад росії за підтримки її сателіта

білорусі, початий 24 березня 2022 року, став для всіх українців початком нової реальності. Близько 4-ої години за київським часом 24 лютого президент рф володимир путін оголосив про воєнну операцію з метою нібито «демілітаризації та денацифікації України». Через кілька хвилин почалися ракетні удари по всій Україні, у тому числі поблизу Києва. Російські війська вдерлися до України поблизу Харкова, Херсона, Чернігова, Сум, увійшовши з Росії, Білорусі та тимчасово окупованого Росією Криму.

У березні 2022 року російські передові сили захопили місто Бучу, що є передмістям Києва, куди ввійшли російські війська. Під час загального відступу російських військ на північ від Києва внаслідок атак українських військових у районі Бучі росіяни передислокувалися на Північ. Українські війська увійшли до міста 1 квітня 2022р.

2 квітня 2022 року в соцмережах опублікували початкові відеозаписи того, що залишилося після виходу російських військ, і показали масові вбивста мирного населення. Після відходу російських військ із Бучі наприкінці березня з'явилися докази численних звірств, вчинених загарбниками під час окупації регіону. 18 понівечених тіл убитих чоловіків, жінок і дітей знайшли в підвалі. Огляд тіл виявив сліди катувань; відрізані вуха та вирвані зуби [7].

Міський голова Бучі Анатолій Федорук повідомив про виявлення братської могили, де поховали 280 людей, а по вулицях залишилися лежати десятки трупів, деякі з яких із зав'язаними руками. Основним способом убивства був розстріл у потилицю. Особливу жорстокість виявили в останні дні окупації безпосередньо перед відступом, страчені майже всі чоловіки, що залишилися в окупованому місті, від 18 до 60 років [8].

Головні вулиці були всіяні загиблими мирними жителями, які займалися повсякденним життям. Трупи жителів Бучі також були виявлені в підвірях будинків та інших місцях. Тіла вбитих у Бучі почали з'являтися на вулицях 11 березня 2022р., коли туди зайшли війська РФ, їх видно на знімках супутника [8].

Вчиняючи той геноцид українського населення на території Київської області, російська федерація порушила всі можливі міжнародні угоди, які зобов’язувалась виконувати на рівні з усіма іншими країнами Світу, зокрема Женевську конвенція 1949р. та Статут Ради Безпеки ООН та багато інших міжнародних договорів.

Після оприлюднення 3 квітня 2022 року звірств російських військових на території м. Буча, у традиційно щоденному відео-зверненні до громадян, Президент України Володимир Зеленський так відреагував на ці події: «Світ уже бачив багато воєнних злочинів. У різні часи. На різних континентах. Але настав час зробити все, щоб воєнні злочини російських військових стали останнім проявом такого зла на землі. Кожен винний у таких злочинах буде

внесений у спеціальну Книгу катів. Буде знайдений і покараний» [4].

Також на події, які відбувалися у тимчасово окупованій Бучі відреагували багато лідерів міжнародних організацій та країн Світу. Президент Ради ЄС Шарль Мішель заявив, що він «шокований світлинами звірств російської армії в Києві» [5], і пообіцяв, що ЄС допоможе Україні та правозахисним групам зібрати докази для використання в міжнародних судах.

«Ми рішуче засуджуємо очевидні звірства кремлівських сил у Бучі та по всій Україні. Ми домагаємося відповідальності, використовуючи всі доступні інструменти, документуючи та передаючи інформацію, щоб притягнути винних до відповідальності» [6], – заявив держсекретар Сполучених Штатів, Ентоні Блінкен.

Світ нарешті має прийти до тями, згадати історію і зрозуміти, що умиротворення агресора завжди призводить лише до його зростання, відчуття вседозволеності та безкарності. Відома українська мовознавиця Ірина Фаріон в одному із останніх своїх інтерв'ю зазначає: «Намагання домовитися зі злом – це намагання його зростити, зробити більшим та могутнішим. У висновку це зло виросте і почне все пожирати ще з більшою швидкістю» [3].

Враховуючи лише події, які відбувалися на території тимчасово окупованої Бучі, міжнародна спільнота має негайно ухвалити рішення про повну та беззастережну ізоляцію росії від зовнішнього світу, визнання цієї «держави-монстра» як міжнародного терориста, винних притягнути до відповідальності, а дії звірського режиму путіна визнати як геноцид української нації.

**Список використаних джерел**

1. Женевська конвенція від 12 серпня 1949 року про захист цивільного населення під час війни. URL: https://v.gd/tclWTz

2. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду. URL: http://surl.li/casez

3. Ірина Фаріон: провал Порошенка; еволюція Зеленського; Кароль, Лозниця й інші «голуби миру». URL: https://v.gd/XgsRLD

4. Сайт Президента України. URL: https://v.gd/qkTO8M

5. Ukraine war latest: Killings in Bucha a deliberate massacre, says Ukraine. BBC News (en-gb). 3 April 2022.

6. SecBlinken. We strongly condemn apparent atrocities by Kremlin forces in Bucha and across Ukraine. We are pursuing accountability using every tool available, documenting and sharing information to hold accountable those responsible. URL: http://surl.li/casev

7. Ukraine, Louise Callaghan, Zabuchchya. Bodies of mutilated children among horrors the Russians left behind. URL: https://v.gd/erPdD8

8. У Бучі знайшли «братську могилу», де поховані майже 300 людей, на вулицях десятки трупів. Українська правда. URL: http://surl.li/caseu

**АНДРІЯШЕВСЬКА Марина**,
*адвокат, доктор філософії в галузі права, Індивідуальна адвокатська діяльність*
**ЛОПАТИНСЬКА Ірина**,
*завідувач кафедри соціально-гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету № 1, кандидат педагогічних наук, доцент, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## GUARANTEES OF HUMAN RIGHTS DURING MARTIAL LAW

One of the most important tasks of the modern state and society as a whole is to ensure strict observance of the rule of law, eradication of any violations of public order, elimination of crime, elimination of causes and conditions that give rise to and contribute to its development. The Government of the Ukrainian state currently defines and implements a multifaceted set of measures to implement the above tasks.

Currently, special attention is paid to the improvement of the prosecutor's office, internal affairs, justice, courts, which are called to guard the rule of law, protection of the rights of citizens of Ukraine, the interests of society. One of the most important and effective steps of our state in the direction of deepening cooperation with the European Union in the legal field is to improve legislation, in particular, the enactment of the new Criminal Procedure Code of Ukraine from 2012, which prioritizes human rights and freedoms.

In the conditions of martial law, human rights and freedoms are somewhat limited by certain orders and instructions, which are determined by the situation itself. For example, martial law does not require a court order to transfer property seized during a pre-trial investigation to the state.

Today, criminal proceedings have a special place, as the most important guarantee of human rights is a fair trial. A progressive step in establishing the humanistic foundations of criminal justice in Ukraine, approaching international standards, was to improve the mechanism for appealing court decisions. After all, an important condition for the implementation of criminal proceedings is a thorough, comprehensive, objective review of the legality and validity of court decisions by the Supreme Court, whose task is to identify errors in the case and take measures to correct them - cancel or change decisions.

The procedure for criminal proceedings is quite formalized. Therefore, the procedure for appealing court decisions is clearly defined by law. The Institute of Advocacy has a broad constitutional and legal framework in this context, aimed at ensuring key tasks, in particular, protection from criminal prosecution. According to the appeals of lawyers, a large number of sentences are being overturned today.

As practice shows, the most common reason for reversal of sentences is a significant violation of the requirements of criminal procedure law. In accordance

with paragraph 3 of Part 1 of Article 409 of the Criminal procedural code of Ukraine, the grounds for revocation or change of the court decision when considering the case in court is a significant violation of the requirements of the criminal procedure law.

Thus, there is reason to believe that today criminal justice is in a position to protect human rights, and the principles of law are not an abstract category, but an effective practical tool.

The most powerful guarantee of the right, however, is the ability to appeal and review the court decision. The effectiveness of such judicial protection is determined by the possibility of reconsideration of the case by another panel of the court and a kind of control of compliance with the law during the decision of the higher courts.

In view of the above, in order to create an effective justice system as close as possible to the European level, in educational institutions that prepare future law enforcement agencies, special attention should be paid to the principles of criminal justice through detailed analysis of generalized case law. In matters of criminal jurisdiction. Future lawyers should be well aware that the principles of law are not an abstract category created to resolve only theoretical and scientific disputes, but a tool designed to ensure the effectiveness of the principles of justice, in particular criminal.

**Список використаних джерел**

1. Конституція України.

2. Конвенція про захист прав та основних свобод (1950 р.), ратифікована Україною 17.07. 1997 року.

**БАЛАНАЄВА ОКСАНА**,
*доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, кандидат філологічних наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ЮРИДИЧНІ ТЕРМІНИ: ГІПЕРО-ГІПОНІМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ

Лінгвістична системність термінології права тісно пов'язана з логічною системністю понять, що реалізовується гіперо-гіпонімічними відношеннями, які зумовлюють ієрархічну структуру терміносистеми. Багаторівнева сукупність терміноодиниць базується на логічних взаємозв'язках ***рід → вид → підвид***, або ***гіперонім → гіпонім***. Двоступеневі і триступеневі утворення з різним структурно-семантичним наповненням сформовані інтегральними й диференційними ознаками (семами). Різні підстави класифікації використовуються в гіперо-гіпонімічній групі *тлумачення норм права*. Диференційна ознака 'юридична сила' формує гіпоніми ***офіційне*** й ***неофіційне*** *тлумачення норм права*. За смислорозрізнювальною ознакою 'обсяг' утворюються види ***буквальне***, ***обмежувальне*** й ***поширювальне*** *тлумачення норм права*. Ряд гіпонімів ***граматичне***, ***логічне***, ***систематичне*** та ***історичне***

*тлумачення норм права* враховує диференційну сему ‘прийоми тлумачення’. Структуру третього рівня мають співгіпоніми 1) *офіційне* і 2) *неофіційне тлумачення*, що включає підвиди: 1) ***нормативне*** і ***казуальне***, 2) ***доктринальне*** і ***поточне*** .

У багатокомпонентних гіперо-гіпонімічних ґрупах видові / підвидові поняття можуть ґрунтуватися на відношеннях антонімії. В окремих випадках взаємозв’язок гіпонімів, що входять у двоступеневу тринарну структуру, ґрунтується виключно на антонімічних відношеннях. Так, наприклад, родове поняття *обставини скоєння злочину* містить два гіпоніми: *обставини, які* ***обтяжують*** *покарання – обставини, що* ***пом’якшують*** *покарання*, які реалізують комплементарну протилежність значень[1, с. 370-371].

Більшість гіперо-гіпонімічних груп, які організовують терміносистему права, становить складні трирівневі ієрархічні структури *рід – вид – підвид*, в яких видові і / або підвидові поняття виражають протиставлення, або є квазіантонімами. Як правило, у змістовій структурі співгіпонімів актуалізується кілька диференційних сем, що зумовлюють багаторівневий характер терміносистеми. Так, гіперонім ***референдум*** формує видові поняття, які розрізняються за ознаками: 1) ‘територіальність’: *загальнонаціональні референдуми–місцеві референдуми*; 2)‘предмет референдуму’: *конституційні* та *законодавчі*; 3) ‘правова значимість’: *консультативні* та *вирішальні*; 4) ‘необхідність проведення’: *обовязкові* и *факультативні* [1,с. 496].

Трирівневу ієрархічну структуру має гіперо-гіпонімічна група правових термінів з родовим поняттям ***види покарань*** (перший рівень диференціації) і согіпонімами *основні обмеження волі* и *додаткові види покарань* (другий рівень диференціації). На третьому рівні видові відношення розділяються на підвиди: до логіко-семантичної структури гіпоніма *основні обмеження волі* входять: 1) *громадські роботи*, 2) *виправні роботи*, 3) *арешт*, 4) *обмеження волі*, 5) *позбавлення волі на певний строк*, 6) *довічне позбавлення волі*; гіпонім *додаткові види покарань* містить різновидності: 1) *конфіскація майна,* 2) *позбавлення спеціального звання, рангу, чину* [2, с. 56]. Диференційною ознакою гіпонімів є ‘ступінь тяжкості покарання’.

На смислорозрізнювальних компонентах ‘вид власності’ (порівняйте: *власність українського народу, державна, територіальних громад села, міста*) і ‘форми власності’ (порівняйте: *приватна*, *державна, колективна*) формується гіперо-гіпонімічна група з родовим поняттям ***власність*** [2, с. 54].

Лінгвістична системність термінології права тісно пов’язана з логічною системністю понять, що реалізується гіперо-гіпонімічними відношеннями, які зумовлюють ієрархічну будову терміносистеми. Багаторівнева сукупність терміноодиниць базується на логічних взаємозв’язках рід → вид → підвид, або гіперонім → гіпонім. Двоступеневі і триступеневі утворення з різним структурно-семантичним співвідношенням гіпонімів сформовані інтегральними й диференційними семами. У багатокомпонентних гіперо-гіпонімічних групах видові / підвидові поняття можуть спиратися на протиставлення, підтверджене органічним зв’язком антонімії та гіпонімії.

**Список використаних джерел**

1. Правознавство: словник термінів / за ред. В.Г. Гончаренка. Навчальний посібник. К.: Юрисконсульт, КНТ. 2007. 636 с.

2. Популярна юридична енциклопедія / ред. кол.: І. С. Чиж, В. С. Ковальський, Л. М. Горбунова; кол. авт.: В. К. Гіжевський, В. В. Головченко, Е. Ф. Демський. К.: Юрінком Інтер, 2003. 528 с.

**БЕЗДУГАН Вікторія**,
*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня) 4 курсу факультету №2, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: СКЛЯР Надія,**
*доцентка кафедри державно-правових дисциплін факультету № 2, кандидат економічних дисциплін, доцент, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Поняття міжнародного збройного конфлікту можна віднайти у спільній ст. 2 Женевських конвенцій 1949 р. – ними є всі випадки проголошення війни чи всякого іншого збройного конфлікту, що виникають між двома чи декількома державами, навіть у випадку, коли одна з них не визнає стану війни. Права, що були прописані у 4-х Женевських конвенціях 1949 року; регулюють як відносини між державами у період збройної боротьби, так і відносини у зв'язку з такою боротьбою (режим поранених, військовополонених, укладання угод про перемир'я, підписання мирних договорів); включають заборону на: посягання на життя і фізичну недоторканність, зокрема всякі види убивств, каліцтва, жорстоке поводження, тортури і катування; взяття заручників; посягання на людську гідність, зокрема образливе і принизливе звернення; засудження і застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного належним чином судом, за наявності судових гарантій, визнаних необхідними цивілізованими націями [2].

Відповідно до визначення, запропонованого Міжнародним комітетом червоного хреста, збройний конфлікт - це збройне протистояння, що відбувається між державами, або тривале збройне протистояння між урядовою владою та організованими збройними угрупуваннями або ж лише між організованими збройними угрупуваннями. Своєю чергою, внутрішній (не

міжнародний) збройний конфлікт - це збройний конфлікт, що відбувається на території однієї держави і в якому війська жодної іншої держави не беруть участі. Незалежно від свого соціального характеру (міжнародні війни, національно-визвольні війни, внутрішні конфлікти), законні чи незаконні (агресивні війни або оборонні війни; збройні дії сепаратистів всередині країни або дію урядових військ по захисту конституційного ладу), ці збройні конфлікти ставлять під загрозу реалізацію більшості прав і свобод людини, в тому числі найважливіше природне право - право на життя. У зв'язку з цим у міжнародному праві вже вироблені норми, основне призначення яких полягає в обмеженні вибору методів і засобів ведення бойових дій і заборону найбільш жорстоких і нелюдських з них в тому випадку, якщо не вдається запобігти збройного конфлікту між державами або всередині країни і вичерпані всі можливі засоби його запобігання. Ці норми, які отримали назву «норми міжнародного гуманітарного права», об'єктивно сприяють гуманізації війни та обмеження масштабів і негативних наслідків збройних конфліктів. Основні засади і принципи, які втілені у нормах міжнародного гуманітарного права застосовуються і до не міжнародних збройних конфліктів: у будь-якому збройному конфлікті і за будь-яких обставин сторони мають дотримуватися елементарних міркувань гуманності, задля захисту жертв, зменшення людських страждань, а також зменшення шкоди, завданої об'єктам, що мають надзвичайно важливе значення для виживання [3].

На даний час питання забезпечення та захисту прав людини, в тому числі і в умовах збройних конфліктів різного характеру, міжнародним співтовариством вже не розглядаються. Найважливішим принципом права збройних конфліктів є те, що особи зі складу збройних сил обох сторін, які вийшли з ладу або безпосередньо в силу різних причин (хвороба, поранення, затримання тощо), які перестали брати участь у воєнних діях, а також цивільне населення, повинні за всіх обставин користуватися гуманним поводженням, включаючи повагу до їхнього життя, фізичну і психічну недоторканність. Застосування державою збройних сил для наведення конституційного порядку на своїй території є крайнім засобом забезпечення громадського порядку, але в певних випадках лише його використання дозволяє державі захищати основоположні, невід'ємні права і свободи людини, в тому числі найважливіше право - право на життя [1].

Отже, сторони конфлікту не є обмеженими у виборі засобів і способів ведення війни, ані у виборі цілей нападу. Так само вони зобов'язані захищати жертв від впливів і наслідків війни. Сторони конфлікту, що дотримуються цих норм і принципів вважаються такими, що поважають міжнародний правопорядок, а ті хто їх порушують та вчиняють міжнародні злочини мають бути притягнути до міжнародної кримінальної відповідальності

**Список використаних джерел**

1. Булгак Д.В. Права людини в умовах світових загроз XXI століття. *Захист прав людини під час збройних конфліктів.* тези доп. всеукр. наук.-практ.

конф. Київ, 20154 р. С. 200-202

2. Ситняківська, С. М. *Права людини під час війни, збройного конфлікту (human rights during the war, armed conflict).* Енциклопедія прав людини : соціально-педагогічний аспект : колективна монографія. кол. авт., за заг. ред. проф. Н. А. Сейко ; відп. ред. Н. П. Павлик. 2014 р

3.Сенаторова О.В. Права людини і збройні конфлікти: навч.посіб. Київ, 2018 р. С. 141-142

**БЕЗРІДНА Наталія,**
*курсантка 3 курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Варто розпочати з того, що Конституція України гарантує кожному право на захист, саме на це положення і буде акцентовано увагу у даній роботі. Також доцільно зазначити, що дане положення є обов'язковим та нагальним завданням у діяльності правоохоронних органів. Процес забезпечення захисту прав і свобод громадян держави у період введення воєнного стану набуває вкрай важливого статусу. На превеликий жаль, у воєнний час злочинність тільки зростає, розповсюджуються мародерство та інші кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи. У даному питанні велика відповідальність покладається на підрозділи Національної поліції, з метою припинення даних суспільно-небезпечних діянь. Але ні в якому випадку регламентація будь-яких дій правоохоронця не повинна порушувати права та свободи громадян. Саме цим обумовлюється актуальність теми та напрям її дослідження.

Мета роботи полягає у аналізі нормативно-правових актів, які захищають права та свободи громадян, а також у аналізі документів, які регламентують діяльність правоохоронних органів.

Важливо пам'ятати, що правоохоронна діяльність будується на засадах гуманності, законності, соціальної справедливості тощо. Працівники правоохоронних органів мають забезпечувати застосування заходів державного

примусу з метою усунення перешкод для реалізації людиною своїх прав, поновлення порушених свобод та законних інтересів, притягнення винних осіб до необхідної юридичної відповідальності [1, с. 313].

Теперішнє становище злочинної діяльності та її негативний вплив на кожну сферу суспільного життя вимагає застосування ефективних заходів для усунення проблеми. Відповідно до законодавства правоохоронні органи повинні гарантувати громадянам та особам, які перебуває на території держави тимчасово, належне забезпечення умов реалізації їх прав, а саме, забезпечити сприятливі умови, відповідно до яких закріплений у законодавстві статус людини набуває не лише юридичного змісту, але й фактичного.

Науковий синтез основних функцій, які виконують правоохоронні органи, свідчить про те, що у діяльності останніх проблематика забезпечення та реалізації захисту прав і свобод громадян займає важливе місце [2, с. 174].

За статистичними даними, які надаються ЗМІ кожного дня, проблема захисту прав та свобод громадян від незаконних посягань у період воєнного часу різко загострилася, адже злочинні посягання тільки зростають: розповсюджується мародерство, розбої тощо. Через таку ситуацію права людини потребують більшого захисту, а правоохоронні органи повинні діяти швидко та неупереджено. Будь-яка процесуальна та оперативна дія повинна здійснюватися з досягненням завдань захисту суспільства від протиправних зазіхань.

Роблячи висновок варто додати, що реалізація конституційних прав громадян неможлива без їх належного забезпечення діяльністю державних органів та службових осіб. У цьому важливу роль відіграє ефективна робота правоохоронних органів, адже вони здійснюють велике коло завдань, які пов’язані з захистом прав та свобод людини, а особливо під час введення воєнного стану. Для того, щоб правоохоронна діяльність була більш результативною потрібно детально аналізувати чинне законодавство, з метою усунення прогалин, та розширити повноваження поліції шляхом ухвалення відповідних законів.

**Список використаних джерел**

1. Дашо Т. Ю. Роль органів внутрішніх справ у забезпеченні прав, свобод та обов’язків людини і громадянина. Актуальні проблеми держави і права. № 3. С. 310 – 315.

2. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ: підручник. За ред. Ю.П. Битяк, В. В. Богуцький, Л.П. Коваленко та ін. Х. : Право, 2013. 472 с.

**БЕРЕЗОВЕНКО Любов**,
*аспірант кафедри теорії та філософії права, Одеський державний університет внутрішніх справ*

**БРИЛЬОВ Валерій**,
*здобувач вищої освіти другого (магістерського рівня) за спеціальністю 081 Право, Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика, м. Миколаїв*

# ІННОВАЦІЙНІ КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ П'ЯТИ СТУПЕНІВ НЕПРИПУСТИМОСТІ ПОГІРШЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯН

Найбільшої доктринальної, проектної законодавчої та іншої прикладної актуальності набувають інноваційні конституційні основи найбільш правильного визначення в умовах воєнного стану п'яти ступенів неприпустимості погіршення змісту та/або обсягу правового статусу громадян та інших соціосуб'єктів» у вигляді розробленої О. А. Кириченком та іншими представниками наукової школи юриспруденції професора Аланкіра [1, с. 162-180; 2, с. 68-84] редакції наступної статті перспективного Конституційного кодексу України, а рівно будь-якої іншої держави світу :

XI. «П'ять ступенів неприпустимості погіршення змісту та/або обсягу правового статусу соціосуб'єктів» :

«Неприпустимість при прийнятті нових правових актів або внесення в них змін чи доповнень погіршення змісту та/або обсягу правового статусу соціосуб'єктів будується на визнання в Україні та неухильному дотриманні принципу верховенства права і має наступні ступені захисту :

1. Перший ступінь абсолютної неприпустимості погіршення змісту та/або обсягу тих проявів правового статусу людини, що відносяться до категорії найвищих соціальних цінностей, сутність якого полягає в тому, що ні за яких, навіть інших виняткових, обставин не допускається при прийнятті правових актів або внесенні в них змін чи доповнень, в т. ч. і в Конституційний кодекс України, додаткове погіршення змісту та/або обсягу тих проявів правового статусу людини, що визнані попередньою статтею X Конституційного кодексу України в нашій державі найвищими соціальними цінностями із встановленням вичерпного переліку виняткових обставин, за наявності яких тільки і можливо таке погіршення [2, с. 80-81].

2. Другий ступінь абсолютної неприпустимості погіршення змісту та/або обсягу правового статусу соціосуб'єктів у порівнянні із відповідними правовідносинами згідно правовому акту вищої юридичної сили, сутність якого полягає в тому, що ні за яких, навіть виняткових, обставин не допускається при прийнятті правових актів або внесення в них змін чи доповнень додаткове погіршення змісту та/або обсягу правового статусу людини у порівнянні із

відповідними правовідносинами згідно правовому акту вищої юридичної сили, тобто певних їх положень та/або змін та/чи доповнень до них :

- будь-якого закону у порівнянні із відповідними положеннями Конституційного кодексу України;

- будь-якого підзаконного правового акту у порівнянні із відповідними положеннями певного закону та/або Конституційного кодексу України;

- підзаконного правового акта певного суб'єкта владних повноважень у порівнянні із відповідними положеннями підзаконного правового акта суб'єкта владних повноважень вищого рівня та/або певного закону та/чи Конституційного кодексу України;

- будь-яких поточних рішень певного суб'єкта владних повноважень у порівнянні із відповідними положеннями підзаконного правового акта, прийнятого цим же суб'єктом владних повноважень, та/або підзаконного правового акта суб'єкта владних повноважень вищого рівня та/чи певного закону та/або Конституційного кодексу України.

Згода на обов'язковість для України певних положень міжнародного правового акта, що суперечать відповідним положенням Конституційного кодексу України, здійснюється парламентом тільки одночасно із процедурою внесення таких змін та/або доповнень до Конституційного кодексу України, що вже у повній мірі узгоджуються із положеннями міжнародного правового акта і разом з цим не звужують у порівнянні із попередньою редакцією Конституційного кодексу України зміст та/або обсяг правового статусу відповідних соціосуб’єктів.

Невиконання чи неналежне виконання або виконання не в повному обсязі вказаних вимог не поширює на українських соціосуб’єктів дію ратифікованих парламентом відповідних положень Міжнародного правового акта [2, с. 81].

3. Третій ступінь відносної неприпустимості при звичайних обставинах погіршення змісту та/або обсягу правового статусу соціосуб’єктів, сутність реалізації якого полягає в тому, що при відсутності належним чином обґрунтованих виняткових обставин не допускається при прийнятті правових актів або внесення в них змін та/чи доповнень погіршення змісту та/або обсягу правового статусу фізичних та/чи юридичних осіб, держави та/або міждержавних утворень [2, с. 82].

4. Четвертий ступінь допустимості лише виняткового і тільки тимчасового погіршення змісту та/або обсягу тих проявів правового статусу соціосуб’єктів, що не відносяться до категорії найвищих соціальних цінностей, сутність якого полягає в тому, що в разі обґрунтування парламентом наявності належних виняткових обставин допускається при прийнятті правових актів або внесення в них змін або доповнень, в т. ч. в Конституційний кодекс України, погіршення змісту та/або обсягу правового статусу фізичних та/чи юридичних осіб та/або держави та/чи міждержавного утворення із обов'язковим зазначенням на тимчасовість такого погіршення і на його обов'язкове послаблення або взагалі припинення дії в міру відповідного послаблення або припинення дії вказаних виняткових обставин.

У разі своєчасного невнесення змін до правового акту або в раніше внесених до нього змін та/або доповнень, в т. ч. в Конституційний кодекс України, що відповідним чином послаблюють або припиняють дію такого погіршення, всі соціосуб'єкти повинні застосовувати первинну редакцію правового регулювання відповідних правовідносин, а будь-який суддя Верховного суду України зобов'язаний невідкладно за своєю ініціативою та/або інших соціосуб'єктів обґрунтувати фактичну відсутність послаблення чи припинення дії відповідних виняткових обставин або скасувати відповідне положення правового акту або змін та/чи доповнень до нього, в т. ч. в Конституційний кодекс України, що лише виключно і тільки тимчасово погіршувало за наявності певних виняткових обставин зміст та/або обсяг правового статусу тих чи інших соціосуб'єктів [2, с. 82].

5. П'ятий ступінь абсолютної неприпустимості зворотної дії погіршення змісту та/або обсягу правового статусу соціосуб'єктів, сутність реалізації якого полягає в тому, що навіть в разі обґрунтування наявності належних виняткових обставин і необхідності внаслідок цього тимчасового погіршення змісту та/або обсягу правового статусу фізичних та/чи юридичних осіб та/або держави та/чи міждержавного утворення при прийнятті правових актів або внесенні до них змін та/чи доповнень, в т. ч. в Конституційний кодекс України, забороняється, т. ч. і за наявності цих чи будь-яких інших виняткових обставин, зворотна дія таких погіршуючих зміст та/або обсяг правового статусу певних соціосуб'єктів правових актів або внесених в них змін та/чи доповнень, в т. ч. і в Конституційний кодекс України, тобто поширення їх дії на відповідні вже розпочаті і триваючі між цими соціосуб'єктами правовідносини [2, с. 82-83].

Таке незаконне поширення дії цих норм правових актів не тягне за собою жодних юридичних наслідків і повинні бути застосовані норми правового акту або змін чи доповнень до нього, в т. ч. в Конституційний кодекс України, що існували на момент початку відповідних правовідносин, а прокуратура за власною ініціативою або інших осіб повинна порушити відносно осіб, винних у такому незаконному поширенні, судочинство з притягнення їх до відповідного виду, характеру і ступеня тяжкості юридичної відповідальності» [2, с. 83].

**Список використаних джерел**

1. Кириченко А. А., Ланцедова Ю.А. Антикоррупционная парадигма : системное правовое исследование : монография / под ред. А. А. Кириченко. Киев : Издатель Назаров О. А., 2020. 668 с. (приложение к электронному реферативно-научному журналу «Судебно-психологическая экспертиза. Применение полиграфа и специальных знаний в юридической практике»), укр., русс. URL : https://v.gd/rzJDrY

2. Кириченко О. А., Тунтула О. С., Ткач Ю. Д. Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки : монографія. Варшава: RS Global Sp.z O.O., 2021. 98 с. URL: https://cutt.ly/XG6kgQc

**БІДЕЙ Олександр**,
*доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент, підполковник поліції, Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика, м. Миколаїв*

**КОТ Софія**,
*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня) за спеціальністю 081 Право, Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика, м. Миколаїв*

# ІННОВАЦІЙНІ КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ БАЗИСНОГО ОБОВ'ЯЗКУ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Особливої доктринальної, проектної законодавчої та іншої прикладної актуальності в умовах воєнного стану набуває розроблені О. А. Кириченком та іншими представниками наукової школи юриспруденції професора Аланкіра наступні інноваційні редакції статей перспективного Конституційного кодексу України (будь-якої іншої держави світу) у частині базисного обов'язку держави та інших тісно пов'язаних з цим проблем :

VI. «Алогічність використання прав, свобод, обов'язків та/чи інтересів одного соціосуб'єкта за рахунок відповідного порушення певної базисної категорії правового статусу іншого соціосуб'єкта» :

«Є правопорушенням використання прав, свобод, обов'язків та/чи інтересів одного соціосуб'єкта за рахунок відповідного порушення певної базисної категорії правового статусу іншого соціосуб'єкта, в будь-якому випадку забезпечення правового статусу певної групи меншості соціосуб'єктів за рахунок відповідного порушення певної базисної категорії правового статусу аналогічної групи більшості соціосуб'єктів, за винятком випадків, передбачених і належним чином компенсаційне врегульованих законом» [1, с. 72].

VII. «Базисний конституційний обов'язок держави і державних органів» :

«Базисний обов'язок держави та основну спрямованість діяльності державних органів становить найбільш ефективне, раціональне та якісне :

1. Пізнання природного (заснованого на загальнолюдських цінностях і принципі справедливості) правового статусу (прав, свобод, обов'язків, інтересів) соціосуб'єктів (фізичних чи юридичних осіб або держави чи міждержавного утворення).

2. Правове визнання природного правового статусу соціосуб'єктів (перетворення природних прав, свобод, обов'язків та інтересів соціосуб'єктів в суб'єктивний правовий статус фізичних та юридичних осіб, держави та міждержавного утворення).

3. Забезпечення реалізації названого правового статусу всіх соціосуб'єктів, які постійно або тимчасово проживають на території держави.

4. Оперативне попередження порушення правового статусу вказаних соціосуб’єктів.

5. Максимально можливе відновлення порушеного права, свободи, обов'язків та/чи інтересу певного соціосуб’єкта за допомогою :

5.1. Відшкодування збитків (шкоди та упущеної вигоди) :

5.1.1. Фізичної та/чи матеріальної та/або первинної моральної шкоди та вторинної моральної шкоди.

5.1.2. Упущеної вигоди.

5.2. Іншого відновлення порушеного правового статусу соціосуб’єкта» [1, с. 72].

При цьому доцільно роз'яснити різновиди і сутність кожного із різновидів моральної шкоди :

1. Первинної моральної шкоди, що є грошовим чи іншим матеріальним виміром відповідного рівня тих страждань, що потерпілий отримав у зв'язку із заподіянням шкоди його особистим немайновим благам, якими, відповідно до вимог ч. 1 ст. 270 «Види особистих немайнових прав» ЦК України, є право на життя, право на охорону здоров'я, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на свободу та особисту недоторканність, право на недоторканність особистого і сімейного життя, право на повагу до гідності та честі, право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, право на недоторканність житла, право на вільний вибір місця проживання та на свободу пересування, право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості [1, с. 72-73; 2].

2. Вторинної моральної шкоди, що є грошовим чи іншим матеріальним виміром відповідного рівня тих страждань потерпілого, що він поніс у зв'язку заподіянням йому :

2.1. Фізичної шкоди, тобто тілесного болю, побоїв та/чи тілесних ушкоджень та/або психічних страждань та/чи розладів [1, с. 73].

2.2. Та/або матеріальної (майнової) шкоди.

2.3. Та/або первинної моральної шкоди [1, с. 73].

**Список використаних джерел**

1. Кириченко О. А., Тунтула О. С., Ткач Ю. Д. Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки : монографія. Варшава : RS Global Sp.z O.O., 2021. 98 с. URL : URL: https://cutt.ly/XG6kgQc

2. Цивільний кодекс України : закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № № 40-44, ст. 356, зі змінами згідно закону України № 2120-IX від 15 березня 2022 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

**БЛИЗНЮК Єлизавета,**
*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня 4 курсу, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: СКЛЯР Надія,**
*доцентка кафедри державно-правових дисциплін факультету № 2, кандидат економічних дисциплін, доцент, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

# ПИТАННЯ БІОЕТИКИ І ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТАХ

Міжнародне законодавство з прав людини є обов'язковим для всіх держав та їх агентів, у тому числі представників правоохоронних органів. Права людини є законним предметом для міжнародного права, законів і міжнародного контролю. Правоохоронні органи зобов’язані знати та вміти застосовувати міжнародні стандарти з прав людини на практиці.

Посадові особи правоохоронних органів завжди повинні поважати та дотримуватися законодавства, виконувати свій обов'язок покладений на них законом, служити суспільству та захищати усіх осіб від незаконних дій, що відповідає високому ступеню відповідальності покладений на них професійною діяльністю.

У жовтні 2005 р. Генеральна конференція ЮНЕСКО прийняла аккламацією Загальну декларацію з біоетики та прав людини. Вперше в історії біоетики держави взяли на себе зобов’язання і міжнародне співтовариство поважати та застосовувати фундаментальні принципи біоетики, викладені в одному тексті.

Розглядаючи етичні питання, порушувані медициною, науками про життя та пов’язаними з ними технологіями у застосуванні до людей, декларація, як відображено в її назві, закріплює принципи, які вона схвалює, у правилах, які регулюють повагу до людської гідності, прав людини та основних свобод [1] .

Закріплюючи біоетику в міжнародних правах людини та забезпечуючи повагу до життя людей, декларація визнає взаємозв’язок між етикою та правами людини в конкретній галузі біоетики.

Все більше наукових практик виходить за межі національних кордонів, і необхідність встановлення універсальних етичних принципів, що охоплюють усі питання, що виникають у галузі біоетики, а також необхідність сприяння формуванню спільних цінностей дедалі більше стають предметом міжнародних дискусій. Необхідність нормотворчих дій у галузі біоетики відчувається у всьому світі, і її часто висловлюють самі вчені та практики, а також законодавці та громадяни.

Держави несуть особливу відповідальність не лише щодо біоетичної рефлексії, а й щодо розробки будь-якого законодавства, яке може бути у галузі біоетики.

У той час як багато держав розробили закони та положення, спрямовані на захист людської гідності, права і свободи людини, багато інших країн бажають встановити контрольні показники, але іноді не мають для цього коштів. Разом з Декларацією Генеральна конференція ЮНЕСКО прийняла резолюцію, яка закликає держави докласти всіх зусиль для реалізації принципів, викладених у декларації, і запрошує всіх вжити відповідних кроків для забезпечення подальших заходів, в тому числі його якнайширше поширення.

Звісно, головне завдання – визначити ці універсальні принципи щодо біомедичних питань, але це можливо шляхом пропаганди відкритого і конструктивного діалогу між культурами. Це пояснило б, чому міжнародні організації, в яких різні культурні традиції і представлені цінності, є ідеальною ареною для виявлення таких загальних критеріїв.

Така ситуація була сприйнята деякими міжнародними органами - зокрема Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, наук і культурна організація (ЮНЕСКО), яка доклала значних зусиль за останні декілька років, щоб досягти консенсусу щодо деяких основних принципів, що стосуються біомедицини. Нещодавня регуляторна діяльність з прав людини і біомедицина обох органів передувала й надихала ініціативою різних міжнародних організацій. Таких як : Організація охорони здоров'я (ВООЗ) , Всесвітня медична асоціація (WMA, яка розробила знамениту Гельсінську декларацію з біомедичних досліджень), а також міжнародна організації медичних наук (CIOMS).

В даний час два міжнародно-правових документа в галузі біомедицини особливо заслуговують на увагу: ЮНЕСКО загальна декларація про геном людини [2], та на європейському рівні, Конвенція про Права людини та біомедицини [3], обидва з яких були прийняті у 1997 році .

Але ці два інструменти – лише перші кроки до розробки міжнародного біомедичного права: Декларація ЮНЕСКО, яка не має юридичної сили, інструмент зосереджений виключно на генетиці, в той час як Європейська конвенція, яка стосується більш загальних питань, застосовується лише в європейських країнах, які її ратифікували. Тому нинішня ситуація пропонує відповідну можливість поміркувати про можливість універсального інструменту у біоетиці.

Стратегія прав людини, прийнята нещодавно міжнародними юридичними інструментами, що стосуються біомедицини, розроблена у найвідповідніший спосіб вирішення біоетичних проблем з подальшою глобальною перспективою. Звичайно, пошук глобального консенсусу в цій сфері не є вільним від труднощів, але міжнародне право передбачає жорстке дотримання універсальних прав людини .

Отже, на сьогодні слід визначитися які універсальні принципи, за допомогою конструктивного та міжкультурного діалогу актуальні до біомедичної діяльності. Нинішні міжнародні зусилля орієнтовані на

попередження репродуктивної діяльності людини, клонування та втручання в зародкову лінію. Демонструють, що нові поширені стандарти, враховують не лише інтереси осіб, а й інтереси майбутніх поколінь.

**Список використаних джерел**

1.Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція; Рада Європи від 04.11.1950 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_004 (дата звернення: 16.02.2022)

2. Загальна декларація про геном людини та права людини : Декларація; ООН від 11.11.1997 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_575 (дата звернення: 16.02.2022)

3. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину : Конвенція; Рада Європи від 04.04.1997 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_334 (дата звернення: 16.02.2022)

**БРАТІШКО Наталія,**
*здобувачка вищої освіти, Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: ОРЛОВА Олена,**
*доцент кафедри загальноправових дисциплін, кандидат юридичних наук, доцент Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ПРАВА ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В Україні з 24 лютого 2022 року введено воєнний стан відповідно до Указу Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року «Про введення воєнного стану в Україні». Згідно зі ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» термін «воєнний стан» тлумачиться як особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних

осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

В умовах воєнного стану деякі конституційні права громадян можуть обмежуватися задля більш ефективної мобілізації ресурсів держави з метою протидії військовій агресії. Проте основні конституційні права громадян, які передбачені ст. 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 не можуть бути обмежені за жодних умов, а саме: рівність конституційних прав і свобод та рівність перед законом, заборона позбавлення громадянства і права змінити громадянство, невід'ємне право на житло, право на повагу до його гідності, право на свободу та особисту недоторканість, право на житло, рівні права і обов'язки подружжя та сім'ї, рівні права дітей, право на судовий захист, право знати свої права і обов'язки, право на професійну правничу допомогу та право не виконувати явно злочинні розпорядження чи наказ [2].

У зв'язку із введенням воєнного стану, тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть бути обмежені або частково обмежені конституційні прав і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 - 34, 38, 39, 41 - 44, 53 Конституції України – це недоторканість житла, таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, право брати участь в управлінні державними справами, право проводити збори, мітинги, право на підприємницьку діяльність, право на освіту. Також можуть вводитися тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

Під час воєнного стану в нашій країні запроваджено комендантську годину, яка передбачає обмеження перебування громадян на вулиці у певний час доби. Слід зазначити, що у різних містах та населених пунктах вона розпочинається у різний час. До того ж, упродовж комендантської години громадський транспорт не працює.

Військовим командуванням можуть встановлюватися обмеження та заборони, пов'язані з вільним пересуванням та перебуванням громадян у певній місцевості, запроваджуватися обов'язкова перевірка документів та огляд особистих речей, транспортних засобів, вантажів, житлових та нежитлових приміщень. Громадянам, які перебувають на військовому обліку може заборонятися змінювати місце проживання або перебування без дозволу військового комісара або керівника відповідного органу Служби безпеки України чи Служби зовнішньої розвідки.

В умовах воєнного стану у громадян може примусово відчужуватися майно, яке є необхідним для держави. Наприклад, транспортні засоби, сільгосптехніка, мисливська зброя тощо. Вартість відчуженого майна компенсується на підставі документа, що містить висновок про вартість майна. Компенсація може проводитися одразу, або після закінчення дії правового режиму воєнного стану. Слід також зауважити, що в умовах воєнного стану може запроваджуватися трудова повинність. Вона полягає у виконанні робіт, пов'язаних з організацією оборони та ліквідації наслідків надзвичайних

ситуацій. Однак забороняється залучати до суспільно корисних робіт малолітніх дітей та дітей віком від 14-15 років, жінок, які мають дітей віком до 3 років, а також вагітних жінок у разі, коли виконання таких робіт може негативно вплинути на стан їх здоров'я [3].

Проте, як би там не було, але ведення воєнного стану не може бути підставою для застосування тортур, жорстокого чи принижуючого людську гідність поводження або покарання. Варто зауважити, що за захистом своїх законних прав та інтересів в умовах воєнного стану слід звертатися до правоохоронних органів – підрозділів Національної поліції України, прокуратури, Служби безпеки України, а також до інших органів влади, які продовжують працюватися у даній місцевості.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що будь-які обмеження, що вводяться в нашій країні засновуються на основних правилах викладених у Конституції. Громадяни України сьогодні опинилися в нових реаліях і непростих умовах. Життя кожного з нас змінилося, дуже важливо зараз знати свої права, які гарантує Основний Закон України, щоб не бути ошуканим.

**Список використаних джерел**

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.

2. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. С. 141.

3. Дотримання конституційних прав та свобод в умовах воєнного стану. URL: https://v.gd/snhv5S

**БУБЛИК Тетяна,**
*курсантка 3 курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,*
**науковий керівник: ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Права людини – це те, що людина набуває від народження, тобто це її життя, воля, здоров’я, гідність та честь. Право на безпечне довкілля є основним правом людини і громадянина. Тривалий проміжок часу правова доктрина, що

вивчає різноманітні проблеми навколишнього середовища не розглядало право на безпечне, сприятливе середовище як складову цього процесу. Питання порушення прав людини в умовах воєнних конфліктів набуло і для нашої країни актуального значення. Тому зараз, як ніколи ми повинні знати, що нашими гарантами прав та свобод є Конституція України. Взагалі, вони повинні бути реалізовані за участю або за допомогою правоохоронних органів, котрі нам їх забезпечують. Проте в реаліях нашого сьогодення такі права як ніколи повинні бути реалізовані.

На сьогодні, наші правоохоронні органи весь свій час проводять на роботі, можна навіть сказати, що вони живуть там, і це все заради нашої з вами безпеки. Поки йдуть активні бойові дії, наші права захищають з двох сторін: Збройні Сили України - на фронті та правоохоронні органи – в містах, забезпечуючи публічний порядок. Щодня, щогодини, щохвилини всі вони ризикують своїм життям, захищаючи нас.

Права людини під час війни – це права, що містяться в 4-й Женевській Конвенції 1949 р., регулюються як відносини між державами у військовий період, режим поранених, військовополонених, укладення угод про перемир'я, підписання мирних договорів. Вони включають заборону: вторгнення в життя та фізичну цілісність, включаючи такі види злочинів як, каліцтво, жорстоке поводження, катування та тортури, захоплення заручників, порушення людської гідності, включаючи таке, що принижує честь та гідність людини. Пораненим та хворим гарантована допомога, а винних карають без попереднього судового рішення [1].

Проте варто також зазначити, що ч.2 ст.64 Конституції України передбачено, що в умовах воєнного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Але ніколи не можуть бути змінені або скасовані такі права, котрі зазначені в Конституції України, а саме ст.24 (рівність конституційних прав і свобод та рівність перед законом), ст.25 (заборона позбавлення громадянства і права змінити громадянство), ст.27 (невід’ємне право на життя), ст.28 (право на повагу до його гідності), ст.29 (право на свободу та особисту недоторканність), ст.40 (право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів), ст.47 (право на житло), ст.51 (рівні права і обов’язки подружжя у шлюбі та сім’ї), ст.52 (рівні права дітей), ст.55 (право на судовий захист), ст.56 (право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень), ст.57 (право знати свої права і обов’язки), ст.58 (незворотність дії в часі законів та інших нормативно-правових актів), ст.59 (право на професійну правничу допомогу), ст.60 (право не виконувати явно злочинні розпорядження чи накази), ст.61 (право не бути двічі притягненим до юридичної відповідальності одного виду

за одне й те саме правопорушення), ст.62 (презумпція невинуватості), ст.63 (право не давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом) [2].

Отже, з усього вище зазначеного можна зробити висновок, що в умовах воєнного стану все одно ніхто не має права застосовувати тортури, жорстке або принижуюче людську гідність поводження чи покарання. Ніхто не має права вирішувати хто має жити, а кого потрібно вбивати. Якщо хтось спробує використати воєнний стан собі на користь задля застосування всього того лихого, що було перелічено вище, то він буде відповідати по всім нормам чинного законодавства.

**Список використаних джерел**

1. Гончаренко Олена Миколаївна. Права людини в Україні: навч. посіб. - К. : Знання, 2008.

2. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996 р. №30. ст. 141.

**БУЛГАКОВА Олена**,
*завідувачка кафедри державно-правових дисциплін факультету №2, кандидатка економічних наук, доцентка, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидатка економічних наук, доцентка*

## ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Україна обрала шлях європейської інтеграції та голосно про це заявила ще в 2013 році. Проте тодішнє керівництво нашої країни вирішило самостійно змінити цей курс на зближення з Євразійським співтовариством, що фактично для України означало повернення до радянського минулого та тих принципів взаємодії з органами державного управління, які майже знищили українську державність. Свій європейський вибір народ України мужньо відстоював на майдані, який згодом отримав назву «Майдану Гідності». Ця подія стала потужним стимулом розвитку процесів реформування в сфері публічного управління та формування громадянського суспільства.

За ці роки Україні вдалось вдало втілити низку значущих реформ, зокрема в сфері публічної служби, публічних закупівель, децентралізації влади, боротьби з корупцією тощо. Слід зауважити, що головним орієнтиром в цих процесах було досягнути захисту прав людини та громадянина та сформувати нові можливості для розвитку всього українського суспільства в цілому.

Отже реалізація прав людини в новому технологічно-інформаційному суспільстві поставили перед сучасним українським суспільством та державним

управлінням цілу низку викликів, які знайшли своє вирішення в запровадженні нової технології надання електронних публічних послуг, в тому числі й адміністративних.

Офіційне визначення «адміністративної послуги» надається в Законі України «Про адміністративні послуги» від 6 вересня 2012 року. Відповідно до положень Закону «адміністративна послуга – це «результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/ або обов'язків такої особи відповідно до закону» [1].

Державні послуги являють собою нормативно встановлений спосіб забезпечення прав і свобод, законних інтересів громадян і організацій щодо прийому запитів і видачі документів, державними органами влади. Їхніми атрибутивними ознаками є: індивідуальний характер надання (послуга надається конкретній фізичній або юридичній особі і є адресною); наявність взаємодії клієнта з органом державної влади з приводу реалізації своїх прав, законних інтересів, обов'язків [2]

Законом України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» регламентуються суспільні відносини, пов'язані з наданням публічних (електронних публічних) послуг, а саме в статті 5 цього Закону містить чіткий регламент особливостей надання публічних (електронних публічних) послуг. Слід розуміти, що потреба в адміністративній послузі виникає виключно в сфері провадження глибоко соціалізованої діяльності та має на меті убезпечити всіх учасників суспільства від порушення прав та свобод інших людей [1]

Проте у лютому 2022 року Україна зіткнулась з глобальними викликами власної безпеки через військову агресію з боку російської федерації, які загрожують не тільки існуванню існуючої системи публічного управління, а й ставить під питання існування такої держави як Україна. Через це в країни було введено спеціальний режим воєнного стану.

Органи державного управління в України стикнулись з необхідністю забезпечення нормального функціонування за умов військової агресії, яка створює наростаючу небезпеку фізичного знищення всіх ресурсів управлінської системи та постійної загрози життю людей, що унеможливлює виконання функцій державного управління в належний спосіб. Сукупність зовнішніх загроз знищення в будь-який спосіб матеріальних ресурсів, постійна ситуація загрози життю та свободи державних службовців негативно впливають на оперативну здатність виконувати управлінські функції та надавати адміністративні послуги населенню в усталеній нормативними документами якості.

До окремих викликів в умовах воєнного стану слід віднести збереження інформаційно-комунікаційних ресурсів органів державного управління та доступ до мережі Інтернет. Як показала практика, збереження контролю за інформаційною базою державного органу або за певним реєстром стало неабияким викликом в цій складній ситуації. В сучасних умовах необхідно

багато уваги приділяти виявленню та протистоянню кіберзагрозам віртуального середовища, які додаються до зовнішніх військових загроз. Так, під загрозою знищення опинились інформаційні бази центральних органів державної влади, що унеможливило надання електронних публічних послуг фізичним і юридичним особам. Як результат, органи державного управління втратили на певний час здатність своєчасно ухвалювати необхідні управлінські рішення та оперативно реагувати на швидко змінювані обставини, що могло стати причиною затяжної управлінської кризи в країни.

Підсумовуючи, можна зазначити, що детальний аналіз впливу зовнішніх загроз підчас воєнного стану із використанням сучасних методик антикризового управління в сферу публічного адміністрування повинно стати підґрунтям для розробки детальних алгоритмів діяльності кожного із органів державного управління щодо збереження здатності виконувати виконання стратегічно важливих функцій в забезпечені роботи держави та повного збереження інформаційних управлінських ресурсів і каналів доступу до них.

**Список використаних джерел**

1. Харченко А.Л., Уткіна М.С. Щодо електронних послуг в Україні: юридична природа, ознаки та принципи. *Прикарпатський юридичний вісник № 1(36), 2021*. URL : https://v.gd/ybNEsg2. Ішханян А.Р. Поняття та сутність процедури надання електронних послуг в Україні. Право і суспільство, № 5, 2019. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/5_2019/part_1/21.pdf

**БУЛИЧЕВ Андрій**,
*начальник 1-го відділу науково-дослідної лабораторії проблем правового та організаційного забезпечення діяльності Міністерства, Державний науково-дослідний інститут Міністерства внутрішніх справ України, к.ю.н*

**БУЛИЧЕВА Наталія**,
*доцент кафедри публічного та приватного права, кандидат юридичних наук, доцент, Київський університет імені Бориса Грінченка*

**ГРУЩЕНКО Олена**,
*доцент кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань, кандидат економічних наук, доцент, Національна академія внутрішніх справ, к.е.н, доцент*

## ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ: АНАЛІЗ ДОСЯГНЕНЬ ТА ПОМИЛОК ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Проблема ґендерної рівності є одним із актуальних питань не тільки для України, а й для багатьох країн світу. Особливої актуальності це питання

набуло в умовах воєнного стану. Починаючи з окупації Кримського півострову, проведення антитерористичної операції на сході України, функціонування органів державної влади, установ та організацій вже сьогодні в умовах воєнного стану значно вплинули на структуру соціуму, зокрема на руйнацію стереотипних уявлень щодо соціальних ролей. За останні роки і особливо з моменту повномасштабної російської військової агресії участь жінок у бойових діях стала для суспільства радше нормою, ніж винятком. Нині жіноцтво представлене на всіх напрямках безпосередньої участь у воєнних діях, а також забезпечення врегулювання конфлікту та встановлення миру, а саме: політичному, волонтерському та власне військовому. У всіх основних інституціях сектору безпеки та оборони наявна тенденція до зростання частки жінок.

Не зважаючи на підвищення уваги суспільства щодо зазначеного питання, слід визнати наявність у секторі безпеки і оборони України великої кількості проблемних питань дотримання ґендерної рівності: щодо кадрового забезпечення; щодо інституту відповідальності військовослужбовців та порядку відбування покарання; щодо порядку виконання обов'язків військової служби; щодо соціальних гарантій і пільг, можливості користування ними тощо[1].

Прикладом у вирішенні організаційно-правових проблем залучення до військової служби жінок має стати світовий досвід. Так, у світі існує багато країн, які багато років ведуть ефективну ґендерну політику, у тому числі і в збройних силах, інших військових формуваннях, де питання ґендерної рівності стоїть найбільш гостро.

Так, у 2014 році Норвегія першою з країн Європи та членів НАТО ввела всезагальну військову повинність для жінок. 14 жовтня 2014 р. Парламент Норвегії прийняв закон про введення обов'язкової військової повинності для жінок. Набув чинності з 1 січня 2015 р., призовниці почнуть службу влітку 2016 р. Норвегія стала першою європейською державою і першим членом НАТО, де запроваджено обов'язковий призов для жінок. Призову підлягають дівчата старше 18 років, термін служби – 19 місяців. Раніше жінки служили на добровільній основі (наприклад, вони склали 12,5% з 8 тис. призовників у 2014 р.) [2].

В даний час обов'язковий призов для жінок існує в Ізраїлі і М'янмі. Призову в армію оборони Ізраїлю, згідно із законом про військову повинність від 1986 ., підлягають жінки віком від 18 років, які придатні за станом здоров'я, не перебувають у шлюбі і не мають дітей. Від призову звільняються жінки, які репатрійовані, віком старше 17 років. Дівчата з ортодоксальних сімей, що дотримуються суворих релігійних правил, мають право на звільнення від військового обов'язку на проходження альтернативної служби. Відмова від служби карається тюремним ув'язненням. Термін строкової служби – 24 місяці. В даний час жінки складають до 33% особового складу армії. Як правило, вони призиваються в небойові частини. Приблизно третина офіцерів ізраїльської армії – жінки. У М'янмі військова повинність для жінок була введена в 2011 р. Призовний вік – від 18 до 27 років.

Крім того, у багатьох країнах світу жінки можуть служити на добровільній основі. У США жінки були допущені до військової служби в 1942 р., коли на додаток до корпусу медичних сестер, створеному в 1901 р., була створена жіноча допоміжна служба сухопутних військ. В даний час жінки складають близько 20% особового складу американських збройних сил. Жінки-військовослужбовці повністю зрівняні в правах з чоловіками. Вони приймаються на службу у віці 17-18 років, обов'язковою умовою є наявність середньої освіти. Мінімальний термін контракту – два роки. Добровольцям надається право вибору роду військ, спеціальності, а також місця служби. У 2011 р. було знято заборону для жінок на службу в підводному флоті. Сьогодні американські жінки задіяні у всіх родах збройних сил, крім частин спеціального призначення. З 2014 р. вони можуть перебувати на лінії фронту [3].

У канадській армії жінки стали служити з 1895 р. У 2001 р. для них була ліквідована остання заборона – на службу на підводних човнах.

У Франції жінки служать в армії з 1939 р. Сьогодні французька армія сама «фемінізована» у Європі, понад 22% службовців – жінки. Вони служать практично у всіх військах, крім Іноземного легіону, морської піхоти та екіпажів підводних човнів. З 1995 р. їм дозволено пілотувати всі види літаків. З 2014 р. жінки можуть приймати участь в бойових діях.

У ФРН в 1975 р. жінкам було надано право служити в бундесвері в санітарних військах, у 2001 р. вони отримали можливість проходити службу в бойових підрозділах. В даний час службу за контрактом проходять 19 тис. жінок (10% всього особового складу), які допускаються до всіх видів військових спеціальностей.

У Великій Британії у складі збройних сил у 1917-1919 рр. були сформовані Жіночі королівські військово-повітряні сили, Королівський допоміжний корпус Військово-морських сил і Жіночий автотранспортний легіон. Після зняття багаторічної заборони в 1990 р. жінкам було дозволено служити у ВМС, а в травні 2012 р. вперше в історії країни жінка стала командиром бойового корабля. З 2013 р. жінки почали служити на підводних човнах. В даний час чисельність жінок в армії становить близько 10% від загальної кількості військовослужбовців [2].

У Швеції прийом жінок на службу на добровільній основі був дозволений в 1980 р. Закон гарантує їм рівні з чоловіками можливості по заняттю будь-яких посад. Сьогодні жінки складають близько 10-15% від загальної кількості призовників. На службу жінки приймаються у віці 18-25 років (у ВПС до 23 років). Жінки-військовослужбовці активно залучаються до участі в міжнародних миротворчих операціях за межами території країни.

В Іспанії жінки служать в армії нарівні з чоловіками, в 1989 р. були зняті всі обмеження (раніше жінки не могли служити в бойових частинах і спеціалізувалися в основному в галузі медичного та інженерного забезпечення). В даний час частка жінок становить близько 14% від усього особового складу Збройних Сил країни.

В Ірані існують жіночі батальйони «АзЗохра». Це – жіночий «спецназ», підрозділи, що входять до напіввійськового формування «басідж» при міністерстві внутрішніх справ. Ці підрозділи діють під егідою Корпусу вартових ісламської революції. Дівчата отримують спеціальну підготовку у спеціалізованій школі під Тегераном, створеній наприкінці 1980-х років, і є єдиною у своєму роді [2].

Враховуючи досвід США та інших країн світу, аналізуючи досягнення та помилки, вважаємо, що Україна повинна прагнути до паритетного становища жінок і чоловіків під час їх служби у Збройних силах України, Національній гвардії та інших військових формуваннях, шляхом забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі. Необхідно постійно застосувати заходи, спрямовані на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків у реалізації їх прав. В свою чергу, розширення повноважень жінок та зміцнення їхньої ролі у процесі здійснення національної оборонної реформи поряд із забезпеченням політичної, соціальної та економічної участі жінок у діяльності суспільства, насамперед, сприятиме підвищенню захисту правового статусу жіноцтва у військовій сфері, що набуло нагальної необхідності в умовах воєнного стану.

**Список використаних джерел**

1. Заворотько І. Проблеми ґендерної рівності у секторі безпеки і оборони URL: https://helsinki.org.ua/problemy-gendernoji-rivnosti-u-sektori-bezpeky-i-oborony-i-zavorotko/

2. Топ-10 ґендерної політики [Бочкор Н., Дунебабіна О., Євсюкова М. та ін.] Київ, 2015. 49с. URL: https://v.gd/5jHdqF

3. Andrea Diaz For the first time, a woman is leading the largest command in the US Army URL: https://v.gd/Iwh2X5

**VOLIK Olena**
*lecturer, Social and Humanitarian Department*
*Donetsk State University of Internal Affairs*

## HUMAN RIGHTS DURING MARTIAL LAW

It is often during armed conflicts that human rights are infringed upon the most. Therefore, over the years, experts have focused much attention on the formulation of instruments aimed at alleviating human suffering during war and conflict. Today, three areas of modern international law attempt to provide protection to victims of war: human rights law, refugee law and humanitarian law. While these fields are closely linked, they need to be distinguished systematically. Refugee law has been discussed in Part IV. This chapter focuses on international humanitarian law, which

differs from human rights law in that it concentrates on specified conflict-related acts and does not give rise to individual claims.

Humanitarian law applies in armed conflict, restricting the actions of warring parties, providing for protection and humane treatment of persons who are not taking part or can no longer take part in the hostilities. Like international human rights law, humanitarian law protects the lives and dignity of individuals, prohibiting torture or cruel treatment, prescribing rights for persons subject to a criminal justice procedure, prohibiting discrimination and setting out provisions for the protection of women and children. In addition, humanitarian law deals with the conduct of hostilities, combatant and prisoner of war status and the protection of the Red Cross, Red Crescent and Red Crystal emblems.

A distinction is generally made between the law designed to protect military and civilian victims of armed conflicts on the one hand, and the laws governing the way war is waged, on the other.

The international law of armed conflicts, of which international humanitarian law is a part, was formulated much earlier than international human rights law. Important phases in the development of the humanitarian law of armed conflicts were the (diplomatic) Conferences of Paris (1856), Geneva (1864), St. Petersburg (1868), Brussels (1874), The Hague (1899, 1907) and Geneva (1949 and 1977) [1].

The international law instruments adopted at these conferences form the basis of modern hu471 Human Rights and Armed Conflict manitarian law, the most relevant being the four Geneva Conventions (1949) and their two Additional Protocols (1977). The principal purpose of the four Geneva Conventions was to set out humanitarian rules to be followed in international armed conflict. The Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (the Fourth Geneva Convention) lists a number of actions which the parties must refrain from in all circumstances. These include actions that are recognised as violating the most basic human rights, such as violence endangering life, torture and physical or moral coercion, as well as non-compliance with many due process rights. The Convention forbids in the strongest terms the utilisation of human shields. It also provides that civilians may not be compelled to work for an occupying power unless certain strict conditions are met (Article 51). The Additional Protocols to the Geneva Conventions, which were adopted by the Diplomatic Conference on the Reaffirmation and Development of International Humanitarian Law applicable in Armed Conflicts (1977), are major developments in this context.

The International Committee of the Red Cross (ICRC) monitors compliance with the Geneva Conventions and the Protocols by, inter alia, visiting places of detention, receiving complaints of breaches of humanitarian law and addressing concerns to governments.

In recent years humanitarian intervention, the maintenance of peace and the protection of collective security, as well as the protection of cultural property, have received increased attention in relation to humanitarian and human rights law. The

last mentioned issue has a place in Additional Protocol I to the Geneva Conventions in Chapter III dealing with civilian objects.

Other recent international efforts to lessen human suffering resulting from conflict is the fight against the widespread use of anti-personnel mines and small arms and the efforts to curb easy funding such as the trade in ‘conflict diamonds’ and the use of drug revenues to finance conflicts.

**References**

1. International legal protection of human rights (UNITED NATIONS PUBLICATION) URL: https://v.gd/qsIFfz (date: 19/04/2022)/

**ГРИШАНОВА Олеся**,
*курсант 210/20-(ПД)-Б взводу факультету № 2, рядовий поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: БУГА Ганна,**
*начальник відділу організації наукової роботи, кандидат юридичних наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ПРАВА ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Питання дотримання прав і свобод людини та громадянина працівниками поліції є актуальною проблемою сьогодення не тільки в Україні, а й в інших Європейських країнах. Стаття 3 Конституції України, визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

У загальному значенні права людини - це можливості вибору людиною певної поведінки для забезпечення свого нормального існування і розвитку, що закріплені в законах, інших правових актах держави і міжнародних документах. Це певним чином внормована свобода людини, певні її потреби й інтереси, вимоги про надання тих чи інших благ, що адресовані суспільству, державі, законодавству. Визнання прав людини означає визнання права кожного заявити: я маю ці права, що б ви не говорили і не робили, тому що я так само, як і ви, людина. Права людини притаманні всім людям за правом народження. [2].

В статті 1 Закону України «Про Національну поліцію» зазначається, що «поліція» – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Визначення говорить про те, що Національна поліція України є одним із основних органів охорони

правопорядку .

Стаття 50 Закону України «Про Національну поліцію» чітко визначає, що поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Цей принцип застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [3].

Західноєвропейські вчені, зокрема Аннеке Оссе (Anneke Osse), констатують, що діяльність поліції і захист прав людини є динамічною сферою досліджень, що постійно розвивається. Останніми роками правозахисне співтовариство розширило сферу своєї уваги, охопивши не лише дії держави та її суб'єктів як порушників прав людини, але й позитивні зобов'язання держави в цій сфері. На основі цього поліцію можна розглядати як структуру, що має захищати права людини [4].

Теоретичні напрацювання в Україні, а саме у сфері вибраної нами проблеми, також характеризуються низкою наукових здобутків, зокрема системою поглядів, виражених у вигляді різноманітних досліджень, проведених за різними галузями юридичної науки.

У галузі кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності можна назвати наукові доробки, зокрема, О.П. Кучинської, Т.І. Фулея, Р.В. Баранніка, які на монографічному рівні на підставі системного аналізу чинного міжнародного та національного законодавства з урахуванням практики діяльності Європейського суду з прав людини розглянули процес формування та розвитку загальновизнаних міжнародних стандартів у галузі прав людини [5, с.227].

Під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації. Обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України. Здійснення заходів, що обмежують права та свободи людини, має бути негайно припинене, якщо мета застосування таких заходів досягнута або немає необхідності подальшого їх застосування. Поліцейським за будь-яких обставин заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. У разі виявлення таких дій кожен поліцейський зобов'язаний негайно вжити всіх можливих заходів щодо їх припинення та обов'язково доповісти безпосередньому керівництву про факти катування та наміри їх застосування. У разі приховування фактів катування або інших видів неналежного поводження поліцейськими керівник органу протягом доби з моменту отримання відомостей про такі факти зобов'язаний ініціювати проведення службового розслідування та притягнення винних до відповідальності. Якщо було виявлено

такі дії, то поліцейський зобов'язаний повідомити про це орган досудового розслідування, уповноважений на розслідування відповідних злочинів, вчинених поліцейськими. У діяльності поліції забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками [3].

Ефективне виконання Національною поліцією України завдання щодо забезпечення прав і свобод людини певною мірою залежить від механізму належного правового регулювання цієї діяльності за допомогою законів та інших нормативно-правових актів. Метою такого правового регулювання має бути: визначення кола суспільних відносин, які потребують забезпечення з боку Національної поліції України висвітлення повноважень (прав, обов'язків) служб Національної поліції України та їх посадових осіб під час забезпечення реалізації прав і свобод громадян, державних органів та їх представників, громадських організацій, а також правова регламентація запобіжних заходів, засобів переконання та примусу, підстав, умов, порядку їх застосування; визначення видів і заходів відповідальності працівників Національної поліції України за невиконання або неналежне виконання повноважень щодо забезпечення прав та свобод громадян (забезпечення принципу законності в діяльності поліцейських). Механізм організаційно-правового забезпечення Національною поліцією України прав і свобод людини – це єдине, цілісно та якісно самостійне явище правової системи, яке є комплексом взаємопов'язаних передумов, засобів й умов, що створюють належні юридичні та фактичні можливості для повноцінного здійснення кожним своїх прав і свобод [6, с.81].

**Список використаних джерел**

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 144.

2. Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. URL: https://www.coe.int/uk/web/compass/what-are-human-rights-

3. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 40-41. Ст.379.

4. Оссе А. Принципы деятельности полиции : методическое пособие по правам человека / пер. на рус. Н.В. Ишевской, М.О. Кузнецовой, О.С. Шарп. URL: https://amnesty.org.ru/ keepme/uderstanding_policing_ru.pd.

5. Кучинська О.П., Фулей Т.І., Бараннік Р.В. Принципи кримінального провадження у світлі практики Європейського суду з прав людини : монографія. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2013. 228 с.

6. Коваленко В.В. Механізм захисту прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України. Юридичний часопис *Національної академії внутрішніх справ.* 2020. №1 (19). С. 81-88.

**ГУРАЛЕНКО Наталія,**
*доцент кафедри теорії права та прав людини, доктор юридичних наук, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

## ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ: НЕБЕЗПЕКА БЕЗКАРНОСТІ В УМОВАХ ХІМІЧНОЇ АТАКИ

Коли під час затяжної війни агресор намагається зламати сили оборонців, то хімічна зброя, на жаль, є одним із ефективних способів досягти цього. Водночас, використання такої зброї будь-де, будь-ким, у будь-який час, за будь-яких обставин є неприйнятним. Це воєнний злочин і злочин проти людяності, що вимагає швидкої і рішучої реакції цивілізованого світу. Відтак, держава-агресор у разі використання хімічної зброї проти цивільного населення остаточно має стати ізгоєм у світовій політиці.

Вперше заборона на використання хімічної зброї була запроваджена у 1968 р. у Конвенції про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення. Однак текст Конвенції був затверджений лише 24 років по тому [1]. У період з квітня 1997 р., коли Конвенція набула чинності, і до липня 2013 р. Організація із заборони використання хімічної зброї – яка слідкує за її дотриманням – провела понад 5 тисяч перевірок у 89 країнах, які є членами цієї Конвенції.

Конвенція встановила зобов'язання для всіх держав ніколи, ні за яких умов не застосовувати хімічну зброю та не проводити будь-яких військових підготувань до застосування хімічної зброї. Її використання є воєнним злочином відповідно до статті 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

Хоча людство й наближається до ери повної заборони цілої категорії зброї масового знищення, Україна змушена боротися з її застосуванням ще й сьогодні. З метою прагнення створити умови для подальшої ескалації невиправданої війни, російські війська неодноразово застосували фосфорні снаряди та термобаричні ракети. Останні ще називають вакуумними бомбами, оскільки вони вибухають, висмоктуючи кисень, щоб створити надзвичайно потужний вибух. На людях, які опинилися в радіусі вибуху, це позначається жахливим чином.

Застосування хімічної зброї є воєнним злочином і злочином проти людяності, а до такого різновиду злочинів термін давності не застосовується [2]. Сьогодні за дотриманням правил ведення війни стежать Міжнародний кримінальний суд та Міжнародний суд ООН.

Міжнародний суд ООН вирішує спори між державами, але не може переслідувати окремих осіб. Україна подала у цей Суд позов проти Росії через вторгнення. Якщо Міжнародний суд ухвалить рішення проти Росії, забезпечити

виконання цього рішення має Рада Безпеки ООН. Але Росія – одна з п'яти постійних членів Радбезу ООН – може накласти вето на будь-яку пропозицію щодо санкцій.

Міжнародний кримінальний суд розслідує справи та переслідує військових злочинців, які не постають перед судом в окремих країнах. Це сучасний і постійний спадкоємець Нюрнберга, який переслідував найважливіших вцілілих нацистських лідерів, які перебували під вартою в 1945 р. Нюрнберг закріпив принцип, згідно з яким держави можуть погодитися на створення спеціального суду для захисту міжнародного права.

Головний прокурор Міжнародного кримінального суду, британський юрист Карім Хан зауважує, що є обґрунтовані підстави вважати, що в Україні були скоєні воєнні злочини, і він має дозвіл 42 держав на розслідування. Слідчі розглядатимуть минулі та сучасні звинувачення – починаючи з 2013 р. анексії Росією Криму й до сьогодні. Якщо є докази проти окремих осіб, прокурор попросить суддів Міжнародного кримінального суду видати ордери на арешт для притягнення їх до Гаазького трибуналу. Але саме в цьому очевидні практичні обмеження повноважень суду. У суду немає власної поліції. В арешті підозрюваних він покладається на окремі держави.

Враховуючи те, що Російська Федерація не є членом Міжнародного кримінального суду (вона вийшла з нього в 2016 році), сподіватись на те, що держава-агресор видасть підозрюваних – сумнівні. Якщо підозрюваний поїде до іншої країни, його можуть заарештувати, але це також велике «якщо». Безумовно, набагато легше кваліфікувати з позиції індивідуалізації покарання воєнний злочин щодо солдата, який його вчинив, ніж до керівників, які надали накази. Але Міжнародний кримінальний суд також може притягнути до відповідальності за злочин «ведення агресивної війни». Це злочин невиправданого вторгнення або конфлікту, що виходить за межі виправданих воєнних дій з метою самооборони.

Але тут криється ще одна проблема: Міжнародний кримінальний суд не може притягнути до відповідальності російських лідерів за цей злочин, оскільки країна не є підписантом угоди з Міжнародного кримінального суду. Теоретично Рада Безпеки ООН могла б попросити Міжнародний кримінальний суд розслідувати це правопорушення. Але знову ж таки Росія могла б накласти вето на це як один із п'яти постійних членів Ради Безпеки ООН. Ефективність Міжнародного кримінального суду – і те, як міжнародне право діє на практиці, – залежить не лише від договорів, а й від політики та дипломатії. Саме тому питання створення трибуналу для переслідування злочину агресії із застосуванням зброї масового знищення в Україні, типово як було у Нюрнберзі, постане перш за все у площині міжнародної домовленості.

**Список використаних джерел**

1. Про ратифікацію Конвенції про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення : Закон України № 187 XIV від 16.10.1998 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187-14#Text

2. Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства № 995_168 від 25.03.1968 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_168#Text

**ДАЦЮК Тетяна**,
*доцент кафедри соціально-гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету № 1, кандидат історичних наук, доцент, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

**КРАВЦОВА Маргарита**,
*доцент кафедри соціально-гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету № 1, кандидат юридичних наук, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## ВВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ:ЗАБОРОНИ І ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

В Україні воєнний стан визначається як особливий правовий режим, що вводиться у разі загрози національній безпеці.[2]

Пропозиції щодо введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях на розгляд Президентові України подає Рада національної безпеки і оборони України.

Вперше рішення щодо запровадження воєнного стану у 10 областях України з 26 листопада 2018 року на 30 днів було прийнято 26 листопада 2018 року у зв'язку з актом збройної агресії Російської Федерації у районі Керченської протоки проти кораблів Військово-Морських Сил Збройних Сил України, наявною загрозою широкомасштабного вторгнення в Україну збройних сил Російської Федерації.

*В період режиму воєнного стану повноваження Президента України не можуть бути припинені.* У разі, якщо термін повноважень глави держави закінчується під час воєнного стану, то він продовжує свою роботу до закінчення терміну воєнного стану. Крім цього, не можуть бути припинені повноваження Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Уповноваженого Президента з прав людини, суддів, прокурорів, а також

контррозвідників і слідчих.

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану, з 24 лютого 2022 року тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану**,** можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені Конституцією України[1], а саме: статтею 30 («Кожному гарантується недоторканність житла»); статтею 31 («Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції»);статтею 32 («Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України»);статтею 33 («Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом»); сстаттею 34 «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань»);статтею 38 («Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування»); статтею 39 («Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування»); статтею 41 («Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності»); статтею 42 («Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом»); статтею 43 («Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується»); статтею 44 («Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів»); статтею 53 («Кожен має право на освіту»).

Також, під час дії військового стану можуть вводитися тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені[4] .

В Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) може здійснювати такі заходи правового режиму:

- встановлювати (посилювати) охорону об’єктів державного значення, об’єктів державного значення національної транспортної системи України та об’єктів, що забезпечують життєдіяльність населення, і вводити особливий режим їх роботи;

- запроваджувати трудову повинність для працездатних осіб, не залучених до роботи в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення і не забронюваних за підприємствами, установами та організаціями на період дії воєнного стану з метою виконання робіт, що мають оборонний характер, а також ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, які виникли в період дії

воєнного стану, та залучати їх в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт, що виконуються для задоволення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів і сил цивільного захисту. За працівниками, залученими до виконання суспільно корисних робіт, на час виконання таких робіт зберігається попереднє місце роботи (посада);

- використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, змінювати режим їхньої роботи, проводити інші зміни виробничої діяльності, а також умов праці відповідно до законодавства про працю;

- примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучати майно державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку та видавати про це відповідні документи встановленого зразка;

- запроваджувати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, комендантську годину, а також встановлювати спеціальний режим світломаскування;

- встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів;

- перевіряти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, документи у осіб, а в разі потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України;

- забороняти проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів;

- порушувати у порядку, визначеному Конституцією та законами України, питання про заборону діяльності політичних партій, громадських об'єднань, якщо вона спрямована на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення;

- встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, заборону або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан;

- регулювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, роботу постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій і закладів культури та засобів масової інформації, а також використовувати місцеві радіостанції, телевізійні центри та друкарні для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ і населення; забороняти роботу приймально-передавальних

радіостанцій особистого і колективного користування та передачу інформації через комп'ютерні мережі;

- забороняти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, торгівлю зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі;

- встановлювати особливий режим у сфері виробництва та реалізації лікарських засобів, які мають у своєму складі наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори, інші сильнодіючі речовини, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

- вилучати у підприємств, установ і організацій навчальну та бойову техніку, вибухові, радіоактивні речовини і матеріали, сильнодіючі хімічні та отруйні речовини;

- встановлювати для фізичних і юридичних осіб військово-квартирну повинність з розквартирування військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, особового складу служби цивільного захисту, евакуйованого населення та розміщення військових частин, підрозділів і установ;

- проводити евакуацію населення, якщо виникає загроза його життю або здоров'ю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення, згідно з переліком, що затверджується Кабінетом Міністрів України;

- інтернувати (примусово оселяти) громадян іноземної держави, яка загрожує нападом чи здійснює агресію проти України;

**Список використаних джерел**

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://v.gd/e1w6Zl (дата звернення: 19.04.2022)

2. Закон України «Про оборону України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text . (дата звернення: 19.04.2022)

3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 19.04.2022).

4. Закон Українив ід 24 лютого 2022 року № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text (дата звернення: 19.04.2022).

5. Указ Президента Українивід 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: https://v.gd/r3oaZj (дата звернення: 19.04.2022).

6. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 26 листопада 2018 року №n0012525-18 «Щодо надзвичайних заході в із забезпечення державного суверенітету і незалежності України та введення воєнного стану в Україні». URL: https://v.gd/0WmVnf (дата звернення: 19.04.2022).

7. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 26 листопада 2018 року №n0013525-18 «Про внесення зміни до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 26 листопада 2018 року "Щодо надзвичайних

заходів із забезпечення державного суверенітету і незалежності України та введення воєнного стану в Україні».

8. Порядок залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 № 753.

9. Постанова Кабінету Міністрів України від 08 липня 2020 року № 573 «Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану».

**ДЕРКАЧ Євгенія**,
*курсантка ПД-038 факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**ВОЗНЮК Костянтин,**
*викладач кафедри СФП, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: ДІЩЕНКО Дмитро,**
*старший викладач кафедри СФП, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

За останні роки в Україні відбулося чимало значущих резонансних історичних подій. Євромайдан, Революція Гідності, Анексія Криму, Антитерористична операція на сході України – все це спричинило загострення проблеми правового забезпечення життєдіяльності громадян в умовах впливу негативних факторів. У зв'язку із загрозою національній безпеці та державному суверенітету України 24 лютого 2022 року о 5 годин 30 хвилин указом Президента України було введено воєнний стан [2].

Воєнний стан – це особливий правовий режим, який запроваджують на території держави у зв'язку із збройною агресією, небезпекою територіальній цілісності. Він передбачає надання певним органам державної влади відповідних повноважень, необхідних для усунення загрози. Після оприлюднення указу Президента та відповідно до статті 40 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» стало зрозуміло, що введення воєнного стану передбачає також обмеження певних прав та свобод громадян, що відповідають Конституції України [3]. Для забезпечення цивільного захисту, охорони прав, свобод та законних інтересів громадян можуть утворюватись тимчасові державні органи у вигляді військових адміністрацій [4]. Відповідно, суб'єкт апарату управління

зобов’язаний розширити компетенцію владних повноважень, якими наділені органи державної влади. Важливо, що дані обмеження можуть здійснювати тільки відповідно до статті 64 Конституції України [1]. З огляду на дані нормативно-правові акти, можна запевнити, що такий правовий режим не має дискримінаційного характеру, адже має на меті не обмеження, а забезпечення прав та свобод громадян. Важливо зрозуміти, що дані обмеження носять серйозний характер та покликані забезпечити пришвидшення зупинки збройної агресії на території країни. Їх ознаки становлять собою певні фактичні та юридичні наслідки для здійснення правових інтересів відповідних суб’єктів. Також, обмеження у будь-якому разі покликані на зменшення дозволеної нормами права поведінки суб’єктів. Наприклад, особливий режим в’їзду та виїзду на деякий територіях, обмеження свободи пересування, запровадження комендантської години. Під час дії відповідного правового режиму частково можуть обмежуватися права особи передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44 та 53 Конституції України. У випадку порушення встановлених Конституцією законних прав та інтересів, особа має право звернутися за захистом до відповідних територіальних органів Національної поліції, Служби безпеки України та відповідних органів державної влади. Категорію «обмеження прав людини» необхідно відрізняти від категорії «порушення прав людини», оскільки обмеження, на відміну від порушення, може мати як законний, так і протизаконний характер. Водночас, порушення завжди перебуває поза межами дозволеного та тягне за собою юридичну відповідальність. Ураховуючи соціальну цінність прав людини та значущість їхнього дотримання для суспільства, більшість таких прав поставлені під охорону кримінальним законом [5].

Отже, до висновку потрібно сказати, що в умовах воєнного стану в будь-якій країні буде присутній фактор обмеження певної категорії прав та свобод. Будь-який орган державної влади на певній території може лише обмежити дані права, однак за їх порушення наступатиме відповідальність згідно закону. В цей же час, навіть тимчасово створені державні органи повинні розуміти, що діяльність таких органів повинна базуватись на меті виконання владних повноважень та з метою досягнення миру на визначеній території. В цей же час, потрібно проводити роз’яснювальну та профілактичну роботу з населенням. Громадяни повинні розуміти, що забезпечення територіальної цілісності та національної безпеки може бути забезпечено тільки при взаємодії державних органів та мирного населення, злагоджених дій під час виконання програми забезпечення безпеки.

**Список використаних джерел**

1. Конституція України: Закон України. № 254к/96-ВР від 28.06.1996. // [Електронний ресурс]. URL: https://cutt.ly/TG6lcm7 // (дата звернення: 13.04.2022).

2. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 № 2102. // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text // (дата звернення: 12.04.2022).

3. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 19.02.2022 № 1160. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text // (дата звернення : 12.04.2022).

4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 01.04.2022 № 389. // URL: https://v.gd/fYnQcK // (дата звернення: 13.04.2022).

5. Р.І. Мельник, Т.П. Чубко. Проблеми теорії та практики застосування законодавства. Проблеми обмеження прав і свобод людини в умовах дії спеціального правового режиму: Вісник луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка: Луганськ, 2016 рік, с. 125-132.

**ДРАГОМІРОВА Євгенія**,
*директор громадської організації «Український інститут кризового менеджменту та розв'язання конфліктів», кандидат економічних наук, доцент*

## РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВІДТВОРЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД В ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД

Призупинення сталого розвитку України відбулось у лютому 2022 року за подій, наслідки яких стали трагічними для переважної більшості громадян України та й відгукнулись соціально-економічними наслідками за її межами. Глобальну політичну кризу навіть важко оцінити, адже воєнний стан країни центральної Європи спонукає до перегляду воєнних доктрин, положень тощо. Прийняті політиками рішення – безцінні, адже за ними стоять життя людей різних національностей, походження та інш.

Сплеск соціально спрямованих громадських ініціатив щодо підтримки внутрішньо переміщених осіб та вирішення проблем, виниклих через озброєний конфлікт на Донбасі відбувся в 2014 році, коли розвиток громадянського суспільства в Україні лише набирав оберти. Як результат, в умовах децентралізації влади сформувались потужні територіальні громади, завдяки міжнародним грантовим програмам та загально національним ініціативам відбулось укріплення основних складових сталого розвитку, переш за все – соціальної. Завдяки залученим коштам вдалось нівелювати економічні втрати по деяких містах України та відбудувати нову інфраструктуру, здатну забезпечити розвиток громад в нових реаліях.

Саме з 2014 року спостерігається ріст створення кількості неурядових громадських організацій, які ознаменували оформлення соціальних ініціатив в стосунках «уряд-громада-підприємство». Лише в Маріуполі налічувалось близько 700 зареєстрованих громадських організацій, за ініціативи яких, в тому

числі, відбулось відродження міста та підтримувались громадські проєкти.

Події лютого 2022 року актуалізували діяльність громадських організацій, виконання статутних завдань яких переважно передбачувало саме підтримку військових потреб, а також надання гуманітарної допомоги та медичного обслуговування. Ініціативи організацій, спрямованих на виготовлення інтелектуального продукту, зіштовхнулись з бюрократизованим механізмом надання підтримки в дослідженнях, а також одно векторним фандрайзингом, що не вважав за перевагу збереження інтелектуального капіталу територіальних громад.

Зниження рівня життя населення, хаотична вимушена міграція дестабілізували сталий розвиток територій та перерозподілили навантаження на соціо-еколого-економічні системи яким, в свою чергу, треба зберегти свою автентичність. Місто Маріуполь, що був культурною столицею України в 2021 році, під час війни втратив більшість пам'ятників архітектури та відбудованих туристичних атракцій. Львів – туристична столиця країни, став містом, що приймає не лише журналістів та аналітиків зі всього світу, а й воєнних у шпиталях та переміщених осіб у спеціально облаштованих прихистках. Волонтерський рух по всій країні співпрацює з громадськими організаціями задля вирішення нагальних потреб громад. Але слід пам'ятати і про стратегічні завдання, які треба вже зараз ставити перед громадськими діячами. Адже відтворення, формування та розвиток інтелектуального капіталу України – це головне завдання, що слід покласти в будь-який проєкт, що реалізується вже зараз.

Громадський сектор України характеризується мобільністю та швидкістю реагування, широкою дисемінацією результатів, а прозорість звітності та вимірюваність результатів вражають донорів зі всього світу. При обмеженості економічних ресурсів, делегування громадському сектору вирішення соціальних питань сприятиме задоволенню нагальних потреб, адже саме громадські організації здатні залучати кошти із зовні та миттєво реагувати на виниклі проблеми. Як носії первинної інформації від громад повинні приймати участь в законотворчості та розробці життєздатної стратегії сталого розвитку міст та країни в цілому. Розвиток малого та середнього підприємництва повинний розвиватись в спілці «уряд-громада-бізнес», а наукове осмислення ідей та їх банкінг належатиме університетам як новим хабам людського та інтелектуального капіталу.

Таким чином, співробітництво з громадськими організаціями представляється актуальним та перспективним в умовах сталого розвитку України. Активна інтелектуальна громада із сформованим завданням для влади має рухати розвиток держави в бік високотехнологічного виробництва, розумного споживання та сервісної держави.

**ДУБИНЕЦЬ Валентин**,
*курсант 3-го курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ПРИРОДНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

В умовах встановленого воєнного стану в Україні відбуваються певні зміни у механізмі забезпечення та гарантування прав та свобод людини, пов'язані із можливим обмеженням деяких прав. Але навіть за таких умов не слід забувати про необхідність подальшого дослідження аспектів природних прав людини. Наразі право, як систематизована сукупність правил поведінки, є механізмом регуляції усіх суспільних процесів у державі. Право виконує дозвільну, заборонювальну, охоронну і карану функції. Це свідчить про безпосередній вплив права на людську життєдіяльність. Правове регулювання складається із трьох елементів: права, обов'язки і відповідальність. Право встановлює межі можливої поведінки, а також зобов'язує учасників правовідносин не порушувати встановлені правила, у разі їх порушення такі особи будуть нести відповідальність [1].

Сучасна правова система надає людині низку природних прав, тобто тих прав, що належать кожній людині та від яких неможна відмовитись на користь іншої особи. При народженні людина вже отримує ці права та має змогу самостійно вирішувати питання щодо їх реалізації. Юридична наука визначає права людини як самостійну правову категорію. Права людини є загальнолюдською універсальною цінністю, це поняття досить складне і багатогранне. Розкриття поняття прав людини дуже важко здійснити, застосовуючи лише одне визначення чи одне тлумачення. Багато міжнародних договорів і конвенції, які стосуються прав людини, спрямовані на дотримання та реалізацію прав і свобод людини [2].

Права людини – це явище соціально-теоретичне. З огляду на сучасне звучання і зміст прав людини, варто мати на увазі сам момент історичної спадкоємності цих прав. Процес формування та еволюції уявлень про права людини відбувався крізь призму виникнення та розвитку теоретичних знань про право, державу, політику і законодавство [3].

Слід вказати, що природні права віднесені до окремої категорії прав досить давно. До природних прав людини відносяться: право людини на життя та свободу, право на продовження роду та спілкування з іншими людьми, право на

власність і нормальні умови існування, право на освіту й охорону здоров'я, право на працю і відпочинок. Природні права реалізуються шляхом покладання обов'язку на кожного громадянина не перешкоджати іншим особам здійснювати їх права і свободи, а також не заподіювати будь-який збиток суспільству та державі [3].

Конституцією України (далі - КУ) надається можливість безболісно знаходитись у багатьох ситуаціях, що в принципі можуть не стати актуальними для окремої особи. Але КУ не встановлюється право людини гідно померти. Наприклад, якщо людське життя ламається обставинами (нещасним випадком або хворобою), за яких не можливе нормальне існування окремої особи, то чому б не надати таке право. Сучасна позиція держави вказує на небажання уважніше та пильніше прислухатися до проблем людської життєдіяльності. У більшості випадків ці проблеми пов'язані з неможливістю померти у той час, коли людини визначає це за необхідне та потрібне [4].

На нашу думку, дана позиція держави не є проявом послідовного і логічного закріплення прав людини. Такі особливості свідчать про наявність певної прогалини, наслідком чого є присутність певного дискомфорту, який знаходиться на території нашої держави. Законодавче закріплення права людини на смерть пов'язане із наявністю спірних питань та деякої складності. Але сам факт замовчування перспектив нормативно-правового врегулювання даного питання свідчить про гальмування розвитку юридичної теорії та практики в Україні, тим паче, якщо дане питання деяким чином врегульовується країнами Європи і Америки.

Отже, нами вбачається за необхідне подальше здійснення досліджень щодо нормативного закріплення природного права людини на смерть, навіть за умов встановлення на всій території України воєнного стану. На нашу думку, кожна особа має право реалізовувати або не реалізовувати право на смерть. Не регламентуючи право на смерть, держава певним чином порушує права тих осіб, які вбачають за доцільне реалізацію цього права, мають повну дієздатність. Оскільки смерть людини – це природний процес життя, то особи з наявною повною дієздатністю повинні мати право не тільки голосувати на виборах, але і припиняти своє життя.

**Список використаних джерел**

1. Загоруй І.С. Поняття «Права людини»: Теоретико-правові підходи до розуміння прав людини. Проблеми теорії та практики застосування законодавства. Розділ II. URL: https://v.gd/fYnQcK

2. Рижук Ю.М. Щодо питання правового розуміння та сутності концептуальних засад природних прав і свобод людини. Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень. URL: www.nvppp.in.ua/vip/2017/2/5.pdf

3. Коломієць Ю.М. Права людини як основа громадянського суспільства. Національні та міжнародні механізми захисту прав людини. Харків, 2016 р. URL: http://univd.edu.ua/science-issue/issue/52

4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL: https://v.gd/4aa0xn

**ДУСЯК Олександра**,
*курсантка 1 курсу, рядовий поліції, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник**: **ТИМОФЄЄВ Володимир,**
*старший викладач кафедри ТСП, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ НА ЗАНЯТТЯ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВЦІ

Вогнева підготовка займає особливе місце в ряді базових дисциплін підготовки поліцейського. Дотримання заходів безпеки на заняттях з вогневої підготовки, є важливою складовою частиною цієї дисципліни. Даний предмет вимагає врівноважено характеру, високою моральною та особистою відповідальностю від кожного поліцейського, який взяв в руки зброю. В моменти роботи зі зброєю розкривається особистість, демонструючи, як кращі, так і гірші свої сторони. [1, с.160]

Одна з найважливіших причин допущення нещасних випадків на заняттях з вогневої підготовки пов'язана з непрофесійними діями працівників поліції. Починаючи працювати зі зброєю, необхідно завжди пам'ятати: «Зброя жартів не розуміє і помилок не прощає». Тому відповідно до нормативних документів, на заняттях, безпеку при проведенні стрільби забезпечується: чіткої її організацією, точним дотриманням заходів безпеки і високою дисциплінованістю всіх учасників стрільби [2, с.35].

Викладачам (керівникам стрільб), в межах своїх прав, необхідно створити умови для занять з вогневої підготовки, всіма наявними засобами припиняти недбалість, формувати здоровий морально-психологічний клімат, дотримуватися заходів безпеки. Керівник стрільб повинен не тільки стежити за правилами поведінки в тирі, а також правилами поводження з вогнепальною зброєю та придивлятися до емоційного стану особи зі зброєю.

На практиці не поодинокі випадки, коли навчається особа, здає на оцінку «відмінно» теоретичну частину, добре виконує нормативи з вогневої підготовки та прийоми стрільби з навчальною зброєю, але на вогневому рубіжі складається зовсім інша ситуація.

Деякі працівники, отримуючи в руки бойову зброю і бойові патрони, виявляють розгубленість і скутість, забувають раніше отримані і відпрацьовані навички щодо безпечного поводження зі зброєю, втрачається самоконтроль за

своїми діями [3].

Причиною цього явища виступає природна реакція людини на незвичні дії і відчуття (виникнення страху перед зброєю, звук пострілу, боязнь віддачі). Зовнішніми характерними ознаками у працівників, на які необхідно звертати увагу керівнику стрільб, є:

- прискорене дихання;
- пітливість долонь;
- збільшення тремору рук і коливань зі зброєю;
- розкоординація рухів, внаслідок чого відбувається втрата стійкості і рівноваги при зготовці до стрільби. Стрілець починає переступати на місці з ноги на ногу, намагаючись знайти найбільш зручне становище.

З метою дотримання заходів безпеки при проведенні стрільб, в тирі або на стрільбищі важливо створити умови для їх дотримання. Так, обов'язково потрібно мати схему безпечного напрямки зброї з нанесенням його кордонів і позначенням місця, в якому можна безпечно перевірити зброю. Всі учасники стрільб повинні знати ці безпечні напрямки.

Правильний напрямок стовбура зброї, є одним з найважливіших моментів, від контролю за яким багато в чому залежить безпеку при проведенні стрільб.

Необхідно пам'ятати, що при проведенні стрільб практично всі напрямки небезпечні за винятком напряму в мішень. Працівник, взявши в руки зброю, зобов'язаний контролювати напрям ствола зброї. Ствол зброї завжди повинен бути спрямований в безпечному напрямку, в цьому випадку навіть якщо відбудеться не контрольований постріл, наслідку від такого пострілу не буде.

Під час пауз між пострілами необхідно завжди тримати ствол у напрямку до цілі. Крім того, правилами заходів безпеки передбачено, що протишумові навушники і захисні окуляри надягають і поправляються на вогневому рубіжі до команди «Заряжай», а знімаються після команди «Оглянуто». При цьому зазначені дії виконуються при відсутності зброї в руках. Доцільно їх надягати перед доповіддю про готовність до стрільби, коли зброя перебуває в кобурі.

Підводячи висновок, зверну увагу, що безпека при проведенні стрільб забезпечується не тільки точним дотриманням встановлених заходів безпеки, правильною організацією стрільб і високою дисциплінованістю працівників поліції, чітким і грамотним керівництвом проводяться заходів, а також рядом інших елементів. До яких відносяться, по-перше, професійні дії керівника стрільб, уважність та індивідуальний підхід до кожного працівника, повний контроль за обстановкою. По-друге, усвідомлені дії кожного працівника і за своїми діями під час стрільб.

Працівник повинен розуміти і усвідомлювати цілі і завдання, поставлені перед ним, оцінювати свої можливості, враховувати свій психо-емоційний стан. По-третє, дотримання заходів безпеки залежить і від поведінки всіх інших учасників стрільб, наприклад, не можна штучно провокувати стріляючого на порушення заходів безпеки шляхом ходіння між людьми які працюють «вхолосту» і мішеню.

**Список використаних джерел**

1. Вогнева підготовка» Навчальний посібник МВС України// За заг. Редакцією В.Ф. Глушенко. – Вінниця: «ДТП», 1998. – 160 с.

2. Тактика спеціальна підготовка працівників органів внутрішніх справ України: метод. рек. / розроб.: В.О. Артем'єв, В.В.Колєсніков; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фізичної підготовки. – Х. : ХНУВС, 2009. – 35 с

3. Наказ «Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю» Міністерство внутрішніх справ України 01.02.2016 № 70 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-16#Text

**ЗАВАЛЬНЮК Катерина,**
*курсантка 3 курсу, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ОБМЕЖЕНЬ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

24.02.2022 в результаті російської агресії був виданий Указ Президента України «Про введення воєнного стану». Таким чином по всій території нашої держави був впроваджений воєнний стан. Встановлення цього режиму на території країни несе за собою певні обмеження прав та свобод людини, прав та законних інтересів юридичних осіб, що функціонують в Україні. Уповноваженими органами здійснюється контроль за реалізацією відповідних заборон з метою захисту незалежності, суверенітету, територіальної цілісності, недоторканності України.

Цивільний кодекс України визначає юридичну особу як організацію, створену і зареєстровану у встановленому законодавством порядку (ч. 1 ст. 80) [1].

Ст. 13 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» наділяє правом Уповноваженого на ознайомлення із документами, а також надання вимог посадовим і службовим особам органів місцевого самоврядування, органів державної влади, установ, організацій, підприємств не в залежності від форм власності тощо. Тож, можна зробити висновок, що Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з

прав людини» дещо по-іншому закріплює визначення юридичної особи [2].

Ст. 94 Цивільного кодексу України передбачає надання юридичним особам прав на недоторканність її ділової репутації, таємницю інформації, кореспонденції, а також інших особистих немайнових прав, що можуть їм належати [1].

Положення ч. 2 ст. 14 Конституції України встановлюють те, що право власності на землю в повній мірі набувають та реалізують громадяни, юридичні особи та держава у відповідності до національного законодавства України [3].

Під час дії воєнного стану на території України можуть бути запровадженні певні обмеження даних прав та свобод. Вони встановлюються з метою збільшення ефективності діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, військових адміністрації тощо.

Слід вказати, що на період встановлення воєнного стану в України уповноваженим на те органами надаються права на певні дії щодо діяльності юридичних осіб. По-перше, уповноважені органи вправі застосовувати ресурси та потужності юридичних осіб незалежно від їх форм власності для оборони держави, змінювати їх режим роботи відповідно до національного законодавства про працю.

По-друге, уповноважені органи вправі здійснювати видання розпоряджень (наказів) на відсторонення від роботи керівників установ, організації, підприємств, а також таким же чином здійснювати призначення нових, у разі неналежного виконання своїх обов'язків попереднім начальником.

По-третє, у разі, якщо юридичні особи не виконують заходів правового режиму воєнного стану або їх порушують, то уповноважені органи можуть вилучати у них електронне комунікаційне обладнання, аудіо-, відеоапаратуру, комп'ютери, інше технічні засоби.

По-четверте, уповноважені органи вправі здійснювати примусове відчуження майна юридичних осіб (незалежно від їх форм власності), до переліку яких відносяться державні господарські об'єднання, державні підприємства, на потреби держави за умов існуючих приписів, передбачених правовим режимом воєнного стану [4].

Отже, з огляду на проведене вище дослідження, вважається за доцільне здійснення подальшого аналізу відповідних нормативно-правових актів з метою вдосконалення існуючої правової системи України. Тож, на нашу думку, навіть в умовах воєнного стану держава повинна надавати достатні права для реалізації законних інтересів юридичних осіб, нормального їх функціонування для підняття та підтримання економічної сфери.

**Список використаних джерел**

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15 *(дата звернення: 19.04.2022).*

2. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997. № 776/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/776/97-вр *(дата звернення: 19.04.2022).*

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради. URL: https://v.gd/g8lxAh *(дата звернення: 19.04.2022).*

4. Іщенко В. Введення воєнного стану: які наслідки та обмеження. Legal House. 24 лютого 2022 року. URL: https://v.gd/BRDm3K *(дата звернення: 19.04.2022).*

**ЗБУТЕВИЧ Даніїл,**
*курсант 3 курсу, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного*
**науковий керівник: ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## АКУТАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СКЛАДАННЯ ЗАПОВІТУ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

Проблематика застосування заповіту в України є дуже актуальною, адже за останній час розвиток спадкового права досяг дуже високого рівня. Слід вказати, що в умовах воєнного стану в Україні питання нотаріальних дій дещо змінилися. Тож, за наявних обставин у країні вбачається за доцільне проведення аналізу чинного цивільного законодавства, а також інших нормативно-правових актів, регулюючих складання заповіту.

Спадкування за заповітом – це один із різновидів спадкування, який займає перше місце, адже забезпечує безпосереднє волевиявлення спадкодавця. Ст. 1216 Цивільного кодексу України (далі - ЦКУ) визначає спадкування переходом прав і обов’язків на спадщину від однієї фізичної особи, що вже померла до іншої (спадкодавець передає право на майно спадкоємцю). Спадщина ж – це зміст цих правовідносин, що включає права та обов’язки сторін даного документу [1].

Інститут «Спадкового права» об’єднує під собою поняття регулювання та контролю за дотриманням умов і правового порядку здійснення спадкування. Спадкове право виступає певною категорією, що здійснює захист власності фізичних осіб, а також стимулює матеріальну зацікавленість таких суб’єктів. Також воно виступає певним чинником зміцнення сімейних відносин, адже закон обмежує коло осіб, які можуть спадкувати за законом, виокремлюючи

лише осіб, які пов’язані з спадкоємцем кровним походженням [2].

Щодо прав заповідача, то вони дуже широкі: він має за власним розсудом визначати коло осіб, які будуть наділені правом власності на його майно, у той же час він вправі виключити із спадкоємців навіть тих осіб, що вважаються спадкоємцями за законом та до яких, за умови смерті заповідача, можуть переходити такі права. Але заповідач має і певні обов’язки: після своєї смерті він обмежується у праві розпоряджатися майном, яке відноситься до обов’язкової частки, перелік осіб, які мають право на таку частку зазначені у ст. 1241 ЦКУ (неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця, непрацездатні батьки та інші особи) [1].

Правовий аналіз судової практики у справах про визнання недійсним заповіту вказує на існування частих порушень послідовності посвідчення заповіту, яке за характером не може бути ознакою порушення волевиявлення заповідача, але судом визнається як достатня підстава для відмови у задоволенні вимог заповіту (визнання заповіту недійсним) [3].

Аналізуючи правові спори щодо признання заповіту недійсним, слід зазначити, що часта практика серед недобросовісних громадян, які після смерті заповідача звертаються до суду з метою прийняття ним рішення щодо неправомірності складення цього заповіту. Серед основних підстав вони зазначають сумнів щодо адекватного душевного і фізичного стану під час його складання. Також дуже важко визначити, чи були дотримані законодавчі умови складання заповіту [4].

Доречно зауважити, що відповідно до постанов Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» змінився порядок нотаріального посвідчення деяких нотаріальних дій, а саме: дозволено не використовувати спеціальні бланки при посвідчені довіреності, при посвідчені заповітів, при засвідчені справжності підпису на документах. Слід зазначити, що довіреності та заповіти, посвідчені без використання спеціальних бланків нотаріальних документів, підлягають обов'язковій реєстрації у Єдиному реєстрі довіреностей та Спадковому реєстрі. В умовах воєнного або надзвичайного стану за відсутності доступу до цих реєстрів як посвідчення заповіту (внесення змін до нього та його скасування), так і посвідчення довіреності (припинення її дії) здійснюється без використання цих реєстрів з подальшим внесенням до них відповідних відомостей протягом п'яти робочих днів з дня відновлення такого доступу. Для реєстрації довіреностей і заповітів, посвідчених без використання спеціальних бланків нотаріальних документів, в Єдиному реєстрі довіреностей та Спадковому реєстрі встановлюється позначка «Без бланків»

Отже, на нашу думку, складання заповіту – це дуже важлива нотаріальна дія, процесуальний порядок якої має пристосовуватися відповідно до умов, що диктують країні її соціально-політичні умови. Тому, ми вважаємо, що спрощення документального порядку вчинення даної нотаріальної дії є вимушеною мірою та повинно супроводжуватися певними правками законодавчих актів України.

**Список використаних джерел**

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003. № 435-IV. Відомості Верховної Ради. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15 (дата звернення: 18.04.2022).

2. Палова Л.М.: Спадкування за новим Цивільним кодексом України. Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_4626 (дата звернення: 18.04.2022).

3. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: лист ВССУ від 16 травня 2013 р. № 24-753/0/4-13. URL: https://v.gd/eksnU0 (дата звернення: 18.04.2022).

4. Лисенко Г.: Визнання заповіту недійсним. Union of lawyers of Ukraine. URL: https://v.gd/EPN1ia (дата звернення: 18.04.2022).

5. Гришанова Н. Воєнний стан: нотаріальні дії, що вчиняються без використання спеціальних бланків. 24.03.2022. Jurliga.ligazakon. URL: https://v.gd/ywvW3P (дата звернення: 18.04.2022).

**КАРГАПОЛЬЦЕВ Іван,**
*курсант 3 курсу, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

**ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ

Загальна декларація прав людини отримала свій подальший розвиток у міжнародних договорах і документах. Вказані документи є обов’язковими для всіх держав, а також і для України. Наша держава не тільки ратифікувала ці документи, а й закріпила їх положення в Конституції. Права та свободи людини, що визначені у цих документах, спрямовані на забезпечення умов для їх нормальної життєдіяльності, також вони є однією з головних наукових проблем сучасності. У наш час правовий статус людини у різних сферах життя свідчить про недосконаліть механізму забезпечення прав та свобод людини, особливо ця проблема є назрілою під час воєнного стану у державі. Саме через це дослідження захисту прав громадянина є актуальним для вивчення.

Мета роботи полягає в аналізі різних думок щодо визначення гарантій захисту прав та свобод людини, а також в механізмі забезпечення даних гарантій.

Конституція України визначає людину, її честь та гідність, життя і здоров'я найвищою соціальною цінністю [1].

Саме задля захисту життя людини зараз запроваджено комендантську годину. Так, можна сказати, що це обмежує право громадян на вільне пересування, проте правильно зазначити – що саме це рішення щодо запровадження такого обмеження має ціль підтримати порядок, з метою зменшення кількості жертв у військовий час. Також через таку ситуацію важливо пам'ятати і про правові гарантії, що надані кожному з нас.

Фрицький О. Ф. зазначає, визначає правові гарантії, як надання юридичної загальнообов'язковості умовам, які надають змогу людині скористатися своїми особистими правами та свободами [2, с. 177].

Один з різновидів гарантій захисту прав людини є судовий захист. В України діють суди загальної юрисдикції та Конституційний Суд, відповідно до Закону «Про судоустрій України». Їх практична діяльність є структурним елементом забезпечення прав та свобод людини. Для захисту своїх прав людина може звертатися до суду особисто або через представника.

Існують також відповідні правоохоронні органи: СБУ, МВС, прокуратура. На них покладено прямий обов'язок щодо виявлення порушених прав, охорони конституційних свобод людини, протидії злочинних діянь проти прав та свобод громадян.

Механізм забезпечення прав людини є системою заходу зі створення умов для здійснення основоположних прав. Завдання цього механізму полягають в охороні, захисті та відновленні порушених прав, а також в формуванні правової культури населення. До частин механізму належать:

- Гарантії реалізації:
- Гарантії охорони;
- Гарантії захисту [3, с. 229].

Основний Закон нашої держави забезпечує не лише національний захист прав людини, а й можливість використовувати міжнародно-правові гарантії захисту.

Отже, всі заходи, що мають обмеження прав людини під час введення воєнного стану мають тільки одне головне завдання – це зберегти життя особи та підтримати порядок у державі. Важливий елемент правового статусу людини це гарантування наданих йому прав та свобод. Під цими гарантіями слід визначати систему заходів та засобів, яка визначена Конституцією та іншими законодавчими документами.

Особлива увага в механізмі правових гарантій приділяється судовому захисту конституційних прав. Також акцентована увага на тому, що кожна особа може звернутися за захистом порушених прав до позасудових суб'єктів, що уповноваженні у таких питаннях.

**Список використаних джерел**

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30. Дата оновлення: 01.01.2020. URL : https://v.gd/MLWOQT (дата звернення 18.04.2022).

2. Фрицький О. Ф. Конституційне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 536 с.

3. Заворотченко Т.М. Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.02. НАН України: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2002. 222 с.

**КИРИЧЕНКО Олександр,**
*завідувач кафедри права, доктор юридичних наук, професор, полковник поліції, Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика, м. Миколаїв*

**БОНДАРЕНКО Інна,**
*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня) за спеціальністю 061 Журналістика, Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика, м. Миколаїв*

## ІННОВАЦІЙНІ КОНСТИТУЦІЙНІ БАЗИСНІ ПОРЯДКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У низці останніх публікацій спільними зусиллями О. А. Кириченка та інших представників наукової школи юриспруденції професора Аланкіра розроблено інноваційні редакції тринадцяти статей перспективного Конституційного кодексу України, а рівно будь-якої іншої держави світу [1, с. 162-180; 2, с. 68-84 та ін.], що створюють належну доктринальну, проектно-законодавчу та іншу прикладну основу для розбудови реальної правової держави у будь-якій країни світу, що у частині інноваційних базисних порядків забезпечення та відновлення правового статусу громадян в умовах воєнного стану доцільно представити у вигляді окремої статті даного кодексу [2, с. 73-79] у такій редакції :

VIII. «Базисні оперативні та бюрократичні порядки найбільш ефективного, раціонального і якісного попередження порушення і відновлення порушеного правового статусу різних видів соціосуб’єктів» :

«1. Забезпечення належної реалізації базисного конституційного обов'язку держави та основної спрямованості діяльності державних органів покладається на прокурорів і всіх інших державних службовців та на всіх інших соціосуб’єктів, яким держава делегувала повноваження на здійснення певних

напрямків суспільної діяльності та/або виробництва матеріальних благ та/чи надання послуг.

Названі соціосуб’єкти зобов'язані на вимогу клієнта (особи, яка має намір здійснити певне діяння в межах цієї чи іншої пов'язаної з нею діяльності) безкоштовно надати вичерпну письмову юридичну консультацію з приводу відповідного порядку та/чи особливостей правової регламентації тієї державної чи з дозволу держави іншої діяльності, що вони здійснюють, і меж правомірності при цьому здійснення клієнтом свого діяння.

Якщо в результаті відмови надати таку консультацію чи її неякісності клієнт порушив правовий статус інших соціосуб’єктів, консультант несе відповідного виду, характеру і ступеня тяжкості юридичну відповідальність, в т. ч. відшкодовує в повному обсязі завдані збитки.

2. Найбільш ефективне, раціональне та якісне попередження порушення, а в разі порушення - відновлення правового статусу всіх соціосуб’єктів держави здійснюється наступними органами чи суб'єктами владних повноважень і шляхом реалізації таких порядків :

2.1. **В оперативному порядку** :

2.1.1. **Самим правопорушником**, який з моменту усвідомлення того, що його діяння, рішення чи правовий акт може порушити або вже порушив чи порушує правовий статус іншого соціосуб’єкта, зобов'язаний негайно припинити це діяння та/чи дію цього рішення або правового акта і скасувати дане рішення чи правовий акт, усунути причини і умови, що сприяли вчиненню цього правопорушення, і максимально повно відновити правовий статус потерпілого.

2.1.2**. Безпосереднім або вищим керівником правопорушника**, який зобов'язаний за викладених в п. 2.1.1 цієї статті обставин невідкладно прийняти вказані заходи, якщо вони не були здійснені або були здійснені неналежним чином чи не в повному обсязі самим правопорушником чи іншими особами.

У разі невиконання вказаних дій керівники несуть солідарну з правопорушником юридичну відповідальність.

2.1.3. **Прокуратурою**, яка діє за принципом єдиноначальності, та :

2.1.3.1. **За власною ініціативою** шляхом здійснення нагляду за точним, одноманітним та неухильним дотримання правових актів будь-якими особами та органами, які знаходяться на території держави, в т. ч. Президентом держави, парламентом, урядом, ордистатурою, слідчотурою, судами, публічнотурою, адвокатурою, виконавчотурою та іншими антиделіктними органами и представлення приписів правопорушнику або його безпосередньому чи вищому керівникові невідкладно усунуті всі причини та умови, що сприяли вчиненню правопорушення, припинити незаконне діяння та/або дію протиправного рішення чи правового акту та максимально повно відновити порушений правовий статус потерпілого.

2.1.3.2. **За звернення потерпілого або інших осіб** надати правопорушнику або його безпосередньому чи вищому керівникові припису з вимогами, вказаними у п. 2.1.3.1 даної статті.

2.2. **У бюрократично порядку** :

2.2.1. **Шляхом усного або письмового звернення потерпілого** до :

2.2.1.1. **Правопорушника або до його безпосереднього чи вищого керівника** із вимогою виконати невідкладно чи в будь-якому випадку в межах розумного строку діяння, вказані у п. 2.1 цієї статті.

2.2.1.2. **Прокуратури**, що здійснюється з ініціативи даного органу в разі невиконання або неналежного виконання вимог припису прокурора в порядку, передбаченому п. 2.1.3 цієї статті, порушенням в інтересах потерпілого відповідного виду судочинства і направленням матеріалів до публічнотури та адвокатури для подальшого супроводу в цій справі інтересів відповідно потерпілого і переслідуваної особи до максимально повного відновлення правового статусу потерпілого та притягнення переслідуваної особи до належного виду, характеру та ступеню тяжкості юридичної відповідальності, а також усунення причин та умов, що сприяли вчиненню даного правопорушення.

2.2.1.3. **Публічнотури**, яка діє за принципом єдиноначальності та отримання заробітної плати лише від держави, і реалізує вказане звернення потерпілого та/чи інших осіб шляхом здійснення функцій переслідування правопорушника та іншого захисту правового статусу потерпілого у судочинстві відповідного виду в напрямку встановлення об'єктивної істини і рішення тільки на цій основі відповідної антиделіктної справи або з метою попередження правопорушень за допомогою іншої письмової юридичної допомоги з повною юридичною відповідальністю за результати такої допомоги.

2.2.1.4. **Адвокатури**, яка діє за принципом єдиноначальності та отримання заробітної плати лише від держави, і реалізує звернення переслідуваної особи шляхом здійснення функцій захисту його правового статусу в судочинстві відповідного виду в напрямку встановлення об'єктивної істини і рішення тільки на цій основі відповідної антиделіктної справи або з метою попередження правопорушень за допомогою іншої письмової юридичної допомоги з повною юридичною відповідальністю за результати такої допомоги.

2.2.1.5. **Суду як єдиного антиделіктного органу в особі Верховного суду України**, в складі якого діють Конституційна. Антикримінальна, Адміністративна, Трудова, Де-факто майново-договірна і Де-юре майново-договірна судові палати, які дублюються на рівні обласних і прирівняних до них міських судів, а також шляхом відповідної спеціалізації суддів місцевих судів, і діє на основі принципів територіальності, спеціалізації та інстанційності наступним чином :

2.2.1.5.1. ***Місцеві суди***, які забезпечують по першій інстанції конституційне, антикримінальне, адміністративне, трудове, де-факто майново-договірне і де-юре майново-договірне судочинство щодо переслідуваних осіб районного рівня.

2.2.1.5.2. **Конституційна, Антикримінальна, Адміністративна, Трудова, Де-факто майново-договірна і Де-юре майново-договірна судові палати обласних і прирівняних до них міських судів** - колегії суддів яких з п'яти

суддів є першою інстанцією щодо переслідуваних осіб обласного рівня або у справах суспільного резонансу обласного рівня, а також переглядають в порядку апеляції рішення суддів відповідних спеціалізацій місцевих судів.

2.2.1.5.3. **Конституційна, Антикримінальна, Адміністративна, Трудова, Де-факто майново-договірна і Де-юре майново-договірна судові палати Верховного суду України** - колегії суддів яких із п'яти суддів є першою інстанцією щодо переслідуваних осіб всеукраїнського та вищого рівня або у справах суспільного резонансу всеукраїнського і вищого рівня, а також переглядають в порядку апеляції рішення в якості першої інстанції відповідних колегій суддів судових палат обласного суду і касаційної інстанції щодо рішень суддів відповідних спеціалізацій місцевих судів, а об'єднані колегії суддів у складі дев'яти суддів відповідної судової палати - в якості апеляційної інстанції на рішення колегій суддів цієї ж судової палати, винесених по першій інстанції.

2.2.1.5.4**. Велика палата Верховного суду України**, в яку обирається на постійній основі по п'ять суддів від кожної судової палати, яка є касаційною інстанцією щодо апеляційних рішень об'єднаних колегій судових палат даного суду.

Остаточними є лише легітимні рішення колегій суддів та інших касаційних інстанцій Верховного суду України, тобто такі, що засновані на встановленні такого рівня об'єктивної істини у справі, що достатньо для її правильного вирішення. При цьому порушення вимог певних норм процедурних кодексів, що не стали на заваді і не могли перешкодити встановленню по андилеліктній справі вказаного рівня об'єктивної істини, незалежно від тяжкості цих порушень є підставою не для скасування відповідного остаточного рішення суду, а для притягнення винного суб'єкта владних повноважень до належного вигляду, характеру і ступеня тяжкості юридичної відповідальності.

3. **Будь-яка особа**, яка застосовує Основний та/або поточні закони та/чи інші правові акти, в разі встановлення нелегітимності певних положень змін або доповнень до Основного закону, порушення певним положенням поточного закону відповідного положення Основного закону чи певним положенням підзаконного правового акта відповідних положень підзаконного акту вищої юридичної сили та/чи поточного закону та/або положень Основного закону, має відмовитися від застосування нелегітимного положення правового акту і безпосередньо застосувати відповідне положення правового акту вищої юридичної сили, а суддя місцевого чи обласного суду повинен скасувати нелегітимні положення будь-якого підзаконного правового акта відповідного рівня інстанційності, суддя Верховного суду України - певне положення будь-якого підзаконного правового акта всеукраїнського рівня або поточного закону, а Велика палата Верховного суду України - певне положення змін або доповнень до Основного закону.

Якщо суди не впоралися із вказаною завданням, то в будь-якому випадку її вирішити покликаний інститут президентства держави за допомогою відповідних повноважень прокуратури або власних повноважень із

притягненням винних осіб до відповідного виду, характеру і ступеня суворості юридичної відповідальності.

4. **Потерпілий,** який не отримав в розумні строки максимально повного відновлення його правового статусу та/чи притягнення особи, винної у порушенні його правового статусу, до належного виду, характеру і ступеня тяжкості юридичної відповідальності, має право на застосування із дотриманням правил пропорційності при необхідній обороні будь-яких інших, що прямо не заборонені законом, засобів впливу на правопорушника та/або суб'єктів владних повноважень, які за його зверненням чи інших в його інтересах осіб чи з власної ініціативи не прийняли належних заходів, а якщо таке порушення стосується групи (трьох і більше) осіб або невизначеного кола осіб, то застосування такого роду засобів не має ніяких правових наслідків для потерпілого незалежно від характеру і ступеня тяжкості шкоди, що була заподіяна правопорушникові та/чи вказаним суб'єктам владних повноважень застосуванням таких засобів впливу до них.

5. Не тягне за собою ніяких правових наслідків для потерпілого чи для інших осіб, які діяли в його інтересах, заподіяння шкоди, незалежно від його характеру і розміру, також особі або особам :

5.1. Яка (які) винні в незастосування смертної кари до осудної особи, яка вчинила умисне вбивство в стані осудності при обтяжуючих обставинах окремо чи в складі інших кримінальних правопорушень.

5.2. В процесі їх групового та/чи збройного нападу навіть однієї людини на потерпілого за обставин, що давали йому підстави вважати, що метою нападу є заподіяння йому тілесних ушкоджень та/або його вбивство.

5.3. При її (їх) насильницькому (без згоди потерпілого) проникненні до житла чи до іншого приміщення, що належить потерпілому та/або його родичам чи близьким на праві власності або правомірного володіння.

6. **Гарантом** дотримання Основного і поточних законів та інших правових актів, а також найбільш ефективного, раціонального і якісного пізнання, визнання, забезпечення і дотримання та в разі порушення максимально повного відновлення правового статусу всіх соціосуб’єктів, які постійно або тимчасово перебувають на території України, оперативного попередження правопорушень і неухильного притягнення осіб, винних у скоєнні цих правопорушень, до відповідного виду, характеру і належного ступеня тяжкості юридичної відповідальності **є президент відповідної держави**, який, виступаючи в якості особливої наглядової гіпергілки державної влади, забезпечує в контексті неухильного дотримання принципу верховенства права виконання вказаного завдання за допомогою, насамперед, прокуратури як його Правої руки, та інших антиделіктних органів, а також із використанням будь-яких інших засобів, що прямо не заборонені законом, в т. ч. скасуванням нелегітимних рішень та/чи правових актів :

- своїх або попередніх президентів держави, у т. ч. їх підписів під нелегітимними законами, у т. ч. про внесення змін та доповнень до Конституційного кодексу або Кодексу конституційного судочинства України

(іншої держави), із накладенням на них вето, наданням вказівок щодо усунення порушень та поверненням до парламенту на повторний розгляд, а щодо змін та доповнень до Конституційного кодексу або Кодексу конституційного судочинства України (іншої держави) - направленням на розгляд Генеральної прокуратури України (іншої держави), яка скасовує такий закон повністю або в частині або дає висновок про конституційність цих змін або доповнень повністю або частини;

- касаційних судів, що реалізується прокуратурою (через явну невідповідність факту існування нелегітимних остаточних судових рішень принципу верховенства права) направленням антиделіктної справи із зауваженнями на розгляд розширеного складу Великої палати Верховного Суду України (іншої держави), який формується автоматизованою судовою системою в кількості семи суддів від кожної судової палати, або його розгляду у порядку судочинства у зв'язку з нововиявленими обставинами (що на час винесення рішення ще не існували або не були відомі суду з об'єктивних причин) чи через виняткові обставини (з яких через корупцію та/або непрофесіоналізм тих чи інших суб'єктів владних повноважень не були отримані і належним чином оцінені такі докази, без яких неможливо було встановити такий рівень об'єктивної істини, який був би достатнім для того, щоб прийняти на основі цієї істини правильне остаточне судове рішення).

У разі невирішення або неналежного вирішення цієї проблеми розширеним складом Великої палати Верховного суду України (іншої держави) або за невідкладних обставин рішення вказаних судових інстанцій переглядаються Генеральною прокуратурою України (іншої держави) або скасовуються самостійно президентом відповідної держави;

- будь-яких інших суб'єктів владних повноважень відповідної держави повністю або в частині, що тягне за собою автоматичне застосування відповідних положень попереднього такого ж правового акта, у разі його відсутності - відповідних положень того правового акта, який раніше регулював ці або аналогічні правовідносини, а за відсутності і такого правового акта - за аналогією положень іншого закону чи базисних принципів права.

Виконанням не можуть бути реалізовані нелегітимні рішення або акти правозастосування, на що, як і на чинні нелегітимні діяння будь-яких осіб, а також на нелегітимні діяння, рішення та правові акти суб'єктів владних повноважень, у т. ч. і на нелегітимні остаточні судові рішення будь-якої держави, не поширюються строки загальної або позовної давності в частині невідворотної необхідності припинення їхньої дії та скасування повністю або у відповідній частині, зміни та/або доповнення».

Остання з інноваційних позицій у частині необхідності скасування навіть остаточного, але незаконного судового рішення прямо підтримана і Європейським судом з прав людини. який у справі Рябих проти Росії акцентував увагу, що перегляд справи не повинен фактично підміняти собою апеляцію, а можливість існування двох точок зору на однією предмет не є підставою нового розгляду. Винятки з цього принципу можуть мати місце лише

за наявності підстав, обумовлених обставинами важливого та вимушеного характеру (див. mutatis mutandis, Ryabykh v. Russia), заява N 52854/99, п. 52, ECHR 2003-X) [3].

**Список використаних джерел**

1. Кириченко А. А., Ланцедова Ю.А. Антикоррупционная парадигма : системное правовое исследование : монография / под ред. А. А. Кириченко. Киев : Издатель Назаров О. А., 2020. 668 с. (приложение к электронному реферативно-научному журналу «Судебно-психологическая экспертиза. Применение полиграфа и специальных знаний в юридической практике»), укр., русс. URL : https://v.gd/rzJDrY

2. Кириченко О. А., Тунтула О. С., Ткач Ю. Д. Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки : монографія. Варшава : RS Global Sp.z O.O., 2021. 98 с. URL : https://monographs.rsglobal.pl/index.php/rsgl/catalog/book/40

3. Решение Европейского суда по правам человека по делу Рябых против России (Ryabykh v. Russia), заяление N 52854/99. *Европейская конвенция о защите прав человека : право и практика : веб-сайт.* URL : http://www.echr.ru/documents/doc/new/003.htm

**КИРИЧЕНКО Олександр,**
*завідувач кафедри права, доктор юридичних наук, професор, полковник поліції, Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика, м. Миколаїв*

**ШИМЧЕНКО Олексій,**
*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня) за спеціальністю 081 Право, Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика, м. Миколаїв*

## ІННОВАЦІЙНЕ РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ЯК РЕСПУБЛІКИ ТА БАЗИСНИХ СКЛАДОВИХ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В якості традиційних конституційних основ забезпечення дотримання правового статусу громадян в умовах воєнного стану треба розглядати, перш за все, вимоги ст. 1, ч. ч. 1, 2 ст. 3, ч. 3 ст. 22, ч. 6 ст. 55, ч. 1 ст. 58, ч. ч. 1, 2 ст. 102 та ін. Основного закону [3], згідно яким утвердження та забезпечення прав та свобод людини є головним обов'язком держави і гарантом виконання даного обов'язку та дотримання у цьому аспекті вказаних та інших вимог Основного закону є президент країни, лише який також представляє державу у світі (**а тому українська державна за формою правління за Основним законом**

**фактично є чисто президентською республікою**), і новоприйняті правові акти чи внесені в них зміни не повинні звужувати зміст та обсяг існуючих прав і свобод людини та, у будь-якому випадку, розповсюджують свою дію на вже існуючі правовідносини лише ті нові положення правового акту, що пом'якшують або скасовують відповідальність особи [3].

Поряд з цим у низці публікацій спільними зусиллями О. А. Кириченка та інших представників наукової школи юриспруденції професора Аланкіра розроблено **інноваційні редакції тринадцяти статей перспективного Конституційного кодексу України, а рівно будь-якої іншої держави світу** [2, с. 68-84 та ін.]**,** що **докорінне розвивають викладені традиційні конституційні основи і створюють належну доктринальну, проектно-законодавчу та іншу прикладну основу для розбудови реальної правової держави у будь-якій країни світу і, як наслідок, для перетворення інституту президента держави та органів прокуратури** як його правої руки у своєрідну **наглядову гіпергілку державної влади** за ***здійсненням вказаного нагляду за точним, одноманітним і неухильним дотриманням законів та інших правових актів з боку представників всіх інших гілок державної влади (правотворчої, антиделіктної, правозастосовчої) та всіх інших суб'єктів владних повноважень та всіх інших соціосуб'єктів, а також за найбільш ефективним, раціональним та якісним виконанням суб'єктами владних повноважень базисного конституційного обов'язку держави із пізнання, визнання, забезпечення і неухильного дотримання правового статусу всіх співвітчизників, оперативного попередження порушення їх правового статусу і за максимально повним його відновленням*** [1, с. 9; 2, с. 53; та ін.].

Приймаючи ж до уваги значний обсяг вказаних інноваційних редакцій тринадцяти Конституційного кодексу, їх зміст більш правильно викласти у низці взаємопов'язаних тез доповідей на дійсній науково-практичній конференції, розпочавши з презентації редакцій першої і другої статей перспективного Конституційного кодексу України чи будь-якої іншої держави світу,що в умовах воєнного стану можуть бути представлені таким чином :

**І. «Склад соціосуб'єктів»,** що має бути розміщена у порядку пояснення термінів та понять Конституційного кодексу у такій редакції :

«Соціосуб'єктами в контексті їх правового статусу є :

1. Фізичні особи.
2. Юридичні особи.
3. Держава як сумматівне утворення фізичних та юридичних осіб.
4. Міждержавні установи як сумматівні утворення фізичних та юридичних осіб різних держав» [1, с. 54; 2, с. 68].

**ІІ. «Сутність і перелік базисних складових категорій правового статусу соціосуб'єктів» ,** що також має бути розміщена у порядку пояснення термінів і понять даного кодексу таким чином :

«Правовий статус соціосуб'єктів складається з наступних базисних категорій :

1. Право, що являє собою можливість певного соціосуб’єкта скористатися конкретним позитивним результатом суспільного розвитку, коли негативний результат суспільного розвитку може стати такою можливістю тільки за наявності Національної програми з повного викорінення цього негативного результату або, принаймні, з максимально можливої мінімізації його рівня.

2. Свобода - за наявності акценту уваги на альтернативності і на безперешкодності вибору перерахованими соціосуб’єктами такої можливості.

3. Обов'язок, тобто необхідність виконати соціосуб’єктом певний встановлений державою припис, що підтримується безпосереднім (прямим) та/чи делегованим державним примусом.

4. Інтерес, тобто можливість соціосуб’єкта використовувати в своїх цілях таке право, свободу та/чи обов'язок іншого соціосуб’єкта)» [1, с. 54; 2, с. 68].

**Список використаних джерел**

1. Кириченко О. А., Ланцедова Ю. О., Тунтула О. С. Інновації юриспруденції та законності у сфері транспорту і транспортних технологій : монографія. Варшава : RS Global Sp.z O.O., 2021. 95 с. URL : https://monographs.rsglobal.pl/index.php/rsgl/catalog/book/37

2. Кириченко О. А., Тунтула О. С., Ткач Ю. Д. Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки : монографія. Варшава : RS Global Sp.z O.O., 2021. 98 с. URL : https://monographs.rsglobal.pl/index.php/rsgl/catalog/book/40

3. Конституція України : закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141, із змінами, згідно із законом України № 27-IX від 3 вересня 2019 р., ВВР, 2019, № 38, ст.160. Zakon.rada.gov.ua : веб-сайт. URL : https://v.gd/TC2m9m

**КЛИМЕНКО Дмитро**,
*курсант 206 навчального взводу факультету №1, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: КОТОВА Вікторія,**
*завідувачка кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1, кандидат юридичних наук, майор поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ПРАВА І СВОБОДИ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Одними з актуальних питань сьогодення є питання прав людини, можливість їх реалізації та захисту. Забезпечення та реалізація прав людини вказують на демократичну , правову та соціальну сторону держави.

Гарантії забезпечення прав людини та захисту можливості на їх реалізацію

закріплені в державних та міжнародних нормативних актах. Відповідно до частини 5 статті 55 Конституції України, кожному гарантується захист своїх прав, свобод та інтересів від порушень і протиправних посягань будь-якими не забороненими законом засобами[1].

Такий прояв верховенства права не обмежується лише законодавством, а містить і інші соціальні регулятори, норми моралі, традиції, звичаї тощо.

З 24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, відповідно до Указу Президента України № 64/2022, введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб [2].

Указом Президента України від 14 березня 2022 року № 133/2022 строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 26 березня 2022 року строком на 30 діб [2].

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 - 34, 38, 39, 41 - 44, 53 Конституції України, а також вводитися тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [3].

Відповідно до статей 30 - 34, 38, 39, 41 - 44, 53 Конституції України, такими правами є:

«Стаття 30. Кожному гарантується недоторканність житла.

Стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.

Стаття 32. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Стаття 33. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Стаття 38. Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Стаття 39. Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування.

Стаття 41. Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Стаття 42. Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

Стаття 43. Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти

собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Стаття 44. Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів.

Стаття 53. Кожен має право на освіту[1].»

Військове командування може встановлювати заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів, перевірку документів в осіб, а в разі потреби проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України.

Під час воєнного стану може бути запроваджена комендантська година – тобто заборона перебування на вулицях в певний час доби без спеціальних дозволів.

Комендантська година вводиться за окремим дорученням військового командування на встановлений ним період, але не довше строку дії правового режиму воєнного стану.

Під час воєнного стану громадянам, які перебувають на військовому або спеціальному обліку у Міністерстві оборони України, Служби безпеки України чи Службі зовнішньої розвідки, може заборонятися змінювати місце проживання (місце перебування) без дозволу військового комісара або керівника відповідного органу Служби Безпеки України чи Служби зовнішньої розвідки, обмежуватися проходження альтернативної (невійськової) служби [4].

Під час воєнного стану може примусово відчужуватися майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, майна державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку [5].

У Законі України термін "примусове відчуження майна" вживається у такому сенсі - позбавлення власника права власності на індивідуально визначене майно, що перебуває у приватній або комунальній власності та яке переходить у власність держави для використання в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану за умови попереднього або наступного повного відшкодування його вартості[5].

Про примусове відчуження або вилучення майна складається акт встановленої форми.

«Право на відшкодування вартості майна у разі його примусового відчуження в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану мають юридичні особи комунальної і приватної форми власності та фізичні особи, у яких відчужені будівлі, споруди, транспортні засоби та інше майно для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану або для відвернення чи ліквідації ситуацій, що стали причиною введення правового режиму надзвичайного стану, і відповідно їх правонаступники та спадкоємці[5]» відповідно до статті 9 Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму

воєнного чи надзвичайного стану.»

До видів компенсації відносяться:

Попереднє повне відшкодування вартості примусово відчуженого майна, наступна повна компенсація та повернення відчуженого майна.

«Колишній власник майна, яке було примусово відчужене, може вимагати взамін надання йому іншого майна, якщо це можливо[5]», що зазначено у статті 12 Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану.»

На території, на якій введено воєнний стан, військове командування разом з іншими органами влади або й самостійно має право запроваджувати трудову повинність та залучати громадян до суспільно-корисних робіт [6].

«Трудова повинність полягає у виконанні робіт оборонного характеру, а також у ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру, а також їх наслідків. При цьому тривалість виконання таких робіт та їхня оплата встановлюються відповідно до трудового законодавства. Крім того, військовому командуванню надається право використовувати потужності, ресурси та майно підприємств та організацій усіх форм, а також окремих громадян.

Забороняється залучати до суспільно корисних робіт малолітніх дітей та дітей віком від 14-15 років, жінок, які мають дітей віком до 3 років, а також вагітних жінок у разі, коли виконання таких робіт може негативно вплинути на стан їх здоров'я.

З кожною особою, залученою до суспільно-корисних робіт укладається строковий трудовий договір [6]», що також зазначено у Постанові Кабінету Міністрів.

Кожний громадянин повинен бути впевнений у захисту своїх порушених прав, у тому, що держава гарантує рівну можливість для всіх скористатися цими способами захисту. В іншому випадку прагнення сучасної держави до демократії, законності, свободи, рівності, гуманізму, залишиться лише нереалізованими прагненнями.

**Список використаних джерел**

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР ( URL: https://v.gd/yE30zN )

2. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 64/2022 ( URL: https://v.gd/wlh8WL)

3. Указ Президента України «ро введення воєнного стану в Україні» від 26.11.2018 № 393/2018 ( URL: https://v.gd/lsSIWj)

4. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII ( URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text )

5. Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 17.05.2012 № 4765-VI ( URL: https://v.gd/mTO9rr )

6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку

залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану» від 13.07.2011 № 753 ( URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/753-2011-%D0%BF#Text )

**КОРІНЬ Дмитро**,
*курсант навчальної групи ДР-045, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**ЯРОШЕНКО Артем,**
*доцент кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук, доцент, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

На сьогодні перед екологічним правом як самостійною галуззю права стоять надзвичайно складні завдання, які випливають з необхідності якомога швидше вивести Україну з екологічної кризи, котра призвела до різкого погіршення стану здоров'я людей, зменшення народжуваності та збільшення смертності. З чималого переліку завдань, які стоять перед екологічним правом варто окремо виділити та розглянути гарантування екологічної безпеки в Україні. [1, с. 126]

У мирний час досягнення поставлених цілей установлювалося лише із залученням значних ресурсів, підключенням громадськості, відповідних служб та залученням чималого фінансування, проте у час воєнної агресії з боку Російської Федерації, яка супроводжується погрозами застосування ядерної зброї, отруєнням невідомими речовинами повітря та вчиненням інших дій, що прямо суперечать вимогам переліку міжнародних актів вищої юридичної сили питання дотримання екологічних норм стоїть особливо гостро.

Під час воєнної агресії порушується основне з прав людини в межах екологічно-правових відносин, а саме – право на безпечне довкілля. У Стокгольмській декларації з навколишнього середовища закріплено фундаментальне право людини – право на сприятливі умови життя в навколишньому середовищі, якість якого дозволяє проводити гідне і процвітаюче життя.

Український законотворень передбачив та на юридичному рівні закріпив це право як одне з таких, що характеризується як основне конституційне право людини і громадянина: керуючись положеннями, визначеними у статті п’ятдесятій Конституції України – *кожен має право на безпечне для життя і*

*здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.* [2; 3]

Повертаючись від законодавчого простору екологічного права до реалій життя у період воєнних дій вкрай необхідно акцентувати увагу на наслідках від дій армій Російської Федерації для екологічної системи України, тому пропоную до розгляду наступну ситуацію.

Війна завадила промити русло річки Інгулець після скидання шахтних вод – вперше з моменту впровадження схеми акумуляції та скидання шахтних вод в Інгулець не було здійснено промивання русла річки для ліквідації наслідків скидання, через що вміст хлоридів на гідропосту Андріївка з 1 березня (завершення скидання шахтних вод) до одинадцятого квітня зменшилося природним шляхом з 3 г/л до 0,9 г/л, що значно нижче навіть фонових показників, що спостерігаються в осінній період, коли скидання шахтних вод в Інгулець відсутня. Але ці показники ще досить далекі від нормативів, встановлених Кабінетом міністрів України (вони становлять 0,35 г/л). [4]

Іншим прикладом, що яскраво ілюструє наслідки для екосистеми України від вторгнення окупантів на її територію є вибух цистерни з хімікатами у місті Рубіжне (Луганщина), який стався п’ятого квітня поточного року.

У результаті атаки окупантів було підірвано значну масу азотної кислоти, через що у повітря здійнялася яскраво-рожева хмара, яка утворилася у результаті швидкого згорання токсичної речовини. За даними науковців від вдихання таких випарів протягом кількох хвилин виникає відтік легень, що призводить до смерті живої істоти, яка потрапила у радіус дії такої хмари.

Резюмуючи наведені факти можна дійти до висновку про шкідливий вплив патогенних факторів на екосистему України внаслідок воєнних дій, їх пагубний вплив на життя та здоров’я українців та притиснення основоположних прав, викладених Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами в сфері дії екологічних правовідносин.

**Список використаних джерел**

1. Екологічне право : навч. посіб. кол. авт.: К.Р. Резворович, О.С. Юнін, Р.С. Кірін та ін. Дніпро : Видавець Біла К.О., 2020. 318 с.

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР Верховна Рада України.

3. Декларація прав людини і громадянина 1789 Юридична енциклопедія ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 2 : 744 с. — ISBN 966-7492-00-8.

4. Інформаційне агентство «Свої: Кривий Ріг»: Ліцензія від 29.10.2021. Доступ: https://v.gd/BpcXlU

**КОРНІЄНКО Анастасія**,
*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня) 4 курсу групи 409/18(П) – К факультету №2, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: СКЛЯР Надія,**
*доцентка кафедри державно-правових дисциплін факультету № 2, кандидатка юридичних наук, доцент, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

# МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ З ПРАВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Технічний прогрес та поява нових видів зброї та методів ведення бойових дій у минулому столітті докорінно змінили хід сучасних збройних конфліктів.

Це призвело не лише до різкого зростання кількості жертв, але й розмило межі між воєнною і цивільною сферами. Частка жертв серед цивільного населення збільшилася від п’яти відсотків на початку XX століття до 90 відсотків наприкінці. Близько половини жертв — діти. За даними ЮНІСЕФ, у світі понад мільярд дівчаток і хлопчиків живуть у країнах чи на територіях, що зазнають впливу збройних конфліктів; близько 300 мільйонам цих дітей ще не виповнилося п’яти років.

Актуальність теми зумовлена тим, що діти, залишаючись особливо вразливою категорією населення, незважаючи на зусилля більшості держав світу, залишаються основними суб’єктами-об’єктами системної дискримінації, яка особливо посилюється в умовах кризових ситуацій, зокрема, під час збройних конфліктів.

24 лютого на світанку Росія напала на Україну. Російська армія обстріляла із артилерії українські прикордонні застави, одночасно були завдані удари, зокрема і з повітря, по понад 40-ка об'єктах військової інфраструктури майже всіх регіонів країни. Збройні сили України.

Перший пункт статті 38 Конвенції узгоджується з нормами міжнародного гуманітарного права, а саме з положеннями Женевських конвенцій 1949 року. В зазначеному пункті задекларовано: «Держави-учасниці зобов’язані поважати норми міжнародного гуманітарного права, що застосовуються до них у випадку збройних конфліктів та стосуються дітей, а також забезпечувати їх дотримання» [1].

Станом на 5 квітня 2022 року з початку вторгнення Російської Федерації в Україні загинуло 165 дітей та постраждало 266 дітей. Про це свідчать дані Єдиного реєстру досудових розслідувань, а також інших джерел, які потребують підтвердження.

Про це заявила омбудсмен Людмила Денісова у вівторок, 5 квітня.

«Фактичну кількість загиблих і поранених дітей встановити не є можливим через те, що в українських містах окупаційні війська ведуть активні бойові дії», – зазначила омбудсмен.

В офісі генпрокурора вказують: цифри не остаточні, оскільки триває робота з їх встановлення в місцях ведення активних бойових дій, на тимчасово окупованих та звільнених територіях. Зокрема у місті Маріуполі, на окремих територіях Київської, Чернігівської та Луганської областей.

«Найбільше постраждало дітей у Київській – 77, Донецькій – 78, Харківській – 61, Чернігівській – 49, Миколаївський – 35, Луганській – 31, Запорізькій – 22, Херсонській – 29, столиці – 16, Сумській – 16, Житомирській – 15 областях», – вказали у відомстві.

Щодо дітей МГП передбачає:

- забезпечення їм права на отримання освіти;
- проведення необхідних заходів щодо возз'єднання сімей, які були розлучені під час збройного конфлікту;
- заборону вербування та участі у воєнних діях дітей віком до п'ятнадцяти років;
- надання особливого захисту дітям віком до вісімнадцяти років навіть у разі, коли вони брали участь в бойових діях і потрапили в полон;
- евакуацію дітей з району воєнних дій (за необхідності і за узгодженням з батьками чи з особами, які їх заміняють).[2].

Держави-учасниці зобов'язані поважати норми міжнародного гуманітарного права, що застосовуються до них у випадку збройних конфліктів і мають відношення до дітей, та забезпечувати їх додержання.

2. Держави-учасниці вживають всіх можливих заходів для забезпечення того, щоб особи, які не досягли 15-річного віку, не брали безпосередньої участі у воєнних діях.

3. Держави-учасниці утримуються від призову будь-якої особи, яка не досягла 15-річного віку, на службу до збройних сил. При вербуванні з числа осіб, які досягли 15-річного віку, але яким ще не виповнилося 18 років, Держави-учасниці прагнуть віддавати перевагу особам більш старшого віку.

4. Згідно з своїми зобов'язаннями за міжнародним гуманітарним правом, пов'язаним із захистом цивільного населення під час збройних конфліктів, Держави-учасниці зобов'язані вживати всіх можливих заходів з метою забезпечення захисту дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляду за ними.[3].

Отже, дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів – це дитина, яка внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, залучалася до участі у військових формуваннях або незаконно утримувалася, у тому числі в полоні.

Дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах – це дитина, яка потрапила в умови, що негативно впливають на її життя, стан здоров'я та розвиток у зв'язку з інвалідністю, тяжкою хворобою, безпритульністю, перебуванням у конфлікті із законом, залученням до найгірших форм дитячої праці, залежністю від психотропних речовин та інших видів залежності, жорстоким поводженням, зокрема домашнім насильством, ухиленням батьків, осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків, обставинами стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо, що встановлено за результатами оцінки потреб дитини.[4].

**Список використаних джерел**

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими (укр/рос) : Конвенція; ООН від 12.08.1949 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_153 (дата звернення: 13.04.2022).

2. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України : Наказ; Міноборони України від 23.03.2017 № 164 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0704-17 (дата звернення: 13.04.2022).

3. Конвенція про права дитини : Конвенція; ООН від 20.11.1989 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_021 (дата звернення: 13.04.2022).

4. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2402-14 (дата звернення: 13.04.2022)

**КОРОТКОВА Юлія**,
*професорка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1, докторка педагогічних наук, професорка, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО З ДІТЬМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

На сьогодні в умовах воєнного стану найбільш уразливими категоріями громадян є діти, які не просто змушені змінювати звичні для них умови життя, а й втрачають своїх рідних і близьких, стають свідками страшних злочинів російських військових проти мирного населення. У такій ситуації поліцейському варто знати й уміти дотримуватись правил професійного спілкування з дітьми, які постраждали внаслідок воєнних подій. Ці правила можна сформулювати таким чином.

1. Залишайтесь стабільним і врівноваженим. Стан, у якому дорослі говорять з дитиною під час війни, важливіший за власне слова. Страх втрати контролю – найбільший для дитини після страху втрати близької людини. Коли дитина бачить, що дорослий не контролює ситуацію, не контролює сам себе – це лякає.

2. Якщо рідні дитини перебувають у найбільш небезпечних районах бойових дій, варто розповідати, що вони роблять, змальовувати картинку, що відбувається. Проговорити прості, лаконічні механізми, як можна підтримати одне одного і тих, хто в небезпеці, поговорити з ними телефоном або написати в месенджер, якщо це можливо.

3. Називайте речі своїми іменами. Не можна говорити про загиблих, що вони «заснули», «пішли», бо це може нав'язати страх, що спати – означає померти. Треба казати як є – людина померла, якщо дитина про це питає.Діти розуміють, що життя кінечне. Із 4-5 років вони починають ставити ці запитання, це вікова норма. Говорячи про смерть, обов'язково повертати в бік безпеки: завжди закінчувати цю розмову словами: «Ти тут у безпеці! Ми знаємо, що робити, щоб подбати тебе».

4. У разі втрати близької людини допоможіть дитинізнайти стабільного дорослого, можливо родича або близького знайомого родини, на якого можна опертися. Саме завдяки цій людині дитина може відчувати, що її дитячий світ не розвалився повністю. Порадьте дорослому, який стане піклуватись про дитину, горювати, плакати, дозволяти і не зупиняти ці прояви, згадувати, говорити стільки, скільки дитині потрібно. Багато обіймати. Згадувати весь рід, тих, хто метафорично стоїть за нами, ніби янголи-охоронці.

5. Якщо психологічний стан дитини досить важкий, порадьте дорослому звернутися до психолога. Коли поруч з дитиною немає нікого, хто може підтримати, коли дорослим самим настільки важко, що вони не можуть впоратись із втратою, потрібно звернутися до фахівця. Бо така втрата є втратою довіри до світу. Дитина може завмерти і відмовитися від подальшого розвитку. Можливе тривале порушення сну. Може з'явитись аутоагресія – ушкодження самого себе. Тоді дитина буде бити, різати себе, обкушувати собі шкіру, нігті. Це все – привід звернутися до фахівця[1; 2].

Таким чином, під час воєнних подій поліцейському необхідно стати ще й гарним психологом, розуміти почуття дитини і знати шляхи допомоги маленьким громадянам.

**Список використаних джерел**

1. Як говорити з дітьмипровійну. URL :https://osvitoria.media/experience/yak-govoryty-z-ditmy-pro-vijnu/

2. Як підтримати та заспокоїти дитину під час війниURL : https://v.gd/KiecVP

**КУЗЬМЕНКО Валерія**,
*курсантка 3 курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АНАЛІЗ ЧИННОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

В умовах воєнного стану постає актуальним питання порядку та підстав обмеження прав людини. Відповідно до чинного національного та міжнародного законодавства існують деякі вимоги щодо таких обмежень. Увесь цивілізований світ визнає абсолютну цінність прав людини, дотримується засади підпорядкування держави інтересам особи. Лише демократично розвинене суспільство може характеризуватися названими особливостями. Конституція України (далі - КУ) закріплює принцип гуманізму, який розкривається функціональною спрямованістю всіх державних органів на безпосередні забезпечення, захист і охорону прав людини, а також здійснення контролю над суспільством та механізмом реалізації прав, наданих особам законом.

Взаємодія особи і держави відбувається шляхом виконання гарантованих охоронюваним законом прав та свобод, закріплених КУ. Правовими відносинами, у яких перебувають особи і держава, встановлено юридичну відповідальність у разі порушення прав однієї із сторін: у такий спосіб здійснюється «гармонізація» інтересів громадян, суспільства і держави. Держава орієнтується, перш за все, на соціальні та життєво необхідні характеристики особистості, формуючи при цьому систематизовану структуру взаємних прав і обов'язків, які визначають її правовий статус. Статус громадянина випливає з інституту громадянства, що включає сукупність правових зв'язків між конкретною особою і державою (ст.4 КУ) [1].

Під час розгляду проблематики універсальності прав людини слід вказати на можливості їх обмеження. Майже всі міжнародно-правові акти встановлюють підстави обмеження основних прав і свобод людини державою. Кожен міжнародний договір затверджує межі, в яких може застосовуватися обмеження, а також низку прав, що за будь-яких обставин не можуть обмежуватися [2].

Інститут обмеження прав – це міжгалузевий інститут, на якому ґрунтуються положення конституційного, кримінального, адміністративного,

цивільного, трудового та інших галузей права. Даний інститут виступає механізмом регулювання відносин влади і підпорядкування. Саме тому він і носить субординаційний (імперативний) метод правового регулювання. Процес обмеження основоположних прав громадянина відбувається за допомогою прямих заборон, вилучення тієї або іншої правомочності зі змісту конкретного права або встановлення спеціального порядку та умов реалізації даного права [3].

Нами вбачається за доцільне розмежування двох понять, які відповідають проблематиці обмеження прав людини: 1) безпосереднє обмеження прав (позбавлення власника частини прав або частини конкретного права); 2) обмеження у здійсненні прав (повна або часткова неможливість реалізації конкретного права або відповідних прав). Одним із підходів до розуміння обмежень прав людини вказується на тому факті, що усі права у повному обсязі залишаються в особи, можливе лише припинення реалізації якогось з них або якихось з них. За видовою належністю виокремлюють такі форми обмеження: добровільне (відбувається, коли особа самостійно відмовляється від реалізації права, наприклад, у справах приватного обвинувачення); вимушене (відбувається за врахування зовнішніх, у більшості випадків – непередбачуваних обставин). Прикладом вимушеного обмеження є обмеження внаслідок введення надзвичайного або воєнного стану, тобто обставин, які не залежать від волі конкретної особи та навіть, в певній мірі, від волі державної влади. Таке обмеження повинно бути передбачено законодавством [4].

Слід зазначити, що важливий крок у реалізації захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина від свавільного обмеження був здійсненний Конституційним Судом України, який 08.05.2015 року в Рішенні № 3-рп/2015 вказав: обмеження конституційних прав та свобод повинно мати легітимну мету, зумовлюватися суспільною необхідністю досягнення відповідної мети, пропорційністю і обґрунтованістю; обмежуючи певні права, законодавець повинен запроваджувати правове регулювання, що дасть змогу досягти легітимної мети із мінімальним втручанням у реалізацію конкретного права, не порушуючи при цьому його сутнісний зміст [10].

Отже, з огляду на проведене вище дослідження, слід зазначити, що обмеження прав людини характеризуються наявністю певних особливостей. В умовах воєнного стану є дуже актуальним питання дослідження таких обмежень. Законодавче закріплення порядку та підстав їх обмеження в період воєнного стану – запорука контролю та дотримання міжнародних нормативно-правових актів щодо забезпечення прав та свобод людини. Процес обмеження прав характеризується виникненням фактичних і юридичних наслідків, що є некомфортними для реалізації правових інтересів конкретних фізичних та/або юридичних осіб, права та свободи яких обмежуються, задоволенням відповідних законних інтересів суб’єкта владних повноважень, що встановлює ці обмеження, або інтересів третьої особи, яка зацікавлена у існуванні цих обмежень.

**Список використаних джерел**

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254к/96-вр

2. Дешко Л. М. Втілення принципу правової визначеності у правотворчу та правозастосовчу практику при обмеженні права на судовий захист. URL: http:// archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pchdu/2012_2/029.pd

3. Лищина И. Ю. Международныемеханизмызащиты прав человека. 16 (57). Харьковскаяправозащитнаягруппа. – Х. : Фолио, 2001. – 112 с.

4. Мерник А.М., Кузьміна В.О., Бурлаков Б.М. Обмеження прав і свобод людини в сучасних умовах: теоретичний і практичний аспект. Юридичний науковий електронний журнал. URL: http://lsej.org.ua/2_2020/11.pdf

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 171-2 Кодексу адміністративного судочинства України від 08.04.2015. № 3-рп/2015. Конституційний Суд України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/v003p710-15

**ЛАНЦЕДОВА Юлія,**
*доцент кафедри кримінального права і процесу, кандидат юридичних наук, доцент, Національний авіаційний університет, м. Київ*
**БОНДАРЕНКО Інна,**
*здобувачка вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем за спеціальністю 061 Журналістика, Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика, м. Миколаїв*
**КОМАНЕЦЬКА Вікторія,**
*здобувачка вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем за спеціальністю 081 Право, Національний авіаційний університет, м. Київ*

## ІННОВАЦІЙНЕ РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ЗАВІДОМО ДОСТОВІРНИХ ВІДОМОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Особливого значення для найбільш ефективного, раціонального та якісного і, головне, професійного здійснення журналістської діяльності в контексті забезпечення та відновлення правового статусу громадян в умовах військового стану набуває правильне розуміння сутності та співвідношення

завідомо і незавідомо достовірних відомостей, а також завідомо і незавідомо недостовірних відомостей, в основу чого доцільно покласти розроблену Ю.О. Ланцедовою [1, с. 143-144; 2, с. 47-48; 3, с. 38-39 та ін.] наступну **інноваційну редакцію ч. 2.2 статті «Докази, їх властивості, джерела, суб'єкти, порядок і дії з отримання та форми оперування ними» Кодексу антикримінального судочинства України, а рівно будь-якої іншої держави світу :**

**2.2. Достовірними відомостями** мають визнаватися будь-які відомості, що є адекватними в контексті встановлення обставин **базисного, спеціального або часткового предмета антикримінального доказування**, і :

2.2.1. Які адекватно відображають обставини як приготування та/чи вчинення діяння (події, явища) кримінального правопорушення та/або приховування його антиделіктних слідів (слідів та/чи параслідів та/або квазіслідів діяння, події чи явища кримінального правопорушення), так і будь-яких інших значимих діянь (подій, явищ) або ознак чи властивостей трасосубстанцій та/або документів та/чи людини [2, с. 47].

2.2.2. Неадекватно відображають обставини вказаних юридичних фактів через наявність дистанційних, метеорологічних, освітніх (в т. ч. і в силу наявного у особистісного джерела недостатнього рівня загальної та/або спеціальної, в т. ч. базисної чи супутньої юридичної, компетентності), психологічних, фізіологічних та інших особливостей їх сприйняття особистісним джерелом і запам'ятовування, зберігання, відтворення і передачі відомостей про такого роду юридичні факти головному суб'єкту антикримінального судочинства [2, с. 47-48].

2.2.3. Адекватно пояснюють причини описаного неадекватного відображення юридичних фактів [2, с. 48].

2.2.4. Є адекватними або неадекватними, але свідомо недостовірними і в силу цього набувають відповідну достовірність в контексті антикримінальної справи про дачу таких завідомо неправдивих показань або такого завідомо неправдивого висновку експерта чи про постановлення такого завідомо неправосудного процесуального рішення [2, с. 48].

На підставі викладеного журналістське розуміння сутності і співвідношення завідомо і незавідомо достовірних відомостей, а також завідомо і незавідомо недостовірних відомостей у контексті забезпечення та відновлення правового статусу громадян в умовах воєнного стану І.В. Бондаренко пропонує представити у розвитку таким чином :

1. Неадекватні відомості, якими є такі, що не відповідають фактичним обставинам діяння, події або явища в цілому або певній його стороні та можуть бути поділені на :

1.1. Завідомо недостовірні відомості, тобто коли суб'єкт, від якого отримують певні відомості, знає про те, що ці відомості не відповідають повною мірою або частково фактичним обставинам діяння, події або явища в цілому чи певній його стороні, але через ті чи інші міркування передає ці відомості як достовірні.

1.2. Невідомо недостовірні відомості, тобто коли суб'єкт, від якого отримують певні відомості, не знає про те, що ці відомості в силу певних причин (метеорологічних, дистанційних та інших умов сприйняття або особливостей органів чуття даного суб'єкта, сприйняття, запам'ятовування, зберігання, відтворення чи іншої передачі ним цих відомостей, у т. ч. внаслідок відсутності необхідного життєвого чи спеціального досвіду або відповідної спеціальної та/або професійної компетентності), не відповідають повною мірою або частково фактичним обставинам діяння, події чи явища загалом чи певній його стороні та на час передачі таких відомостей впевнений у тому, що передає достовірні відомості [1, с. 183].

2. Адекватні відомості, тобто такі, що відповідають фактичним обставинам діяння, події чи явища загалом або його певної сторони та можуть бути поділені на :

2.1. Завідомо достовірні відомості, тобто такі, що повною мірою відповідають фактичним обставинам дії, події або явища в цілому або його певної сторони та особливості сприйняття, запам'ятовування, зберігання, відтворення та іншої їх передачі певною особою, в т.ч. необхідного життєвого чи спеціального досвіду або відповідної спеціальної чи професійної компетентності, сприяють передачі чи іншому оприлюдненню власне адекватних відомостей [1, с. 186].

2.2. Невідомо правдиві відомості, тобто такі, які повною мірою відповідають фактичним обставинам дії, події або явища в цілому або його певної сторони та наявні певні недоліки особливостей сприйняття, запам'ятовування, зберігання, відтворення та іншої передачі певною особою, в т.ч. відсутність необхідного життєвого чи спеціального досвіду або відповідної спеціальної чи професійної компетентності, ситуативно не змогли створити перешкоди для висловлювання адекватних суджень та/або іншого оприлюднення власне адекватних відомостей [1, с. 186].

**Список використаних джерел**

1. Кириченко А. А., Ланцедова Ю.А. Антикоррупционная парадигма : системное правовое исследование : монография / под ред. А. А. Кириченко. Киев : Издатель Назаров О. А., 2020. 668 с. (приложение к электронному реферативно-научному журналу «Судебно-психологическая экспертиза. Применение полиграфа и специальных знаний в юридической практике»), укр., русс. URL : https://v.gd/rzJDrY

2. Кириченко О. А., Ланцедова Ю. О., Тунтула О. С. Інновації юриспруденції та законності у сфері транспорту і транспортних технологій : монографія. Варшава : RS Global Sp.z O.O., 2021. 95 с. URL : https://monographs.rsglobal.pl/index.php/rsgl/catalog/book/37

3. Кириченко О. А., Тунтула О. С., Ткач Ю. Д. Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки : монографія.

Варшава : RS Global Sp.z O.O., 2021. 98 с. URL : https://monographs.rsglobal.pl/index.php/rsgl/catalog/book/40

**ЛАНЦЕДОВА Юлія**,
*доцент кафедри кримінального права і процесу, кандидат юридичних наук, доцент, Національний авіаційний університет, м. Київ*
**БАРАНОВСЬКИЙ Яків,**
*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня) за спеціальністю 081 Право, Національний авіаційний університет, м. Київ*

# ІННОВАЦІЙНІ КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ЗБАЛАНСОВАНОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯН ТА ЇХ АНТИДЕЛІКТНОГО ОБОВ'ЯЗКУ ПОПЕРЕДЖАТИ І ПРИПИНЯТИ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану особливого значення набуває належна правова регламентація зовнішньої та внутрішньої збалансованості правового статусу громадян та їх антиделіктного обов'язку попереджати і припиняти правопорушення, що в контексті розроблених спільними зусиллями О. А. Кириченка та інших представників наукової школи юриспруденції професора Аланкіра **інноваційних редакцій тринадцяти статей перспективного Конституційного кодексу України, а рівно будь-якої іншої держави світу** [1, с. 162-180; 3, с. 68-84 та ін.] більш правильно представити у розвитку у вигляді окремих статей даного кодексу у такій редакції :

**ІІІ. «Зовнішня і внутрішня збалансованість правового статусу соціосуб'єктів» :**

«Збалансованість правового статусу соціосуб'єктів проявляється в тому, що фізичні особи за правовим статусом рівні від народження, тобто принципово мають рівний природний правовий статус.

Внутрішній баланс правового статусу соціосуб'єкта забезпечується тим, що певний обсяг його прав, свобод та інтересів повинен обумовлювати появу відповідного обсягу його обов'язків.

Зовнішній баланс правового статусу соціосуб'єктів проявляється у співвідношенні правового статусу одного соціосуб'єкта щодо правового статусу іншого соціосуб'єкта, що визначається віком і станом здоров'я людини, а також тим, який саме напрямок громадської діяльності та з яким власне обсягом повноважень здійснюють ці соціосуб'єкти» [1, с. 163; 2, с. 69].

**IX. «Сутність погіршення правового статусу соціосуб'єктів»** :[11]

«Погіршенням правового статусу соціосуб'єктів є :

1. Звуження існуючого змісту та/або обсягу прав та/чи свобод та/або інтересів фізичних та/чи юридичних осіб або незбалансоване розширення змісту та/чи обсягу їх обов'язків [1, с. 174].

2. Розширення існуючого змісту та/або обсягу прав, свобод та/чи інтересів держави та/чи міждержавних утворень або незбалансоване звуження змісту та/або обсягу їх обов'язків.

Не є погіршенням або покращенням правового статусу фізичних та/чи юридичних осіб розширення існуючого змісту та/або обсягу обов'язків фізичних та/чи юридичних осіб або звуження змісту та/чи обсягу обов'язків держави та/чи міждержавних утворень, що збалансовано відповідним розширенням змісту та/або обсягу прав, свобод та/чи інтересів фізичних та/або юридичних осіб» [1, с. 175: 2, с. 79].

**IV. «Антиделіктний обов'язок кожного громадянина попереджати і припиняти правопорушення» :**

«Кожна людина зобов'язана попередити або припинити будь-яке правопорушення, в т. ч. й кримінальне, якщо при цьому йому не можуть бути заподіяні істотні і більшого розміру збитки, а суб'єкт владних повноважень певного антиделіктного органу зобов'язаний попереджати та/чи припиняти такі правопорушення у будь-якій ситуації, за винятком очевидного досягнення цієї мети лише ціною його життя [1, с. 163].

При цьому кожна позанормативна антисоціальна девіантна поведінка фізичної особи має бути поставлена в залежність від причини перевищення позанормативності в умови такого посиленого застосування державного примусу, що дозволяє попереджати виникнення такого роду діяння, вихід якого за межі норми не обумовлений певним психічним чи іншим захворюванням особи, в межах норми в умовах немедичних установ спеціального типу (дитячі спеціальні установи, виправно-виховні або виправно-трудові установи та ін.), а якщо позанормативність поведінки обумовлена психічним або іншим захворюванням особи - в умовах медичних установ спеціального типу» [1, с. 163-164; 2, с. 69].

**Список використаних джерел :**

1. Кириченко А. А., Ланцедова Ю.А. Антикоррупционная парадигма : системное правовое исследование : монография / под ред. А. А. Кириченко. Киев : Издатель Назаров О. А., 2020. 668 с. (приложение к электронному реферативно-научному журналу «Судебно-психологическая экспертиза.

[11] У даному випадку збережена первинна нумерація цих статей в контексті інших тринадцяти статей перспективного Конституційного кодексу України, а рівно будь-якої іншої країни світу, що надана доктринальному, проектному законодавчому та іншому прикладному аспекті в одному із монографічних досліджень [2, с. 68-84], а у даних тезах доповіді ці статті представлені вже у порядку більш доцільного змістовного зв'язку.

Применение полиграфа и специальных знаний в юридической практике»), укр., русс. URL : https://v.gd/rzJDrY

2. Кириченко О. А., Тунтула О. С., Ткач Ю. Д. Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки : монографія. Варшава : RS Global Sp.z O.O., 2021. 98 с. URL : https://v.gd/ibEoNV

**ЛИТВИНЕНКО Ольга,**
*доцент кафедри організації досудового розслідування факультету № 1, доктор філософії (Право), майор поліції, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## ПОРУШЕННЯ ЗАСАДИ НЕДОТОРКАННОСТІ ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З введенням на території нашої держави воєнного стану законодавець змушений підлаштовуватись під реалії сьогодення та вдосконалювати нормативно – правові акти задля недопущення порушення конституційних прав людей. Одним із таких є право на недоторканність житла та іншого володіння особи. Житло людини є однією із основних цінностей, яку можна мати у сучасному світі, а й відповідно право на його захист має бути передбачено на рівні держави, задля нормального та повноцінного існування суспільства.

Так, у ст.12 Загальної декларації прав людини зокрема зазначено про те, що ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла…. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань [1]. Статтею 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права передбачено аналогічні вимоги до недоторканності житла особи [2]. Стаття 8 Конвенції про захист прав людини та основних свобод, комплексно декларує зазначені права. Зокрема, в ній зазначено: «Кожен має право на повагу до його приватного і сімейного життя, до житла і до таємниці кореспонденції» [3].

Виходячи з цих міжнародно-правових актів, наша держава, у ст. 47 Конституції України закріпила норму, згідно з якою «Кожен має право на житло. Окрім цього у ст.30 Конституції України передбачено й право на захист такого житла, зокрема у зазначеній статті говориться про те, що не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. Однак, у законі зазначено й винятки з такого правила - у невідкладних випадках, пов’язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку» (ч. 3 ст. 30) [4]. Ці конституційні

норми з точки зору охорони прав і свобод людини мають принципово важливе значення, і тому в Кримінально-процесуальному кодексі України вони закріплені як засада кримінального провадження. Зокрема, у ст.13 зазначається про те, що не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим судовим рішенням, крім випадків, передбачених КПК України [5].

Проте гарантоване Конституцією право може бути обмежене за наявності передбачених законом підстав, до яких варто віднести проведення слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів. На стадії досудового розслідування таке проникнення здійснюється з метою розкриття та розслідування кримінального правопорушення, яке реалізовується шляхом проведення обшуку чи огляду. Не дивлячись на оголошення воєнного стану у правоохоронців не зменшилась необхідність проведення слідчих (розшукових) дій, якими може бути порушено права людей, зокрема обшуків. Нажаль в деяких регіонах нашої держави отримання дозволу на проведення обшуку унеможливлюється у зв'язку із відсутністю слідчих суддів на місцях.

У ст. 615 Кримінального процесуального кодексу України законодавець вдало зазначив про те, що у разі відсутності об'єктивної можливості виконання у встановлені законом строки слідчим суддею повноважень, в тому числі передбачених ст. 233, 234 КПК такі повноваження виконує керівник відповідного органу прокуратури з урахуванням вимог глави 37 КПК України, за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором [5].

Таку новелу варто вважати позитивним витком кримінального процесу, оскільки вона запобігає втраті доказової інформації та порушенню прав особи, яка потрапила у сферу кримінального судочинства. Однак, задля уникнення випадків зловживання таким право зі сторони прокурорів та працівників національної поліції України, пропонуємо покласти обов'язок на слідчого письмово повідомляти слідчого суддю про отриманий дозвіл на таку слідчу (розшукову) дію та направляти йому копії клопотання, ухвали та матеріалів, які стали підставою для проведення обшуку. Вважаємо, що така норма убезпечить осіб, які підверглися кримінальному переслідуванню, від зловживання владою зі сторони службових осіб. Така новела стане додатковою гарантією захисту прав людей під час воєнного стану, оскільки нині особи, які потрапили під кримінальне переслідування стають більш вразливими. Задля дотримання конституційного права людини на недоторканність житла чи іншого володіння особи пропонуємо доповнити ч.1 п.2 ст. 615 КПК України наступними словами: «Про усі випадки здійснення повноважень слідчого судді керівниками прокуратури та винесення відповідних рішень, слідчий уповноважений невідкладно, письмово повідомити про прийняте рішення слідчого суддю, з наданням копій додатків до клопотання».

Внесення запропонованих нами доповнень, додатково забезпечить права осіб, які потрапили під кримінальне переслідування в умовах воєнного стану. Зокрема важливим є те, що така норма змушує дотримуватись усіх приписів

міжнародно-правових та національних актів, істотно відрізняючись від тієї країни, яка розпочала війну проти України.

**Список використаних джерел**

1. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Прийнято 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН. URL: http://surl.li/rlkf

3. Конвенция о защите прав человека и основных свобод (с протоколами) від 04.11.1950. URL: https://v.gd/ZKHyEz

4. Конституція України від 28.06.1996. URL: https://v.gd/4PBB2ht

5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

**ЛОПУШЕНКО Ганна**,
*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня) 4 курсу, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: СКЛЯР Надія,**
*доцентка кафедри державно-правових дисциплін факультету № 2, кандидат економічних наук, доцент, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

На сьогоднішній день права, які закріплені у чинних міжнародно-правових договорах, стали результатом довгого історичного розвитку суспільно-політичної думки, а також формування стандартів, що згодом стали нормою для життя сучасного демократичного суспільства.

Для функціонування справжнього громадянського суспільства необхідний повноцінний розвиток правової держави. Наступною сходинкою українському суспільству до установлення європейських цінностей функціонування громадянського суспільства є вступ України до ЄС. Це допоможе розвинути правову державу за рахунок модернізації законодавства до міжнародних норм.

ЕС поширює цінності у сфері зміцнення громадянського суспільства у своїй зовнішній політиці. Це і є головним із завдань, яке стає на шляху до членства в ньому.

На сьогодні найчастіше права людини розглядаються як права, які властиві

кожній особі в силу того, що вона є людиною [1].

Варто відзначити, що система міжнародного визнання та захисту прав і основних свобод людини склалася після Другої світової війни і в основному в рамках Організації Об'єднаних Націй.

До основних прав людини відносяться такі права, початково закріплені у ЗДПЛ:

- право на життя, на свободу і на особисту недоторканність (ст. 3);
- свобода від катувань чи жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання (ст. 5);
- право на рівний захист від якої б то не було дискримінації (ст. 7);
- право на ефективне поновлення в правах компетентними національними судами в разі порушення основних прав людини, наданих їй конституцією або законом (ст. 8);
- свобода від довільного арешту, затримання або вигнання (ст. 9);
- право на справедливий судовий розгляд (ст. 10);
- право вільно пересуватися і обирати собі місце проживання в межах кожної держави (ст. 13);
- право шукати притулку від переслідувань в інших країнах і користуватися цим притулком (ст. 14); – право на свободу думки, совісті і релігії (ст. 18);
- право на соціальне забезпечення (ст. 22); – право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі і сприятливі умови праці та на захист від безробіття (ст. 23);
- право на освіту, спрямовану на повний розвиток людської особистості і на збільшення поваги до прав людини і основних її свобод (ст. 26);
- право на соціальний і міжнародний порядок, при якому права і свободи, викладені в цій Декларації, можуть бути повністю здійснені (ст. 28) [2].

За минулі десятиліття універсальна система захисту прав людини набула розманітний та складний характер. На даний момент до неї відносяться такі органи та механізми:

- Генеральна Асамблея ООН, Рада ООН з прав людини та його допоміжні органи і механізми;
- Рада Безпеки ООН і ряд її спеціалізованих механізмів;
- Економічна і соціальна рада ООН і функціонуюча при ній Комісія зі становища жінок і Постійний форум ООН з питань корінних народів;
- Міжнародний Суд ООН;
- Секретаріат ООН і його окремі підрозділи;
- договірні (конвенційні) органи з прав людини;
- деякі спеціалізовані установи ООН (Міжнародна організація праці. Організація ООН з питань освіти, науки і культури);
- тимчасові і спеціальні механізми захисту прав людини, створювані органами ООН.

Варто зазначити, що окрім універсальних механізмів захисту прав людини широко розвиваються регіональні механізми. Захистом прав людини активно займаються Рада Європи та Європейський суд з прав людини, Міжамериканська комісія з прав людини тощо.

Зокрема, поряд з національними та універсальними нормами, що регулюють захист прав людини є певна верства регіональних норм, що закріплені у міжнародних договорах. Також активно діють регіональні міжнародні суди, що здійснюють контроль за забезпеченням державами захисту прав людини.

Особливе значення з точки зору перспектив подальшого партнерства між двома сторонами має формування спільної зовнішньої політики та політики й оперативного складника – європейської політики в галузі безпеки й оборони. Набуття Європейським Союзом поряд з економічним також військово-політичного виміру відкриває можливості для взаємодії між Україною і ЄС з широкого кола питань світової політики. Євросоюз може стати природним партнером України в пошуках спільних відповідей на нові загрози і виклики європейської та міжнародної безпеки, шляхом вироблення параметрів майбутніх антикризових операцій за участю сил швидкого реагування ЄС [3].

Для ефективності правового механізму взаємодії ЄС та України погодимось із думкою цілої низки дослідників, що важливо сформувати систему правових засобів і заходів, які забезпечували б інтеграційні процеси на кожній зі стадій відповідними способами. Така система заходів має включати: порівняльно-правове дослідження правових систем ЄС та України, виявлення їх особливостей; визначення оптимальних форм гармонізації, уніфікації і відповідних засобів їх здійснення; визначення видів та рівнів гармонізації й уніфікації та сфер і меж їх застосування; виявлення умов здійснення цих процедур; створення відповідних колізійних механізмів; узгодження термінології; створення словників термінів і понять [4].

**Список використаних джерел**

1. Donnelly, J. Universal Human Rights in Theory and Practice / J. Donnelly. – 2d ed. – Ithaca, New York: Cornell University Press, 2003. – 290 p.

2. Загальна декларація прав людини. ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948. Офіційний вісник України. – 2008 р., № 93, с. 89.

3. Pierson P. Politics in Time: History, Institutions, and Social Analysis. Princeton, NJ: Princeton University Press. 2004. 248 p.

4. Систематизація законодавства України: проблеми та перспективи вдосконалення : монографія. / за ред. Сіренка В.Ф. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. 220 с.

**Лоскутов Тимур Олександрович,**
*професор кафедри кримінально-правових дисциплін, доктор юридичних наук, професор,*
*Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## ВПЛИВ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ТЕОРІЮ ТА ПРАКТИКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ

1. На сьогоднішній день практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) є досить дієвим механізмом забезпечення прав і свобод людини, що містяться у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція). Шляхом розгляду справ щодо конкретних держав – учасниць Конвенції ЄСПЛ встановлює наявність чи відсутність порушень конвенційних прав і свобод та виносить відповідні рішення.

2. Практика ЄСПЛ має безпосередній вплив на теорію та практику кримінального процесу України. Такий вплив, переважно, має позитивне значення, хоча в окремих випадках можна вести мову й про негативні наслідки впливу рішень ЄСПЛ на доктрину, законодавчі норми та кримінальну процесуальну діяльність.

3. З позитивного боку необхідно оцінити те, що рішення ЄСПЛ не лише вивчається у практичній площині, а й є відповідним орієнтиром для теоретичної наукової розробки проблем прав і свобод людини у сфері кримінального процесу. Ґрунтуючись на сформованих ЄСПЛ принципах забезпечення прав і свобод людини, вчені-процесуалісти глибоко занурюються у дослідження питань гарантування прав та свобод особи під час кримінального провадження. Результатом такого наукового пошуку є визначення аксіологічних та антропологічних вимірів кримінальної процесуальної діяльності в Україні, що сприяє утвердженню та забезпеченню верховенства права у царині кримінального судочинства України.

Не можна позитивно не відмітити вплив рішень ЄСПЛ на кримінальне процесуальне законодавство. Нормативні положення чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) є відображенням багатьох рішень ЄСПЛ проти України, які винесені протягом останніх десятиліть. До того ж окремі зміни та доповнення до КПК також приймаються, переважно, з урахуванням рішень ЄСПЛ проти України, в яких констатується порушення Конвенції у зв’язку з наявністю або відсутністю відповідних норм у кримінальному процесуальному законодавстві України.

У зв’язку з поширенням рішень ЄСПЛ серед українських правозастосовників позитивного впливу зазнає практична реалізація кримінального процесу. Сторони кримінального провадження аргументують свою процесуальну позицію з огляду на практику ЄСПЛ у конкретних справах щодо забезпечення конвенційних прав і свобод людини. Вирішуючи кримінально-правовий конфлікт, суд обґрунтовує власну позицію,

використовуючи положення Конвенції та рішення ЄСПЛ.

4. Практика ЄСПЛ може також негативно впливати на теорію, законодавство та практику кримінального процесу України. Зокрема, зосередження значної уваги вчених на конвенційних правах і свободах окремої людини обумовлює обмеження предмету наукових досліджень у частині найкращого забезпечення публічного інтересу українського суспільства та держави України у сфері кримінального судочинства. Попри важливість використання практики ЄСПЛ для розроблення проблем гарантування прав і свобод людини в Україні, права і свободи окремої особи не можуть визнаватися «понад усе». У теорії кримінального процесу України має належним чином досліджуватися проблематика ефективної реалізації публічного інтересу у кримінальному провадженні.

Негативний вплив рішень ЄСПЛ на практику кримінального процесу може виявлятися через нерелевантне їх використання для аргументації правової позиції сторони кримінального провадження або обґрунтування процесуального рішення слідчого судді на досудовому розслідуванні, або суддею, судом у судовому провадженні. Суб'єкти кримінального провадження, неправильно трактуючи та розуміючи певні позиції ЄСПЛ, роблять посилання не на ті рішення ЄСПЛ, яких потребують конкретні обставини досудового розслідування та судового розгляду. Це призводить до помилковості у забезпеченні прав і свобод людини та, як наслідок, до прийняття незаконного та несправедливого рішення у кримінальному процесі України.

5. Вплив практики ЄСПЛ на теорію та практику кримінального процесу України не треба оцінювати лише з позитивного боку. Такий вплив може мати і негативні прояви у сфері кримінального судочинства. Тому, вченим-процесуалістам, законодавцю та практичним співробітникам необхідно досить ретельно та ґрунтовно вивчати практику ЄСПЛ та всебічно й об'єктивно з'ясовувати зміст рішень ЄСПЛ для можливого використання під час наукових досліджень, нормотворення та практики кримінального провадження в Україні.

**ЛЯШЕНКО Марія**,
*здобувачка вищої освіти 4 курсу, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: СКЛЯР Надія,**
*доцентка кафедри державно-правових дисциплін факультету № 2, кандидат економічних наук, доцент, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НПУ

Створення нової Національної поліції України у 2015 році дало потужний

поштовх до новітніх перетворень у системі її діяльності, що зумовлено в тому числі євроінтеграційним курсом. Одним із важливих складників функціонування та діяльності органів та підрозділів Національної поліції України є їх співробітництво з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими інституціями чи окремими громадянами. При цьому не менш важливим для належного здійснення покладених на органи та підрозділи Національної поліції України завдань та функцій є створення належного та дієвого механізму міжнародного співробітництва з європейськими організаціями та міжнародними установами.

Міжнародне співробітництво є ключовим елементом у механізмі реалізації державної політики у сфері протидії злочинності та забезпечення правопорядку в державі. Окремі напрями міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України становлять основу для успішного виконання ними своїх спеціальних завдань та функцій, що в цілому сприяють забезпеченню не лише національної безпеки України, але й міжнародної в тому числі [1, с. 126-127].

Основним Законом України, який регулює діяльність Національної поліції є ЗУ «Про Національну поліцію» [2], в якому містяться положення щодо міжнародного співробітництва з іншими державами. А саме, в статті 4 даного Закону сказано що:

1. Взаємовідносини у сферах діяльності поліції з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями базуються на міжнародних договорах, а також на установчих актах та правилах міжнародних організацій, членом яких є Україна.

2. Поліцейські можуть направлятися до міжнародних організацій, іноземних держав як представники поліції з метою забезпечення координації співробітництва з питань, що належать до повноважень поліції.

3. Поліцейські можуть залучатися до участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

Серед відомчих нормативно-правових актів, що визначають адміністративно-правові засади міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України, слід назвати такі:

**1**) Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, що затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 7 липня 2017 року № 575 [3]. Зазначений нормативно-правовий акт закріпив основні принципи взаємодії, серед яких: 1) швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень; 2) самостійність слідчого в процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється; 3) оптимальне використання наявних можливостей органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції України у запобіганні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень; 4) дотримання загальних засад кримінального

провадження; 5) забезпечення нерозголошення даних досудового розслідування;

**2**) Інструкція про порядок направлення представників Національного центрального бюро Інтерполу до Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол, яка затверджена наказом МВС України від 29 листопада 2018 р. № 968 [4]. У цьому акті законодавства визначені адміністративно-правові засади порядку направлення працівників органів та підрозділів Національної поліції України до Генерального секретаріату Міжнародної організації кримінальної поліції Інтерпол.

Затвердження вказаної інструкції про порядок направлення представників Національного центрального бюро Інтерполу до Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол пов'язано із виконанням завдання – налагодження координації взаємодії правоохоронних органів України з компетентними органами іноземних держав з питань, що належать до компетенції МОКП Інтерпол;

**3**) Інструкція з організації проходження служби у складі міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки національним персоналом із числа поліцейських, військовослужбовців Національної гвардії України, затверджена наказом МВС України від 31 липня 2019 року № 639 [5];

**4**) Порядок направлення офіцерів зв'язку до Європейського поліцейського офісу, затверджений наказом МВС України від 29 жовтня 2019 року № 905 [6] та деякі інші.

Тобто можна констатувати, що правове регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України здійснюється національними та міжнародними нормативно-правовими актами, а також відомчими договорами та угодами. Проте, незважаючи на численні міжнародно-правові документи, подекуди окремі питання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України залишаються неврегульованими на національному рівні, що нині потребує свого вдосконалення.

**Список використаних джерел**

1. Калайда А. Міжнародне співробітництво органів та підрозділів Національної поліції України: історико-правовий екскурс. *Підприємство, господарство і право*. 2021. № 1. С. 126-130. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/1/22.pdf (дата звернення: 12.02.2022)

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/580-19 (дата звернення: 12.02.2022)

3. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : Наказ МВС України від 07.07.2017 № 575 // База даних «Законодавство

України». *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0937-17 (дата звернення: 12.02.2022)

4. Про затвердження Інструкції про порядок направлення представників Національного центрального бюро Інтерполу до Міжнародної організації кримінальної поліції - Інтерпол : Наказ МВС України від 29.11.2018 № 968 // База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z1447-18 (дата звернення: 12.02.2022)

5. Інструкція з організації проходження служби у складі міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки національним персоналом із числа поліцейських, військовослужбовців Національної гвардії України : Наказ МВС України від 31.07.2019 № 639 // База даних «Законодавство України» . *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z1089-19 (дата звернення: 12.02.2022)

6. Про затвердження Порядку направлення офіцерів зв'язку до Європейського поліцейського офісу : Наказ МВС України від 29.10.2019 № 905 // База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z1158-19 (дата звернення: 12.02.2022)

**МАМОНОВА Олена**,
*доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1, кандидат педагогічних наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## MARTIAL LAW: FOREIGN EXPERIENCE

The Martial Law «is law administered by the military rather than by a civilian government, typically to restore order; it is declared in an emergency, in a response to a crisis, or to control occupied territory; when martial law is declared, civil liberties such as the right to free movement, free speech, protection from unreasonable searches, and habeas corpus laws may be suspended» [1].

- Most experts agree that hard core martial contains the following 17 essential elements:
- 1-Mass roundup and/or execution of political dissidents
- 2-Dusk to dawn curfews
- 3-Rationing of essential resources
- 4-The seizing of personal assets such as food and water
- 5-Control over all food and water
- 6-The prohibition of weapons of any kind including guns, knives or chemicals which can be turned into explosives
- 7-The confiscation of property, homes and businesses
- 8-Arrests without due process
- 9-Massive “papers please” checkpoints with intrusive searches

- 10-Forced relocation
- 11-Forced conscription into various labor camps and even into the military
- 12-Outlawing of free speech
- 13-The installation of massive surveillance programs and the establishment of snitch programs
- 14-The total control or elimination of religion
- 15-Control of the media
- 16-Executions without due process of law
- 17-Total suspension of the Constitution [2].

Different states declared the Martial Law during difficult periods in their history. **Egypt** had several Martial Law and state of emergency declarations since the early 1900s. Most of these were due to civil unrest and anti-British protests happening across the country. This gave regimes the power to police the press, monitor private conversations, try civilians in military courts, and throw opponents in jails. The Egyptian government announced a three-month state of emergency. [3].

**The USA** By now, we all know what happens when the production and sale of alcohol is banned in the United States: criminals start producing and selling alcohol. And they do it for a hefty profit. In a little town called Girard in Alabama, this cycle began in 1918 and quickly corrupted the town's law enforcement. When Girard merged with nearby Phenix City, the gangster corrupted Phenix City, too.

After 80,000 service members from nearby Fort Benning, Georgia, began patronizing the illegal watering holes, Phenix City became the «Wickedest City in America». After World War II, a wannabe district attorney ran his campaign on a platform of cleaning up the town. When he won, he was assassinated. [4].

The governor of Alabama, realizing that local law enforcement was corrupted and useless, declared martial law. The Alabama National Guard used the authority of military rule to act in ways that would otherwise be unconstitutional. Weapons permits were invalidated, private clubs were raided and property seized. The entire underground economy was wiped out in less than a year.

**Poland**. In 1981, former Prime Minister Gen. Wojciech Jaruzelski declared Martial Law to maintain «legal balance of the country, to create guarantees that give a chance to restore order and discipline.» [3].

This move was also intended to save the country from collapse. However, citizens were quick to oppose it after their freedom was taken away and several pro-democratic movements were made. After it was lifted in 1983, Poland was practically left broken and bankrupt.

**China**. Over a million Chinese citizens gathered in Beijing's Tiananmen Square in 1989 to express their frustrations on the slow pace of promised reform. Hundreds of student protesters also went on a hunger strike to catch the attention of the Communist Party leaders. This prompted the government to declare a Martial Law to clear the streets. Military forces opened fire on demonstrators, leaving thousands dead in Tiananmen Square. This is on top of the several who were unjustly tried and imprisoned. After months of unrest, the Communist Party lifted Martial Law in order to encourage foreign tourism and international relations.

On May 2014, the Thai military ordered a Martial Law after months of tension between the government and opposition forces. While it was ideally a move to keep law and order in the country, the military forces jailed critics and censored the media for 10 months.

It was later lifted by Prime Minister Prayuth Chan-ocha, who proposed a «new security order» to replace the militant rule. However, even that was considered as a «dictator law» as the leader can «override any branch of government in the name of national security.» [3].

Thus, the Martial Law restricts the rights and freedoms of a person, but as history of different states shows, sometimes it is simple necessary for survival of the state and its citizens.

**References**

1. https://v.gd/gEzr2j (19.04.2022)
2. What countries have declared Martial Law. URL: https://v.gd/7IMcJV (19.04.2022)
3. Martial Law. https://v.gd/IMcJV (19.04.2022)
4. History. URL: https://v.gd/edMgNd (19.04.2022)

**МАНЬКО Євгенія**,
*головний судовий експерт групи контролю якості та метрологічного забезпечення, Сумський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України*
**КЛАДІЄНКО Вероника,**
*головний судовий експерт сектору дактилоскопічних досліджень відділу криміналістичних видів досліджень, Сумський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України*

## ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ УСТАНОВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ СУДОВО-ЕКСПЕРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року вперше за тридцять років незалежності України в країні був введений воєнний стан [1], у зв’язку з чим громадяни, установи та організації зіткнулись з новими реаліями та викликами. В повідомленні розглянуто, чи дозволяє чинна нормативно-правова база здійснювати забезпечення прав людини. Особлива увага приділяється законодавчому регулюванню функціонування державних спеціалізованих установ, що здійснюють судово-експертну діяльність, в тому числі законодавчому

забезпеченню прав працівників цих установ.

Статтею 8 закону України «Про правовий режим воєнного стану» визначено дефініцію поняття «воєнний стан», частиною першою статті 8 передбачені тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану [ст. 8, 2]. Також, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України [3].

Слід зазначити, що ані Закон України «Про судову експертизу» [4], ані проект Закону України «Про судово-експертну діяльність» [5] не регламентують особливості функціонування державних спеціалізованих установам, що здійснюють судово-експертну діяльність в умовах воєнного стану. Вже під час дії норм воєнного стану був прийнятий закон, що регламентує трудові відносини - «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [6]. Дія цього закону розповсюджується також і на трудові відносини між роботодавцем та працівниками державних спеціалізованих установ, що здійснюють судово-експертну діяльність, але не враховують їх специфіку.

Крім того, під час дії норм воєнного стану була прийнята постанова Кабінету Міністрів «Деякі питання повірки законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки в умовах воєнного стану», норми якої дали змогу державним спеціалізованим установам, що здійснюють судово-експертну діяльність, повноцінно виконувати свої завдання. Згідно вказаної Постанови позитивні результати повірки, строк дії якої закінчився у період воєнного і надзвичайного стану та протягом місяця після його припинення чи скасування, чинні на період воєнного і надзвичайного стану та протягом трьох місяців після його припинення чи скасування на всій території України або в окремих її місцевостях [7].

Також слід зазначити, що Наказ Міністерства юстиції «Про затвердження Порядку ведення державного Реєстру атестованих судових експертів» [8] не регламентує порядок ведення вказаного реєстру в умовах воєнного стану. Для забезпечення безпеки співробітників державних спеціалізованих, що здійснюють судово-експертну діяльність, автори вважають доцільним внести зміни до вказаного Наказу та робити Реєстр закритим на час дії воєнного стану.

Підводячи підсумок, можна зробити висновок, що законодавство України до введення воєнного стану не враховувало особливості функціонування державних спеціалізованих установ, що здійснюють судово-експертну діяльність. Окремі, вищевказані нормативно-правові акти, приймалися вже під час воєнного стану, інші - потребують внесення змін до них та адаптації, що створює широке поле для роботи законотворців та науковців.

**Список використаних джерел**

1. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 № 2102-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20/print (дата звернення 04.04.2022);
2. Про правовий режим воєнного стану: Закону України № 389-VIII від 12 травня 2015 року . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/print (дата звернення 04.04.2022)
3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року. URL: № 64/2022. http://surl.li/bnmzp (дата звернення 04.04.2022);
4. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text (дата звернення 05.04.2022);
5. Проект Закону про судово-експертну діяльність від 04.11.2021 URL: https://v.gd/gEzr2j (дата звернення 05.04.2022)
6. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року № 2136-IX . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20/print (дата звернення 06.04.2022)
7. Деякі питання повірки законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів від 05 квітня 2022 р. № 412. URL: https://v.gd/aF9hbB (дата звернення 07.04.2022)
8. Про затвердження Порядку ведення державного Реєстру атестованих судових експертів: Наказ Міністерства юстиції України 29.03.2012 № 492/5 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0484-12#Text (дата звернення 08.04.2022)

**МИРОНЮК Ольга,**
*асистент кафедри теорії права та прав людини, кандидат юридичних наук, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, кандидат юридичних наук*

## ЩОДО ПИТАНЬ УНІВЕРСАЛЬНОСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Все частіше і наполегливіше відчувається твердження про універсально-правовий характер прав людини. Багато науковців, практиків стверджують, що орієнтиром у складних і суперечливих ситуаціях сучасного світу, мають бути універсальні права людини, які б виражали чіткі межі його свободи, місця у суспільстві, взаємозв'язку з державою чи з іншими індивідами. Не має піддаватися ніякому сумніву у сучасному світі, судження, що права людини – це невід'ємне, невідчуджуване досягнення всього людства.

Першоосновами концепції природних прав є їхній загальний, тобто

універсальний, характер: такі права торкаються всіх без винятку людей, завдяки лише їхній належності до роду людського; вічність (позаісторичність) змісту таких прав, який із плином часу не змінюється: адже породжені одного разу і назавжди, такі права є незмінними; абсолютність (невід'ємність) таких прав, заперечення існування яких є неприпустимим з огляду на їхню «вмонтованість» у природу людини і тому може кваліфікуватися як посягання на саме існування людської істоти як такої.

Нині цей досвід стає загальнолюдським і переконливо свідчить, що визначальним критерієм прогресу людства є ступінь визнання цінності його кожного окремого представника – людини. Відтак, стає зрозумілою спадковість сучасної концепції прав людини. Тому, наше дослідження будується на досліджені проблематики універсальності прав людини в ракурсі тих подій, що відбуваються сьогодні у світі та в Україні.

Варто згадати, що після завершення Другої світової війни права людини були покладені в основі нового міжнародного правопорядку і стали однією із вимог, які пред'являються до держав сучасного світового співтовариства. Таким чином, з певних історичних умов, ідея прав людини «перекочувала» з національного на міжнародний рівень, а звідти вже була «трансплантована» через діяльність як світових міжнародних організацій, так і політик окремих держав на рівень національних правопорядків.

Але чому саме після Другої світової війни? А саме тому, коли ми досліджуємо тодішні історичні джерела міжнародного права, то зустрічаємо твердження, що все більше і більше юристів з різних куточків світу звертаються за допомогою до загальних принципів права, котрі можна уподібнити до стародавнього jus gentium (права народів) і які знаходять своє реальне та достатнє обґрунтування у консенсусі цивілізованого людства. Науковці зазначають, що «універсальна реакція на злочини нацизму змусила держави-союзники протлумачити принципи «nullum crimen sine lege» (без закону нема злочину) у непозитивістському значенні, а тому, що порушений закон випливає не із системи позитивного права, а із совісті усіх цивілізованих людей. Переконання у тому, що неможливо залишити такі жахливі злочини без покарання, хоч вони і випадали із системи позитивного права, отримали першість щодо позитивістської концепції обґрунтування права»[1]. Як не сумно це визнавати та не всі зрозуміли, та не вивчили урок минулих трагедій людства.

Проблематика універсального характеру прав людини заключається у тому, що формування універсальності міжнародно-правової доктрини прав людини ускладнено внаслідок конфлікту на лише інтересів культурних традицій через специфіку моралі і права різних суспільств. Разом з тим можна припустити, що процеси глобалізації в економічній та інших сферах життя, міграція, обмін культурними цінностями сприяють універсальності розуміння прав людини у різних суспільствах і державах. Спілкування і взаємодія між країнами, розвиток економічних, інформаційних, культурних, міграційних зв'язків не може не відбитися на сприйнятті ідеї прав людини, запозичені еталонів правової культури, готовності будувати суспільні відносини на

універсально-правових началах.

Різноманітність культур має не виключати, а припускати універсальність, загальність прав людини як загальнолюдської цінності. Не дивлячись на відмінність у переліку і нормативному змісті основних прав людини в різних державах, національна та релігійна специфіка цих країн не має затіняти, ігнорувати і тим більше не зневажати принцип універсальності прав людини, тобто те загальнолюдське, що обумовлене більш глибокими сутнісними потребами людства: прагнення до щастя, свободи, миру. Разом з тим, очевидно, що людство не може дозволити собі знизити планку міжнародних стандартів, хоча б для того, щоб не повторити жахів світових війн, тоталітарних режимів і злочинів у глобальних масштабах. Універсальність прав людини - забезпечує сталість та цілісність правоворядку, задоволення найбільш значущих потреб суспільства, досягнення справедливості й рівності [3, с.128].

Не дивлячись на часті обговорення принципу універсальності прав людини на високому рівні і здається, всезагального розуміння сутності цього питання, деякі держави до цих пір використовують його для вигоди своїх політичних інтересів в якості інструменту для втручання з його допомогою у чужі внутрішні справи, тим самим порушуючи суверенітет не угодних їм держав. Таким чином, завдяки маніпуляціям цим фундаментальним принципом і правами людини в цілому світі накладаються подвійні стандарти. Свідками цього явища є ми сьогодні, коли в Україну прийшла війна, яку розпочала наша сусідня держава - Російська Федерація.

Нажаль, в умовах військових дій, різного роду конфліктів проблеми поваги, дотримання, реалізації та захисту прав людини набувають інших вимірів, ніж у мирний час. Зважаючи на особливі обставини, які виникають у зв'язку з конфліктами, виникають ряд проблем та питань, щодо реалізації універсальних прав людини, а серед них: як забезпечити права людини під час конфлікту, як забезпечення прав людини у постконфліктний період.

Сьогодні ми є свідками того, що світ вступив в епоху інтенсивного культурного обміну. Ніхто не має сумніватися, що кожен народ має свою культуру. Взаємообмін знаннями, цінностями, досвідом між самобутніми національними культурами є необхідною умовою мирного співіснування людства.

**Список використаних джерел**

1. Добрянський С. П. Цінність прав людини у світлі універсальності їх концепції. Актуальні проблеми держави і права. 2008. Вип.40. С.30-34

2. Разметаєва Ю.С. Доктрина та практика захисту прав людини: навч.посіб. Харків, 2018. 362 с.

3. Буткевич В.Г. Міжнародне право XXI століття: пошук шляхів до універсальності. Антологія української юридичної думки : в 10 т. Київ : ВД : Юридична книга, 2005. С. 831-856.

**МУХІНА Галина**,
*доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1, кандидат педагогічних наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ*

# ЩОДО ГАРАНТУВАННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах, коли війна змінює всі сфери людського життя, науково-педагогічному складу закладів вищої освіти необхідно звернути увагу на задоволення освітніх потреб здобувачів вищої освіти, майбутніх фахівців у різних сферах знання в інший (відмінний від традиційного) спосіб. Війна стала викликом для всього українського суспільства і тому вже у березні 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану».

Згідно зі статтею 57-1 здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ, у тому числі тим, які в умовах воєнного стану вимушені були змінити місце проживання, залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від їхнього поточного місця перебування, на час особливого періоду, гарантується певні права, а саме: організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників; збереження місця роботи, середнього заробітку, виплата стипендії та інших виплат, передбачених законодавством; місце проживання (пансіон, гуртожиток тощо) та забезпечення харчуванням (у разі потреби) [1].

Система вищої освіти в Україні не стала винятком, і тому саме дистанційна освіта (далі ДО) стає помітною складовою цієї системи як найбільш перспективна, зручна та інтегральна форма одержання знань у нових умовах.

На сьогодні значна кількість здобувачів освіти, працівників закладів, установ освіти, наукових установ вимушена змінити місце проживання (перебування), крім того організація здобуття освіти в очній формі несе значні ризики для життя і здоров’я всіх учасників освітнього процесу. Тому саме дистанційна освіта (далі ДО) стає помітною складовою цієї системи як найбільш перспективна, зручна та інтегральна форма одержання знань у нових умовах.

Дистанційні (або онлайн) технології є основою для взаємодії суб’єктів освітнього процесу як у змішаному навчанні, так і в дистанційному. У дистанційному навчанні опосередкована взаємодія суб’єктів засобами онлайн-технологій є визначальною. Такий вид навчання визначено Законом України «Про освіту» як окрему форму здобуття освіти – дистанційну [3].

Слід наголосити на тому, що в умовах ДО головними завданнями викладача для досягнення успіху у викладанні дистанційного курсу, на думку вченого-педагога Мура, є створення умов, за яких взаємодія учасників освітнього процесу організовується з мінімальним втручанням у діяльність

здобувачів вищої освіти, не менш важливим завданням є грамотне спілкування з ними, адже навчання – це, перш за все, спілкування, що відбувається між викладачем та тими, хто навчається, які взаємодіють, у процесі якого відтворюються та засвоюються знання та досвід (у тому числі й досвід творчої діяльності), накопичені людством.

Ще раз акцентуємо увагу на тому, що процес навчання не є виключно процесом передачі певної інформації освітнього характеру. ДО в умовах воєнного часу, будучи підсистемою освіти виконує такі функції, як соціально-відтворювальна, функція просвітництва, функція соціалізації особистості, функція формування мотивації особистості до самопізнання та самонавчання, функція формування «людини культури», функція створення і відтворення культури спілкування і прийняття рішень, функція забезпечення конкурентоспроможності людини на ринках праці, функція інтелектуального онтогенезу тощо [2, с. 46-47].

Тому, на нашу думку, на сьогодні важливо вміти керувати дистанційним освітнім процесом, розуміючи, що цей процес – це не нейтральний інструмент, а філософська культура з її цінностями, яку необхідно не тільки зрозуміти, але й узяти до уваги. Для всебічної реалізації можливостей ДО в умовах воєнного стану необхідно використовувати такі освітні технології, які об'єднують, а не ізолюють викладача і студентів один від одного, бо в основі освітнього процесу завжди знаходиться й буде знаходитися людський фактор.

**Список використаних джерел**

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» від 15.03.2022 року. – URL: https://v.gd/KEG34D (дата звернення 19.04.2022).

2. Глушкова Г.М., Мухіна Г.В. Значення педагогічної комунікації в реалізації когнітивних стратегій. Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції: матер. Міжнар. наук.-метод. конф. (Суми, 29-30 травня 2020 р.). Суми: Сумський державний університет, 2020. 272 с., С.46-47.

3. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової та вищої освіти. Міністерство освіти та науки України. – URL: https://v.gd/isbLS3. (дата звернення 19.04.2022).

**НІКОЛЕНКО Ксенія**,
*доцент кафедри соціально-гуманітарних та загально правових дисциплін факультету № 1, кандидат філологічних наук, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Під час воєнного стану для представників органів державної влади є

необхідним вільне володіння методами психологічної допомоги особистості. Здійснення психологічної допомоги під час виконання професійних обов'язків має бути безпосередньо пов'язано з особистим досвідом фахівця та його вміннями на власному прикладі опановувати себе, звертатись по допомогу за необхідності, та здійснювати таку допомогу щодо своїх колег.

На державному рівні створено низку порталів та засобів для здійснення психологічної допомоги. Так, при роботі з дітьми та неповнолітніми можуть стати в нагоді матеріали опубліковані на порталі підтримки освітян України, де представлені рекомендації, щодо поведінки у гострому стресовому стані [1]. Для роботи поліцейського важливо вміти визначати ступінь залученості, індивідуальні особливості та попередній травмуючий досвід особистості. Правильно оцінюючи поточну ситуацію, спеціаліст може допомогти у вирішенні поточної ситуації та результативно вплинути на подальший розвиток пролем психологічного характеру.

Різноманітні ресурси та сайти, створені органами державної влади, волонтерами, психологами, науковцями, є покликаними надати оперативно, стисло та доступно необхідну у використанні інформацію. Існує декілька напрямів практичних порад які скеровують діяльність фахівця під час здійснення психологічної допомоги особистості [2]. В цілому поради зводяться до використання принципу «5 В»: Впізнати - Визнати - Відреагувати - Відскерувати - Відстежити. Необхідно здійснювати аналітику, задля розпізнання ознак розладів, під час якого необхідно висловити занепокоєння та запропонувати бесіду. На другому кроці визнати – вислухавши проблему, розпитувати, уточнювати, демонструвати зацікавленість при цьому уникати різноманітних оцінок. Третій крок – запропонувати допомогу, надавши необхідну інформацію, можна запропонувати різноманітні методи самодопомоги. На четвертому кроці слід відскерувати, запропонувавши подальшу фахову чи якусь спеціальну допомогу (звернення до спеціалістів та інстанцій, тощо). На п'ятому, заключному кроці, відстежити, варто мати якусь загальну картину про подальший розвиток подій. Якщо це колега, знайома людина, то звичайно, тут просто підтримувати зв'язок, за інших обставин п'ятий пункт здійснюється за можливості.

Конкретні дії, більш детального, фахового характеру, щодо звернення з питань психологічної допомоги під час воєнного стану, необхідно здійснювати керуючись спеціальними вказівками, розміщенними у вільному доступі [3]. Як правило, ці матеріали носять довідково-педагогічний характер, але можуть стати в нагоді фахівцям різноманітних спеціальностей, особливо під час здійснення роботи поліцейського з дітьми, переміщеними особами, під час надзвичайних ситуацій, тощо.

Необхідно наголосити на специфіці власного досвіду, отримуваному під час виконання службово-бойових завдань персоналом. Як свідчать дослідження, сама стресова ситуація не викликає такого негативного та руйнівного наслідку, як екзистенційна криза, що має психологічні наслідки, і настає вже після безпосереднього виконання таких завдань [4,118]. За умов же

воєнного стану ці наслідки є значно більшими та нагальнішими. Звичайно, існують різноманітні державні програми та служби, що здійснюють психологічну підтримку фахівців, але під час воєнного стану особливої актуальності набуває питання оперативної самодопомоги працівника, чи його найближчого оточення, бо екстремальна ситуація не передбачає наявність часу на вирішення проблеми в спеціальних інстанціях. Тому питання особистої безпеки фахівця є в першу чергу залежним від його індивідуальних вмінь та рівня здійснення психологічних вмінь та навичок.

Таким чином, питання психологічної безпеки особистості є досить нагальним в умовах воєнного стану, та залежить від двох компонентів, фактичних знань про алгоритм дій, певні органи та особливості їх діяльності та особисте вміння практично застосовувати принципи первинної психологічної допомоги працівниками – не фахівцями в галузі психології.

**Список виористаних джерел:**

1. https://v.gd/D8932B
2. https://v.gd/pRLNpv
3. https://v.gd/vA6R05
4. Приходько І.І. Психологічна безпека персоналу екстремальних видів діяльності: концепція, трансформаційна модель, методологія дослідження. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки.* 2015 №4 (29). – С. 117-125.

**НЕСТЕРЕНКО Олексій,**
*суддя, Інгулецький районний суд міста Кривого Рогу Дніпропетровської області, доктор філософії*

## ДІЯЛЬНІСТЬ СУДІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Навіть в умовах воєнного стану конституційне право людини на судовий захист не може бути обмеженим.

Відповідно до ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» правосуддя на території, на якій уведено воєнний стан, здійснюється лише судами. Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється.

Водночас слід зауважити, що правосуддя фактично не здійснюється на територіях, які тимчасово окуповані, а також на територіях, де ведуться активні бойові дії та на територія.

Однак, Верховною Радою України з метою врегулювання питання зміни територіальної підсудності справ було прийнято Закон України «Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ (Закону України від 3 березня 2022 року, № 2112-IX, набрав чинності 7 березня 2022 року). Даним Законом Вищу раду правосуддя наділено правом за поданням Голови Верховного Суду, у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об’єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв’язку зі

стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами змінювати територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду. Водночас у разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя такого повноваження воно здійснюється за розпорядженням Голови Верховного Суду. Відповідне рішення є також підставою для передачі усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється.

Оскільки, наразі в Україні відсутній повноважній склад Вищої ради правосуддя, Головою Верховного Суду на виконання вказаного Закону України видано 13 розпоряджень про зміну територіальної підсудності 128 судів у 10 областях України. На сайті Верховного Суду можна ознайомитися із картою територій, де у зв'язку із війною не здійснюється правосуддя судами загальної юрисдикції.

Таким чином, доступ до правосуддя громадянам України збережено. Слід зауважити, що є складнощі із передачею тих справ, які перебували в провадженні судів, які припинили свою діяльність. Водночас труднощів із надходженням і розглядом нових справ немає.

Також з метою розв'язання певних проблем, у зв'язку із відсутністю повноваженого складу Вищої ради правосуддя, Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо забезпечення сталого функціонування судової влади в період відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя». Серед іншого, даним Законом тимчасово встановлено, що в період дії надзвичайного чи воєнного стану та протягом 30 днів після дня його скасування (припинення) і за умови відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя, визначеного статтею 131 Конституції України, Голова Верховного Суду або особа, яка виконує повноваження Голови Верховного Суду:

- приймає рішення про відрядження судді до іншого суду того самого рівня і спеціалізації та про дострокове закінчення відрядження судді;

- проводить перевірку повідомлень суддів про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, оприлюднює результати та приймає відповідні рішення;

- вносить до відповідних органів чи посадових осіб подання про виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів або підриває авторитет правосуддя;

- звертається до прокуратури та органів правопорядку щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочинів, вчинених щодо суду, суддів, членів їх сімей, працівників апаратів судів, злочинів проти правосуддя, вчинених суддями, працівниками апарату суду.

Також слід звернути увагу на внесену низку змін до Кримінального процесуального кодексу України. Серед багатьох нововведень окремо необхідно виокремити передачу певних функцій, які раніше здійснював виключно слідчий суддя до сфери повноважень органів досудового розслідування та прокурора, що послабляє на період воєнного стану судовий контроль за досудовим розслідуванням. Зокрема, під час дії надзвичайного або воєнного стану на території України тимчасовий доступ до речей і документів, визначених у пунктах 2, 5, 7, 8 частини першої статті 162 цього Кодексу, здійснюється на підставі постанови прокурора, погодженої з керівником прокуратури» (Закон України від 15 березня 2022 року № 2137-IX).

Отже, на даний момент законодавцем ухвалено ряд законів та унормовано діяльність судів під час дії воєнного стану, Головою Верховного Суду, Радою суддів України та Державною судовою адміністрацією вживаються заходи з метою забезпечення доступу громадян до правосуддя.

**НОСЕНКО Артем**,
*курсант 3-го курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

У зв'язку з тимчасовим оголошенням воєнного стану в Україні тимчасово, на період дії воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 - 34, 38, 39, 41 - 44, 53 Конституції України, а також вносяться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в рамках, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів воєнного стану, які передбачені частиною першою статті восьмої Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Введення воєнного стану не може бути підставою для застосування тортур, жорстокого чи принижуючого людську гідність поводження або покарання. Будь-які спроби використати введення воєнного стану для захоплення влади тягнуть за собою відповідальність згідно із законом (стаття 22 Закону № 389-VIII) [1].

**Порядок запровадження воєнного стану**

Військовий стан може встановлюватись як на всій території України, так і на окремих її місцевостях. До речі, досвід запровадження військового стану в

України вже має. Так, у 1918 році на територіях Волинської, Чернігівської, Полтавської, Київської губерній, Херсонського, Катеринославського, Подільського повітів, а також в Одесі, Миколаєві, Києві було оголошено військовий стан Гетьманом Скоропадським Павлом (джерело) [2].

Тому важливо, щоб права людини стали частиною національних конституційних та законодавчих систем, щоб професійні юристи вміли застосовувати на практиці стандарти прав людини, а порушення прав людини зазнавали засудження та санкцій. Національні стандарти мають більш прямий вплив, а національні процесуальні норми доступніші порівняно з регіональними та міжнародними [3].

У документах з прав людини відображено наше нове бачення того, що є і як слід поважати людську гідність. Але такі документи, як видається, завжди спізнюються на один крок, оскільки вони спрямовані на вирішення вже відомих проблем, а не на ті, які настільки глибоко «вросли» в наше суспільство, що ми все ще не можемо побачити їх як права і розпізнати їхнє порушення [4].

Отже, військове командування спільно з Міністерством внутрішніх справ, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування мають забезпечити передбачені Законом України «Про правовий режим військового стану» заходи та повноваження, необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави. У зв'язку із запровадженням в Україні військового стану тимчасово можуть обмежуватися конституційні права та свободи людини та громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також запроваджуватись тимчасові обмеження прав та законних інтересів юридичних осіб.

**Список використаних джерел**

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року. № 2469-VIII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19.

2. Слінько Т.М. Конституційно-правові гарантії свободи слова в Україні / Т.М. Слінько // Правова доктрина – основа формування правової системи держави : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПрН України (м. Харків, 20-21 листоп. 2013 р.) / Нац. акад. прав. наук України. Харків : Право, 2019. С. 294–297.

3. Про правовий режим надзвичайного стану [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2021. – № 23. – Ст. 176. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1550-14

4. Сіренко В.Ф. Актуальні проблеми забезпечення і охорони прав людини в Україні / В.Ф. Сіренко, Н.М. Оніщенко, Н.М. Пархоменко, Т.І. Тарахонич // Правова держава. 2019. Вип. 25. С. 16–43. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/

**ОНІПКО Софія**,
*курсантка, 102 навчального взводу факультету № 1, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: КОРОТКОВА Юлія,**
*професорка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1, доктор педагогічних наук, професорка, Донецький державний університет внутрішніх справ*

# ПОСИЛЕННЯ ВИМОГ ДО РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Діяльність органів виконавчої влади, у тому числі й поліції,спрямована на підтримання громадського порядку, захист прав та інтересів громадян. Яким чином змінюється робота поліцейських в умовах воєнного стану?

По-перше, оскільки основний напрямок діяльності зосереджено на роботі з громадськістю, працівники поліції повинні слідкувати за дотриманням правопорядку в районах, де не ведуться бойові дії. Наприклад, під час патрулювання проводити перевірку громадян з підозрілим зовнішнім виглядом або підозрілими предметами; пильно оглядати територію на наявність вибухонебезпечних предметів, а також на наявність «міток». Після настання комендантської години правоохоронцімають стежити за її дотриманням, проводити опитування осіб, які знаходяться на вулиці та порушують комендантську годину. Під час патрулювання на блокпостах – оглядати документи водіїв та транспортний засіб.

По-друге, у районах, де є великий ризик ведення бойових дій найближчим часом, або в районах, де вже ведуться бойові дії, представники правоохоронних органівповинні сприяти евакуації громадян, допомагати їм виїхати до більш безпечного населеного пункту.

По-третє, у районах, де відбувалися, але припинились бойові дії, упереджувати можливість мародерства та затримувати правопорушників. Згідно зі статтею 432 ККУ викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених (мародерство), – карається позбавленням волі на строк від трьох до десяти років [1].

15 березня 2022 року було прийнято в цілому Закон України «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану» (законопроект № 7147). Цей нормативний документ наділяє поліцію додатковими повноваженнями, необхідними для виконання покладених на неї завдань. Зокрема новими повноваженнями поліції визначено:

• безоплатнеотримання інформації від державних органів, місцевої влади, державних юридичних осіб щодо військовополонених. Відповідь має надійти

протягом трьох днів;

• конвоювання затриманих за підозрою в учиненні кримінального правопорушення; узятих під варту; обвинувачених або засуджених до позбавлення волі;

• утримання в ізоляторах осіб: затриманих за кримінальні або адміністративні правопорушення; осіб, до яких застосовано запобіжний захід тримання під вартою; осіб, підданих адміністративному арешту; обвинувачених; засуджених;

• оперативне розмінування – виявлення, знешкодження та знищення вибухівок, які є засобами вчинення правопорушень;

• техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події;

• співробітництво з Європолом;

• збір біометричних даних;

• адміністративний нагляд.

Окрім цього, Законом уведено додаткові новації:

• на час воєнного стану атестування поліцейських не проводиться;

• поліцейські призовного віку на весь період їх служби в поліції отримують відстрочку від призову;

• гарантоване безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я будь-якої форми власності [2].

Отже, в умовах воєнного стану розширюються повноваження й обов'язки працівників Національної поліції, які необхідно враховувати у своїй діяльності.

**Список використаних джерел**

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. URL: https://v.gd/pyE9TJ.

2. Проєкт Закону «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану. URL: https://v.gd/rL1Fx3

**ОСТАПЕНКО Богдан,**
*курсант, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## РОЗГЛЯД ПЕВНИХ ПИТАНЬ ЩОДО ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВІЙСКОВОГО СТАНУ

З моменту початку воєнних подій, а саме з 24 лютого 2022 року коли

збройні сили Російської Федерації вторглися на територію України, на всій території діє військовий стан. Будь-яка війна окрім буквальних людських втрат також передбачає обмеження певних прав людини незалежно від країни походження. Основні права гарантуються Конституцією України та міжнародно-правовими актами, які були ратифіковані Верховною Радою України. Наша мета – вказати саме на актуальні питання реалізації прав людини правоохоронними органами України, їх дотримання чи порушення в сьогоднішніх реаліях.

При згадуванні саме реалізації прав людини одразу згадується Конституція. Та це не даремно, адже саме цей нормативно-правовий акт має найвищу юридичну силу у державі. Гарантії прав людини забезпечуються саме розділом ІІ Основного закону, назва якого «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» [1]. У ньому чітко вказані основні норми, які не повинні порушуватися, та дотримання яких гарантується державою.

Однак, певні права людини можуть бути обмежені, відповідно до указу Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України [2]. Такий перелік статей на перемежовується зі статтями, які безпосередньо Основний закон забороняє обмежувати, мова йде про статті 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції. Тобто утворення певної несумісності тут відсутнє.

Також слід звернути увагу на положення Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод вказує що ті держави, які ратифікували цей акт та внесли зміни до свого законодавства відповідно до міжнародних норм права повинні притримуватися цих норм. Порушення (обмеження) основоположних свобод, визначених в Конвенції – недопустимо. Втім, сама конвенція передбачає випадки, під час яких більшість прав можуть бути обмежені, окрім статті 2, крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій, і від статей 3, 4 (пункт 1) і 7 [3].

Взагалі, якщо проаналізувати певні підстави обмеження, то можна виокремити той факт, що логіка у цих діяннях є. Адже шляхом обмеження певних прав існує забезпечення державної та суспільної безпеки. Такий підхід, у вищезазначених нами нормативно-правових актах, є доречним, тому що держава є гарантом безпеки, а дотримання цих гарантій під час війни шляхом обмеження може врятувати ще більшу кількість населення, аніж за відсутності таких обмежень.

Найбільш розповсюджені обмеження певних норм, з якими стикаються люди у повсякденному житті – це статті 30 та 33 Конституції України, які гарантують свободу пересування та недоторканість житла, що, на сьогоднішній день, відповідними правоохоронними органами обмежується.

Щодо недоторканості житла, то можна пояснити, що у випадку пошкодження житла та неможливості отримання певного дозволу у власника цього ж житла, через брак часу неможливо швидко отримати дозвіл судді на

проникнення у житло, чи використання житла як споруду для перебування та тактичного використання військами, знаючи про те, що житло вже не використовується за цільовим призначенням, то порушення цього права є доцільним. Адже дозволяє врятувати життя особи або отримати військову перевагу у бою.

Щодо обмеження пересування, такі дії є доцільними, адже громадяни України або інших держав можуть, шляхом користування своїм конституційним правом, зробити фото- чи відеозапис об'єктів, які є стратегічно важливими для країни під час воєнного стану, що є небезпечним та може відіграти важливу роль у військових баталіях.

Але навіть під час військового стану є поодинокі випадки порушення законодавства, навіть не перемежовуючись зі статтями Конституції чи Конвенції. Зазвичай це може бути перевищення меж службових повноважень, що виражається у затриманні особи із нанесенням їй майнових чи тілесних ушкоджень, застосування спеціальних засобів не за призначенням чи інші дії, які можуть бути застосовані правоохоронними органами без дотримання принципу пропорційності.

Аналізуючи матеріали та новини, ми можемо звернути увагу на те, що порушення прав людини все ж присутнє й з боку України, про порушення з боку РФ мова не йде, адже це очевидний та зафіксований факт. Перше, що спадає на думку це випадок затримання за невиконання законних вимог працівниками Служби Безпеки України групи осіб, які перед цим скоїли груповий напад на одного з бійців підрозділу територіальної оборони України та вимагали шляхом погроз від волонтерських організацій певну частину від гуманітарної допомоги [4]. Факт затримання був зафіксований на відеокамеру.

Випадок затримання одразу спонукає щодо розгляду з правового поля щодо дотримання прав людини відповідно до Конституції та Міжнародних актів, адже дані дії у стані держави, яка не знаходилась би у воєнному стані розцінювалися як порушення чинного законодавства та кваліфікувалися за статтею про побої та мордування.

Отже, підсумовуючи все вищезазначене можна зробити висновок що, дотримання прав людини під час військових подій правоохоронними органами не дуже легке завдання, адже незважаючи на те, що національне та міжнародне законодавство допускає обмеження певних прав під час війни, але іноді складно чітко дотримуватися цих принципів.

Обмеження певних конституційних прав є доцільним, адже під час військових подій може зашкодити державі, що спричинить наслідки у вигляді людських втрат. Існують випадки перевищення повноважень відповідними правоохоронними органами. Факти цих діянь зафіксовані відповідним чином.

**Список використаних джерел**

1. Конституція України. Верховна Рада України; Закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. URL: https://v.gd/MLWOQT

2. Указ Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022. URL: https://v.gd/r3oaZj

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ, Протокол від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n300;

4. Ліга.Новини. СБУ жорстко затримала «авторитетів» у Павлограді. Мер Дніпра: затримані побили військових. URL: https://v.gd/nYCbSx (дата звернення: 19.04.2022).

**ПАВЛОВСЬКА Маргарита**,
*студентка 4 курсу факультету №2, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: СКЛЯР Надія,**
*доцентка кафедри державно-правових дисциплін факультету № 2, кандидатка економічних наук, доцент, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ ГЕНОЦИДУ

Починаючи з розбудови незалежності в Україні виникла необхідність створення власної моделі співвідношення міжнародного та національного права. Можна побачити, що загальною тенденцією був та є відхід від радянського дуалізму. Міжнародне право зобов'язує державу дотримуватися міжнародних договорів, покладає обов'язок, що спрямовуються на отримання результату, а не на процес досягнення цього результату. Кожна держава є вільною щодо встановлення порядку взаємодії національного права та міжнародного.

Міжнародне право має низку імперативних норм, що повинні виконуватися на всіх рівнях та застосовуватися у національному праві усіх розвинутих держав. Заборона геноциду також є імперативною нормою загального міжнародного права, порушення якої підтверджує наявність міжнародного злочину. Натепер створений значний обсяг конвенційних та інших норм міжнародного права, що спрямовуються на боротьбу з цим міжнародним злочином та його попередження.

Геноцид визначається міжнародним злочином у Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 11 грудня 1946 р. У Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 180 (II) від 21 листопада 1947 р. вказувалося, що «геноцид є міжнародним злочином, який тягне за собою національну та міжнародну відповідальність

окремих осіб і держав». Проте, головним конвенційним джерелом боротьби з геноцидом наразі є прийнята та відкрита для підписання 9 грудня 1948 р. Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього, яка набула чинності у 1951 році [1].

Стаття 1 Конвенції 1948 р. вказує на те, що геноцид незалежно від того, чи відбувається він у мирний чи воєнний час, є злочином, який порушує норми міжнародного права і щодо якого держави-учасниці зобов'язуються вживати заходів із попередження та карати за його скоєння [1].

Згідно з статтею 2 Конвенції 1948 р., під геноцидом вбачають «наступні дії, які вчиняються з наміром знищити повністю або частково будь-яку національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку: а) вбивство членів такої групи; б) заподіяння серйозних тілесних ушкоджень чи розумового розладу членам такої групи; в) навмисне створення для якої-небудь групи таких життєвих умов, які розраховані на повне або часткове фізичне її знищення; г) заходи, розраховані на запобігання народженню дітей у середовищі такої групи; д) насильницька передача дітей з однієї людської групи в іншу» [1].

Тому, 2 стаття Конвенції визначає акти геноциду і звертає увагу на те, що їх можна назвати геноцидом саме за умови присутності «наміру знищити повністю або частково певну національну, етнічну, расову чи релігійну групу».

Таким чином, до складу міжнародного злочину геноциду додається необхідна ознака вини, яка виступає у цьому разі в яскраво вираженій формі винного умислу. Геноцид виступає не лише тяжким, але й масовим порушенням прав людини.

Існує думка, що геноцид існує з того моменту, коли його жертвою стає хоча б одна людина, не обов'язково всі члени групи. Проте геноцид характеризується злочинним наміром знищити саме всю групу, членом якої є ця людина. За відсутності такого наміру відповідний акт не може бути кваліфікований як геноцид, незважаючи на його жорстокість. Від вбивства людини як кримінального злочину геноцид відрізняється саме наміром знищити саме відповідну групу людей як таку [2, с. 101-103 ].

Важливим міжнародним правовим інструментом притягнення до відповідальності за злочини геноциду є Римський статут Міжнародного Кримінального Суду (далі – МКС) від 17 липня 1998 р. Згідно зі статтею 5, яка поширює юрисдикцію МКС на злочин геноциду, це діяння відносять до найсерйозніших злочинів. Для підтвердження акту геноциду, що полягає у заподіянні серйозних тілесних ушкоджень чи розумового розладу членам певної національної, етнічної, расової чи релігійної групи (відповідно до пункту b статті 6 Статуту МКС), необхідним елементом є спричинення виконавцем тяжкої тілесної або психічної шкоди одній або більше особам, що належали до такої групи. При цьому така поведінка виконавця може включати акти катування, зґвалтування, сексуальне насильство чи нелюдське або принижуюче гідність поводження, але не обов'язково обмежується такими діяннями. Отже, можна сказати, що суб'єктом злочину геноциду є не лише окремі фізичні особи (чи групи фізичних осіб), а й держава в цілому [3].

Основний зміст геноциду, всебічний аналіз практики його скоєння говорить про те, що такий масштабний міжнародний злочин, масове порушення прав людини, яким саме виступає геноцид, не може бути реалізованим поза державною системою реалізації складників геноциду. Цей міжнародний злочин не є результатом випадкових дій, які у сучасних умовах організації життя суспільства є неможливим, аби геноцид був створений через недогляд або не компетенцію посадових осіб. Саме тому можна зробити висновок, що реалізація геноциду у своїй більшості передбачає винний умисел та його здійснення, а суб'єктом виступає уся держава та народ.

У світовій практиці існують випадки, коли сама держава є винною у вчиненні геноциду проти народу відповідної держави, отже у разі вчинення міжнародних злочинів говорити про якісь ефективні засоби внутрішнього захисту від цих порушень не доводиться. Вся політика відповідних держав робить такий захист практично неможливим. Сама державна структура, політична доктрина і практика державних органів виключає її функціонування[2, с. 102-104].

Аналізуючи вищесказане, можна зробити висновок що заборона вчинення міжнародного злочину геноциду є імперативною нормою загального міжнародного права. Згідно з роз'ясненнями міжнародних судів, геноцид існує з того моменту, коли його жертвою стає хоча б одна людина, не обов'язково всі члени групи. Від вбивства людини як кримінального злочину геноцид відрізняється саме наміром знищити групу як таку.

Багато фахівців – юристів схиляється до думки, що геноцидом є тоталітарна політика держави, прикладами якої лише після другої половини XX століття є примусові депортації народів у СРСР, «автогеноцид», який здійснили Червоні кхмери, етнічні чистки в колишній Югославії у 1990-х роках та геноцид тутсі в Руанді.

**Список використаних джерел**

1. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього : Конвенція; ООН від 09.12.1948 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_155 (дата звернення: 18.04.2022).

2. Решетов Ю. А. Борьба с международными преступлениями против мира и безопасности. М.: Международные отношения, 1983. 224 с.

3. Римський статут міжнародного кримінального суду: Статут; Міжнародні суди від 17.07.1998 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://v.gd/KgYBhc (дата звернення: 18.04.2022).

**ПАЩЕНКО Олександр**,
*головний науковий співробітник відділу дослідження проблем кримінального та кримінально-виконавчого права, доктор юридичних наук, доцент, Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України*

# ЩОДО РЕЖИМУ ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На межі XXI ст. Україна визначилася із стратегією подальшого розвитку державності та національної правової системи в напрямку європейського правового простору, що передбачає орієнтацію на стандарти правового демократичного облаштування держави, панування принципу верховенства права [1, с. 567]. Водночас запровадження воєнного стану передбачає тимчасове обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина [2].

1. Функції держави щодо керівництва зовнішніми і внутрішніми сферами суспільного життя знаходять своє вираження у здійснюваній нею політиці, одним із напрямів якої є політика у сфері боротьби зі злочинністю. Ця політика, своєю чергою, має власні складові. Переважна більшість науковців як такі складові виділяють: кримінально-правову, кримінально-процесуальну, кримінологічну та кримінально-виконавчу політики. Остання доречи іменується не однаково. Окрім наведеного, в доктрині кримінально-виконавчого права використовується, зокрема, термін політика у сфері виконання кримінальних покарань (а у зв'язку із законодавчими новелам останнього часу до цього ще додають «та пробації»).

2. В літературі зазначається, що термін «кримінально-виконавча політика» є більш вдалим, оскільки: 1) в національній системі права України існує галузь кримінально-виконавче право та 2) основний спеціальний нормативно-правовий акт має відповідну назву – кримінально-виконавчий кодекс – який є не лише регулятором кримінально-виконавчих відносин, а й наслідком кримінально-виконавчої політики [3, с. 21]. З цього приводу вважаємо за необхідне зазначити, що назва галузі права може змінюватися (раніше, наприклад, було виправно-трудове право), так само як і назва «основного спеціального нормативно-правового акта». Крім того, слід зважати і на співвідношення системи права і системи законодавства. Перша завжди є соціально обумовленою і має об'єктивний характер, друга – не обов'язково, оскільки формується вольовим рішенням суб'єкта законотворення, яке завжди є суб'єктивним, може бути непослідовним, помилковим. На цій підставі вважаємо, що назва нормативно-правового акта не може служити орієнтиром при вирішенні відповідного питання. Що ж стосується назви галузі права, то вона теж є похідною від політики, оскільки «закріплює у своїх нормах основні

положення політики держави у сфері кримінальних покарань» [4, с. 11].

Відзначаємо, що «кримінально-виконавча політика» не є нормативно-визначеним терміном, це лише доктринально виділений напрям політики в сфері боротьби зі злочинністю, про подолання (зниження, зменшення рівня) йдеться в цілій низці нормативно-правових актів. Тобто назву відповідного напрямку політики формує доктрина кримінально-виконавчого права або законодавець. При цьому останній робить це не прямо, а підчас (попутно, в процесі) вирішення зовсім інших, як правило, більш локальних завдань.

3. З іншого боку, якщо вести мову про напрямки політики у сфері боротьби зі злочинністю, то виділення поряд з кримінально-правовим, кримінально-процесуальним, кримінологічним напрямами такого напряму як «у сфері виконання кримінальних покарань» впадає в око. Така назва відверто «випадає» із загального ряду. Тому, зважаючи на те, що досліджувана політика не є ізольованим штучним утворенням, а виступає як напрям (складова, елемент) політики держави у сфері боротьби зі злочинністю, видається більш послідовним іменувати її кримінально-виконавчою політикою, а не політикою у сфері виконання кримінальних покарань. Водночас наведене спостереження не носить принципового характеру, оскільки (при бажанні) можна вести мову про «політику в сфері кримінального права», «політику в сфері кримінального процесу», «політику в сфері кримінології». За такого підходу «політика у сфері виконання кримінальних покарань» не буде вже «випадати» із загального ряду.

4. Наприкінці вважаємо за необхідне зазначити, що в одній із найновітніших публікацій (2021 р.) А. Ф. Степанюк дійшов висновку, що режим у колоніях – це не режим виконання і відбування покарання, а режим *поводження із засудженими*, що відповідатиме Європейським в'язничним правилам і Мінімальним стандартним правилам ООН стосовно поводження з в'язнями (Правилам Нельсона Мандели) [5, с. 83, 84]. Таке вирішення питання свідчить, що є підстави іменувати відповідний напрям політики у сфері боротьби зі злочинністю, навіть, не «політика у сфері виконання покарань», а «політика у сфері поводження із засудженими».

**Список використаних джерел**

1. Тацій В. Я. Проблеми розбудови демократичної правової держави в Україні та завдання юридичної науки. *Тацій В. Я. Вибрані статті, виступи, інтерв'ю* / упоряд.: О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш, В. І. Борисов; відп. за вип. О. В. Петришин. Харків: Право, 2010. С. 567–574.

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. *Відом. Верхов. Ради України.* 2015. № 28. Ст. 250.

3. Кернякевич-Танасійчук Ю. В. Кримінально-виконавча політика України: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. Нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2019. 336 с.

4. Степанюк А. Х. Поняття кримінально-виконавчого права. *Кримінально-виконавче право*: підручник / К. А. Автухов, І. Г. Богатирьов, О. В. Гальцова та

ін. ; за заг. ред. Б. М. Головкіна, А. Х. Степанюка. 2-ге вид, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. Розд. 1. С. 10–18.

5. Степанюк А. Ф. Режим – це не “порядок виконання і відбування покарання”, а програма соціальної допомоги при поводженні з увязненими. *Теоретичні питання удосконалення кримінально-виконавчого законодавства України та практики його застосування:* монографія / К. А. Автухов, О. В. Гальцова, М. Ю. Кутєпов та ін. ; за заг. ред. А. Ф. Степанюка. Харків: Право, 2021. Розд. 1, § 4. С. 68–84.

**ПЕРЕСАДА Ольга**,
*доцент кафедри державно-правових дисциплін факультету № 4, кандидат юридичних наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ОКРЕМІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ

У сучасних реаліях українська держава стала жертвою неспровокованого збройного нападу сусідньої держави. Попри відсутність офіційного оголошення війни згідно зі ст.3 Статуту Організації Об'єднаних Націй певний перелік дій розцінюється у міжнародному публічному праві як військова агресія. До таких дій відноситься:

- вторгнення чи напад збройних сил держави на території іншої держави, або будь-яка, навіть тимчасова окупація, або будь-яка анексія із застосуванням сили на території іншої держави чи її частини;
- бомбардування збройними силами держави території іншої держави або застосування зброї на території іншої держави;
- блокада портів чи берегів держави збройними силами іншої держави;
- напад збройними силами держави на сухопутні, морські та повітряні сили або морські чи повітряні флоти іншої держави;
- застосування збройних сил однієї держави, що розташовуються на території іншої держави згідно з угодою держави, що приймає, з порушенням умов, передбачених в угоді, або будь-яке продовження їх перебування на такій території після припинення дії угоди;
- дія держави, що дозволяє, аби її територія, яку вона надала в розпорядження іншої держави, ця держава використовувала для здійснення акту агресії проти третьої держави;
- засилання державою або від імені держави озброєних банд, груп, нерегулярних сил чи найманців, які застосовують силу проти іншої держави, здійснюючи акти, рівнозначні вищезазначеним, або її значна участь у них [1].

Таким чином, можна зробити висновок, що Україна є державою, що

вимушено стала стороною військового конфлікту, потерпає від агресивних нападницьких дій та здійснює збройну оборону своєї державності, суверенітету та територіальної цілостності. Отже поточна ситуація в Україні у повній мірі відповідає, як фактично, так і юридично, стану ведення війни, незалежно від факту її оголошення.

Актуальним для країни у такий час стає питання захисту прав і свобод громадян, незалежно від їх участі у озброєному супротиві ворогу, а також питання поводження із особами, які беруть участь у нападі на Україну, з урахуванням вимог ратифікованих Україною міжнародних актів щодо забезпечення прав і свобод таких осіб.

Після Другої світової війни вищезгадані питання світова спільнота врегулювала у межах норм міжнародного гуманітарного права. Міжнародне гуманітарне право можна визначити як систему міжнародно визнаних правових норм і принципів, які застосовуються під час збройних конфліктів, встановлюючи права і обов'язки суб'єктів міжнародного права щодо заборони чи обмеження використання певних засобів і методів ведення збройної боротьби, забезпечуючи захист жертв конфлікту та визначаючи відповідальність за порушення цих норм.[2]

У міжнародному гуманітарному праві прийнято розділяти сторони та учасників збройних конфліктів. Під сторонами розуміють держави та інші суб'єкти міжнародного права, які формально або фактично є учасником воєнних дій проти однієї або декількох держав, чи інші суб'єкти міжнародного права. Стосовно учасників збройних конфліктів, то ними можуть бути виключно фізичні особи. Міжнародне гуманітарне право поділяє учасників збройних конфліктів на дві групи: комбатантів (воюючі) та некомбатантів (невоюючі).[3]

Статус комбатантів мають особовий склад збройних сил сторони, що у конфлікті, а також особовий склад ополчення і добровольчих загонів, що входять до складу цих збройних сил і безпосередньо беруть участь у бойових зіткненнях [2], а також особи, які відповідають низці вимог, наприклад, мають чітко визначений особовий склад та особу-командира, мають окремий знак, відкрито носять зброю тощо. Правовий статус комбатанта поширюється також на цивільне населення неокупованих територій, яке при наближенні ворога стихійно, на власний ризик береться за зброю для боротьби з противником, не встигнувши сформуватись у регулярні війська, якщо воно носить зброю відкрито й дотримується законів та звичаїв війни.[3] У разі потрапляння у полон комбатанти набувають статусу військовополоненого та мають право на відповідний захист. Військові медики, журналісти, юристи тощо мають статус некомбатантів, хоча офіційно входять до складу збройних сил. Вони також підлягають захисту, який передбачений для військовополонених.

Згідно з Женевською конвенцією про поводження з військовополоненими (1949 р.) стосовно військовополонених заборонено вчиняти наступні дії:

а) насилля над життям та особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури;

b) захоплення заручників;

c) наругу над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження;

d) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії визнані цивілізованими народами як необхідні.[4]

Військовополонені за жодних умов не можуть відмовитись від передбачених міжнародними актами прав (ст. 7 вищезгаданої Конвенції).

Найманець - людина, яка бере участь у збройному конфлікті, керуючись бажанням отримати матеріальну винагороду, і не є військовослужбовцем будь-якої офіційної армії. [5] Найманці визнаються військовими злочинцями та не підлягають захисту як військовополонені.

Найбільш вразливою категорією осіб підчас військового конфлікту є цивільне населення. Міжнародні норми забороняють робити цивільне населення та цивільні об'єкти, а також об'єкти інфраструктури, що мають життєво важливе значення для цивільних осіб, метою збройних ударів, а також використовувати мирне населення як щит, або голод серед цивільних як зброю.

Однак збройна агресія російсько федерації проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, вже характеризується системними та відвертими порушеннями вимог міжнародного права, зокрема й міжнародного гуманітарного права. З приводу цих порушень Україна звернулася до Міжнародного кримінального суду в Гаазі, який обов'язав Росію припинити розпочаті 24 лютого 2022 року воєнні дії в Україні [6]. Вимога суду й досі залишається невиконаною.

**Список використаних джерел**

1. Військова агресія. *Велика Українська Енциклопедія.* Електронний ресурс. URL: https://v.gd/dIitTA (дата звернення 20.04.2022)

2. Міжнародне гуманітарне право. *Вікіпедія.* Електронний ресурс. URL: https://v.gd/rbsApA (дата звернення 20.04.2022)

3. Сторони та учасники збройного конфлікту. *Навчальні матеріали онлайн.* Електронний ресурс. URL: https://v.gd/RQlOvN (дата звернення 20.04.2022)

4. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949р. Електронний ресурс. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_153 (дата звернення 20.04.2022)

5. Найманець. *Вікіпедія.* Електронний ресурс. URL: https://v.gd/4Ov3zG (дата звернення 20.04.2022)

6. Міжнародний суд ООН наказав Росії зупинити війну проти України. *Європейська правда.* Електронний ресур. URL: https://v.gd/M5jxIW (дата звернення 20.04.2022)

7. Статут Організації Об'єднаних Націй. Міжнародний документ від 26.06.1945. Електронний ресурс. URL: http://surl.li/lqia (дата звернення 20.04.2022)

**ПОЖАР Олександр**,
*заступник начальника управління - начальник ВФО, полковник поліції, УПО в Одеській області*
**РОМАШОВ Ярослав,**
*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня) за спеціальністю 081 Право, Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика, м. Миколаїв*

# ІННОВАЦІЙНІ КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ СУТНОСТІ НАЙВИЩИХ СОЦІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Інноваційні конституційні основи найбільш правильного доктринального, проектного законодавчого та іншого прикладного розуміння сутності і порядку захисту найвищих соціальних цінностей і меж їх порушення за наявності тільки певних виняткових обставин найбільш правильно представити у вигляді наступної розробленої О. А. Кириченком та іншими представниками наукової школи юриспруденції професора Аланкіра [1, с. 162-180; 2, с. 68-84 та ін.] редакції окремої статті перспективного Конституційного кодексу України, а рівно будь-якої іншої держави світу:

X «Найвищі соціальні цінності і межі їх порушення при наявності тільки певних виняткових обставин» :

«В державі визнаються найвищими соціальними цінностями наступні базисні прояви правового статусу людини з таким вичерпним переліком обставин, за наявності яких тільки і можливо їх порушення :

1. **Життя людини**, якого він може бути позбавлений лише на підставі :

1.1. Обвинувального вироку суду, що вступив в законну силу, за вчинення окремо або в складі іншого кримінального правопорушення умисного вбивства при обтяжуючих обставинах, розкрадання будь-яким способом майна в особливо великих розмірах (що в шість і більше разів перевищує місячний дохід потерпілого фізичної особи, а щодо державного майна - в дванадцять і більше разів середньомісячну заробітну плату, коли при триваючому розкраданні враховується найменший розмір місячного доходу потерпілого фізичної особи або середньомісячної заробітної плати) та за отримання хабара в особливо великих розмірах (що визначається аналогічно, в залежності від того, у вигляді грошей та/чи іншого майна фізичної або юридичної особи хабар отримано) [2, с. 79-80].

1.2. Обставин, вказаних у п. 4 і п. 5 статті VIII цього кодексу.

1.3. Обставин припинення втечі особи, законно затриманої чи позбавленої свободи [1, с. 175-176; 2, с. 80].

1.4. Обставин припинення втечі особи, яка вчинила повний склад чи замах на розкрадання майна, окремо чи в складі інших кримінальних правопорушень, умисне заподіяння тілесних ушкоджень або вбивство людини чи збройний напад із будь-якою метою на фізичну особу чи будь-який інший об'єкт, в процесі затримання даної особи при вчиненні вказаного кримінального правопорушення або відразу після його вчинення чи в будь-який інший в ситуації, що виключає сумніви щодо того, що вказане кримінальне правопорушення вчинено саме цією особою [1, с. 176].

2. **Здоров'я людини**, якій допускається заподіяння тілесних ушкоджень тільки при обставинах, вказаних в п. п. 1.2-1.4 цієї статті.

3. **Честь, гідність, безпека і недоторканність людини**, порушення яких допускається тільки в контексті обставин, вказаних у п. 1 цієї статті, і лише в тій мірі, що необхідна для досягнення тільки вказаної в цьому ж пункті цілі, а також якщо порушення вказаних цінностей становить сутність належного ступеня карально-виховної юридичної відповідальності, що призначена та/чи застосована відповідними державними органами чи іншими суб'єктами, яким такі повноваження делеговані певним положенням закону, з метою подолання антисоціальної девіантної поведінки певної особи, її покарання і перевиховання, реалізації супутньої і відновлювальної юридичної відповідальності.

4. **Недоторканність житла та/або іншого його законного володіння та/чи майна людини**, порушення чого допускається тільки в контексті обставин, вказаних у п. 3 цієї статті, а також з метою проведення отримуючих слідчих дій по антикримінальній справі, забезпечення у цій справі відшкодування збитків та/чи конфіскації майна, в інтересах суспільної безпеки та/або порятунку життя, здоров'я та/чи майна іншої людини та/або майна юридичної особи» [1, с. 176; 2, с. 80].

**Список використаних джерел**

1. Кириченко А. А., Ланцедова Ю.А. Антикоррупционная парадигма : системное правовое исследование : монография / под ред. А. А. Кириченко. Киев : Издатель Назаров О. А., 2020. 668 с. (приложение к электронному реферативно-научному журналу «Судебно-психологическая экспертиза. Применение полиграфа и специальных знаний в юридической практике»), укр., русс. URL : http://surl.li/byjys

2. Кириченко О. А., Тунтула О. С., Ткач Ю. Д. Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки : монографія. Варшава : RS Global Sp.z O.O., 2021. 98 с. URL : http://surl.li/byjxr

**ПРОЦЕНКО Аліна**,
*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня) 3 курсу за спеціальністю 081 Право, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**АКСЮТІНА Анастасія,**
*старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ (м. Дніпро)*

# ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводять у країні або в окремих її місцевостях у випадку збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки

У зв'язку із введенням воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 - 34, 38, 39, 41 - 44, 53 Конституції України, а також вводитися тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану:

Стаття 30. Кожному гарантується недоторканність житла.

Стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.

Стаття 32. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Стаття 33. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Стаття 38. Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Стаття 39. Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування [1].

Військове командування може встановлювати заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів, перевірку документів в осіб, а в разі потреби проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України [2].

Комендантська година вводиться за окремим дорученням військового командування на встановлений ним період, але не довше строку дії правового режиму воєнного стану [3].

Під час воєнного стану громадянам, які перебувають на військовому або спеціальному обліку у Міністерстві оборони України, Служби безпеки України чи Службі зовнішньої розвідки, може заборонятися змінювати місце проживання (місце перебування) без дозволу військового комісара або керівника відповідного органу Служби безпект України чи Служби зовнішньої розвідки, обмежуватися проходження альтернативної (невійськової) служби [3].

Під час воєнного стану може примусово відчужуватися майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, майна державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку (Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану») [2].

Отже, воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводять у країні або в окремих її місцевостях у випадку збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності, її територіальній цілісності. За виняткових обставин воєнний стан застосовують для відновлення порядку в країні та збереження цивільної форми врядування, або для об'єднання людей у випадку військового вторгнення іншою країною. Під час воєнного стану може бути запроваджена комендантська година – тобто заборона перебування на вулицях в певний час доби без спеціальних дозволів.

**Список використаних джерел**

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану».

2. Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні».

3. Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні».

**РЕЗВОРОВИЧ Кристина,**
*завідувач кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**КРАСНІКОВА Ксенія,**
*курсантка навчальної групи ПД-038 факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# РОБОТА НОТАРІАТУ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Згідно розділу 1 ЗУ Про Національну Поліцію ст. 2 регламентується завдання поліції . Одним із завдань поліції є забезпечення публічної безпеки та порядку . Публічна безпека і порядок урегульована правовими та іншими соціально-нормативними системами суспільних відносин, що забезпечує захист прав і свобод громадян їх життя та здоров'я , попередження злочинів і проступків повагу до честі людської гідності, дотримання норм суспільної моралі і порядку. Національна поліція Відповідно до покладених на неї завдань уживає заходів спрямованих на усунення загроз публічної безпеки що виникла в наслідок учинення кримінального або адміністративного правопорушення (пп 6 п 4) а також вживає заходів і забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях , площах , парках, скверах , стадіонах, вокзалах, аеропортах , морських і річкових портах інших публічних місцях (пп14 п4). Вище зазначений перелік зафіксований у постанові Кабінету Міністра України про затвердження Положення про Національну Поліцію вуд 28.10.2015р №877.

Під час виконання завдань з безпеки забезпечення публічної безпеки і порядку Національна Поліція України дотримується принципів які зазначені у розділі 2 ЗУ про Національну, а саме верховенство права, дотримання прав і свобод людей, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства та безперервність .За офіційною інформацією від Міністерства юстиції України, державні та приватні нотаріуси України в умовах воєнного стану продовжують працювати та вчиняти невідкладні нотаріальні дії (засвідчувати довіреності, заповіти, засвідчувати справжність підпису на заявах, заводити спадкові справи), крім міст/районів, де така можливість відсутня у зв'язку з веденням активних бойових дій. В умовах війни нотаріуси не можуть повною мірою виконувати формальні вимоги закону до вчинення нотаріальних дій, які існували у мирний час. Кабінет Міністрів України досить оперативно відреагував на нові реалії та вже 28 лютого 2022 року затвердив постанову № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» (надалі - Постанова № 164). 6 березня 2022 року набрала чинності постанова Уряду № 209, якою внесено зміни до попередньої постанови (надалі -

Постанова № 209). Саме ці дві постанови встановили порядок діяльності нотаріусів у воєнний час. Відповідно до статті 64 Конституції України, статей 121 і 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», статей 7 і 34 Закону України «Про нотаріат», Указу Президента України від 24 лютого 2022 р. N 64 «Про введення воєнного стану в Україні» Кабінет Міністрів України постановляє: 1. Установити, що в умовах воєнного стану нотаріальні дії вчиняються з урахуванням таких особливостей: посвідчення довіреностей та заповітів, засвідчення справжності підпису на документах здійснюється без використання спеціальних бланків нотаріальних документів на білих аркушах паперу з нанесеними на них за допомогою комп'ютерної техніки реквізитами нотаріуса: зображення Державного Герба України, прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), найменування державної нотаріальної контори (для державного нотаріуса), номер свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю, адреса робочого місця, номер телефону, адреса електронної пошти;». Установити, що на час дії воєнного стану перебіг строку для прийняття спадщини зупиняється. В умовах воєнного стану довіреності, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження корпоративними правами, та заповіти військовослужбовців Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також працівників правоохоронних (спеціальних) органів, органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави, можуть посвідчуватися командиром (начальником) цих формувань (органів) або іншою уповноваженою таким командиром (начальником) особою з подальшим надсиланням таких заповітів через Генеральний штаб Збройних Сил, Міністерство оборони, відповідний правоохоронний (спеціальний) або інший орган до Міністерства юстиції або його територіального органу для забезпечення їх реєстрації нотаріусами в Єдиному реєстрі довіреностей, Спадковому реєстрі.»

-У разі появи загрози неправомірного вилучення чи втрати спеціальних бланків нотаріальних документів, які не були витрачені, такі бланки підлягають невідкладному знищенню, про що нотаріусом складається акт, електронна копія якого з накладеним кваліфікованим електронним підписом нотаріуса надсилається державному підприємству «Національні інформаційні системи» або його філії протягом п'яти робочих днів після складення акта.

- У разі неправомірного вилучення чи втрати спеціальних бланків нотаріальних документів нотаріус надсилає про це повідомлення в електронній формі з накладеним кваліфікованим електронним підписом державному підприємству «Національні інформаційні системи» або його філії протягом п'яти робочих днів.

-У разі появі загрози неправомірного вилучення чи втрати печатки приватного або державного нотаріуса вона підлягає невідкладному знищенню, про що складається акт, електронна копія якого з накладеним кваліфікованим електронним підписом нотаріуса надсилається відповідному територіальному

органу Міністерства юстиції протягом п'яти робочих днів після складення акта. -У разі неправомірного вилучення чи втрати печатки приватного або державного нотаріуса нотаріус надсилає про це повідомлення в електронній формі з накладеним кваліфікованим електронним підписом відповідному територіальному органу Міністерства юстиції протягом п'яти робочих днів.

Враховуючи вище викладене ,можна зробити такий висновок що під час дій військового стану Кабінет Міністрів України було внесено ряд змін до законодавчіх документів які регламентують порядок роботи нотаріату з урахуванням усіх особливостей. Українські нотаріуси продовжують свою роботу з метою забезпечення потреб громадян у вчиненні матеріальних дій . Основною метою внесення змін у порядок нотаріальної діяльності є спрощення доступу фізичних та юридичних осіб до нотаріальних послуг. Для цього вимоги до вчинення нотаріальних дій були свідомо знижені, однак, лише до такої міри, яка дозволяє забезпечити законність та не порушує основні принципи нотаріальної діяльності.

**Список використаних джерел**

1.ЗУ Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#top

2. ЗУ Про Національну поліцію (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379 ) https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

3.ЗУ Про нотаріат (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 39, ст.383) https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text

4. Про затвердження Положення про Національну поліцію http://surl.li/byjym

5. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2022-%D0%BF#Text

**РЕЗВОРОВИЧ Кристина,**
*завідувач кафедри цивільного права та процесу кандидат юридичних наук, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

**РВАНЕЦЬ Наталія,**
*курсантка навчальної групи ДР-944, рядова поліції, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ПРОБЛЕМАТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОНИХ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Дана тема є актуальною на даний час оскільки прецедентне право України останніми роками показало збільшення кількості цивільних розглядів, у яких виникають суперечки щодо електронних доказів. У цій категорії справ суди

зобов'язані додати матеріали справи та вивчити оригінал та копії цих доказів у суді. З огляду на це, використання електронних доказів у цивільному судочинстві викликає багато питань.

Законом України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII внесено суттєві зміни до Цивільного процесуального кодексу України, зокрема, щодо застосування електронних доказів у цивільному судочинстві. А саме ЦПК України у ч. 1 ст. 100 вперше було визначено, що електронний доказ - це інформація в електронній (цифровій) формі, яка містить інформацію про обставини справи, зокрема електронні документи (включаючи текстові документи, графіки, плани, фотографії, відео- та аудіозаписи) веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі [1].

У п. 2 ст. 100 ЦПК передбачено, що електронні докази мають бути подані в оригіналі або в електронній копії, засвідченій електронним цифровим підписом, який еквівалентний власноручному підпису. Законом може бути встановлено інший порядок посвідчення автентичності електронної копії електронного запису.

Однак, незважаючи на позитивні зрушення, одна з проблем із використанням електронних доказів полягає в тому, що в національному законодавстві немає положень, на підставі яких можна було б точно визначити, що є оригіналом, а що є копією електронного доказу. В результаті часто виникають дискусії щодо неоднозначності прецедентного права та використання електронних доказів у цивільному судочинстві.

ЦПК України у ч. 3 ст.100 передбачає, що сторони мають право надавати електронні докази на паперових носіях, засвідчені в установленому законодавством порядку. Порядку засвідчення електронних копій та паперових копій законом не передбачено [1].

Сторона процесу, яка представляє копію електронного доказу, повинна зазначити, що він або будь-хто інший має оригінальний електронний доказ. Якщо оригінал електронного доказу не подано та інша сторона процесу або суд ставить під сумнів відповідність поданої копії (паперової копії) оригіналу, цей доказ не розглядатиметься судом. Однак можна впевнено сказати, що електронні докази можна залишити в оригіналі, оскільки інформацію, опубліковану в Інтернеті, можна легко змінити або видалити [4, с. 76].

Враховуючи можливість безперешкодного копіювання електронного доказу без обмеження кількості копій та без втрати його якісних характеристик у процесі копіювання, можна передбачати певні практичні проблеми у разі відокремлення оригінального електронного доказу від його копії а також щодо завірення копій електронних доказів.

Доки видача завірених копій електронних доказів не буде врегульована на законодавчому рівні, особи, які беруть участь у розгляді, можуть надавати лише оригінальні електронні докази. Проте процедуру такого подання також чітко не регламентовано, тому залишається питання, що саме слід вважати електронним доказом. В результаті у суду можуть виникнути питання про допустимість та

оцінку цих доказів. Наприклад, відео або знімок екрана, представлені на компакт-диску, флеш-карті або іншому носії, вважаються оригіналом, якщо вони були створені за допомогою веб-камери, а потім збережені в Інтернеті та потім скопійовані на компакт-диск або флеш-накопичувач? Подібні питання можуть виникнути з відео, звукозаписами або скріншотами, які створюються під час прямої трансляції сервісу YouTube та відповідно зберігаються на сервері цього сервісу. Науковець Петренко В.С. наголошує, що подальше копіювання такого відео чи фото на компакт-диск не вважається оригіналом. Усі ідентичні копії електронного документа, записані на фізичних носіях даних, є оригіналами і мають однакову юридичну силу. Особливість електронного документа полягає в тому, що інформація, що міститься в ньому, представлена в електронно-цифровому вигляді, а це означає, що на відміну від паперових документів, електронні документи не мають жорсткої прив'язки до матеріального носія. Це означає, що той самий електронний документ може існувати одночасно на різних носіях[2, с. 113].

Цю проблему можна вирішити за допомогою зміни деяких положень ЦПК України, яка передбачає можливість перевірки електронних доказів за місцем їх знаходження, у разі якщо їх доставка в суд неможлива. А саме, ЦПК України доповнено ч. 7 та ч. 8 ст. 85 ЦПК України, згідно з якою суд, на запит сторони або самостійно, може переглядати веб-сайт та інші сайти зберігання даних в Інтернеті, щоб ідентифікувати та фіксувати їх вміст. Наприклад, діючий ЦПК України наділяє суд процесуальними повноваженнями безпосередньо перевіряти сайт та інші місця зберігання даних в Інтернеті з метою виявлення та реєстрації їхнього змісту.

Однак перевірка таких доказів на місці можлива доти, доки електронні докази не були видалені з місця зберігання, що є досить поширеним явищем, оскільки суд не матиме доступу до вихідних електронних доказів. І без чіткого визначення «оригінального електронного доказу» можуть виникнути сумніви в його допустимості, якщо він був скопійований на компакт-диск або інший носій, оскільки в цьому випадку доказ може вважатися електронною копією, а не оригіналом[3, с. 45].

З урахуванням вищевикладеного можна зробити висновок, що відсутність чіткого підходу в законодавстві до визначення «оригіналу» та «копії» електронних доказів може призвести до зловживань сторонами при багаторазовому використанні одного й того самого документа. Від цього насамперед залежить доказова цінність електронних доказів. Частково цю проблему регулює п. 2 ст. 423 ЦПК України, встановивши таку підставу для повторного розгляду справи за нововиявленими обставинами, такими як підроблені електронні докази[1]. Однак, цивільне процесуальне право не містить механізму захисту електронних доказів від підробки або знищення. Швидкий розвиток електронних технологій та поява великої кількості нових програм допомагають спростити підробку або знищення інформації в електронній формі, що унеможливлює або дуже ускладнює для суду дослідження та оцінку електронних доказів. В результаті суд може взяти до

уваги недостовірні докази та невірно визначити обставини справи. Лише чітке визначення всіх аспектів правової системи електронних доказів допоможе захистити та забезпечити законні інтереси учасників цивільного судочинства та, таким чином, сприятиме їхньому розвитку. Тому важливо розмежувати ці концепції.

**Список використаних джерел**

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1618-15.

2. Петренко В. С. Молодий вчений. *Електронні докази як елемент інформаційних технологій у цивільному судочинстві*. Київ, 2018. № 1 (53). С. 111-115.

3. Павлова Ю. С. Прикарпатський юридичний вісник. *Окремі аспекти допустимості електронних доказів у цивільному процесуальному законодавстві України.* Харків, 2017. №5(20). С. 85

4. І.В. Андронов. Цивільний процес України: Підручник / за заг. ред. Р.М. Мінченко. Київ, 2016. 186 с.

**САБІРОВ Руслан,**
*заступник начальника відділу моніторингу та аналізу дотримання прав людини Департаменту моніторингу дотримання прав людини Міністерства внутрішніх справ України*

## ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до підпункту 1 пункту 3 Положення про Міністерство внутрішніх справ України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878, одним із основних завдань МВС є забезпечення формування державної політики у сфері охорони прав і свобод людини [1].

У структурі МВС діє Департамент моніторингу дотримання прав людини (далі – Департамент), що утворений для участі в забезпеченні реалізації державної політики у сфері дотримання прав і свобод людини, запобігання та протидії домашньому насильству, торгівлі людьми, забезпечення недискримінації, безбар’єрності та гендерної рівності, захисту прав та інтересів дитини, формування безпечного дитячого середовища, організації роботи, пов’язаної із захистом персональних даних при їх обробці в структурних підрозділах апарату МВС, центральних органах виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через

Міністра внутрішніх справ України, Головному сервісному центрі МВС, закладах, установах і на підприємствах, що належать до сфери управління МВС та у Головному управлінні Національної гвардії України (далі – органи та установи системи МВС).

Департамент відповідно до покладених на нього завдань здійснює збирання, аналіз та перевірку інформації стосовно дотримання прав людини в діяльності структурних підрозділів апарату МВС, органах та установах системи МВС та вживає відповідних заходів реагування у випадку їх порушення.

У зв'язку з воєнним нападом Російської Федерації ситуація з дотриманням прав людини значно погіршилась на всій території України. Тому в умовах правового режиму воєнного стану одним із пріоритетів Департаменту є удосконалення положень законодавства з питань дотримання прав людини.

Так, працівники Департаменту включені до робочої групи з питань захисту постраждалих внаслідок збройного конфлікту Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні (далі – Міжвідомча комісія).

Одним із завдань Міжвідомчої комісії є імплементація положень Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, зокрема щодо захисту цивільного населення під час війни, в національне законодавство з подальшим забезпеченням їх практичної реалізації.

У рамках реалізації державної політики у сфері безбар'єрності працівниками Департаменту, у взаємодії з Урядовим уповноваженим з прав осіб з інвалідністю, запропоновано зміни до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо звільнення від військової служби осіб з інвалідністю та осіб, які доглядають за такими особами з інвалідністю і тяжкохворими дітьми» від 15 березня 2022 р. № 2122-IX, а також постанов Кабінету Міністрів України від 12 березня 2022 р. № 264 та від 29 березня 2022 р. № 383 «Про внесення змін до Правил перетинання державного кордону громадянами України». У зазначених нормативно-правових актах вирішено питання, щодо виїзду за кордон осіб (з числа військовозобов'язаних), які супроводжують осіб з інвалідністю, а також визначено перелік документів за якими особа з інвалідністю може перетнути державний кордон України.

З метою захисту прав та інтересів дитини, в рамках робочої групи Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх, підготовлено пропозиції та зауваження до Методичних рекомендацій щодо проведення допиту/опитування дитини в умовах збройного конфлікту та/або воєнного стану.

Особливу увагу Департаменту приділено проведенню інформаційної кампанії з висвітлення особливостей реалізації прав людини в умовах війни:

- за підтримки ОБСЄ розроблено пам'ятку щодо забезпечення прав людини, зокрема дитини, в умовах воєнного стану;

- спільно з громадською правозахисною організацією «Ла-Страда» розроблено пам'ятку щодо документування випадків сексуального насильства, пов'язаного з війною;

- спільно з міжнародною громадською організацією «А-21 Україна» розроблено пам'ятку щодо того, як не потрапити в ситуацію торгівлі людьми під час евакуації та перетину кордону;

- спільно з Міністерством соціальної політики України підготовлено рекомендації щодо виявлення та реагування на випадки жорстокого поводження з дітьми в умовах воєнного стану,

- які надіслано до обласних військових адміністрацій, Київської міської військової адміністрації та територіальних органів Національно поліції для використання в роботі.

Таким чином, охорона прав і свобод людини залишається одним із пріоритетних завдань МВС в умовах війни. Однак, успішна реалізація вказаного завдання потребує належної взаємодії та спільного реагування з боку всіх органів державної влади, місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства.

**Список використаних джерел**

1. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878 [Електронний ресурс ] // База даних Законодавство України. – Режим доступу: http://surl.li/bvzmv

**САБЕЛЬНІКОВА Тамара**,
*доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1, кандидат філологічних наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ДЕРЖАВНА МОВА І ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Мовне питання завжди було актуальним в Україні, як у часи перебування в колоніальній залежності у складі інших держав, так і в часи існування незалежної держави. Особливої ваги воно набуває нині, в умовах військової агресії з боку Російської Федерації, яка прагне відновлення колишньої радянської імперії. Як відомо, до планів ворога входить не лише захоплення нашої території, що маскується визволенням від «націоналістів», а й знищення нашої культури. Зокрема, на окупованих територіях українська мова та історія вилучаються із освітніх програм.

Знищення мови неминуче призводить до загибелі нації, оскільки «між національною мовою і національною свідомістю існує нерозривний органічний

зв’язок» [1, с. 98]. Мовна ж асиміляція спричиняє деформації в національному самоусвідомленні, що призводить до зникнення народу і його держави. Поширення суржика, який утворився в результаті активної русифікації, на півдні нашої держави давало підстави ще радянським теоретикам стверджувати про формування на цих теренах нового етнічного утворення, нової спільноти, що має єдиний дах [1, с. 97]. Саме уявлення про єдиний народ, про відсутність українського етносу як такого нав’язується світу нинішньою владою Росії, яка ініціювала збройний напад на нашу державу.

Мовна політика – невід’ємна частина державної політики, спрямована на зміцнення держави, її утвердження у світі. Українська мова в Україні має статус державної, що закріплено в Конституції. Її функціонування регламентується спеціальним законом (Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної») [2]. Відповідно до цього закону державні службовці зобов’язані володіти державною мовою і послуговуватися нею під час виконання службових обов’язків. Проте не завжди вони дотримуються зазначеного закону. У розмовах між собою, та й не тільки, подекуди послуговуються російською мовою. З одного боку, зважаючи на права людини, у приватних розмовах може використовуватись будь-яка мова, але з іншого, коли людина представляє державу і публічно здійснює свою діяльність, тим більше, коли вона носить форму, це накладає на неї зобов’язання спілкуватися державною мовою.

Одна із важливих функцій мови – ідентифікаційна. За мовою ми визначаємо, хто перед нами – «свої» чи «чужі». Особливо гостро це відчувається зараз в умовах війни. Зокрема, російська мова для українців – мова окупантів. Не секрет, що в Україні є багато російськомовного населення і його представники не завжди відчувають, часто навіть будучи патріотами України, що їхня російська є бар’єром для ефективного виконання професійних обов’язків. Іноді це може вартувати життя. Так, зараз на фронті поряд опиняються люди з різних регіонів. В умовах поганої видимості, наприклад у нічний час, саме за мовою ідентифікують своїх. Військові навіть попереджають колег, щоб не говорили російською, бо можуть вистрілити, прийнявши їх за ворогів.

Крім ідентифікаційної, державні службовці реалізують таку мовну функцію, як демонстративна. Тобто вони демонструють приналежність до конкретної держави.

Виходячи з українських реалій, ми повинні пам’ятати, що російська мова (саме з нею пов’язано найбільше спекуляцій щодо порушення прав людини) насаджувалася колоніальною владою уподовж століть, тому в нашому суспільстві актуальною є необхідність витримати баланс між правами окремих людей і правами цілої нації, і навіть інтересами національної безпеки. Як зазначається в Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про забезпечення

функціонування української мови як державної», який ніби порушує права людини, що переконливо спростовує цей документ, навіть зараз українська мова потребує захисту з боку держави. Сам факт появи такого звернення від імені 51 народного депутата (зрозуміло, чиї інтереси вони просувають) є промовистим тому підтвердженням. Загроза ж українській мові «рівносильно є загрозою національній безпеці України» [3]. Разом з тим в Україні гарантується право представникам корінних народів та національних меншин на вивчення рідної мови, але водночас «права осіб, що належать до національних меншин, щодо застосування своєї мови в рамках системи освіти підлягають реалізації не на шкоду оволодінню державною мовою або здобуттю освіти державною мовою» [3].

Отже, проблема порушення прав людини щодо норм Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» є штучною. Недотримання ж норм цього закону може спричинити неефективне виконання службових обов'язків і спровокувати загрозу національній безпеці України. Особливо це є очевидним в умовах воєнного стану.

**Список використаних джерел**

1. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Дрогобич: Відродження, 1994. 219 с.

2. Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: http://surl.li/byjyg

**СКИДАН Полина,**
*курсантка 206 навчального взводу факультету № 1, рядовий поліції, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: МАМОНОВА Олена,**
*доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1, кандидатка педагогічних наук, доцентка, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ACTIVITY OF INTERNAL AFFAIRS BODIES DIRING MARTIAL LAW

Martial law is a special legal regime imposed in Ukraine or in certain localities in the event of armed aggression or danger to Ukraine's state independence, territorial

integrity. It provides the relevant public authorities with the powers necessary to avert threats and ensure national security

Today, martial law is a special mode of activity of public authorities and other state bodies in Ukraine in exceptional cases related only to external circumstances - the need to repel aggression against Ukraine or prevent the imminent threat of aggression.

Features of the organization of law-enforcement bodies activity concerning public protection order in martial law is determined by current legislation, primarily the Law of Ukraine "On the legal regime of martial law"[1].

Psychological training of personnel, special physical and professional training and hardening are important. With a high general readiness of personnel to act in martial law, even the sudden emergencies will not put the police in a difficult position.

Protecting public order under martial law, law enforcement agencies use such methods of social settlement as persuasion and coercion, in particular, administrative termination.

The mechanism of persuasion involves a set of different means, forms and methods of influencing the consciousness and behavior of people. Legal persuasion should be practiced by law enforcement officers who are well versed in the law, have authority and respect among the population.

Explanatory work can be combined with coercion, when it is necessary to protect some important objects, to ensure the blockade of the area, to document illegal activities, to establish identity.

Administrative termination measures are the most common group of administrative coercion and can be used to interrupt both criminal acts and administrative offenses. Giving the police the right to use administrative measures such as the use of weapons, measures of physical influence, special means, the Law of Ukraine "On National Police" [2] provides that they are used to ensure public order, public safety and fight crime.

Police officers who perform duties related to the protection of public order in martial law must know the organization and tactics of law enforcement agencies in such conditions, tasks, functions, forms and methods of policing, decisions of local authorities on public protection procedure, current legislation, in particular that regulates the activities of law enforcement agencies in martial law. That is, the extreme complexity of maintaining public order in martial law requires high professional training of law enforcement officers.

The actions of law enforcement agencies in martial law must be legally competent, perceived by citizens whose rights and freedoms are restricted as fair and lawful. Illegal actions by law enforcement officers can cause significant harm.

Therefore, it can be concluded that the internal affairs bodies carry out activities on behalf of the state, whose place and role during martial law is to realize national interests in combating military threats.

The effectiveness of methods of ensuring martial law largely depends on the flexibility and dynamism of the use of forces and means of internal affairs. At the

same time, it is important to improve the forms and methods of interaction between the police and the public in ensuring the martial law regime.

**References**
1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану»
2. Закон України «Про Національну поліцію »
3. http://surl.li/byjyf

**СТАРУШКО Орина**,
*курсант 2 курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності, рядовий поліції, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: КАЗНАЧЕЄВ Дмитро,**
*доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки, кандидат юридичних наук, доцент, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ПРАВА І СВОБОДИ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ У МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТАХ

Для нашої держави в сучасних умовах акуальність теми полягає в тому що внаслідок загострення збройного конфлікту через напад Російської Федерації на Україну стало приводом для введення в Україні воєнного стану.

Правове становище людини на війні є одним із найголовніших питань у міжнародному праві, і вирішення його дуже важливе для можливої гуманізації самої війни. Очевидно, що в умовах відкритого протистояння під час військової операції ніхто не може нікому гарантувати життя, бо одна армія прагне фізично знищити іншу, солдат однієї армії вбиває солдата супротивника. Отже, для реалізації цього принципу потрібна наявність спеціальних умов, і однією з таких умов є полон. Обеззброєному ворогові, захопленому на полі бою, який не має можливості продовжувати опір, має бути гарантоване природне право - право на життя. Таким є принцип сучасного міжнародного права. Однак на противагу позиції юристів і політиків завжди існувала позиція військових - ворог має бути повалений за будь-яку ціну [1].

Згідно з цією позицією, суть війни, полягає у боротьбі армій держав з метою перемоги над ворогом. Завдання права у цих обставинах полягає не так у перешкоджанні військовим силам виконувати свій обов'язок, як в укладанні цього явища у певну протокольну форму. Наявність протоколу, який закріплює ключові аспекти війни, покликана відрізнити війну, наприклад, від простого

вбивства. І якщо війна - це продовження політики держави у вигляді збройної боротьби, то сама збройна боротьба зведена за своєю суттю до фізичного знищення одного солдата іншим. Причому слід врахувати, що така поведінка з початком війни на полі бою набуває легітимного характеру, заохочується ворожою державою. На цьому тлі ідеї про поважного ставлення до ворога на полі бою, про принцип гуманності при веденні війни, про цінність людського життя відступають перед необхідністю виграти одну битву або війну в цілому [2].

Система прав людини та міжнародне гуманітарне право багато в чому доповнюють одна одну. Наприклад, і там, і там особлива увага приділяється дітям, і визнається необхідність особливого захисту дітей, які опинилися в умовах збройного конфлікту.

Безумовно, в умовах проведення воєнних дій, особливе місце в системі захисту прав і свобод дитини займає наявність існуючої нормативно-правової бази стосовно захисту прав дітей, забезпечення державою належних умов їх юридичного закріплення, реалізації, охорони, захисту та відновлення.

Важливим документом у рамках нашої тематики дослідження є «Декларація про захист жінок і дітей у надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів», націлена на гарантування прав цивільного населення під час збройного конфлікту [3]. У документі визнається, що діти занадто часто зазнають тяжких страждань унаслідок збройних конфліктів та прирівняних до них дій. Незважаючи на те, що зазначені міжнародні норми визнаються державами, проблема залишається невирішеною. На Сході України приблизно 500 тис. дітей зазнають наслідків збройного конфлікту і потребують невідкладного захисту та гуманітарної допомоги, зокрема доступу до чистої питної води, безпечного середовища для навчання, якісної охорони здоров'я та психосоціальної підтримки [4]. Також, за попередніми даними офісу Генерального прокурора України, безпосередньо внаслідок повномасштабного вторгнення збройних сил Російської Федерації на територію України з 24 лютого 2022 року загинуло понад 200 дітей [5].

У свою чергу необхідно відмітити, що у міжнародному праві захист прав дітей та підлітків містить велику кількість міжнародно-правових актів універсального та регіонального характеру, а також носить обов'язкову і рекомендаційну юридичну силу, беручи до уваги факт, що Україна з 1945 року є членом ООН, а з 1992 року також членом ОБСЄ і Ради Європи (з 1995 р.) на регіональному рівні.

Не менш важливим міжнародним нормативноправовим актом є Ратифікована Україною 05 жовтня 2000 року Конвенція Міжнародної організації праці № 182 про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці, яка зазначає, що використання неповнолітніх як

солдат є однією із найгірших форм дитячої праці та забороняє вербування неповнолітніх до участі у збройних конфліктах.

Крім того, ратифікований Верховною Радою України 4 лютого 2004 року «Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми та покарання за неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності». Варто зауважити, що предметом Європейської конвенції про здійснення прав дітей є «підтримка прав дітей, забезпечення надання їм процесуальних прав та полегшення застосування ними цих прав шляхом забезпечення того, щоб діти особисто або через інших осіб чи органи були поінформовані та допущені до участі у розгляді судом справ, що їх стосуються» [6]. Її ратифіковано Верховною Радою України 3 серпня 2006 року № 69-V. Для України Конвенція набула чинності 1 квітня 2007 року.

Слід констатувати, що держава може засвідчувати свою неспроможність охороняти основні права людини на непідконтрольних територіях. Однак такий підхід не розв'язує проблему збереження суверенітету, територіальної цілісності та захищеності прав людини. Тому на сьогодні перед Україною гостро постала проблема пошуку нових більш дієвих моделей правозахисної діяльності.

**Список використаних джерел**

1. Щербіна М. Захист прав людини в умовах збройного конфлікту. Збірник тез круглого столу, присвяченого 72-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини (м. Київ, 10 грудня 2020 р.). Київ : ДНДІ МВС України, 2021. 165 с.

2. Лямкін Р. В. Міжнародно-правовий режим захисту прав людини під час внутрішніх збройних конфліктів. URL: http://surl.li/byjyc

3. Декларація про захист жінок і дітей при надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів: міжнародний документ ООН від 14 грудня 1974. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_317#Text

4. ЮНІСЕФ потребує 3,9 млрд. дол. США для надання невідкладної допомоги 41 мільйону дітей у світі. Офіційна веб-сторінка ЮНІСЕФ в Україні. URL: https://www.unicef.org/ukraine/ukr/media_32165.html.

5. В Україні за час збройної агресії РФ загинули 200 дітей - Офіс генпрокурора. URL: http://surl.li/byjyb

6. Європейська конвенція про здійснення прав дітей: Конвенцію ратифіковано із заявою Законом №69-V від 03 серпня 2006 р. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135#Text

**СТАРУШКО Орина**,
*курсантка 2 курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності, рядовий поліції, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**РЕЗВОРОВИЧ Кристина,**
*завідувач кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Гендерна рівність – це не лише одне з основних прав людини, а й необхідна основа для досягнення миру, процвітання та сталого розвитку. За останні десятиліття було досягнуто прогресу: дедалі більше дівчаток ходять до школи, менше дівчат змушують укладати ранні шлюби, дедалі більше жінок працюють у парламенті та обіймають керівні посади, а також проводиться реформа законів для забезпечення ґендерної рівності.

Сьогодні ми сприймаємо як те, що жінки можуть голосувати. Однак - за винятком кількох країн, таких як Нова Зеландія, Австралія та Фінляндія, - загальне виборче право стало реальністю лише після Першої світової війни. Фактично, право жінок голосувати було введено у міжнародне право лише 1948 року Комісією Організації Об'єднаних Націй з прав людини [1].

Жінки також зараз мають можливість бути лідерами. У 2019 році жінки займали майже кожне четверте крісло у законодавчих зборах по всьому світу, що більш ніж удвічі перевищувало аналогічний показник у 1995 році. Зараз жінки також з більшою ймовірністю обіймають керівні посади, ніж двадцять років тому, хоча до паритету ще далеко [2].

Щодо охорони здоров'я, то під час пологів помирає значно менше матерів, а середня тривалість життя жінок значно зросла. За рідкісними винятками, жінки зараз практично в кожній країні живуть довше за чоловіків.

Що ж до участі у трудової діяльності, то країнах з різними рівнями доходів дедалі більше жінок займаються економічною діяльністю, яка виходить за рамки неринкової роботи з дому.

У всьому світі в останні роки було проведено безліч національних реформ, спрямованих на покращення становища жінок на робочому місці, у шлюбі та особливо на захист жінок від насильства.

Тим часом попереду ще довгий шлях...

Однак цей значний прогрес, все ще зберігаються суттєві гендерні прогалини. У різних країнах вони різняться за своїми масштабами і формою - від фізичного насильства та матеріальних поневірянь до нерівних можливостей у сфері зайнятості чи політичного життя [3].

За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я, кожна третя жінка у світі протягом свого життя зазнаватиме насильства.

На жаль, ризик насильства зростає під час лих, таких як спалах COVID-19. Спеціальний доповідач ООН з питання про насильство щодо жінок, Дубравка Симонович, попередила, що «швидше за все, рівень поширення домашнього насильства зростатиме, як уже раніше передбачалося у первинних повідомленнях поліції та гарячої лінії».

Гендерна нерівність також проявляється у нерівних можливостях для повноцінної участі в економічному житті. Структура «ООН-жінки» дійшла висновку, що жінки рідші, ніж чоловіки, беруть участь у ринку праці та частіше виявляються безробітними [1].

Жінки отримують меншу заробітну плату, заробляючи 77 центів на кожен долар, зароблений чоловіком, і несуть непропорційно велику відповідальність за неоплачувану роботу з догляду за членами сім'ї та за роботу по дому (виконують 76 відсотків від загальної кількості годин неоплачуваної роботи з догляду у всьому світі). Дослідження, проведене в шести країнах світу, продемонструвало, що якби неоплачувана праця жінок була оцінена в грошах, вона склала б від 10 до 39 відсотків ВВП.

Також викликає занепокоєння нерівність доступу. За існуючими оцінками, у всьому світі майже 40 відсотків жінок, зайнятих оплачуваною працею, не мають доступу до системи соціального захисту.

Жінки рідше, ніж чоловіки, мають доступ до фінансових установ або банківських рахунків. Хоча підприємства, що належать жінкам, становлять понад 30 відсотків зареєстрованих підприємств у всьому світі, лише 10 відсотків жінок-підприємців мають у своєму розпорядженні капітал, необхідний їм для розвитку своєї справи.

До законодавства, яка безпосереднє спрямоване на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, можна насамперед віднести Конституцію України, яка забороняє дискримінацію за основою статі та проголошує рівність, а також Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005 р.). Цей Закон України було ухвалено з метою досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України. У статті 1 надано визначення поняттю «гендерна рівність» як «рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства» [3].

«Обмежені досягнення в галузі ґендерної рівності та прав жінок, забезпечені за десятиліття, можуть бути зведені на нуль через пандемію COVID-19», – заявив Генеральний секретар ООН у квітні 2020 року, закликавши уряди приділити жінкам та дівчаткам центральне місце у рамках

можливостей урядів.

Жінки не тільки найбільше страждають від цієї пандемії, вони також є основою відновлення у громадах.

Якщо в економіках жінкам і дівчаткам буде приділено центральне місце, це сприятиме досягненню кращих і стійкіших результатів у сфері розвитку для всіх, підтримці швидшого відновлення та повернення світу на шлях досягнення цілей у сфері сталого розвитку [4].

У всіх планах реагування на COVID-19, а також у всіх пакетах відновлювальних заходів та при бюджетуванні ресурсів необхідно враховувати гендерні наслідки цієї пандемії. Це передбачає: 1) включення жінок і жіночих організацій у процес планування та прийняття рішень про заходи у відповідь у зв'язку з COVID-19; 2) перетворення несправедливої неоплачуваної роботи з догляду на нову, інклюзивну «економіку догляду», сприятливу всім; та 3) розробку соціально-економічних планів, навмисно орієнтованих на життя та майбутнє жінок і дівчаток.

Структура «ООН-жінки» розробила оперативні та цілеспрямовані заходи у відповідь для пом'якшення впливу кризи COVID-19 на жінок і дівчаток і для забезпечення того, щоб довгострокове відновлення принесло їм користь; ці заходи орієнтовані на п'ять пріоритетних областей:

- пом'якшення та скорочення гендерного насильства, включаючи побутове насильство;
- орієнтованість пакетів соціального захисту та економічного стимулювання на благо жінок та дівчаток;
- підтримка та здійснення людьми на практиці рівного розподілу роботи з догляду;
- керівна роль та участь жінок і дівчаток у процесі планування та прийняття рішень про заходи у відповідь у зв'язку з COVID-19;
- включення гендерних аспектів у дані та механізми координації [5].

Пандемія COVID-19 дає можливість зробити радикальні позитивні дії щодо усунення давньої нерівності у багатьох сферах життя жінок та з побудови більш справедливого та сталого світу.

Отже, як бачимо, в Україні гарантується рівність між статями, відбувається розвиток нормативно-правового поля задля забезпечення рівних можливостей жінок і чоловіків. Проте, як слушно наголошує В. Гурський, попри ухвалені в нашій країні нормативно-правові акти, «жінки досі стикаються з перешкодами у здійсненні своїх політичних, економічних та соціальних прав. Гендерна нерівність – це, насамперед, проблема нашого менталітету. Реформування, у першу чергу, повинно відбутися на рівні суспільної свідомості, після чого можливо втілити законодавчі норми в життя»

**Список використаних джерел**

1. Ярошенко А.А., Семигіна Т.В. Розпізнати нерівність: гендерний аналіз навчальних матеріалів у соціальній роботі. Збірник наукових праць Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія:

Соціальнопедагогічна. 2019. Вип. 32. С. 183-198.

2. Чичкало-Кондрацька, І. Б., А. К. Дерев'янко, and Д. С. Кондрацька. «Гендерна нерівність у зарубіжних країнах: причини виникнення, особливості розвитку та державна політика з її подолання.» Проблеми системного підходу в економіці 5. 2019. С. 41-46.

3. Никифоренко, В. Г., and А. І. Табанова. «Гендерна рівність в Україні: проблеми та шляхи удосконалення.» Вісник соціально-економічних досліджень 2 (2014): 218-225.

4. Мацегора, Є. О. «Гендерна нерівність в економіц». Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ: збірник тез доповідей V Всеукраїнської науково-практичної конференції з дистанційною участю, 24 березня 2021 р.–Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2021.–271 с. У матеріалах конференції висвітлені передові науково-практичні результати досліджень, отримані в галузі публічного управління та адміністрування. Для студентів, аспірантів (2021): 50.

5. Миронюк, Ольга Іванівна. «Гендерна нерівність» чи «Гендерна дискримінація»: узгодження термінів», 2021.

**СТОЄВА Тетяна**,
*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня) І курсу, Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**МУРАШКІН Михайло**,
*доктор філософських наук, професор, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Завдання держави щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина набуває особливого значення в період воєнного стану, коли нормальне функціонування суспільства і самої держави стає неможливим. В період воєнного стану пріоритетом для держави є дотримання прав людини і громадянина. Адже в наш час людина виступає найголовнішою соціальною цінністю, саме тому охорона прав людини і громадянина є першочерговим завданням держави. В зв'язку з цим виникла необхідність визначити особливість забезпечення прав людини в умовах воєнного стану. Джерелом забезпечення прав особистості є Конституція України. Саме Конституція України є гарантією дотримання прав і свобод людини і громадянина. Загалом, особливого значення набуває питання правового забезпечення прав людини і громадянина в умовах дії негативних чинників. Саме тому, ця робота покладено

на з’ясування питання щодо дотримання прав людини і громадянина в умовах воєнного стану. Також з’ясувати значення прав людини і громадянина в умовах негативної ситуації.

Тож, відповідно до статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях уразі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Держава, як національний лідер, закріплює права людини у законі та забезпечує їх реалізацію. Тому єдине джерело, яке забезпечує права людини є Конституція України. Загалом, в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, зазначені у частині другій статті 64 Конституції України. У статті 64 Конституції України йдеться, що в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції [2].

У статті 64 Конституції України, права і свободи не можуть бути обмежені навіть за умови настання надзвичайного або воєнного стану. Перелік цих прав відображає прагнення держави захистити ті права і свободи, які мають забезпечуватися за будь-яких обставин, в тому числі при введенні надзвичайного або воєнного стану. Навіть в складних умовах держава намагається захистити права людей, які закріплені в найважливішому нормативно-правовому акті – Конституції України.

Засновуючись на всьому вищевикладеному, можна вважати, що в умовах воєнного стану держава намагається на вищому рівні забезпечувати права людини і громадянина. Конституційний лад України являє собою систему суспільних відносин, які передбачає, регулює і охороняє Конституція України, тобто порядок, що встановлює її Основний Закон і охороняє державу і суспільство. У роботі було досліджено, що Конституція України охороняє права людини і громадянина навіть в умовах воєнного стану. Україна як демократична, соціальна, правова держава буде охороняти права людей в умовах дії негативних чинників.

**Список використаних джерел:**

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року. Урядовий кур’єр. 2015. № 102.

2. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: http://surl.li/byjxz

**СУСЛИКОВ В'ячеслав**,
*завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1, кандидат історичних наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД

Впровадження воєнного стану в будь-якій державі від початку існування цього правового інституту передбачало значне обмеження гарантованих у мирний час прав та свобод громадян. Оскільки, не враховуючи обмежене запровадження воєнного стану у 2019 р., наша держава вповні зіткнулася з такою ситуацією вперше, логічним було б звернення до досвіду західних країн в утриманні балансу між необхідністю підтримання основ національної безпеки та небезпеки руйнування базових демократичних інституцій.

Проблема у запозичення подібного досвіду полягає у тому, що тотальна більшість держав, які ми умово називаємо «західними», впроваджували воєнний стан останнього разу понад 80 років тому, під час Другої світової війни. Виключенням є Ізраїль, що перебуває у стані перманентної війни з сусідами практично з моменту свого заснування. Також впровадження військового стану обговорювалася у британському парламенті під час заворушень після «Брекзіту» [1].

В умовах другої світової війни західні крани застосовували надзвичайно широке коло обмежень прав та свобод громадян, серед яких:

- відмова від свободи друку та свободи слова через впровадження військової цензури;
- відмова від таємниці листування (перлюстрація кореспонденції, і не лише листів військових);
- позасудове переслідування осіб, що сповідували політично ворожі погляди (наприклад, ув'язнення лідерів Британської нацистської партії);
- ізоляція в таборах або депортації населення за етнічною ознакою (японців у США, німців та японців на території Британської імперії тощо).
- відмова від міжнародних зобов'язань стосовно правил ведення війни (зокрема, масове застосування зброї невибіркової дії проти цивільного населення під час бомбардувань Німеччини та Японії) [2].

Звертає увагу факт того, що подібні заходи вживалися застосуванням суверенного законодавства держав Європи та Америки, оскільки жодних міжнародних зобов'язань в плані гарантування прав та свобод людини на той майже не існувало (за виключенням міжнародних конвенцій стосовно правил

ведення війни та поводження з військовополоненими, які, зазначимо одразу, також в багатьох аспектах ігнорувалися як країнами Вісі, так і Об'єднаними націями).

Отже, історичний досвід демократичних країн вказує, що коло обмеження прав та свобод у разі впровадження воєнного стану може бути дуже широким. На жаль, цінність цього досвіду є сумнівною, оскільки подібні випадки з одиничними виключеннями припадають на період Другої світової війни, тобто в радикально інших правових, економічних та політичних реаліях, що позбавляє сенсу використання аналогій. Тобто Україні в будь якому доведеться шукати власні підходи до проблеми, що ускладнюється відсутністю послідовної внутрішньої політики та критичною залежністю від міжнародної спільноти.

**Список використаних джерел**

1. Wheeler, C. UK ready to declare martial law to avert no-deal Brexit chaos. URL: http://surl.li/byjxu (дата звернення – 20.04.2022).

2. Stewart Waters, William B. Russell. The World War II Era and Human Rights Education. *Social Education*. 2012. № 76. pp 301–305.

**ТКАЧ Юрій**,
*старший викладач кафедри цивільного та кримінального права і процесу, кандидат юридичних наук, полковник поліції, Чорноморський національній університет імені Петра Могили, м. Миколаїв*

**БОНДАРЕНКО Ольга**,
*здобувач вищої освіти другого (магістерського рівня) за спеціальністю 081 Право, Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика, м. Миколаїв*

## ІННОВАЦІЙНІ КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТНОГО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану особливої доктринальної, проектної законодавчої та іншої прикладної актуальності набуває розроблена спільними зусиллями О. А. Кириченка та інших представників наукової школи юриспруденції професора Аланкіра наступна редакція статті перспективного Конституційного кодексу України, а рівно будь-якої іншої держави світу, щодо меж правомірності і трирівневого механізму реалізації конкурентного правового статусу різних соціосуб'єктів :

V. «**Межі правомірності і трирівневий механізм реалізації конкурентного правового статусу різних соціосуб'єктів**» :

«Межі правомірності реалізації правового статусу певного соціосуб’єкта закінчується там, де в той же час та місці починається порушення будь-базисної категорії правового статусу іншого соціосуб’єкта, коли правотворчі органи зобов'язані уникати і викорінювати конкуренцію правових статусів різних соціосуб’єктів (такого, що не може бути реалізований кожною зі сторін в один й той же час та в одному і тому ж місці), а там де це неможливо, допускати, як виняток, короткочасну конкуренцію їх правових статусів, застосовуючи у всіх інших випадках наступні три рівні механізму реалізації конкурентних правових статусів різних соціосуб’єктів :

а) на першому з рівнів треба спробувати реалізацію конкурентних правових статусів різних соціосуб’єктів розвести за часом або за місцем [1, с. 69-70];

б) у разі неможливості досягти вказану мету переходять до другого рівня реалізації конкурентного правового статусу різних соціосуб’єктів, згідно якому право переважної реалізації такого статусу набуває той соціосуб’єкт, який має вищу мотивацію до цього, виходячи із загальнолюдських цінностей та принципу справедливості, а одночасна реалізація правового статусу другим соціосуб’єктом вже набуває у такій ситуації ознаки відповідного правопорушення [1, с. 70];

в) третій рівень реалізації конкурентного правового статусу різних соціосуб’єктів застосовується у разі неможливості застосування першого з вказаних рівнів та наявності приблизно однакового рівня такої мотивації у кожного із соціосуб’єктів з конкурентним правовим статусом, коли право переважної реалізації правового статусу набуває той соціосуб’єкт, який першим заявив про намір реалізувати та/або вже приступив до реалізації свого правового статусу, а якщо дана ситуація з цими же соціосуб’єктами повториться знову, то переважне право реалізації, виходячи з принципу справедливості, набуває вже другий соціосуб’єкт, незалежно від того, хто з них у цей раз першим заявив вже приступив до реалізації свого правового статусу» [1, с. 70].

Запропонований варіант механізму реалізації конкурентного правового статусу дозволяє вирішувати будь-які спірні антиделіктні ситуації, найбільш актуальним з яких є спроби окремих фізичних осіб продемонструвати свою політичну чи іншу позицію на центральних вулицях та/чи в інших публічних місцях та/або поблизу адміністративних будівель органів вищої державної влади у відповідності із вимогами ст. 39 Конституції України, згідно яким, громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування, а обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку - з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей» [1, с. 70; 2].

О. А. Кириченко, пропонуючи межі правомірності і трирівневий механізм реалізації конкурентного правового статусу у даній антиделіктній ситуації, звертає увагу на наступні суттєві обставини :

1. Правовий статус фізичних чи юридичних осіб у частині їхньої нормальної життєдіяльності на центральних чи інших вулицях (проспектах, площах і т. п.) міста є постійно триваючим і тому у даній ситуації розвести реалізацію правового фізичних осіб у частині їхнього бажання власне у цьому місці провести демонстрацію своєї політичної чи іншої позиції, за часом не можливо, що й спонукає завдатися до єдиного у даній ситуації способу - розвести цих соціосуб'єктів за місцем реалізації свого правового статусу, коли місце реалізації правового статусу першої групи соціосуб'єктів також не може бути іншим [1, с. 70-71]. І тоді треба запропонувати другій групі соціосуб'єктів провести демонстрацію своєї політичної чи іншої позиції у будь-якому місці, де відсутня реалізація постійно триваючого звичайного правового статусу інших соціосуб'єктів, наприклад, будь-де за межами міста, що може бути трансльовано в онлайн чи у запису у різних засобах масової інформації із доведенням до відома самих широких верст населення країни [1, с. 71].

2. У силу викладеного реалізація другою групою соціосуб'єктів свого правового статусу у частині демонстрації своєї політичної чи іншої позиції на центральних вулицях чи в інших публічних місцях міста фактично означає в залежності від кількості учасників і деяких інших обставин вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст.. ст. 293, 294, 295 та/чи ст. 296 КК України [3], а у разі проведення такого роду заходів поблизу адміністративних будівель вищих, центральних чи інших органів влади – принаймні готування до вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 109 КК України [1, с. 71; 6].

Саме тому не може йти і мова про мирний характер цих заходів. І передбачений у цитованій ст. 39 Конституції України порядок обмеження цих заходів лише через суд та лише у вказаних у цій же статті випадках [2] принципово суперечить конституційній засаді ч. 2 ст. 3 Конституції України у частині головного обов'язку держави у даному випадку у будь-якому випадку забезпечити правовий статус соціосуб'єктів з безперервного здійснення свого нормального режиму життєдіяльності у центральних та інших публічних місцях міста чи іншого населеного пункту [1, с. 71; 2].

З приводу викладеного можуть бути задані питання, а як бути із проведенням у цих місцях загальноукраїнських парадів, демонстрацій та інших подібних заходів на державні свята та в інших випадках? [1, с. 71]. Але такого роду порушення нормального режиму життєдіяльності певних соціосуб'єктів будуть короткочасним і викликаним загальнодержавними інтересами, а не інтересами лише певної групи фізичних осіб, демонстрація політичної чи іншої позиції лише у цих місцях буде виглядати лише як необґрунтованою забаганкою, задоволення якої вже буде відверто і цинічно порушувати вказані вимоги ч. 2 ст. 3 Конституції України [1, с. 71-72; 2].

**Список використаних джерел**

1. Кириченко О. А., Тунтула О. С., Ткач Ю. Д. Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки : монографія. Варшава : RS Global Sp.z O.O., 2021. 98 с. URL : http://surl.li/byjxr

2. Конституція України : закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141, із змінами, згідно із законом України № 2160-IX від 24 березня 2022 р. *Zakon.rada.gov.ua : веб-сайт.* URL : http://surl.li/byjxm

3. Кримінальний кодекс України : закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. *Відомості* Верховної Ради (ВВР), 2001, № 25–26, ст. 131, зі змінами згідно із законом України № 1685-IX від 15 липня 2021 р. *Zakon.rada.gov.ua: веб-сайт.* URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14

**Ткач Юрій Дмитрович,**
*старший викладач кафедри цивільного та кримінального права та процес, кандидат юридичних наук, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв,*

**Ткач Олександр Юрійович,**
*черговий інспектор чергової частини Б № 2 УПО в Одеській області, майор поліції*

## ІННОВАЦІЙНЕ РОЗУМІННЯ ОБСТАВИН, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ АНТИСОЦИАЛЬНОСТЬ ДІЯННЯ АБО ВИНУ ПРАВОПОРУШНИКА

В умовах триваючого воєнного стану особливої доктринальної, проектної законодавчої та іншої прикладної актуальності набуває розроблене О. А. Кириченком та іншими представниками наукової школи юриспруденції професора Аланкіра інноваційні конституційні основи розуміння сутності і вичерпного переліку загальноправових обставин, що виключають антисоциальность діяння, виключають або пом'якшують чи обтяжують вину особи, яка вчинила антисоціальне діяння [1, с. 162-180; 2, с. 68-84]**,** у вигляді редакції наступних статей перспективного Конституційного кодексу України, а рівно будь-якої іншої держави світу :

**XII. «Сутність і вичерпний перелік загальноправових обставин, що виключають антисоциальность діяння» :**

«Передбачені Особливою частиною Антикримінального, Адміністративного, Трудового, Де-факто майново-договірного або Де-юре

майново-договірного кодексу України (а рівно іншої держави світу) діяння втрачають свою антисоциальность і перетворюються в правомірні суспільно корисні діяння за наявності таких обставин, як заподіяння збитків (шкоди та упущеної вигоди) при (внаслідок) :

1) конкуренції норм права [1, с. 179-180];

2) короткочасній конкуренції правових статусів різних соціосуб'єктів [1, с. 180];

3) необхідній обороні;

4) крайній необхідності;

5) виправданому ризику;

6) затриманні особи, яка вчинила правопорушення;

7) психічному або фізичному впливі;

8) виконанні законного наказу чи розпорядження;

9) здійсненні спеціального завдання із попередження, виявлення, припинення і розкриття організованої групи правопорушників» [1, с. 180].

Після викладу вказаного переліку обставин, що виключають антисоциальность діяння, має бути приведене визначення сутності, підстав та меж дії кожного із таких обставин в контексті подолання конкретного виду правопорушення [1, с. 181; 2, с. 83].

**XIII. «Сутність і перелік загальноправових обставин, що виключають або пом'якшують чи обтяжують вину особи, яка вчинила антисоціальне діяння»** :

1) обставини, що виключають вину особи, яка вчинила антисоціальне діяння :

1.1) паранещасний випадок (при заподіянні діянням істотних і більших збитків) або параказус (в разі заподіяння діянням менш, ніж істотні, збитки);

1.2) неосудність;

1.3) обмежена осудність [2, с. 83];

1.4) юридична та фактична помилка [2, с. 84];

1.5) уявна обставина, що виключає антисоциальность діяння;

2) обставини, що пом'якшують вину особи, яка вчинила антисоціальне діяння : (приблизний перелік такого роду обставин);

3) обставини, що обтяжують вину особи, яка вчинила антисоціальне діяння : (вичерпний перелік такого роду обставин)» [1, с. 181; 2, с. 84].

Після викладу даного переліку обставин, що виключають або пом'якшують чи обтяжують вину особи, яка вчинила антисоціальне діяння, має бути розкрита сутність кожного з названих обставин [1, с. 181; 2, с. 84].

**Список використаних джерел**

1. Кириченко А. А., Ланцедова Ю.А. Антикоррупционная парадигма : системное правовое исследование : монография / под ред. А. А. Кириченко. Киев : Издатель Назаров О. А., 2020. 668 с. (приложение к электронному реферативно-научному журналу «Судебно-психологическая экспертиза.

Применение полиграфа и специальных знаний в юридической практике»), укр., русс. URL : http://surl.li/byjxf.

2. Кириченко О. А., Тунтула О. С., Ткач Ю. Д. Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки : монографія. Варшава : RS Global Sp.z O.O., 2021. 98 с. URL : https://monographs.rsglobal.pl/index.php/rsgl/catalog/book/40

**ШУЛЬГА Андрій**,
*доцент кафедри державно-правових дисциплін та публічного управління, кандидат юридичних наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ПРАВОВІ, СПЕЦІАЛЬНІ ТА МОРАЛЬНІ ПІДСТАВИ ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЇ НОЖІВ, ЯК РІЗНОВИДУ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ

Останнім часом досить нагальним постає питання щодо безпеки людини і громадянина в межах України. Небезпечні дії, щодо необ’явленої агресії Російської Федерації стосовно України суттєво підірвали безпекову складову держави. Особливе занепокоєння викликає неконтрольований обіг зброї серед населення України. Так, за результатами дослідження проведеного Центром безпекових досліджень «СЕНСС» щодо «Незаконного обігу і використання зброї в Україні у 2020 році» правоохоронними органами України було виявлено 1600 випадків незаконного поводження зі зброєю. В межах дослідження вивчалась інформація про події та статистичні дані, що стосуються всієї території України, окрім тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та частин Донецької та Луганської областей, що не контролюються Урядом України [1].

Проте наведені вище данні стосуються всіх видів зброї, а не тільки холодної. В тезах, які ми пропонуємо мова піде щодо декриміналізації ножів, як різновиду холодної зброї.

Згідно до ч. 2 ст. 263 КК України, носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років. Судячи із вказаної норми, даний вид кримінального правопорушення відноситься до злочину середньої тяжкості. Отже кожному хто вирішив виїхати на риболовлю чи за місто на грибний промисел, чи просто на природу для відпочинку і має при собі придбаний, допустимо в галантерейній крамниці, або в крамниці з якихось господарських товарів, чи в інтернет крамниці ніж, може легко стати об’єктом кримінального

переслідування. Адже на сьогодні в різних торгівельних мережах можна вільно придбати будь який ніж, і не факт, що за встановленими критеріями холодної зброї [2], він не виявиться саме такою. Судячи зі статистики вчинення зазначених кримінальних правопорушень, яку у своїй роботі наводять Ф. Кіріленко та А. Загорулько, в період з 2013 по 2017 роки вчинення зазначених злочинів скоротилося майже у 2,5 рази (вбивства, розбійні напади, умисні тяжкі тілесні ушкодження). [3, с. 121]. Проте із вищенаведених статистичних даних, тяжкі та особливо тяжкі злочини вчиняються не тільки з використанням ножів, які визнані виключно холодною зброєю. Більшість злочинів насильницького характеру все ж таки вчиняються на побутовому грунті за допомогою побутових ножів. На сьогодні чіткої статистики стосовно того, яким саме ножем (кухоним тощо) були вчинені насильницькі кримінальні правопорушення. Проте, із досвіду власної роботи на початку двотисячних років в одному із слідчих підрозділів ОВС України, слід зазначити, що відсоток саме ножів, як різновиду холодної зброї за допомогою яких вчинялися вищезазначені злочини, не буде перевищувати і 20-25%. Отже більшість особливо тяжких злочинів із застосуванням ножів вчиняється не ножами, які виключно відносяться до холодної зброї, а саме звичайними побутовими ножами (кухонні, господарські тощо). Звідси можна стверджувати, що як такий сам предмет у вигляді ножа може носити багато функцій, в тому числі і кримінальну, на відміну наприклад, від того ж кастету, нунчаків, шабель, мечів, шпаг, шашок тощо, які спеціально створені для нанесення тілесних ушкоджень людині або для її вбивства. Звідси пропонується з метою упорядкування визначення об’єктів, які можуть бути визнані суто холодною зброєю, виключити всі види ножів із переліку холодної зброї і декриміналізувати її, як це пропонується О.Л. Кобилянським [4].Зокрема, в якості правових підстав стосовно декриміналізації ножа, як різновиду холодної зброї виступає можливість зміни диспозиції ч.2 ст.263 КК України. Отже нами пропонується виключити саме ножі (кинджали, фінські ножі, доречи сама диспозиція вказаної норми не має чіткого переліку ножів), які за визначенням спеціалістів визнаються судом холодною зброєю. В якості спеціальних підстав щодо визначення ножа холодною зброєю, визнається висновок експерта-криміналіста, який приймається ним згідно до спеціальних методик визначення ножа холодною зброєю [5]. Але, як на нас, ті спеціальні ознаки ножа, що характеризують його як холодну зброю, навряджи можуть вказувати на суспільну небезпеку цього предмету. Тому що нанести тілесне ушкодження, яке є небезпечним для життя та здоров’я людини без будь якого труда можна і звичайним побутовим предметом, наприклад ножицями тощо. Звідси випливає третя, вже суто моральна підстава декриміналізації ножа, як різновиду холодної зброї. А саме, якщо сам по собі ніж, є предметом багатофункціонального застосування, не тільки знаряддям для нанесення тілесних ушкоджень чи вчинення будь якого іншого насильницького злочину, то з позицій презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини, притягати до кримінальної відповідальності осіб, в діях яких формально вбачається склад ч.2 ст. 263 КК

України є як з правових та моральних позицій неприпустимим. Зокрема з позицій моральності, називати людину, яка не маючи умислу на вчинення суспільно-небезпечних дій носить, виготовляє, ремонтує або збуває ножі, буде неправильним і матиме елементи упередженості та презумпції винуватості.

Наприклад у багатьох державах заходу (США, Англія, Швейцарія тощо) носіння холодної зброї не є злочином, але у разі вчинення за її допомогою злочину це вважається обставиною, яка обтяжує відповідальність [6]. І дійсно, якщо тяжкі насильницькі злочини досить часто вчиняються звичайним кухонним ножем, то чому тоді кухонні, інші побутові ножі холодною зброєю не вважаються? Хоча тілесні ушкодження вони наносять неменше небезпечні ніж ті ножи, які підпадають під ознаки холодної зброї. Отже на нашу думку декриміналізація ножа, як холодної зброї здатне вирішити багато питань стосовно використання у туристичних, господарських справах тощо. Зменшить морально психологічне напруження особи стосовно придбання, носіння чи збуту ножів тощо. Адже ніж це річ багатофункціональна, і казати що ніж спеціально створений для вчинення тяжких або особливо тяжких насильницьких злочинів, на відміну того ж кастету чи нунчаків, чи бойової булави тощо, є не зовсім вірним. Стосовно ж санкції за вчинення насильницьких кримінальних правопорушень за допомогою ножа, навіть кухонного, побутового, господарського, покарання повинно призначатися за обтяжуючими ознаками, наприклад як це зазначено у ч. 4 ст. 296 КК України (Хуліганство). Тобто використання будь якого виду ножа, наприклад для вчинення насильницького злочину повинно визнаватись кваліфікуючою ознакою.

Отже нами пропонується із ч.2 ст. 263 чинного КК України виключити слова кинджали, фінські ножі, що як ми вважаємо, безумовно не вплине на збільшення кримінальних правопорушень, а отак і підвищення рівня суспільної небезпеки.

**Список використаних джерел**

1. Результати дослідження «Незаконний обіг і використання зброї в Україні у 2020 році» URL: https://censs.org/illcit-arms-2020/

2. Про основні критерії визначення холодної зброї. URL: https://zbroya.info/uk/blog/17140_pro-osnovni-kriteriyi-viznachennia-kholodnoyi-zbroyi/

3. Кіріленко Ф., Загорулько А. Незаконний обіг зброї і стан боротьби зі злочинами, вчиненими з її використанням. Національний юридический журнал: теория и практика. 2017. С. 121. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/6/part_2/26.pdf

4. Кобилянський О.Л. Холодна зброя: аспекти декриміналізації. URL: http://surl.li/byjxf

5. Методика криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів. Затверджена рішенням розширеного засідання секції НКМР міністерства Юстиції України з проблем трасології та

судової із залученням членів Координаційної ради з питань судової експертизи. Протокол від 15.01.99 року. URL: https: //zakon. rada. gov. ua/laws/show/n0002320-99#Text

6. Право громадян зберігати і носити зброю. URL: https://v.gd/LQ9XYg

**ЮСЬКО Олександр**,
*курсант 3-го курсу, рядовий поліції, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

**ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільно права та процесу, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

## РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Серед усіх прав людини право на життя є першочерговим. Незважаючи на це особливе становище, на практиці існують проблеми, пов'язані з реалізацією цього права. Сучасна наука сформулювала ряд законодавчих проблем, пов'язаних з межами державного втручання влади у людське життя.

На даний момент законодавчо не визначено зміст понять «життя» і «права на життя», існують проблеми з державними гарантіями забезпечення права людини на життя, вирішено питання застосування смертної кари. Крім того, залишається відкритим питання про право на вільне розпорядження своїм життям. При цьому не всі їхні проблеми отримали правове закріплення в міжнародних та національні нормативні правові акти.

Сучасний світ неможливо уявити без прав людини, які ґрунтуються на принципах свободи, рівності, справедливості і мають універсальний характер. Отруєною точкою конфлікту на південному сході України стали події, що сталися у 2014 року, коли внаслідок державного перевороту було порушено Угоду про врегулювання політичної кризи в Україні 21.02.2014 [2].

Почалися масові переслідування його прихильників, а також членів політичних партій демократичної, соціалістичної та комуністичної спрямованості. Дані переслідування спочатку мали характер залякування, побиття, захоплення майнових. об'єктів. Однак надалі щодо противників політичного режиму стали використовуватись і методи терору (згадати хоча б убивство українського письменника Олеся Бузіни, який критикував численні факти порушень прав людини на території південного сходу. України).

При цьому влада України, включаючи колишнього Президента України П. Порошенка, у своїх виступах та заявах, у тому числі на трибуні ООН, говорять і про режим АТО, який проводиться на території Донецької та Луганської областей щодо незаконних, на думку Києва, озброєних формувань, та щодо

міфічної військової агресії Російської Федерації щодо України (при цьому за 5 років жодних доказів факту військової агресії Росії щодо України не подано її керівництвом) [4].

Таким чином, ми бачимо, що вже на початку конфлікту стало очевидно, що сам факт початку воєнної операції позначатиме зниження ролі прав людини. Проте, згідно з нормами міжнародного гуманітарного права, будь-яке суверенне держава повинна дотримуватися та виконувати права громадян, які виявилися втягнутими у воєнний конфлікт.

У галузі вдосконалення міжнародного законодавства в частині вирішення військових конфліктів треба зазначити, що, хоча всередині державні конфлікти з точки зору міжнародного права носять другорядний характер, проте вони викликають великі руйнування і мають більш тривалий характер.

При вирішенні конфлікту в Україні необхідно спиратися на міжнародні механізми захисту жертв збройних конфліктів між народним характером з урахуванням статті 3 Женевських конвенцій 1949 року та Протоколу II 1977 року.

Слід здійснювати обов'язкову співпрацю між Міжнародним кримінальним судом та національними судами України в частині переслідування та покарання осіб, які вчинили міжнародні злочини.

Вважаємо, що в рамках міжнародного законодавства, потрібно, насамперед, у найкоротші терміни удосконалити правовий механізм контролю та відповідальності за використання зброї невиборчої дії.

Конституційний Суд України ухвалив рішення про неконституційність частини 5 статті 176 Кримінального процесуального кодексу [9], згідно якої у справах, пов'язаних із розглядуваним конфліктом було обов'язкове досудове утримання під вартою, що можна оцінити як позитивні кроки у розвитку прав людини [1].

Наявність протоколу, який закріплює ключові аспекти війни, покликана відрізнити війну, наприклад, від простого вбивства. І якщо війна - це продовження політики держави у вигляді збройної боротьби, то сама збройна боротьба зведена за своєю суттю до фізичного знищення одного солдата іншим. Причому слід врахувати, що така поведінка з початком війни на полі бою набуває легітимного характеру, заохочується ворожою державою. На цьому тлі ідеї про поважного ставлення до ворога на полі бою, про принцип гуманності при веденні війни, про цінність людського життя відступають перед необхідністю виграти одну битву або війну в цілому [3].

Слід констатувати, що держава може засвідчувати свою неспроможність охороняти основні права людини на непідконтрольних територіях. Однак такий підхід не розв'язує проблему збереження суверенітету, територіальної цілісності та захищеності прав людини. Тому на сьогодні перед Україною гостро постала проблема пошуку нових більш дієвих моделей правозахисної діяльності.

На жаль, можна констатувати, що має місце практика «подвійних стандартів» щодо конфлікту в Україні, через що судами України реалізується

вибірковість у засудженні злочинів, а притягнення до кримінальної відповідальності посадових осіб Збройних Сил, СБУ та правоохоронні органи України зовсім не здійснюється [2].

У зв'язку з цим видається, що захист прав у військовому конфлікті на території України вимагає спільних організаційно-правових зусиль як міжнародної спільноти, так і влади самої України. Крім того, значну роль у дотриманні прав, свобод та законних інтересів жертв військових конфліктів мають відіграти інститути громадянського суспільства в Україні, яке своїми діями має змусити владу України дотримуватися загальновизнаних норм та засад міжнародного гуманітарного права, а також законодавства самої України.

**Список використаних джерел**

1. Загальна декларація правами людини: прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 груд. 1948 р. [Електронний ресурс]. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_120805

2. Додатковий протокол від 8 червня 1977 р. до Женевських конвенцій від 12 серпня. 1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів [Електронний ресурс]. URL: https://v.gd/X8svBO

3. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. URL: https://www.president.gov.ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-i

4. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. [Електронний ресурс]. URL: https://v.gd/LQ9XYg

## СЕКЦІЯ № 4
## ЗАСТОСУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

**АБДЕЛЬ ФАТАХ Анна,**
*викладач кафедри цивільного та господарського права факультету № 2, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

# ВПЛИВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ НА ОКРЕМІ ПОЛОЖЕННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Правовий режим воєнного стану та економічні проблеми як наслідок воєнної агресії, що постають перед українським суспільством, вимагають запровадження змін до трудового законодавства.

По-перше, на це випливає той фактор, що під час війни деякі регіони припинили економічну діяльність через фізичне спустошення та нестачу поставок. По-друге, економічна діяльність змінює свій напрямок, та стає спрямованою на виробництво стратегічних товарів, які є актуальними саме під час воєнного конфлікту. Все це в значній мірі впливає на проблему безробіття, наслідком якої є: бідність, нестача їжі, одягу, тощо. Тому з боку держави повинна бути запроваджена конструктивна політика, метою якої є повна зайнятість.

Хоча держава і має повноваження вживати будь-які заходи, у тому числі обмеження необхідні в інтересах військової економіки, але виконання цього завдання є досить складним, адже з однієї сторони головною метою захисту трудових прав є безперервність інтересів, і навіть нові закони прийняті під час воєнного стану не повинні порушувати фундаментальні правові принципи та стандарти.

Верховна Рада України 15 березня 2022 року прийняла Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (далі- Закон) [1]. Цей Закон визначає особливості трудових відносини у період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України "Про правовий режим воєнного стану" [2] який передбачає обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, у тому числі соціальних прав: право на працю, право на страйк, право на відпочинок, тощо.

При цьому залишаються в силі положення Кодексу законів про працю України та інших національних нормативно-правових актів у сфері праці та зайнятості, які не суперечать прийнятому Закону, положення якого суттєво обмежують права працівників та збільшують вплив роботодавців як приватного так і державного сектору.

Дефіцит робочої сили в умовах воєнного стану невпинно зростає, чим

викликає попит на повне використання наявної робочої сили за браком якої застосовуються заходи направлені на зміни робочого часу та часу відпочинку. Основним заходом, рекомендованим з цією метою, є збільшення робочого тижня, тим самим призупинення дії положень Кодексу законів про працю України, які передбачають базовий 8-годинний робочий день або 40-годинний тиждень [3]. Натомість, Законом передбачається право роботодавцям збільшити робочий тиждень з 40 годин до 60, скоротити відпустку (до 24 календарних днів) та скасувати додаткові дні відпустки [1].

Визиває занепокоєння збільшення тривалості скороченого робочого часу для працівників, яким відповідно до законодавства встановлюється така тривалість. Це насамперед стосується: неповнолітніх працівників; працівників, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці згідно з переліком виробництв, цехів, професій і посад зі шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого часу; окремих категорій (учителів, лікарів, тощо); жінок, які мають дітей віком до 14 років або дитину з інвалідністю. Для даної категорії осіб тривалість робочого часу, на період дії воєнного стану, може бути суттєво збільшена, та становити 50 годин на тиждень [1].

Законодавець визначивши максимально допустиму тривалість робочого тижня, не зазначив тривалість робочого дня, що на нашу думку потребує уточнення.

Окрім того, законодавцем надано роботодавцям право не тільки збільшити тривалість робочого тижня, але і скоротити тривалість щотижневого безперервного відпочинку з 42 годин (за загальним правилом ст. 70 КЗпП ) до 24 годин, що через не тривалий проміжок часу може призвести як до фізичної втоми так і до емоційного «вигорання» найманих працівників.

До того ж, у зв’язку з тим, що більшість чоловіків під час війни виконують свій військовий обов’язок, то жінки та неповнолітні можуть складати найбільшу частину робочої сили.

Тому, одне з найбільш суперечливих положень законопроекту стосується можливості залучення жінок до фізично напруженої праці та роботи під землею, на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також у нічний час (з 22.00-6.00). Виключенням є вагітні жінки і жінки, які мають дитину віком до одного року, особи з інвалідністю, яким за медичними рекомендаціями протипоказана така робота [1].

Але постає закономірне питання про залучення жінок до таких робіт, що мають малолітніх дітей віком старше одного року, які під час воєнного стану виховують дитину самостійно. А також використання праці неповнолітніх осіб, застереження щодо використання якої містяться як в національному законодавстві так і в міжнародно-правових актах підписаних та ратифікованих Україною.

Вищезазначені питання не врегульовані Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» як і більшість інших питань стосовного особливостей правового регулювання праці окремих

категорій громадян.

**Список використаних джерел**

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text (дата звернення:17.04.2022)
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 17.04.2022)
3. Кодекс законів про працю України: Закон від 10.12.1971 №322-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text (дата звернення: 17.04.2022)

**АНАНІЙЧУК Богдана,**
*курсантка 3-го курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

## ЗМІНИ ВНЕСЕНІ ДО ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА НА ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ

Ми живемо у скрутний для нашої держави час, наразі Україна потерпає від дій російських військових на всій території країни, проте ми розуміємо, що зараз не час здаватись та опускати руки. Суспільство повинно працювати, що навіть у такі складні для країни часи наша економіка вистояла показавши міць нашої нації.

Відтак вивчаючи питання пов’язані з працевлаштування ми повинні розуміти, що сучасне життя кожного українця розділилось на до та після. Зараз законодавцем прийнято ряд рішень, пов’язаних з Трудовим кодексом України, котрі б ми хотіли розглянути.

Напевно найбільш важливу зміну у Законі України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», відтак у ч. 2 статті 1 даного нормативно-правового акту законодавець запроваджує обмеження прав і свобод людини та громадянина відповідно до ст. 43 та ст. 44 Конституції України [1;2].

Дане твердження виступає досить спірним питанням, оскільки Закон за ієрархією нормативно-правових актів є нижчим, аніж Конституція. Відтак дана стаття утворює низку розбіжностей у законодавчій базі нашої держави, проте

ми повинні розуміти, що це насамперед пов'язано із доволі складною процедурою внесення змін до Конституції, а даний тимчасовий нормативно-правовий акт, виступає певним шляхом вирішення необхідних питань без втрати тривалого періоду часу.

Також важливою зміною, на наш погляд виступає той факт, що відповідно до ч. 2 ст. 3 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», норми ч.3 ст. 32 Кодексу законів про працю України та інших законів України щодо повідомлення працівника про зміну істотних умов праці не застосовуються [1;3].

Ми вважаємо дану норму досить актуальною, оскільки у період військово стану багато підприємців приймають рішення про те, що їх підприємство буде виробляти продукцію для потреб ЗСУ або територіальної оборони, а зазначені законодавцем два місяці, це строк який на сьогодні ми просто не можемо собі дозволити.

Також ми хочемо наголосити на тому, що зміни торкнулися й тривалості робочого дня, відтак Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» зазначає, що особа не може працювати більш як 60 годин на тиждень, коли у мирний час відповідно до ч.1 ст.50 Кодексу законів про працю України, він не перевищував 40 годин.

Даний аспект ми вважаємо цілком прийнятним, оскільки у такий складний для держави час ми маємо мобілізувати усі свої ресурси та робити усе можливе для перемоги, а підтримання економіки нашої держави сьогодні виступає важливим кроком для досягнення поставленої мети.

Відтак ми хочемо дійти висновку, що попри те, що деякі зміни викликають розбіжності у законодавчій базі нашої держави вони є необхідними і відіграють важливу роль для підтримки економіки. На сьогодні ми змушені миритися з викликами сучасності, й робити усе можливе для перемоги, а зміни запровадженні через військовий стан це необхідність, оскільки підтримання економіки виступає головним завданням тих хто зараз знаходиться у безпеці.

**Список використаних джерел**

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022, № 2136-IX, [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text (дата звернення 15.04.2022).
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, поточна редакція 01.01.2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 15.04.2022).
3. Кодекс законів про працю України : Закон України від 23.07.1996 № 322-08, поточна редакція 02.04.2022 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text (дата звернення 15.04.2022).

**БУЛДАКОВА Анастасія**,
*курсантка 2-го курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**ЯРОШЕНКО Артем,**
*доцент кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук, доцент, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# ЗМІНИ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кожен з народження набуває права і ніхто не може бути безпідставно їх позбавлений. Кожен громадянин України це знає й захищає свої права в повсякденному житті. Але зараз, під час воєнного стану, умови змінилися. Законодавством України за кожним громадянином закріплюється право на працю. Проте згідно Конституції України це право було обмежено за вищеназваною обставиною. Виникло багато питань з приводу можливості подальшої праці та умов, в яких вона буде відбуватися. Наразі ця проблема є однією з найбільш актуальних і потребує найшвидшого її вирішення.

Законодавством України зазначається перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень. Так, ст. 64 Конституції України перелічено ті конституційні права і свободи людини та громадянина, які обмежувати не можна, і право на працю не входить до цього переліку. Проте як само воно повинно обмежуватись законодавством не була зазначено.[1]

24.02.2022 на території України було введено воєнний стан у зв`язку з військовою агресією Російської Федерації. До цього моменту законодавством України про працю не було передбачено окремого регулювання на такий період. Проте нові умови життя вимагали вирішення цього питання. Так, 14 березня у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект № 7160 "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану" і набув чинності вже 24.03.2022 року [2]. Норми вищевказаного Закону, регулюють деякі моменти трудових відносин по-іншому, відрізняючись від Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) та іншого законодавства про працю – несуть пріоритетний характер застосування на період дії воєнного стану для працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами. [3]

Законом визначено особливості трудових відносин на період дії воєнного

стану (тобто, щонайменше до 25 квітня 2022 р.). Відповідно до нього, деякі звичні нам моменти потерпіли змін. Деякі ключові зміни: збільшення нормальної тривалості робочого тижня - 60 годин (при скороченому робочому часі - 50 годин), звільнення роботодавця (за певних умов) від відповідальності за порушення строків виплати заробітної плати, знімаються деякі обмеження щодо залучення певних категорій працівників до окремих видів робіт, а саме надання можливості застосовувати працю жінок за їхньою згодою на важких роботах, роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці та підземних роботах (з певними виключеннями), а також право роботодавця відмовити працівнику у наданні відпустки (крім певних видів відпусток), якщо такий працівник виконує роботи на об'єктах критичної інфраструктури та багато інших.[4]

Проте з початком воєнного стану змін зазнало не тільки законодавство, що стосується роботодавців та працівників, а також тих, хто несамовільно вимушений залишити роботу – наших захисників. Працівникам, призваним на строкову військову службу, військову службу за призовом під час мобілізації та іншим, відповідно до цього переліку, згідно з Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" надається виплата грошового забезпечення за рахунок коштів Державного бюджету України. Вони не підлягають звільненню, а лише увільняються від виконання обов'язків, передбачених трудовим договором. Прийняття працівника на військову службу за контрактом під час дії воєнного стану, відповідно й сам факт його призову є підставою для збереження місця роботи, посади і середнього заробітку.

Що стосується добровольців територіальної оборони, то тут немає чіткої відповіді на питання щодо збереження місця роботи, оскільки в кожному конкретному випадку це залежить від того, який рівень залучення працівника до територіальної оборони. Відповідно до статті 119 КЗпП, якщо працівник виконує обов'язки з територіальної оборони у робочий час, то йому гарантується збереження місця роботи (посади) і середнього заробітку. Проте залучення можливе не постійне, а періодичне і в такому випадку роботодавець може сам приймати рішення.

Крім цього, є працівники, які не можуть працювати через те, що залишили місце ведення бойових дій. В такому випадку законодавством передбачена можливість працювати дистанційно. Неможливість виконувати роботу дистанційно через відсутність інтернету не буде вважатися порушенням трудової дисципліни, оскільки така проблема можлива в умовах бойових дій.[5]

Підсумовуючи все вищевказане ми можемо дійти висновку, що трудове законодавство України зазнало суттєвих змін в умовах воєнного стану задля нормалізації звичайного життя громадян. Не дивлячись на те, що до цього в Україні не було чітко визначених дій в разі введення воєнного стану, то на зараз законодавство врегулювало цю проблему і дало відповідь на хвилюючі громадян питання. Хоча введені зміни доволі незвичні для повсякденного життя, то в умовах воєнного стану вони впорядкували неординарне життя Українців і стабілізували теперішнє складне становище.

**Список використаних джерел**

1. Конституція України. *Голос України*. 1996. № 128.
2. Воєнний стан та трудові відносини: нове законодавче регулювання. URL: https://cutt.ly/LGCCihr
3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану. Роз'яснення Мінекономіки. URL: https://cutt.ly/qGCCfpP
4. Зміни трудового законодавства в умовах воєнного стану. URL: https://eba.com.ua/zminy-trudovogo-zakonodavstva-v-umovah-voyennogo-stanu/ (дата звернення:11.04.2022).
5. Трудові відносини в умовах воєнного часу - Мінекономіки відповіло на найпоширеніші запитання. URL: https://decentralization.gov.ua/news/14715 (дата звернення:11.04.2022).

**ГРИЦІЄНКО Володимир**,
*курсант 3 курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: ЛОГІНОВА Марина,** *викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ

Актуальність дослідження трудового законодавства України обумовлена важкими часами існування нашої держави, які спричинені російською агресією. На нашу думку, в даний момент є дуже важливим процес подальшого вивчення зарубіжного досвіду та впровадження ефективних засобів регулювання трудових правовідносин навіть за умовах встановлення воєнного стану на території України. У даний час трудове законодавство України містить достатню кількість норм, сукупність яких не можна вважати ефективним та дієвим механізмом, якого вимагає сучасне українське суспільство для реалізації свого права на працю. Але все-таки, слід зазначити, що законодавство України, пов'язане з реалізацією права на працю, постійно вдосконалюється та адаптується до міжнародних правових стандартів.

Особливість права Європейського Союзу полягає в тому, його положення є обов'язковими та керуючими над положенням законодавства держав-членів. Трудове законодавство суб'єктів Європейського Союзу має такі провідні ознаки: наявність чіткої розрізненості індивідуальних та колективних трудових правовідносин. Вони існують окремо, мають власні нормативно-правові акти,

яким вони підпорядковуються, хоча в деяких державах регламентація таких видів правовідносин міститься у єдиному трудовому кодексі; більшість держав-членів Європейського Союзу мають кодифікований трудовий кодекс; колективні угоди у таких державах обов'язкові до виконання усіма сторонами; існування положення, яке поширює дії колективних угод на треті сторони за певних обставин [1, с. 110].

Якщо проаналізувати сучасне трудове законодавство України, то можна зробити висновок, що наше національне законодавство лише поступово вступає у європейський правовий простір. Ця повільність адаптації нашої правової бази до європейський стандартів зумовлена неякісною та недосконалою процедурою підготовки і впровадження змін нормативно-правових актів. Гармонізація трудового права України із правом Європейського Союзу, на думку науковців-правників, повинна проходити в такі етапи: 1) визначення сутності та природи окремих положень трудового права Європейського Союзу шляхом вивчення та аналізу конкретних його норм; 2) дослідження та оцінка рівня відповідності українського національного законодавства у сфері трудових правовідносин положення трудового законодавства Європейського Союзу; 3) здійснення аналізу відповідності національного трудового законодавства України, міжнародних угод, ратифікованих Верховною Радою України та Конституції України нормам трудового законодавства Європейського Союзу; 4) розробка, прийняття і впровадження в національне законодавство України єдиного трудового кодексу [2].

Багато науковців-цивілістів пов'язує із докорінною зміною механізму реалізації трудових правовідносин прийняття Україною нового Трудового кодексу. Вимоги до цього кодифікованого акту повинні відповідати європейським стандартам, а також міжнародно-правовим актам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [3, с.75]. Новий Трудовий кодекс України повинен відповідати наступним особливостям: 1) мають бути відсутні ідеологічні стереотипи та норми законодавства, що відповідають радянському режиму; 2) бути сформованим у результаті оцінки сучасних соціальних, економічних та культурних процесів; 3) у повному об'ємі визначити повноваження органів місцевого самоврядування та органів державної влади щодо регулювання та дотримання принципів реалізації трудових правовідносин; 4) об'єднати та згрупувати в єдину систему трудових норм і принципів, опираючись на правові положення українського законодавства та норм міжнародних актів, ратифікованих Україною.

Оцінюючи сучасний Кодекс законів про працю України (далі - КЗпП), доходимо висновку, що він є не досить чітким та ефективно визначеним, адже поряд із ним діють інші спеціальні закони, які доповнюють його прогалини та встановлюють порядок і підстави здійснення тих або інших трудових правовідносин. Проект Трудового кодексу України налічує 385 статей, а діючий КЗпП – 265 статей [4, с.23].

Отже, на нашу думку, від рівня відповідності трудового законодавства нашої держави нормативно-правовій базі у сфері трудового права

Європейського Союзу залежить дуже багато інтеграційних процесів, які впливають на входження українського суспільства до європейської спільноти. Актуальним і перспективним напрямком вбачається подальші дослідження можливих шляхів вдосконалення трудового права України. У результаті розгляду цих проблем та прогалин сучасного законодавства мають бути сформовані єдині позиції щодо здійснення якісної євроінтеграції.

**Список використаних джерел**

1. Поліщук А.О. Адаптація трудового законодавства України до норм Європейського права. Економіка АПК. 2014. №10. С. 109–114 (дата звернення: 19.04.2022).

2. Краснов Є.В. Основні трудові права: міжнародні стандарти і законодавство України. Одеська юридична академія. Одеса, 2008. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1677/%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 19.04.2022).

3. Середа О.Г. Реалізація права на працю в умовах євроінтеграції України. Право та інновації №1 (13) 2016. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/Sereda13.pdf (дата звернення: 19.04.2022).

4. Гусаров С.М. До проблеми кодифікації трудового законодавства. Актуальні проблеми трудового законодавства, законодавства про державну службу та службу в правоохоронних органах: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 16 листопада 2018 р.) Харків, 2018. С. 21–23. (дата звернення: 19.04.2022).

**ГУРБАНОВА Наргіз Насраддін кизи**,
*здобувач рівня магістратури факультету адвокатури, юрист адвокатського об'єднання «Донець і Партнери», Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*
**науковий керівник**: **Луценко Олена,**
*доцентка кафедри трудового права, кандидатка юридичних наук, доцентка, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

## ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

24 березня 2022 року набрав чинності Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (далі – Закон) [1]. Законом урегульовано окремі аспекти трудових відносин під час воєнного стану в

Україні. Розглянемо основні особливості нового Закону.

Законом закріплено, що на час дії воєнного стану, сторони за згодою визначають форму трудового договору. Це означає, що сторонам трудових відносин не обов'язково укладати трудовий договір у письмовій формі, як цього вимагає закон у мирний час. Наразі для оформлення прийняття працівника на роботу роботодавцю достатньо видати відповідний наказ та повідомити податкову службу.

Більше того, з метою оперативного залучення до виконання роботи нових працівників, а також усунення браку робочої сили, у тому числі внаслідок фактичної відсутності працівників, які евакуювалися в іншу місцевість або місцезнаходження яких тимчасово невідоме, роботодавці можуть укладати з новими працівниками строкові трудові договори у період дії воєнного стану або на період заміщення тимчасово відсутнього працівника [1]. Тобто, трудові відносини з відсутніми працівниками не припиняються, однак на час їх тимчасової відсутності роботодавець може укласти строковий трудовий договір з новим робітником. На наш погляд, така новела є актуальною, особливо на підприємствах критичної необхідності, як-от у лікарнях.

Зазначеним Законом уведено поняття "призупинення дії трудового договору", яке не тягне за собою припинення трудових відносин. Дозволено призупиняти дію трудового договору у зв'язку з військовою агресією, яка виключає можливість надання та виконання роботи. Відшкодування заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат працівникам на час призупинення дії трудового договору покладається на державу, що здійснює військову агресію проти України.

Питання тривалості робочого часу також не були залишені без уваги. Установлено, що нормальна тривалість робочого часу не може перевищувати 60 годин на тиждень (до війни було встановлено 40 годин), та розширено можливості роботодавця при визначенні робочого графіку працівників.

Окрім цього, Законом розширено можливості для застосування праці жінок. Зокрема, дозволено застосовувати працю жінок (крім вагітних жінок та жінок, які мають дитину віком до одного року) за їхньою згодою на важких роботах, на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах [3]. Важливими новаціями є те, що на час дії воєнного стану дозволяється застосування праці жінок (крім вагітних жінок і жінок, які вигодовують дитину віком до одного року) на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах. Працівники, які мають дітей (крім тих, хто має дитину до 1 року та особи з інвалідністю, яким за медичними рекомендаціями протипоказана така робота), на час дії воєнного стану можуть залучатись до нічних і надурочних робіт, робіт у вихідні, святкові і неробочі дні, направлятися у відрядження за їх згодою [4].

Щодо оплати праці, то зменшень розміру заробітної плати через воєнний стан Законом не передбачено. Тобто, якщо працівник виконує роботу, то йому повинна виплачуватись зарплата відповідно до умов його трудового договору.

Також встановлено, що обов'язок роботодавців відраховувати кошти первинним профспілковим організаціям на культурно-масову, фізкультурну і оздоровчу роботу призупиняється.

Цікавим є також питання відпусток. У період дії воєнного стану щорічна основна оплачувана відпустка надається працівникам тривалістю 24 календарні дні. У період дії воєнного стану роботодавець може відмовити працівнику у наданні будь-якого виду відпусток (окрім відпустки у зв’язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об’єктах критичної інфраструктури [1].

Підсумовуючи, слід зазначити, що норми аналізованого Закону мають диспозитивний характер для роботодавців, тобто вони на свій розсуд визначають, застосовувати їх чи ні. Наприклад, роботодавці можуть не збільшувати норму робочого часу та не зменшувати час на відпочинок, якщо умови роботи дозволяють таку модель поведінки.

**Список використаних джерел**

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану. Закон України від 15.03.2022. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text (дата звернення 06.04.2022).

2. Трудові відносини під час війни: 9 положень нового закону. URL: https://zib.com.ua/ua/151064.html (дата звернення 06.04.2022).

3. Набув чинності Закон про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану. URL: https://www.pwc.com/ua/uk/publications/tax-and-legal-alert/2022/work-arrangements-war-time.html (дата звернення 09.04.2022).

4. Трудові відносини в умовах воєнного стану. URL: https://www.legalaid.gov.ua/publikatsiyi/trudovi-vidnosyny-v-umovah-voyennogo-stanu/ (дата звернення 09.04.2022).

**КАРПЕНКО Олександр**,
*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, капітан поліції, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## АКТУАЛЬНИЙ СТАН ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв’язку з оголошенням воєнного стану та бойовими діями на території України значно змінилася організація роботи, що потребувало суттєвого перегляду чинного законодавства про працю, яке не було адаптовано до специфіки воєнного часу.

Новий закон «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» регулює окремі питання трудових відносин між працівниками та роботодавцями у воєнний час, зокрема укладання та розірвання трудових договорів, зміну істотних умов праці, переведення на іншу роботу, вихідні дні, тривалість робочого часу, максимальну тижневу тривалість робочого часу, заробітну плату, тощо [1]

Законом визначено нові правила трудових відносин для працівників усіх підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності та галузі, які перебувають у трудових відносинах, а також для осіб, які працюють за трудовими договорами з фізичними особами.

Даний закон ніяким чином не зачіпає права та гарантії військовослужбовців та мобілізованих. Усі положення, що стосуються підтримки заробітної плати та робочих місць, залишаються в повному обсязі [1].

У період дії воєнного стану перевагу мають положення закону «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [1], що регулюють трудові відносини інакше, ніж чинний Кодекс законів про працю. При цьому у відносинах між працівником і роботодавцем можуть або можуть застосовуватися інші норми трудового законодавства, що не суперечать нормам нового закону.

У період воєнного стану спрощено процес укладання трудових договорів. Роботодавець і працівник за взаємною згодою визначають форму трудового договору: усну або письмову.

Тобто обов’язок укладати письмові трудові договори, перелік яких міститься у статті 24 КЗпП [2], скасований на час дії воєнного стану.

Тести та випробування при прийомі на роботу можуть проводитися для будь-якої категорії працівників. Тому обмеження, передбачені частиною 3 статті 26 КЗпП [2], не застосовуються.

Роботодавці можуть укладати трудові договори з новими працівниками на час дії воєнного стану або на час заміни тимчасово відсутнього працівника.

Також варто відзначити основні особливості переведення та зміни істотних умов праці на період воєнного стану. В даному випадку роботодавець має право без згоди працівника та без попередження за два місяці перевести його на іншу посаду, не передбачену трудовим договором, за дотримання наступних умов:

- переведення проводиться в районі, де немає активних бойових дій;
- якщо ця робота не протипоказана за станом здоров'я працівника;
- виключно для запобігання чи ліквідації наслідків бойових дій, а також інших обставин, які загрожують або можуть загрожувати життю чи нормальним умовам життя осіб;
- оплата праці яких за виконану роботу не нижча від середньої заробітної плати за попередніми місцями роботи [1].

Вартими уваги є особливості розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця в період дії воєнного стану. Отже, роботодавець має право звільнити працівника:

- на час його тимчасової непрацездатності;
- під час відпустки працівника.

Винятками є відпустки по вагітності та пологах працівника та відпустки по догляду за дитиною.

Щодо питань заробітної плати, то вона виплачується на умовах, визначених трудовим договором. У разі неможливості своєчасної виплати заробітної плати внаслідок бойових дій, виплата останньої може бути відкладена до відновлення діяльності підприємства. Роботодавець звільняється від відповідальності за несвоєчасну виплату заробітної плати, якщо це пов'язано з бойовими діями або іншими обставинами непереборної сили, але не від обов'язку виплатити заробітну плату, якщо це можливо.

Отже, підводячи підсумок можна сказати, що введення воєнного стану на території нашої держави значним чином вплинуло на всі сфери життя та діяльності суспільства. Не є виключенням сфера трудового законодавства, яка зазнала суттєвих змін у зв'язку з прийняттям Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану».

**Список використаних джерел**

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text (дата звернення: 19.04.2022 р.)
2. Кодекс законів про працю України. Відомості Верховної Ради України: кодекс від 10.12.1971, редакція від 16.01.2020, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08 (дата звернення: 19.04.2022 р.)

**КЛЕМПАРСЬКИЙ Микола,**
*професор кафедри цивільного, трудового права та права соціального забезпечення, доктор юридичних наук, професор, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**ЛЕГКОШЕРСТ Юлія,**
*т.в.о заступника декана факультету № 4 з освітньої та науково-дослідної діяльності, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СТАДІЙ ПРОЦЕДУРИ ЗВІЛЬНЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Законність процесу звільнення з органів поліції в цілому залежить не тільки від повноти та правильності визначення підстав для звільнення, а й від дотримання процедури, яка передбачена для звільнення поліцейських за такими підставами. Недотримання встановленої процедури звільнення поліцейських

може мати наслідком скасування наказу про звільнення особи та поновлення особи на посаді. Ряд судових рішень у питанні звільнення поліцейського з поліції стоять на захисті поліцейського та при розгляді справи досить прискіпливо вивчають правовідносини, які склалися саме у процесі звільнення особи зі служби. Особливого значення є дотримання передбачених норм, вимог та найголовніше строків вчинення певних дій, в основному з боку роботодавця. Це пов'язано із тим, що саме на роботодавця, в даному випадку, на уповноважені органи Національної поліції, що здійснюють кадрову політику, покладено обов'язок щодо забезпечення правильної, прозорої, законної та справедливої процедури звільнення особи з поліції.

Загалом, В.Ю. Кікінчук, під процедурою звільнення з органів внутрішніх справ пропонує розуміти врегульовану нормативно правовими актами МВС України діяльність уповноважених посадових осіб органів внутрішніх справ, спрямовану на припинення служби, пов'язане із втратою прав і обов'язків сторін правовідносин [1, с. 198]. Із вказаного визначення можна зробити висновок про те, що процедура звільнення має бути чітко регламентована на нормативно-правовому рівні. В той же час, чітко визначеного порядку та процедури звільнення поліцейських з оновлених органів поліції на сьогодні не прийнято. Єдиним нормативно-правовим актом, який хоч якимось чином регламентує та розкриває питання звільнення поліцейських зі служби є Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.1991 року № 114, якою затверджено Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, який містить розділ VI «Звільнення зі служби» [2]. Але, вказана постанова має бути переглянута із врахуванням оновленої системи органів поліції та її працівників. Крім того, чіткості та послідовності дій уповноважених органів, що здійснюють кадрову політику не має, а тому ми вважаємо за необхідне систематизувати у єдиному акті покрокову процедуру оформлення звільнення з поліції, починаючи від прийняття рішення про припинення служби в поліції і закінчуючи питанням розрахунків, видачі трудової книжки та наказу про звільнення.

Розглядаючи питання здійснення процедури оформлення звільнення з органів поліції ми не можемо не зазначити про важливість та необхідність дотримання однакової процедури у процесі звільнення поліцейського за однією й тією ж підставою. Таким чином, пропонуємо процедуру звільнення розглядати стадійно. Варто погодитися із думкою Л.М. Кельман, що у теорії правозастосування виділення стадій ґрунтується на логічній послідовності здійснення певних операцій під час реалізації норм права у формі їх використання. Таке виділення дає змогу краще простежити діяльність органів і посадових осіб щодо застосування права, а також удосконалити й підвищити ефективність правозастосовної діяльності. І хоча теоретичний розподіл на кожній стадії є умовним, оскільки на практиці вони можуть збігатися, суб'єктові правозастосування належить виходити з того, що юридична справедливість і доцільність не виходять за межі законності [3, с. 119]. Але, наголосимо на тому, що має місце диференціація порядку звільнення

поліцейського в залежності від підстави звільнення. В той же час, ряд окремих процедур та дій суб'єктів правовідносин щодо припинення служби в поліції за різними підставами є однаковими, а тому можемо говорити про єдність стадій, які охоплює процес звільнення особи з поліції, але в межах основних стадій можуть з'являтися й інші, додаткові дії суб'єктів, які й диференціюють такі стадії в залежності від підстав звільнення особи зі служби. Тобто, ми наголошуємо на тому, що не може бути здійснено ідентичного процесу звільнення особи з органів поліції при застосування різних підстав звільнення, що передбачені Законом України «Про Національну поліцію». До звичайної процедури звільнення варто віднести: звільнення за власним бажанням; через хворобу; за віком, за закінченням строку контракту тощо. Відзначимо, що ряд додаткових дій у межах виділених нами стадій у процесі звільнення застосовуються при звільненні за наступними підставами: через хворобу, у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, через службову невідповідність, у зв'язку із реалізацією дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення зі служби, накладеного відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України тощо.

Таким чином, пропонуємо процедуру звільнення з органів поліції розглядати крізь призму сукупності стадій такого процесу та на основі цього здійснити їх класифікацію на звичайну процедуру, яка не обтяжена додатковими діями сторін правовідносин, сукупність яких може в цілому складати окрему стадію процедури звільнення зі служби та ускладнену процедуру, яка передбачає наявність певних додаткових дій з боку суб'єктів правовідносин, сукупність яким може становити собою окрему (додаткову) стадію процедури звільнення з органів поліції.

У науковій літературі запропоновано виділення наступних стадій у процесі звільнення. В.Ю. Кікінчук виділяє три основі стадії звільнення поліцейських з роботи: 1) ухвалення рішення про звільнення; 2) оформлення й узгодження документів на звільнення; 3) оформлення факту припинення відносин з органом внутрішніх справ [1, с. 198]. Ми ж вважаємо, що вказаний перелік стадій є дещо звуженим та в повній мірі не відображає всіх тих дій та процесів, які мають місце при звільненні особи з поліції та не можуть визначати особливості у процесі звільнення за різними підставами, які містяться у статі 77 Закону України «Про Національну поліцію» [4]. Тому, вважаємо, що такий перелік стадій має бути дещо ширший.

Щодо нас, то ми пропонуємо виділити наступні загальні стадії процесу звільнення поліцейського з поліції: 1) прийняття рішення про звільнення зі служби в поліції, яка характеризується прийняттям рішення про звільнення з боку будь-якої зі сторін, написанням рапорту на звільнення та передачею його до кадрової служби та до особи, уповноваженої на прийняття рішення про звільнення поліцейського; 2) стадія розгляду підстав для звільнення з органів поліції, яка передбачає розгляд основних документів про звільнення із органів поліції, тобто характеризується безпосереднім дослідженням документів, на підставі яких буде в подальшому прийнято рішення про звільнення особи та які

будуть покладені в основу для підготовки наказу про звільнення; 3) стадія фінальної співбесіди щодо причин та підстав звільнення, суть якої зводиться до виявлення основних причин звільнення особи з роботи; 4) стадія оформлення наказу про звільнення; 5) стадія доведення до відому наказу про звільнення особи; 6) стадія видачі трудової книжки та проведення повного розрахунку з особою.

Як висновок зазначимо, що процедура оформлення звільнення зі служби в поліції має здійснюватися у відповідності до передбачених норм закону, із дотриманням певних процесуальних строків, чіткому дотриманні стадій, які, хоча й не визначені на нормативному рівні, проте фактично мають місце у правовідносинах зі звільнення поліцейських за тією чи іншою підставою.

**Список використаних джерел**

1. Кікінчук В.Ю. Процедура звільнення зі служби в органах внутрішніх справ. *Право і безпека.* 2010 № 3(35). С. 197-202.

2. Про затвердження Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України: постанова Кабінету Міністрів Української РСР від 29 липня 1991 року № 114. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-91-%D0%BF#Text

3. Кельман Л.М. Соціально-політичні фактори впливу на правозастосовну діяльність : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2007. 219 с.

4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Офіційний вісник України.* 2015.№ 63. Стор. 33. Стаття 2075.

**КНЯЗЬКОВА Любов**,
*доцентка кафедри загально-правових дисциплін факультету № 3, кандидатка юридичних наук, доцентка, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ПРАВО НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Конституцією України визначено соціальну спрямованість держави, де людина, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнано найвищою соціальною цінністю, а її головним обов’язком – забезпечення та захист прав і свобод людини та громадянина [1]. У демократичних суспільствах безпека людини і державна безпека є взаємопов’язаними компонентами. По-справжньому стійкими можуть бути лише ті суспільства, де люди належним чином захищені від усього спектра загроз, і де безпека людини гарантована державою. Однак, збройне вторгнення Росії на територію України призвело до масового порушення прав людини. Чимало людей покинули свої помешкання,

переїхали у безпечніші регіони держави та за кордон. Негативний характер масового явища внутрішніх міграційних процесів пов'язується із тим, що виїжджаючи із зазначених територій, громадяни втрачають житло, роботу, майно, фінансові ресурси, документи. За таких умов важливою є підтримка держави, яка виражається у різноманітних формах, у тому числі у наданні допомоги та соціального забезпечення. Законодавство України дає визначення внутрішньо переміщеної особи як громадянина України, іноземця або особи без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [2].

Аналіз законодавства щодо внутрішньо переміщених осіб, а також наукової літератури з цього питання, дозволив нам сформулювати визначення соціального захисту внутрішньо переміщеної особи в Україні як системи організаційних, правових, економічних, фінансових заходів, спрямованих на захист зазначеної особи від негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру. У зв'язку з введенням воєнного стану в Україні Указом Президента від 24 лютого 2022 року «Про введення воєнного стану в Україні» соціальний захист внутрішньо переміщених осіб набуває важливого значення. З метою упорядкування надання матеріальної допомоги було прийнято Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.03.2022 №204-р «Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми «єПідтримка» [3]. Крім того, Постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року №332 затверджено Порядок надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, у тому числі на оплату житлово-комунальних послуг. Зазначена допомога надається особам, які переселились з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та АР Крим, а також території адміністративно-територіально одиниці, де проводяться бойові дії та що визначена в переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми «єПідтримка». Дуже доречним є зміни, внесені Постановою Кабінету Міністрів №269 від 13 березня 2022 року «Про внесення змін до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи»[4]. Згідно цієї Постанови за довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщена особа може звернутися не лише до органів соціального захисту населення, а й до уповноваженої особи територіальної громади, ЦНАПу чи подати заяву через Портал Дія. Це спрощує процедуру звернення за соціальною допомогою, а також скорочує строки для отримання такої допомоги. Допомога надається щомісячно з місяця звернення на період введення воєнного стану та одного

місяця після його припинення чи скасування у розмірах: для осіб з інвалідністю та дітей 3000 гривень, для інших осіб – 2000 гривень. Причому, допомога на проживання призначається автоматично без додаткового звернення внутрішньо переміщеним особам, які станом на 1 березня 2022 року отримували щомісячну адресну допомогу внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг. Наслідками військової агресії Росії є також знищення житла, майна громадян. Державі необхідно запровадити заходи та механізм реалізації щодо компенсації втраченого житла та інших матеріальних цінностей.

Все вищезазначене свідчить про необхідність подальшого вироблення наукових підходів до вирішення проблеми, а також вказує на гостру потребу дослідження питань соціального захисту внутрішньо переміщених осіб сьогодні.

**Список використаних джерел**

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 № 1706-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. №1. Ст.1

3. Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми «єПідтримка»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.03.2022 №204-р. URL: https://cutt.ly/SG5218K (дата звернення 18.04.2022).

4. Про внесення змін до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи: Постанова Кабінету Міністрів №269 від 13 березня 2022 року. URL: https://cutt.ly/eG52VJX (дата звернення 18.04.2022).

**КОЛЄСНІК Тетяна,**
*завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін, трудового та аграрного права, доктор юридичних наук, професор, Державний біотехнологічний університет*
*ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9167-4072*

## ОПЛАТА ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Запровадження в Україні воєнного стану безумовно вплинуло на всі сфери життя українського суспільства. Осторонь не залишилися і особливості врегулювання трудових відносин на період дії воєнного стану. Для забезпечення дотримання трудових прав працівників Верховною Радою

України 15.03.2022 року було прийнято Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», *(24.03.2022 набув чинності; далі – Закон).* Цей Закон визначає особливості трудових відносин працівників підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, на період дії воєнного стану [1].

Законодавчими новаціями передбачено дві важливі норми, що містить ст. 3 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», вони зосереджені на питаннях переведення та зміни істотних умов праці в умовах воєнного часу. Перша визначає, що на період дії воєнного стану роботодавець має право перевести працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди (за винятком переведення на роботу в іншу місцевість, де тривають активні бойові дії), якщо вона не протипоказана працівникові за станом здоров'я, лише для відвернення або ліквідації наслідків бойових дій, а також інших обставин, які ставлять або можуть поставити під загрозу життя чи нормальні життєві умови людей, з оплатою праці за виконану роботу, але не нижчою, ніж середній заробіток за попередньою роботою [2].

В свою чергу друга норма визначає, що на період дії воєнного стану норми ч.3 ст. 32 КЗпП України про двомісячний строк попередження працівника про зміну істотних умов праці не застосовуються. Але застосовується норма ч.2. ст. 32 КЗпП України, яка регламентує питання переміщення працівника. Звичайно, роботодавець повинен попередити працівників про зміну істотних умов праці навіть в цих складних умовах. Але якщо раніше попередження надавалося за два місяці, то тепер рішення слід прийняти відразу: або працівник погоджується працювати в запропонованих умовах, або відмовляється і в такому випадку він буде звільнений за п. 6 ст. 36 КЗпП України «у зв'язку з відмовою від продовження роботи у зв'язку із зміною істотних умов праці». При цьому працівник має право на отримання вихідної допомоги в розмірі не менше середнього місячного заробітку (ст. 44 КЗпП) [3].

Крім того, новели законодавства передбачають, що на період дії воєнного стану роботодавець має право розірвати трудовий договір з працівником у зв’язку з ліквідацією підприємства, установи, організації, викликаною знищенням у результаті бойових дій усіх виробничих, організаційних або технічних потужностей або майна підприємства. Про таке звільнення працівник попереджається не пізніше ніж за 10 днів з виплатою вихідної допомоги в розмірі не менше середнього місячного заробітку. Принагідно зазначити, що вихідна допомога – це державна гарантія, яка полягає в грошовій виплаті працівнику у випадках, передбачених законом, роботодавцем в колективному договорі або сторонами. У сьогоднішніх реаліях звільнення не за власним бажанням стає буденністю, тож для захисту працівника у разі втрати місця роботи функціонує такий інструмент як вихідна допомога.

Однак інші норми Закону розширюють права роботодавців, що може вплинути на розмір заробітної плати працівників та її отримання. В свою чергу, частина друга ст. 10 Закону визначає, що в разі неможливості виплати

заробітної плати через воєнні дії виплата зарплати може бути призупинена до моменту відновлення можливості підприємства здійснювати основну діяльність. При цьому, роботодавець звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили. Але звільнення роботодавця від відповідальності за несвоєчасну оплату праці не звільняє його від обов'язку виплати заробітної плати. У разі неможливості своєчасної виплати заробітної плати внаслідок ведення бойові дії, строк виплати заробітної плати може бути відтермінований до моменту відновлення діяльності підприємства. Але це не означає, що не слід нараховувати зарплату, якщо робота виконується.

В свою чергу стаття 11 Закону містить норму, що дає роботодавцю право за його власною ініціативою на час військового стану призупиняти дію окремих положень колективного договору. Це можуть бути і положення, що стосуються оплати праці працівників. Але роботодавець повинен вживати всіх можливих заходів для забезпечення реалізації права працівників на своєчасне отримання заробітної плати. Оскільки звільнення роботодавця від відповідальності за несвоєчасну оплату праці не звільняє його від обов'язку виплати заробітної плати.

Безумовно, при зміні тривалості робочого часу та умов роботи, що визначені у цьому нормативно-правовому акті повинні міститися і норми, що конкретизують механізм оплати праці в умовах воєнного стану. З метою захисту соціально-економічних прав громадян та ефективного функціонування бюджетної сфери і життєво необхідних потреб у період дії воєнного стану Офіс Президента України, Уряд, Верховна Рада України та інші центральні органи виконавчої влади повинні прийняти низку ефективних та оперативних рішень з метою підтримки економічного клімату в країні та реалізації конституційних гарантій.

**Список використаних джерел**

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022. URL: https://cutt.ly/AG52DOd № **2136-IX**

2. Трудові правовідносини в умовах воєнного стану: права та можливості для роботодавців. URL: https://cutt.ly/pG52UsZ

3. Кодекс законів про працю України : станом на 1 січня 2022 року. Харків: Право, 2022. 120 с.

**КУЗЬМЕНКО Валерія**,
*курсантка 3 курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: ЛОГІНОВА Марина,** *викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ІСНУЮЧИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ ВОЄННИМ СТАНОМ

Умова тривалості робочого часу – це важлива складова будь-якого трудового договору. Щоб запобігти надмірній втомі та надати час для відновлення працездатності працівника, законодавцем була встановлена максимальна тривалість робочого часу. У даний час дуже розповсюдились трудові правовідносини, які відбуваються на умовах ненормованого робочого часу.Дані положення законодавства про працю дають можливість роботодавцю майже цілодобово, без вихідних використовувати труд працівника. За переробку в більшості випадків працівник не отримує жодних компенсаційних виплат. Але для цього роботодавець не завжди має законні підстави.

Положеннями ст.45 Конституції України встановлено, що працівнику гарантується законодавчо встановлена тривалість робочого часу [1]. Норму робочого часу визначають як встановлену законом, трудовим або колективним договором тривалість робочого часу працівника за певний календарний період. Загалом, норма робочого дня обраховується за такі періоди: місяць , тиждень, день. Робочий день – це тривалість робочого часу, який обраховується в годинах і хвилинах протягом доби, робочий тиждень рахується тривалістю робочого часу протягом календарного тижня [2].

Насамперед науковцями зазначається, що такий вид ненормованого робочого часу, який існує сьогодні, не може підлягати ніякому регулюванню. Звертаючись до такого нормативно-правового акту як Кодекс законів України про працю, можна вказати, що у главі IV, яка присвячена правовому регулюванню робочого часу, не визначається ненормований робочий день ні як окремий вид робочого часу, ні як спеціальний режим роботи. У той же час главою Vцього кодексу передбачається надання додаткової відпусти щодо працівників з ненормованим робочим днем. Можна помітити правову колізію: законодавче не визначене поняття ненормованого робочого часу ні з боку виду, ні з боку режиму робочого часу, але в той же час вказана можливість додаткової відпустки за виконання роботи в таких умовах [2].

Курінний А.М. звертає увагу на праві роботодавця залучати працівників,

які виконують свої обов'язки в умовах ненормованого робочого часу, лише епізодично, що дає змогу запобігти та попередити фактам перетворення даного режиму на систематичну переробку в понад встановлений робочий час. Необхідний для зазначення той факт, що наслідком законодавчої неврегульованості деяких питань застосування ненормованого робочого дня є порушення як норм охорони праці, так і найважливіших принципів основ правового регулювання праці [3].

На сучасному етапі розвитку українського суспільства ненормований робочий час розглядається в аспекті реальної необхідності для використання в певних галузях трудової діяльності нашої держави. У результаті цих тенденцій виникає неабияка потреба створення відповідного правового поля, яке в силах захищати працівників від надмірної експлуатації і реалізації принципів сьогочасного трудового права [4].

Відповідно до положень, визначених Указом Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 «Про введення воєнного стану в Україні», на території України запроваджується трудова повинність стосовно фізичних осіб, що не залучаються до роботи у галузі забезпечення життєдіяльності населення, оборонній сфері, не працюють на підприємствах, установах та організаціях. До виконання суспільно корисних робіт залучаються лише працездатні особи від 16 років, що не мають ніяких обмежень за станом здоров'я в умовах воєнного стану: особи, що займаються селянським господарством; особи, що забезпечуються роботою самостійно; студенти ВНЗ, слухачі професійно-технічних навчальних закладів; безробітні, інші незайняті особи тощо [5].

Отже, на нашу думку, в умовах воєнного стану в Україні дуже актуальним постає питання правового регулювання робочого часу працівників, а також нормативного закріплення порядку та підстав для залучення осіб віком від 16 років до суспільно корисних робіт, спрямованих на захист та оборону незалежності та територіальної цілісності нашої держави.

**Список використаних джерел**

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. №254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254к/96-вр

2. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971. №322-VIII. Відомості Верховної ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/322-08

3. Прокопенко В.І. Трудове право України: Підручник / В.І. Прокопенко– Х.: Консум, 2012 – 480 с.

4. Авескулов В.Д. Правове регулювання ненормованого робочого часу. Форум права. – 2016. - №4, с.5-10. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11722/1/Aveskulov_5-10.pdf

5. Іщенко В. Введення воєнного стану: які наслідки та обмеження. Legal House. 24.02.2022. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/209360_vvedennya-vonnogo-stanu-yak-nasldki-ta-obmezhennya

**КУЗЬМЕНКО Сергій**,
*професор кафедри приватно-правових дисциплін, доктор наук з державного управління, кандидат юридичних наук, професор, Маріупольський державний університет*

# ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ДОНДУВС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Зважаючи на те, що Донецький державний університет внутрішніх справ, у зв'язку з війною, вимушений, тимчасово покинути свою основну базу у м. Маріуполі та шукати своє місце в інших областях України, то з метою упорядкування роботи трудового колективу в цих умовах, необхідно розглянути актуальні для вишу питання: про зміну місцезнаходження юридичної особи, а також про можливі зміни в колективному договорі або, взагалі, про необхідність внесення таких змін.

Це, як виявляється, не така вже й рідкісна процедура. Так, іноді до неї вдаються з метою розвитку та розширення підприємства, коли є бажання переміститься ближче до центру міста або в більш просторіше приміщення. А часом, навпаки, змінити звичний офіс на дешевше приміщення змушують тимчасові труднощі або інші міркування стосовно доцільності. Утім, хоч би якою не була причина, сьогодні перед вишем постає питання: – про зміну місцезнаходження та про внесення змін до Держреєстру , а також як пройти таку процедуру якомога безболісніше. Оскільки, зміна юридичного адресу автоматично несе за собою затримку у виплаті заробітної плати, а цей фактор, на сьогодні, для колективу має суттєве значення. Утім, хоч би якою не була причина, ми розглянемо основні правила й деякі нюанси, які дозволять пройти таку процедуру якомога безболісніше. Так, щоб уникнути такої ситуації, а також враховуючи, що відомості про місцезнаходження юрособи містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (ЄДР) (п. 10 ч. 2 ст. 9 Закону України від 15.05.2003 № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань»), необхідно, як найшвидше, насамперед, звернутися до держреєстратора та змінити відомості про місцезнаходження [1].

Зважаючи на ч. 4 ст. 17 Закону України від 15.05.2003 № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» для державної реєстрації змін до відомостей про місцезнаходження юридичної особи у загальному випадку потрібно подати такий мінімальний пакет документів:

— заяву про державну реєстрацію юридичної особи (крім громадських формувань й органів влади) (**з 01.06.2020**) (форма 2, затверджена наказом Мін'юсту від 18.11.2016 р. № 3268/5, у редакції наказу Мін'юсту від 10.05.2020 р. № 1716/5);

— документ про сплату адміністративного збору;

— установчий документ юридичної особи в новій редакції (у разі, якщо відомості про місцезнаходження юрособи були закріплені у статуті, та до нього були внесені зміни).

Крім того, необхідно зауважити, що за державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу (крім громадських об'єднань і благодійних організацій), що містяться в ЄДР (крім унесення змін до інформації про здійснення зв'язку з юридичною особою) адміністративний збір справляють у розмірі 0,3 прожиткового мінімуму для працездатних осіб (абз. 8 ч. 1 ст. 36 Закону № 755). [1].

Друге питання, яке необхідно вирішити для колективу працівників університету – це питання про умови праці, оплату праці та інші умови, які розглядаються колективним договором, але основне – це колективний договір.

Зважаючи на те, що колективний договір – це внутрішній документ закладу, що регулює взаємовідносини між роботодавцем і трудовим коллективом, то укладати колдоговори, вносити до них зміни та доповнення, необхідно дотримуючись вимог Закону України від 01.07.1993 № 3356-XII «Про колективні договори і угоди» та Глави II Кодексу законів про працю (далі — КЗпП). Колективний договір має повністю відображати реалії діяльності закладу [2].

Але мова не йде про те, укладати чи не укладати новий колективний договір. Так, згідно ч. 7 ст. 65 Господарського кодексу України, на всіх підприємствах, які використовують найману працю, між власником або уповноваженим ним органом і трудовим колективом або уповноваженим ним органом повинен укладатися колективний договір, яким регулюються виробничі, трудові та соціальні відносини трудового колективу з адміністрацією підприємства.

Ст. 17 Закону України «Про колективні договори і угоди» передбачена відповідальність осіб, які представляють роботодавців чи профспілки або інші уповноважені трудовим колективом органи за ухиляння від участі в переговорах щодо укладення, зміни чи доповнення колективного договору, угоди, або навмисне порушення строку, або не забезпечення роботи відповідної комісії у визначені сторонами строки у вигляді штрафу до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, і вони несуть також дисциплінарну відповідальність аж до звільнення з посади.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про колективні договори і угоди», колективний договір набирає чинності з дня його підписання представниками сторін, або з дня, зазначеного у колективному договорі, після закінчення строку дії колективний договір продовжує діяти до того часу, поки сторони не укладуть новий або не переглянуть чинний, якщо інше не передбачено договором. Колективний договір зберігає чинність у разі зміни складу, структури, найменування роботодавця, від імені якого укладено цей договір. У разі реорганізації підприємства колективний договір зберігає чинність протягом строку, на який його укладено, або може бути переглянутий за згодою сторін. У

разі зміни власника підприємства чинність колективного договору зберігається протягом строку його дії, але не більше одного року. У цей період сторони повинні розпочати переговори про укладення нового чи зміну або доповнення чинного колективного договору. У разі ліквідації підприємства колективний договір діє протягом усього строку проведення ліквідації.

Повідомна реєстрація продовження строку чинності колективного договору законодавством не передбачена [3].

Але, необхідно обов'язково звернути увагу та зауважити, що у разі зміни законодавства, зміни умов діяльності закладу, зміни механізму оплати праці закладу необхідно вносити відповідні зміни до колективного договору.

Зміна колективного договору – це право, яке може бути реалізоване за згоди сторін у будь-який час, а за ініціативи однієї зі сторін – у визначені колективним договором терміни [4].

Зміна колективного договору – це право, яке може бути реалізоване за згоди сторін у будь-який час, а за ініціативи однієї зі сторін – у визначені колективним договором терміни.

Чинним законодавством встановлено можливість вносити зміни та доповнення до колективного договору протягом строку його дії. Такі зміни вносяться за взаємною згодою сторін та у порядку, визначеному колективним договором (ст. 14 Закону «Про колективні договори і угоди»).

Якщо конкретний колективний договір не містить порядку внесення до нього змін, то буде доцільним внести до нього такі положення.

Проте якщо такий порядок на сьогоднішній день відсутій у коллективному договорі, то можна орієнтуватися на процедуру його укладення.

У такому разі процедура внесення змін та доповнень матиме таку послідовність:

- Сторона колдоговору, яка виявила ініціативу внести зміни до нього, повідомляє другу сторону про початок переговорів. Друга сторона протягом семи днів повинна розпочати переговори.

- Для ведення переговорів і підготовки проєкту колективного договору утворюють робочу комісію із представників сторін. Персональний склад комісії керівник закладу може встановити в наказі про початок колективних переговорів.

- Представники сторін, які беруть участь у переговорах, звільняються від основної роботи зі збереженням середнього заробітку та включенням цього часу до трудового стажу (ст. 12 Закону «Про колективні договори і угоди»).

- З урахуванням пропозицій представників сторін робоча комісія готує проєкт внесення змін до колективного договору.

- Остаточне рішення комісія оформлює протоколом, додаючи до нього документ, який сторони готові подати на розгляд трудового колективу.

- Після того, як буде оформлено остаточний проєкт змін до колдоговору, його подають на обговорення трудового колективу. Це можна зробити на загальних зборах працівників закладу або ж розповсюдити примірники договору в друкованому чи електронному вигляді. Робоча комісія повинна

розглянути всі зауваження та пропозиції працівників, які надійшли під час обговорення.

- Проєкт змін до колективного договору, з урахуванням зауважень та пропозицій, слід подати на розгляд загальних зборів (конференції) трудового колективу. Після його схвалення уповноважені представники сторін підписують зміни протягом 5 днів [4].

- Оскільки ч. 2 ст. 9 Закону «Про колективні договори і угоди» вказує, що колективний договір набирає чинності з дня підписання представниками сторін або з дня, зазначеного в колективному договорі, то й зміни до нього наберуть чинності з дня підписання їх представниками сторін або з дня, названого в них.

- Відповідно до ст. 15 КЗпП та ст. 9 Закону «Про колективні договори і угоди» колективний договір підлягає повідомній реєстрації, яка провадиться з метою забезпечення об'єктивних можливостей для врахування під час розгляду індивідуальних та колективних спорів і засвідчує автентичність примірників і копій, поданих на реєстрацію.

- Постановою Кабінету Міністрів України «Про порядок повідомної реєстрації галузевих (міжгалузевих) і територіальних угод, колективних договорів» (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 768, від 11.09.2019 р. № 838) від 13.02.2013 р. № 115 затверджено Порядок повідомної реєстрації галузевих (міжгалузевих) і територіальних угод, колективних договорів (далі — Порядок № 115).

- Відповідно до п. 1 Порядку № 115 зміни та доповнення до колективного договору підлягають повідомній реєстрації згідно з цим Порядком місцевими органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування.

- Мета повідомної реєстрації – оприлюднення інформації про укладення договорів, внесення до них змін і доповнень (відповідно до ч. 3 п. 1 Порядку № 115).

- Отже, зміни та доповнення до колективного договору мають бути зареєстровані в установленому порядку на випадок виникнення індивідуальних і колективних трудових спорів [5].

Таким чином, профспілковий комітет та адміністрація вишу на підставі Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року, № 2136-IX [6] мають повне право, разом з колективом, вирішувати ті виклики, які поставила перед нами війна для збереження колективу. Адже університет – це перш за все люди, ті хто поряд з нами працює, несе службу, виконуючи свій громадянський обов'язок.

**Список використаних джерел**

1. Зміна місцезнаходження юрособи: загальний порядок й особливості, 24 червень 2020 // https://interbuh.com.ua/ua/documents/ib/10267/139017

2. Як внести зміни до колективного договору у зв'язку із зміною умов оплати праці? 22.02.2022 // https://kadrovik.isu.net.ua/news/544594-yak-vnesty-zminy-do-kolektyvnoho-dohovoru-u-zvyazku-iz-zminoyu-umov-oplaty-pratsi

3. Актуальні проблеми захисту трудових прав освітян в запитання і відповідях // http://surl.li/bxqpg

4. Як внести зміни до колективного договору у зв'язку із зміною умов оплати праці, 22.02.2022 // http://surl.li/bxqor.

5. Підвищення зарплат медикам: голова профспілки комунального закладу охорони здоров'я запитує, як внести зміни до колективного договору у зв'язку із зміною умов оплати праці, 18 лютого 2022 // http://surl.li/bxqpj

6. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року, № 2136-IX, Документ 2136-IX, чинний, поточна редакція - Прийняття від 15.03.2022 (Остання подія — Набрання чинності, відбулась 24.03.2022. )//https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text

**КУЗЬМЕНКО Сергій,**
*старший оперуповноважений на ОВО 1 відділу ГВ КР 2 управління (з дислокацією у місті Маріуполь Донецької області) ГУ СБУ в Донецькій та Луганській областях майор, к.ю.н*

## ВІКТИМОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ТА ВЛАСТИВОСТІ ДІТЕЙ-ЖЕРТВ ВІД НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Реальність кримінальних загроз визначає потребу удосконалення форм і методів запобігання злочинам. У зв'язку з цим, актуальним є питання реалізації заходів віктимологічного запобігання у контексті змісту кримінологічної характеристики жертви злочину. На жаль, вітчизняна кримінологія, розробляючи заходи боротьби зі злочинністю, тривалий час відштовхувалась, переважно, від характеристик особи злочинця і тих негативних чинників, що впливають на її формування. Натомість жертві злочину не приділялося належної уваги.

У ході проведеного дослідження та вивчення матеріалів кримінальних проваджень встановлено, що жертвами даного злочину стають діти жіночої статі (88%). За віковою характеристикою переважають особи від 10 до 14 років (46%) та від 7 до 10 років (26%). Особи від 14 до 16 років становлять 24% та від 16 до 18 років – 4%. За освітнім рівнем 41% становили учні загальноосвітніх шкіл, 12% – учні професійно-технічних училищ, 15% жертв навчались у технікумі чи інституті, 11% працювали, 19% ніде не навчались і не працювали. У 73% вони не готові до зустрічі із морально зіпсованими людьми, котрі легко собі їх підкорюють. Особливо це стосується спілкування за допомогою різноманітних соціальних мереж, зокрема в мережі Інтернет. У 68 % діти були

знайомі з винними за місцем проживання (у 12 % випадків потерпілі були дочками або синами, у 22 % – падчерками або пасинками, у 11 % – сестрами або братами, у 5 % – іншими родичами), 9 % – за місцем навчання і роботи, 5 % – через рідних і друзів (дорослі знаходилися у родинних стосунках).

За нашими даними, характеристика жертви злочинів проти статевої недоторканості дитини відіграє важливу роль у механізмі злочинної поведінки. Найпоширенішою категорією потерпілих є особи віком від 14 до 18 років (68,5 %). В інших випадках жертвами за злочинами досліджуваного виду стали в 11,8 % діти віком до 10 років, в 19,7 % діти віком від 10 до 14 років.

Вважаємо, що навіть у тій групі потерпілих, яка в кримінальному праві отримала назву «малолітні», тобто не досягли 14-річного віку, можна з деякою часткою умовності виділити дві підгрупи: діти до 10 років, діти від 10 до 14 років. Цей розподіл не має кримінально-правового значення, оскільки не вплине на кваліфікацію відповідних злочинів. Проте в кримінологічному аспекті, особливо з точки зору віктимології, такий розподіл має сенс. Вважаємо, що в силу рівня інтелектуального і фізичного розвитку, здатності протистояти злочинним посяганням, можливості здійснювати контакти із зовнішнім світом за власною ініціативою діти, які не досягли 10-річного віку, набагато більш уразливі. Безсумнівно, що названі вище фактори віктимності по різному проявляються в даних вікових групах. У першій віковій групі на перший план виходить власне вікова віктимність. У віковій групі від 10 до 14 років вікова віктимність вже конкурує з віктимна особистісної, поведінкової. Якщо акселерація малолітніх, набуття ними поведінкових норм, невластивих даному віку, в тому числі пов'язаних з формуванням зовнішнього вигляду, вживання алкоголю або наркотиків як фактори віктимності характерні, насамперед, для групи малолітніх жертв у віці від 10 до 14 років, то для дітей в віці до 10 років першорядним по значущості чинником є вікові особливості малолітніх – недостатній інтелектуальний і вольовий розвиток, цікавість, довірливість, побоювання гніву з боку дорослих тощо, а також статева приналежність дитини. Дана обставина не може не накласти відбиток на соціально-психологічний портрет малолітнього потерпілого.

Результати нашого дослідження показують, що 82% злочинців, які вчинили злочини, передбачені ст. 152, 153 КК України, були знайомі з потерпілими. З них 68 % жертв були знайомі з винними за місцем проживання (у 12 % випадків потерпілі були дочками або синами, в 22 % – падчерками або пасинками, в 11 % - сестрами або братами, в 5% – іншими родичами), 9 % – за місцем навчання і роботи, 5% – через рідних і друзів (знаходилися в родинних відносинах). І лише у 18%, контакти злочинців з потерпілою особою були випадковими. Сам злочинець як правило під час вчинення злочину в 78 % перебував у стані сильного алкогольного чи наркотичного сп'яніння.

Що стосується поведінки потерпілого до вчинення злочину, то тут дослідження підтвердило, що віктимна володіє не стільки поведінка, скільки сама особистість малолітньої жертви. За результатами проведеного нами вивчення кримінальних справ про злочини досліджуваної категорії, з усіх

жертв у віці до 14 років 69 % своєю поведінкою ніякого приводу для заподіяння шкоди не давали, зате в багатьох випадках заподіяння шкоди їм було пов'язано з поведінкою батьків, близьких родичів, опікунів. Це виражається звичайно в тому, що один з батьків, частіше за все мати, знаючи про посягання на статеву недоторканість дитини з боку батька, не реагує вчасно на це, не робить ніяких спроб припинити посягання, що в підсумку призводить до повторних замахів та вчинення нових злочинів . Діти цього віку найчастіше стають жертвами сексуальних посягань з боку батьків, родичів або близьких знайомих своєї сім'ї.

Проведений нами аналіз кримінальних проваджень за злочинами, передбаченими ст. 152, 153 КК України, дозволив виявити цікаву закономірність, що стосується взаємозв'язку якості сімейних стосунків і взаємин жертви і винного. Так, для тих дітей, які стали жертвами зазначених злочинів, але виховувалися в благополучних сім'ях, злочинець раніше був взагалі не знайомий (80 % випадків) або ж знайомство з ним пов'язано з відносинами сусідства (20 %). У випадках, коли дитина виховувалася в неблагополучній по соціально-моральним показниками сім'ї, в ролі винного виступав батько, вітчим чи інший родич (69 %). Отримані відомості дозволяють зробити висновок про те, що діти, що виховуються в родині з загальноприйнятими нормами поведінки і моралі, володіють великим імунітетом по відношенню до сторонніх особам, які мають сексуальні наміри щодо них.

У багатьох працях дані й висновки про потерпілих мають здебільшого обвинувальний характер. У вищенаведеній класифікації лише в одній з трьох ситуацій жертви «невинні». Зазвичай увага акцентується на їх аморальності, антигромадському способі життя, неналежній поведінці, причому не тільки в обставинах, що безпосередньо передують зґвалтуванню, а й в цілому. В багатьох випадках вони починають виступати в ролі «лиховісних спокусниць» і якось непомітно, особливо в конкретних випадках, міняються місцями зі злочинцями (інверсія жертви). Здається, що таке ставлення до жертв сексуальних насильств не випадково сягає своїми коренями в тисячолітні забобони й омани про гріховність жінок, про їх споконвічну провину в моральному падінні чоловіка. Бесіди із засудженими свідчать, що вони готові звинувачувати об'єкти своїх нападів навіть тоді, коли фактично не були знайомі з ними або знайомство тривало не більше години.

На наш погляд, при визначенні причин або чинників віктимності дітей акценти повинні бути розставлені особливим чином. Основним і найбільш стійким фактором віктимності є вікова особливість потерпілих. На другому місці за ступенем значущості – ситуації, в яких знаходиться дитина і специфіка відповідної виконуваної ним ролі в рамках цієї ситуації. Лише потім йдуть власне особистісні характеристики потерпілих (останній чинник є більш характерним для дорослих жертв).

**КУТАЄВ Владислав**,
*курсант 3-го курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

## ТРУДОВА ПОВИННІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Наша держава сьогодні проходить не самий легкий період у своїй історії. Глобальні виклики які постали перед українським суспільством зумовили до різких змін у законодавстві, норми яких будуть актуальні в умовах воєнного стану. У свої роботі я би хотів зокрема розкрити тему трудових правовідносин, адже це ті самі суспільні відносини є основними у будь-якому суспільстві, зважаючи на те що людина у своїй діяльності більшу частину життя проводить працюючи то взагалі життєвонеобхідними.

З введенням воєнного стану на території України набуло актуальності таке визначення як трудова повинність. Хотілося б зазначити що свою регламентацію вона знайшла у Законі України «Про правовий режим воєнного стану», а також визначений порядком КМУ від 13 липня 2011 р. № 753 «Залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану» у якому вказуються категорії осіб яких може бути залучено до повинності, а саме це 1)безробітні та інші незайняті особи 2)працівники функціонуючих в умовах воєнного стану підприємств (за погодженням з їх керівниками), що не залучені до виконання мобілізаційних завдань (замовлень) та не зараховані до складу позаштатних (невоєнізованих) формувань цивільного захисту, - у порядку переведення 3)особи, зайняті в особистому селянському господарстві 4)студенти вищих, учні та слухачі професійно-технічних навчальних закладів 5) особи, які забезпечують себе роботою самостійно також з кожним з цієї категорії осіб оформлюється строковий трудовий договір.[1][2]

Хотілось би зазначити, що існує порядок укладення трудового договору передбачений КЗпП який є довготриваючою процедурою. Відповідно до ст.-ст 24,29 КЗпП робітник не може бути допущений до роботи за трудовим договором 1) отримати роз’яснення його прав та обов’язків поінформувати під розписку про умови праці, наявність на робочому місці, на якому він працюватиме, небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, та можливі наслідки їх впливу на здоров’я, його права на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства і колективного договору; 2) ознайомити працівника з правилами внутрішнього розпорядку 3) визначити працівникові робоче місце та знарядити його

необхідними засобами 4) проінструктувати особу техніки безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці і протипожежної охорони 5) необхідною умовою також є оформлення наказу чи розпорядження власника, а також 6) повідомлення до органу центральної влади про дану дію.[3]

Враховуючи що в умовах воєнного стану, особливо у місцях де тривають активні бойові дії, кожна хвилина на рахунку і кожна пара рук могла би стати у нагоді ми з моїм науковим керівником вважаємо що необхідно було б внести зміни до цієї норми і виокремити спрощений порядок укладання трудового договору в умовах воєнного стану для осіб залучених до трудової повинності.

Також проаналізувавши Женевську конвенцію про поводження з військовополоненими і постанову КМУ від 13 липня 2011 р. № 753 «Залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану» вдалося виявити що в міжнародному правовому акті немає прямої заборони використовувати працю військовополонених. Навпаки у ч.3 ст. 79 вищевказаного нормативного документу вказується на можливість тримання полонених у трудових таборах, тому ми з моїм науковим керівником важаємо за доцільне внести зміни до вищевказаної постанови і додати до цього переліку ще одну категорію осіб яких можно залучити до трудової повинності.[4][2]

Підбиваючи підсумки до нашої роботи нам вдалося дослідити питання трудової повинності, а також виокремити проблемні питання, які пов’язані з нею.

**Список використаних джерел**

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України ред. від 01.04.2022 №28 URL: https://cutt.ly/uG59DKE (дата звернення 13.04.2022)

2. Залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 2011 р. № 753 URL: https://cutt.ly/SG59LAl (дата звернення 13.04.2022)

3. Кодекс законів про працю України: Закон України ред. від 02.04.2022 № 322-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text (дата звернення 14.04.2022)

4. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими : Міжнародний нормативний акт ред. від 08.02.2006 підстава - 3413-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153?find=1&text=#Text

**ЛОГІНОВА Марина**,
*викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ЩО ЗМІНИЛОСЯ В ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ У ПЕРІОД ВІЙНИ

З початком масштабної українсько-російської війни на території України

та запровадженим у зв’язку з цим воєнного стану на території всієї держави, життя кожного громадянина 24 лютого зазнало серйозних змін. До повномасштабної війни у більшості українців була робота. У звичному режимі сьогодні працює лише третина, кожен третій – віддалено або частково, і лише одиниці знайшли собі нову роботу. Робота – це контакт між колегами, спілкування та взаємодія з іншими, це і звичний спосіб життя для більшості, структурованість часу, те, що психологічно стабілізує, надає врівновагу, знижує тривогу і підвищує самооцінку.

Свого часу пандемія привчила українців заощаджувати. Тих, хто має заощадження, побільшало. Але в цілому економічне становище виглядає критично, якщо не буде перезапуску економіки в найближчий час навіть в умовах війни, то суттєва частина наших громадян втратить як моральну, так і матеріальну підтримку, і більш імовірно отримають вищий рівень дезадаптації. Зміни потрібні в трудовому законодавстві й економіці, й самим українцям.

Тому в законодавстві, що регулює трудові відносини, відбулися зміни, які в певній мірі докорінно змінили життя працездатних осіб. Так, набрав чинності Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (далі – Закон). Він діятиме на всій території України під час воєнного стану, тобто щонайменше до 24 квітня 2022 року. Причому положення закону мають пріоритет над нормами Кодексу законів про працю України. Після скасування воєнного стану цей закон втратить чинність.

Як відбувається оплата праці під час воєнного стану?  У відповідності до нового Закону, роботодавець зобов'язаний докласти максимум зусиль для виплати нарахованої заробітної плати. У разі неможливості такої виплати з причин пов’язаних з війною, роботодавець може бути звільнений від такого обов'язку. При цьому у роботодавця залишається обов’язок провести повну оплату праці після завершення воєнного стану.

Тому в законодавстві, що регулює трудові відносини, відбулися зміни, які в певній мірі докорінно змінили життя працездатних осіб. Так, набрав чинності Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (далі – Закон). Він діятиме на всій території України під час воєнного стану, тобто щонайменше до 24 квітня 2022 року. Причому положення закону мають пріоритет над нормами Кодексу законів про працю України. Після скасування воєнного стану цей закон втратить чинність.

Як відбувається оплата праці під час воєнного стану?  У відповідності до нового Закону, роботодавець зобов'язаний докласти максимум зусиль для виплати нарахованої заробітної плати. У разі неможливості такої виплати з причин пов’язаних з війною, роботодавець може бути звільнений від такого обов'язку. При цьому у роботодавця залишається обов’язок провести повну оплату праці після завершення воєнного стану.

Роботодавець чи працівник можуть призупинити дію трудового договору. Це не тягне за собою припинення трудових відносин, тобто звільнення. Однак у цьому випадку роботодавець не зобов'язаний платити зарплату та інші компенсації працівникові. Такі зобов'язання на час зупинення дії трудового

договору повністю лягають на країну-агресора.

У випадках переїзду працівника до іншої місцевості роботодавець не має права його звільнити, але може тимчасово взяти нового працівника на це робоче місце на період відсутності постійного працівника.

Також роботодавець наділений правом перевести працівника без його згоди на нову посаду чи робоче місце. Така посада може відрізнятись від профільної посади співробітника. Якщо таке переведення може загрожувати життю співробітника або воно протипоказане за станом здоров'я, роботодавець не має права переводити працівника без його згоди. Оплата праці у разі переводу повинна проводитися за виконану роботу, але не нижче середнього заробітку на попередньому місці роботи.

Нові та спеціальні умови. Під час укладання нового трудового договору (працевлаштування на новому місці) роботодавець має право призначити випробувальний термін для будь-яких професій.

Роботодавці можуть укладати із новими працівниками термінові трудові договори.

Роботодавець має право залучати жінок до важких робіт і робіт зі шкідливими умовами праці, до підземних робіт, у нічний час, понаднормових робіт у вихідні, святкові та неробочі дні за їх згодою. Виняток становлять вагітні жінки та жінки, які мають дітей до одного року. Без нагальної потреби не залучаються до роботи в нічний час особи з інвалідністю, яким протипоказана така робота за медичними рекомендаціями.[1]

Слід зазначити, що певні формулювання Закону є достатньо неоднозначними. Особливо це стосується їхньої дії на певній території, необхідності встановлення причинно-наслідкових зав’язків між збройним вторгненням, веденням бойових дій та відсутністю можливості виконання роботодавцем деяких своїх обов’язків або підставою для використання роботодавцем відповідної норми Закону. Нелегким видається питання щодо кола роботодавців, які зможуть правомірно покладатися на такі норми, та процедури доведення ними існування у них підстав для застосування цих норм.

**Список використаних джерел**

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.05.2022. №2136-VIII. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20

2. Краснов Є.В. Основні трудові права: міжнародні стандарти і законодавство України. Одеська юридична академія. Одеса, 2008. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1677

3. Ященко С. Безробіття та шляхи його подолання в Україні . №2. 2021р.10с.

**ЛУЦЕНКО Олена**,
*доцентка кафедри трудового права, кандидат юридичних наук, доцент, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

# ПРИЗУПИНЕННЯ ДІЇ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 березня 2022 року набув чинності Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX (далі – Закон № 2136) [1], який діє протягом воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII [2], та втрачає чинність з дня припинення або скасування воєнного стану.

Закон № 2136 [1] надав сторонам трудового договору можливість призупинити його дію. Раніше такої можливості не існувало в трудовому законодавстві. Відтак, ст. 13 Закону № 2136 [1] закріпила, що призупинення дії трудового договору – це тимчасове припинення роботодавцем забезпечення працівника роботою і тимчасове припинення працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором. Призупинення дії трудового договору не тягне за собою припинення трудових відносин. Тобто за сторонами трудових правовідносин залишається їх правовий статус – працівник залишиться працівником, а роботодавець його роботодавцем. Звільнення не відбувається, остаточний розрахунок не проводиться, а до трудової книжки запис про призупинення трудового договору не вноситься.

Отже, ознака місяця роботи працівника (основне місце роботи чи сумісництво) не змінюється у зв'язку з призупиненням дії трудового договору. На період призупинення трудового договору роботодавець не зберігає за працівником заробітну плату, не нараховує йому заохочувальні та компенсаційні виплати. Окрім цього, працівники, з якими призупинено трудові договори, не отримають допомогу з тимчасової непрацездатності, у зв'язку з тим, що відсутня втрата заробітку за період непрацездатності, яку слід було б компенсувати.

Більше того, Закон № 2136 [1] не містить жодних обмежень щодо категорій працівників, з якими можна призупинити трудові відносини. А так як під час дії воєнного стану діють обмеження та особливості організації трудових відносин, які встановлює Закон № 2136 [1] (п. 2 Прикінцевих положень КЗпП України [3]), а норми законодавства про працю в частині відносин, що врегульовує Закон № 2136, не застосовуємо (ч. 3 ст. 1 Закону № 2136 [1]). То це значить, що призупинити дію трудового договору можна з будь-якою категорією працівників.

Багато питань щодо організації трудових відносин на період воєнного стану залишилися не вирішеними, зокрема й щодо оформлення призупинення дії трудового договору, а тому група народних депутатів зареєструвала у

Верховній Раді України проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо оптимізації трудових відносин в умовах воєнного стану» від 05.04.2022 № 7251 (далі — Законопроєкт № 7251) [4]. Автори Законопроєкту № 7251 [4] планують усунути потенційне виникнення трудових спорів через наявні законодавчі прогалини у регулюванні трудових відносин. Так, у Законопроєкті № 7251 [4] пропонується під призупиненням дії трудового договору розуміти тимчасове припинення роботодавцем забезпечення працівника роботою і тимчасове припинення працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором у зв'язку з військовою агресією проти України, що виключає можливість обом сторонам трудових відносин виконувати обов’язки, передбачені трудовим договором. Призупинення дії трудового договору здійснюється роботодавцем на строк не довший, ніж період дії воєнного стану.

У Законопроєкті № 7251 [4] також пропонується призупинення дії трудового договору оформлювати наказом (розпорядженням) роботодавця, у якому зазначатиметься інформація про причини призупинення, строк призупинення трудового договору, кількість і категорії працівників, яких це може стосуватися, умови відновлення дії трудового договору та інше. Наказ (розпорядження) про призупинення дії трудового договору роботодавець повинен буде надіслати на погодження військово-цивільній адміністрації, яка здійснює свої повноваження на відповідній території, узгодженими з нею засобами електронного зв'язку. Про своє рішення військово-цивільна адміністрація у триденний строк з дня отримання наказу (розпорядження) про призупинення дії трудового договору повинна проінформувати роботодавця узгодженими з ним засобами електронного зв'язку. Наказ (розпорядження) про призупинення дії трудового договору набиратиме чинності з дня його погодження військово-цивільною адміністрацією.

У Законопроєкті № 7251 [4] визначено, що примірна форма наказу (розпорядження) щодо призупинення дії трудового договору буде затверджуватися центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері трудових відносин.

Підсумовуючи, можна констатувати, що призупинення дії трудового договору в умовах воєнного стану не найкращий спосіб організації трудових відносин, особливо для працівників, позаяк вони на цей період будуть позбавлені заробітку та інших гарантійних та компенсаційних виплат. Утім для роботодавців такий спосіб може стати в нагоді на час відновлення потужностей підприємств, установ та організацій, і в той же час зберегти кадровий потенціал.

**Список використаних джерел**

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. *Урядовий кур'єр* від 26.03.2022. № 69.

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015

р. № 389-VIII. *Офіційний вісник України.* 2015. № 46. Ст.1449.

3. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради УРСР.* 1971. Дод. до № 50.

4. Про внесення змін до деяких законів України щодо оптимізації трудових відносин в умовах воєнного стану: проєкт Закону України від 05.04.2022 р. № 7251 URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39366

**МІТУСОВА Катерина**,
*викладач кафедри цивільного права та процесу, старший лейтенант поліції, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ПРОБЛЕМАТИКА ВРЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року вільна та незалежна Україна зазнала вторгнення російського агресора лише за те, що прагнула подальшого розвитку та європейських перспектив.

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України, Закону України "Про правовий режим воєнного стану", Указом Президента України від 24.02.2022 року введено в Україні воєнний стан із 24.02.2022 року строком на 30 діб, який в подальшому продовжений. [1]

Так, з метою адаптування, на думку законодавця, трудових правовідносин на період дії воєнного стану шляхом врегулювання деяких питань трудових відносин між працівником та роботодавцем, головою комітету з питань соціальної політики і захисту прав ветеранів зареєстровано у Верховній Раді України законопроект «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 14.03.2022 року № 7160, який 15.03.2022 року прийнятий Верховною Радою України (№ 2136-IX) та 24.03.2022 року набрав чинності.

Так, ч. 2 ст. 1 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» передбачено, що на період дії воєнного стану вводяться обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина відповідно до статей 43, 44 Конституції України. [2]

Зокрема, зазначений законодавчий акт передбачає наступні зміни до трудового законодавства в умовах воєнного стану: при укладенні трудового договору роботодавець може встановлювати випробування для будь-якої категорії працівників (ст. 2); роботодавець має право на переведення працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди (за виключенням переведення на роботу в іншу місцевість, де тривають активні бойові дії), якщо вона не протипоказана працівникові за станом здоров'я, лише

для відвернення або ліквідації наслідків бойових дій, а також інших обставин, які ставлять або можуть поставити під загрозу життя чи нормальні життєві умови людей, з оплатою праці за виконану роботу, але не нижчою, ніж середній заробіток за попередньою роботою (ст. 3); вимоги статті 32 КЗпП України про попередження працівника про зміну істотних умов праці за 2 місяці не застосовуватимуть (ст. 3); роботодавець має право звільнити з власної ініціативи працівника в період його тимчасової непрацездатності, відпустки, крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною (ст. 4); вимоги статті 54 КЗпП України щодо скорочення тривалості роботи (зміни) при роботі в нічний час на одну годину не застосовуватимуть (ст. 8); роботодавець має право застосовувати працю жінок, крім вагітних і жінок, які вигодовують дитину віком до одного року, на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах (ст. 9).

Таким чином, зазначеним Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» звужено та обмежено ряд прав та свобод працездатних громадян на час дії воєнного стану.

Однак, слід звернути увагу на вимоги ч. 2 ст. 22 Конституції України, відповідно до якої при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. [3]

Таким чином, прийняття зазначеного законодавчого акту, який регулює трудові правовідносини між працівником та роботодавцем під час дії воєнного стану, відбулось з порушенням вимог ч.1 ст. 8 Конституції України, яка передбачає, що Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Враховуючи вищевикладене, слід дійти до висновку, що прийнятий Верховною Радою України Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» звужує права громадян, які можуть постраждати не тільки від зовнішніх факторів російської агресії, а також від внутрішніх обмежень на законодавчому рівні щодо гарантій отримання засобів для існування у нелегкий та непередбачуваний для країни час.

**Список використаних джерел**

1. Про введення воєнного стану в Україні [Електронний ресурс] // Указ Президента України №64/2022. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397 (дата звернення - 20.04.2022).

2. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] // Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text (дата звернення – 20.04.2022).

3. Конституція України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-

ВР. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення – 20.04.2022).

**МОГІЛЕВСЬКИЙ Леонід,**
*проректор Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України*

## ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Початок повномасштабної війни на території України 24 лютого 2022 року вимушено та повністю змінив підхід законодавця до регулювання трудових правовідносин в Україні, що знайшло своє підґрунтя у статті 64 Основного Закону нашої держави, в якій закріплено: «конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції [1]. А відтак, наявність вказаного положення дало можливість законодавцю обмежити ряд трудових прав громадян, зокрема:

- стаття 43, відповідно до якої кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб;
- стаття 44, згідно з якою ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів. Обмеження цього права, особливо в сучасних умовах, на нашу думку, було просто необхідним. Адже це дозволяє уникнути факторів дестабілізації суспільства із середини;
- стаття 45: Кожен, хто працює, має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час. Разом із тим, слід підкреслити, що вказане право є обмеженим лише по відношенню до тих категорій працівників, тривалість щорічної відпустки яких перевищує 24 календарні дні.

Варто вказати, що для того, щоб трудові правовідносини під час дії воєнного стану були більш змістовно врегульовані, 15 березня 2022 року було

прийнято ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Звісно, даний нормативно-правовий акт розроблявся та приймався у досить стислі строки, а тому цілком логічно та зрозуміло, що він має ряд прогалин та недоліків. Разом із тим, в першу чергу хотілося б зупинитись на позитивних моментах цього нормативного документу. Так, цілком справедливим є збільшення тривалості робочого тижня, зокрема нормальна тривалість робочого часу працівників у період воєнного стану не може перевищувати 60 годин на тиждень. Зазначене має важливе значення з точки зору забезпечення обороноздатності держави, а також фінансової та економічної стабільності країни. Не можна не відмітити прогресивність статті 13 вказаного вище Закону, відповідно до якого роботодавець має можливість призупинити трудові правовідносини із працівником. Останнє представляє собою тимчасове припинення роботодавцем забезпечення працівника роботою і тимчасове припинення працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором [2]. Таким чином, ряд положень окресленого вище Закону спрямовані перш за все на те, щоб забезпечити стабільність економіки

Разом із тим, суттєве обмеження прав працівників, яке передбачається рядом статей ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», може призвести до збідніння та зубожіння населення у такі скрутні часи. Так, до прикладу, відповідно до статті 5 Закону, у період дії воєнного стану допускається звільнення працівника з ініціативи роботодавця у період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку) [2]. Як свідчить практика, багато роботодавців застосовують це положення для того, щоб «позбутися» працівників, які їм з певних особистих причин «не подобались»

Спірним також є положення про те, що роботодавець звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили [2]. Стосовно останнього виникає ряд питань: по-перше, чи не буде зловживати роботодавець вказаним положенням задля того, щоб покращити свій фінансовий стан; по-друге, не існує механізмів вирішення спорів у даному питанні; по-третє, чи не збільшить це навантаження на суди після закінчення війни, адже працівники будуть прагнути відсудити належні їм кошти?

Тож, ключова особливість регулювання трудових правовідносин в умовах воєнного стану є часткове обмеження прав працівників та суттєве розширення прав роботодавців. Окрім того, у підсумку відзначимо, що регулювання трудових правовідносин під час дії воєнного стану є складним процесом, оскільки в цей період дуже важливо знайти баланс між інтересами держави, а також кожного окремого працівника. Адже з одного боку, населення та бізнес має працювати на те, щоб держава перемогла, для чого необхідна велика кількість ресурсів, а з іншої сторони необхідно зробити так, щоб частина населення, яка працює задля перемоги, не перейшла межі бідності та зубожіння.

**Список використаних джерел**

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/conv#Text
2. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану / Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20/conv#Text

**МОГІЛЕВСЬКА Людмила,**
*доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету №1, кандидат юридичних наук, доцент, Харківський національний університет внутрішніх справ*

## ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

В Україні, як і у всьому Світі, окрема і особлива увага приділяється проблемі захисту прав дитини. Вказане пояснюється тим, що протягом багатьох століть саме діти були і залишаються до нині найбільш слабкою ланкою суспільства, адже враховуючи їх фізичний та психологічний розвиток, вони просто не в змозі належним чином захистити свої права, свободи та законні інтереси. А відтак, метою діяльності будь-якої сучасної держави має бути захист та забезпечення належної реалізації прав і свобод цієї категорії громадян. Особливо гостро вказане проблемне питання стоїть в нашій державі саме сьогодні, коли під час воєнної агресії проти України загинули сотні дітей, тисячі постраждали, а сотні тисяч діточок було вивезено у невідомому напрямку до країни-агресора.

В останні десятиліття захист і добробут дітей під час конфлікту став важливою частиною порядку денного міжнародної спільноти. Таким чином було розроблено низку норм і стандартів, що утворюють нормативно-правову базу для захисту дітей в умовах збройного конфлікту. Діти, що зростають в умовах воєн, захищені нормами міжнародного гуманітарного права як частина цивільного населення [1]. Проте, з огляду на вразливість і потреби, пов’язані з дитячим розвитком, діти мають особливий захист. Деякі гарантії, передбачені міжнародно-правовими актами, стали частиною звичаєвого права. Основні міжнародно-правові акти, що є основою для захисту дітей у ситуаціях збройного конфлікту: Конвенція ООН про права дитини (1989); Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (2000, ратифікований Україною у 2004 році); Женевські конвенції про захист жертв війни (1949); Додаткові протоколи до Женевських конвенцій (1977); Конвенція міжнародної організації праці №182 про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці (1999); Римський статут Міжнародного кримінального суду (2002) та низка Резолюцій Ради Безпеки ООН, прийнятих між 1999 і 2009 роками [1]. Як бачимо, нормативно-правова база з цього питання є досить широкою, однак

залишається безліч питань щодо практичного застосування їх норм під час війни.

В цьому контексті, безумовно, слід вказати, що 21 квітня 2022 року Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) в Україні спільно з Офісом Президента України, Радницею уповноваженою Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації, Міністерством соціальної політики України запускають загальнонаціональну інформаційну кампанію «Дитина не сама: інструкція з турботи». Мета кампанії — привернути увагу суспільства до різних проблем порушення прав дітей під час війни та надати вичерпну інформацію, як розв'язувати ці проблеми. Зокрема, йдеться про права дітей, які через війну залишились без піклування батьків та потребують турботи і тимчасового дому. Кампанія доноситиме інформацію про те, як правильно підтримувати та захищати права дітей без батьківського піклування, а також надасть інструкції з тимчасового влаштування дітей у сім'ї. Окрім того, обов'язково маємо відмітити діяльність ряду інших міжнародних організацій, волонтерів, які докладають максимальну кількість зусиль для того, щоб захисти дітей, і йдеться про захист не лише фізичний, а й моральний. Адже необхідно докласти усіх зусиль для того, щоб діти-війни стали дорослими та гідними членами суспільства та мали світле майбутнє.

Таким чином, захист прав дітей під час війни – це складне моральне та психологічне питання, втім воно є не менш важливим та складним на законодавчому рівні. Саме тому, ми переконані, що для того, щоб належним чином захистити права цієї вразливої категорії громадян, необхідно: по-перше, розширювати міжнародну співпрацю України з іншими державами Світу, робити все можливе для відновлення психологічного та морального стану дітей; по-друге, вбачається доцільним збільшити фінансування вказаної сфери, і хоча в умовах воєнного стану це складно, ми повинні усвідомлювати, що діти – це майбутнє держави; по-третє, важливим є політичний аспект, який в тому числі передбачає тиск на ворога для того, щоб повернути українських дітей у сім'ї.

**Список використаних джерел**

1. Діти та збройні конфлікти: нормативно-правова база/ офіційний веб-сайт Музею воєнного дитинства URL: https://warchildhood.org/ua/children-and-armed-conflict-legal-framework/

**ПОДОРОЖНІЙ Артем,**
*доцент кафедри правового забезпечення підприємницької діяльності та фінансової безпеки факультету №6, кандидат юридичних наук, Харківський національний університет внутрішніх справ*

## ПРОБЛЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Військова агресія Російської Федерації по відношенню до нашої країни

кардинально змінила життя Української держави та її суспільства. Було змінено підхід до функціонування економіки країни, що в свою чергу є фактично неможливим по за переформатуванням підходу до регулювання трудових правовідносин із працівниками. Зазначене обумовлено тим, що наразі нашій державі, як ніколи необхідні ресурси, зокрема матеріально-технічні, фінансові та економічні, виробити які є фактично неможливим без здійснення трудової діяльності. З урахуванням цього відповідно до положень статті 64 Конституції України було прийнято Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану».

Вказаним вище нормативно-правовим актом було обмежено права працівників, які передбачені статтями 43 та 44 Конституції України. Особливо цікавим є обмеження прав, які передбачені статтею 43, в якій говориться про те, що кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб. Використання примусової праці забороняється. Не вважається примусовою працею військова або альтернативна (невійськова) служба, а також робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду або відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан. Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення. Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом [1]. Особливе занепокоєння викликає обмеження права працівника на своєчасну оплату праці, оскільки в умовах економічної кризи, ведення бойових дій, багато людей можуть залишитись без засобів до існування.

Варто наголосити, що більш змістовно вказані вище положення стосовно оплати праці було розкрито у прийнятому 15 березня 2022 року ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Так, стаття 10 вказаного Закону передбачає, що заробітна плата виплачується працівнику на умовах, визначених трудовим договором. Роботодавець повинен вживати всіх можливих заходів для забезпечення реалізації права працівників на своєчасне отримання заробітної плати. Роботодавець звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили. Звільнення роботодавця від відповідальності за несвоєчасну оплату праці не звільняє його від обов'язку виплати заробітної плати. У разі неможливості своєчасної виплати заробітної плати внаслідок ведення бойові дії, строк виплати заробітної плати може бути відтермінований до моменту відновлення діяльності підприємства [2]. В цьому контексті також слід вказати коментар Мінекономіки до Закону України від 15 березня 2022 р. № 2136-іх «про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», у якому

зазначається, що у випадку порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, роботодавець повинен довести, що це порушення сталося саме внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили. Якщо вищезгадані обставини не доведено - роботодавець несе відповідальність згідно з законодавством. Звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили (форс-мажор) не звільняє від виконання самого зобов'язання. Таким чином після усунення вищезгаданих обставин, особа зобов'язана виконати всі свої зобов'язання перед іншою стороною.

Таким чином, незважаючи на звуження прав працівників під час дії воєнного стану, зокрема стосовно оплати їх праці, законодавець зробив ряд кроків для того, щоб захистити ці права. Втім, Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» все ж таки залишає низку прогалин, якими може скористатись роботодавець для того, щоб обмежити, або скоротити рівень оплати праці працівників під час дії воєнного стану задля своєї вигоди. Саме тому, варто розробити більш дієві механізми контролю за доброчесністю діяльності роботодавців, зокрема щодо сплати ними заробітних плат працівникам, а також законності обмеження їх прав у цій сфері. Дане питання, як вбачається повинно «лягти на плечі» професійних спілок.

**Список використаних джерел**

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/conv#Text
2. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану / Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20/conv#Text

**ПОДОРОЖНІЙ Євген**,
професор кафедри трудового та господарського права факультету №2, доктор юридичних наук, професор, Харківський національний університет внутрішніх справ

## ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ ЩОРІЧНОЇ ВІДПУСТКИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИМ ПРАЦІВНИКАМ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Відновлення України після закінчення війни є фактично неможливим без наявності професійних кадрів, які будуть належним чином та ефективно виконувати поставлені перед ними завдання. А відтак, важливим завданням системи освіти нашої України є продовжити навчання дітей, а особливо в закладах вищої освіти. З огляду на зазначене вище необхідним є належне врегулювання ряду питань щодо здійснення трудової діяльності науково-педагогічних працівників, зокрема це стосується відпустки цієї категорії

працівників. Відпустка, відповідно до 45 Основного Закону нашої держави, є невід'ємним правом кожної людини. Більш детально зміст даних положень розкривається у статті 74 Кодексу законів про працю України згідно до якої громадянам, які перебувають у трудових відносинах з підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності, а також працюють за трудовим договором у фізичної особи, надаються щорічні (основна та додаткові) відпустки із збереженням на їх період місця роботи (посади) і заробітної плати [1]. Тож, законодавець у нормах чинного законодавства закріпив, що відпустка – це важливе право кожної працюючої людини, за допомогою якої вона може відновити свої сили для здійснення подальшої ефективної та якісної трудової діяльності.

Що ж стосується науково-педагогічних працівників, то регулювання їх відпусток здійснюється на рівні Закону України «Про відпустки», а деталізується у Постанові КМУ «Про затвердження Порядку надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним працівникам закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам» від 14 квітня 1997 р. №346. Відповідно до положень останніх нормативно-правових актів, керівним працівникам навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам надається щорічна основна відпустка тривалістю до 56 календарних днів у порядку, затверджуваному Кабінетом Міністрів України [2; 3].

Разом із тим, порядок та особливості надання щорічних відпусток працівникам, в тому числі науково-педагогічних, змінився із початком війни в Україні та набранням чинності Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX, яким на період дії воєнного стану вводяться обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина відповідно до статей 43, 44 Конституції України. Окрім того, статтею 12 цього ж Закону було закріплено, що у період дії воєнного стану щорічна основна оплачувана відпустка надається працівникам тривалістю 24 календарні дні. У період дії воєнного стану роботодавець може відмовити працівнику у наданні будь-якого виду відпусток (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури [4]. В свою чергу у коментарі Мінекономіки до вказаного Закону уточняється: якщо тривалість щорічної основної відпустки працівника становить більше 24 календарних днів, різниця днів відпустки не втрачається, а має бути надана після закінчення дії воєнного стану. А відтак, фактично на період воєнного стану законодавець обмежив право науково-педагогічних працівників на отримання відпустки, яка гарантована статтею 45 Конституції України, а також положенням КЗпП та інших законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, що, виходячи із статті 64 Основного

Закону є виправданим, оскільки нею передбачено, не можуть бути обмежені права і свободи, закріплені у статтях 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції.

Тож, проведене наукове дослідження дає можливість говорити про наявність наступних проблемних питань, пов'язаних із наданням відпусток науково-педагогічним працівникам:

- по-перше, у пункті 2 статті Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» необхідно уточнити, що на період дії воєнного стану вводяться обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина відповідно до статей 43, 44 та 45 Конституції України;
- по-друге, у статті 12 цього ж нормативно-правового акту слід уточнити, що різниця днів відпустки, якщо вона перевищує 24 дні, не втрачається, а має бути надана після закінчення дії воєнного стану;
- по-третє, слід законодавчо розтлумачити механізм компенсації відпустки, якщо трудові правовідносини із науково-педагогічним працівником будуть завершення до закінчення режиму воєнного стану.

**Список використаних джерел**

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08/conv#Text
2. Про відпустки / Закон України від 15.11.1996 № 504/96-ВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-вр#Text
3. Про затвердження Порядку надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним працівникам закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам / Постанова КМУ від 14 квітня 1997 р. №346
4. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану / Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20/conv#Text

**ПОКЛОНСЬКА Оксана**,
*старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## НОРМУВАННЯ ЧАСУ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

На території України від 24 лютого 2022 року відповідно до Указу Президента України №64/2022 введено воєнний стан, що в свою чергу вносить зміни й в трудове законодавство [4]. Тому, на сьогоднішній день постає питання в актуальності дослідження норм часу працівників.

В першу чергу, доцільно зазначити нормування робочого часу в звичайних умовах. Так, якщо звернутись до Кодексу законів про працю України (далі - КЗпП України), а саме ст.50, то зазначено, що нормальна тривалість робочого часу працівників не може перевищувати 40 годин на тиждень. Підприємства і організації при укладенні колективного договору можуть встановлювати меншу норму тривалості робочого часу [2].

Чинне законодавство про працю, зокрема норми про робочий час, передбачають відхилення від нормальної тривалості робочого дня й робочого тижня як у бік зменшення (скорочений і неповний робочий час), так і в бік збільшення (надурочні роботи, час роботи за сумісництвом, ненормований робочий день) [7].

Одним із видів таких відхилень від нормальної тривалості робочого часу є неповний робочий час.

Неповний робочий час – це встановлений угодою сторін робочий час у межах нормальної його тривалості, протягом якого працівник повинен виконувати свої трудові обов'язки [2]. Тому неповний робочий чай є правом вибору й гарантією реалізації права на працю тієї категорії громадян, які через різні обставини та причини не мають можливості працювати в режимі нормального робочого часу. Законодавець не обмежує кола осіб, для яких допускається робота на умовах неповного робочого часу. У реалізації встановленої законодавцем правової норми лежить принцип добровільності. Визначення за громадянами права на неповний робочий день не створює для підприємства обов'язковості прийняття будь-якого бажаючого працювати на цих умовах [7].

Але на сьогоднішній день з урахуванням воєнного стану є певні зміни, так 14 березня у Верховній Раді України зареєстровано законопроєкт "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану" № 7160, який 24 березня 2022 року набув чинності [3] та має на меті врегулювання окремих питань трудових відносин між працівником та роботодавцем в умовах воєнного часу, враховуючи необхідність забезпечення збалансованості між скороченням видатків роботодавців на оплату відпусток, надурочних годин, годин роботи у святкові та вихідні дні тощо та забезпеченням мінімально необхідних прав та гарантій працівників [5].

Зокрема, у Законі зазначено, що на період дії воєнного стану вводяться обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина [3], передбачених ст. 43 Конституції України (Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується) [1].

Також змін зазнала частина трудового законодавства з нормування праці, зокрема зазначено, що: нормальна тривалість робочого часу працівників у період воєнного стану не може перевищувати 60 годин на тиждень; для працівників, яким відповідно до законодавства встановлюється скорочена тривалість робочого часу, тривалість робочого часу не може перевищувати 50 годин на тиждень; п'ятиденний або шестиденний робочий тиждень встановлюється

роботодавцем за рішенням військового командування разом із військовими адміністраціями; час початку і закінчення щоденної роботи (зміни) визначається роботодавцем; тривалість щотижневого безперервного відпочинку може бути скорочена до 24 годин; на період дії воєнного стану не застосовуються норми ст. 53 (тривалість роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів), частини першої ст. 65, частини третьої — п'ятої ст. 67 та ст. 71—73 (святкові й неробочі дні) КЗпП України [2. 5].

Також, слід зазначити, що при укладенні нового трудового договору (працевлаштування на нове місце роботи) роботодавець має право призначити випробувальний строк для будь-яких видів професій. Також, має право залучати жінок до важких робіт та робіт зі шкідливими умовами праці, до підземних робіт, в нічний час, наднормових робіт у вихідні, святкові та неробочі дні за їх згодою. Винятком є вагітні жінки та жінки, які мають дітей до одного року. Без крайньої необхідності не залучаються до роботи в нічний час також особи з інвалідністю, яким протипоказана така робота за медичними рекомендаціями [8].

Слід зазначити, щоу разі можливості виконання роботи віддалено, за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, роботодавцю доцільно прийняти рішення про переведення працівника на дистанційну роботу [8].

Так, відповідно до частини першої статті 60-2 КЗпП України дистанційна робота - це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією власника або уповноваженого ним органу, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Згідно з пунктом 61 частини першої статті 24 КЗпП  Украйхни трудовий договір укладається, як правило, в письмовій формі. Додержання письмової форми є обов'язковим при укладенні трудового договору про дистанційну роботу або про надомну роботу [2].

Але постає питання, що ж робити з тими, хто не може вийти на роботу і не може виконувати її дистанційно? У такому випадку доцільно надати працівникам оплачувані відпустки (щорічні, соціальні), а також відпустки без збереження заробітної плати, що надаються в обов’язковому порядку та відпустки без збереження заробітної плати, що надаються за угодою сторін у порядку, визначеному законодавством . А у разі відсутності працівника на роботі у зв’язку з бойовими діями не може бути кваліфікована як прогул без поважної причини. Тому, до з’ясування причин відсутності працівника та отримання від нього письмових пояснень, доцільно обліковувати його, як працівника, відсутнього з нез’ясованих або з інших причин [8].

Таким чином, не дивлячись на воєнний стан в країні, законодавчо норми все ж таки спрямовані на забезпечення гідних умов життя. Дане поняття є інтегрованим та охоплює багато різнорідних і таких, які не піддаються кількісній оцінці факторів. Це поняття охоплює сукупність всіх форм людської діяльності й уособлює собою синтез матеріальних (достатнє харчування; одяг; житло; медичний догляд; соціальне обслуговування; поліпшення умов життя; безпека; електропостачання; водопостачання; транспорт; комунікації тощо) і духовно-

творчих сторін життя (рівень реалізації внутрішнього потенціалу людини, її інтелекту, творчого сенсу життя тощо). Адже, обов'язок держави – забезпечити невідчужувані права людини, які є складовою частиною дійсного змісту принципу верховенства права [6].

Отже, з прийняттям Закону України "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану" трудове законодавство зазнало ряд змін, зокрема й в організації робочого часу, робочого місця, оплати тощо. Але ці зміни спрямовані на адаптування законодавства до сучасних реалій сьогодення.

**Список використаних джерел**


1. Конституція України: Основний Закон. Відомості Верховної Ради України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення:11.04.2022)
2. Кодекс законів про працю України. Верховна Рада УРСР від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/322-08 (дата звернення:10.04.2022)
3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України. Відомості Верховної Ради україни від 15.03.2022 № 2136-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-%D0%86%D0%A5#top (дата звернення:08.04.2022)
4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397 (дата звернення:10.04.2022)
5. На час війни діятимуть особливі правила трудових відносин. URL: https://profpressa.com/news/na-chas-viini-budut-diiati-okremi-pravila-trudovikh-vidnosin-zakonoproiekt (дата звернення:10.04.2022)
6. Онищук Ігор.Формалізація прав людини на гідні умови життя в міжнародних та національних правових актах. PHILOSOPHY, ECONOMICS AND LAW REVIEW. Volume 1, no. 2, 2021. С.167-177
7. Проценко Олеся. Нормативи і тривалість робочого часу. Підприємництво, господарство і право. 2019. Випуск №5. С.97-102
8. Трудові відносини під час війни- що змінилося. URL: https://novynarnia.com/2022/03/26/trudovi-vidnosyny-pid-chas-vijny-shho-zminylosya/ (дата звернення:10.04.2022)

**ПОПОВИЧ Альона**,
*курсантка 3-го курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування, рядовий поліції, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА У ГАЛУЗІ ОСВІТИ І НАУКИ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Дана тема є досить складною та на сьогоднішній день дуже актуальною. Оскільки, умови в яких наша країна знаходиться в даний час пристосовують суспільство та інші галузі, різноманітні види діяльності країни до нових умов, до яких необхідно пристосуватися та бути готовими. Адже, в такий нелегкий для кожного громадянина країни час, є велика кількість нагальних питань, які потрібно вирішити, а у разі їхнього грунтовного роз'яснення донести до кожного їхнє значення. Від початку війни більша частина різноманітних підприємств, установ, організацій, навчальних закладів , заклади освіти, припинили свою роботу, а в місцях ведення активних бойових дій, взагалі припинили своє існування. Від початку війни, яка розпочалася 24 лютого 2022 року в країні було запроваджено воєнний стан з 05 години 30 хвилин строком на 30 діб ( що згодом було подовжено), який затвердженний указом Президента України № 64/2022 «Про введення воєного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року.

Від початку війни до Міністерства освіти і науки України надходять кожен день різноманітні пропозиції та варіанти від працівників та керівників різних навчальних закладів, щодо особливостей застосування умов трудового законодавства в умовах воєнного стану. Відповідно до цього, аналізуючи статтю 3 даного указу президента, можна говорити про те , що відповідно до цього, аналізуючи даний указ президента можна зробити висновок, що у зв'язку із веденням воєного стану на зазначений період, можуть обмежуватися певні конституційні права та обо'язки громадян передбачені такими статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України.

Щодо трудового обов'язку, який є необхідною складовою задля відновлення функціонування нашої держави, а також відновлення економічної складової, яка є базоваю складовою задля нормального функціонування та можливості задля відбудови, особи, які залишились без офіційного працевлаштування, особи, які втратили місце працювання, або особи, які тимчасово не працюють у зв'язку із активними бойовими діями, відповідно до частини 2 статті 8 даного Закону, які не залучені до територіальної оборони, в

оборонній сіері та сфері забезпечення нормальної життєдіяльності населення, мають залучатися до суспільно-корисних робіт, а також проводити ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій, які спричинили не тільки пошкодження певного виду інфраструктури, а більш важливе та незворотнє у вигляді загибелі військових чи цивільних громадян. За працівниками, які залучені до виконання таких робіт, будб-яких із вище перелічених, за ними зберігається попереднє їхнє місце роботи, що є також важливою особливістю трудового законодавства в умовах воєнного стану.

Також, звертаючи увагу на частину 3 статті 20 даного Закону, можна також акцентувати увагу на тому, що у процесі трудової діяльності осіб, щодо яких запроваджена трудова повинність, забезпечується дотримання таких стандартів, як мінімальна заробітна плата, мінімальний термін відпустки та час відпочинку між змінами, максимальний робочий час, врахування стану здоров'я особи тощо. На час залучення працюючої особи до ви конання трудової повинності поза місцем її роботи за трудовим договором за нею після закінчення виконання таких робіт зберігається відповідне робоче місце (посада) [1].

Відповідно до частини першої статті 45 Конституції України кожен, хто працює має право на відпочинок. Воно характеризується наданням днів відпочинку кожен тиждень, оплачуваної щорічної відпустки, скорочення робочого дня відповідно до певних професійних категорій, а також скорочення годин на відпрацювання в нічний час. Відповідно до частини другої даної статті тривалість робочого часу, тривалість відпочинку, тривалість оплачуваної відпустки, вихідні та святкові дні, а також умови при яких здійснюється дане право визначаються нормами даного закону. Листом від 28 лютого 2022 року Міністерством заборонено будь-яке примушування працівників педагогічних, наукових , науково-педагогічних до написання заяви на відпустку без збереження заробітної плати.

Аналізуючи дану норму, відповідно до норм трудового законодавства працівник самостійно обирає як йому брати відпустку чи із збереженням заробітної плати, чи без неї, а також надання взагалі відпустки за добровільним бажанням, а не через примушування керівника даної установи чи організації. Також працівник може звільнитись виключно за власним бажанням та власними поглядами, а не через натиски, утиски, примушування з боку керівництва. Працівники закладів освіти та наукових установ, які виїхали за кордон мають право взяти відпустку зі збереженням або без збереження заробітної плати, або звільнитися за власним бажанням. Аналізуючи ситуацію в том чи іншому регіоні, якщо працівник не може добратися до місця роботи з будь-яких причин , є можливість дистанційної роботи та зворотнього зв'язку. Дистанційна робота характеризується тим, що організовую працю таким чином, коли робота виконується поза робочим місцем з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. В таких умовах працівник самостійно несе відповідальність за власну безпеку, а також старанність та компетентність у викладені даного матеріалу.

Варто зазначити, що така форма праці не поширюється на такі категорії, як військовослужбовці та особи, які перебувають у відряджені, або в територіальній обороні. Від 25 лютого 2022 року МОН направило листи до закладів освіти з рекомендацією про припинення очної форми навчання в усіх закладах освіти, а також оголошення канікул. Оплата праці працівників під час оголошення канікул відбувається відповідно до норм чинного законодавства. Оплата, забезпечується таким працівникам, як ті які займаються при дистанційній формі навчання та виконують програму в повному обсязі, оплата вихователям, оплата вчителям, оплата вихователям, які ведуть групу продовженого дня, також забезпечується оплата простою в розмірі середньої місячної заробітної плати.

Отже, аналізуючи вищесказане, можна зробити висновок, про те що оплата праці під час дистанційного навчання та закладах навчання в яких призупинено здійснюється в розмірі середньої заробітної плати з дотриманням умов чинних норм трудового законодавства.

**Список використаних джерел**

1. Конституція України: (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) . https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254 (дата звернення 15.04.2022).

2. КЗпП: (Затверджується Законом № 322-VIII від 10.12.71 ВВР, 1971, додаток до № 50, ст. 375). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/322-08 (дата звернення 15.04.2022).

**ПРОЦЕНКО Аліна**,
*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня) 3 курсу за спеціальністю 081 Право, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**ШАБЛИСТИЙ Володимир.**
*завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін, доктор юридичних наук, професор, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОЦІНКА УЧАСТІ ПЕРСОНАЛУ ПРИВАТНИХ ВОЄННИХ КОМПАНІЙ У ВОЄННИХ ДІЯХ

Найманство як історичне явище пройшло доволі тривалий шлях розвитку і сягнуло піку у Середньовіччя та Новий час, але з настанням епохи масових армій майже зникло. Проте невдовзі після Другої світової війни воно відродилося у конфліктах малої інтенсивності. На теренах Африки, Азії та Латинської Америки колишні колонії вели національно-визвольну війну проти

метрополій, і обидві ворогуючі сторони активно використовували колишніх (та діючих) військових. У повстанських та контрпартизанських діях масовість поступилась професіоналізму – один експерт або інструктор був вартий сотень бійців. Це, у свою чергу, зумовило як тривалий характер збройного протистояння, так і перетворення воєнних дій із продовження політики іншими засобами на джерело постійного заробітку [1].

Зусилля зацікавлених країн урешті-решт спонукали світове співтовариство до визнання протиправності як найманства, так і використання найманців у воєнному конфлікті. Після багатьох років суперечок і погоджень 4 грудня 1989 р. резолюцією 44/34 ООН прийняла Міжнародну конвенцію про боротьбу із вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців, Україна приєдналася до неї у 1990 році і ратифікувала у 1993 році [3].

Дії, пов'язані з найманством, були визнані протиправними далеко не одразу і не в усьому світі; власне кажучи, така ситуація залишається і сьогодні. Провідні держави ладні взагалі заперечувати доцільність криміналізації цього явища, посилаючись на природні права і свободи людини (у частині свободи вибору роду занять, вільного розвитку людської індивідуальності тощо). Проте ці аргументи не витримують жодної критики. Пріоритет міжнародного права над національним є загальновизнаним і безперечним, і його положення повинні виконуватись незалежно від конституційної регламентації прав та свобод людини і громадянина [2].

Персонал приватної воєнної компанії не входить до складу збройних сил сторони конфлікту, а отже, не належить до числа комбатантів і не має законних підстав для участі в бойових діях. Якщо він все ж таки залучається до останніх, то захист «права Женеви» на нього не розповсюджується. Більше того, при потраплянні в полон такий персонал не матиме статусу військовополоненого, а навпаки, може бути підданий суду за саму лише участь у бойових діях. Як наслідок, страждатиме не тільки міжнародний правопорядок (через вчинення найманства), а й авторитет України (яка буде зобов'язана вимагати видачі власного громадянина та здійснювати його кримінальне переслідування). Дійсно, ч. 1 ст. 7 КК України передбачає, що її громадянин у такій ситуації підлягатиме відповідальності за ч. 2 ст. 447 КК України: згадана вище Конвенція імплементована до вітчизняного законодавства, і відповідно до її ст. 10 даний злочин є підставою для видачі [3].

Таким чином, кожен українець, який пропонує свої послуги приватним воєнним компаніям, погоджуючись при цьому на участь у бойових діях, ризикує вдома постати перед судом за обвинуваченням у найманстві. З огляду на це, а також на відомі факти участі громадян України у діяльності приватних воєнних компаній, вітчизняні компетентні органи мають забезпечити створення необхідних механізмів впливу (регулювання) діяльності приватних воєнних компаній на теренах нашої держави аж до притягнення (у разі потреби) винних осіб до відповідальності за ч. 1 ст. 447 КК України (за вербування, фінансування, матеріальне забезпечення, навчання та використання найманців). До інструментів подібного регулювання можна віднести: – запровадження

жорсткого багатоетапного ліцензування діяльності будь-яких вітчизняних охоронних структур; – створення системи ефективного контррозвідувального супроводження діяльності подібних іноземних структур в Україні; – встановлення безумовної заборони на певні види діяльності персоналу (як-от безпосередня участь у бойових діях); – належну підготовку працівників у сфері міжнародного гуманітарного права; – невідворотну відповідальність осіб, які вчинили міжнародні злочини або злочини міжнародного характеру [2].

Отже, проблеми міжнародно-правового регулювання протидії найманству в Україні потребують подальшої ґрунтовної розробки.

**Список використаних джерел**

1. Основи держави і права України: підручник / за ред. В.Л. Ортинського, В.К. Грищука, М.А. Мацька. – К.: Знання, 2016. – С. 180.

2. Багрий-Шахматов, Л.В. Ответственность за терроризм в новом Уголовном кодексе Украины // Новий Кримінальний кодекс України: питання застосування, вивчення: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (25-26 жовтня 2001 р., м. Харків). – К.: Юрінком Інтер; Х., 2002. – С. 184.

3. Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців від 04.12.1989 [Електронний ресурс] : Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_103.

**РАДЕЛЬЧУК Крістіна**,
*курсантка 3-го курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ЗАСТОСУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Багато українців виїхали за кордон. Мільйони стали тимчасовими мігрантами у своїй країні. Але економіка України в умовах воєнного стану має працювати більше. У дуже важкий для країни час – робочі місця потрібно зберегти і створити якомога більше.

Воєнний стан, який був оголошений в Україні 24.02.2022 р. став передумовою прийняття Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX (далі – Закон № 2136-IX), який вносить індивідуальні корективи в процес організації відносин між

працівниками та роботодавцями під час дії воєнного стану, що набрав чинності 24.03.2022 р.[1]

Війна розпочалася раптово. Мільйони людей були змушені миттєво приймати рішення про врятування свого життя, життя своїх дітей та батьків. Сотні українських компаній фактично одночасно втрачають зв'язок із своїми співробітниками. Керівництву підприємств необхідно було оперативно приймати рішення про зміни організації виробничих процесів.

На момент набрання чинності Закону № 2136-IX у разі, якщо працівник залишив робоче місце та залишив місце проживання в наслідок воєнних дій, підстави для звільнення працівника за прогул немає, але немає підстава для збереження середнього доходу за таким працівником. Роботодавець не має повноважень усунути з посади працівника у відсутності його у зв'язку з фактором бойових дій. Підкреслимо, що у суб'єкта продовжує вважатися головним місцем діяльності в Україні, оскільки до отримання з нього заяви про звільнення причин для звільнення немає.[2,с.310].

Закон № 2136-IX надає працівникові право розірвати трудовий договір за власною ініціативою без двотижневого строку попередження у зв'язку з веденням бойових дій на території підприємства, установи, організації та загрозою життю і здоров'ю працівника.

Дія трудового договору може бути припинена через військову агресію проти України, що унеможливлює працевлаштування. При розірванні трудового договору роботодавець та працівник по можливості повинні всіляко повідомляти одне одного.Компенсація заробітної плати, гарантій та компенсацій працівникам у разі повного розірвання трудового договору покладається в уряд, який вчиняє військову агресію.

Згідно з новим законом, у військовому стані роботодавець зобов'язаний застосувати всі без винятку дії для того, щоб оплачувати зарплату своїм співробітникам. Якщо така оплата неможлива згідно з поважною причиною, роботодавець може бути звільнений від цих виплат у період дії воєнного стану. При цьому він повинен виплатити заробітну оплату згідно з закінченням бойового стану за всі етапи таких затримок[3,с.10].

Відповідно до викладеного, якщо роботодавець не може забезпечити працівника необхідними умовами праці, останній не зобов’язаний виконувати свої обов’язки.

**Список використаних джерел**

1. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX (дата звернення: 19.04.2022)

2. Гриньова В.М., Шульга Г.Ю. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Навч. посіб. / В.М. Гриньова, Шульга Г.Ю. 2010. 310 с.

3. Ященко С. Безробіття та шляхи його подолання в Україні. №2. 2021р.10 с.

**РУДНИЦЬКА Каріна**,
*курсантка 3 курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**ЗЕЛЕНСЬКИЙ Євген**,
*викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, майор поліції, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# ТРУДОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання є актуальним за сучасних умов у зв'язку з веденням правового режиму воєнного стану Указом Президента України від 24.02.2022 року №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» та затвердженням вказаного Указу Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»[1], а саме нападом росії на суверенну державу Україну, і складним та абсолютно одним з ключових факторів це підтримання здорової економіки, що здійснюється шляхом пристосування трудового законодавства до вимог війни.

Насамперед потрібно означити поняття воєнного стану, а це – особливий правовий режим, який встановлюється у разі збройного нападу або загрози нападу, загрози незалежності чи територіальній цілісності. Зміна повноважень органів, військових команд, державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Під час воєнного стану права людини можуть бути обмежені [2].

Так, як воєнний стан в українській історії запроваджували лише один раз, а це було в листопаді 2018 року коли знову ж таки росія, захопила 3 військових кораблі України біля Керченської протоки[3], проте змін на той період у трудовому законодавстві не відбулось, тому воно не було готове до нинішніх обставин роботи.

Загалом кожен регіон України бере різну участь у допомозі на шляху до перемоги, один з них героїчно утримує кордони, а інші більш віддалені від активних бойових дій беруть участь у фінансовому забезпеченні народних потреб.

Як було вже зазначено законодавство не передбачала окремого регулювання трудового питання, тому роботодавці стикнулись з багатьма проблемами відносно праці, проте в перші тижні війни активно зайнялась цим питання, саме тому станом на 14.03.2022 рік ми маємо законопроєкт, який опублікувала Верховна Рада України та було зареєстровано за № 7160 «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», який вже наступного дня було прийнято в цілому.

Основні положення можна зазначити таким чином: тривалість робочого

тижня встановлюється 60 години, а скорочено 50 год, при тому що порядок та кінець зміни встановлюється роботодавцем; за організацією діловодства та збереження документації відповідає роботодавець; змінюються обмеження щодо складних або нічних робіт, до яких можуть допускатись жінки; дії окремих положень у колективному договорі може змінювати роботодавець; відміна відрахувань на профспілки; змінюються графіки робіт без урахувань свят та інших культурно-масових заходів[4].

Також, законодавство дозволяє звільнятись працівнику без двотижневого завчасного попередження про це, якщо в його регіоні ведуться активні бойові дії, так само і роботодавцю дозволяється звільняти співробітника, якщо у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю чи відпустки, окрім пов'язаних з вагітністю чи доглядом за дитиною[5].

Антонім до звільнення є найм працівників на роботу, що не забороняє законодавець, а навпаки наголошує на строковому наймі нових працівників, про також вказує, що при цьому має бути належним чином забезпечена безпека, та видача заробітної платні у повному обсязі передбаченою укладеним трудовим договором.

Отже, можна зробити висновок, що не зважаючи навіть на воєнний стан, Україна росте, розвивається та може пристосуватись до будь-яких умов, що видно, наприклад на трудовому законодавстві, що забезпечує та підтримує права людини та громадянина, що сприяє економічній стабільності та цілісності державних процесів.

**Список використаних джерел**

1. Про ведення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 / Президент України. *Офіційний вісник Президента України*. 2022.

2. Правовий режим воєнного стану. WikiLegalAid: довідково-інформаційна платформа правових консультацій. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php (дата звернення: 08.04.2022).

3. Воєнний стан в Україні. Як це працює? *BBC NEWS Україна.* URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features-60503455 (дата звернення 08.04.2022)

4. Воєнний стан та трудові відносини: нове законодавче регулювання. *LIGA ZAKON*. URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/210189_vonniy-stan-ta-trudov-vdnosini-nove-zakonodavche-regulyuvannya (дата звернення 08.04.2022)

5. Законопроект про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану за реєстр. № 7160 / Верховна рада України. *Верховна рада України. URL: https://www.rada.gov.ua/news/razom/220676.html* (дата звернення 08.04.2022)

**СУЮСАНОВ Лут,**
*заступник декана факультету №3, кандидат історичних наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ З ПИТАНЬ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

У 2014 році Росією була розв'язана проти України так звана **«гібридна війна»,** тобто повноцінна війна — «гібридна» по формі та «асиметрична» за змістом. Майже півтора мільйона громадян України вимушені були покинути свої домівки і виїхати на підконтрольну Українській владі територію в пошуках захисту, а часто і просто порятунку у 2014-2021 рр, а з початком відкритої збройної агресії у 2022 році кількість переміщених осіб всередині країни зросла до 7,5 мільйонів. З метою захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні, влада країни вживає всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами. Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». В статті 1 Закону вказано, що внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1].

З метою соціальної підтримки внутрішньо переміщених сімей (осіб) у жовтні 2014 року Урядом прийнято Постанову № 505 «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг».

Для виплати грошової допомоги з бюджету для адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам на покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг в період 2014-2019 років Мінсоцполітики передбачались видатки в обсязі 16,1 млрд грн..

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 27.04.2018 № 329 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України та визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1022» спрощено механізм надання внутрішньо переміщеним особам житлової субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива [2].

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на

підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» Указом Президента України введено в країні воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб. Згідно Указу на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30, 31, 33, 34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України. Також Кабінету Міністрів України запропоновано забезпечити фінансування та вжити в межах повноважень інших заходів, пов'язаних із запровадження правового режиму воєнного стану. На виконання Указу Президента України Кабінет Міністрів України прийняв ряд нормативних документів задля допомоги внутрішньо переміщеним особам.

Розпорядження Кабінету Міністрів України 6 березня 2022 року № 204 «Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми «єПідтримка» згідно якого на отримання допомоги мають право особи, які після введення Указом Президента України воєнного стану перемістилися з території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії та яка визначена в переліку, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України в рамках Програми «єПідтримка» (наразі кількість областей у переліку збільшено з трьох до дев'яти) [3].

Постановою Кабінету Міністрів України від 07 березня 2022 року № 214 «Про деякі питання надання державної соціальної допомоги на період введення воєнного стану» встановлюється строк виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, допомоги на дітей одиноким матерям, допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, допомоги на дітей, хворих на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, та іншим категоріям. Згідно постанови пенсійну виплату (далі - державна соціальна допомога) та пільги, які було призначено раніше, продовжуються на період введення воєнного стану та одного місяця після його припинення чи скасування і виплачуються за повний місяць без звернення особи до структурних підрозділів з питань соціального захисту населення [4].

Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» вимагає з метою забезпечення виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам виділити Міністерству соціальної політики 10 000 млн. гривень в загальному фонді державного бюджету. Міністерству фінансів здійснити зазначені видатки за рахунок коштів резервного фонду державного бюджету. Виплата допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам може здійснюватися також за рахунок коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, іноземних держав і міжнародних організацій у вигляді благодійної, гуманітарної та матеріальної допомоги, а також добровільних пожертвувань фізичних і юридичних осіб, благодійних організацій та громадських об'єднань, інших, не

заборонених законодавством джерел [5].

Отже, для забезпечення виконання вимог зазначених нормативно-правових актів створені структурні підрозділи з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах рад та центрів надання адміністративних послуг. Основним завданням яких є забезпечення реалізації державної соціальної політики на відповідній території у сфері соціального захисту населення, що включає:

– забезпечення реалізації державної політики у сфері соціально-трудових відносин, оплати і належних умов праці; організацію ефективного співробітництва місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з профспілками та їх об'єднаннями, організаціями роботодавців та їх об'єднаннями;

– призначення та виплату соціальної допомоги, компенсацій та інших соціальних виплат, встановлених законодавством України, надання субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива;

– розроблення та організацію виконання комплексних програм та заходів щодо поліпшення становища соціально вразливих верств населення, сімей та громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах, та всебічне сприяння в отриманні ними соціальних виплат та послуг за місцем проживання, перебування;

– здійснення нагляду за додержанням вимог законодавства під час призначення (перерахунку) та виплати пенсій органами Пенсійного фонду України; проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи;

– приймає рішення та видає довідки внутрішньо перемішеним особам і реєструє заяви з формування електронної справи з використанням систем Мінсоцполітики.

В умовах воєнного стану в Україні в рази зросла кількість громадян яких змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті збройної агресії, тимчасової окупації, нелюдських проявів насильства зі сторони окупантів. Влада країни вживає всіх необхідних заходів, щодо захисту та соціальної допомоги громадянам які постраждали внаслідок військової агресії Російської Федерації.

**Список використаних джерел**

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо перемішених осіб». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text (дата звернення – 19.04.2022).

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2018 р. № 329 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України та визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1022». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-2018-п#Text (дата звернення – 19.04.2022).

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України 6 березня 2022 року № 204-р «Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми «єПідтримка». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/204-2022-р#Text (дата звернення – 19.04.2022).
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 07 березня 2022 року № 214 «Про деякі питання надання державної соціальної допомоги на період введення воєнного стану» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2022-п#Text (дата звернення – 19.04.2022).
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам». URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-viplati-dopomogi-na-prozhivannya-vnutrishno-peremishchenim-osobam-332 (дата звернення – 19.04.2022).

**ФЕДОСЄЄВА Карина**,
*слухачка, 501 група факультету № 1, Донецький державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник**: **САБЕЛЬНІКОВА Тамара**,
*доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1, кандидат філологічних наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

З упровадженням воєнного стану на території сучасної України встановлено особливі правила щодо трудових відносини. Якщо з перших днів воєнних дій багато підприємств зупинили свою роботу, то нині більшість із них відновлює її задля підтримування економіки країни. Щоб визначити особливості трудових відносин під час воєнного стану, 23 березня Верховна Рада України прийняла законопроект «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [1]. Закон набрав чинності з наступного дня після його опублікування і діятиме протягом воєнного стану. Цим законом визначаються особливості трудових відносини працівників усіх підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, на період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону «Про правовий режим воєнного стану» [2].

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» на період дії воєнного стану вводяться обмеження

конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачені статтями 43, 44 Конституції України. Відповідно до вимог, регламентованих зазначеним законом, встановлюються такі норми:

- нормальна тривалість робочого часу працівників у період воєнного стану не може перевищувати 60 годин на тиждень (раніше встановлювалася норма – 40 годин на тиждень);
- п’ятиденний або шестиденний робочий тиждень встановлюється роботодавцем за рішенням військового командування разом із військовими адміністраціями;
- час початку і закінчення щоденної роботи (зміни) визначається роботодавцем;
- тривалість щотижневого безперервного відпочинку може бути скорочена до 24 годин;
- тривалість робочих днів напередодні святкових, неробочих і вихідних днів на одну годину не скорочується, що також стосується і тривалості роботи в нічний час (нічним вважається час з 22 до 6 години);
- вихідні дні, якщо вони збігаються зі святковими, не переносяться, відповідно не видаються накази (розпорядження) про перенесення вихідних та робочих днів на підприємстві, в установі або організації;
- дозволяється застосування праці жінок (крім вагітних і тих жінок, які вигодовують дитину віком до 1 року) на важких роботах і роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах.

Відповідно до пункту 2 частини першої статті 8 Закону «Про правовий режим воєнного стану» встановлено трудову повинність для працездатних осіб, не залучених до роботи в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення і не забронюваних за підприємствами, установами та організаціями на період дії воєнного стану з метою виконання робіт, що мають оборонний характер, а також ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, які виникли в період дії воєнного стану, та можливість залучати їх в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт. Яскравим прикладом таких залучень є робота комунальних працівників щодо прибирання наслідків ракетних обстрілів.

Вищезазначені зміни поширюються на працівників усіх підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, а також на осіб, які працюють за умовами трудового договору на період дії воєнного стану.

Окремо хочемо акцентувати, що мільйони свідомих українців допомагають підтримувати економіку держави. Зокрема, наші блогери рекламують тільки українську продукцію, багато підприємців платять податки, незважаючи на те, що оподаткування зупинено у цей нелегкий час, представники як малого, так і великого бізнесу відправляють кошти від своїх прибутків на допомогу Збройним Силам України, яка саме в цей час дуже важлива.

Отже, можемо зробити висновок, що всі сили в державі, економіка зокрема, в умовах війни повинні сконцентрувати свою діяльність для

досягнення перемоги над ворогом. Саме цим обумовлено прийняття та імплементацію Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Обмеження для громадян є цілком виправданими, тому знаходять підтримку з боку всіх суспільних верств українського народу.

**Список використаних джерел**

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text (дата звернення: 21.04.2022).
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII: станом на 1 квіт. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 21.04.2022).

**ШКІЛЬ Анна**,
*здобувач вищої освіти, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: КИЯН Володимир**,
*завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук, доцент, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ОКРЕМІ ПИТАННЯ УКЛАДАННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Після введення воєнного стану Законом України «Про правовий режим воєнного стану» від 24 лютого 2022 року, Верховна Рада України прийняла Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», який визначає особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, у період дії воєнного стану [1].

Актуальність данної теми полягає в тому, що під час дії воєнного стану трудові відносини зазнали змін, тому важливо визначити, як ці нововведення відразилися на укладанні трудового договору.

Вчені, які досліджували питання трудового договору: Л. С. Таля, В. П. Безобразов, І. І. Янжул, В. П. Литвинов-Фалінський, В. Б. Єльяшевич і тд.

Відповідно до ст. 43 Конституції України, кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується [2].

Основною формою появи трудових відносин є трудовий договір. Згідно ст. 21 Кодексу Законів про Працю, трудовий договір – угода між працівником і

власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, а власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін [3].

Сторонами трудового договору виступають працівники та роботодавці. В свою чергу, роботодавці діляться на категорії, тобто це можуть бути юридичні особи (підприємство, установа або організація), фізичні особи, як суб'єкт підприємницької діяльності та самозайняті особи (приватний адвокат, нотаріус, лікар) [4].

Працівники мають право реалізувати свої здатності до продуктивної та творчої праці шляхом укладення трудових договорів з одним або кількома підприємствами, установами та організаціями, якщо інше не встановлено законом, колективним договором або угодою сторін, тобто працівник має право укладати один або декілька трудових договорів.

Відповідно до законодавста, існує дві форми трудового договору – усна та письмова (зазвичай, трудовий договір укладається в письмовій формі).

Після прийняття Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», укладання трудового договору зазнало деяких змін.

Зазнала змін сама форма трудового договору, тобто під час дії воєнного часу, сторони (працівники та роботодавці) можуть самостійно визначати форму трудового договору (усна чи письмова), натомість, під час дії воєнного стану, дозволяється відступити від положень ст. 24 КЗпП, яка визначає чіткий перелік вимог, коли обов'язкова письмова форма договору.

Також змінилася умова про випробування працівника при прийнятті на роботу. За загальним правилом, ч.3 ст. 23 КЗпП встановлювала чіткий перелік працівників до яких заборонено застосовувати випробування. Під час дії воєнного стану, норма цієї статті не діє та роботодавець в змозі самостійно застосовувати випробування для будь-якої категорії працівників.

До того ж, роботодавцю надається право укладати строкові трудові договори з новими працівниками під час дії воєнного стану або на період заміщення тимчасово відсутнього працівника, з метою усунення кадрової та робочої нестачі, у тому числі працівників, які були евакуйовані на іншу територію, перебувають у відпустці, простоюють або тимчасово непрацездатні.

Крім того, зазнало змін розірвання трудового договору. Розірвання може ініціюватися як зі сторони працівника, так і зі сторони роботодавця.

З ініціативи працівника може розірватися трудовий договір під час воєнного стану, якщо ведуться бойові дії в місцевості, де знаходиться підприємство, установа або організація та є загроза для життя та здоров'я. Тоді працівник може за власним бажанням розірвати трудовий договір у строк, який зазначить в заяві.

За загальним правилом, відповідно до статті 38 КЗпП, працівник може

розірвати договір, який укладений на невизначений строк, але сповістити про намір таких дій за два тижні в письмовій формі.

З ініціативи роботодавця може розірватися трудовий договір під час воєнного стану, у проміжок часу, коли працівник тимчасово непрацездатний, а також під час перебування працівника у відпустці. Ця норма закону суперечить дії ч.4 ст. 40 КЗпП, яка забороняє звільнення працівника з ініціативи роботодавця під час тимчасової непрацездатності або перебування у відпустці.

Варто звернути увагу, що таке розірвання договору може відбутися лише при наявності законних причин для звільнення, які прописані в статтях 40 та 41 КЗпП, а не з самого факту тимчасової непрацездатності або відпустки.

Під час воєнного стану норма статті 43 КЗпП, в якій прописані випадки, коли роботодавцю для розірвання трудового договору потрібно одержати згоду від профспілки, не використовується, якщо не звільняють працівника, якого обрано до профспілкового органу.

**Висновок.** Трудовий договір засвідчує належне оформлення трудових правовідносин, допомагає використовувати гарантії виконання права та працю та забезпечує практичне здійснення цих прав.Діяльність трудових відносин є важливою умовою для функціонування держави під час дії воєнного стану в країні, тому варто звернути увагу на деякі зміни, які торкнулися трудового договору, а саме його: форми, умови щодо випробування та розірвання трудового договору з ініціативи працівника та роботодавця.

**Список використаних джерел**

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. №2136-IX. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text

2. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР // Верховна Рада України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.uaЛaws/show/254к/96-вр

3. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 №322-VIII. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text

4. Трудовий договір та його види: Роз’яснення Міністерства Юстиції України від 20.12.2011. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0075323-11#Text

**ШКІЛЬ Анна**,
*здобувач вищої освіти, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: КИЯН Володимир**,
*завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук, доцент, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФСПІЛКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Діяльність профспілкових організацій відіграє важливу роль в трудовому закодавстві, оскільки вона має право на ведення колективних переговорів та укладання колективних договорів і угод та їх контроль, захист прав громадян на працю, брати участь у розробленні та здійсненні державної політики у галузі трудових відносин, оплати праці, охорони праці, соціального захисту і тд.

Актуальність данної теми полягає в тому, що діяльність профспілок є багатогранною, тому важливо зауважити як змінилася їх діяльність після введення воєнного стану.

Серед науковців, які досліджували діяльність профспілкових організацій є: В.М. Докашенко, Г.О. Добровольська (Стоян), В.Ф. Цвих, Ф.А. Цесарський та ін.

Верховна Рада України прийняла Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», який визначає особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, у період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [1].

Відповідно до Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», професійна спілка (профспілка) – це добровільна неприбуткова громадська організація, що об'єднує громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної (трудової) діяльності (навчання) [2].

Профспілки виконують громадський контроль за виплатою заробітної плати, дотриманням законодавства про працю та охорону праці, створенням гідних умов праці та відповідних виробничо-санітарних умов, забезпеченням працівників засобами індивідуального та колективного захисту і тд.

У разі виникнення загрози життю та здоров’ю працівників, профспілка має право вимагати від роботодавця негайного припининення роботи на робочих місцях чи на виробничих ділянках на термін, за який буде усунуто загрозу життю та здоров’ю працівників.

Профспілки мають право, відповідно до своїх нормативно-правових актів з

охорони праці, проводити незалежні огляди умов праці на промислових об'єктів, що проектуються, будуються чи експлуатуються, брати участь у розслідуванні причин нещасних випадків і професійних захворювань і надавати висновки про них.

Профспілки та їх об'єднання представляють і захищають трудові, соціально-економічні права та інтереси членів профспілки в органах державної влади та місцевого самоврядування у відносинах з роботодавцями та іншими об'єднаннями громадян.

Важливо виділити, що у питаннях, які стосуються колективних інтересів профспілки, інтереси працівників мають бути представлені та захищені, незалежно від того, чи є вони членами профспілки чи ні. Особливо це стосується випадків, коли умови колективного договору поширюються на всіх працівників підприємства, незалежно від того, є вони членами профспілки чи ні. Вони є обов’язковими для виконання власниками та працівниками підприємства. [3]

Профспілки мають право вести колективні переговори та укладати колективні договори та угоди. Крім того, згідно із законодавством, роботодавці, їх об'єднання, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування зобов’язані брати участь у колективних переговорах для укладення колективних договорів та угод.

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», профспілки в межах своєї діяльності мусять вносити якомога більший внесок у забезпечення обороноздатності країни та забезпечення громадського контролю за мінімальними трудовими гарантіями.

В умовах воєнного стану, професійним спілкам збільшено повноваження роботодавців та мораторію для проведення перевірок діяльності суб’єктів та дотримання трудових прав громадян. Також профспілки можуть виявляти та порушувати питання в правоохоронних органах для переслідування серйозних порушень трудового законодавства.

На період воєнного стану дія статті 44 Закону України «Про професійні спілки та гарантування їх прав і діяльності» та відповідних норм колективних договорів припиняються. Роботодавці не зобов'язані перераховувати кошти, які передбачені колективними договорами та угодами на культурно-масову, фізкультурну і оздоровчу діяльність.

Також державна служба України з питань праці зазначила, що на період воєнного стану, норми статті 43 Кодексу законів про працю України, тобто розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу за попередньою згодою виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника) [4] не вживається, якщо не звільнено працівника з підприємства, установи чи організації, якого обрано до профспілкового органу.

**Висновок.** Діяльність профспілкових організацій зазнала змін під час діяльності воєнного стану, але це не означає, що ці зміни не суттєві. Профспілка є важливим органом для захисту прав щодо праці всіх працівників

будь-якої галузі, а під час воєнного стану дуже важливо, щоб ці права не порушувалися.

**Список використаних джерел**

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. №2136-IX. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text
2. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 № 1045-XIV. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#n349
3. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 № 3356-XII. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text
4. Кодекс законів про працю України : закон України від 10.12.1971 № 322-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08

**ЯСЕНКО Вячеслав,**
*здобувач вищої освіти 3 курсу факультету менеджменту, адміністрування та права, Державний біотехнологічний університет*
**науковий керівник: КОЛЄСНІК Тетяна,**
*завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін, трудового та аграрного права, доктор юридичних наук, професор, Державний біотехнологічний університет*

## ДИСТАНЦІЙНА РОБОТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Перебування держави в стані війни, руйнування інфраструктури та порушення нормального функціонування підприємств, установ і організацій вимагають пошуку оптимальних варіантів для продовження трудових правовідносин у безпечних умовах та зменшення кількості безробітних осіб. Одним з таких варіантів є впровадження дистанційної роботи, що набула великої актуальності, в умовах воєнного стану.

Безумовно для тих роботодавців, які знаходяться на тимчасово окупованих територіях або поруч з ними, оптимальним варіантом організації роботи працівників, яка не потребує присутності на робочому місці на підприємстві, може бути дистанційна або надомна робота, адже дорога до робочого місця та й саме перебування у ньому може загрожувати здоров'ю та життю працівників. Дистанційна робота – це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією власника або

уповноваженого ним органу, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ч. 1 ст. $60^2$ КЗпП України) [1]. Такий вид роботи дасть змогу як забезпечити працівників роботою та заробітною платою, так і стабільно функціонувати самому підприємству, установі чи організації за умови, якщо вони мають всі організаційні можливості перевести працівників на дистанційну або надомну роботу[2].

Положення статті $60^2$ КЗпП України скеровує, що на час загрози поширення епідемії, пандемії, необхідності самоізоляції працівника у випадках, встановлених законодавством, та/або у разі виникнення загрози збройної агресії, надзвичайної ситуації техногенного, природного чи іншого характеру дистанційна робота може запроваджуватися наказом (розпорядженням) власника або уповноваженого ним органу без обов'язкового укладення трудового договору про дистанційну роботу в письмовій формі.

Дистанційна та надомна робота мають відмінності між собою, які потрібно врахувати роботодавцеві при обранні одного із цих варіантів в залежності від специфіки та трудової функції працівника. Надомна робота є формою організації праці, за якої робота виконується працівником за місцем його проживання або в інших визначених ним приміщеннях, що характеризуються наявністю закріпленої зони, технічних засобів (основних виробничих і невиробничих фондів, інструменту, приладів, інвентарю) або їх сукупності, необхідних для виробництва продукції, надання послуг, виконання робіт або функцій, передбачених установчими документами, але поза виробничими чи робочими приміщеннями власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу[3]. Основною особливістю надомної роботи є те, що робоче місце працівника є фіксованим та не може бути змінено працівником самостійно, а потребує погодження із роботодавцем за 3 робочі дні у спосіб, передбачений трудовим договором. Крім цього, ця форма праці покладає також певні обов'язки на роботодавця, а саме забезпечити безпечні та нешкідливі умови праці працівникам і забезпечити працівників засобами виробництва, матеріалами та інструментами, необхідними для виконання надомної роботи.

Дистанційна робота є формою організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією власника або уповноваженого ним органу, в будь–якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно–комунікаційних технологій. Головною перевагою дистанційної роботи є те, що працівник може самостійно визначати своє робоче місце без погодження із роботодавцем. Зазначене також надає перевагу і роботодавцю, оскільки на відміну від надомної роботи, при дистанційній – роботодавець не буде нести відповідальність за забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці. При цьому, працівник може розподіляти робочий час на власний розсуд, оскільки на нього не поширюються правила внутрішнього трудового розпорядку, якщо інше не визначено трудовим договором. Водночас, працівнику слід врахувати, що загальна тривалість робочого часу має відповідати визначеним законодавством та внутрішніми правилами

підприємства чи установи.

Враховуючи викладене, слід зазначити, що в умовах воєнного стану роботодавцю доцільно обирати саме дистанційну форму організації праці, як більш гнучкий варіант, з огляду на нинішню ситуацію. Водночас, роботодавцю варто врахувати, що в умовах воєнних дій працівник, тимчасово іноді не зможе виконувати роботу дистанційно, з незалежних від нього чинників та об'єктивних обставин, що в свою чергу не може розглядатися як порушення працівником трудової дисципліни і бути підставою для застосування до нього дисциплінарної відповідальності.

**Список використаних джерел**

1. Кодекс законів про працю України : станом на 1 січня 2022 року. Харків: Право, 2022. 120 с.

2. Роз'яснення Держпраці щодо особливості дистанційної роботи в умовах воєнного стану. URL:https://www.kadrovik01.com.ua/news/7494-derjprats-rozyasnila-osoblivost-distantsyno-roboti-v-umovah-vonnogo-stanu

3. Конвенції МОП №177 про надомну працю від 20.06.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/993_327

## СЕКЦІЯ № 5
## ВІЙСЬКОВІ ФОРМУВАННЯ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНА ОБОРОНА: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

**Анісімов Кирило**,
заступник начальника Управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування ГУНП в Запорізькій області

# МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ПРАВООХОРОННІЙ СФЕРІ

Характерною особливістю сучасного стану взаємодії поліції та інститутів громадянського суспільства в зарубіжних країнах виступає активне залучення останніх до заходів з реалізації правоохоронної функції. Відтак, органи поліції та громадянські інституції стають дедалі вижливішими суб'єктами в практиці забезпечення публічного порядку та безпеки.

У багатьох країнах світу поглиблення та розвиток партнерських відносин між правоохоронними органами та громадою визнано пріоритетним завданням державної політики, складовими якого, на думку фахівців у галузі міжнародної поліцеїстики, слугує забезпечення громадського спокою та правопорядку; захист основних прав і свобод людини, передусім життя; попередження та розкриття злочинів; надання допомоги та послуг суспільству з метою зниження рівня страху перед злочинністю, можливістю зазнати тілесних ушкоджень та виникнення соціально-побутових безпорядків, а також попередження занепаду районів проживання [1, с. 4]. Вищевказані завдання обумовлюють важливість укріплення та розвитку партнерських відносин між інститутами громадянського суспільства та поліцейськими відомствами зарубіжних країн.

Н.С. Меншикова переконана, що спираючись на тісний взаємозв'язок із громадянським суспільством, поліція реалізує правоохоронну функцію, виконуючи своє головне призначення – служіння суспільству [2, с. 82]. Відтак, довіра громадян до правоохоронних органів та ступінь їхньої залученості до процесу утворення безпекового середовища в територіальних громадах стають характерними рисами партнерської моделі взаємодії поліції та інститутів громадянського суспільства на місцевому рівні.

Прагнення до встановлення партнерської моделі взаємовідносин правоохоронних органів та громади у сфері реалізації правоохоронної функції здобуло втілення у низці міжнародних та національних законодавчих актів, першорядне значення серед яких посідає прийнятий Організацією Об'єднаних

Націй, «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку» (1979 року) [3].

Так, теоретичне та практичне значення для науки адміністративного права мають положення Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, у статті 1 якого наведено визначення посадових осіб з підтримання правопорядку, в ролі яких виступають всі призначені або виборні посадові особи, діяльність яких пов’язана із правозастосуванням, які володіють поліцейськими повноваженнями, в тому числі й тими, які пов’язані із затриманням правопорушників [3].

Необхідність захисту прав і свобод людини, нетерпиме ставлення до свавілля з боку органів охорони правопорядку, обумовили висунення високих вимог до поліції, яка, на переконання О. Соколенка, має найширший спектр повноважень у сфері захисту прав громадян і організаційно розвинений апарат для їх практичного втілення [4, с. 28].

Об’єднавши 57 країн Північної Америки, Європи та Центральної Азії, Організація з безпеки та співробітництва в Європі проголошує партнерські відносини поліції та суспільства, за яких відбувається постійна взаємодія правоохоронних органів та місцевої громади. Процес максимального наближення поліції до потреб громади Т. Гаврилюк називає «соціалізацією поліції», коли остання сприймається не як військовий та правоохоронний інститут, а як державний орган, діяльність якого пов’язана з наданням усебічної допомоги та послуг законослухняним громадянам у сфері громадської безпеки та порядку [5, с. 60].

На думку міжнародних експертів, провідна роль у механізмі соціалізації поліції та її максимального наближення до потреб населення, належить зміні організаційної та управлінської парадигми, яка передбачає децентралізацію управління, делегування повноважень з вироблення та прийняття рішень від керівників найвищої ланки до поліцейських місцевого рівня [1, с. 31]. Отже, співпраця поліції та громади на місцевому рівні розглядається представниками зарубіжної науки в якості ключового засобу вирішення питань щодо забезпечення громадського спокою та правопорядку, захисту основоположних прав і свобод людини, запобігання кримінальним та адміністративним правопорушенням.

Важливого значення в процесі налагодження тісної співпраці поліції та населення на міжнародному рівні набула «Декларація про поліцію» [6], прийнята Парламентською асамблеєю Ради Європи у 1979 році. У Декларації відзначається, що поліція відіграє життєво важливу роль для держави і членів суспільства; умови, в яких змушена діяти поліція, пов'язані з ризиком для співробітників, а відсутність певних правил поведінки ускладнює виконання співробітниками своїх обов'язків. Етичні норми, яким повинен слідувати

поліцейський, закріплені в «Декларації про поліцію», повинні сприяти тісній співпраці поліції та суспільства.

Аналіз вищевказаних міжнародних правових актів у сфері взаємодії поліції та територіальних громад підтверджує фундаментальну роль міжнародно-правового забезпечення для розвитку національного законодавства та налагодження тісної взаємодії між вказаними суб'єктами правовідносин.

Міжнародно-правові норми також покладені в основу національної концепції взаємодії поліції й населення. Норми щодо взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства, відкритості та прозорості поліції, законності в її діяльності та дотримання прав і свобод людини покладені в основу Законів України «Про Національну поліцію» [7], «Про оперативно-розшукову діяльність» [8], «Про Дисциплінарний статут Національної поліції» [9] та інших законодавчих та підзаконних правових актів.

Таким чином, партнерство між поліцією та громадою на концептуальному рівні є основоположним принципом законодавства багатьох зарубіжних країн, наслідком чого стало проведення кардинальних реформ поліцейських органів майже в усіх розвинених країнах світу.

**Список використаних джерел**

1. Наилучшая практика построения партнерства между полицией и обществом : Составлено Старшим полицейским советником при Генеральном секретаре ОБСЕ. 2008. 81 с.

2. Меньшикова Н. С. Партнерская модель взаимодействия государства и гражданского общества: содержание, признаки и условия создания. *Вопросы государства и права: сб. науч. трудов. Краснодар : Краснодарский университет МВД России*, 2016. С. 82–91.

3. Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН "Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку" від 17.12.1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_282.

4. Соколенко О. Зарубіжний досвід захисту прав громадян у діяльності поліції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2013. С. 28-30.

5. Гаврилюк Т. Становлення відносин між поліцією та населенням у європейських країнах: історичні передумови та сучасні тенденції. *Вісник Академії управління МВС*. 2010. №3(15). С. 56-63.

6. Резолюція N 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи "Декларація про поліцію" від 08.05.1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803#Text.

7. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

8. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.

9. Про Дисциплінарний статут Національної поліції: Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 29. Ст. 233.

**ВОЛОВИК Віктор,**
*аспірант кафедри адміністративного, фінансового і банківського права, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ, Україна*

## СПІВВІДНОШЕННЯ КАТЕГОРІЙ «ПІДГОТОВКА ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ» ТА «ПІДГОТОВКА ДО НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ»

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України надзвичайно загострила питання підготовки громадян України до військової служби, оскільки за умов правового режиму воєнного стану виникає необхідність у стислі строки укомплектувати військові формування мотивованим та підготовленим особовим складом. Тому від якості підготовки до військової служби залежить можливість сил оборони ефективно здійснювати відсіч збройній агресії, захищати суверенітет та територіальну цілісність нашої держави.

Слід сказати, що новелою військового законодавства стало прийняття Закону України «Про основи національного спротиву», яким було визначено правові та організаційні засади національного спротиву, основи його підготовки та ведення [1]. У вказаному Законі було закріплено низку дефініцій, у тому числі легальне визначення підготовки громадян України до національного спротиву, яка розуміється як сукупність заходів, які здійснюються державними органами та органами місцевого самоврядування з метою формування патріотичної свідомості та стійкої мотивації, набуття ними знань та практичних вмінь, необхідних для захисту України [1]. Як можна побачити, законодавець виділяє як основоположні категорії такої підготовки три складові: патріотичну свідомість, стійку мотивацію, а також комплекс професійно важливих знань і вмінь. Не заперечуючи проти визнання важливості вказаних категорій для забезпечення ефективної відсічі збройної агресії, звернемо увагу на розуміння схожої категорії у Законі України «Про військовий обов'язок і військову службу». У вказаному правовому акті відсутнє вичерпне легальне визначення досліджуваній нами категорії, однак його сутність, на нашу думку, повністю розкривається через структуру означеної підготовки. Так, у Законі визначено, що підготовка громадян України до військової служби включає патріотичне виховання, допризовну підготовку, підготовку призовників з військово-технічних спеціальностей, підготовку у військових оркестрах, військових ліцеях та ліцеях з посиленою військово-фізичною підготовкою, підготовку до вступу у вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, військову підготовку у закладах вищої освіти за програмою підготовки офіцерів запасу,

фізичну підготовку, лікувально-оздоровчу роботу, підвищення рівня освітньої підготовки, вивчення державної мови [2].

Відмінність між наведеними визначеннями полягає перш за все у різних аспектах розуміння сутності підготовки: якщо розуміння підготовки до національного спротиву базується перш за все на суб'єктних та цільових критеріях (тобто хто і з якою метою здійснює підготовку), то підготовка до військової служби включає переважно структурні критерії (тобто які складові утворюють підготовку до військової служби). Примітно, що така складова, як підготовка до національного спротиву, у вказаному переліку видів підготовки до військової служби відсутня. Певна логіка у цьому присутня, оскільки національний спротив здійснюється як у системі несення військової служби, так і по за нею. Як відомо, складовими національного спротиву є територіальна оборона, рух опору та підготовка громадян України до національного спротиву [1]. Якщо територіальна оборона однозначно включає до себе несення військової служби у Силах територіальної оборони, то рух опору та підготовка громадян України до національного спротиву можуть здійснюватися як військовослужбовцями, так і цивільними особами.

У той же час не можна не звернути увагу, що така категорія, як патріотичне виховання, фактично дублюється у двох наведених визначеннях. Однак фізична, мовна та освітня підготовка, необхідні для військової служби, у визначенні підготовки до національного спротиву [3], не згадуються. Втім, можна припустити, що вони розуміються як такі, що вже включені у систему професійно важливих знань та вмінь. Ще одне застереження стосується не включення до поняття підготовки до національного спротиву такої важливої для професійної педагогіки категорії, як навички. Навички, під якими звичайно розуміють розвинені до автоматизму професійні дії, на нашу думку, є дуже важливими саме для військових професій, оскільки в умовах дефіциту часу, притаманних бойовим діям, немає можливості повільно згадувати послідовність певних рухів.

На підставі викладеного вище можна зробити висновок, що підготовка до військової служби та підготовка до національного спротиву є нетотожними категоріями, які частково пересікаються. Спільним для них є компонент «підготовка до несення військової служби у складі Сил територіальної оборони», а також патріотичне виховання.

**Список використаних джерел**

1. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text

2. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text.

3. Khrystynchenko N., Koropatnik I., Khomiakov D., Shopina I., Zaitsev M. Development of Integrity and Intolerance to Corruption in the System of Preparation for Military Service. *Journal of Curriculum and Teaching*. V. 11. №3. 2022. P.112-120. DOI: https://doi.org/10.5430/jct.v11n3p112.

**ГАЙМАНОВА Анастасія**,
*курсантка 3-го курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**науковий керівник: МИСЛИВА Оксана,**
*доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки, кандидат юридичних наук, доцент, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

# НАВЧАННЯ ТРО ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

З 24 лютого 2022 року згідно з Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [3] по всій території України оголошено воєнний стан і всі воєнно здатні чоловіки та жінки долучились до оборони держави. Учасники територіальної оборони не стали виключенням і згуртувались задля оборони населення, навколишнього середовища та майна. Серед них і колишні військові, і цивільні особи, тобто резервісти, які виявили бажання надавати відсіч ворогу на підступах до кожного населеного пункту [2].

Територіальна оборона (далі – ТРО) почала формуватися ще в 2014 році, коли вперше Росія розпочала воєнний конфлікт на території Донецької та Луганської областей. Наразі основні завдання і заходи щодо підготовки та здійснення територіальної оборони України легалізовані в Законі України «Про основи національного спротиву», який прийнятий 16 липня 2021 року за №1702-IX, та вводиться в дію з 1 січня 2022 року [1].

З початку повномасштабної війни по всій території України військові формування та ТРО стали нарощувати кількість батальйонів та проходити спеціальні навчання військовим дисциплінам для підвищення та набуття професійних навичок. Особливу вагу набули тактична підготовка, тактична медицина і вогнева підготовка [2].

Очевидно, що у цивільних осіб під час воєнного стану збільшився попит на підготовку з «бойового навчання». Після набору в ТРО, її учасники приймають присягу та відправляються на двотижневу підготовку у військові частини, де їх навчають професіонали воєнної справи [2]. Особлива увага приділяється тактичній медицині, яка направлена на надання допомоги пораненому на полі бою бійцю до моменту, коли він зможе потрапити до госпіталю. Для цього військових навчають алгоритмам, які засновані на протоколах TCCC – Tactical Combat Casualty Care. Дана тактична медицина складається з трьох етапів :

1. Допомога під вогнем. Надання допомоги пораненому в умовах активного обстрілу чи вибухів.
2. Тактична медична допомога. Надання допомоги пораненому в умовно безпечному місці – укритті.

3. Евакуація в безпечну зону. Надання допомоги пораненому професійними лікарями [4].

Протоколи надання допомоги за TCCC базується на алгоритмі MARCH (Massive Hemorrhage – Airways – Respiration – Circulation - Hypothermia). Даний стандарт надання домедичної допомоги використовується також і в професійній діяльності поліцейських [4].

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що ТРО є одним з важливих аспектів оборони населення та населених пунктів, їх майна. Під час підготовки бійців до виконання службових обов'язків, вони повинні пройти спеціальну підготовку, до якої входить тактична медицина, та навчитися протоколу TCCC, в який покладено алгоритм MARCH. Даний протокол – це можливість врятувати життя пораненому до прибуття медиків.

**Список використаних джерел**

1. Про основи національного спротиву: Закон України Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2024-IX від 27.01.2022 Відомості Верховної Ради. 2021. № 41. ст. 339.

2. Територіальна оборона. Офіційний сайт «Харківський обласний ТЦК та СП». URL: https://khovk.org/ua/tz.html

3. Про правовий режим введення воєнного стану: Закон України від 10.11.2015 № 28. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

4. Допоможи собі сам. Як військовим рятувати життя поранених на фронті. Сайт «Українська Правда» URL: https://life.pravda.com.ua/columns/2016/02/1/207442/

**ГРАНКІНА Валентина**,
*викладачка кафедри організації досудового розслідування факультету № 1, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## СУЧАСНА МОДЕЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Система територіальної оборони існує у світі досить давно, практика іноземних країн показує її дієвість та переваги. Наразі сили територіальної оборони відмінні від звичних родів військ. Формування та комплектування підрозділів здійснюється переважно із резервістів. Резервіст являє собою добровольця, який з власних переконань, самостійно та за власним бажанням підписав контракт. Основними вимогами вступу до територіальної оборони для резервістів за контрактом є:

- придатність до військової служби за станом здоров'я;
- достатня або відмінна фізична підготовка;

- психологічна стійкість;
- високі мотиваційні показники;
- сформованість ідейних цінностей,
- показники професійно-психологічного відбору;
- відсутність судимостей за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, крім реабілітованих, відсутність більше двох судимостей за вчинення умисних злочинів тощо.

Результатом підписання контракту добровольця територіальної оборони є закріплення особи за конкретним підрозділом, з відповідною відміткою у військовому квитку про цей підрозділ та займану посаду. Підписання контракту фактично не змінює цивільне життя добровольця та не накладає додаткових зобов'язань, крім того, що доброволець повинен у мирний час пройти певну кількість навчальних заходів за рік, а в період воєнного стану пройти курс підготовки. На практиці, більшість резервістів добровільно підписують контракт з особистих переконань, являючись при цьому самодостатніми. Це свідчить про їх високу мотивацію до захисту своєї держави та народу.

Держава також забезпечила заохочувальні фактори у вигляді соціальних та матеріальних пільг для добровольців. Тож, головними та важливими пільгами, передбаченими Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», Податковим кодексом, Кодексом законів про працю та іншими нормативно-правовими документами, є:

- у мирний час на період проходження зборів офіційно працевлаштовані резервісти звільняються від виконання обов'язків зі збереженням робочого місця та середнього заробітку за період зборів.
- у разі захворювання чи травми в період зборів резервіст має змогу отримати допомогу в медичних закладах Збройних Сил України.
- збереження місця роботи та середнього заробітку на строк до завершення особливого періоду для осіб, яких прийнято на контракт під час кризової ситуації;
- виплати органами місцевого самоврядування щорічної соціальної допомоги учасникам бойових дій;
- надання статусу учасника бойових дій або статусу особи з інвалідністю внаслідок, та отримання належних цим статусам пільг;
- безкоштовне забезпечення речовим майном;
- харчування за рахунок держави;
- грошова допомога для вирішення соціально-побутових питань в розмірах, що не перевищують грошового забезпечення;
- відпустка за сімейними обставинами терміном до 10 діб, зі збереженням грошового забезпечення;
- соціальний захист для сімей загиблих (померлих) захисників та охоронців України;
- після призову за мобілізацією резервіст набуває всіх прав і обов'язків військовослужбовця;

- у разі мобілізації резервіста, який на той момент є фізичною особою підприємцем та не має найманих працівників, то він на весь період служби звільняється від подання податкової звітності і сплати Єдиного соціального внеску та єдиного податку тощо. Тож, в мирний час існування та коли настає воєнний період і резервістів мобілізують до лав їх підрозділів, територіальна оборона користується усіма гарантіями соціального та правового захисту військових сил [ 1 ].

Після затвердження Верховною радою України Указу Президента «Про введення воєнного стану в Україні» [2, с. 18] було акцентовано увагу на питання практичного функціонування додаткових заходів підвищення воєнної безпеки країни. Активізувався процес зарахування добровольців до лав територіальної оборони. Так як, ідея територіальної оборони передбачає координацію армії та громади, важливими тут є взаємодія й партнерські відносини з органами місцевої влади і самоврядування.

Наразі Сили територіальної оборони вже отримали змогу показати себе в дії. Масштаб патріотичних настроїв та бажання вступити до лав цього ряду військ у громадян досяг максимального рівня. Важливо, що з урахуванням нинішніх реалій, дієвість територіальної оборони все ж значно нижча без її активної співпраці з місцевою владою. Добровольчі формування спираються на підтримку громади, для якої внаслідок цього можна визначити певні переваги. Однією з таких є можливість швидко задіяти готові підрозділи у випадках виникнення надзвичайних ситуацій, рятувально-пошукових операцій, що потребують оперативного втручання. Також, це участь в охороні критичної інфраструктури відповідного населеного пункту. Тому взаємодія органів місцевої влади з Силами територіальної оборони вкрай важлива. Фінансові ресурси, питання забезпечення територіальної оборони, харчування та інше – все цілком реальне для виконання місцевою владою.

Розглядаючи цивільну складову й настрої містян, територіальна оборона стала додатковим елементом об’єднання громад, така кооперація є корисною та ефективною на практиці. Тобто дієвість територіальної оборони залежить не тільки від опори на місцеву владу, але й на суспільство. Нині добровольцями активно стають члени громадських військово-патріотичних та молодіжних організацій, Асоціації учасників Операції об’єднаних сил, клубів боротьби, які вже мають певні навички військовослужбовців та досвід. Це є найголовнішим дієвим активом та основою для місцевої територіальної оборони.

Невід’ємною та вагомою є також взаємодія територіальної оборони з правоохоронним сектором. Мова ведеться про налагоджену систему тренувань за допомогою силових відомств. Це можуть бути фахові заняття з макетами зброї і техніки, виїзди на тренувальні полігони, стрільби, інструктажі.

Спираючись на приклади військових реалій, приходить розуміння, що спільною справою ці формування підвищують рівень довіри суспільства до цих органів, підвищується відповідний рівень воєнної безпеки країни та почуття захищеності у людей.

Сучасна модель системи територіальної оборони за час дії воєнного стану

в Україні вже розцінюється як ефективна. Спільно зі Збройними силами України та Національною гвардією підрозділи територіальної оборони дають відсіч ворогу та повністю контролюють ситуацію. Активна підтримка з боку держави, правоохоронних органів, органів місцевою влади та громад сприяє підвищенню рівня мотиваційного складу у громадян, що сприяє лише покращенню даного механізму оборони. Кількість охочих приєднатися до лав територіальної оборони не зменшується. Але ці процеси не свідчать, що даний механізм оборони зупинився у своєму вдосконалені та розвитку.

Отже, підрозділи територіальної оборони знаходяться в оперативному підпорядкуванні міністерства оборони України та формуються за територіальним принципом, беруть участь у здійсненні військових та цивільних задач. Їх ефективність зумовлена взаємодією з регулярним військом, правоохоронними органами, органами державної безпеки та інших служб. Значущу роль набувають місцева адміністрація, органи управління силових структур, що дислокуються на цій території військові частини та місцева громада.

**Список використаних джерел**

1. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text (дата звернення:15.04.2022)

2. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про запровадження воєнного стану в Україні» // Урядовий кур'єр (офіційне видання). 2022. № 40.

**ГУЗЕНКО Владислав**,
*курсант 3 курсу, рядовий поліції, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

**ЗЕЛЕНСЬКИЙ Євген,**
*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

## АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ДОЛУЧЕННЯ ДО СИЛ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Сьогодення України в умовах війни із агресором, звісно, має сумні звістки про загибель наших захисників, мирних громадян, знищення жилих кварталів та важливих об'єктів інфраструктури українських міст. Проте це є ціною одного із найважливіших етапів формування та розвитку нашої державності, єдності та національної сили. Визнання Україною на державному рівні основоположних демократичних принципів міжнародних відносин позитивно вплинуло на процес інтеграції у світову спільноту та зовнішню політику в

цілому. Зокрема, зміни в законодавстві, політиці, економіці та соціальній сфері створені з метою закріплення суті громадянського суспільства та правової демократичної держави. Наразі оборонна сфера України зазнає значних змін, проте ще потребує нових та науково обґрунтованих способів формування воєнної організації, пошуку більш ефективних механізмів захисту інтересів держави від реальних та можливих загроз у цій галузі.

З початку російського вторгнення в Україну у 2022 році багатьом громадянам народу України довелось змінити звичну роботу на військову форму та виконання бойових завдань. У зв'язку із введенням воєнного стану у державі усі українські воєнні організації та сили національного супротиву зайняли активні бойові позиції з метою збереження воєнної безпеки, а також створення збройного захисту незалежності, суверенності та територіальної цілісності України. Такими, зокрема, є Сили територіальної оборони Збройних сил України.

Це окремий рід сил ЗСУ, що займаються виконанням завдань територіальної оборони. Відповідно до п.2 ч.1 ст.1 Закону України від 16.07.2021 № 1702-IX «Про основи національного супротиву» поняття «добровольче формування територіальної громади» визначено як воєнізований підрозділ, сформований на добровільній основі з громадян України, які проживають у межах території відповідної територіальної громади, який призначений для участі у підготовці та виконанні завдань територіальної оборони в межах території відповідної територіальної громади [1].

З логічної точки зору добре організована ТрО ЗСУ є стримувальною силою для ворога, оскільки створює певний негативний фон та деморалізує – окупанти відчувають не лише всю міць армії на лінії фронту, але й поза ним з боку громадян, народу. Так формується загальний супротив. Добровольці, що хотіли вступити до лав ТрО, мали змогу це зробити на початку війни, оскільки існує обмеженість штатних посад для служби у даному підрозділі. Зі слів керівників ТрО наразі є велика активність та проявлення бажання вступити до лав Сил національного супротиву зі сторони молоді, оскільки повністю незалежне від минулого та «чудової радянської ідеології» покоління, що виховано на принципах патріотизму, вважають своїм боргом захист своєї сім'ї, міста та Батьківщини.

З огляду на такий попит до культивації патріотизму та підвищення національного рівня цінності воєнізованих підрозділів у майбутньому є сенс збільшення робочих місць, підготовленості керівництва ТрО до прийому більшої кількості охочих вступити до їх лав, оскільки саме сили національного опору зміцнюють й силу оборони народу, держави в цілому, а це завдає значний удар по моральному, психологічному стану ворога, що у свою чергу є одним їх найголовніших критеріїв, які прямо впливають на здатність військ до виконання бойових задач та можливості отримати перемогу.

**Список використаних джерел**

1. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021 р. № 1702-IX: станом на 19 лют. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text (дата звернення: 08.04.2022).

**ГУРСЬКИЙ Віктор**,
*завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 2, кандидат психологічних наук, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ

Закон України «Про основи національного спротиву» від 16 липня 2021 року № 1702-IX визначає завдання підготовки громадян України до національного спротиву. Такими завданнями є:

1) сприяння набуттю громадянами України готовності та здатності виконання конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України;

2) військово-патріотичне виховання громадян України;

3) підготовка населення до умов життєдіяльності в районах ведення (воєнних) бойових дій [1, ст. 3, ч. 5].

Статтею 6 даного законодавчого акту визначені основи підготовки громадян України до національного спротиву. Також, визначені і види підготовки громадян до національного спротиву, а саме: загальновійськова, яка поділяється на початкову і базову [1, ст. 6].

Початкова підготовка організовується центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, разом з Міністерством оборони України та проводиться в закладах загальної середньої освіти. У літній час проводиться військово-патріотична підготовка в ігровій формі у літніх таборах. Своєю чергою базова підготовка організовується Міністерством оборони України разом з іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади та проводиться з громадянами України, які досягли 18-річного віку та не проходять військову службу в Збройних Силах України, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях, службу в правоохоронних органах, шляхом проведення періодичних навчальних зборів, занять, курсів.

Безпосередньо загальновійськова підготовка громадян України до національного спротиву організовується з використанням фондів військових частин Сил територіальної оборони Збройних Сил України, військових навчальних закладів, навчальних центрів, інших військових частин (установ) Збройних Сил України, інших складових сил безпеки та сил оборони, об'єктів,

які перебувають у сфері управління державних органів та органів місцевого самоврядування.

Загальновійськова підготовка громадян України організовується та здійснюється згідно вимог Порядку організації та здійснення загальновійськової підготовки громадян України до національного спротиву, який затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1443 [2]. Згідно вимог зазначеного Порядку, загальновійськову підготовку проходять громадяни допризовного, призовного віку, військовозобов'язані, резервісти та інші категорії громадян, які виявили бажання долучитися до національного спротиву.

Головними завданнями початкової підготовки є:

- військово-патріотичне виховання громадян;
- ознайомлення громадян з основами законодавства щодо захисту України, цивільного захисту населення та особистої безпеки людини;
- усвідомлення громадянами свого обов'язку щодо захисту України в разі виникнення загрози незалежності та територіальній цілісності держави;
- набуття знань про функції Збройних Сил, інших складових сил безпеки та сил оборони, їх характерні особливості;
- здійснення морально-психологічної підготовки до військової служби;
- набуття практичних навичок для засвоєння основ захисту України, військової справи, цивільного захисту населення, домедичної допомоги, здійснення психологічної підготовки громадян;
- підготовка громадян до захисту України, професійної орієнтації молоді до служби у Збройних Силах та інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях [2].

Основними завданнями базової підготовки є:

- набуття громадянами базових знань, умінь та навичок у володінні стрілецькою зброєю;
- формування у громадян психологічної мотивації та стійкості до виконання обов'язків військової служби, навчання їх методів надання домедичної допомоги, первинної психологічної допомоги (самодопомоги);
- виховання у громадян високих морально-бойових якостей, почуття відповідальності за захист Батьківщини, дисциплінованості та військового товариства;
- навчання громадян дотриманню норм міжнародного гуманітарного права і правил ведення війни [2].

Проведений нами аналіз дозволяє констатувати необхідність визначення компетенцій закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських у системі підготовки різних категорій громадян України (допризовники, призовники, військовозобов'язані, резервісти та інші категорії громадян, які виявили бажання долучитися до національного спротиву – *Прим. авт.*) до національного спротиву.

**Список використаних джерел**

1. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX (редакція від 19.02.2020). *Відомості Верховної ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text.

2. Порядок організації та здійснення загальновійськової підготовки громадян України до національного спротиву, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1443. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1443-2021-%D0%BF#n9.

**ПЕКАРСЬКИЙ Сергій**,
*доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 3, кандидат юридичних наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ*

## ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ

Об’єктом Закону України «Про основи національного спротиву» від 16 липня 2021 року № 1702-IX є суспільні відносини, які визначатимуть правові та організаційні засади національного спротиву, основи його підготовки та ведення, завдання і повноваження сил безпеки та сил оборони з питань підготовки і ведення національного спротиву. Під національним спротивом даний закон визначає комплекс заходів, які організовуються та здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсічі агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України [1].

Складовими національного спротиву є територіальна оборона, рух опору та підготовка громадян України до національного спротиву [1, ст. 3]. Під силами і засобами руху опору необхідно розуміти визначені сили і засоби сил безпеки та сил оборони, які залучаються до здійснення заходів з організації, підготовки та виконання завдань руху опору, а також окремі особи, які на добровільній та конфіденційній основі залучаються до виконання завдань руху опору.

Відповідно до положень Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII до сил безпеки відносяться правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші органи, на які Конституцією та законами України покладено функції із

забезпечення національної безпеки України [2, ст. 1, п. 17]. Одночасно до сил оборони відносяться Збройні Сили України, а також інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення оборони держави [2, ст. 1, п. 18].

Проведений нами аналіз законодавчого регулювання повноважень Національної поліції України в системі національного спротиву, в умовах воєнного стану, надає можливість зазначити про наявність прогалин, які негативно впливають на ефективне виконання підрозділами поліції завдань, які визначені Законом України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII [3]. На нашу думку діяльність Національної поліції у мирний та воєнний час має низку відмінностей у системі підготовки та проходження служби.

Необхідно, також, визначити особливості взаємодії сил територіальної оборони Збройних Сил України з правоохоронними органами, які здійснюють правоохоронні функції на певній адміністративний територіальній одиниці з урахуванням територіально-зонального принципу військово-адміністративного поділу території України. Так, у Законі України «Про основи національного спротиву» зазначено, що «ведення руху опору здійснюється з настанням особливого періоду на тимчасово окупованій території України, території України, яка захоплена агресором (противником) під час збройної агресії проти України [1, ст. 5]. Події 2014 року, які пов’язані з виводом правоохоронних органів з тимчасово окупованої території Донецької та Луганської областей та Автономної республіки Крим, а також відкрите збройне вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року та подальші військові дії показали необхідність виробки нового механізму взаємодії Збройних сил України, підрозділів територіальної оборони з правоохоронними органами, зокрема Національною поліцією (*Прим. авт.*) у частині визначення повноважень, проведені спільних заходів, проведенні мобілізації, військової підготовки, військово-патріотичного виховання громадян України та військово-шефської роботи, забезпеченні публічної безпеки та дотримання конституційних прав і свобод громадян на деокупованих територіях тощо.

Під взаємодією слід розуміти спільну діяльність суб’єктів сил і засобів руху опору, в розумінні згідно положень Закону України «Про основи національного спротиву», або сил безпеки та сил оборони, в розумінні згідно положень Закону України «Про національну безпеку України» щодо впровадження системи воєнних, інформаційних, правозахисних і інших спеціальних заходів, організація, планування, підготовка і підтримка яких здійснюється з метою виконання завдань національного спротиву та територіальної оборони.

Отже, наведене вище дозволяє визначити дискусійність даної проблеми, що передбачає необхідність, з урахуванням міжнародного досвіду, розроблення пропозицій, їх обговорення з метою чіткого законодавчого регулювання

повноважень Національної поліції України в системі національного спротиву в умовах воєнного стану.

**Список використаних джерел**

1. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX (редакція від 19.02.2020). *Відомості Верховної ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text.

2. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII (редакція від 24.11.2021). *Відомості Верховної ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text.

3. Про Національну поліцію: Закон України 2 липня 2015 року № 580-VIII (редакція від 03.04.2022). *Відомості Верховної ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.

**ПОПОВИЧ Альона**,
*курсантка 3-го курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування, рядовий поліції, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник: МИСЛИВА Оксана,**
*доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки, кандидат юридичних наук,доцент, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ПРОБЛЕМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ

В Україні 22 лютого 2022 року було введено воєнний стан [1].

Діяльність держаних органів під час воєнного стану гарантує безпеку та оборону держави в цілому, а також спокій та злагоджену співпрацю суспільства. Територіальна оборона України також є невід'ємною складовою оборони держави і полягає у скоординованій діяльності суб'єктів територіальної оборони України, в сукупності загальнодержавних, воєнних та спеціальних заходів в мирний час та в особливий період, спрямованої на забезпечення захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності, поза зонами/районами ведення бойових дій [2].

Територіальна оборона – це система певних заходів, які спрямовані, щодо протидії воєнних загроз, а також надання безпосередньої допомоги щодо захисту населення, території, навколишнього середовища та певних об’єктів і майна від надзвичайних ситуацій та можливості ураження та навмисного знищення. Загальне керівництво територіальною обороною України здійснює Президент України – Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України [3]. В його повноваження входить звільнення або призначення командувача

територіальною обороною, також затвердження плану, мети, завдань цього формування, видання розпоряджень щодо його діяльності.

Основними завданнями розглядуваного військового формування є: своєчасне реагування на будь-які прояви військової агресії в бік України, оборона території, місцевості, навколишнього середовища та населення від агресії противника та нападу; безпосереднє посилення особового складу військових сил на кордоні задля забезпечення обороноздатності; швидкого сповіщення про можливість нападу; ліквідація наслідків військових дій окупантів; розчищення території від наслідків контакту з окупантами та їх агресією; підготовка населення з питань національного супротиву та захист їх порушених прав; співпраця з державними органами та органами місцевого самоврядування тощо. Такі територіальні формування утворюються на добровільних засадах учасників, тобто кожен, хто бажає може стати на захист нашої держави та населення.

Водночас, для професійного виконання завдань тероборони досить складними є питання як щодо навчання, так і фінансового забезпечення, особливо, враховуючи велику кількість добровольців і обмежений час на відповідну підготовку. Доцільно, насамперед, звернути увагу саме на практичних навчаннях з вогневої та тактичної, і медичної підготовки. Але при цьому, особовий склад має свідомо самостійно отримувати теоретичні знання з чинної нормативно-правової бази, наприклад, вивчати Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводжені зі зброєю» від 01.02.2016 року № 70 [4]. Такі знання мають обов’язково бути контрольованими, в тому числі, прийняттям відповідних заліків. Також важливим принципом прийняття особи в територіальну оборону є перевірка її на психоемоційного стану та здоров'я. Оскільки, особи, які є добровольцями повинні бути підготовленими та здоровими, а також мали можливість та певні мінімальні навички для надання медичної допомоги в умовах не зовсім для цього створених. Такі особи, приходячи до лав ЗСУ, ТРО проходять певне навчання та здобувають навички, щоб у разі необхідності швидко надати першу необхідну допомогу, а також збільшити час постраждалого на життя, на момент доки він буде доправлений до госпіталю чи лікарні. Особлива увага під час навчання військовослужбовців, які проходять безпосередньо службу тактичну медицину проходять відповідно до TCCC – Tactical Combat Casualty Care, яка базується на таких етапах, як надання допомоги під вогнем під час обстрілу чи вибухів, надання тактичної медичної допомоги, що виражається у домедичній допомозі в досить тихому місці - укритті , а також заключний етап евакуація в безпечну зону для якої є характерним надання допомоги професіоналами та відповідними медикаментами.

Окремою проблемою в умовах воєнного стану є фінансове забезпечення територіальної оборони, адже наразі воно є недостатнім: добровольців більшає, а однострій не є повноцінним, ще більша криза з засобами індивідуального захисту (шоломи, бронежилети) та спеціальними аптечками, в яких мають бути засоби усунення негативних наслідків поранень і травм на стадії надання

домедичної допомоги відповідно ТССС.

Суттєвою проблемою є недостатність знань і вмінь із застосування вогнепальної зброї, що може призвести до негативних наслідків самопоранень. Ми вважаємо, що вкрай потрібним є складання особовим складом тероборони відповідних тестів, заліків, екзаменів з питань матеріальної частини зброї, законодавчої бази та практичних тренувань з виконання стрілецьких вправ.

**Список використаних джерел**

1. Указ Президента України від 22.02.2022 « Про ведення воєнного стану в Україні. URL: https://cutt.ly/0G71u5a (дата звернення 17.04.2022)

2. Закон України «Про територіальну оборону». URL: https://ips.ligazakon.net/document/JI03922A. (дата звернення 17.04.2022).

3. Територіальна оборона. Офіційний сайт «Харківський обласний ТЦК та СП». URL: https://khovk.org/ua/tz.html (дата звернення 17.04.2022)

4. Наказ від 01.02.2016 №70 «Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю». URL: https://cutt.ly/IG7M39w (дата звернення 17.04.2022)

**ПРИЙМАК Вадим**,
*ад'юнкт наукового відділу організації підготовки та атестації науково-педагогічних кадрів науково-методичного центру організації наукової та науково-технічної діяльності, Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, м. Київ, Україна*

## ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ЗА УМОВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Указом Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» на території нашої держави було запроваджено воєнний стан у зв'язку з повномасштабною збройною агресією Російської Федерації. Згідно положень ст.1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження

конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

3 березня 2022 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни», відповідно до положень якого фізичні особи, фізичні особи - підприємці, юридичні особи подають облікові, фінансові, бухгалтерські, розрахункові, аудиторські звіти та будь-які інші документи, подання яких вимагається відповідно до норм чинного законодавства в документальній та/або в електронній формі, протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи. У період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення до фізичних осіб, фізичних осіб - підприємців, юридичних осіб не застосовується адміністративна та/або кримінальна відповідальність за неподання чи несвоєчасне подання звітності та/або вказаних документів. При цьому особи, які не мають фізичної можливості протягом строку, визначеного цим Законом, подати звітність чи вказані документи, у зв'язку з безпосередніми наслідками їх участі у бойових діях, звільняються від адміністративної та/або кримінальної відповідальності та подають звітність чи документи протягом одного місяця з дня закінчення наслідків, які унеможливлювали їх подання. Крім того, у період дії воєнного стану або стану війни будь-які перевірки щодо своєчасності та повноти подання будь-яких звітів чи документів звітового характеру уповноваженими органами не здійснюються [2].

Вказані законодавчі новели означають, що військові посадові особи, на яких поширюються вимоги антикорупційного законодавства, тимчасово звільняються від обов'язку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Разом з тим цитований вище Закон не припиняє комплексної та систематичної діяльності правоохоронних та інших державних органів, спрямованих на протидію корупційним правопорушенням, що є особливо важливим для ефективного функціонування сектору безпеки і оборони [3, с.4]. Більш того, в умовах правового режиму воєнного стану виникають нові умови, які сприяють збільшенню кількості корупційних правопорушень. До них, зокрема, належать:

а) зростання масштабів надання гуманітарної допомоги, що надходить на територію України від міжнародних організацій, іноземних фізичних та юридичних осіб, та переміщується територією нашої держави різними видами транспортних сполучень;

б) залучення до процесів отримання, обробки та доставки гуманітарної допомоги великого кола суб'єктів, деякі з яких мають статус посадових осіб (у тому числі – військових посадових осіб), а інші – є фізичними особами, що займаються волонтерською діяльністю, при цьому законодавчо порядок взаємодії цих двох категорій під час різноманітних дій з гуманітарною допомогою не визначено;

в) окупацією окремих територій нашої держави, внаслідок чого

матеріальні цінності та документи, які супроводжують їх отримання та зберігання, опиняються по за доступом або фізично знищуються;

г) виникненням нових та збільшення кількості існуючих раніше корупційних ризиків, зокрема, пов’язаних із прагненням певних осіб уникнути призову за мобілізацією або незаконно покинути територію України.

Розуміння причин та умов, які сприяють вчиненню корупційних правопорушень, дозволяє скоординувати зусилля на їх виявлення і запобігання. При цьому варто пам’ятати, що перевірки та декларування як традиційні інструменти виявлення корупційних правопорушень у період дії правового режиму воєнного стану не застосовуються. Вказане обумовлює необхідність пошуку інших дієвих антикорупційних інструментів, до яких можна віднести численні соціологічні опитування, проведення фокус груп, аналіз публікацій в засобах масової інформації та ін.

**Список використаних джерел**

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

2. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни: Закон України від 3 березня 2022 року № 2115-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20/conv#Text.

3. Оновлена доктрина публічного адміністрування у секторі безпеки і оборони України : колективна монографія. /С.Єсімов, М.Ковалів та ін. Львів : СПЛОМ, 2021. 482 с.

**ПРИЛІПКО Максим**,
*аспірант кафедри адміністративного, фінансового і банківського права, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ, Україна*

## ЩОДО ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ПОСАДОВИХ ОСІБ

Питання забезпечення доброчесної поведінки військових посадових осіб у Збройних Силах України останнім часом набувають все більшого значення, що пов’язано із необхідністю підвищення рівня професіоналізму осіб офіцерського складу та їх етичних якостей. Відповідно до нової редакції Стратегічного оборонного бюлетеня, трансформація системи військового кадрового менеджменту, включаючи рекрутинг, відбір, утримання та управління кар'єрою військовослужбовців Збройних Сил України та інших складових сил оборони, підтримуватиметься шляхом: упровадження принципів прозорості, неупередженості та меритократичного підходу, який передбачає застосування чітко визначених критеріїв просування по службі, що ґрунтуються на знаннях,

уміннях, цінностях, досвіді і доброчесності [1].

Роль права у визначенні сутності та конкретних критеріїв доброчесності є вирішальною. Завдяки об'єктивації вимог до доброчесності у нормативно-правових актах, виникає можливість створити модель правомірної поведінки військовослужбовця і фіксувати ті відхилення від неї, які уявляють собою прояви недоброчесної поведінки. При цьому означені прояви можуть як утворювати, так і не утворювати складу самостійних деліктів, відповідальність за які передбачена нормами кримінального законодавства, а також законодавства про адміністративні та дисциплінарні правопорушення.

Завданням правової науки за таких умов є створення адміністративно-правового механізму, за допомогою якого задекларовані нормотворцем цілі могли б втілитися у площину реальних правовідносин. Це вимагає перегляду положень актів військового законодавства, в яких знайшли відображення принципи та стандарти поведінки військових посадових осіб [2], особливо ті з них, які стосуються відносин з цивільним населенням, а також здійснення під час виконання своїх службових обов'язків дій, які можуть містити корупційні ризики.

Можливість реалізувати принципи доброчесності значною мірою залежить від того, на якому етапі військової служби розпочинається відповідна діяльність. Дослідженнями у галузі професійної педагогіки доведено, що чим раніше розпочинається робота з формування певних знань, вмінь та навичок, якостей характеру, тим більшою є ефективність такої роботи. Тому для вироблення сталих навичок доброчесної поведінки військовослужбовців у системі військової освіти мають активніше впроваджуватися різноманітні форми занять, метою яких є усвідомлення моральних стандартів професії (обговорення етичності дій героїв художніх фільмів, персонажів поширених комп'ютерних ігор, висловлювань військовослужбовців у соціальних мережах тощо). Велике значення має також активне закріплення етичних вимог щодо академічної доброчесності викладачів, науковців та здобувачів освіти в кодексах академічної доброчесності, ухвалених зборами трудових колективів або вченими радами університетів. У вказаних документах знайшли своє закріплення правила і норми академічної доброчесності учасників освітнього процесу, особливості політики закладів вищої освіти у вказаній сфері, процедури розгляду питань про академічну недоброчесність та правовий статус органів, які такі процедури здійснюють [3, с.38]. Посилення вимог до академічної доброчесності повною мірою зачіпає й процеси підготовки кадрів для Збройних Сил України та інших військових формувань у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах закладів військової освіти.

**Список використаних джерел**

1. Стратегічний оборонний бюлетень України: затверджено Указом Президента України від 17 вересня 2021 року №473/2021. URL: https://www.president.gov.ua/documents/4732021-40121.

2. Кодекс доброчесної поведінки та професійної етики військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України: затверджено Міністром оборони України 15 березня 2017 року. URL: https://www.mil.gov.ua/content/coruption/Codecs.pdf

3. Шопіна І. Ґенеза правового забезпечення академічної доброчесності. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні на*уки. 2020. Вип. 1. С. 36-39.

**СІВЕРСЬКА Зорина**,
*курсантка, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*
**науковий керівник**: **ТІНІН Дмитро,**
*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ФОРМУВАНЬ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ: НЕДОЛІКИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Основною ідеєю цього аналізу є окреслення процедурних особливостей формування національних сил опору в громадах та сучасні виклики в процесі впровадження. Нарешті, через початок повномасштабного вторгнення російських військ в Україну, громади змушені швидко мобілізувати свої ресурси для максимального захисту своїх територій.

Ця аналітична робота охоплює:

✓ основні правові норми формування національних сил опору.

✓ практика реалізації норм законодавства.

✓ загальні проблеми та проблеми, з якими стикаються громади в процесі формування та набору сил стійкості.

✓ короткий посібник із побудови системи формування сил опору

Результати ґрунтуються на аналізі нормативно-правових актів, офіційних веб-сайтах обласних військових адміністрацій та обширних напівструктурованих інтерв'ю з представниками місцевого самоврядування.

24 лютого 2022 року російські війська розпочали рейди на територію України, включаючи військові об'єкти та мирні житлові квартали. Відтоді українські міста й села живуть у важких умовах, спричинених війною. З 2014 року Збройні Сили України перебувають в особливому періоді. На сьогодні це стосується і військ територіальної оборони. Для захисту кожного міста, селища, села «на місцях» формуються різноманітні групи для створення максимальної безпеки для мешканців громади – територіальної оборони, волонтерських таборів, волонтерських громад.

Після рішення Президента про введення воєнного стану в Україні завданнями територіальної оборони були:

✓ захищати територію, населення від загроз;

✓ захист критичних стратегічних і комунікаційних об'єктів, критичної інфраструктури;

✓ брати участь у боротьбі з диверсійно-відновлювальними силами та іншими агресивними збройними формуваннями;

✓ усунути наслідки ворожнечі.

*Сучасна практика формування регіональної оборони в українських громадах*

Від початку широкомасштабного вторгнення російської армії в Україну громади зіткнулися з певними труднощами у формуванні та вербуванні сил опору на своїй території. Під час пілотного дослідження процесуальних особливостей формування сил опору в громадах було виконано наступне:

✓ Контент-аналіз офіційної веб-сторінки місцевого військового уряду штату (24 області). Зокрема, аналіз інформації про період формування національного опору (довоєнного чи воєнного) в регіоні, навчання добровольців, комплектування блокпостів, інформаційні кампанії щодо доцільності формування територіальної оборони.

✓ Три детальні напівструктуровані інтерв'ю * з представниками місцевого самоврядування. Це сприяло визначенню специфічних для громад питань формування та комплектування територіальних оборон, процесуальних особливостей їх створення та правової інтеграції. Питання стосувалися організації терористичної оборони в громаді, координації управління, проведення навчання у добровольчих формуваннях, забезпечення зброєю та іншими необхідними матеріалами та технічними засобами, соціального забезпечення добровольчих формувань.

Загалом у всіх областях України до початку повного вторгнення російської армії була сформована територіальна оборона. Ідея розвитку сил опору полягала в наступному: спочатку в підрозділах кожної країни було створено головний орган територіальної оборони; Заплановано оздоровлення та підрозділи територіальної оборони. На офіційних сторінках обласних урядів подано інформацію про норми Закону «Про основи національного спротиву», де перераховані шляхи досягнення територіальної оборони. Відтоді на рівні громади розпочалося як систематичне управління охороною, закріплення обов’язків органу, так і порядок допуску особового складу до змагань. Прийом передусім з урахуванням територіальних центрів комплектування та соціального забезпечення, в яких нині зберігається радянський військовий комісар.

**ТУРІЙ Сергій**,
*курсант 3-го курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**ЛОГІНОВА Марина,**
*викладач кафедри цивільного права та процесу, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

# ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

У даний момент наша держава знаходиться на найважливішому етапі розвитку своєї державності. Унаслідок цього відбувається реформування економічної, політичної і соціальної сфер, яке спрямоване на формування громадянського суспільства та демократичної соціальної правової країни. Конституцією України закріплені основні загальнодемократичні норми й принципи міждержавних відносин, які істотно змінили зовнішню політику всієї держави. Нові геополітичні процеси і зміни у сфері міжнародних відносин формують для України все нові завдання та виклики.

24 лютого 2022 року відбулося вторгнення російських військ на територію України, які почали нищити військові об’єкти, наносячи при цьому шкоду мирному населенню. Із цього моменту українські села, селища та міста знаходяться в жорстоких умовах, які виникли у зв’язку з початком війни. Збройні Сили України знаходяться у стані особливої готовності ще з 2014 року. У результаті збройної агресії Російської Федерації в межах кожного села, селища та міста були утворені різні групи захисту, що займаються забезпеченням максимальної безпеки для мешканців громад – територіальна оборона, волонтерські спільноти, добровольчі батальйони [1].

Після безпосереднього ухвалення Президентом України рішення про запровадження на території України воєнного стану було перераховано комплекс завдань, які виконуватимуть територіальна оборона: захист території, населення від різного роду загроз; охорона важливих комунікаційних і стратегічних об’єктів, критично важливої інфраструктури; участь у протидії диверсійно-розвідувальним силам й іншим збройним формуванням агресора; ліквідація наслідків бойових дій [2].

В.В. Сокуренко стверджує, що нині сфера оборони України знаходиться на стадії реформування, тому й не відповідає вимогам сьогодення. Сучасні проблеми та виклики, які наявні в сфері оборони України вимагають винайдення та впровадження сучасних механізмів формування воєнної організації країни, ефективних підходів до захисту національних інтересів від

потенційних загроз воєнного характеру [3, с. 171].

На думку багатьох науковців найбільш ефективним підходом до економічного зростання обороноздатності країни є формування та вдосконалення її системи територіальної оборони. Відповідно до світового досвіду зарубіжних країн, які не можуть активно стримувати воєнну агресію сильного противника лише за рахунок армії мирного часу, їх обороноздатність посилюється шляхом поповнення регулярних військ силами територіальної оборони (сіл, селищ, міст). Такий механізм має значні переваги, які роблять його одним з найефективніших та якісних способів підготовки держави до оборони від агресії. Насамперед експерти зазначають, що процес формування та утримання складу територіальної оборони набагато дешевший за процес утримання постійного складу збройних сил країни (для прикладу: цим США економлять в 6 разів більше коштів, Данія й ФРН – в 10 разів більше) [4].

Отже, з огляду на проведене вище дослідження вбачається за доцільне подальше вивчення проблематики сучасного стану територіальної оборони України. Погляди вищезазначених науковців дають змогу зрозуміти, що існуючі законодавчі неврегульованості та відсутність достатньої нормативно-правової бази щодо законодавчого закріплення статусу територіальної оборони України, становлять велику проблему в умовах активної агресії Російської Федерації.

**Список використаних джерел**

1. Лабораторія законодавчих ініціатив. Наукова стаття від 22.03.2022. URL: https://cutt.ly/8G7MpIo

2. Про ведення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022. № 64/2022. Офіс Президента України. URL: https://cutt.ly/cG7McQV

3. Сокуренко В.В. Особливості організації оборони в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2017. Вип. 3. С. 172-177.

4. Калгушкін Ю.Л. Взаємодія та координація між суб'єктами територіальної оборони: поняття, зміст і шляхи удосконалення. Адміністративне право і адміністративний процес, інформаційне право. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/3_2018/part_2/22.pdf

**УДАЛОВА Неждана,**
*викладачка кафедри правоохоронних органів та поліцеїстики, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ*

## ОСОБЛИВОСТІ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Від початку ескалації Російської Федерації щодо України й дотепер

забезпечення інтенсивного розвитку воєнної безпеки України стало чи не найважливішим напрямом діяльності політичної сфери суспільства. Безпека суспільства, країни та її громадян є центральною зі стратегічно важливих проблем для розвитку країни.

Воєнна безпека є незамінною складовою національної безпеки й оборони. Здійснюючи національну оборону, національні інтереси захищаються шляхом активного залучення державних інституцій, які мають обов'язки у цій сфері, а не лише, залучення наявних ресурсів держави для забезпечення суверенітету, незалежності, єдності, територіальної цілісності та конституційної демократії в умовах протидії будь-якому виду агресії. Це досягається шляхом повної реалізації прав і свобод громадян, свідомого прийняття на себе обов'язків, утвердження держави організацій як активного члена міжнародної спільноти та міжнародних. Один з найважливіших ресурсів, необхідних для досягнення максимального рівня ефективності національної оборони – це людський ресурс, який необхідно постійно готувати та навчати за допомогою різних форм підготовки. Наявність налагодженого механізму захисту та високий рівень підготовки кадрів визначають високий рівень національної оборони й воєнної безпеки держави.

Військова складова національної оборони, очевидно, є компетенцією й відповідальністю військового сектора влади, регулярної армії, а також інших структур, таких як сили спеціальних операцій, сили територіальної оборони, компонент матеріально-технічного забезпечення, компонент інформаційних технологій тощо. Їх стратегічними цілями є придушення потенціалу противника, запобігання небезпеці з метою гарантування національних інтересів, захисту населення, охорона території тощо.

Сучасні наукові дослідження розкривають суть поняття безпеки у взаємодії суспільства і держави з метою запобігання, усунення та виявлення потенційних зовнішніх або внутрішніх загроз. Умова наявності безпечного стану є необхідною для злагодженого співіснування людини, суспільства і держави.

Воєнна безпека держави, як зазначено вище, є фундаментом національної безпеки та оборони, яка визначає стан захищеності суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності держави від збройних конфліктів.

Специфіка воєнної безпеки полягає в тому, що вона характеризує здатність держави та її Збройних Сил протидіяти або не допускати нанесення шкоди національній безпеці засобами збройного насилля.

Всеохоплююча оборона України з комплексним використанням усіх окреслених в Стратегії воєнної безпеки України спектрів забезпечення захисту, усього потенціалу держави і сприяння міжнародної спільноти є найбільш раціональним підходом, який забезпечить воєнну безпеку України та допоможе досягти більш безпечного майбутнього.

В Україні це питання почало законодавчо регулюватися Законом України «Про оборону України» від початку війни на сході України із залученням сил регулярної армії Російської Федерації й анексії Криму в 2014 році. Закон «Про

оборону України» передбачав існування територіальної оборони в структурі Сухопутних військ, але не передбачав тонкощі організації, фінансування та деякі інші важливі питання діяльності територіальної оборони [1].

Сили територіальної оборони, як окремий рід сил, створені 1 січня 2022 року на підставі Закону України «Про основи національного спротиву». Організація національного опору та територіальної оборони в нашій державі відбувається під егідою та безпосереднім керівництвом Збройних Сил України.

Територіальна оборона – це система загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються у мирний час та в особливий період з метою протидії воєнним загрозам, а також для надання допомоги у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій [1].

Головна філософія територіальної оборони базується на захисті тих населених пунктів, тих територій, де здійснюється безпосередня служба.

«Це та сила, яка може стримати ворога і не дати їм подумати про те, щоб ступити на нашу землю. Адже ціна за це буде величезна. Мета всього цього – чинити опір у кожному місті, кожному селі, на кожному вулиці і в кожному будинку», – наголосив Головнокомандувач Збройних Сил України Валерій Залужний [3].

Головною метою даних формувань є підвищення рівня обороноздатності держави, надання обороні України всеохоплюючого характеру, сприяння забезпеченню готовності громадян України до всезагального національного спротиву. Ключовими функціями визначається підсилення регулярної армії в певному регіоні, захист тилу, забезпечення воєнної безпеки тощо.

Створення Сил територіальної оборони передбачає виконання нею таких основних завдань, як:

1) Підтримання безпеки на своїй території (області, міста).

2) Оборона відведених територій до моменту розгортання в її межах збройних сил, призначених для ведення бойових дій.

3) Оборона і захист державного кордону.

4) Охорона і оборона важливих об’єктів і комунікацій.

5) Розгортання на блокпостах.

6) Боротьба з диверсійно-розвідувальними силами агресора, сформованими незаконними збройними формуваннями та мародерами.

7) Організація опору, партизанських загонів – у разі захоплення території противником.

8) Проведення аварійно-рятувальних, евакуаційних та інших невідкладних робіт у небезпечних районах, захист населення від наслідків воєнних дій, руйнувань, зумовлених застосуванням засобів ураження.

9) Підтримання правового режиму воєнного стану тощо.

Наразі сили територіальної оборони відмінні від звичних родів військ. Формування та комплектування підрозділів здійснюється переважно із резервістів. Резервіст являє собою добровольця, який з власних переконань, самостійно та за власним бажанням підписав контракт.

Отже, на сьогодні чисельність добровольців стрімко зростає, приблизне співвідношення складу підрозділів територіальної оборони один до десяти, тобто десятеро добровольців на одного кадрового військовослужбовця, який несе регулярну дійсну службу в обороні та захисту населення.

**Список використаних джерел**

1. Закон України «Про основи національного спротиву» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text (дата звернення 27.04.2022).

2. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» URL: https://cutt.ly/iG7NQ1M (дата звернення:15.04.2022).

3. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про запровадження воєнного стану в Україні» // Урядовий кур'єр (офіційне видання). 2022. № 40.

**ФЕДОРЕНКО Данило**,
*курсант 2 курсу, рядовий поліції, Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
**КАРПЕНКО Олександр,**
*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## ТЕРИТОРІАЛЬНА ОБОРОНА ТА ЇЇ ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Наразі Україна перебуває на одному із найважливіших етапів розвитку своєї державності, що детермінує певні зміни в економічній, політичній та соціальній сферах, маючи на меті створення громадянського суспільства і демократичної соціальної правової держави. Геополітичний процес, що зараз спостерігається, та зміни в міжнародних відносинах детермінують нові завдання та виклики, що викликали потребу в більш детальному дослідженні питання територіальної оборони, що займає провідне місце в процесі протидії воєнним загрозам, та надання допомоги у захисті цивільного населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій.

Територіальна оборона та загалом національна безпека вже була предметом дослідження різних науковців, таких як В.В. Говоруха, В.О. Косенцова, О.М. Малюта, В.А. Овчаренко та інші. Не дивлячись на це, питання даної роботи, що ми зараз розпочнемо опрацьовувати, не піддавалось комплексному аналізу. Через це, деякі його важливі аспекти залишилися без

належного розгляду. Крім того, нещодавно в дію було ведено новий закон, що регулює питання теоборони.

Функціонально тероборона забезпечує здійснення незалежної зовнішньої політики державою, що спрямовується на забезпечення миру та можливості проведення взаємовигідного співпрацювання у всіх сферах діяльності з іншими державами. Тероборона, якщо добре працює, утворює дуже несприятливий фон для ворога, котрий зустріне супротив не лише на лінії фронту, а й поза ним, де будуть діяти громадяни, які чинитимуть опір окупантам [1, с. 172].

На сьогоднішній час ключове законодавче регулювання питань територіальної оборони припадає на Конституцію України, ЗУ «Про оборону України» від 06.12.1991 р. та ЗУ «Про основи національного спротиву» від 27.01.2022 р.. Затвердження останнього сприяло заповненню прогалин регулювання територони, котрі являлись значною проблемою впродовж останнього десятиліття. В умовах агресії РФ та загострення ситуації навколо наших кордонів цей закон є одним із фундаментальних запобіжників, механізмом реалізації концепції всеосяжної оборони нашої держави.

Зокрема, в Законі прописано дуже багато позитивних моментів, які потрібні в майбутньому для створення ефективних сил територіальної оборони і супротиву ворога. Проте існують й недоліки, які у процесі удосконалення будуть усуватися. Однією із основних проблем виступає пошук шляхів фінансування заходів, що передбачаються згаданим Законом, а також супутнім Законом, котрий підвищив чисельність ЗСУ, маючи на меті створення та забезпечення функціонування територіальної (+11000 військовослужбовців).

Також зауважимо, що окремі положення Закону суперечать ЗУ «Про оборону України», а також правовому статусу органів місцевого самоврядування. Україна потребує ефективну систему територони, руху опору, дієвого резерву ЗСУ. У зв’язку з цим, важливо адаптувати законодавчу базу під ці потреби, провести необхідну інформаційно-роз’яснювальну роботу серед громадян, знайти відповідні джерела фінансування.

Також, Закон прописує, що «Виконання завдань територіальної оборони здійснюється поза районами ведення воєнних (бойових) дій» [2]. З цього виходить, що сили територони не можуть застосовуватись для ведення бойових дій на фронті. Проблема в тому, чи будуть дотримувати цю норму. Очевидно, що наразі є провали кадрової роботи в збройних силах. Тому, в першу чергу, у них постає питання набору людей. Зауважимо, що в 2014 році підрозділи територіальної оборони були задіяні на передовій.

Тож, у підсумку можна зазначити, що українське законодавство досі знаходиться на шляху реформування територіальної оборони та загалом національної безпеки. Не дивлячись на це, провадиться активна робота з питань вдосконалення законодавчого регулювання з цих питань.

**Список використаних джерел**

1. Сокуренко В.В. Особливості організації оборони в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2017. Вип. 3. С. 172-177.

2. Про основи національного спротиву: Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2021, № 41, ст.339)., Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2024-IX від 27.01.2022.

**ХОРТ Ігор**,
*керівник навчального Центру професійної підготовки сил муніципальної безпеки, кандидат юридичних наук, доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу ДТЕУ, Київська міська військова адміністрація*

## ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПІДРОЗДІЛІВ СИЛ ТрО В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ВІДСІЧІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ

24 лютого 2022 року російські війська почали атакувати територію України – як військові об’єкти, так і мирні житлові райони. З того часу міста, селища, села України живуть в жорстоких умовах, які диктує їм війна. Збройні Сили України ще з 2014 року працюють в умовах особливого періоду. Станом на сьогодні це стосується і Сил територіальної оборони. Для захисту кожного міста, селища, села «на місцях» утворилися різні групи, які створюють максимальну безпеку для мешканців громад – територіальна оборона, добровольчі батальйони, волонтерські спільноти.

Саме після ухвалення Президентом рішення про запровадження в Україні воєнного стану завдання, які виконує територіальна оборона, пов’язані із:

- захистом території, населення від загроз;
- охороною важливих стратегічних і комунікаційних об’єктів, критично важливої інфраструктури;
- участю у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами та іншими збройними формуваннями агресора;
- ліквідацією наслідків ведення бойових дій.

**Територіальна оборона України** це система загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються у мирний час та в особливий період з метою протидії воєнним загрозам, а також для надання допомоги у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій.

Відповідно до Закону України «Про оборону України», територіальну оборону на всій території України організовує Генеральний штаб Збройних Сил України, а на території областей – обласні державні адміністрації (в межах своїх повноважень).

Основні завдання і заходи щодо підготовки та ведення територіальної оборони України визначені у Законі України “Про основи національного

спротиву", який прийнятий 16 липня 2021 року за №1702-IX, та вводиться в дію з 1 січня 2022 року.

На виконання вимог Закону України «Про основи національного спротиву» Постановами Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р.:

– № 1449 затверджено «Положення про добровольчі формування територіальних громад»(https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1449-2021-%D0%BF#Text);

– № 1447 затверджено «Порядок організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони» (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1447-2021-%D0%BF#Text);

– № 1448 затверджено «Порядок застосування членами добровольчих формувань територіальних громад особистої мисливської зброї та набоїв до неї під час виконання завдань територіальної оборони»( https://cutt.ly/zG54RUb).

З початку повномасштабного вторгнення російських військ на територію України, громади зіштовхнулися із певними труднощами у формуванні та комплектуванні сил спротиву на своїй території.

Питання стосувалися практики організації територборони у громаді, управлінської координації, проведення навчання для добровольчих формувань, забезпечення зброєю та іншими необхідними матеріально-технічними засобами, надання соціальних гарантій для добровольчих формувань.

Станом на лютий 2022 року загалом комплектування підрозділів територіальної оборони відбувалося за графіком. Найгірший стан виконання плану спостерігався у Києві та Київській області, Маріуполі, Одесі, Рівному. Також батальйони територіальної оборони в 13 прикордонних областях були укомплектовані не менше ніж на 70%. Попередньо планувалося до кінця березня довести цей показник до 90%. Крім того, на кінець березня планувалося мати не менше 70% резервістів, що проходитимуть службу в батальйонах територборони. Відповідно, повне комплектування територіальної оборони відбувалося вже в умовах війни, оскільки 24 лютого росія здійснила повномасштабне вторгнення в Україну.

У зв'язку з цим громади зіштовхнулися із викликами, які пов'язані як із необхідністю оперативної організації оборони своїх території, так і потоком внутрішньо переміщених осіб, які масово почали виїжджати у західні регіони України з міст, де ведуться активні бойові дії. На основі проведеного пілотного дослідження шляхом опитування представників органів місцевого самоврядування виокремлено наступні виклики, пов'язані із організацією територіальної оборони:

1. *Тривалість процедури офіційного затвердження сил спротиву не дозволяла швидко мобілізувати осіб.* Належне юридичне закріплення територіальної оборони вимагає довготривалого процесу – від ініціювання з нижчого рівня до затвердження на рівні центральної влади. Це вплинуло на інші проблеми, з якими зіштовхнулися громади в організації сил спротиву на своїх територіях.

2. *Системність координації діяльності добровольчих батальйонів, військових адміністрації, правоохоронних органів.* Зокрема, у деяких областях створено незліченна кількість блокпостів, які виконують роль як спостережні, проте діють як добровольчі формування. Така некоординована діяльність впливає на логістику для доставки гуманітарної допомоги та інші транспортні потреби мешканців. Наприклад, станом на 10 березня 2022 року на Львівщині встановлено 544 блокпости. І їхню кількість зменшать до 100, оскільки більшість із них збудовані самовільно та перешкоджають руху екстрених служб та гуманітарних вантажів. Таке упорядкування є важливим на території тих областей, які знаходяться далеко в тилу, адже їхня роль у період воєнного стану – якісно та швидко доставляти необхідні харчі, ліки та амуніцію українцям та воїнам у регіони, де триває активна боротьба з агресором.

3. *Ідентифікація певних груп як добровольчих формувань.* Офіційне затвердження добровольчих формувань вимагає часового ресурсу, і відповідно добровольчі формування у деяких громадах діють без юридичного закріплення, що викликає труднощі у їхній ідентифікації. Це також ускладнює роботу працівників правоохоронних органів та силових структур. Для цього громадам необхідно погодити посвідчення для бійців добровольчих формувань територіальної оборони, а також карточки на зброю. Адже посвідчення буде підтверджувати те, що особа дійсно входить до складу добровольчих формувань територіальної оборони та має право носити зброю і виконувати завдання (наприклад, охороняти об’єкти, патрулювати тощо).

4. *У повному обсязі територіальна оборона у регіонах була сформована у середньому в кінці лютого-початку березня, тобто у період бойових дій.* На цьому етапі громади зіштовхнулися із проблемою забезпечення всім необхідним озброєнням, швидкого розподілу завдань, організації навчання для добровольців та видачі їм зброї. Для цього необхідно було вносити низку змін до бюджетів громад для закупівлі всіх матеріально-технічних засобів та мобілізувати сили в тилу, зокрема волонтерські.

5. *Забезпечення приміщенням для розміщення підрозділів територіальної оборони.* Представники органів місцевого самоврядування зазначали про те, що на місцях виникали труднощі як з коштами, так і з розміщенням підрозділів тероборони у посиленому режимі на початку війни. Адже деякі приміщення громад вимагали ремонту та великих капіталовкладень.

6. *Порядок організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони передбачає навчання осіб.* І це очевидно, оскільки добровольчі групи формуються із цивільних осіб, які не мають військового досвіду. Підготовка членів добровольчих формувань здійснюється на добровільній основі у визначений час. *Індивідуальна підготовка* проводиться за предметами навчання з членами добровольчих формувань. *Колективна підготовка* (забезпечення злагоджених дій добровольчих формувань) здійснюється безпосередньо командиром добровольчого формування за територіальним принципом. Після завершення колективної підготовки

проводиться *тактичне навчання*. Деякі регіони, які укомплектували територіальну оборону у повному обсязі у період війни, визначали місця, де мали проводитися такі навчання. І вони організовувалися паралельно із процедурою юридичного закріплення цих формувань. Тобто громада, яка хотіла сформувати свій добровольчий батальйон, подавала списки і зв'язувалася безпосередньо із керівником територіальної оборони. Ті особи, які вступали до лав добровольчих формувань, залучалися до навчання, незважаючи на відсутність офіційного членства у цих формуваннях.

7. *Забезпечення добровольчих батальйонів зброєю.* Процедура офіційного затвердження та узаконення добровольчих батальйонів є необхідною для передачі зброї на місця. Проте на рівні громад виникали труднощі в отриманні зброї, зокрема її видавали у ті регіони, де ситуація загострена та ведуться бойові дії. Тому у деяких областях повне комплектування добровольчих батальйонів відбувалося силами самих мешканців громади, які мали власну зброю, та волонтерськими організаціями.

8. *Соціальні гарантії для добровольців.* На членів добровольчих формувань під час їх участі у заходах підготовки добровольчих формувань, а також виконання ними завдань територіальної оборони поширюються гарантії соціального і правового захисту, які передбачені ЗУ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». І право на таку допомогу має родина військовослужбовця і родина добровольця, який *уклав контракт*. Норми КЗпП також передбачають, що на час виконання державних або громадських обов'язків, якщо за чинним законодавством України ці обов'язки можуть здійснюватися у робочий час, працівникам гарантується збереження місця роботи, посади і середнього заробітку. Таким чином, на час виконання завдань територіальної оборони зберігається місце роботи і надаються соціальні гарантії. Знову ж таки, у деяких громадах створені самовільні добровольчі формування, які допомагають правоохоронним органам підтримувати правопорядок, охороняти об'єкти інфраструктури тощо. Якщо такі громадяни не укладали контракти у підрозділі добровольчих формувань територіальних громад, гарантії, передбачені законодавством, на них не поширюються. Проте представники органів місцевого самоврядування зазначали, що спостерігаються практики, коли роботодавці самостійно приймали рішення про збереження за добровольцями місця роботи та заробітку. Навіть якщо цей доброволець не уклав контракт, але долучається до оборони своєї території.

**ШОПІНА Ірина**,
*професор кафедри адміністративно-правових дисциплін, доктор юридичних наук, професор, Львівський державний університет внутрішніх справ*

# ПРАВОВИЙ СТАТУС ЧЛЕНІВ ДОБРОВОЛЬЧИХ ФОРМУВАНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

24 лютого 2022 року розпочалося широкомасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України, що супроводжується повномасштабним застосуванням Російською Федерацією воєнної сили проти України шляхом проведення військових операцій у сухопутному, морському та повітряному просторі. Можливість ефективно здійснювати відсіч російській збройній агресії почасти обумовлена вдалим використанням Україною можливостей територіальної оборони.

Правове забезпечення територіальної оборони України почало формуватися після прийняття Закону України «Про основи національного спротиву», який регламентував правові та організаційні засади національного спротиву, основи його підготовки та ведення, завдання і повноваження сил безпеки та сил оборони та інших визначених цим Законом суб'єктів з питань підготовки і ведення національного спротиву [1]. Вказаним Законом було запроваджено три рівня територіальної оборони – цивільний, військово-цивільний та військовий. Військово-цивільна складова територіальної оборони включає штаби зон (районів) територіальної оборони та добровольчі формування територіальних громад, які залучаються до територіальної оборони. Добровольче формування територіальної громади уявляє собою воєнізований підрозділ, сформований на добровільній основі з громадян України, які проживають у межах території відповідної територіальної громади, який призначений для участі у підготовці та виконанні завдань територіальної оборони в межах території відповідної територіальної громади [1].

У розвиток вказаних положень Кабінетом Міністрів України будо затверджено два важливих правових акти: постанови від 29 грудня 2021 р. № 1449 «Про затвердження Положення про добровольчі формування територіальних громад» та від 29 грудня 2021 р. № 1447 «Про затвердження Порядку організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони». Ними, зокрема, було визначено наступні елементи правового статусу добровольчих формувань територіальних громад: 17 видів діяльності, що вони можуть здійснювати у межах виконання завдань територіальної оборони; порядок утворення досліджуваних суб'єктів; особливості їх комплектування, включаючи медичний, психологічний та професійний відбір; підстави укладення та припинення контракту добровольця територіальної оборони; особливості та текст присяги вказаної категорії осіб [2]. Крім того,

регламентована організація підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони та порядок вказаної підготовки [3].

Наказом Міністерства оборони від 7 березня 2022 року № 84 затверджено форму контракту добровольця територіальної оборони та посвідчення добровольця територіальної оборони. Зокрема, визначено, що доброволець добровільно бере на себе зобов'язання: виконувати завдання територіальної оборони в межах відповідної територіальної громади протягом строку дії Контракту, відповідно до вимог визначених Законом України «Про основи національного спротиву», Положенням та іншими нормативно-правовими актами України, що регулюють порядок діяльності добровольчих формувань територіальних громад, та цим Контрактом; додержуватися Конституції України та законів України та нормативно-правових актів при виконувати завдань та повноважень територіальної оборони, виконувати державні та/або громадські обов'язки в інтересах Українського народу; додержуватись та виконувати складену присягу добровольця територіальної оборони, викладену в Додатку до цього Контракту, вміло володіти та застосовувати особисту та/або надану Збройними Силами України зброю (мисливську, стрілецьку, інші види озброєння та боєприпаси до них у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України), тощо. При цьому на вказану категорію осіб поширюється як дія статутів Збройних Сил України, так і гарантії соціального і правового захисту, передбачені Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та ст. 119 Кодексу законів про працю України.

На підставі викладеного вище можна зробити висновок про те, що правовий статус членів добровольчих формувань територіальних громад має подвійний характер і об'єднує у собі риси правового статусу члена громадського формування (найближчою аналогією є правовий статус членів громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону) і елементи правового статусу військовослужбовців Збройних Сил України.

**Список використаних джерел**

1. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text

2. Про затвердження Положення про добровольчі формування територіальних громад: постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1449. URL: https://cutt.ly/bG7B6vJ

3. Про затвердження Порядку організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони: постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1447 https://cutt.ly/sG7Ntyr

*Збірник матеріалів Міжнародного науково-практичного онлайн-семінару*
*(в авторській редакції)*
*29 квітня 2022 року*

# ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

**Комп'ютерна верстка:** Буга Г.С., Сирмаміїх І.В., Шеховцова В.В.

**Оригінал-макета підготовлено організаційним комітетом Міжнародного науково-практичного онлайн-семінару «Діяльність державних органів в умовах воєнного стану»**

**м. Кривий Ріг, вул. Степана Тільги, 21**

**ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**nauka.dnuvs@gmail.com**

**https://dnuvs.in.ua/**